XXX. JUBILEUMI OTDK
HUMÁN TUDOMÁNYI SZEKCIÓ
Tartalmi összefoglalók

XXX. JUBILEUMI OTDK
HUMÁN TUDOMÁNYI SZEKCIÓ

Eszterházy Károly Főiskola Bölcsészettudományi Kar
Eger, 2011

A kötet megjelenését és a rendezvényt támogatta:
Országos Tudományos Diákköri Tanács,
Oktatásért Közalapítvány,
Nemzeti Erőforrás Minisztérium,
Magyar Tudományos Akadémia,
Eszterházy Károly Főiskola,
Hunguest Hotel Flóra,
Hotel Eger
EKF Történelemtudományi Doktori Iskola

Szerkesztette:
Dr. Kozári József
főiskolai docens
Dr. Reichmann Angelika
főiskolai docens

A tartalmi összefoglalók szövegét változtatás nélkül közöljük.
A hallgatók által beküldött adatokért felelősséget nem vállalunk.

A borítón
Zsivkov Anita grafikusművész munkája látható

ISBN 978-963-9894-68-6

A kiadásért felelős
az Eszterházy Károly Főiskola rektora
Kiadja: az Eszterházy Károly Főiskola Bölcsészettudományi Kara
Megjelent az EKF Líceum Kiadó gondozásában
Igazgató: Kis-Tóth Lajos
Felelős szerkesztő: Zimányi Árpád
Műszaki szerkesztő: Nagy Sándorné
Borítóterv: Kormos Ágnes
Megjelent: 2011. április Példányszám: 750
Készítette: B.V.B. Nyomda és Kiadó Kft., Eger
Ügyvezető: Budavári Balázs

Tartalom

Anderle Ádám – Kozári József: A tudományos diákköri mozgalom története 19

Dráma és színház 23
Balassa Zsófia 25
Csepi Alexandra 26
Csépke Csilla 27
Görcsi Péter 28
Kovács Orsolya 29
Kürthy Ádám András 30
Nyisztor Miklós 31
Ótott Márta 32
Pólya Alexandra 33
Puskás Anna 34
Somoskői Beáta 35
Szántó Viktória 36
Turi Emese 37
Veisz Bettina 38
Vörös Dóra 39

Irodalomelmélet 41
András Csaba 43
Bartha Ádám 44
Benczik Beáta 45
Dancsecs Ildikó 46
Forrai Katalin 47
Kantár Balázs 48
Kiss Orsolya 49
Kondor Péter 50
Makai Péter Kristóf 51
Schulmann Zsuzsa Viktória 52
Smid Róbert 53
Smid Róbert 54
Szécsi Gabriella Tímea 55
Szépe Csilla Klára 56
Szilágyi Barnabás 57

Klasszika–filológia 59
Benedek Noémi Mária 61
Földiák Vince 62
Gábor Sámuel 63
Hajdú Attila 64
Jandó Petra Veronika 65

Keppel Dániel....66
Kopanyicza Linda....67
Mesteri Éva....68
Mihálykó Ágnes....69
Muszka Zsuzsanna....70
Rung Ádám....71
Salacz Attila....72
Solymosi Benedek....73
Szőke Noémi....74
Zergi Nóra....75

Magyar irodalom....77
Balajthy Ágnes....79
Balogh Lilla....80
Bán Izabella....81
Bancsi Árpád István....82
Bányai Tibor Márk....83
Barna Péter....84
Bátori Anna....85
Benyhe Bernát....86
Besze Erika....87
Bucsics Katalin Beáta....88
Bujáki Márton....89
Bús Natália....90
Csonki Árpád....91
Dányi Ágnes....92
Deák Zsuzsánna....93
Déri Eszter....94
Fagyas Róbert....95
Farkas Anett....96
Ferenczy Zsófia....97
Fónagy Krisztina....98
Galvács Réka....99
Gyimesi Emese....100
Hajtman Kornél....101
Hegedűs Norbert....102
Hencz Enikő....103
Horváth Gábor....104
Horváth Helga Katalin....105
Horváth Péter....106
Horváth Réka....107
Huszár Tamara....108
Illner Balázs....109
Jakab Attila....110
Juhász Szandra....111
Kedvek Veronika....112

Kiss Georgina 113
Korpa Tamás 114
Kovács Anikó 115
Kovács István Ákos 116
Kovács Mónika 117
Köllő Zsófia 118
Leczkési Anikó 119
Lőrentz Éva-Noémi 120
Mészáros Tamás 121
Molnár Dávid 122
Nagy Beáta 123
Nagy Zoltán 124
Németh Tamás 125
Nyerges Gábor Ádám 126
Palkovics Beáta 127
Perjés András Balázs 128
Pintér Anita 129
Pintér Viktória 130
Rapcsák Balázs 131
Sebők Orsolya 132
Simon Attila 133
Sinkovicz László 134
Sörös Erzsébet Borbála 135
Steinmacher Kornélia 136
Stenszky Cecília 137
Szabó Henriett 138
Szabó Krisztián 139
Szabó Patrik 140
Szabó Piroska 141
Szarvas Melinda 142
Szentendrei Kira 143
Szihalmi Csilla 144
Takács Tímea 145
Takó Annamária 146
Tanos Márton 147
Tórizs Eszter 148
Tóth-Czifra Júlia 149
Túri Tamás 150
Urbán Csilla 151
Varga Viktor 152
Varró Annamária 153
Vásári Melinda 154
Vígh Imre 155
Xantus Boróka 156
Zsembery Borbála 157
Zsuppán Klaudia 158

Modern nyelvek irodalma 159
Alpár Flóra 161
Aszalós Imre 162
Báder Petra 163
Bandura Gabriella 164
Berényi Márk 165
Cseh Noémi 167
Diviki Judit 168
Dúcz Erzsébet 169
Emszt Gabriella Éva 170
Előry-Tóth Borbála 171
Gál Andrea 172
Garai Dorottya Gizella 173
Gendur Aliz 174
Gyöngyösi Nikolett 175
Gyuris Kata 176
Horváth Lajos 177
Iván Tünde 178
Kasková Natália 179
Kis Orsolya 180
Kohári Zsanett 181
Laboncz Zsuzsa 182
Lafferton Luca 183
Látos Eszter 184
Lipták-Pikó Judit 185
Marsai Csaba 186
Márton Ágota 187
Medve Tamara 188
Mócza Attila 189
Molnár András 190
Orbázi Melinda 191
Pálfalvi Bettina 192
Pentaller Anna 193
Petneházi Anna 194
Pleyer Adrienn 195
Ruppert Zoltán 196
Rusvai Mónika 197
Salamon Orsolya 198
Selmeczy Sára 199
Simándi Csaba 200
Sudár Balázs 201
Sulyok Blanka 202
Surinás Olga 203
Szabadi István 204
Szabados János 205
Szabó Marcell 206

Szalóki Zsuzsanna 207
Szilágyi Gusztáv 208
Svercsok Szabolcs 209
Tarcsay Tibor 210
Tarjányi Péter 211
Tegdes Ágnes 212
Tempfli Péter 213
Toldi Dorottya 214
Tóth Olivér István 215
Tóth Zsuzsanna 216
Török Sándor 217
Varju Kata 218
Vass Annamária 219
Veczánné Debróczki Edit 220
Végh Balázs 221
Vesztergom Janina 222
Zoltán Dominika 223

Modern nyelvek kultúrája 225
Asqui Jorge Kristóf 227
Bagdács Zsuzsa 228
Bozsik Viola 229
Farmosi Andrea 230
Hegyi Szilvia 231
Jankó Anna 232
Juhász Dávid 233
Koronczi László 234
Kulcsár Anita Zita 235
Kulcsár Zsófia 236
Pajti Andrea 237
Sulyok Anita 238
Szőke Eszter 239
Takács Attila 240
Varga Luca 241
Varró Katalin Erzsébet 242

Művészettörténet 243
D'Albini Zsuzsanna 245
Dományi Virág 246
Fábián Laura Klára 247
Fejes János 248
Ilkó Krisztina 249
Kelemen Dávid 250
Kozma Zsuzsa 251
Kusler Ágnes 252
Nagy-Lugosi Viktória 253
Ordasi Ágnes és Vasadi Zsanett 254

Pál Emese 255
Pedryc Anna 256
Szakálosová Eva 257
Szeredi Merse Pál 258
Vereckei András 259

Néprajz 261
Aranyos Sándor 263
Bálint Petra 264
Bojtos Anita 265
Daniel Rita 266
Darmstädter Anett 267
Ferki Julianna 268
Hermann Gabriella 269
Ilyefalvi Emese 270
Kalina Veronika 271
Kardos Zsuzsa 272
Kiss Ágnes 273
Miklós Ágnes 274
Morvay Judit 275
Nagy Ákos 276
Nagy Melinda 277
Nagyillés Anikó 278
Pintér Zsófia 279
Simon Krisztián 280
Szilágyi Brigitta 281
Szőnyi Vivien 282
Terendi Viktória 283
Tóth Piroska Anna 284
Törő Balázs 285
Vataščin Péter 286

Nyelvtudomány 287
Adamik Zsolt István 289
Ambrus Lehel 290
Asztalos Anikó 291
Bacskó Veronika 292
Bali Dávid 293
Balogh Emese 294
Barna László 295
Berta Andrea 296
Bódis Zoltán 297
Böröcz Tímea 298
Csanálosi Roland 299
Csekei Csilla 300
Csernoch Júlia 301
Deák Enikő 302

Deák Johanna Erzsébet....303
Drüszler Erika....304
Egyed Csilla....305
Egyedi Zsófia....306
Endresz Brigitta....307
Evellei Kata Dóra....308
Evellei Kata Dóra....309
Farkas Erika....310
Farkas Eszter....311
Fodor Réka....312
Gangl Andrea....313
Gerőcs Mátyás....314
Gerőcs Mátyás....315
Györffy Zsolt....316
Haindrich Helga-Anna....317
Hajdu Bernadett....318
Halász Angéla....319
Hatvani Flóra....320
Heltai Borbála Éva....321
Honti Enikő....322
Horváth Enikő....323
Horváth Ildikó....324
Huszthy Bálint....325
Illés Éva....326
Janáčková Anikó....327
Kalmár Aranka....328
Káplár Péter....329
Kasza Attila....330
Katona Csilla....331
Kazamér Éva....332
Kerekesné Dócs Nikoletta....333
Keresztes Júlia....334
Kiss Ágnes....335
Kiss Renáta Mária....336
Kocsis Réka....337
Konkoly Fruzsina....338
Kovács Enikő....339
Kovács Gábor....340
Kovács Georgina....341
Kovács Helga....342
Kovács Kornél....343
Kovács Nóra....344
Krómer Anna....345
Labancz Linda....346
Suzana Laličić....347
Lipusz Kinga Orsolya....348

Lócsi Dóra 349
Lődár Erika 350
Lukovics Alexandra 351
Majoros Krisztián 352
Markó Anita 353
Mihály Enikő 354
Nagy Alexandra Petra 355
Nagy Katalin 356
Nagy Zoltán 357
Németh Anikó 358
Németh Luca Anna 359
Nyaka Diána 360
Pap Dóra 361
Peller Anita 362
Petykó Márton 363
Petykó Márton 364
Pintér Lilla 365
Pintér Petra Orsolya 366
Pusztai Eszter 367
Pusztai Tímea 368
Putz Orsolya 369
Récsei Kitti 370
Rostás Édua 371
Sándor Rita 372
dr. Sassiné Riffer Zsuzsanna 373
Scheuring Flóra 374
Sebők Szilárd 375
Sotkó Katalin 376
Szabó Adrienn 377
Szabó Anita 378
Szabó Csilla 379
Szalmasági Edit 380
Szelei Anita 381
Szendi Tünde 382
Szűcs Péter 383
Takács Edit 384
Teperics József 385
Thomas Erika 386
Tóth Andrea 387
Tóth Anikó Nikolett 388
Tóth Katalin 389
Tóth Máté 390
Tóth Szilvia Andrea 391
Túri Bettina 392
Varga Mónika 393
Varga Zsófia 394

Verécze Viktória 395
Wohlmuth Kata 396

Ókortörténet 397
Agócs Nándor 399
Földi Zsombor 400
Gér András László 401
Kerekes Miklós 402
Kiszely Balázs 403
Szabó Ernő 404
Tóth László 405

Orientalisztika 407
Bajdik Zita 409
Bartók András 410
Boros Attila 411
Csendom Andrea 412
Gér András László 413
Hajnal Krisztina 414
Horváth Zsuzsanna 415
Kis Anna Flóra 416
Kiss Mónika 417
Lánczky István 418
Lázár Marianna 419
Márton Gábor 420
Mércz András 421
Morvay Gergely 422
Nyeste Zsolt 423
Oroszi Gyöngyi 424
Ótott-Kovács Eszter 425
Sági Attila 426
Schönléber Mónika 427
Strausz Janka 428
Szabó Noémi Anna 429
Szájli Krisztina 430
Torma Ágnes 431
Tóth Tamás 432
Zsidai Zsuzsanna 433

Összehasonlító irodalomtudomány 435
Bagi Anita 437
Dobó Gábor 438
Éles Árpád 439
Herczeg Sára 440
Horváth Zoltán Dávid 441
Huba Dorottya Sarolta 442
Jován Katalin 443

Kalocsai Zita 444
Kántás Balázs 445
Kovács Zsuzsanna 446
Nagy Fruzsina 447
Pápay Szandra 448
Seres Noémi 449
Sós Dóra Gabriella 450
Tóth Eszter Tímea 451
Turbucz Eszter 452

Régészet 453
Czukor Péter 455
Hajdú Melinda 456
Halbrucker Éva 457
Haramza Márk 458
Király Ágnes 459
Martinschich Balázs 460
Nagy Gergely 461
Novotnik Ádám 462
Oláh Dóra 463
Samu Levente 464
Tóth Zoltán 465
Varga Emese 466
Zay Orsolya 467

Történettudomány 469
Arató György 471
Árvai Tünde 472
Asbóth Balázs 473
Avar Anton 474
Bácsatyai Dániel 475
Bakk Antal-Pál 476
Balázs Tibor 477
Balla Péter 478
Balogh Máté 479
Barta János 480
Bartha Zoltán 481
Baucsek Rajmund 482
Bayer Árpád 483
Beke Péter 484
Belucz Mónika 485
Berecz Anita 486
Berei Andrea 487
Bergmann Hajnalka 488
Blaskó Barbara 489
Boa Krisztina 490
Bodovics Éva Judit 491

Bojtos Anita 492
Brandl Gergely 493
Chuvileva Ekaterina Sergeevna 494
Csonka Laura 495
Csorba Noémi 496
D. Fekete Balázs 497
Dobos Nóra 498
Farkas Judit 499
Farkas Péter 500
Fekete Norbert 501
Fodor János 502
Forgó Péter 503
Gál Judit 504
Galsi Imre 505
Gerencsér Tibor 506
Gergely Marianna 507
Gilányi Magdolna 508
Godinek Ibolya 509
Gordán Edina 510
Gráczol Benedek 511
Gulyás László 512
Győrfy Eszter 513
Győri Péter 514
Gyürke Csaba 515
Hajdufi Orsolya Éva 516
Hanny Ákos 517
Hegedűs István 518
Hornyák Máté János 519
Huhák Heléna 520
Incze János 521
Jánoki Dávid 522
Jenőffy Zsuzsanna 523
Kádas István 524
Kálmán Dániel 525
Kardos Tímea 526
Kedves Júlia 527
Kelemen Fruzsina 528
Kirmer Anna 529
Kiss Vivien 530
Kohút Sára 531
Komjáti Brigitta 532
Kovács Mihály István 533
Kovács Viktória 534
Kovácsik Antal 535
Kökényesi Zsolt 536
Krajcsovszki Mónika 537

Krizmanics Réka 538
László Gábor 539
Lázár Mónika 540
Lengyel Ibolya 541
Lukovicsová Anikó 542
Maléth Ágnes 543
Marton Gellért Ernő 544
Mátyás Botond Hunor 545
Melegh Gábor Balázs 546
Melkovics Tamás 547
Méreg Martin 548
Mester Attila 549
Miklós Árpád 550
Móricz János 551
Nagy Dóra 552
Nagy János 553
Nagy Péter 554
Nánay Mihály 555
Németh Réka 556
Novák Ádám 557
Nyári Gábor 558
Nyári Teodóra 559
Oláh Andrea 560
Pál Zoltán Miklós 561
Péderi Tamás 562
Póka Ágnes 563
Rácz László 564
Révész Tamás 565
Riba Júlia Anna 566
Rigó Balázs 567
Rittling László 568
Rózsa Márton 569
Ruprech Judit 570
Scsavnyiczki Judit 571
Sélley Gábor és Tangl Balázs 572
Semmel Tünde Zsuzsanna 573
Szabados Zsuzsa 574
Szabó Edina Rózsa 575
Szabó Gábor 576
Szabó Hangya Lilla 577
Szabó Tibor 578
Szabó-Zsoldos Gábor 579
Szász Lajos 580
Szegvári Zoltán 581
Szendrey Anita 582
Szűcs Diána 583

Tamás Renáta 584
Tarján Tamás 585
Ternovácz Bálint 586
Tőtős Áron 587
Turán István 588
Túri Gréta 589
Valent Ákos 590
Varga Imre 591
Varga Zoltán 592
Várkonyi Péter 593
Vas Réka 594
Vörös Katalin 595
Wéber Viktor 596
Wrábel Angéla Fatima 597
Zajta Loránd 598

Vizuális kultúra 599
Csapi Edit 601
Csönge Tamás 602
Dabrowsky Ádám 603
Gábriel Zsófia 604
Lukács Anna Angyalka 605
Mezei Sarolta 606
Pintér Petra Orsolya 607
Rábel Zsófia 608
Szabó Sarolta 609

A tudományos diákköri mozgalom története

A Hungaricumnak számító magyar tudományos diákköri mozgalom – hiszen ilyen típusú és ilyen széles merítésű egyetemi-főiskolai mozgalom létrejöttéről más országok esetében nincs tudomásunk – az 1950/51-es tanévtől, olykor a politika befolyásolási szándékaitól is zaklatottan, de autonóm egyetemi mozgalomként, a tehetséggondozás fő, és leghatékonyabb formájaként bontakozott ki hazánkban. Az önképzést, elitképzést, tudósképzést szolgáló mozgalom a szuggesztív tudós egyéniségek, karizmatikus mesterek és az újat kereső fiatal hallgatók egymásra találásának terméke. A kiemelkedő tudósok és oktatók körül kialakult serkentő, őszinte légkör ösztönző ereje, a felfedezés, a saját eredmények örömét nyújtja a fiatal kutatóknak a mesterekkel való nyitott, demokratikus, kölcsönösen ható kapcsolat keretében. A rendszerváltást követően a tudományos diákköri mozgalmat az előző rendszer termékeként szemlélő kulturális kormányzat érdektelenségét deklarálta a kérdésben, nehéz pillanatokat teremtve ezzel, a tudós társaságok, az akadémikusok és az egyetemek bölcsessége azon-

ban megvédte a tehetséggondozásnak ezt a tömegmozgalmát. Az utóbbi években, miközben a kultúrpolitika örvendetesen programokat és intézményeket hívott életre a tehetséggondozás új formáinak megteremtéséért, az országos diákköri mozgalom helyzete sajnálatosan nehezebbé vált, szervezete, az Országos Tudományos Diákköri Tanács (OTDT) autonómiája korlátozódott. Ennek következtében nem egyszerű a két évenként sorra kerülő konferenciák anyagi feltételeit előteremteni.

Az OTDK humán szekciójának fejlődését az 1977-től bemutatásra került dolgozatok számának ismertetésével tehetjük igazán szemléletessé:

1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993
267	266	358	257	322	387	283	234	300

1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009
384	423	432	333	343	323	312	423

Az elmúlt hat évben 20 felsőoktatási intézmény képviseletében összesen csaknem ezer diák mutatta be 114 szekcióülésen dolgozatát a budapesti, a székesfehérvári és a szegedi konferenciákon. Közülük 334-en (34%) értek el helyezést. A magyar tudományos élet és az oktatás kiváló képviselőiből, közöttük akadémikusokból és akadémiai doktorokból álló, szekcióülésenként általában három főt, s így a mögöttünk lévő hat évben összesen csaknem 350 főt számláló szakmai zsűrik 108 első (11%), 130 második (13%), és 98 harmadik (10%) helyezést ítéltek oda az arra érdemeseknek.

Külön említést érdemel, hogy a XIX. OTDK-n már egy határon túli magyar diák, egy csíkszeredai hallgató (Sapientia), is ott szerepelt az első helyezettek között.

Az utóbbi években találgatások témája volt, hogy a „Bologna”-rendszerű képzésre való átállás vajon hogyan fogja érinteni a diákköri mozgalmat. A XIX. OTDK-n Szegeden részt vevő hallgatók, 20–25%-a jött a „Bologna” rendszerű képzésből. A XXX. Jubileumi OTDK egri rendezvényeire benevezett több mint 500 dolgozatnak viszont már a döntő többsége származik onnan. A minőség még nem ismert, csak a nevezett dolgozatok száma, de a számok pillanatnyilag azt jelzik, hogy az új képzési formában sem csökkent a hallgatókban az érdeklődés a tudományos munka iránt, s kutatómunkájuk támogatókra talál az oktatói kar részéről.

Visszatekintésünket összefoglalva elmondhatjuk, hogy a diákköri mozgalom továbbra is a tehetséggondozás fontos eszköze. Az oktatók, a tanszékek és a karok rangján kezelik a tudományos diákköri munkát. A doktori iskolák is figyelembe veszik e teljesítményt, s a diákok curriculumában ugyanúgy értékes adatként szerepel a konferencián való részvétel és siker, mint ahogy elismert és ran-

gos kitüntetés a témavezető tanároknál a mestertanár cím, melyet az OTDT az MTA-val közösen adományoz.

Az is leszögezhető, hogy a konferenciákon megjelenő előadások témái az oktatók érdeklődését is tükrözi. Ez azt is jelenti, hogy az egyes konferenciák tematikájának elemzése információkkal szolgálhat a bölcsész-felsőoktatásban folytatott kutatások orientációjáról, a témákról és ezek változásairól is.

A tudományterületek (dolgozatok száma):

	1989	*1995*	*2009*
irodalomtudomány	104	165	163
nyelvtudomány	89	85	70
történelemtudomány	42	62	86
ókortudomány és klasszika filológia	18	23	20
régészet	8	8	7
néprajz	18	33	26

Az egyes fontosabb tudományterületeken belüli mozgások (dolgozatok száma):

	1989	*1995*	*2009*
összehasonlító irodalomtudomány és irodalomelmélet	-	13	29
magyar nyelvészet	51	45	23
idegen nyelvek, ált. és alkalmazott nyelvészet	38	40	47
magyar történelem	33	38	59
egyetemes történet	9	24	27

Adataink azt bizonyítják, hogy minden bölcsész tudományterület rangosan jelen van a konferenciákon. Kiegyensúlyozottan szerepel a klasszika filológia, az ókortudomány, az orientalisztika. A régészet talán fontosságánál egyelőre gyengébben.

Markánsan érzékelhető az irodalomelmélet, az összehasonlító irodalomtudomány, az elméleti nyelvtudomány dinamikus fejlődése, miközben a magyar stilisztika és nyelvtörténet jelenléte erőtlenebb lett. Az angol és német filológia, tükrözve a felsőoktatásban domináns elfoglalt helyét, a diákdolgozatok számában is tükröződik. Új vonás, hogy a romanisztikán belül a hispán irodalom és nyelvészet is megjelent (és a portugál még nem).

A magyar irodalom a korábbinál kiegyensúlyozottabb arányokat mutat. Korábban a régi magyar irodalom komoly súlya csökkent, az egyes korszakok iránti érdeklődés, beleértve a jelenkori magyar irodalmat is, arányosan jelenik meg.

Erős dinamizmussal jelenik meg a néprajz és az antropológia, amely tematikus sokszínűsége egyenesen üdítő.

A történettudományi kutatásokban a művészettörténet stabil, jelenléte megnyugtató. Kronológiai szempontból arányos az érdeklődés, jó, hogy az egyetemes történeti dolgozatok száma/aránya a magyar témákkal egyensúlyban van. Ám korábbi konferenciákhoz képest a két világháború közötti magyar történelem iránti érdeklődés mintha csökkent volna; de nőtt az 1945 utáni magyar és egyetemes történeti témák száma. Az Európán kívüli világ (pontosabban az ún. „harmadik világ") iránti érdeklődés azonban csak nyomokban van meg, tükrözve felsőoktatásunk gyengéit is. Már korábban eltűntek a historiográfia, a történeti demográfia témái, miközben a politikatörténeti érdeklődés továbbra is domináns. Amit ugyanakkor rögzíteni kell: a történész diákköri dolgozatok primer forrásbázison születtek és komoly historiográfiai ismereteket mutatnak fel.

Másfajta megjegyzések is szükségesek az összegezésünkhöz. Nyilvánvaló a szakma szolidaritása, s nemcsak a felsőoktatásé. Az akadémiai kutatóintézetek, múzeumok, levéltárak, szerkesztőségek szakemberei vállalnak szerepet önzetlenül, térítés nélkül a konferenciák munkájában.

Egy-egy konferencia 800–900 kutató-oktató szakmai segítségét igényli – s ezt mindig megkaptuk. Ahogy minden konferencia számolhat saját egyetemi

vezetésének, városának és megyéjének sokféle támogatásával is. S azt is tapasztaljuk, hogy a konferenciák sikere stabil szponzori háttér nélkül elképzelhetetlen, hiszen a konferenciák költségeiből a minisztériumi támogatás és a nevezési díjak mellett a többit a szponzorok biztosítják. Hogy nem voltak eddig nagy gondjaink, ez arra utal, hogy egyetemeink, bölcsészkaraink „társadalmi beágyazottsága" igen jó.

Fontos eredményként lehet azt is elkönyvelni, hogy az OTDK-k, amelyek a tudományos diákköri mozgalom történetében elsősorban a tanárok és karok szervezőmunkájának eredményei voltak – az elmúlt tíz évben a hallgatói önkormányzatok egyre jelentősebb és érdemi együttműködését mutatták, utóbb már a doktoranduszok szerepvállalását is mutatva.

A nyitott kérdések egyikét, a „Bologna-folyamat" által indukált új felsőoktatási struktúra hatását a tudományos diákköri mozgalomra az egri XXX. jubileumi konferencia lezárni látszik. Egyelőre nem tűnik igazoltnak az az aggodalom, hogy az új képzési rendszer radikálisan csökkenteni fogja a tudományos kutatómunka iránti érdeklődést.

Anderle Ádám – Kozári József

DRÁMA ÉS SZÍNHÁZ

Önreflexív alakzatok megjelenése a színházi formanyelvben

BALASSA ZSÓFIA
Magyar MA, II. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MÜLLER PÉTER, EGYETEMI TANÁR
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Dolgozatomban egy lehetséges, a színháztudomány és a narrációelmélet közti kapcsolódási pontot mutatok be, az önreflexív narratív alakzatokat. Vizsgálódásom alapját az a feltevés képezi, hogy a színházi rendező és a prózai szövegben megjelenő narrátor közt funkcionális analógia mutatkozik. Ebből következően az általuk létrehozott műalkotásban is indokoltan kereshetünk megfeleltethető elemeket. Amennyiben beláthatóvá válik, hogy az alakzatok közt analógia fedezhető fel, relevánssá válik az a hipotézis, miszerint a színházi előadások narratívak, szemben a sokszor alapjukként funkcionáló drámával. Narrációelméletek közül dolgozatom a klasszikus strukturalista iskola elképzelési körébe illeszkedik, színházi előadások közül a 20. század rendezői színházainak produktumait használom. A narratív alakzatok meghatározása után mindegyik mellé színházi megjelenési módot illesztek, és ezek párhuzamos vizsgálatával mutatok rá működésük és megjelenésük hasonlóságaira és esetleges különbségeikre. Az alakzatok különböző megjelenési formái közötti kapcsolatok további, bővebb lehetőséget biztosíthatnak mind a színház előadások, mind az epikus művek elemzéséhez, és a prózai szövegek dramatizálásához.

A színre vitt tudomány
A pszichoanalitikus olvasat megjelenése a posztdramatikus színházban

CSEPI ALEXANDRA
Színháztudomány MA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. KÉKESI KUN ÁRPÁD, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

Dolgozatomban olyan pszichoanalitikusan terhelt dramatikus szövegekkel foglalkozom, melyeknek vagy létezik domináns pszichoanalitikus értelmezésük, mint az *Oidipusz király*nak, vagy részévé váltak a pszichoanalitikus diskurzusnak, mint a *Hamlet*, vagy olyan realista dramaturgiát működtetnek, hogy Freud munkássága mentén feltárható analitikus síkjuk, mint a *Hedda Gabler*nek.

Arra keresem a választ, hogy az ilyen „terhelt" darabok megjelenítése hogyan lehetséges a posztdramatikus színházban. Feltételezésem szerint a posztdramatikus színház kétféle módon tudja színre vinni ezeket a terhelt darabokat. Az egyik mód esetében a színrevitel a szöveg pszichoanalitikus értelmezéséből épül fel. A *Hedda Gabler* freudi tézisek mentén felállított szövegelemzéséből kiindulva a drámaszöveg pszichoanalitikus síkjainak és motívumhálójának megmutatásává, sőt illusztrációjává vált Thomas Ostermeier „Ibsenhez hű" rendezése. A második esetben az előadás pszichoanalitikusan olvasható motívumai nem a szövegből adódnak, hanem attól független, új értelmezési tartományokat mozgatnak meg. A pszichoanalitikus elemzés lehetősége tehát nem a textusból, hanem a színpadképből ered. Ebben az esetben két kortárs *Hamlet* rendezést vizsgálok meg. Speciális esetként taglaltam, amikor az irodalmi mű pszichoanalitikus olvasata bekapcsolódik a pszichoanalízis fogalmai közé, egy komplexus megnevezésévé válik, az előadás pedig nem csupán a dramatikus szövegből adódó értelmezéseket és motívumokat viszi színre, hanem a komplexus virtuális közegét megteremtve két síkon játszatja a darabot, ahogyan Oskaras Koršunovas *Oidipusz király* rendezése teszi.

Dráma, dialógus, narráció

CSÉPKE CSILLA
Irodalom- és kultúratudomány MA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HANSÁGI ÁGNES, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

A modernség drámaelméleti reflexióit az irodalomtudomány, a posztmodern pedig az önálló színháztudomány terrénumába helyezi. A médiatudományi perspektíva népszerűsége csak megerősítette a színháztudomány mint a multimedialitás jelenségével foglalkozó, interdiszciplináris tudományág legitimitását. A jelenkori irodalomelméleti irányzatok a posztmodern dráma beszédmódjának vizsgálatát nem tekintik elsődleges feladatuknak, lemondva róla a színháztudomány javára; a színháztudomány számára viszont a dráma nyelvisége csupán a színrevitel aspektusából lesz fontos. A posztmodern drámaszöveg azonban az irodalomtudomány aspektusából sem érdektelen.

A dolgozat annak bizonyítását célozza meg, hogy Háy János *A Gézagyerek* című vegyeskötetében a drámák legalább olyan autonóm irodalmi szövegként működtethetők, mint a novellák. Nem egyszerűen adaptációk, hanem a másik műfajba/műnembe való áthelyezéssel új, originális, önálló esztétikai potenciállal rendelkező műalkotások jöttek létre. A hipotézis alátámasztásához segítségül hívjuk a Genette-i narratológia a „jelenetre" vonatkozó aspektusait, Patrice Pavis az „elbeszélt idő" és „elbeszélői idő" viszonyfogalmaknak megfeleltethető elvre épülő fogalompárját a „színpadi időt" és a „dráma idejét". A szövegelemzés során kitérünk a könyvre mint tárgyi hordozóra, a kötetstruktúrára, az „istendráma" műfajmegjelölésre; a paratextusok szintjén: a drámák címére és a címadási metódusra, az auktoritás kérdésére, a szerzői utasítások szerepére, a dialógusok kapcsán pedig közeli vizsgálat alá helyezzük az elbeszélői szerepet felvevő szereplői szólamokat.

„A világ, amiből kiveszett a remény” Jean-Paul Sartre *Zárt tárgyalás* és *Főbelövendők klubja* című drámáinak elemzése

GÖRCSI PÉTER
Magyar MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MÜLLER PÉTER, EGYETEMI TANÁR
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Dolgozatomban és előadásomban Jean-Paul Sartre két drámáját – a *Zárt tárgyalás*t és a *Főbelövendők klubjá*t – elemzem. Célom, hogy egymás mellett vizsgálva a műveket bemutassam a sartre-i filozófiának azokat a részeit, amelyek nélkülözhetetlen velejárói e két darabnak, és hogy rámutassak a drámákban azokra a különbségekre és hasonlóságokra, amelyek mindkét mű dramaturgiáját jellemzik. A drámák elemzése a szereplők vizsgálata mellett olyan fontos tényezőkre épül, mint a tekintet fogalma, amely úgy jelenik meg a tárgyalt drámákban, mint az ösztönös cselekvéseket féken tartó mozzanat, és amely több másik fogalommal együtt teszi magát még hangsúlyosabbá. A tekintet fogalmával azonos fejezetben tárgyalom a hierarchia jelenségét, és a hierarchia kifigurázásának kérdését, ami a *Főbelövendők klubjá*nak meghatározó eleme a szereplők drámában elfoglalt pozíciója szempontjából. A dolgozat – Michel Foucault *Eltérő terek* című szövege alapján – vizsgálja a tükör és a tér motívumának kapcsolatát, amely mindkét műben kiemelkedő szerepet játszik. Értelmezésemben a drámák egyes elemei tükörként funkcionálnak és képesek befolyásolni a szereplőknek a térhez viszonyuló, valamint az önmagukra irányuló gondolkodását. A szereplők a tekintet, a tér, és a tükör kölcsönhatásában kerülnek egy reményvesztett szituációba, amely a drámák tragikumának megalapozója.

A deszexualizált színész

KOVÁCS ORSOLYA
Színháztudomány MA, I. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. SCHULLER GABRIELLA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

Dolgozatomban az emberi test deszexualizálásának színpadi lehetőségét kutatom. Deszexualizálása alatt a szexus[1] elsősorban nem testi vonatkozásokban történő kiiktatását értem. A szexus által diktált regulatív normák identifikációban játszott szerepére fogok koncentrálni, arra, hogy a színész hogyan érheti el, hogy jelenlegi identitásának korlátai közül, melyeknek a fent említetteken kívül a hegemonikus társadalmi normák is részét képezik. A deszexualizált színész az, aki „levetkőzte" testének kulturális bevésésektől[2] terhes rétegét; bár teste társadalmi nemmel bír, e test nézői percepciója mégsem társadalmi neme által determinált.

Tézisem alátámasztása érdekében felhasználtam Xavier Le Roy *Self-Unfinished* című előadását, s a dolgozat utolsó fejezetében azt vontam vizsgálat alá. A dolgozat szakirodalmi bázisát Jacques Derrida, Gilles Deleuze, Antonin Artaud és V.E. Mejerhold szövegei adták.

[1] A szexus kifejezést J. Butler *Jelentős Testek – a „szexus" diszkurzív korlátairól* című könyvéből vettem át.
A. Tímár Eszter a könyv előszavában indokolja a magyarul általában „biológiai nem"-ként fordított angol „sex" szó „szexus"-ra történő fordítását (Ld.: Butler, 2005: 7). Indoklásával egyetértve, dolgozatomban én is ezt fordítást fogom alkalmazni.

[2] Butler, 2006: 221.

Carnavalismo en la relación protagonista-criado de cuatro obras donjuanescas

KÜRTHY ÁDÁM ANDRÁS
Spanyol nyelv, irodalom és kultúra MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Spanyol Nyelvi és Irodalmi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MENCZEL GABRIELLA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Spanyol Nyelvi és Irodalmi Tanszék

A dolgozat tárgya a Don Juan-mítosz négy színpadi feldolgozása: két dráma és két opera. Vizsgálódásait elsősorban a darabok úr-szolga kettősére korlátozza, amely ellentéteivel összetett, szerves egységet alkot. Az elemzés kitér a műfaji különbségekből adódó alapvető eltérésekre, kiemeli a műnem alapvető sajátosságait, vizsgálja a karneváliság megjelenési formáit a kiemelt szereplők jellemén és a színdarabok cselekményének elemein keresztül, az azokat megelőző és hozzájuk kötődő hagyományokat is figyelembe véve. E vizsgálathoz támpontul szolgálnak Mihail Bahtyin észrevételei a karnevál természetéről.

Összegzésként, a fenti szempontok áttekintése után a dolgozat szerzője tárgyalja a mítosz kötődését a drámai műnemhez, megkísérli megállapítani az egyes drámák közti különbséget a karneváliság megjelenésében és fontosságában, valamint igyekszik rávilágítani a mítosz vonzerejére, színház, karnevál és élet összefonódására Don Juan-témában.

Re-thinking Samuel Beckett: St. Augustine, Foucault and the Spectral Voice

NYISZTOR MIKLÓS
végzett hallgató
Pécsi Tudományegyetem BTK, Anglisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KURDI MÁRIA TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Pécsi Tudományegyetem BTK, Anglisztika Intézet

A dolgozat Samuel Beckett egyes prózai, rádió- és drámai műveit elemzi az (elbeszélői) „hang" fogalmának dekonstrukcióján keresztül, felhívva a figyelmet a korábbi olvasatok szubjektum-központúságának elvi elégtelenségére. A hang fogalma végig vonul a metafizikai alapokon nyugvó filozófiákon, és még a huszadik századi narratológiai értelmezése sem mentesül a korábbi felfogások előfeltevéseitől. Az érvelés szerint azonban, dekonstruált formájában e fogalom alkalmasabb Beckett szövegeinek vizsgálatára, mint a szubjektumé. Alkalmazásával feltárható egy sajátos ontológia a becketti közlés hátterében, amely egy lehetséges olvasatát adja a Becketti művészetfelfogásnak is: „there is nothing to express, nothing with which to express, nothing from where to express, together with the obligation of expression." A hang ágostoni (a későbbi metafizikai rendszerek számára paradigmatikus) elképzelésének dekonstrukciója Michel Foucault és Jean Francois Lyotard elméleteinek segítségével történik.

Albee's Dream about the Box

ÓTOTT MÁRTA
Amerikanisztika MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CRISTIAN RÉKA MÓNIKA, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Ez az esszé elsősorban Edward Albee *The Sandbox* (1960) és *The American Dream* (1961) című darabjaiban megismert nukleáris család tagjai közötti kapcsolatokat mutatja be, és az abszurd színház elemeit elemzi a két műben. Nagyon fontos a drámákkal kapcsolatban, hogy az olvasó megismerje a családdal történteket, valamint szükség van a családi kapcsolatok és a tagok egymáshoz való hozzáállásának az abszurd színház kontextusán belül történő elemzésére. A két mű szereplői szinte teljesen azonosak, ezért lényeges a drámák összehasonlítása és párhuzamos elemzése. Ez a dolgozat arra szándékozik rámutatni, hogy ez az irodalmi mozgalom megjelenik a cselekményekben, a darabok szerkezetében, ezáltal nagy hatással van a bemutatott családdal történő eseményekre, és a család tagjaira is. Sok kritikus (mint például Anne Paolucci) csak megemlíti az abszurdot, ha Albeeről ír, de nem mutatja be részletesen. Márpedig különösen fontos az elemzése, bemutatása a művek ezen összetevőjének, hiszen a cselekmény és a szereplők változásai, alakulásai számos problémára, kérdésre, amely ezzel a különös családdal kapcsolatban felmerül, megoldást, választ adhat. Ez az esszé továbbá a művekben fellelhető szimbolizmust is szeretné bemutatni, különösen a dobozok jelentőségét, mivel ez fontos lehet az abszurd vonások felfedéséhez is. A dolgozat az európai abszurd színház hagyományait hasonlítja össze Albee újító hatású ötleteivel, amelyek az Amerikai Egyesült Államok irodalmára, színházi hagyományaira nagyon nagy hatással voltak. Ezen kívül azt is fontos áttekinteni, hogy Albee milyen fogalmakat és milyen technikákat alkalmaz, hogyan veszi át azokat az európai abszurd színház elemeiből, és persze azt, hogy milyen különbségek fedezhetők fel, vagy éppen milyen kontraszt tapasztalható. Az elemzés azt is kívánja érzékeltetni, hogy Grandma személyében egyesül mindaz, amelyet Albee kifejez a drámákkal. Őnélküle a katarzis nem jöhetne létre egyik darabban sem.

A patriarchális családi viszonyok vizsgálata két drámában

PÓLYA ALEXANDRA
Színháztudomány MA, I. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR SCHULLER GABRIELLA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

A patriarchális családi viszonyok vizsgálata cím egy nagyobb ívű vizsgálódást foglal magába, több dráma szövegének összevetését, amelynek kidolgozása még folyamatban van. Jelen dolgozatomban két drámaszöveget hozok párhuzamba egymással, kutatásaim egymástól talán legtávolabb eső pontjait. Mivel az elemzett drámák nem mindenki számára ismertek, ezért függelékben közlöm azok összefoglalását. Az egyik szöveg a német romantika korából származó Lenz-dráma, *A nevelő* (1774), amely a Sturm und Drang-drámák darabja, a másik egy kortárs angol írónő, Caryl Churchill műve *A hetedik mennyország* (1979).

Mindkét dráma a családi viszonyok át-és újrarendeződésével foglalkozik az adott társadalmi kontextusban. A Lenz-dráma végkifejletében visszarendeződik a hagyományos patriarchális családmodell, míg a Churchill-drámában matriarchális családmodell alakul ki. A két drámát a családi viszonyok szempontjából elemzem, e mellett vizsgálom a nő státuszát a korabeli társadalomban, a romantikában illetve a posztmodern korban. *A nevelőben* és *A hetedik mennyország* első felvonásában a nők marginalizált pozícióban léteznek, amely csak az utóbbi dráma második felvonásában oldódik fel a női emancipáció révén. A kétféle nőfelfogás eltérő végkifejletet eredményez. Churchill drámája felülírja az anya-apa-gyerek klasszikus ödipális háromszögét. Drámájában dominánssá válik a nők szerepe, a családi együttélés sokkal inkább döntéssé válik, mintsem társadalmi kényszerré.

A szociális test színházi reprezentációja Fédra a fitneszteremben

PUSKÁS ANNA
Színháztudomány MA, I. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. JÁKFALVI MAGDOLNA
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

A színházi reprezentáció posztdramatikus lehetőségeit Tasnádi István *Fédra Fitness* című előadását követve elemzem. A játékhelyszín, az Eurocenter fitneszterme, egyértelműsíti, hogy az előadás az ókori mitikus történet innovatív interpretációját kínálja. A fitnesz és a teatralitás meghatározó közös vonása, hogy mindkettő anyaga az emberi test. Az elemzésre választott előadásban az isteni irányítás rendjét átveszi a test mítosza, s ez uralja, irányítja a szereplők megnyilvánulásait. Az új istenség temploma a konditerem, főpapja pedig a tréner.

Kérdésfeltevésem a következő: miképpen definiálhatjuk az emberi test szociális és teátrális megjelenéseit a *Fédra Fitness* című előadásban.

„Magának ismernie kell ezt a teret...” A szavak tettekké formálódása és átlényegülése Nádas Péter *Takarítás* és *Találkozás* című drámáiban

SOMOSKŐI BEÁTA
Magyar, V. – történelem, III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. LUKOVSZKI JUDIT ANNA,
EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Francia Tanszék

A dolgozat célja Nádas Péter *Takarítás* és *Találkozás* című drámáinak újraértelmezése, mindenekelőtt az instrukciókat alapul véve, és a szoros szövegelemzés módszerével vizsgálva ezen egységeket. Figyelembe véve a drámai szöveg jellemzőjét, miszerint dialógusok és utasítások egymástól elválaszthatatlanok, az értelmezés számára egymás magyarázatául szolgálnak. A dolgozatban azonban fő vizsgálati tárgynak az instrukciót tekintem, és ebből kiindulva értelmezem a két művet.

A *Takarítás* és a *Találkozás* az eddigiektől eltérő aspektusokból való megértését célzó írás azt kívánja megmutatni, hogy az instrukciók által miként épül fel egy olyan rendszer, amely lehetővé teszi a művek által közvetített világ árnyalását és mélyebb megértését.

A két drámában a didaszkáliák olyan fontos szövegegységek, melyek a Nádas-recepcióban mindezidáig kevésbé kerültek az értelmezések fókuszába. A dráma világának megidézését teszik lehetővé ezek a szövegrészek, ebből adódóan pedig a befogadóban létrejövő képzet pontos kontúrjait alkotják meg.

Tündérlányból örömlány
Egy daljáték színházi emlékezete

SZÁNTÓ VIKTÓRIA
Színháztudomány MA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. KISS GABRIELLA, EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Színháztudományi Tanszék

TDK-dolgozatom kiindulópontja Alföldi Róbert *János vitéz* (2009) rendezése, mivel munkássága megosztja a kortárs kultúra fogyasztóit. A vizsgált rendezés elsősorban a *János vitéz* című daljátéknak a kollektív emlékezetben betöltött jelentőségére irányítja rá a figyelmet, miközben játékba hozza a mű színpadi recepcióját formáló legalapvetőbb tényezőket. A Nemzeti Színház színpadán bármilyen előadás, rendezés erősen terhelt jelentéseket hordoz; főleg, ha a színdarab maga a nemzeti identitásunkról alkotott képünket formáló hagyomány (kánon) közismert darabja, így Pierre Nora fogalmával élve, Alföldi Róbert egy *emlékhelyet* mutat be egy *emlékhelyben*. A vizsgálat részletesen foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy a címszerepet játszó Stohl András már nem tudja Kukorica Jancsi maradéktalan illúzióját kelteni. Egyértelmű a rendezésnek az az (operett-játszás színészi tradíciójától egyáltalán nem idegen) gesztusa, amely nemcsak „Stohl András", hanem a tévéképernyőről és bulvárlapokból jól ismert „Buci" révén testesíti meg a bonviván szerepkörét. A sztárok szerepeltetése emlékezetünkbe idézi azt a műfaji sajátosságot, mely szerint az operett nem követeli meg a színpadi hitelességet – már az ősbemutatón nő, Fedák Sári játszotta a férfi főszerepet. Az elemzés során világossá válik, hogy a János vitéz, mint a népszínmű dramaturgiájára emlékezni képes és az operett műfaji hagyományait követő daljáték több okból is „eltűrheti" a színpadi realizmus illúziójának megsértését. A Nemzeti Színház előadásában a szcenikai értelmezés sérti a legnagyobb mértékben az illúziót. Az a tény azonban, hogy Alföldi rendezése szereposztás szempontjából egyféle „kettő az egyben" jelenség, a nevetés polgári színházának színészközpontúságára irányítja a figyelmet. Ez a jelenség implikálja egy struktúra kialakítását, mely lehetővé teszi az olvasatok megkülönböztetését. Így a *János vitéz* szerepe három kategóriával testesíthető meg: (*i*) az operett irodalmi hagyományainak megfelelően lehet bonviván; (*ii*) Fedák Sárinak köszönhetően definiálható nadrágszerepként; (*iii*) az operettek korábbi játékhagyománya miatt megformálhatja az adott színház már-már *idea*lizált sztárszínésze. A dolgozat második felében ezen kategóriák vizsgálata történik elsősorban (színház)történeti szempontból, de a konklúzió során kortárs jelenségek megemlítése is szükségessé válik.

Heinrich von Kleist: *Homburg hercege* című drámája Dömötör András színpadi adaptációjában

TURI EMESE
Germanisztika BA, III. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Német Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐK: DR. NAGY RITA, FŐISKOLAI DOCENS ÉS
DR. SZABÓ CSABA, FŐISKOLAI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Német Nyelv és Irodalom Tanszék

A színdarabot Dömötör András kortárs rendezésében 2009 tavaszán mutatták be a budapesti Örkény Színházban. Dolgozatom központi témája ez a színpadi előadás, melynek vizsgálatát a róla megjelent hivatalos szakmai kritikák fényében – hol árnyékában – tűztem ki célul, valamint a saját értékelésemmel, értelmezésemmel, a kritikusi magatartás és a rendezői attitűdök alapos körbejárásával egészítettem ki a munkát.

A vizsgálódás során nyolc kritikus szakmai véleményét hasonlítottam össze, és arra az eredményre jutottam, hogy véleményem szerint a kritikusok döntő többsége – a nézői szubjektivitást figyelembe véve is – meglepő felületességgel dolgozott. Ezt támasztja alá egyrészt, hogy kevés kérdésben fordult elő meghatározó egyetértés, másrészt amikor ez meg is történt, az értelmezések sok esetben megalapozatlan, könnyelműen levont, illetve a figyelmetlenségek okán téves következtetéseknek tűnnek föl. Nem hatoltak alá kellőképpen az előadás mélységeibe, csupán a felszínen „halászva" szűrték le/ki az éppen legkézenfekvőbb, tálcán kínált értelmezéseket. Kivétel persze volt. Értelmezésből pedig – különösen Kleist esetében – nyilván nem születhet egyértelmű, minden kérdést lefedő konszenzus, mégis úgy érzem, Dömötör András verziója a rendezői szándék jegyében eredendően alaposabb elmélyülésre invitálta volna a nézőt.

Az előadás és az értelmezések három fő pillére: az álom, álomszerűség és a humor, irónia jelentősége, valamint Homburg herceg és a fejedelem jelleme és egymással való kapcsolata. Ez a három fő szempont, melynek analógiájára az szakmai kritikák és az egyéni értelmezésem épül, a három gócpont, melyet főleg az előadás újszerűsége okán a legélesebb bírálat illet.

A dolgozat végkövetkeztetése: „Dömötör András *Homburg*ja is a Kleist-darabok kimeríthetetlen gazdagságát és elképesztő modernitását bizonyítja" (Nánay István).

Kazinczy Ferenc színházi törekvései Különös tekintettel a széphalmi mester *Hamlet* fordítására és az első magyar *Hamlet* előadásokra

VEISZ BETTINA
Magyar MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BORBÉLY SZILÁRD,
EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatom a Kazinczy korabeli színházi légkört próbálja megismertetni az olvasóval, a széphalmi mester személyén keresztül. Elsőként vázlatos korfestéssel bemutatva korának színi törekvéseit, és munkálkodásait az első magyar teátrum életre hívásának érdekében. Továbbá kiemelten elemezve a Kazinczy által a magyar olvasók elé tárta első teljes *Hamlet* fordítást. Egyúttal milyen indítatásból szándékozta megalapozni hazánkban a Shakespeare kultuszt. Továbbá azon törekvését, miszerint Shakespeare *Hamlet* művének Schröder általi átdolgozása adassék elő az első magyar színi társulat bemutatkozó darabjaként. Végezetül a dolgozat gondolatmenetében feltárásra kerül, milyen okok hiúsították meg ilyen irányú munkálkodásait, majd milyen formában került később színre a fordítását alapul vevő *Hamlet* darab.

Arthur Miller *A bűnbeesés után* című drámájának önéletrajzi terei

VÖRÖS DÓRA
Magyar nyelv és irodalom, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MÜLLER PÉTER,
EGYETEMI TANÁR
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Tanulmányommal egy eddig kevésbé, sőt szinte egyáltalán nem tárgyalt kérdést járok körbe, miszerint lehetséges-e dráma formában önéletrajzot írni. Ehhez a különböző önéletrajzi elméletek mellett Arthur Miller *A bűnbeesés után* című drámáját veszem alapul.

Dolgozatomban sorra veszem a narratív identitás kérdését, az önmagunk és életünk reprezentálását a nyelven és íráson keresztül, és azt, miért lehet alkalmas a dráma ennek formába öntésére, majd ezen elméletet igyekszem alkalmazni Arthur Miller *A bűnbeesés után* című drámájára, illetve bebizonyítani, hogy az autobiográfia egy speciális megjelenésével állunk szemben.

IRODALOMELMÉLET

Tükröződések
A tér és a szöveg kérdései Jorge Luis Borges „Bábeli könyvtár” című novellájában

ANDRÁS CSABA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. ORBÁN JOLÁN, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

A „Bábeli könyvtár” a posztstrukturalizmus, a hermeneutika és a dekonstrukció képviselői által legtöbbet idézett novellák közé tartozik. Dolgozatomban bemutatom, hogy Borges novellája hogyan tükrözi a posztmodern korszak fő elméleti problémáit, és fordítva: hogy az egyes irodalomelméleti és filozófiai szövegek hogyan tükrözi a „Bábeli könyvtár” kérdésfelvetéseit. A térszerkezet, amit a novella felvázol, Foucault térrel kapcsolatos elképzeléseit és a dekonstrukció decentralizált térről alkotott elméletét modellezi, a Nagy Könyv (mint metafizikai értelemben eredeti szöveg) keresésének folyamata a hermeneutikát példázza, annak megtalálhatatlansága a lacani pszichoanalitikus vágyelméletet idézi, a szövegről alkotott kép, a szövegfogalom gyakorlatilag Roland Barthes és a posztstrukturalizmus megállapításait, és a hipertext-elméleteket vetíti előre. A szöveg tehát allegorikus-parabolisztikus jellege miatt rengeteg értelmezési lehetőséget kínál fel az elemző olvasónak.

Borges novellái általában úgy működnek, hogy az elemző olvasó helyzete párhuzamba állítható az adott történet főszereplőjének helyzetével, *beletükröződünk* Borges szövegeibe. Ez lenne a másik tükröződés, amit a dolgozatomban bemutatok: azon túl, hogy a Borges-novellák a szövegek létmódját és az értelmezés lehetőségét tematizálják, egy-egy rendkívül kidolgozott értelmezési szituációt is bemutatnak, ez a szituáció pedig csaknem teljes egészében megegyezik azzal, amibe az olvasó a szövegek értelmezésekor kerül. Ez a hatásmechanizmus lehet az egyik magyarázat arra, hogy Borges szövegei miért olyan népszerűek a posztmodern irodalomelmélet képviselőinek körében, miért olvassák olyan sokan Borges prózáját irodalomelméleti parabolagyűjteményként: az értelmező nem csak fiktív alakok jelértelmezési problémáiba botlik, hanem a fiktív alakok történetén épp arra a helyzetre ismer, amit ő a történet értelmezésekor megtapasztal.

Név és diskurzus (Esterházy Péter: *Esti*)

BARTHA ÁDÁM
Irodalom- és kultúratudomány MA, I. évfolyam.
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HANSÁGI ÁGNES, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatomban Esterházy Péter *Esti* című szövegén keresztül vizsgálom a név lehetőségeit a foucault-i értelemben vett diskurzusban, a dekonstrukció és Foucault módszertanain keresztül. A dolgozat első részében a prosopopeia dekonstruktív elgondolásának segítségével elemzem általánosságban, valamint az Estiben a tulajdonnév kérdését, majd megvizsgálom, hogy milyen módon kapcsolódik ez Jacques Derrida névvel kapcsolatos koncepcióihoz. Arra kívánok rávilágítani, hogy a név prosopopeikus elgondolásán keresztül olyan új utak nyílhatnak meg az értelmező számára, amelyek elvezetnek Michel Foucault gondolataihoz a diskurzusok és az irodalom kapcsolatáról. A dolgozat második része ezt a kapcsolatot igyekszik megvilágítani a névvel való összefüggésében. Egyrészt vizsgálom Foucault elképzeléseit az uralkodó diskurzusokról és azok elemzési módszereiről, másrészt kísérletet teszek rá, hogy a tulajdonnév diszkurzív meghatározottságán keresztül kövessem Foucault módszertanát. A teoretikus argumentációt végig kísérik az *Esti* különböző szöveghelyeinek vizsgálatai, tekintettel arra, hogy milyen módon illenek bele a dolgozat elméleti koncepciójába. Azt kívánom tehát elemezni, hogy a tulajdonnév dekonstrukciója milyen módon kapcsolódik össze az irodalom és a diskurzus közötti kapcsolatról alkotott elképzelésekkel, és milyen módon korrelál ezekkel. Úgy gondolom, hogy a név az irodalom olyan tárgyaként funkcionálhat, amely modellként szolgálhat a diskurzuson belüli „kívülség” későbbiekben történő vizsgálatához is az irodalmi szövegekben.

A szerzővé lett hős

BENCZIK BEÁTA
Magyar, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. V. GILBERT EDIT, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Állításom, hogy a Korunk hősében azon előremutató jegyek, melyeket tárgyalok a posztmodern irányába hajlanak, persze nem gondolom, hogy a mű posztmodern lenne, de talán nem minden hiábavalóság nélkül vizsgáljuk meg azon pontokat, ahol ezek a részek alátámasztják a feltételezésemet!

A posztmodernben és főképp a dekonstrukcióban a lényeg, az egész megalkothatóságának lehetősége szertefoszlik. Azzal, hogy Lermontov bonyolulttá, szinte átláthatatlanná tette a történetet, éppen ezt a stabilitást, magszerű középpontot szűnteti meg, hiszen számos elbeszélőt találhatunk a műben, magát Lermontovot, Makszim Makszimicsot, az utazgató tisztet és Pecsorint egyaránt, de ehhez a kérdéshez tartozik, hogy az időkezelése sem homogén, a műfaját tekintve, pedig máig tartó lezáratlan vita folyik arról, hogy regénynek, avagy novellafűzérnek ítéljük-e az alkotást.

Úgy gondolom Lermontov egyfajta játékot űz velünk akkor, amikor megbontja a történet linearitását, szándékosan nehézzé teszi a megértést és olvasójából kikényszeríti a lassú olvasást. Értelmezésünk ezáltal folyton felépül, hogy aztán ismét darabjaira hullhasson.

A *Korunk hőséhez* a sokértelműség a szöveg létfeltétele.

A posztmodernben a szubjektum nem egységes, hanem sokkal inkább plurális.

Gondoljunk csak Foucault koncepciójára a szubjektum és a hatalom kérdéséről.

Az irónia pedig központi jelentőségű a szövegtestben, amely a posztmodern egyik markáns jegye.

Három fő szempont szerint elemzem a szöveget: az elbizonytalanítás technikája, a valóságszerűvé tett történet, és az irónia szempontjából.

Hogy volt-e értelme elemzésemnek, és ha volt mennyiben tudott újat mondani, annak eldöntését az olvasóra bízom.

Hang és hangzás jelentésképző szerepe a lírában

DANCSECS ILDIKÓ
Irodalom- és kultúratudomány MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KULCSÁR-SZABÓ ZOLTÁN,
EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Ha végigkövetjük a lírai költészet mibenlétének meghatározásaira irányuló szakirodalom egyes nagyhatású állomásait, azt figyelhetjük meg, hogy azok jelentős hányada a líra „hangzó" jellemzői felől kívánja megragadni annak jellemzőit. A *hang* és a *hangzás* központi problematikája − melyek sokszor meghatározni látszanak a lírai műnem sajátosságait − előhívja a lírai hang retorikai alakzatának vizsgálatát (egy lírai szubjektum létesülésének problematikáját), továbbá a líra szóbeli hagyománya által determinált textuális vonások (a versnyelv akusztikai jellegének, és a benne szereplő szó hangzó materialitásának) poétikai elemzését is.

A dolgozatnak így kettős igénye van. Az első fejezetek elméleti bázisa a XX. századi retorikaelméletek egyes eredményeinek felhasználásával az aposztrophé és főképp a prosopopoiia alakzatait végigkövetve − és azt az irónia működésmódjával összehasonlítva − igyekszik kideríteni, mit is érthetünk egy lírai alkotás sajátos megnyilatkozása alatt. A poétikai hagyomány bevonásával pedig a versnyelv specifikus eljárásainak vizsgálatát tűzi ki céljául. A dolgozat második részében Arany János „Naturam furca expellas…" című versének interpretációja kapcsán azt kívánom bemutatni, hogy mit is érthetünk irónián, mint „a trópusok allegóriáinak permanens parabázisán", másfelől a líraolvasást meghatározni látszó prosopopoiia ironikus − vagyis az irónia működésmódjához közelítő retorikai alakzat − működésmódján. Továbbá az is láthatóvá válik az elemzés során, miként érhetőek tetten a versnek a ritmus által meghatározott konstrukciós eljárásai egy lírai alkotásban. E kettős elméleti megközelítés az elemzésben összekapcsolódik, amennyiben arra összpontosít, hogy a létrehozott *hang* által tematizált hangnélküliség problémája miként lesz *hangzóvá* a vers poétikai eljárásában, és mindez az irónia működésének közbelépésével miként halasztja el az olvasás jelentés-azonosító törekvését a szöveg számos szintjén.

Polargebiet und postmoderne „schwarze Schrift". Reflexion der Literaturproduktion in Christoph Ransmayr: *Die Schrecken des Eises und der Finsternis*

FORRAI KATALIN
Német–kommunikáció, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Német Nyelvű Irodalmak Tanszéke

TÉMAVEZETŐ: DR. HAMMER ERIKA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Német Nyelvű Irodalmak Tanszéke

A dolgozatomban Christoph Ransmayr *Die Schrecken des Eises und der Finsternis* című többrétegű regényét elemzem. A mű egy Julius Payer és Carl Weyprecht által vezetett északi-sarki expedíció (1872-74) sorsáról valamint a fiktív szereplő, Josef Mazzini történetéről szól. Az elemzés során felmutatom a regényben rejlő az irodalmi szövegteremtésre irányuló implicit reflexiót. Tárgyalom a szöveg transztextuális felépítését; fikció és dokumentáció viszonyát; a realitás és a mediatizált realitás közti problematikát. Ezután az Arktisz „szemantikáját" vizsgálom részletesen.

Intermedialitás Varró Dániel *Szívdesszert* című kötetében

KANTÁR BALÁZS
Magyar nyelv és irodalom MA – képzőművészet, I. évfolyam
Konstantin Filozófus Egyetem Nyitra BTK

TÉMAVEZETŐ: DR. TÓTH ANIKÓ, EGYETEMI TANÁR
Konstantin Filozófus Egyetem Nyitra BTK

Az irodalom és más művészetek művészetközi és műfajközi kapcsolatainak meglétét manapság nem nehéz belátni, sokkal nehezebb inkább kategorikus válaszokat adni az ebben a témában feltett kérdésekre. Az irodalomtudománynak ez a területe sokkal inkább alakulófélben van, mint olyan területek, melyek régóta meghatározott szabályok szerint működnek.

Ezen szakterület tekintélyes mennyiségű szakirodalmából választani nem volt egyszerű. Olyan műveket tanulmányoztam, melyek az intermedialitáson belül leginkább az irodalom és a képzőművészet kapcsolatával és a vizuális költészettel foglalkoztak.

Célom volt, hogy keressek és találjak Varró Dánielnél olyan szövegrészeket, melyek kilépnek az irodalomból, más művészetek irányába mutatnak és ezáltal nagyobb értelmezői szabadságot nyújtanak. Főleg a vizualitás és a szöveg kapcsolatát kívántam kutatni. Erre kiváló alkalmat adott a *Szívdesszert* című kötet.

Vizsgálatom tárgya Varró Dániel *Szívdesszert* című kötete, ami nem a vizuális költészet, mintapéldája, viszont tanulságos volt olyan szövegeket vizsgálni, melyek első ránézésre nem mutatják egyértelműen multimediálisnak magukat. Felfedezni az ilyen irodalomban más művészeti ágakra utaló nyomokat sokkal izgalmasabb volt, ugyanis ez a nyomozás rámutatott arra, hogy az irodalom nagy része meg van fertőzve a multimedialitással. Ez a tudat pedig megváltoztatta a hozzáállásomat a szövegek iránt.

Dolgozatomban próbáltam vázlatos képet rajzolni az inter- és multimedialitásról, a szöveg és kép kapcsolatáról. Röviden kitértem Varró recepciójára, hogy teljes legyen a kép az életmű alakulásáról. Az elemzések során igyekeztem a szakirodalomra támaszkodni, viszont azokon a helyeken, ahol a lehetséges értelmezéseket mutattam be természetesen saját olvasataimra hagyatkoztam.

Arra szerettem volna rámutatni, hogy Varró Dániel költészetében találhatóak művészetközi átfedések, hogy ezen szövegek által az olvasóra gyakorolt hatás így másabb és gazdagabb, mintha csak szövegként tekintenénk a művekre. Továbbá arra is, hogy mindezen jelenségek tudatosak és átgondoltak.

A kígyó a másik kígyó farkába harap
A „nagy elbeszélés” válsága és a nagyepikai formák ellehetetlenülése Garaczi László prózájában

KISS ORSOLYA
Magyar nyelv és irodalom BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TÖRÖK ERVIN, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Garaczi László prózájával kapcsolatban a kritika gyakran említést tesz műveinek a *Jean-Francois Lyotard által megfogalmazott „*nagy elbeszélés”-t ellehetetlenítő vonásáról. Dolgozatom célja Garaczi prózájának átfogó áttekintésén keresztül bemutatni, pontosan hogyan is tükröződik ez a válság írásművészetében. Ehhez Lyotard a narratív tudással kapcsolatban felvázolt elmélete szolgál modellezésül „A posztmodern állapot” című értekezésében leírtak szerint.

Lyotard elméleti konstrukciójában a narratív tudást négy elem: a mondani tudás, a hallgatni tudás, a tenni tudás és az időre gyakorolt hatás együttes jelenléte határozza meg. Munkámban megkísérlem bemutatni, hogyan aktualizálhatók ezen elemek a konkrét szépirodalmi szövegek esetén, valamint ezek segítségével szemléltetni, hogy a „nagy elbeszélés” ellehetetlenülésével párhuzamosan hogyan záródik el az út a nagyepikai formák elől Garaczi László prózájában.

Dolgozatom főbb alpontjai a négy nagy kategórián belül a következők: a Garaczi által alkalmazott narratív formák és azok kitöltetlensége, a narratívát uraló plot-szerkezet, a művekben hemzsegő metafiktív részek, a szövegekben megképződő szubjektumok elbizonytalanodása, az író-szerző-narrátor szerepek összecsúszása, az olvasói figyelem irányításának technikái, és a művekben rejlő megváltozott temporalitás tapasztalatának vizsgálata.

Az idő narratív tagolása a *Fekete kolostor*ban

KONDOR PÉTER
Irodalom- és kultúratudomány MA, I. évfolyam.
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. KOVÁCS ÁRPÁD, EGYETEMI TANÁR
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Kuncz Aladár művének szinte valamennyi recepciótörténeti tanulsága az irodalomtudomány klasszikus aporiái felé sodorja az értelmezőt, és nem kisebb megpróbáltatások várnak arra az elemzésre sem, amely a művet leíró szándékkal kívánja besorolni műfaji, önéletrajz-kutatási vagy narratológiai kategóriarendszerekbe, tipológiákba. A *Fekete kolostor* számtalan dilemmájával számot vetve a *narráció* időbeliségének tényezője ígérkezik olyan fundamentumnak, amely kiindulópontja lehet egy modellalkotási kísérletnek.

E modellalkotási kísérlet a *Fekete kolostor*hoz mint *narratív szöveg*hez kell hogy közelítsen, zárójelezve a *fikció–valóság* dichotómiájából adódó dilemmatikus helyzetet, így kerülve el, hogy a szerző biográfiai adatai, illetve az irodalomtörténet-írás által konstruált életrajza „instruálja" az elemző munkát.

Kihívóan szemlélteti a *Fekete kolostor* a narratív szöveg szegmentálásának módszertani problémáját is, hiszen nem rögzíthetők egyértelműen a *narratív egység*ek a mű fejezetekre, szakaszokra, részekre tagolódása alapján. E módszertani probléma feloldásaként vezetjük be az *epizód* relatív időarányú narratív egységét, amely nem statikus (strukturális) természetű, hanem a mindenkori befogadás folyamán (dinamikusan) realizálódik.

Gérard Genette az *elbeszélt idő* és az *elbeszélés idej*ének viszonyát feltáró elméleti alapvetéseinek egyfajta transzformációjába illesztve az *epizód* narratív egységének elképzelését, a narráció *epizód-fluktuáció*ként határozható meg.

A narráció megvizsgálható az *elbeszélés* és az *elbeszélt idő* közötti kapcsolatként a következőképpen: az elbeszélés helyzetét az elbeszélt időhöz viszonyítjuk.

Az e megközelítéssel felállított elbeszélésmodellel nem csak a narratív szöveg szegmentálásának módszertani kérdésére adhatunk érdemi választ, hanem új megvilágításba helyezhetjük a *fikció–valóság* dichotómiájából adódó dilemmákat is.

Game-Players and Story-Dwellers: Notes on the Ludic Cyberspatiality of Virtual Worlds in Science Fiction

MAKAI PÉTER KRISTÓF
Anglisztika BA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: NAGY GERGELY, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

A számítógépes játékok és a virtuális valóságok kibernetikus logikájának megjelenése forradalmian újnak hat a mai kulturális palettánkon, amelynek a történetvezetési lehetőségei és korlátai radikálisan különböznek az irodalmi narratívák által megszabottaktól. Az alábbi dolgozat ez ellen a határállítás ellen kíván állást foglalni: az elmúlt negyvenöt év tudományos-fantasztikus irodalma kiváló terepet biztosított a számítógépes játékokhoz hasonló narratív szimulációk elképzelésére és újraértelmezésére csakúgy, mint az ilyen környezetekben felmerülő, az emberi cselekvés szabadságát és az élmény kohézióját szembeállító interaktivitás vizualizálására. Öt közel kortárs regényt (Philip K. Dicktől *A halál útvesztőjé*t, az *Ubik*ot, a *Palmer Eldritch három stigmájá*t, Viktor Pelevintől *A rettenet sisakjá*t és Jeff Noontól a *Vurt*ot) elemezve egy, a narratív tereket és az interaktivitást rendező kontinuum képe rajzolódik ki, amely előrevetíti és átértelmezi a mai kor játékos virtuális világainak logikáját, a sokfelhasználós, chat-alapú kalandozásoktól elkezdve az élet- és családszimulátorok kertvárosi idilljén át a lövöldözős játékok által kínált versengésig. Ezeknek az analógiáknak a felvázolásával a szórakoztató virtuális valóságok egyfajta intermediális hagyománya sejlik fel, ami felszínre hozza az interaktivitásból származó történetvezetési problémákat, és különféle megoldásokat keres az alakítható történeteket fenyegető veszélyekre, így például a narratív koherencia hiányára és a képzeletet megdolgoztató, játékos lelkesedés fenntartására.

Nem élhet egyik míg él a másik
A *Harry Potter* mint eposz

SCHULMANN ZSUZSA VIKTÓRIA
Magyar BA, III. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KUSPER JUDIT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A dolgozat alapja egy elmélkedés volt arról, hogy miért mindig csak könyvként definiálom a Harry Potter sorozatokat, és nem használok semmilyen műfajmegjelölő tipológiát. Ezért kezdtem el kutatni, hogy megtudjam mi is valójában a könyvek műfaja.

Miután elvettem a regény és fantasy kategóriákat; lehetséges műfajként maradt még a mese illetve az eposz. Kutatásom kezdetén bemutatom, hogy milyen a mese, a mesei hős, hogyan képzelünk el egy mesét, a hiedelem és varázsmese kategóriáját állítom szembe saját felvetésemmel, az epossal.

A Harry Potter mint eposz. Mitől tekintünk valamit epossznak? Kérdéseket vetek fel, amelyekre keresem a választ. Van e a műben invokáció? És ha van, kit szólít meg? A dolgok közepébe vágva indul a történet, hiszen sokáig nem tudjuk meg, hogy miért akarta Harryt megölni ellensége. Milyen ellenség Voldemort? Jó és rossz harca ez? És egyáltalán hogyan lehet elkülöníteni a mitológiákban megszokott istenek és emberek szembenállását, egymás mellett élését. Milyen társadalmi rendszerek működnek a műben? Ki a hős? Milyen hős ő? Hasonlít e Harry Potter bármilyen általunk ismert más hősre? Vajon miben hasonlítanak?

Dolgozatomban az eposzi kellékek meglétének bizonyítása után, Harry Potter szerepével foglalkozom. Méltó elődként, szinte tükörképként mutatom be, mennyire hasonlít Héraklészre a mitológiai hősre, figyelembe véve Campbell hős mintáját és Bahtyin vélekedését a hősről. Elemzésem középpontjában a hős és hősisége áll. Nem feledkezem meg az őt körülvevő segítőkről, bátorságának és érettségének előmozdítóiról.

J. K. Rowling egy olyan művet írt, amely az eposz egy modernkori értelmezésének felel meg. Nem csak azért mert világa legalább annyira kidolgozott, mert a beszélő nevek, és állandó jelzők mellett, az eposzi kellékek teljes tárházát felhasználja. Hanem mert egy olyan világba lépünk be invokatív felkérése után, amelyben elfogadjuk a muglik és varázslók elkülönülését. Amelyben lázasan követjük egy fiú és társainak kalandozását a mágia világában. Harcokat vívunk velük, felemelkedünk és néha egy kicsit megsemmisülünk. Hős és hősök állnak előttünk, egy olyan világban ahol életre kelnek a szobrok, mitologikus lények lepik el a pincéket, ezerféle titkot rejtenek az erdők.

Mitologikus utazás ez a modern korban, egy műfaj újra felfedezése a ma embere számára. Egy varázslatos világ gondolkodásra hívó élményköre. Kalandozás egy modern eposz teremtette mágikus világban.

A (csak olvasható): pszichoanalízis, lejegyzés, igazság

SMID RÓBERT
Irodalom- és kultúratudomány MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. LACZHÁZI GYULA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Derrida szerint a pszichoanalízis talált dolog, felvetése, hogy egy önmagát feltáró szöveg esetében a pszichoanalízisnek milyen lehetőségei maradnak az interpretációra, teljesen indokolt akkor, ha ezt a fajta értelmezési technikát úgy fogjuk fel, mint ami az enigmatikus szövegben lényegében önmagát mutatja fel és magyarázza. A nárcizmus freudi elemzéséhez hasonlóan az interpretáció során többet tudunk meg magáról a pszichoanalízisről, vagyis arról, ahogyan az rajtahagyta lenyomatát a szövegen – akár a miniszter a pecsétjét a levélen – az értelmezés produktumaként, mint magáról a szövegről. Ennek a belátásnak a fényében kívánom újraolvasni Lacan „Az ellopott levél”-ről szóló szemináriumát, de nem a dekonstrukció kritikájának érvényesítésével, hanem a levél materialitására koncentrálva vizsgálom meg azt, hogy a pszichoanalitikus értelmezés hogyan viszonyul az olvasáshoz. Ennek alapján megállapíthatjuk, hogy az a fajta áramkör (*circuit*), mely a szövegen belül a jelölő útjaként szolgál, kevésbé az elektromossághoz, mint inkább az elektronikához tartozik: ha nincs információ, a pszichoanalitikus akkor is talál valamit, legfeljebb ő maga adja hozzá, mert a pszichoanalízis képtelen szembesülni a puszta anyaggal.

Ezután a dolgozat tudás és igazság konstellációira koncentrál, feltárja az analitikus szituáció diskurzusszervező elemeit, a közvetítést analitikus és páciens között s magának az igazságnak a megképződését az analitikus interpretációja által. A pszichoanalízisnek szubjektumra van szüksége, hiszen ennek révén képezheti meg a tudattalanról való tudás ellenállás által megszülető igazságát. Az igazság így a közvetítésre helyezi a hangsúlyt, a nyelv közvetlenségében és anyagiságában nyilvánul meg a szubjektum számára, ezzel párhuzamosan a tudás elválasztó elemként funkcionál. Ez után világít rá a dolgozat a pszichoanalízis legnagyobb apóriájára, vagyis hogy nincs olyan kommunikációs forma, mely meg tudná ragadni ilyen viszonyok között a pszichoanalízisnek mint tudománynak a tárgyát.

Mediális azonosság és azonosíthatóság: létezik-e intermediális aláírás?

SMID RÓBERT
Irodalom- és kultúratudomány MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KULCSÁR-SZABÓ ZOLTÁN,
EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

A dolgozat Derrida és Gadamer vitájától indulva igyekszik feltárni az aláírás két meghatározó feltételének érvényesülési módjait, vagyis az ismételhetőség (iterabilitás) hatását az időbeliségre, illetve az olvashatóság és olvasás összefüggéseit. Megpróbálja megérteni, mit is kritizált pontosan a dekonstrukció atyja Heidegger Nietzsche-olvasatában, majd pedig az aláírás eseményjellegének enigmatikus struktúráját fejti fel.

Az olvasás és a halott szerző hangja lehetőséget ad a prosopopeiával való összevetésre, így az irodalmi szövegben megtalálható aláírást a dekonstrukció interpretációs technikáinak felmutatásával próbálja meg tetten érni a dolgozat. Rávilágít arra, hogy a prosopopeia immateriális vagy fikciós közvetítése nem a hang médiumában realizálódik, hanem a hang csak a prosopopeia keretei között létezhet, mely az olvasásban képződik meg. Ez tehát feltételezi a szöveget, míg a szöveg egy hordozót, prototipikusan a papírt, azonban felmerül a kérdés, hogyan lehetséges, hogy a prosopopeia mintha nem igényelné a papírt, elválna tőle, mintha a papír előtt már létezne a de mani elméletben, s a papíron csak kiegészülne egy valódi materialitással, ami feszültséget teremt a papír valódi és a prosopopeia fikcionális anyagisága között.

Amennyiben az inskripció a porosopopeia *material event*je, akkor lehetséges-e, hogy ezt a fonográf tűje is végrehajthatja? Karinthy „Méné, tekel" c. versének szövegében lévő mediális törést látszólag helyreállítja, amikor felmondja egy Telefunken lemezjátszóra, azonban azonosíthatósága torzul, mert a gramofon már csak saját magát reprodukálja, hangot termelő olvasásával mégis a prosopopeia eminens médiumává válik. A tanulmány zárlatában így az aláírás és a prosopopeia akusztikus realizációjának lehetőségeit vizsgálom, illetve a versbeszéd alakulását a *transfert* folyamán. A gramofon , amit a leginkább meg tud mutatni, az az, hogy a találkozás közelsége nem jelent közvetlenséget, a prosopopeia veszélye a hang immedialitása kapcsán az akusztikus közvetítettségben még intenzívebbé válik.

Irónia és gender
19. századi irónia vs. 20–21. századi önirónia

SZÉCSI GABRIELLA TÍMEA
Etika, ember- és társadalomismeret – magyar, V. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KUSPER JUDIT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Irónia és gender. Ez a két számomra nagyon fontos fogalom szerepel dolgozatom címében. Az általam vizsgált művekben szerves egységet alkot az irónia és az önirónia a női látásmóddal, élethelyzetekkel. Erőteljes önreflexiós vonása pedig közelebb viszi az általam vizsgált hősnőket és megálmodóikat önmagukhoz. Elsőként Jane Austen *Büszkeség és balítélet* című, már klasszikussá vált regényét, majd Helen Fielding *Bridget Jones naplója*, illetve *Mindjárt megőrülök! Bridget Jones naplója 2*. című munkáit elemzem, végül kitérek Rácz Zsuzsa *Állítsátok meg Terézanyut!* és *Nesze Neked Terézanyu!*című műveire.

Elemzéseimben arra törekszem, hogy egyfajta középutat találjak a humanista irodalomszemlélet és a posztstrukturalizmus között, nagy hangsúlyt fektetve az irónia megjelenési formáinak vizsgálatára, különös tekintettel a szubjektum megteremtésének lehetőségeire.

Egy rendhagyó szlovén írónő, Mojca Kumerdej
A női irodalom alternatív útja

SZÉPE CSILLA KLÁRA
Szlavisztika BA (szlovén szakirány), II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. LUKÁCS ISTVÁN, EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

Korunk embere egy, a történelem során soha meg nem tapasztalt, értékválsággal küszködő világban éli az életét, teremti meg önfenntartásának feltételeit, keresi boldogságát. Életünkből hiányoznak a nagy eszmék, a társadalomjobbító mozgalmak példája, hatása. Az útkereséshez nyújthat segítséget az irodalom, amely számtalan egyéb feladata mellett egyéni és társadalmi problémákat tár fel. Ebben a kulturális tartományban elhanyagolhatóak a méretkülönbségek, az úgynevezett „kis népek" irodalma azonos szintű értékteremtőként más nézőpontból válaszolja meg ugyanazokat a kérdéseket. Ezt dolgozatomban a szlovén irodalom egy jeles alkotójának, Mojca Kumerdejnek a munkásságából választott Fragma című kötet írásainak elemzésével kívántam illusztrálni. Műveinek olvasása közben egyfajta „fúziós irodalom" születésének lehetünk szemtanúi, amely egyesíti magában a belső és külső valóság ábrázolásának sokszor igencsak eltérő „férfias" és „nőies" módjait.

Kumerdej munkásságának „rendszerbe illesztéséhez" rövid áttekintést nyújtottam a szlovén posztmodern irodalom fejlődéstörténetéről, illetve bemutattam az írónő életrajzát és irodalmi tevékenységét. Ezután vázlatosan ismertettem a mű írásainak cselekményét, majd kilenc szempont – nemi hovatartozás, megjelenítés a személyes névmáson keresztül, eseménysor idősíkja, párbeszédek szerepe, az elbeszélő kapcsolata, megfelelés a társadalmi sztereotípiáknak, a szereplő esetleges komplexusai, a tekintet iránya és nemi jellege, végül a sajátos kumerdeji happy end megléte vagy hiánya – szerint elvégeztem az elbeszélések elemzését. Az eredmény rámutatott arra, hogy a látszólag összefüggéstelen történetekből álló novellafüzér szerkesztése tudatos és arányos. Az összegző fejezetben kívántam bizonyítani, hogy a dolgozat koncepciójának megfelelően Kumerdej személyében sikerült egy olyan alkotót bemutatni, akinek munkái segítenek értékzavaros világunkban való tájékozódásunkban, és aki írásaiban realitást és fantasztikumot elegyítve, egyszerre szórakoztatni és tudásukban gyarapítani tudja mindkét nembeli olvasóit.

Narratívák, fiktív világok, szöveg

SZILÁGYI BARNABÁS
Irodalom- és kultúratudomány MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MOLNÁR GÁBOR TAMÁS, TANÁRSEGÉD
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

A dolgozat a fiktív világok és az őket létrehozó szöveg viszonyába igyekszik betekinteni néhány *Tristram Shandy*-részlet alapján. Az elbeszélő szövegek anizokróniájának explicit jelzése mellett e részletek a Sterne-fikción belüli fiktív világ és az azt létrehozó szöveg különleges kapcsolatára is rávilágítanak. Az olvasói tapasztalat szerint ugyanis a fiktív szerző, Tristram egyik kitérőjének olvasása alatt az eredeti történetben zajlanak az események, és erről az olvasó csak később, a hosszú kitérő után szerez tudomást, mintha a narratíva és azt leíró narráció szétválásának lehetnénk tanúi. Felmerül egy „mögöttes narratíva" gondolata, amely mintegy megelőzné az őt megalkotó narrációt, ennek megalapozására és érzéketetésére teszek kísérletet, azzal együtt, hogy a szövegben megkonstruált világokkal kapcsolatos diskurzust a terminológia és az átfogó fogalmi rendszerezés hiánya jellemzi.

A regénybeli fiktív világok részei különböző hozzáállást követelnek meg az olvasótól a szerint, hogy a szövegben ábrázolva vannak-e, vagy sem, ez pedig Iser imaginárius-fogalmának elkülönböződéséhez vezet. Az elbeszélt világ szövegben megírt részei már valamelyest alakkal rendelkeznek, hiszen jelölőkkel ellátottak, de csak a befogadás során válhatnak valóban fiktívvé. A szövegben nem megírt világrészeknek pedig csak a (betölthetetlenül üres) helyét szabják meg a szövegben ábrázoltak. Mindezek igen fontosak az elbeszélő szöveg olvasásakor, mert a fiktív világ realitásához annak a szövegben meg nem jelenő részletei. narratívái is szükségesek. A narratív szöveg a benne leírt világhoz (a „mögöttes" narratíváihoz) képest mindig már egy megrövidítő konkretizáció, így tehát a szöveg hasonlóan viselkedik megkonstruált világával, mint a befogadó olvasás közben a szöveggel.

Bár a dolgozat inkább elméleti kérdésekkel foglalkozik, megpróbálja felfedni e jelenség következményeit a *Tristram Shandy*n belül is, és a rengeteg kitérőt mint a regény sajátosságát a fenti téma elbeszélői tudatosításával magyarázza.

KLASSZIKA–FILOLÓGIA

Seneca *Medea* című tragédiájának előképei

BENEDEK NOÉMI MÁRIA
Tanár-latintanár–némettanár MA, II. évfolyam – klasszika–filológia MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MAYER PÉTER, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

Medea története számtalan szerzőt megihletett, jóllehet sok esetben nem is egy műfajban alkottak: ki-ki saját korának, ízlésének, céljainak megfelelően adaptálta a kolchisi varázslónő történetét. Dolgozatomban elsődlegesen Seneca *Medea* című tragédiájának lehetséges előképeit igyekszem feltárni, s azok között is különös figyelmet fordítva Ovidius elveszett *Medea* tragédiájára. Tarrant a darab előképeinek vizsgálata során kimutatta, hogy a senecai darab értelmezéséhez elengedhetetlen ovidiusi kontextusban vizsgálni azt. A darab előzményeit kutatók abban szinte kivétel nélkül egyetértenek, hogy Seneca ismerte és használta művének megírásakor Ovidius azonos című tragédiáját. Az a kérdés azonban nyitva maradt, milyen tekintetben, és milyen mértékben.

Ovidius műveiben – s e tekintetben kitüntetett figyelmet érdemel a *Heroides* – a női lélek finom és kimunkált ábrázolásával találkozhatunk, mellyel a tudomány csak az elmúlt években kezdett mélyebben foglalkozni. Dolgozatomban azt kívánom bizonyítani, hogy Ovidius *Heroides*ével – és nagy valószínűség szerint Medeájával is – ez olyan női lélekábrázolást alakított ki, mely a senecai Medeának is alapját jelentette. Sorra kell vennünk tehát azokat a külső és belső érzelmi megnyilvánulásokat, melyeket Medea karaktere mutat, illetve azokat a kommunikációs formulákat, érveket, melyekkel megpróbálja férjét maga mellett tartani. S meg kell vizsgálnunk az ovidiusi életmű fennmaradt részét, hogy ezeknek előképeit megtalálhassuk. Az ugyanis azt jelenti, hogy ezek nagy valószínűséggel Ovidius *Medeá*jában is jelen voltak, s így ez egy olyan jellegzetessége lehet Seneca *Medeá*jának, melynek tekintetében Ovidiusra támaszkodik.

Per viscera Caesarum

FÖLDIÁK VINCE
Ókori nyelvek és kultúrák BA (klasszika-filológia szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FERENCZI ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

Dolgozatomban Lucanus Nero-korban született, Caesar és Pompeius Kr.e. 49 és 45 között zajló polgárháborúját feldolgozó, *Pharsaliá*nak nevezett eposzának egy húsz soros részletét (II. 69–88) szeretném közelebbről megvizsgálni. Távolról indulok: először igyekszem az eposzt elhelyezni társadalmi és a kulturális közegben, majd annak a beszédnek (II. 67–233) a helyét vizsgálom meg az eposzban, amelyből az elemzendő részlet származik, és ezután térek rá a konkrét szakaszra.

A polgárháború emlékezete a principátus-kor egyik legellentmondásosabb momentuma volt: Lucanus ezt teszi eposza témájává. Azt, hogy valaki hogyan tekintett a principátus rendszerére, identitására, nagyrészt az határozta meg, hogy hogyan emlékezett a két korszakot elválasztó polgárháborúra. Lucanus erre reflektál eposzában. A történelmet, a múltat úgy emeli be az eposzi környezetbe, hogy az többféleképp értelmezhetővé válik, a narratívát az emlékek határozzák meg. Ez nagyon jól látszik azon a szakaszon, amelyet témámul választottam: azt a beszédet, amelyben ez a húsz sor van, egy belső narrátor mondja el, aki példát keresvén a félelemre, amit a Caesar által kirobbantott polgárháború okozott, visszaemlékszik Róma előző nagy belháborújára, Marius és Sulla csatározásaira (Kr.e. 88–86). E beszéd elején szerepel a mi húsz sorunk, amelyben a beszélő a 88-ban száműzött Marius bujkálásait meséli el. Azt szeretném bemutatni segítségével, hogy Lucanus hogyan bánik a kezébe került anyaggal. Hogy technikái mennyire hasonlóak az emlékezet működéséhez, milyen mértékben épít Róma irodalmi és kulturális hagyományaira, és ezeket hogyan forgatja ki *per viscera*, a belsőségeiken keresztül ugyanazzal az erővel, és mindezzel hogyan pozícionálja magát a caesarok által uniformizálni akart történelemszemlélet ellen. Ezenkívül még azzal foglalkozom röviden, hogy a XXI. századi olvasó mit tud kezdeni egy olyan művel, ami ilyen mértékben épít Róma hagyományaira, múltjára, emlékeire, kulturális emlékezetére.

Egy khronotoposz genezise
Theokritosz XXIV. idillje és a capitoliumi Hérakliszkosz

GÁBOR SÁMUEL
Klasszika-filológia MA (ógörög szakirány), I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SIMON ZOLTÁN, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

Dolgozatom középpontjában a csecsemő Héraklész mítoszának egy-egy irodalmi és képzőművészeti megjelenítése áll. E két műalkotás, Theokritosz huszonnegyedik, *Hérakliszkosz* címen ismert idillje és a Museo Capitolinóban őrzött, a csecsemő Héraklészt a kígyókkal ábrázoló Kr. u. II. századi márványszobor között a párhuzamot nem elsősorban bennük fellelhető tartalmi azonosságokban, hanem strukturális-művészeti meghatározottságukban látom.

A theokritoszi idillt egyfelől az őt megelőző irodalmi-mitikus hagyomány tükrében vizsgálom, Pindaroszt a Héraklész és a kígyók történetét elbeszélő *I. nemeai ódá*ját használva vonatkoztatási pontként, másfelől a Theokritosz-kortárs hellenisztikus költő, Kallimakhosz *Zeusz-himnusz*át állítom a theokritoszi idill mellé és vele szembe.

A capitoliumi szobor kontextusát a Hérakliszkosz-történet képzőművészeti ábrázolásai jelentik, a késő-archaikus kori görög vázaképektől a pompeii és herculaneumi freskókon át a római császárkor szobraiig.

Következtetésem szerint mindkét mű kiemelkedően fontos a mítoszábrázolások történetének szempontjából. Az epikus költemény és a márványszobor hasonló elbeszélés- és ábrázolástechnikai, valamint művészet- és irodalomtörténeti jellegzetességeket mutat, melyek mindkét alkotás esetében abból fakadnak, hogy a mitológiához és a költészethez való viszony a mitikus történet keletkezése és a műalkotások megszületése között radikálisan megváltozott. Meglátásom szerint a vizsgált két műben a mítosz egy-egy olyan ábrázolási-művészeti konvenció szerint kerül elbeszélésre illetve bemutatásra, amelyben az adott mitikus történet megjeleníthetősége alapvetően kérdésessé válik. Ez a (tartalom és forma ellentmondásaként felfogható) konfliktus pedig – szükségszerűen szubjektív esztétikai ítéletem szerint – nem a művészi törekvés kudarcát, hanem a mű szokatlan erejét vonja maga után.

Apoteózis-típusok Lucanus *Pharsaliá*jában

HAJDÚ ATTILA
Klasszika–filológia MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGYILLÉS JÁNOS, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

Augustus *principatus*ának ideológiájában létrejött az antik megistenülésképzet római változata teljes összhangban a császár vallási restaurációs politikájával. Ugyan saját személyének isteni tiszteletét megtiltotta, halála után szenátusi határozat alapján államjogi értelemben a kéklő égi terekbe emelkedett. A *princeps* isteni természetének irodalmi topikáját Vergilius, Horatius, Propertius és Ovidius teremtette meg. Augustus utódai erőteljesen átalakították a *pax Augusta* ideológiáját, és a hellénisztikus istenkirály-képzet életre keltésével letértek az Augustus által kijelölt konzervatív útról. A változást a Iulius-Claudius-dinasztia utolsó tagjától, Nerótól várták: ekkoriban éppen ezért újrarajzolták a karizmatikus képzetek vallástörténeti alapjait. Ez a legegyedibb módon Lucanus történeti eposzában, a *Pharsaliá*ban érhető tetten.

A vizsgálat kiindulópontja a költemény *prooemium*ának Nero-*elogium*a (*Phars*. 1, 33–66). A költő itt az aranykori irodalomból hagyományából kiindulva patetikus körmondatban szólítja meg Nerót, akit már életében *numen*ként aposztrofál, sőt Apolló elé helyezi, tényleges istenné válását a sztoikus filozófiai elveknek megfelelően csak halála utánra prognosztizálja.

A 9. könyv *prooemium*ának Pompeius-apoteózisa teljesen sztoikus elvek mentén megy végbe (*Phars*. 9, 1–18). Pompeius lelke máglyájáról a Hold fölötti szférába emelkedik, majd újra alászáll, hogy Cato és Brutus lelkében telepedjen meg. Pompeius istennéválása a *Pharsalia* politikai üzenetének is központi eleme: egyrészt ellentétes a császári apoteózis hivatalos dogmájával, másrészt történeti kontinuitást biztosít a Caesar(ok) elleni harc számára.

A sztoikus etika és a római virtus tökéletes megtestesítője mégis Cato. A Caesarral szembeni harcban alulmaradt vezér a haza atyjaként (*pater patriae*) élvezheti a megistenült császárok privilégiumait (*Phars*. 9, 601–604). Az eposzban három, többé-kevésbé különböző megistenülési módot különíthetünk el. Összevetésük és a témával kapcsolatos korábbi irodalmi-politikai diszkurzus kontextusába való helyezésük értékes adatokkal szolgálhat az apoteózis korabeli felfogásáról.

Szexualitás az *Ószövetség*ben és a mezopotámiai szövegekben

JANDÓ PETRA VERONIKA
Vallástörténet MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÁCSKAY ANDRÁS,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

Dolgozatom fő célja a szexualitás megítélésének vizsgálata az ókori Közel-Keleten. Elsőként a fogalmak definiálását tartottam fontosnak, majd a szövegek elemzésére fektettem a hangsúlyt. Forrásaimként a közös kulturális térből származó szövegek és tárgyi leletek szolgálnak. A szöveges források nagy száma miatt igyekeztem kiragadni a legszemléletesebb példákat.

A mezopotámiai írott források közül a jogi corpusokra (Hammurabbi, Ur-Nammu, Lipit-Ištar) az epikus és a lírai művekre, valamint a divinációs szövegekre alapoztam. Fontos forrásom volt még az Ószövetség. Céljaim között szerepelt, hogy rámutassak a sumer és akkád szövegek és az ószövetségi gondolatok hasonlóságára. Írott források mellet tárgyi leletek is bizonyítják, hogy a mai fogalmaink szerint vett szexualitás ábrázolása nem volt tiltott dolog az ókori Közel-Keleten, sőt divinációs célokra is szolgálhatott.

A szexualitás megítélését, szabályozását főként a házassággal kapcsolatos előírásokban érhetők nyomon. A szexuális aktusoknak három fajtája különböztethető meg: istenségek közti, emberek közti, valamint istenség-ember közti. Mint a forrásokból világosan kiderül nem maga az aktus számított tabunak, hanem bizonyos formái. Maga a coitus akár *rites de passage*-ként is szolgálhatott, s a megfelelő partnerrel akár a creatio módja is lehetett.

Achilles metamorfózisa? (Gondolatok Statius *Achilleis* c. eposzának értelmezéséhez)

KEPPEL DÁNIEL
Latin–magyar, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGYILLÉS JÁNOS, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

Statius *Achilleis* című eposza befejezetlenül maradt az utókorra, s noha e rövid mű eltörpülni látszik a *Thebais* és a *Silvae* árnyékában, témája okán újra és újra magára vonja a kutatás figyelmét. Achilles női ruhába öltöztetése, nőként való megjelenítése komoly kérdéseket vet fel. A külföldi szakirodalom idejekorán felismerte, hogy a statiusi mű értelmezésének a nemiség és identitás valamint a szexualitás szempontjából való feldolgozása időszerűvé vált. A dolgozat nem kíván átfogó képet adni az *Achilleis*ről, csupán a scyrosi epizód fontos elemét, Achilles női ruhába öltöztetését teszi mélyreható elemzés és értelmezés tárgyává.

Joggal merül fel a kérdés: van-e többletjelentése ennek a történetnek, és ha igen, a statiusi feldolgozás milyen értelmezési lehetőségeket rejt magában? A vizsgálódás Ovidiusnál veszi kezdetét, a ruhacsere és nemváltás legismertebb példáin keresztül jutunk el az *Achilleis* általam vizsgált aspektusához. Az átöltözés mélyebb értelmét keresve az átmeneti rítus és a liminalitás fogalmait vizsgálom (Gennep és Turner nyomán), valamint részletesebben ismertetem Heslin ehhez kapcsolódó megállapításait. Másfelől – továbbra is az átöltözés magyarázatát keresve – bemutatom Achilles személyiségének fejlődési útját, mely a főhős első nagy monológjában éri él tetőpontját. A férfivé válásban, a fiatal Achilles öntudatra ébredésben a női és férfi mivolt mint kettős kompozíciós elv jelenik meg. A Hercules és Omphalé-történet hasonló motívumával összevetve a funkcionális transzvesztitizmust a maszkulinitás megerősítésének és egy magasabb létmód elérésének eszközeként értelmezem.

Vizsgálataim során az átöltözés tükrében azokra a kérdésekre keresem a választ, hogy mit jelent nőnek és férfinak lenni, milyen szerepe van ebben a kultúrának és a környezetnek, továbbá elképzelhető-e az, hogy Achillesnek először át kell mennie a női létstádiumon ahhoz, hogy igazi férfivá, mi több, a sorsát beteljesítő hőssé váljon?

Karizma és hivatal a késő antik Galliában: Tours-i Szent Márton

KOPANYICZA LINDA
Történelem MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SÁGHY MARIANNE, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A 4. században általános volt a nézet, hogy „a szerzetes nem lehet püspök". De ugyanekkor alakult ki a szerzetes-püspök eszménye a latin Nyugaton. Tours-i Szent Márton a 4. századi aszkéta-szerzetesi ideál legnagyobb képviselője a latin kereszténységben. Nemcsak szerzetesi életet élt, hanem 371-től Tours püspökeként is tevékenykedett. Személyében egyesül a karizmatikus „szent ember", a kolostoralapító aszkéta-szerzetes és az egyházszervező püspök. Márton életrajzát (*Vita Martini*) Sulpicius Severus 397-ben – közvetlenül a püspök halála előtt – írta. A *Vita Martini* különlegességét az adja, hogy ez az első olyan életrajz, amely aszkétát és püspököt mutat be egyszerre és Mártont karizmatikus „szent emberként" mutatja be. A hagyományos egyházi felfogás szerint a püspöknek nem kellett aszkétának lenni. A gall klérus ezért bírálta Mártont, a torzonborz remetét. Mártonért azonban az aszkéták sem rajongtak: gyanús volt, hogyan lehet az egykori katona mentes a szexuális kicsapongástól és a vérontástól, illetve hogy ha vállalja a püspökséget, hogyan maradhat aszkéta? Dolgozatomban az intézmény és karizma, püspök és szent összefonódásának témáját szeretném körüljárni és ismertetni Tours-i Szent Márton életrajza (Vita Martini) alapján. Az ariánus válság légkörében a püspökök számára az aszkézis jelentette az egyház autonómiájának egyetlen biztosítékát. A 4. századi egyház vezetését fokozatosan a szerzetes-püspökök vették át, és a hagyományos aszkétákat új, művelt az egyházi elithez tartozó aszkéták váltották fel. Márton azzal, hogy szerzetesi- aszkéta életet él felülmúlja püspöktársait. Alakjával egy új jelenség születik meg a 4. századi Galliában és egyben a latin egyházban: a szerzetes-püspök alakja, aki a világi érdekek hálózataiból kiszakadva képviselheti Isten tiszta hatalmát.

Pogány „szentéletrajzok” a késő antikvitásban: Szardiszi Eunapiosz

MESTERI ÉVA
Történelem MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SÁGHY MARIANNE, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban egy 4. századi történetíró és biográfus, Szardiszi Eunapiosz művén, a *Filozófusok és szofisták életén* (*ΒΙΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΩΝ ΚΑΙ ΣΟΦΙΣΤΩΝ)* keresztül vizsgálom azokat a problémákat, melyek a pogány és keresztény biográfiákat tanulmányozók figyelmét felkeltették.

A dolgozat első felében a szent fogalmának tisztázása mellett röviden kitérek a keresztény szentkultusz és a hozzá kapcsolódó hagiografiai irodalom kialakulására, mely kérdés tárgyalása nem mellékes, a 4. századi filozófus életrajzok ugyanis pogány „szentéletrajznak” tekinthetők. Ezek után foglalkozom az antik filozófuskép alakulásával, majd a késő antik filozófus-ideállal, a bölcseletet mind elméleti, mind gyakorlati síkon uraló és megvalósító „szent filozófus” irodalmi reprezentációjával. Mindezek után a késő antik biográfiák főbb jellegzetességeit tárgyalom, elhelyezve Eunapioszt és művét, a *Vitae Philosophorum et Sophistarum*-ot a Kr. u. 4. századi életrajzok között. A dolgozat második felében a „szent ember” jellegzetes megnyilvánulásait és a késő antik biográfiák sematikus „filozófus-szent” ábrázolásait vizsgálom közelebbről, az életrajzok szövegszerű felhasználásával, végül pedig egy kiragadott életrajz elemzésére vállalkozom.

Dolgozatomban amellett érvelek, hogy a Szardiszi Eunapiosz művében szereplő filozófusok és szofisták új attitűddel, a szent ember felerősödött jellemzőivel ábrázolt személyiségek, a keresztény „filozófiai iskolával” folytatott vetélkedésben azonban csak a tevékeny szentséget „tanulták el” a keresztény szentektől, erre való hajlamuk már korábban is megvolt.

P. Laur. inv. 633.: egy ismeretlen keresztény levél

MIHÁLYKÓ ÁGNES
Történelem BA – ógörög minor, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HORVÁTH LÁSZLÓ, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

A P. Laur. 633. inventárió számú, a firenzei Bibliotheca Medicianában őrzött papirusz egy keresztény levél. Provenienciája ismeretlen, keletkezése a paleográfiai jellegzetességek alapján a 3–4. század fordulójára tehető. Töredékes állapotban maradt meg, a hiányzó részek lehetetlenné teszik a szöveg értelmének teljes rekonstruálását. Az általam legvalószínűbbnek tartott, a dolgozatban érvekkel alátámasztott értelmezés szerint az ismeretlen szerzők, akik egy anachórétésnek írnak, szükséghelyzetről számolnak be neki, és megígérik János illetve bizonyos írások átküldését, ezen felül pedig elmesélik az István nevű diakónussal történteket: Istvánt megválasztották a krétai Arkades városában a gyülekezetben valamilyen elöljáróvá, és ott mondott prédikációjában Szent Jakab levelére tett utalást.

A papirusz bizonyíthatóan keresztény szerzőtől származik, és ezért nagy jelentőségű, mert az egyiptomi kereszténység Konstantin előtti szakaszára csak a levelek és a biblikus papiruszok jelentik a papiruszos forrásbázist, és az előbbiből kifejezetten kevés van, minden új darab fontos tehát a tudomány számára. A papirusz további érdekessége, hogy a διάκονος és az ἐκκλησία szó egyik első keresztény használatát tartalmazza az egyiptomi dokumentumokban. Hasonlóan érdekes, hogy a 8–10. sor, István diakónus feltételezett beszéde szoros összefüggésben áll szavak és gondolatok szintjén a Jak 2,2-6 versekkel, tehát a papirusz egy bibliai utalást, reminiszcenciát is tartalmaz. A papirusz a Kréta és Egyiptom egyházai között fennálló kapcsolat is rávilágít.

A dolgozatban kontextusában is elhelyezem a papiruszt. Írok az antik levélről, az egyiptomi egyház Konstantin előtti történetéről, illetve a keresztény papiruszlevelekről általában. Ezután a szöveg átírása következik, valamint érvelek az egyes olvasatok helyessége mellett, vagy felvázolom a lehetséges megoldásokat. A dolgozat végén kitérek a biblikus reminiszcenciákra a papiruszokban, a függelékben pedig a legutóbbi keresztény levelekkel foglalkozó gyűjtemény megjelenése (1979) óta kiadott darabokat sorolom fel.

Kézművesség a homéroszi korban

MUSZKA ZSUZSANNA
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NEMES ZOLTÁN, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Dolgozatom témájául a kora vaskori görögség mindennapi életének – ezen belül a nyersanyagok feldolgozásának – leírását, ill. jellemzését választottam, különös tekintettel a kézművesség két területére, a faművességre és a textilfeldolgozásra.

A dolgozat célja a kora vaskori görögség anyagi kultúra területén megjelenő tudáskincsének ábrázolása, a kézművesség tárgyalt ágaira vonatkozóan. Rá szeretnék mutatni a felhalmozott *gyakorlati* ismeretek gazdagságára, változatosságára, a kézműves, azaz a tárgyakat *alkotó* ember mesterségbeli tudásának jellemzőire.

Kísérletet teszek az eredeti szövegekben szereplő nyersanyagok és használati eszközök tulajdonságainak és funkcióinak minél pontosabb leírására, törekedvén az ógörög nyelvű forrásanyagot a magyar fordításokban használt kifejezésekkel egybevetni.

Igyekszem rámutatni a homéroszi és hésziodoszi művekből elénk táruló, hosszú évszázadok-évezredek alatt megőrződött *tapasztalati tudás* értékére, hangsúlyozva, hogy a hésziodoszi mű és a homéroszi eposzok világából származó, ránk maradt tudáskincs sokkal hatalmasabb, mint azt eddig gondoltuk.

A klasszikus Róma nyelvi identitásképzése a görög világhoz képest

RUNG ÁDÁM
Klasszika–filológia MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. ADAMIK BÉLA, EGYETEMI DOCENS ÉS
DR. FERENCZI ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

A dolgozat a római irodalom klasszikus korszakát vizsgálja abból a szempontból, hogy a kor szerzői hogyan kezelték a római kultúrához, és rajta keresztül a latin nyelvhez kötődő gyakori képzeteket, valamint hogy hogyan támogatták ezek segítségével a latin nyelv kereteinek műfajuktól függő mértékű és jellegű tágítását.

A dolgozat első részében ezek közül mutatunk be két fontosabbat: a latin nyelvet a római rend nyelveként megjelenítő gondolatokat, valamint a római kultúra és a latin nyelv a görögökhöz képesti másodlagosságának képzetét, külön figyelmet fordítva a latin nyelv állítólagos szegénységének toposzára.

A második rész két klasszikus kori szövegrészletet, Cicero *De finibus*ának a latin nyelvvel foglalkozó bevezető sorait, valamint Horatius Ars *Poetica*ját, különösen annak a költői szókinccsel foglalkozó szakaszát (45–72.) vizsgálja meg a fenti képzetek és rokon jelenségek után kutatva.

Ezután a dolgozat harmadik része a szövegekből leszűrhető információk és az első részben tárgyaltak viszonyát vizsgálja, rámutatva arra, hogyan használják fel ezeket a szerzők saját munkásságuk, ezen belül a nyelvvel kapcsolatos úttörő munkájuk igazolására.

Ezek közül a stratégiák közül először a görög és latin kultúra folyamatosságának, egységének képzete kap kiemelt szerepet a vizsgálatban, amely már az ókorban is jelen volt, mind az irodalomban, mind a kultúra más területein; ezután pedig a görög nyelv értékelésének azt a kétarcúságát vizsgáljuk, amely abból adódik, hogy a görög a rómaiak számára egyszerre volt egy mintaadó szerepű kultúra nyelve és a leigázott népek egyikének nyelve is.

„Az érem másik oldala” Értekezés az I. századi Rómában vert érmékről

SALACZ ATTILA
Történelemtanár – földrajztanár MSc, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: TÓTHNÉ DR. HORVÁTH ÁGNES, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat témája első pillantásra úgy tűnhet, hogy egy újabb olyan összefoglaló munka, amelyből a korábbiakban már így is számos született. Ezek a művek azonban vagy csak egy császár éremkibocsátását tanulmányozzák, vagy az egész császárkort ölelik fel. Ezzel szemben a dolgozat a korai principatus időszakát kutatva egy, a korábbiaknál hol szűkebb, hol tágabb köztes állapotot vizsgál, így lehetőség nyílt arra, hogy szemléltesse az egyes császárok pénzverését, és egy nagyobb korszakot átfogva kimutassa bizonyos ábrázolások császárok és dinasztiák közötti kontinuitását. Ezek közé tartozik például Mars, Victoria és Iuppiter. Vannak olyan éremképek is, melyek nem függnek össze a vallással, de ezek között is megfigyelhető kontinuitás. Ide tartozik a quadriga, melyet minden császár éremre veretett egy-egy háború végén, vagy az öröklés és az uralkodás szimbólumaként az összefonódó kéz. Vannak olyan éremképek is, melyek kizárólag csak egy adott császárra jellemezőek, például a leterített szarvas Augustusnál, mely a császár által oly kedvelt vadászatokat testesíti meg. Az ábrázolásokon túlmenően a pénzkibocsátás mennyiségi alakulása is nyomon követhető az első században. Ezen mennyiségi változások okát az egymáshoz szorosan kapcsolódó eseményekkel lehet magyarázni. A vizsgált időszakra vonatkozólag olyan állítások bizonyíthatók, mint például az, hogy a plebs kezébe kerülő érmék szimbolikája sokkal érthetőbb és didaktikusabb a kevésbé művelt társadalmi réteg számára is, mint az arany- és ezüstpénzek szimbolikája, melyek elsősorban a vezető réteg és a katonaság számára készültek. A dolgozatban új elemként megfogalmazott állítás, amellyel eddig egyetlen munkában sem találkoztam, a következő: **A perszonifikációk nagy száma ebben a korszakban azokra a császárokra jellemzőek, akik valamilyen vezetői vagy jellembéli hiányosságukat próbálták palástolni ezen tulajdonságok hirdetésével.** Ez a megállapítás is csak úgy születhetett meg, hogy a korábbiaktól eltérően nem egy császárt, és nem is az egész császárkort vizsgáltam, hanem annak egy rövidebb időszakát, az I. századot, mert csak így lehet kimutatni az ezt alátámasztó ábrázolások újszerűségét és kontinuitását. Az említett két forma véleményem szerint erre alkalmatlan. Az első azért, mert csak egy császárt vizsgál, és nem adódik lehetőség arra, hogy másik uralkodó pénzverését össze tudja hasonlítani a vizsgált uralkodó pénzkibocsátásával. A másik esetben pedig a korszak terjedelme miatt, nem adódik arra lehetőség, hogy a részletekbe menően feltárja az ehhez szükséges információkat.

„Gondolt még a gyönyörre, mely élőké lehet ám csak…” (Ap. Rh. 3,813) Megjegyzések Apollonios Rhodios Médeia-ábrázolásához

SOLYMOSI BENEDEK
Latin–történelem–ógörög, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MAYER PÉTER, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

Apollónios Rhodios *Argonautica* c. eposza és egyik központi karakterének, a szerelemben csalódott kolkhisi varázslónő, Médeia alakja hallatlan jelentőséggel bír, hiszen óriási hatást gyakorolt az európai művelődéstörténet meghatározó alapműveire. Különösen is hasznossá teszi a hősnő alakjának elemzését a tény, hogy a kutatás elsősorban az eposz férfi főhősét és hőseit vizsgálta. Az apollóniosi Médeia a mai napig is megihleti a világirodalmat és a modern színjátszást egyaránt. Ennélfogva a karakter vizsgálata mindig időszerű és fontos, nemkülönben a magyar klasszika-filológia számára: bármely szerzővel kapcsolatos magyar kutatás egyben hiánypótlásul is szolgál.

Az antik görög irodalomban Apollónios előtt Médeia alakját a legteljesebben és legkomplexebben Euripidés formálta meg a hősnő nevét viselő tragédiában. A szakirodalom egyik visszatérő megállapítása, hogy Apollónios hősnője megformálásánál alapvetően Euripidés *Médeiá*ját használja forrásként egész eposzában, így a harmadik könyvében is. Tekintettel arra, hogy Apollónios 3. könyvében a karakter ábrázolásának a vezérmotívuma a szerelem, ami viszont Euripidés *Médeia* c. tragédiájának tulajdonképpeni tárgyáról és hősnő-ábrázolásáról nem mondható el, ezért meglátásom szerint a szerelmi motívumon keresztül olyan euripidési karakterrel érdemes összevetést végezni, akinél ez a kritérium tisztán érvényesül: a *Hippolytos* Phaidrája, akivel eddig a kutatás nem hozta szorosabb összefüggésbe Apollónios Médeia-alakját.

Dolgozatom központi célja kimutatni motívumbeli-intertextuális összefüggéseket az euripidési Phaidra és az apollóniosi Médeia között, illetve rámutatni sajátos jellemfejlődési-változási szakaszokra az apollóniosi ábrázolásban.

Egy laikus szent a késő-antikvitásból: Mónika

SZŐKE NOÉMI
Történelem BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SÁGHY MARIANNE, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban Szent Ágoston édesanyjával, Szent Mónikával foglalkozom. Bár a késő antikvitás női szentjeinek kutatása napjainkban igen széleskörű a hagiográfiai és történeti kutatásban, Mónikáról eddig nem született átfogó jellegű, tudományos munka. Pedig személye több szempontból is nagyon érdekes és sok lehetőséget rejt magában. Életét egyedül Ágoston *Vallomások* c. művéből ismerjük, mely alapján kiviláglik, hogy egy teljesen egyedülálló hagiografikus munkával van dolgunk. Vizsgálódásom során először röviden bemutatom a késő antik kor jellemző női szenttípusait, majd áttérek Mónika életrajzára, hogy megragadhassam azokat a tulajdonságokat, amik elkülönítik őt társaitól. Miközben bemutatom Mónika életét, a korban jellemző családi életre, a nők helyzetére is kitérek. Ezután strukturális szempontból is górcső alá veszem az életrajzot. Rávilágítok a Mónika és Ágoston életrjaza közötti számos párhuzamra, és megpróbálok választ adni arra a kérdésre, milyen cél vezérelte az ókeresztény egyházatyát, amikor édesanyja életrajzát a sajátjába ágyazva örökítette meg az utókor számára. Végül mindennek konklúziójaként arra a megállapításra jutok, hogy Ágoston Mónika életrajzával, egyfajta példával akart szolgálni a kor asszonyai, feleségei, anyái számára, hogy rájöjjenek: látszólag átlagos életet élve is megvalósítható a tökéletes keresztényi életforma. Másrészt Mónika egy központi jelentőségű, mély szimbólumként is felfogható, mint a katolikus Egyház megtestesítője. Munkám során elsődleges forrásul Ágoston *Vallomások* c. művét vettem, de néhány utalás erejéig *A boldog életről* c. írása is megjelenik. Segítségemre voltak ezeken kívül olyan szakirodalmak, tanulmányok, amelyek bár közvetlenül inkább Ágostonnal foglalkoznak, néhány oldalon keresztül Mónikára is kitérnek.

Theriaca Mithridatica

ZERGI NÓRA
Latin–ógörög, IV. évfolyam
Ókori nyelvek és kultúrák BA (klasszika-filológia szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FERENCZI ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

Mithridatés, pontusi király híres volt poliglottizmusáról s növénytani jártasságáról, melyből fakadóan visszavonhatatlanul nevéhez kapcsolódott egy minden mérgezésre jó ellenméreg kidolgozása és használata. Ezt a készítményt az évszázadok során különféle neveken emlegették – *antidotus Mithridatica, theriaca, mithridatium* –, története pedig az I. századtól egészen a XX. század elejéig dokumentálható. Ez idő alatt nem egy mű született már, amely igyekezett végső és biztos formát adni a híres mithridatiumnak, de a megválaszolatlan (s részben megválaszolhatatlan) kérdések a mai napig foglalkoztatják a történészek, klasszika-filológusok, gyógyszerészek és botanikusok fantáziáját.

Az volt a célom, hogy a lehető legtöbb elérhető mithridatium-szövegváltozat összegyűjtésével és vizsgálatával bemutassam a botanikatörténeti és gyógyszerészeti kutatások, illetve a klasszika-filológiai hagyomány együttes értékelésének buktatóit és nehézségeit.

MAGYAR IRODALOM

„Egy a folyó, akárhány ága-boga van is” (?) Az utazási irodalom újraértett tradíciói Esterházy Péter *Hahn-Hahn grófnő pillantása* című regényében

BALAJTHY ÁGNES
Magyar MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZIRÁK PÉTER, EGYETEMI DOCENS,
Debreceni Egyetem BTK, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy miként értelmeződnek újra Esterházy Péter 1991-es *Hahn-Hahn grófnő pillantása* című regényében az utazási irodalom tradíciói a médiumok közti „versengésre” adott egyfajta válaszként. A műfaji kontextus áttekintése után az utazás és az olvasás/írás folyamatát egymásra vonatkoztató metafiktív utalásrendszer működését tárom fel, kiemelt figyelmet szentelve annak, hogy miként vet számot a szöveg intertextualitás működésmódja az utazástematika által felidézett kulturális-irodalmi örökséggel, hogyan vonódnak be a szemiózis folyamatába olyan, a Duna neve által összekapcsolható hipotextusok, mint például József Attila költeményei. Kitérek arra, hogy miként nyer új funkciót a könyvben az útirajzok hagyományos elemének számító természetleírás, hogyan módosul benne a vizuális kód szövegszervező szerepe és milyen más érzékterületekhez kötődő tapasztalatokat állít előtérbe a regény nyelve. Bemutatom azt is, hogy milyen következményekkel jár a szövegben kirajzolódó idő- és szubjektumfelfogására nézve a turizmus és az utazás szembenállásának tematizálása, és hogy milyen belátások köthetők a műben a kettős nyelv- és hagyományszemlélet jelenlétéhez. Munkámmal azt szeretném alátámasztani, hogy Esterházy ezen kevésbé (el)ismert könyve az irodalmi nyelv teljesítőképességét felmutatva hatékonyan képes színre vinni az idegen és a saját dialógusát.

A világ peremén, műfajok határán: Tolnai Ottó *Wilhelm-dalok, avagy a vidéki Orfeusz* és *árvacsáth* c. műveiről

BALOGH LILLA
Irodalom- és kultúratudomány MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TVERDOTA GYÖRGY, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Tolnai Ottó 70 éves lett. A kerek évforduló mindig jó alkalom a visszatekintésre, az összegzésre, az életmű újraértékelésére nem csupán a saját tevékenységére folyamatosan reflektáló költő, hanem a kritika részéről is. Bár Tolnai a vajdasági irodalom egyértelműen legtöbbet vizsgált alakja, a kritika számára neoavantgárd határon túli költőként a magyar irodalmi kánonban elfoglalt pozíciójának, szerepének és jelentőségének megítélése bizonytalan. Az újító törekvések lírájában eredeti módon kapcsolódnak össze a sokszoros peremvidék léttapasztalatával: a világ, amelyet megidéz a bús, lomha Bácska, a magyar világ vége a Balkán felé. Tanulmányom címének első fele, „a világ peremén" egyrészt tehát magára a szerzőre, Tolnai Ottóra vonatkozik, másrészt (és bizonyos fokig ezzel összefüggésben) Tolnai különös szereplőinek sokszoros peremléti helyzetére. Az ebből következő különleges látásmódot vizsgálom két 1992-ben megjelent, sok szempontból rokon kötetben, a *Wilhelm-dalok*ban és az *árvacsáth*ban. Ebben a világvégi világban a centrum és a periféria kérdése nem választható el élesen a művészlét jelenének és jövőjének kérdéseitől sem.

A „műfajok határán" Tolnai kísérletező szándékára utal. Az említett szempontok szerinti elemzést követően azon alapállításom bizonyítására törekszem, miszerint a *Wilhelm-dalok* és az *árvacsáth* Tolnai két legjobban szerkesztett kötete, amelyek a műfaji határok feszegetésével az önálló versek egymásutániságán túl egy nagyobb szerkezet elérésére törekszenek. A koherencia létrejöttének központi tényezője a megszólaló személy helyzete és viszonyulása a nyelvi világhoz. Ha a kötetszerkesztésben nem tételezünk fel tudatosságot, a művek elveszíthetik az egyik legfőbb jellegzetességüket, az egymásra utalás révén keletkező jelentéstöbbletet. Dolgozatom második felében a lehetséges ellenvetéseket is számba véve a versek látszólagos széttartása ellenére az egymásra épülő nagyobb egység létrejötte mellett érvelve próbálom bebizonyítani a koherencia meglétét és kulcsszerepét Tolnai lírájában.

Jó illatú rózsás kert Állandóság és változás egy XVIII. századi imakönyvben

BÁN IZABELLA
Magyar nyelv és irodalom–hittanár, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY LÁSZLÓ, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Németről magyarra fordított katolikus imádságoskönyv jelent meg 1703-ban *Jó illatu Rosas Kert* címmel, majd ezt követte számos kiadás majdnem kétszáz éven keresztül. Az imádságoskönyvek a XVIII. századi nyomtatványok között a legnagyobb példányszámban megjelent kiadványok közé tartoztak. A XVIII. századból a Magyarországon megtalálható 10 kiadását, a XIX. századból pedig az Országos Széchényi Könyvtárban található 25 kiadást hasonlítottam össze. Az imádságoskönyvnek komplex (filológiai, könyv- és nyomdatörténeti, lelkiségtörténeti) elemzésére teszek kísérletet, amely segítségével vázolni tudom az imakönyv jellegzetességeit és változásait, rámutatva ezek jelentőségére és okaira. A kiadásokon végigtekintve kirajzolódik az a folyamat, ahogyan az imakönyv távolodik a társulati jellegtől, egyre szélesebb rétegek mindennapi áhítatgyakorlatát szolgálva. Fokozatosan elhagyja a Jézus Szíve-tiszteletről szóló bevezetőket, egyre több fohász hiányzik az imakönyv sajátosságát jelentő harmadik fejezetből, néhány esetben magát a Jézus Szíve-officiumot sem közli. A *Jó illatú rózsás kert* népszerűségét alátámasztja gyakori megjelenése, valamint, hogy a kezdeti mecénások által támogatott kiadásokat gyorsan felváltották a kiadók költségén megjelenő nyomtatványok. Mindezek mellett az imakönyv a hívők igényeihez is alkalmazkodott az évtizedek során: a szegedi és egri kiadásoknak a megszokottnál nagyobb mértékű eltérése is ezt támasztja alá. Az imádságoskönyvhöz később csatolt miseimák és énekszövegek megkönnyítették a hívők bekapcsolódását az Egyház nyilvános istentiszteletébe, a szentmisébe. Kijelölöm tervezett további kutatásom menetét: a fordítás alapjául szolgáló szöveg keresése; az imakönyv és más kiadványok kapcsolata; az illusztrációk szerepe; az imák szövegének és képmellékleteinek összefüggései egyéb egyházművészeti emlékekkel.

„A műalkotás tétje a lét, és nem a szépség” Háy János *A gyerek* című regényének lehetséges értelmezési kontextusai

BANCSI ÁRPÁD ISTVÁN
Történelem BA – magyar minor, III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TAKÁCS MIKLÓS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Háy János *A gyerek* című regényének 2007-es megjelenését követő közel egy évben számos könyvismertető, recenzió látott napvilágot a legkülönfélébb sajtóorgánumokban. A megjelent recenziók a regény számos elemére reflektálnak, hibáit és erényeit egyaránt kiemelve, ezekből világosan kitűnik, hogy a kritika megosztott a regénnyel kapcsolatban. Hiányoznak azonban a nagyobb terjedelmű, a regényt mélyebben elemző tanulmányok, s mivel 2008 óta a regény kikerült az irodalmi közbeszédből, Szilágyi Zsófia 2008-ban, *A továbbélő Móricz* című kötetében megjelent tanulmányát leszámítva, azóta sem született ilyen munka.

Dolgozat egy új, átfogóbb olvasat kialakítására törekszik, amely összeveti *A gyereket* a Háy János-i életmű korábbi elemeivel, ezáltal megmutatja azt, hogy a szerző hogyan olvassa saját eddigi írásait, hogyan formálja (újra) prózaművészetét. Az autotextusok közül elsősorban Háy korábbi prózai szövegeit, *A bogyósgyümölcskertész fiá*t (2003) és a *Házasságon innen és túl* (2006) novellásköteté használja fel, de emelett Háy lírai- és drámai munkásságának elemeit is bevonja a diskurzusba, az *Istenek* (1996) verskötet, és *A Gézagyerek* (2004) című drámája révén. Másik fő kérdése, hogy a regény szövegében felfedezhető intertextuális áthajlások, a regény fabulájából és szüzséjéből következő architextusokat, mint a *Bildungsroman,* a *nevelődésregény* vagy a *lélektani regény* toposzait miként bontja fel, és rendezi újra *A gyerek*ben. Kiemelt fontosságú az elemzésben a paratextusok, a borító és a fülszöveg, mivel a regény szerves tartozékaiként, olvasatban fontos jelentésképző erővel bírnak. A dolgozat az eddig megjelent recenziókat és tanulmányokat is felhasználja, és az azok által már részben érintett kérdéseket a regény narrációtechnikájának sajátosságait, a nyelvszemléletét, és a lehetséges értelmezési kontextusait vizsgálja.

Vendégelemek Pilinszky János költészetében

BÁNYAI TIBOR MÁRK
Latin–magyar, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MEKIS JÁNOS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Dolgozatom a Pilinszky János lírai alkotásaiban található magyar irodalmi intertextusokkal foglalkozik. Vizsgálódásom fókuszában a *Harmadnapon* (1959) kötet versei állnak, főképp a XX. századi magyar irodalom egyik kiemelkedő alkotásának, az *Apokrif*nak Kiss József *Tüzek* című versével kapcsolatos klasszikus intertextuális utalása, amely annak ellenére, hogy túlmutat a strófaszerkezeti és retorikai párhuzamon, eddig elkerülte a szakirodalom figyelmét.

Pilinszky János lírai költészetében az intertextualitás szervesen kapcsolódik a hetvenes évek magyar költészetére jellemző nyelvkritikához. Pilinszky hetvenes években írt versei közül nemcsak a szakirodalom által egyedüliként említett *Költemény*, hanem a *Szent Lator*, a *Tabernákulum* és a *Játszma* is mutat bizonyos nyelvkritikai jegyeket. Ezen nyelvkritikai attitűd fényében olvasva a *Harmadnapon* kötet magyar irodalmi intertextusokat felmutató versei, jelesül az *Ama kései, Mire megjössz* és az *Apokrif* eddig fel nem tárt olvasatot kínálnak. Ugyanis Pilinszky verseiben a politikum és a történelem lényegében csak a holokauszton és a második világháborún keresztül reprezentálódik a szakirodalmi konszenzus szerint. Meglátásom szerint e három vers a megidézett intertextusok okán egyfajta rejtett, de egyértelmű aktuálpolitikai rendszerellenességként is olvashatjuk. Sőt e verseknek három évvel 1956 után, a *Harmadnapon* kötet megjelenésekor is lehetett ilyetén olvasata. Németh László erdélyi fejedelme *(Ama kései)*, Petőfi *szent világszabadság*a *(Mire megjössz)* és Kiss József *Világforrongás*a *(Apokrif)* idéződik meg az ötvenes évek szovjetizált személyi kultuszának *levegőtlen prés*ét követő, éppen csak elkezdődött puha diktatúrában.

Kosztolányi Dezső útirajzainak értelmezése

BARNA PÉTER
Magyar MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZIRÁK PÉTER, EGYETEMI DOCENS,
Debreceni Egyetem BTK, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

Dolgozatomban az *Elsüllyedt Európa* című, Kosztolányi Dezső útirajzait tartalmazó posztumusz kötetet vizsgálom, melyet Illyés Gyula adott közre 1943-ban. Mivel a szövegkorpusz meglehetősen heterogén, ezért többféle kontextusból is elemzem Kosztolányi szövegeit. Föltehetjük a kérdést, vajon a fénykép megjelenésével és elterjedésével a 20. század folyamán hogyan tudott legitim maradni az irodalmi útirajz műfaja. A médiumok versengésének kontextusában ezt a kérdéskört több érv és ellenérv felsorakoztatásával taglalom. A másik fontos szempont az lehet, hogy mi motiválta Kosztolányinak, mint utazónak a szemlélődését. Megvizsgálom az *Elsüllyedt Európa* szövegei és az *Esti Kornél*-novellák lehetséges kapcsolódási pontjait, rávilágítva, hogy útirajzai és a szépprózai írások közt hatékonyan működő allúziók, motivikus és tematikus megfelelések vannak. Kiemelten értelmezem azokat az útirajzokat, melyek az idegenség tapasztalatát, saját és idegen találkozását viszik színre, hiszen ez mutathatja meg a fényképpel szemben az irodalmi útirajz teljesítőképességét. Vizsgálódásaim végén arra a következtetésre jutottam, hogy Kosztolányi szemlélődésében fölismerhető a nietzscheánus jelleg – a kérdéskör tanulmányozása során kiemelt figyelmet fordítok a német gondolkodó felület-elvére. A szövegek alapján továbbá jól látható az utazónak az a stratégiája, mely az idegen környezetben átélt tapasztalatok leírásakor, a különböző nemzetiségű emberek jellemzésekor az imagológiát, a közhelyszerű tipizálást hívja segítségül, s ugyanakkor ezeket az egyediség keresésének jegyében igyekszik meghaladni.

Conspectus Conspecti Paulli Wallaszky a me delineati

BÁTORI ANNA
Irodalom- és kultúratudomány MA, II. – magyar–latin tanári MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: VITEKNÉ DR. BALOGH PIROSKA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatomban Paullus Wallaszky *Conspectus Reipublicae Litterariae in Hungaria* c., 1785-ben, majd 1808-ban megjelent latin nyelvű historia litterariájával foglalkozom, mely annak ellenére, hogy az első összefüggő irodalom- és tudománytörténeti elbeszélésünk, a szakirodalom által keletkezése óta mellőzött.

Munkám első részében a *Conspectus* recepciótörténetét elemzem, feltárva azokat a XIX. század kezdetéig visszanyúló értelmezési paradigmákat, amelyek a mellőzöttség állapotához vezethettek. Kiemelten foglalkozom Horvát István Wallaszkyhoz való viszonyával, melyhez érdekes adalékot szolgáltat Wallaszky Horvát Istvánhoz írt levele – a levelet magyar fordításával együtt mellékletben közlöm.

A második részben Wallaszky Pál és Pápay Sámuel irodalomtörténeteinek egykorú megítélésével foglalkozom, elsősorban Horvát István, Kazinczy Ferenc és Rumy Károly György recenziói alapján. Arra próbálok választ találni, hogy az elvárásokat és véleményeket milyen esztétikai előképzettségek, kulturális különbségek, társadalom- és intézménytörténeti változások formálhatták.

A harmadik fejezetben Wallaszky *Conspectus*át elemzem, megközelítésem középpontjába a Wallaszky által adott, „intézménytörténetinek" nevezhető narratívát, és a 18. századi írók kánonját helyezve. A kánonon belül külön kitérek a nőírók res litteraria-beli lehetséges funkcióira.

Dolgozatom tétje, hogy a *Conspectus*t és egykorú kontextusát vizsgálva árnyaltabban érthessük meg a historia litteraria XIX. század eleji létmódját.

„Mindegyik egy egész más világ…” Babits Mihály: *Timár Virgil fia*

BENYHE BERNÁT
Magyar, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FINTA GÁBOR, TANÁRSEGÉD
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

„– És a jelentés? – kérdezte a buzgó kis Bogár Szaniszló.
– Majd félév végén megbeszéljük a jelentés módját.”
(Babits Mihály: Timár Virgil fia)

Dolgozatom a *Timár Virgil fia* recepciójának divergens irányaiból kiindulva igyekezett feltárni a koncentrált regényszerkezet révén egymás mellé kerülő értékrendeket, melyek mögött eltérő (szöveg-)világ-értelmezési stratégiákat feltételezett. Bizonyítani akarta, hogy a bibliai tipológia vagy a zsidó hermeneutika, az eredetkontextus-alapú megközelítések vagy a freudi pszichoanalízis szemléletmódja, értelmezési eljárásai nemcsak a regény „külső” olvasói-elemzői számára jelentkeznek egymással versengő alternatív megközelítési lehetőségekként: a mű öntükröző alakzatai révén ezek az értelmezési stratégiák a szöveg tematikus, motivikus szintjén, ill. nyelvi megformáltságában is megjelennek – a nevével nem/sem azonos „címszereplő” (és a cím birtokos szerkezetében kódolt személyközi viszony, illetve e kapcsolat története) értelmezésének sokféle eltérő gyakorlata a szövegvilágon belül modellezi a regényt „kívülről” olvasó befogadó értelmezési lehetőségeit. Sajátos meta-regény születik így, amely a maga szemérmesen újklasszicista módján (csaknem) explicite is fölmutatja értelmezési lehetőségeinek gazdagságát, minden jelentésképződés mellett a jelentés állandó „elhalasztódását” is – jó iskolaregény lévén: a következő félévre…

„Pardon” Kosztolányi Dezső publicisztikája a proletárdiktatúra után

BESZE ERIKA
Kommunikáció-Magyar, végzett hallgató
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Kommunikáció és Média Intézet

TÉMAVEZETŐK: OSZTOVITS ÁGNES, ÓRAADÓ TANÁR ÉS
DR. UJVÁRI HEDVIG, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Kommunikáció és Média Intézet

Legendák és tények keveredése. Elfogadás és elutasítás merev, sőt úgy tűnik, semmivel sem oldható ellentéte. „E szerep méltatlan volt hozzá”, „Nem akármilyen kisiklás ez írói pályáján”. Ilyen és ehhez hasonló megfogalmazások jellemzik az utókor ítéletét Kosztolányi Dezső életének, írói, újságírói pályájának cezúrája, az első világháború utáni évek műveinek leírásában. Olyan cikkeket minősítenek így a kritikusok és irodalomtörténészek, melyek esetében a jelenlegi filológiai állítások alapján még nem mondhatjuk biztosan, hogy Kosztolányi a szerző.

A rejtély nyomában előbb a korszak sajtóviszonyainak tágabb vizsgálata után szűkítjük a kört, majd a vitatott rovatot tartalmazó *Új Nemzedéket* is elhelyezzük a palettán kisebb űrt betöltve a huszadik századi sajtótörténet leírásában. Közel kétszáz cikk vizsgálatával megkíséreljük megtalálni az *Új Nemzedék* „Pardon” rovatában előbb a szokásos témákat, s ezáltal világossá válik a huszadik századi jobboldali gondolkodás egy szelete is. A rovattal kapcsolatos határokon belüli és határokat átívelő botrányok összefoglalásával képet kapunk a szerkesztő Kosztolányi hatalmáról, s a hozzá közel álló újságírók köréről.

Előítéletek helyett visszanyúlunk az eredeti forráshoz, hogy azt leporolva szembe találkozzunk egy jó humorú, jó tollú újságíróval, a családapával, akinek az újságírás kenyérkereső foglalkozás is volt egyben.

Egy hagyomány forgástengelyében
A *Bevezetés a szépirodalomba* újraolvasása

BUCSICS KATALIN BEÁTA
Irodalom- és kultúratudomány MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY,
EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Jelen dolgozat Esterházy Péter *Bevezetés a szépirodalomba* című alkotásának újraértelmezését kísérli meg a benne képviselt hagyomány középpontba állításával. Rákérdez az alkotás recepció által kijelölt prózafordulat-szerepére, mérlegelve a magyar és világirodalmi hagyományban, s az életművön belül történő elhelyezés lehetőségeit.

A vizsgálat hangsúlyosan számot vet a mű azon vonásaival, melyeket az eddigi recepció általában posztmodern jellegzetességként értékelt, s a mű ezen áramlathoz való tartozásának igazolásaként látott. Így elsősorban a forma, a műfajiság, a népszerű és magas kultúra, valamint az intermedialitás kérdéseire összpontosít. Mindezek után a kötet idézetállományának és névjegyzékének tanulságait vizsgálja. Utóbbi jelenségek mentén kiemeli a mű azon fő tulajdonságát, mely mintegy folytonosan az újraolvasás tevékenységére kényszeríti a befogadót, s magát az írót is. Az elemzés így egyrészt a szerző saját műveinek, másrészt az általa megjelenített irodalmi hagyomány újraolvasásának lehetőségeire és jelentőségére fordítja a figyelmet. A műalkotás ezen jellege bizonyos irodalomtörténeti munkákkal való összevetésben nyeri el jelentőségét, így a vizsgálat utolsó része a *Bevezetés*ben képviselt irodalmi hagyomány körülhatárolására tesz kísérletet.

Az elemzés bizonyítani igyekszik, hogy az Esterházy-mű olyan irodalomba nyújt bevezetést, melynek jelentése és jelentősége történetiségében mutatkozik meg. Továbbá olyan értékőrző gesztusról látszik számot adni, mely egy egységes hagyomány megjelenítésével következetesen aligha beilleszthető a nagyelbeszélés válságát, s az értékek viszonylagosságát képviselő posztmodern művek sorába. S (próza)fordulat-szerepe csakis ezen – saját szövegén belül rögzített és megerősített – hagyomány forgástengelyében értékelhető.

Tomoceuszkakatiti vagy Gyugyu: Kísérlet egy választási krízis feloldására Sánta Ferenc *Az ötödik pecsét* című regénye nyomán

BUJÁKI MÁRTON
végzett hallgató
Miskolci Egyetem BTK, Filozófiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZAKÁLNÉ DR. VERES IRÉN ILDIKÓ,
EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Filozófiai Intézet

Sánta Ferenc első regényében, *Az ötödik pecsét*ben szereplő választási szituáció mindmáig az egyik leggyakrabban előkerülő probléma a '63-as keletkezésű mű említésekor. A krízissé fajuló választási-és – később – döntési szituáció feloldásának nehézségei közé tartozik, hogy a narráció az események puszta felmondására szorítkozik, s így ha van az elbeszélés felszínénél mélyebbre rejtett olvasat, az csupán utólagos találgatások révén érhető tetten. Kutatásom során a regény egy esetleges mélyebb dimenzióját kívántam megvilágítani, s az új értelmezési keretben új aspektusba állítottam a példázatot.

Hipotézisem szerint tehát *Az ötödik pecsét* esetében egyszerre két világról kell értekeznünk, melyek jelentéshalmazát el kell választanunk egymástól ahhoz, hogy reális értelmezést nyerjünk ki ebből az igen komplex műből. Dolgozatom főrésze – ennek megfelelően – a következő három részből épül fel.

Az elsőben ismertetem a regény általános ismérveit, idézek a szerzőre vonatkozó egykori és mai referáló irodalomból; bemutatom a regény díszletét, a műben szereplő példázatot, és röviden foglalkozom a szereplőkkel, majd a címmel és a mottóval. Ezután vázlatot kínálok Sánta Ferenc irodalmi filozófiájának kulcspontjairól, főként a vele készült interjúkra támaszkodva, s különös figyelmet fordítva esszéisztikus és egyéb nem-irodalmi megszólalásaira. Végezetül részletesen foglalkozom a műben szereplő választási krízissel, minek utána ismertetem

„aztán mit írsz, ha sorsuk írva van már”

BÚS NATÁLIA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. ORBÁN JOLÁN, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Kosztolányi Dezső „Számadás” (1933) című verse a magyar irodalomtörténetben az önmegszólító verstípus mintaadó verseként van jelen. Az életrajzi adatok ismeretében, valamint a cím ihlette olvasói elvárások kereszteződésében az olvasó nagy valószínűséggel a közelítő halál által el- és leszámolásra késztetett/kényszerített költő megszólalását gondolja el, aki a közelítő vég tudatában számot ad magáról magának és a világnak. A legtöbb elemzés ezt az értelmezési lehetőséget támogatja. Ám e kényszer ellenére, vagy éppen *emiatt*, csalódni kényszerül a kitartó olvasó, mert bár előítéletei még többszöri olvasás után is a kezdeti elvárások szerint mozgatják a szöveget, rá kell döbbennie, hogy a szöveg őt kijátszva más konnotációkat hív életre.

A dolgozat első része a „Számadás” (1933) című verset az önmegszólító alakzatok mentén, a vers szövegtestében a grammatikai személyek által hordozott retoricitásában rejlő és általa létrejövő szubjektumkonstrukciókat vizsgálja, melyek a lírai beszélő belső rétegzettségére irányítják a figyelmet, melyek várhatóan a szubjektivitás mélyebb rétegeit tárják fel, az én-állítás lehetőségeit, a tér-idő relációk szövevényes hálózatát, mellyel az el-különböződés nyelvi alapjait hordozzák.

A dolgozat második részében a „Számadás” (1933) című vers a *Számadás* (1935) című kötet kontextusában, illetve az életmű távlatában kerül elemzésre, amely irodalomtörténeti és irodalomelméleti következtetéseket is magába foglal. Az elemzés amellett érvel, hogy Kosztolányi Dezső a huszadik századi magyar irodalomban elsőként tette meg az írás feltételének a halált, pontosabban a halál – mint a nyelvbe oldódó/oltódó léten kívüli esemény-tény –, nála jelenik meg az írás metapoétikai eredeteként, és ennek következtében azok az írásművek, melyek önmagukba visszaírva a „kiküszöbölhetetlen” halált, mint feltételt, (játék)terükbe vonják az individuális, a költői és az olvasói szubjektumo(ka)t is.

A *Szent Péter esernyője* című regény narratív fölépítése

CSONKI ÁRPÁD
Irodalom- és kultúratudomány MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: VADERNA GÁBOR, EGYETEMI TANÁRSEGÉD
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatomban Mikszáth Kálmán *Szent Péter esernyője* című regényének olvasási lehetőségeivel foglalkoztam. Célom az volt, hogy bebizonyítsam azt, hogy a szöveg felkínál bizonyos olvasási stratégiákat, melyekre a megbízható narrátorra támaszkodva a mű implikált szerzője is reflektál.

Három olvasatot tudtam így megkülönböztetni, melyek megfelelnek a mű három kultúrközösségének. Ezek az olvasatok szabadon választhatóak a mű konkrét olvasója számára, akár kombinálva is őket, így nagy szabadságot biztosítva az olvasónak. Az olvasatok helyességét egy a regény krimi szálának beteljesületlen voltát tükröző szubtextus, és egy a románcos szálat előre vetítő fenntartott metafora erősíti meg.

A regény narrátora az olvasatokra, illetve magára a regényírásra reflektálva többször ironikusan kétségbe vonja a olvasói pozíciókat, de az irónia sohasem válik rombolóvá, amivel inkább arra utal, hogy egyik olvasat sem bír autoritással, így felszólítja az olvasót azok szabad alakíthatóságára.

A fentiekkel összefüggésben vizsgáltam az idegenség kérdését, ugyanis az olvasatok létrejötte más-más közösségekben történik, ezáltal fordításuk a különféle szereplők között sokszor nehézkessé, ha nem épp lehetetlenné válik. Erre reflektálva az implikált szerző a közösségek közti nyelvi különbségek leküzdésével bizonyítja az olvasatok közti átjárhatóságot.

A regény tehát olyan olvasókat implikál, melyek az adott helyzettől függően szabadon választhatnak olvasói stratégiát. Teszi ezt egy olyan narrátor segítségével, aki folyamatos reflektálásával ki is kényszeríti ezt.

„A színt viseli magán intő jelül vagy káinjegyül” Cholnoky Viktor szecessziós novella[b]irodalma

DÁNYI ÁGNES
Magyar, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KELEMEN ZOLTÁN, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozatomban Cholnoky Viktor szecessziós novella[b]irodalma című dolgozatomban Cholnoky Viktor három novellaciklusának szecessziós elemzésére vállalkoztam. A témaválasztásom oka, hogy a Cholnoky szakirodalom a szerzőt, elsősorban stílusának és műfajhasználatának besorolhatatlanságára támaszkodva – az „*átmeneti író*” emblémájával látta el, ami egy kevéssé körülhatárolt fogalom, hiszen nem tudjuk ezen átmenetiség honnan hová tart, mit is jelent pontosan. Az említett kategória ennek következtében egy irodalomtörténeti hiátus elfedőjévé vált. Bár páran megkísérelték Cholnoky Viktor művészetét rokonítani különböző irányzatokkal, konszenzus nem született. Radics Melinda „Cholnoky Viktor és a szecesszió” című tanulmányában kimondta, hogy a szerző szövegeiben csupán szórványosan fordulnak elő a századelő stílusának jegyei. Meglátásom szerint azonban Cholnoky Viktor novellisztikája mind formailag, mind tartalmilag tükrözi a szecesszió stílusjegyeit. A szecessziós szakirodalom szintén furcsa viszonyban áll a Cholnoky korpusszal. Nem tekinti a művészt sajátjának, bár több szövegét idézi, hivatkozza. Ez a kettős határon kívüliség hívta fel a figyelmemet egy alaposabb megolvasás szükségszerűségére, melyhez Ajtay-Horváth Magda szecessziós rendszerét használtam. Dolgozatom másik vállalása, hogy a Cholnoky novellisztika egy felettes szövegkonstrukciójára mutasson rá, az egymásba gyűrűző, ciklusok között oszcilláló, vándormotívumok bemutatásán keresztül.

„Mert senki sincsen, hogyki az halálnak poharát meg ne igya” A jó halálra készülés néhány mintája, gyakorlata a késő középkori magyar szövegekben

DEÁK ZSUZSÁNNA
Magyar nyelvészeti és irodalomtudományi tanulmányok MA, I. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐK: DR. GÁBOR CSILLA, EGYETEMI TANÁR ÉS KORONDI ÁGNES, ÓRAADÓ DOKTORANDA
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalomtudomány Tanszék

Ez a dolgozat az *Ars Moriendi*khez kapcsolódó fametszetsorozat, és néhány középkori szöveg sajátos olvasatát hozza létre egy olyan hosszabb időn és szakmai párbeszédeken keresztül formálódó szemléletmód alapján, amely a szövegeket a többi médiumhoz szorosan kapcsolódó, bizonyos értékrendszert, viselkedésmintát közvetítő közegként konceptualizálja. Kutatásom, s így a dolgozatom elsődleges relevanciáját is abban látom, hogy a késő középkori egyház által forgalmazott, a jó halálról szóló diskurzus több médiumon belüli megjelenéseinek feltérképezése érdekében kapcsolatot teremtek a mindennapokhoz kapcsolódó vallásos jellegű lelkigyakorlat, a késő középkori vallásos képi beszédmód és a meghalás művészetét taglaló szövegek között úgy, hogy közben élek az ezekkel jórészt egymástól függetlenül foglalkozó diszciplínák kínálta lehetőségekkel.

A dolgozat két nagyobb fejezetre tagolódik: 1. *A meghalás művészetének képi narratívái*; 2. *Jó halálra készülés a hétköznapi vallásos gyakorlatokban*.

Padányi Biró Márton és a „fatalpú kuklya Ferenc” – „képes” ellenreformáció néhány prédikáció tükrében

DÉRI ESZTER
Magyar–művészettörténet, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MACZÁK IBOLYA, TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatom a Padányi Biró Márton *Prodigium prodigiorum* című prédikációját építő concettóból indul ki és célja tágabb értelemben annak vizsgálata, hogy a barokk prédikációban a szavak által megfestett motívumok milyen kapcsolatban állhatnak a valós látvánnyal, viszonyuk milyen többletjelentést kínál.

A prédikáció egy filmnél is sűrűbb mentális képvilágot teremthetett a helyszín, az élő kulturális utalások, ikonográfiai, szövegbeli hagyományok segítségével. Ezért egy lehetséges vizsgálati út a medialitás, amennyiben ennek alapja az a felfogás, amelyet különösen igaznak érezhetünk a prédikációirodalomra: azaz, hogy a leírt szó csupán egyetlen megjelenési formája az élő beszédnek és a beszédet körülvevő hely- és korrajznak.

Kérdésfelvetésem a látványt nem a prédikáció elhangzásának helyszínére korlátozza, a beszéddel való viszonyát inkább olyan párbeszédként értelmezi, amelynek résztvevői a szöveg mellett a kor általános művelődéstörténeti közege, emblémairodalmi és ikonográfiai hagyományai, a szerző életművéhez kapcsolódó sümegi plébániatemplom művészeti programja. Ebben a párbeszédben három különböző, alapvetően mégis hasonló megközelítés alapján rajzolódik ki az a concetto, amelyre nem csupán egy prédikáció, de a 18. századi veszprémi püspök egész életének központi motívumai felfűzhetőek.

Kosztolányi Dezső novellisztikájának fejlődése 1908-tól 1919-ig

FAGYAS RÓBERT
Magyar BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: BÍRÓ-BALOGH TAMÁS, TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Kutatásom célja, hogy ráirányítsam a figyelmet Kosztolányi Dezső életművének korai szakaszában írott novelláira. Ezek az alkotások, melyek a még fiatal szerző ekkoriban leginkább kísérletező beállítódását mutatják, az 1919 utáni prózájának mégis alapköveinek tekinthetők. Kosztolányi novellisztikájának az utókorra gyakorolt hatása kiemelten fontos momentuma a modern magyar irodalomnak, ezért fontosnak tartom, hogy ne csupán az érett szerző munkáira reflektálódjon a szakma figyelme. Dolgozatomban egységekre bontom az 1908-tól 1919-ig tartó pályaszakaszt, s az így megjelölt intervallumokon belül az időszakokra leginkább jellemző művek vizsgálatával igyekszem feltárni az életmű fejlődésvonalának legfontosabb pontjait. Csáth Géza és Kosztolányi kapcsolatát tekintve nem az életrajzi-rokonsági momentumok tanulmányozását tartottam lényegesnek, hanem azt a munkakapcsolatot, mely meghatározó tapasztalatokkal erősítette Kosztolányi későbbi érett íróvá válását.

Szándékom bebizonyítani, hogy az Esti-szövegek, s a magyar rövidpróza csúcsteljesítményei közé tartozó későbbi rövidtörténetek előzményei rendre méltatlanul maradnak figyelmen kívül a Kosztolányi-kutatások során.

„Általam vagy, mert meg én láttalak” A Múzsát teremtő és a Múzsában teremtődő szubjektum Reviczky Gyula, Vajda János és Ady Endre verseiben

FARKAS ANETT
Magyar BA, III. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR KUSPER JUDIT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatomban elsősorban arra a kérdésre keresem a választ, hogy mennyiben szükségelt egy XIX. század végi, avagy XX. század eleji költő szerelmes verse értelmezését tekintve az alkotó életrajzának olvasata.

A végzett kutatási munka középpontjában Reviczky Gyula Emma- versei, perdita kultusza, Vajda János: Szerelem átka-ciklusa, Gina emléke-ciklusa, Ady Endrénél Léda, mint Múzsa, Ady szerelemképe, és a Léda- szerelem végnapjai állnak. Továbbá vizsgáltam, hogy a lírákban teremtett nőalakok és a valóságban élt Múzsák mennyiben egyeztethetők össze, köztük milyen kapcsolat áll fent. Emellett megpróbáltam kideríteni a Múzsa szellemiségét a XIX. század végi és a XX. század eleji magyar irodalomban, valamint igyekeztem bizonyos típusba sorolni a versekben megjelenő eszményített nőalakokat. Kutatásaim során próbáltam feltárni a versekben szereplő szubjektumokat a megszólított Múzsa szempontjából.

Kiindulási szempontjaim többek között a XIX. század végi női szubjektumról való társadalmi gondolkodás és megítélés. Továbbá segítségemre volt a pszichológia tudománya az írás, mint a feszültség-levezetés és fájdalom enyhítésének eszköze vizsgálatában, a mazochizmus viselkedés lélektana, és az ambivalens érzelmek és megnyilvánulásuk az elemzett versekben. A fent említettek mellett a világirodalmi minták hatását is vizsgáltam a kiválasztott költők szempontjából.

Szándékomban állt a Múzsát teremtő és a Múzsában teremtődő szubjektum metamorfózisát demonstrálni. A nőt bemutatni, mint a lírai én szerelmének tárgya piedesztálra emelését és elbocsátó üzenetekben való látszólagos eltaszítását. Az ambivalens érzelmek megélés- lehetőségeinek vizsgálatát a fent említett három költő irodalmi munkásságán belül. Emellett a szakirodalom és a szubjektív véleményalkotási lehetőség összevetését végeztem el a téma szempontjából.

„A tabuvá szuggerált igazság” Perspektívaváltások Szabó Magda *A pillanat* című regényében

FERENCZY ZSÓFIA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. ORBÁN JOLÁN, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Dolgozatomban Szabó Magda egyik legkérdésesebb alkotását, *A pillanat*ot vizsgálom. *A pillanat* nemcsak Vergilius *Aeneis*ének szellemes átirata, hanem olyan kérdéseket tesz fel, mint az erőszakos elhallgattatás, a női megszólalás lehetőségei, és az irodalmi hazugságok létjogosultsága. Szabó Magda regényében nem egy abszolút, de eddig elfojtott igazságot hivatott leleplezni, hanem a tényleges struktúrát sértetlenül meghagyva megmutatja az apróbb, relatív igazságokat. Nem azt a kérdést teszi fel, hogy hogyan kellett volna történnie a dolgoknak, inkább eljátszik a „mi lett volna ha” lehetőségével. Az ismert eposz fókuszába ezúttal nem Aeneas, hanem felesége, Creusa, és a többi, idáig árnyékban élő karakter esik, ő lesz az, aki a pillanatot kihasználva felülírja és korrigálja a klasszikus történetet.

A dolgozatban részletesen foglalkozom az önéletrajz és az irónia kérdéskörével is, mivel a művel kapcsolatban felmerül az önéletrajzi olvasás lehetősége, amit azonban az irónia lépten-nyomon szétrombol, szétszakítva azt az önéletírói teret, ami a korábbi Szabó Magda-művek hatására konstruálódik az olvasóban. A klasszikus eposz hagyományos olvasási stratégiája is összeomlik az irónia hatására, így lesz az *Aeneis*ből egy groteszk elemeket is felvonultató paródia, melynek álcája alatt elmondhatóvá válik az elmondhatatlan.

Parti Nagy Lajos „Szívlapát” c. versének elemzése: a „hazavers” tradícióinak szétrobbantása, avagy olvasztótégelye?

FÓNAGY KRISZTINA
Latin–magyar, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GÁSPÁRI LÁSZLÓ, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

„A napjainkban alkotó írók és költők egyik legkarakteresebb és legnagyobb elismerés övezte teljesítménye talán Parti Nagy Lajos költészete, a mással össze nem keverhető líranyelve, és szövegalkotó módszere.”[1]

A költő sajátos stílusára a legutóbbi kötet egyik központi versének tükrében szeretnék rámutatni anélkül, hogy az egész lírai életműre kiterjedő és átfogó jellemzést próbálnék adni. Célom az, hogy kísérletet tegyek arra, hogy bemutassak egy, a hazáról, nyelvről, nemzetről tett megfogalmazást/újrafogalmazást, ahogyan azt a mai keretek között egy költő lehetségesnek látja. Mindehhez olyan elemzési módszert választottam, mely elsősorban a versben érvényre jutatott szövegalkotási eljárásokat, módokat fejti föl és bontja azokat alkotóelemeire. Az intertextusok, allúziók és az irónia mint alakzat egymásra hatását, egymással való együtt-működését, és ezáltal az azokat irányító funkciókat, költői szándékot bontom ki dolgozatomban. A vers lendületét, a benne mindvégig életben tartott, sőt az utolsó sor után is érvényben maradó ellentétpárok okozta feszültség mibenlétére is rámutatnék és megkísérelném bemutatni annak a nyelv működésére/működtetésére tett hatását is.”

1 KERESZTESI József, *Precíz tükördara*, Jelenkor, 2003., október. 990-996.

Szakralitásától megfosztott női szubjektum Szabó Magda regényeiben

GALVÁCS RÉKA
Magyar BA, III. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KUSPER JUDIT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatom alapvető kérdése, az, hogy hogyan értelmezhetőek a modern női szubjektumok az archetipikus szerepek olvasatán keresztül Szabó Magda epikus művészetében? Tovább élnek-e az ókori hagyományokban megjelent minták, s ha igen, ezeket az adaptációkat beazonosíthatjuk-e a modern női ideálként? Miként értelmezhetjük ezeken az ókori hagyományokon keresztül kortárs magyar irodalom egyik legnépszerűbb alkotójának karaktereit?

Kiindulási pontként felvázolnám a nők helyzetét a történelem alakulása folyamán, külön kihangsúlyozva a vallásokban kialakult sztereotípiákat és elvárásokat. Bemutatom a Nagy Istennő-kultusz általános jellemzőit, kiemelve a három szerep megnyilvánulását egy személyben. Részletem a Nagy Istennő-kultusz, illetve a korai matriarchális társadalmak specifikus jellemzőt. Végigvezetem hogyan és minek köszönhetően lett női entitás az emberiség hajnalán az egyetlen istenség.

Következő lépésként felvázolom, hogy miként süllyedt a nő mellérendelt szerepbe a politeizmus idején. Végigkövetem alakulását, majd végül bemutatom a női entitás elsüllyedését a patriarchális monoteizmus hagyományában. Felvázolom milyen a jó feleség jellemzője, és minek köszönhető, hogy a nőt oly sokáig, évszázadokon keresztül megfosztották jogaitól, sőt saját testének birtoklásától.

Elemzéseimben leginkább az ókori görög mitológiára támaszkodom. Eszközként használom, hogy bebizonyítsam milyen módon élnek tovább a tipikus női szerepkörök archetipikus képei. A rendszerezéshez négy kategóriát hívtam segítségül: az Anya, a Feleség, a Szerető és a Szűz, melyek kristálytisztán tetten érthetőek a létünket magyarázó korai hagyományokban is. Illetve interpretálom miként vetnek fel újabb értelmezési lehetőséget Szabó Magda szereplőinek tükrében. A görög mitológia számos történetét felhasználtam, de ezek csak másodlagos eszközként értékelhetőek, mivel az elsődleges forrásom a műalkotás szövege. Négy igen termékeny táptalajt jelentő regényt választottam ki az írónő életművéből. Az 1958-ban keletkezett *Freskó*, mely az első kisregénye volt. 1963-ban írt *Pilátus*t, az 1964-es *A Danaidá*-t, és az 1967-es *Mózes egy, huszonkettő* –t.

„Nem csupán szavakat, de eszméket irna le tollam…” Szendrey Júlia naplóinak és költeményeinek értelmezése

GYIMESI EMESE
Magyar BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: VITEKNÉ DR. BALOGH PIROSKA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatom Szendrey Júlia irodalmi munkásságának két területével foglalkozik: naplóírói és költői tevékenységével. A két terület problémakörei más előzményekre vezethetőek vissza: a naplók azért vannak speciális helyzetben, mert az irodalomtörténet hosszú ideig kizárólag a Petőfi-szerelem rekonstruálásához használta fel őket, irodalmi szövegként való értelmezésük nélkül. A versek elemzését recepciójuk szinte teljes hiánya és jelentős részüknek publikálatlan volta nehezíti. Elsődleges célom az volt, hogy Szendrey Júlia irodalmi munkásságát az irodalomtörténetben rögzült Júlia-képtől függetlenül közelítsem meg.

Dolgozatom két fejezetének módszerei különböznek egymástól. A naplók esetében szövegközpontú elemzésre vállalkoztam, melynek során Szendrey Júlia gondolatvilágának, önelemzésének és irodalomfelfogásának feltárása volt a célom a kor más naplószövegeivel való összevetés segítségével. Ehhez szükséges volt a Szendrey Júlia-naplók értelmezését befolyásoló filológiai problémák felrajzolása: olvasatomat az 1928-ban előkerült eredeti kéziratok alapján alakítottam ki.

A költeményekkel kapcsolatban a legelső felmerülő probléma az volt, hogy Szendrey Júlia verseinek jelentős része mindmáig kiadatlan. Kutatásaim során az MTA Kézirattárában találtam meg azt a 90 oldalas versgyűjteményt, amely Szendrey Júlia költeményeit tartalmazza. A költeményekről szóló fejezet így forráselemzéssel, a kéziratok történetével, a versek értelmezésével foglalkozik. Dolgozatom problémafelvetései, értelmezései és az ismeretlen versek közlése által a további kutatásokhoz, Szendrey Júlia pályájának a kor irodalmi életében való elhelyezéséhez kíván hozzájárulni.[1]

[1] Az összefoglaló szövegét terjedelmi okok miatt rövidítve közöljük – a Szerkesztők.

Mokos Domokos sexagezima vasárnapra írt prédikációjának forrásáról

HAJTMAN KORNÉL
Magyar–hittan, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MACZÁK IBOLYA, TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatomban Mokos Domokos prédikációival, valamint egy konkrét szövegével foglalkoztam. Ezen szerző egy 18. századi ferences szerzetes, aki hét kötetnyi kéziratos beszédgyűjteményt hagyott ránk. Amelyekből hat a Szlovák Nemzeti Könyvtárban található egy pedig az Országos Széchenyi Könyvtárban. A szerzőt a magyar és a szlovák irodalom is kevésbé ismeri, ezért részletesebben bemutatom a Mokos életrajzát valamint a prédikációs kötetit. Mindezek után pedig egy beszédével (sexagesima vasárnapra írt szövegével) foglalkozom részletesebben. Ezen *sermo* forrása ugyanis Pázmány Péter nagyböjt ötödik vasárnapra írt prédikációja, melynek címe: *Mint kell Isten Igéjét gyümölcsösen hallgatni*. Arra próbálok rámutatni, hogy milyen módszerekkel vette át jezsuita hitszónok szövegét (fordítás, tömörítés, hozzátoldás), és ezt különböző a beszédből vett példákkal alá is támasztom.

Célom az volt rámutassak arra, hogy nem csak a magyar nyelvű prédikációirodalom használták Pázmány prédikációit forrásként, hanem más nyelven alkotó szerzetesek is előszeretettel építették bele szövegeikbe a jezsuita hitszónok szavait.

„Ahogy a költő mondja, más úgy senki se mondja” Egy „újabb” mondat a zsarnokságról?

HEGEDŰS NORBERT
Magyar nyelv és irodalom – történelem MA, II. évfolyam
Az intézmény neve: Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐ: H. NAGY PÉTER, TANÁRSEGÉD
Selye János Egyetem, Tanárképző Kar, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

A dolgozat tárgya Orbán Ottó egyetlen művének, az *Illyés Gyula hangfelvételről az* Egy mondat*ot mondja* című versnek az elemzése. A költemény alapján felvázoljuk, hogyan viszonyul a költő az irodalmi hagyományhoz, valamint részletesen elemezzük, hogy használja fel és építi be a költészetébe Illyés Gyula *Egy mondat a zsarnokságról* című versét. Orbán Ottó költészete nem egyszerűen levált a modernség hagyományáról, nem lezárta, hanem újraértelmezte azt. Verseiben nem az értékrend megsemmisítésére, hanem továbbvitelére törekszik. Az 1994-es A költészet hatalma című kötetre jellemző, hogy Orbán egy-egy adott költőre jellemző stílusban szólal meg, bizonyos szempontokból „imitálja” azt. A kötetre jellemző tehát, hogy a költőelődök bevonása az alkotási folyamatba új értelmezési horizontokat nyit. Bármiről is szóljon ugyanis az adott Orbán-vers, az értelmezés során nem tudjuk megkerülni az eredetit. Ez történik az *Illyés Gyula hangfelvételről az* Egy mondat*ot mondja* című versben is.

A szövegek közötti kapcsolódás minden történelmi kor sajátja volt, de a posztmodernben az intertextualitás egyenesen az irodalom létmódjává vált. A dolgozatban rámutatunk arra, milyen párhuzamok vonhatók Orbán Ottó műve és Illyés Gyula Egy mondat a zsarnokságról című verse között. Rávilágítunk, hogy a szerkezeti, hangzásbeli és formabeli párhuzamok ellenére (vagy éppen azok segítségével) mégis mennyire egyedi az alkotás. Orbán Ottó verse ugyanis azáltal, hogy az áthallások révén megidézi Illyés Gyula művét kötelezően kontextussá is emeli azokat. Más értelemkonstrukciókat hoz létre, ha önállóan vizsgáljuk, mint ha az Illyés-vers infratextusaként tekintünk rá, jelentése ekkor konnotálódik.

Az *Illyés Gyula hangfelvételről az* Egy mondat*ot mondja* című verset Orbán Ottó úgy kapcsolja az irodalmi kánonhoz, hogy folyamatos dialógust nyit a már odatartozó szövegek felé. Szándékosan rájátszik az intertextuális kötődésekre és a szövegek közötti párbeszédre buzdít, teszi mindezt úgy, hogy közben maróan személyes mondanivalója is van.

Koller József és Dobai Székely Sámuel levelezése (1769–1771)

HENCZ ENIKŐ
Magyar–lengyel, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY LÁSZLÓ, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Koller József (1745–1832) és Dobai Székely Sámuel (1704–1779) levelezése minden szempontból tudós levelezésnek tekinthető. Benne nyomon követhető az öregedő Dobai Székely azon kísérlete, hogy gyűjteményét egyben adja el, és továbbra is magyar földön tudhassa. Ez végül ugyan nem valósult meg, de köteteinek egy részét Klimó György (1710–1777), pécsi püspök megvásárolta tőle. A kötetek és numizmák eladásának folyamata beleíródott a levelekbe azáltal, hogy Koller József Klimó György püspök és Dobai Székely között közvetített. A vásárlás megtörténtére bizonyítékok a ma is Pécsett őrzött kötetek, annak pontos menetét kettőjük írásos kommunikációjából ismerjük. Dolgozatom szempontjából további érdekes téma a levelekben Koller József történeti forrásgyűjtő munkálata. Természetesen kettőjük levelezése a korabeli tudományos életnek csak egy kis szelete, és igazán akkor kerekedik ki, ha figyelembe vesszük másokkal való érintkezésüket is. Ezért közben felvázolom a két személy korszakhoz való viszonyát, kitérek Koller József történetírói munkásságára. A forrásgyűjtő kapcsolat és Dobai Székely szerepének leírásához összehasonlítom a levélváltásokat Koller József *Historia episcopatus Quinqueecclesiarum* (I-VII, 1782–1812) című munkájának vonatkozó – elsősorban Várallyai Szaniszlót, Draskovics Györgyöt, Anthimiust, Sigismundus Ernstet, Telegdi Miklóst és Balásfi Tamást érintő – adataival. E célból a püspökségtörténet hivatkozásait vizsgálom, amelyekben egyébként a korabeli hivatkozási módszerekre is fény derül. A leírtakat lábjegyzetekben, latin eredeti levélrészletek idézésével támasztom alá.

„… az örök anya néma, nem kiálthat!” A Baradlay-család allegorikus értelmezése Jókai Mór *A kőszívű ember fiai* című regényében

HORVÁTH GÁBOR
Magyar–történelem, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. ORBÁN JOLÁN, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

A dolgozatban megvizsgálom, hogy a Baradlay-család tagjai milyen allegorikus jelentést hordoznak, és – a konkrét családi szerepekkel párhuzamba állítva – mi az egymáshoz való viszonyuk. Az apa alakja az abszolutisztikus hatalomgyakorlást testesíti meg, ennek tarthatatlanságát a családban, illetve uralmi formaként. Az anya a haza allegóriája, aki azáltal, hogy szembefordul az atyai végrendelettel, a nemzet jogérvényesítési harcát indítja el. A Baradlay-fiúk a nemzet egységét testesítik meg, akik anyai ráhatással szervezik át, haladják meg az apa által képviselt értékrendet és családmodellt.

„Így lett a világlíra az én magánvilágszínházam” az intertextualitás és a szubjektum szerepének vizsgálata Kovács András Ferenc költészetében

HORVÁTH HELGA KATALIN
Etika, ember- és társadalomismeret–magyar, végzett hallgató
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR KUSPER JUDIT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Kovács András Ferenc költészetének egyik legérdekesebb mozzanata, hogy hogyan jut el az intertextuális kalandok mezejéről a költői szubjektum variálásának lehetőségeihez. Dolgozatomban először különböző kötetekből válogatott verseket elemzek, amelyekben az átemelt szövegrészek mentén keresem a megképzett szubjektumot/szubjektumokat, s megállapítom, hogy ezek beemelése általában a stílustörés, vagy az irónia segítségével történnek.

Ez a kérdés számomra a legintenzívebb módon a *Jack Cole daloskönyve* című kötetben jelenik meg, ahol a szubjektumok megképződését, szétszóródását, lerombolását nem csak az intertextualitás viszonyában vizsgálhatjuk, hiszen itt azon felül, hogy egy fiktív személyiség és költészet megalkotásáról van szó, egy fiktív fordítás készítéséről is beszélhetünk. Találkozási pontokat keresek az intertextualitás és a fordítás között, és a kötetben található versek és önvallomások elemzésével nyomon követem, hogy egy fiktív-hypertextus játékba hozásával hogyan képződik a kötetben a szubjektum, egységesnek tekinthető-e, s milyen stílus- és költői eszközök nyomán érhető tetten.

Úgy vélem, KAF a lírájába behozott és megteremtett szövegek és szubjektumok összjátékát tekintve mindig a játék határain belül marad, amelyet a folyamatosan fenntartott humor, irónia, anacholuton alkalmazása tesz érezhetővé.

„Édest keserűvel elegyítő gyermek” (Cupido alakja a reneszánsz és barokk költészetben)

HORVÁTH PÉTER
Magyar nyelv és irodalom–történelem MA, II. évfolyam
Comenius Egyetem BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. CSEHY ZOLTÁN, EGYETEMI DOCENS
Comenius Egyetem BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Dolgozatom a világirodalom legősibb és állandó témáját, a szerelmet veszi tárgyául, melyet Cupido alakján keresztül vizsgáltam a magyar reneszánsz és barokk irodalomban. Balassi Bálint Pataki névtelennel folytatott költői vitája munkám alapjaként szolgált, hiszen egy pozitív és negatív Cupido-képet különböztethetünk meg, mely az egész régi magyar irodalmat végigkíséri. A reneszánsz korában Balassi Bálint foglalkozott a témával, a barokk irodalomban pedig Gyöngyösi István és Zrínyi Miklós ábrázolásai jelentettek kiindulópontot számomra. Szemügyre vettem mind a pozitív és negatív Cupido-képeket, mind a reneszánsz és barokk közti különbséget, valamint a konkrét szerzőknél az egy életművön belüli ellentmondásokat. Ha Cupido leírásáról volt szó (pl. kinézete, fegyverei, módszerei) megvizsgáltam, mennyire kötődik az antik mitológiához, esetleg milyen újításokat alkalmaz a költő. Munkám során arra is kitértem, hogy milyen jelentések rejtőznek az egyes képek mögött, vagyis tekinthető-e bizonyos szimbólumként, allegóriaként, milyen szerelemfilozófiát fogalmaz meg, mit szeretne vele ábrázolni az emberközpontú reneszánsz és a szakrális barokk. Vizsgálataim során elsősorban a konkrét szövegekből indultam ki, melyet helyenként a hozzá tartozó szakirodalommal is kiegészítettem. Az összehasonlításokat Balassi Bálint Júlia- és Célia ciklusa alapján végeztem el, Gyöngyösi Istvántól a Csalárd Cupido és Márssal társalkodó Murányi Vénus c. művekkel foglalkoztam, Zrínyi Miklósnál pedig a Szigeti veszedelem egyik szerelemi szála jeleníti meg Cupido mesterkedéseit.

Kutatásaimból kiderült, hogy Cupido egy szerzői életművön belül is különböző módon jelenik meg, valamint egy korstíluson belül sem egységes a szerelem istenének ábrázolása. Bár a vallásos jellegű barokk allegóriaként használta, olyannyira végletekbe esett, hogy Cupidót egyszer isteni, másszor ördögi tulajdonságokkal ruházta fel.

„Szabadon tenyészik…” Szövegalkotási kérdések Kocsi Csergő Bálint *Narratio brevis*e kapcsán

HORVÁTH RÉKA
Magyar BA, III. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MACZÁK IBOLYA, TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

A dolgozat gerincét a regény és az önéletírás összevetése adja. Az egyik Kocsi Csergő Bálint latin nyelven megírt önéletírása a *Narratio brevis de oppressa libertate Ecclesiarum Hungariarum*, amelyet Bod Péter fordításában olvashatunk magyarul, *Kősziklán épült ház ostroma* címmel. A másik, pedig Moldova György *Negyven prédikátor* című regénye. Kocsi Csergő Bálint 1676-ban kezdődő gályarabságának történetét vetette papírra önéletírásában, amelyet először Hollandiában, Utrechben adtak ki 1728-ban. Moldova György regénye, 1973-ban jelent meg.

Kocsi Csergő Bálint lefordított szövegét alapul véve nyomon követem, hogy a történet elemi mondanivalója, hogyan csapódik le Moldova György regényében.

Moldova György Negyven prédikátorával, mint életművének meghatározó darabjával foglalkozom. Azzal, hogy regény példaértékű figuráival és az eseményekkel mi a célja, mi az üzenete a jelen korra nézve. Kitérek a regény aktualitását érintő problémákra, olyanokra, mint a történet időbeli távolsága és a történelmi időszak kényessége. A két mű alapvetően a lezajlott események elmesélésének látószögében különbözik. A két elbeszélői ént az eltérései mentén vizsgálom meg. Kocsi Csergő Bálint életéről keveset tudni, összefoglalom a Thaly Kálmán-féle és a Mokos Gyula- és Révész Kálmán-féle életrajz szerint, valamint, hogy Moldova ehhez képest milyen kiegészítéseket végzett. Fontos része a dolgozatnak a biblikus mitizációval, képekkel és más irodalmi jelzőkkel foglalkozó rész. Tanulmányozom, hogy önéletírásban honnan merítik ezeket a képeket és a regényben hol és milyen módon jelennek meg. A 17. század gályarab- irodalmáról található egy átfogó kép, melyben bemutatom az irodalmi stílust és főbb képviselőit. A két alkotásban megformált, hat meghatározó személyiségű figuráról adok egy átfogó képet. Bemutatásuknál szigorúan két szöveget veszem figyelembe.

Leírom hogyan lett a Negyven prédikátor Moldova sajátos tolmácsolásával, a ma is követendő morális értékeket közvetítője. Valamint bemutatom, hogy Moldova György milyen módszerekkel dolgozott és mentette át a 17. századból Kocsi Csergő Bálint által megírt, Bod Péter által magyarra átdolgozott, helytálló prédikátorok történetét.

Textuális láncolatok Tóth Krisztina lírájában

HUSZÁR TAMARA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ODORICS FERENC, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozatomban a Tóth-lírát átszövő és összetartó rendszerszerűségekre próbálok rávilágítani. A vizsgálathoz három kötet, a 2001-es *Porhó,* a 2004-es *Síró ponyva* és a 2009-es *Magas labda* verseiből válogatok. Az elemzést a *Magas labda* kötet keretét alkotó versek (*Hangok folyója, Esős nyár*) szoros olvasásával végzem, amelyek egy olyan nyelvszemlélet alapjául szolgálnak, amely a líra egészét a metafizika irányába mozdítja.

Az értelmezést a korábbi kötetek tükrében, a *Hangok folyója* egyes motívumainak visszakeresésével és a hasonlóságot mutató szegmensek összevetésével építettem fel. Célom bebizonyítani, hogy a *Magas labda* keretversei nemcsak egy kötet, hanem a Tóth-líra alappilléreiként és egyfajta összefoglalásként is funkcionálnak. Az elemzés árnyalásához Paul de Man munkásságának egyes részeit használom, amelyek a líra mélyebb összefüggéseit is feltárhatják.

Az értekezés a *Porhó* című kötetben meginduló főbb tematikus irányvonalak mentén halad, hangsúlyt helyezve a nyelv, az emlékezet, az idő témájára, valamint a kérdéseket megszólaltató lírai alany alakjára. Továbbá megpróbálok értelmezési lehetőségeket társítani a víz szemantikai köréhez tartozó szavak és a Hold-motívum uralkodó voltához.

A dolgozat vállalkozása nem egy kizárólagos, átfogó kép megalkotása a Tóth-líra egészéről, hanem a poézis egy lehetséges arcának felmutatása.

Szkhárosi Horváth András világi és egyházi társadalomképe művei tükrében

ILLNER BALÁZS
Magyar nyelv és irodalom–német nyelv és irodalom, V. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HELTAI JÁNOS, EGYETEMI TANÁR
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A legutóbbi tanulmányt, amely Szilády Áron, Horváth János[1] és Varga József[2] után alaposabban foglalkozott Szkhárosi Horváth András tállyai prédikátorunkkal, 53 éve vetette papírra Klaniczay Tibor[3]. Ő elsősorban a társadalmi változások irodalmi tükröződéseként vizsgálta Szkhárosi fennmaradt verseit. Tartalmi és formai szempontból egyaránt kiemelkedőnek látta ezeket. Elsősorban a magyar nyelvű irodalom fejlődésében jelölte meg a Szkhárosi versek által elfoglalt helyet, de nem foglalkozott mélyebben a versekben megjelenő társadalomképpel.[4] Dolgozatomban ezért azt tűztem ki feladatomul, hogy megpróbáljam meglátni és leríni a Szkhárosi-versekben megjelenő társadalomképet. Dolgozatom módszertani háttere a 1960-as, 1970-es években kialakult német fogalomtörténeti kutatás. Erre Bene Sándor *A történeti kommunikációelmélet alkalmazása a magyar politikai eszmetörténetben – A kora újkori modell*[5] című tanulmánya hívta fel a figyelmem. Szkhárosi Horváth András versei Bornemissza Péter 1582-ben kiadott *Énekek három rendben*[6] című énekes könyvében maradtak fenn. E munkákban prédikátorunk markánsan ábrázolja a kor társadalmát. Megpróbálom megkeresni a Szkhárosi-szövegekben azokat a kulcsfogalmakat, amelyek elsősorban hordozzák Szkhárosi társadalomra vonatkozó gondolkodásának legfontosabb tartalmi jegyeit. Kísérletet teszek a versek alapján e fogalmak jelentésének minél alaposabb kibontására. Elöljáróban kiemelném Szkhárosi társadalomképének két markáns vonását: prédikátorunk történelem- és világképe meghatározó jegyként hordozza magában a zsidó-magyar sorspárhuzam toposzát, és ehhez kapcsolódóan különös hangsúlyt fektet a közösség bűnös voltára, és egyedi bűn-hierarchiát alkot meg költeményeiben.[7]

---

[1] HORVÁTH János, *A reformáció jegyében*, Bp., Gondolat kiadó, 1957.

[2] VARGA József, *Szkhárosi Horváth András*, It., 1955

[3] KLANICZAY Tibor, *A magyar reformáció irodalma*, 1957, (ItK, 1-2 sz.).

[4] Varga József idevágó tanulmánya nem tartalmaz e tekintetben figyelembe vehető megállapításokat.

[5] BENE Sándor, *A történeti kommunikációelmélet alkalmazása a magyar politikai* eszmetörténetben – A kora újkori modell, 2001, (ItK, 3-4 sz.).

[6] RMNyI. 1473-1600. 174a-210b

[7] Az összefoglalót terjedelmi okok miatt rövidítve közöljük – a Szerkesztők.

Az apa-fiú viszony egységessége Kertész Imre prózájában

JAKAB ATTILA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: BÖHM GÁBOR, TANÁRSEGÉD
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

A dolgozat alapfeltevése szerint Kertész Imre írásműveiben következetesen megjelenik egy sajátos apa-kép, amely szoros párhuzamba állítható Auschwitz-cal, illetve a totalitárius diktatúrával. Ez az apa-kép az egész életművön átível, csaknem mindegyik kötetben nyoma van. Célom az volt, hogy ezt a jelenséget feltérképezzem, majd megvizsgáljam, hogyan illeszthető be ez abba a (zsidó) nagyelbeszélésbe, amihez az író is csatlakozik.

Módszeremet alapvetően a filológiai megközelítés határozta meg. Szorosan olvasva vizsgáltam a Kertész szövegeket, ezekből indultam ki, ezeket vizsgáltam elsősorban. A művek szakirodalma kevéssé volt segítségemre. A vizsgálat során igyekeztem szétválasztani a fikciós szövegeket (regény, rövidpróza), valamint az esszéket, beszédeket, interjúkat.

Arra a következtetésre jutottam, hogy az életműben kisebb ellentmondás tapasztalható, ugyanis az író a zsidó identitásról beszélve leválasztja magát a zsidó hagyományról, ugyanakkor számos szöveghelyen ezzel egy időben kapcsolódik is hozzá.

Buda visszafoglalása/eleste a magyarországi zsidó irodalomban

JUHÁSZ SZANDRA
Vallástörténet MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK,
Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BOGÁR JUDIT, TANÁRSEGÉD
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Annak ellenére, hogy a magyar történelemben különösen kiemelkedő fontosságú helyet foglal el Buda 1686-os visszafoglalása, mégis viszonylag kevés irodalmi emlékünk van az ostromról. Sajátos szemléletűek és stílusúak ezek közül Schulhof Izsák rabbi művei: *Budai krónika*ja (eredeti címén: *Megillat Ofen*) és gyászdalai (*Kína gödola, Kína*). Habár a szerző nem született Magyarországon és nem beszélte a magyar nyelvet, alkotásai a 17. század végi magyar irodalom fontos mozaikdarabjai Az 1686-os ostromot általában Buda visszafoglalásaként emlegetjük, az akkor ott élők azonban a város elesteként élték meg. Schulhof Izsák művei nemcsak a történelmi eseményről, hanem az ebből következő személyes tragédiájáról is szólnak. Mivel belülről látja és láttatja az eseményeket, sajátos módon nem a törökök jelennek meg Isten büntetéseként, hanem a keresztény hadak. *Budai krónika*ja terjedelme miatt ugyan nem túlságosan részletesen tárja elénk az ostromot, mégsem nevezhető sem hiteltelennek, sem a magyarság szempontjából elhanyagolható iratnak. Ha egyes részeiről lehántjuk a személyes tragédia fokozására szolgáló túlzó formulákat, illetve ha a zsidó irodalmi sajátosságoktól megfosztjuk, ugyanazoknak az eseményeknek a vázlatos leírását kapjuk, mint amiket ismerhetünk Bél Mátyástól, Lotharingiai Károlytól vagy bármely más szerzőtől. A dolgozat ennek megfelelően kétféle oldalról, történelmi hitelesség és irodalmi megformáltság szempontjából vizsgálja Schulhof műveit.

Egy ifjú magyar értelmiségi Krakkóban (1498–1499)

KEDVEK VERONIKA
Magyar BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR KISS FARKAS GÁBOR, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Kutatásom célja, hogy bemutassak egy eddig ismeretlen dokumentumot, amely kézzelfogható közelségből tanúskodik egy magyarországi diák krakkói tanulmányairól, és ezáltal teljesebb képet próbálok adni a középkor végi magyar egyetemjárásról és a krakkói egyetem szerepéről a magyar értelmiségiek oktatásában. A bártfai Georgius Jacobinak a krakkói egyetem artes-fakultásán követett órarendje Franciscus Niger 1497-ben kiadott *Modus epistolandi* című művének utolsó két lapján olvasható. Kutatásom során ezt a latin nyelvű forrást adtam ki, értelmeztem és helyeztem el tágabb kontextusban – így ismerve meg az 1498-1499 közti krakkói egyetem tanóráit, tanárait.

Aranykulcs (Babits Mihály Ady-képéről)

KISS GEORGINA
Magyar MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MEKIS JÁNOS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Dolgozatom témája Babits Mihály Ady Endréhez fűződő kapcsolatának vizsgálata; pontosabban Babits Adyról szóló írásainak, íráshelyeinek vizsgálatán keresztül igyekszem rekonstruálni Babits Adyról és Adyról mint költőről (a kettő, mint látni fogjuk egyáltalán nem ugyanaz a babitsi felfogásban) alkotott tulajdonképpeni véleményét. Babits Adyhoz kapcsolható esszéinek, tanulmányainak, előadásanyagának és verseinek szoros olvasatán keresztül mutatok rá arra, hogy a Babits-szövegek néhány kortárs által kétkulacsosnak[1] nevezett létmódja valós, vagyis a szövegek kettős olvashatósággal bírnak, szerzőjük tehát *kétkulcsos* nyelvet használ.

A vizsgált szövegek alapján láthatóvá válik, hogy Babits Adyt nem mint költőt (a szó klasszikus értelmében), hanem mint egyéniséget (aki mellesleg költőként lép fel) tartja nagy hatásúnak. Mindezek mellett vagy mindezek ellenére Adyt igenis fontos figurának, a modern magyar költészet fontos képviselőjének gondolja, elsősorban talán mint a *Nyugat* „arcát".

A Babits szövegek Adyról tett állításait szövegrészletek szoros vizsgálatával és egész szövegek állításainak tartalmi újramondásával igyekszem felmutatni. A szövegek keletkezési sorrendjében haladva, a velük egy időben keletkezett Adyhoz kapcsolható tematikájú versekkel együtt olvasva.

[1] A kétkulacsosság vádjáról Babits (Gellért Oszkár *Kortársaim* című munkájában közzétett) levelében olvashatunk; az Ady-revíziós vita kapcsán egybegyűjtött leveleket közli a *Babits Adyról* című dokumentumgyűjtemény: 221–229.

„a fogalmazás kaptatóin” Megjegyzések Szilágyi Domokos recepciójához

KORPA TAMÁS
Magyar MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. OLÁH SZABOLCS, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék

Az 1960-as évek végétől a korábbi költészet hivatalosan is elismert szópoétikája átadja helyét a kimondás poétikájának. Tandori költészete a megszólalásnak már nem elsősorban a morális és esztétikai jelentőségével foglalkozik, hanem a beszédtett nyelvelméleti, jelentéselméleti mozzanataival, ezeknek a költészetnyelvi és poetológiai közvetíthetőségével küszködik. Meddig jutott el ezen az úton Szilágyi Domokos költészete? És az ő költészetének van-e olyan poetológiai alapvetésű recepciója, amelyben ez a váltás a maga ténylegesen poétikai közlésképességében mutatkozik meg? Ezekre a kérdésekre is kitérve vázol kontextusokat a dolgozat bevezető két fejezete (a kérdésfeltevés indokoltságát az értekezés későbbi szakaszaiban is fenntartva). A szöveg második két nagy egysége a Szilágyi-ouvre két paradigmatikus szövegművének (*A fogalmazás kaptatóin* és az *Ez a nyár*) olvasása és értelmezése: az olvasási kísérlet *a strukturált összpontosítás és a többszörös tagoltság feszültségét* tárja fel. Szilágyi poémáiban a költemények olvasójának az a feladata, hogy a *nyomszerűen beíródó bonyodalmak* dinamikáját kövesse figyelemmel *a hangzás, az íráskép, a szerkezetek* viszonyrendszerében. S minthogy e síkok kölcsönhatásai nem részei feltétlenül a szerzői intencióknak, vagyis nem állnak teljességgel a szerzői irányítás alatt, irodalomtörténetileg Szilágyi versnyelve eleven hagyomány lehetett a modernség utáni lírai költészet képviselői, így például Kovács András Ferenc számára is. A dolgozat utolsó tömbje az *Ez a nyár*, és Kovács két az *Ez a nyár*t (mint kitüntetett szöveghagyományt is) megidéző versének (*Gyarmati nyár*; *Lázbeszéd*) textuális működését (e működésbe beíródó nyelvszemléleti különbségalakzatokat) vizsgálja. A Szilágyi-líra alakulástörténetének egyik legizgalmasabb kérdése a tradicionális lírai szépségeszmény és versszerűség kritériumainak dekonstruálásában tetten érhető nyelvszemléleti horizontváltás *hogyanja,* mely – a dolgozat konzekvenciái szerint – a stabilnak vélt recepciós és kanonikus szempontok átgondolásához is hozzájárulhat.

„Nincs közöm senkihez, szavam szálló penész” A halál motívumának értelmezési lehetőségei József Attila kései verseiben

KOVÁCS ANIKÓ
Kommunikáció- és médiatudomány BA, III. évfolyam
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Kommunikáció- és Médiatudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PASZTERCSÁK ÁGNES, FŐISKOLAI DOCENS
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Nyelvi, Irodalmi és Művészeti Tanszék

TDK-dolgozatomban azt vizsgálom, hogy József Attila kései verseiben milyen értelmezési lehetőségeket kap a halál motívuma. Az értekezésemet négy nagy fejezetre osztottam. Az általam elemzett verseket témájuk alapján soroltam a négy fejezetbe. A csoportosított verseknél megfigyelhető, hogy az egy-egy témakategóriába tartozó művekben megjelenő halál motívumának értelmezési lehetőségei megegyeznek. A témakategóriákon belül is tudtam újabb verscsoportokat elkülöníteni, amelyekben a halál motívuma ugyanabban az értelmezésben jelenik meg.

A négy nagy fejezet – amely jelöli a négy témakategóriát is – a következő:

1. **A múltból hozott fájdalom** címet viselő fejezetbe azokat a verseket soroltam, amelyek a családot, az anyát, az apát, a gyermekkort idézik meg. Gyakori az ebbe a témakategóriába tartozó műveknél a reminiszcencia. Itt a halál motívuma az elveszettség, a magány, az otthontalanság, az árvaság képében jelenik meg.
2. **A halál ellenszere: Flóra** című témakategóriába József Attila utolsó szerelmi költészetéből született műveit helyeztem. A halál motívuma ezekben a versekben olyan értelemben jelenik meg, mint valaminek a feloldása, a fájdalom, a kín oldása. Értelmezhető emellett egyfajta szabadságként, átváltozásként, átlényegülésként, újjászületésként.
3. A **Lét és halál** című fejezetbe azokat a műveket soroltam, amelyek a létértelmezéssel, az önvizsgálattal, az önkereséssel foglalkoznak. Itt a halál motívuma egyrészt a bűn, a büntetés, a bűnhődés képében, másrészt a feloldozás, a Megváltó, a megváltás képében, illetve a haszontalanság, kiszolgáltatottság, reményvesztettség képében jelenik meg.
4. **A tudattalan elmúlástól a tudatos eltűnésig** című témakategóriában a számvetésverseket dolgozom fel, illetve az 1937 végén íródott műveket. A halál motívuma ezekben a versekben az elmúlás, az eltűnés, a totális megsemmisülés, egy másnemű élet képében mutatkozik meg.

Ezerkilencszázötvenhat emlékezete Nagy Gáspár költészetében 1980–1989

KOVÁCS ISTVÁN ÁKOS
Magyar–történelem tanári MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SIPOS LAJOS, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatom célja, hogy Nagy Gáspárt, ötvenhat igazságának legprominensebb képviselőjét elhelyezzem a kádári irodalompolitikával szembeszálló többi író által alkotott csoport élén. Ennek érdekében olyanokat választok ki az ötvenhatról megemlékező számtalan író közül, akik írói magatartásukkal egy-egy sajátos attitűdöt jelképeznek. Ezeket vetem össze Nagy Gáspár kiemelkedő alakjával.

Mindemellett Nagy Gáspár leghíresebb ötvenhatos verseinek önálló elemzésére teszek kísérletet. Ez alapján pedig megállapítom, hogy Nagy Gáspár ötvenhatot világképpé tette, világképi szintre emelte, és elsősorban emiatt vált ő a leghitelesebb képviselőjévé.

A tárgyalt korszak 1980-tól 1989-ig tart. A kezdő évszám évtizedhatár, kijelölésének oka a kádári diktatúra viszonylagos fellazulása, illetve a forradalom leverése óta érvényes hallgatólagos megállapodás felmondása az írók részéről. A záró évszám a rendszerváltást jelöli, a Kádár-korra szűkítve ezzel ötvenhat lírai lecsapódásának vizsgálatát. Térbeli behatárolás nincs; mind a külföld, mind a vasfüggönyön belüli Magyarország megjelenik a vizsgálat során.

Módszeremben a konkrét téma viszonylagos feltáratlansága miatt nagy szerephez jut az irodalomtörténetiség. Műelemzéskor azonban a retorikai megformáltságra, az intertextualitásra és a szövegek referenciájára koncentrálok.

Goffman szerepelmélete és Kemény *A rajongók* című regénye

KOVÁCS MÓNIKA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KICZENKO JUDIT, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatomban Kemény Zsigmond *A rajongók* című regényének szereplőit vizsgálom egy a kommunikáció tudományában ismert elmélet segítségével. Erving Goffman munkássága iránt már régóta érdeklődöm, és úgy gondoltam, megállapításai alkalmasak arra, hogy az irodalom területén is megkíséreljem alkalmazni azokat.

Kemény regényében a történelmi kor és a lélektan egyaránt hangsúlyos szerepet kap, de ez a két motívum nem bír egyenrangú fontossággal az egyes szereplők életében. E két motívumból kiindulva, és a szerepelmélet alapfogalmait elemzési módszerként felhasználva észleltem, hogy kategóriákba sorolhatók a regényalakok.

Dolgozatom elején ismertetem azokat a fogalmakat, amelyek a vizsgálat alapjául szolgáltak. Utána bemutatom a három analitikus kategóriát (nyilvános szféra szerepei, magánszféra szerepei, passzazsér szféra szerepei), és a benne helyet foglaló főhősöket.

A nyilvános szféra szereplőinél, akik intézményesült homlokzattal rendelkeznek, a történelmi kor lesz a fontos motívum, hiszen státuszukat ez hozta létre, ennek tükrében irányítják cselekedeteiket. A történelem általuk elevenedik meg, jelenlétükkel válhat Kemény műve történelmi regénnyé.

A magánszféra szerepeit játszók nem rendelkeznek intézményesült homlokzattal, náluk a történelem csak a háttér szerepével bír. A hangsúly esetükben a lélektanon van. Belső erkölcsi, egzisztenciális, lelki vívódásaik a bűn és az erény motívuma által bontakoznak ki leginkább szerepjátékukban.

A passzazsér szféra szereplőinél kerül elő együtt a történelmi kor és a lélektani vetület jelentősége, ám életük során hol az egyik, hol a másik hangsúlyos. Itt sem bírnak egyenlő súllyal.

A szerepelmélet lehetőséget kínált arra, hogy Kemény regényét egy új olvasati és értelmezési lehetőséggel gazdagíthassam, és egy új módszerrel közelíthessek az irodalomhoz.

Kultusz és irodalom egy kéziratos Szent Korona-történetben

KÖLLŐ ZSÓFIA
Magyar nyelvészeti és irodalomtudományi tanulmányok MA, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐK: DR. EGYED EMESE, EGYETEMI TANÁR ÉS
DR. BIRÓ ANNAMÁRIA, TUDOMÁNYOS MUNKATÁRS
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

A TDK-dolgozat kiindulópontját egy kéziratos Szent Korona-történet képezi, amely a kolozsvári akadémiai könyvtárban található, ám sem a keletkezési ideje, sem szerzője, sem esetleges megjelenési helye nem ismert. A dolgozat arra tesz kísérletet, hogy ezt a paratextusaiban hiányos szöveget egy történelmi és eszmetörténeti kontextusba helyezze.

A dolgozat hipotézise azt állítja, hogy a tárgyalt kézirat 1790 táján keletkezett, amikor (miután II. József császár elvitette Bécsbe) a Szent Koronát visszahozzák Magyarországra, s ezzel újra az érdeklődés középpontjába kerül mint kultusztárgy. Történik ez egy olyan korszakban, amikor a rendi nemzetfogalom mellett a nyelvi-kulturális alapú is kialakulóban van, így megszületnek az első magyar nyelvű, ám szemléletükben igencsak heterogén Szent Korona-történetek.

Ezen traktárusok és sajtószövegek, valamint a kézirat komparatív elemzésével arra vállalkozik a szerző, hogy az irodalom szerepét vizsgálja a kultuszok terjesztésében, a szimbólumok jelentésének formálásában, a nemzettudat alakításában a Kolozsvári Kézirat és a kontextusául szolgáló szövegek szűrőjén keresztül.

Önéletírás, vallomás, ima (Bethlen Kata *Önéletírás*ának műfaji sajátosságai)

LECZKÉSI ANIKÓ
Magyar nyelv és irodalom–történelem MA, II. évfolyam
Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. POLGÁR ANIKÓ, EGYETEMI DOCENS
Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Ebben a dolgozatban megkíséreltem bemutatni azt a műfaji sokrétűséget, mely Bethlen Kata *Önéletírás*át jellemzi. Célom a már a címben is szereplő önéletírás, valamint a vele rokon műfajok jellegzetességeinek és megnyilvánulásainak tisztázása volt.

Maga az *Önéletírás* műfajilag két nagy egységre bontható. Az első rész öleli fel az önvallomás megfogalmazását, a másik rész pedig a napló műfaji sajátosságait ölti magára. A mű tartalmilag és szerkezetileg teljessé és sokrétűvé azonban az imádság és a levél műfajának jelenlétével válik. Dolgozatomban részletesen azonban három rokon műfajjal, az önéletírás, a vallomás és az imádság meghatározásával és elemzésével foglalkoztam. Munkám érdemi részét is ezen nézőpontok alapján tagoltam.

A dolgozat első részében az emlékirat-irodalom létrejöttének bemutatására törekedtem, próbálva összefoglalni az egymással rokon irodalmi műfajok kialakulásának történetét, illetve a referencialitás fogalmát.

A második részben az önéletírás irodalmi műfajával foglalkoztam, hiszen e műfajt a mai napig kérdések sokasága veszi körül. Az önéletíráshoz közel álló és vele valamilyen szinten kapcsolatban levő műfajok száma nagyon gazdag, s a vallomással, az imádsággal, a levelezéssel, az emlékiratokkal, a naplóval, az önéletrajzi regénnyel történő párhuzamba vonása ékes bizonyíték egy műfaj kereteinek pontos meghatározhatatlanságára. A személyiség mibenlétének megfogalmazására tett kísérletem egyaránt itt kapott helyet, mivel az én szerepe egy adott műben mindvégig elengedhetetlen jelentőséggel bír.

A harmadik rész két, az önéletírással rokon műfaj elemzésére irányult, ugyanis a vallomás és az imádság által Bethlen Kata önmagáról való megnyilatkozásának lehetünk tanúi.

Összefoglalva: dolgozatomban megkíséreltem a műfaji sajátosságok térhódításainak feldolgozását, jellemezve azokat az általam kiemelt részletek segítségével.

Valóság és fikció határainak átlépése Bartis Attila *A nyugalom* című regényében

LŐRENTZ ÉVA-NOÉMI
Magyar nyelv- és irodalomtudományok MA, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. SELYEM ZSUZSA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

Gérard Genette az elbeszélés szintjeinek átlépéseként határozza meg a metalepszist. Elméletében a fikció beléptetése a valóságba a jelenség egyik sajátos fajtájaként értelmeződik. Ennek szélsőséges, de releváns példája az, amikor a fikció valamely mozzanatát, szereplőjét valósnak hisszük.

A dolgozat a metalepszis sajátos működését vizsgálja Bartis Attila *A nyugalom*[1] című regényében. A főszereplők életvitele metaleptikusként jellemezhető, amennyiben nem tudják elkülöníteni a valóságot az életükben különféle okokból megkonstruált fikcióktól. A színésznő anya nem képes elszakadni a színház világától, így otthona közegét ahhoz hasonlóvá alakítja. Ennek értelmezésére és elviselhetőbbé, valóságosabbá tételére a fiú más fikciókat talál ki, majd egy olyan játék következik, melyben a szereplők élete az olvasói, szerzői és szereplői viszonyok folytonos átrendeződéseként, tehát határátlépések sorozataként írható le.

A metalepszis fogalma hatékony értelmezési keretnek bizonyult ebben a regényben, ahol a szereplők színpadi és irodalmi minták alapján értelmezik életüket és újabbnál újabb fikciók létrehozásával próbálják elviselhetőbbé tenni az összezártságot. Az értelmezés nyomon követi, milyen narrációs technikákkal épülnek egymásba a különféle fikciók, és ezáltal fényt vet arra, hogy miként válik egyrészt veszélyessé, másrészt a hatalomgyakorlás eszközévé a metaleptikus tapasztalat a szereplők számára.

[1] Budapest, Magvető, 2001.

József Attila és Ady Endre dekadenciájának összehasonlítása irodalompszichológiai megközelítésben

MÉSZÁROS TAMÁS
Magyar–informatikus könyvtáros, IV. évfolyam,
Eszterházy Károly Főiskola TKTK, Informatika Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. VERÓK ATTILA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eszterházy Károly Főiskola TKTK, Informatika Tanszék

Napjaink magyar irodalmának két, talán leggyakrabban előkerülő korszakos alakjai Ady Endre és József Attila. A kettejükről szóló publikációk száma óriási méreteket ölt. Talán azt gondolhatnánk, e két ember kapcsán nehéz új dologról írni. Dolgozatomban mégis próbát teszek, hogy ennek a két egymástól annyira különböző zseni életének és műveinek egy szempont, a dekadencia alapján való összehasonlítását elvégezzem.

A felsőoktatásban tanuló hallgatóknak lehetőségük van több tudománnyal, tudományterülettel való megismerkedésre. Magyar nyelv és irodalom szakon a tanári modul keretein belül alkalmam nyílt megismerkedni a pszichológia, és azon belül is elsősorban a gyermeklélektan alapjaival. Többek között ez késztetett arra, hogy irodalompszichológiai dolgozat megírásába kezdjek.

Dolgozatomban a dekadenciát, mint lelki folyamatot vizsgálom, és azt az általam vélt feltételezést próbálom meg alátámasztani, hogy a gyermekkori sérelmek a felnőttkorban manifesztálódnak a két zseni életútja során.

Pszichoanalitikus interpretációkkal igyekszem vizsgálni az általam tematikusan összegyűjtött műveket, amelyekben a gyermekkori sérelmek feltételezett felnőttkori manifesztálódásait keresem és figyelem meg.

Munkám során azért ezt a két költőt választottam vizsgálatom alanyául, mert egészen eltérő szociális háttérrel rendelkező családból származtak, azonban a dekadencia mindkettejük életének és művészetének meghatározó jegyévé vált. Ady Endre „fentről"; egy lesüllyedt, de mégis nemesi család sarjaként ért el ugyanabba a pontba, ahova József Attila; aki „lentről", egy szegény proletár családból származott.

Erdélyi kriptoszociniánusok (1632–1643)

MOLNÁR DÁVID
Magyar MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BALÁZS MIHÁLY, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

A dolgozat címét a nemzetközi tudomány nem értené, félreértené vagy provokatívnak tekintené, mivel a XVIII. századtól az a kép rögzült külföldön máig is kihatóan az erdélyi unitarizmusról, hogy az Dávid Ferenc halála után teljes egészében azonosult az antitrinitarizmus szociniánus ágával. A hazai szakirodalom ezt a képet jóval árnyaltabban rajzolta fel az elmúlt két évtizedben, amelynek ismeretében nyilvánvaló, hogy ez az irányzat csak egy volt a sok közül, s még csak azt sem mondható, hogy a legerősebb. Mindenesetre többször megpróbált utat törni magának, a legmarkánsabban a 17. század harmincas éveiben, amikor négy olyan nyomtatvány is megjelent a kolozsvári Heltai-nyomdában, amely egyértelműen a szocinianizmushoz kapcsolható. A dolgozat célja kettős: egyfelől azt mutatja be, hogy miként ültetik át ezek a művek a nonadorantisták elképzelésétől eltérő krisztológiát, másfelől pedig megpróbál a szokásostól eltérő hátteret felrajzolni az erdélyi szociniánus törekvések mögé, kihasználva azt a lehetőséget, hogy a hazai szakirodalom egyáltalán nem fordított figyelmet az erdélyi antitrinitáriusok kapcsolatrendszerének tárgyalásakor a Mark Brandenburg-i szociniánus csoportokra.

A kisregény mint az „élet regénye” Gárdonyi Géza: *Az a hatalmas harmadik*

NAGY BEÁTA
Magyar BA, III. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: KOVÁCS GÁBOR, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

Gárdonyi Géza jól ismert nagyregényeiben a múlt történelmi eseményeit olvashatjuk, melyek még Jókai hangnemében íródtak, ám akadnak olyan kisregényei („regénykék”) is, melyekből eltűnik a történelmi múlt és helyébe a saját korával foglalkozó regény lép. A XIX. század végének és a XX. század elejének prózairodalma jelentősen megváltozott, s mindez új utat engedett a „milleniumi” kor irodalmi életében részt vevő elbeszélőnek. Azt vizsgálták a századvég írói, hogyan változik az ember cselekvése és világlátása az új kulturális (nagyvárosi, technikailag fejlett) közegben.

Az *Az a hatalmas harmadik* című kisregény a regény mint olyan két sajátos problémáját veti fel és kapcsolja össze. A kisregény egyfelől önéletelbeszélés, másfelől pedig egy olyan történetmondás, amely állandó dialógust folytat. Miközben a szerelem erejének és hatalmának kiismerhetetlenségét bizonyítva egy történetet állít elő, aközben folytonosan vitatkozik a jól ismert szerelemfelfogásokkal. A Gárdonyi-kisregény értelmezésének előkészítéseként így két teoretikus utat kell bejárnunk. Egyrészt a prózanyelvi képalkotás kérdését kell tisztázni, melyet a szó belső dialogikussága (Bahtyin) felől magyarázhatunk; másrészt pedig a hős saját élettörténetét létrehozó elbeszélés-aktust kell megértenünk. Ez utóbbi esetében Ricoeurnek a narratív identitással foglalkozó munkái adnak teoretikus támpontot.

Az elemzés során még a felmerülő szimbólumok rendszerével és az ezzel szemben álló schopenhaueri bölcselet ütközésével foglalkozom. Gárdonyi a schopenhaueri provokatív szerelemfelfogáshoz szerkeszt megfelelő példázatos cselekményt, majd ezt nevezi ki az általános valósággal szemben valódi, megtörtént valóságnak. A történet végére azonban minden átalakul… Az író azokat a külső erőket kezdi el kutatni művében, amelyek az élet megélésének nehézségeit tárják fel; ezeknek a külső erőknek a leírására számos szimbolikus-motivikus kapcsolatot épít ki a szövegben, amely a regény egészét átfogja, és egyben megkérdőjelezi az imént említett filozófia felfogás érvényességét.

Ady nagyváradi publicisztikájának kulturális horizontja (1900–1901)

NAGY ZOLTÁN
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SIPOS LAJOS, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

A dolgozat Ady Endre pályakezdő újságírói tevékenységének a Nagyváradon töltött első két évét dolgozza fel kulturális aspektusból. Első felében a nagy múltú város rövid története, valamint a redakciók és az ott megforduló kollégák kerülnek bemutatásra, ezzel is illusztrálva, hogy a „Vér városa" miért is jelentett a fiatal költő számára nagy előrelépést. A továbbiakban Ady irodalmi vonatkozású cikkeit alapul véve, valamint egyéb cikkei utalásrendszerének segítségével bemutatom Ady írói horizontját. Az összegyűjtött adatokból megállapítható, hogy egyrészt Ady egyik visszatérő témája volt a hányatatott költői, írói sors már ebben az időszakában is, másfelől, hogy írói, alkotói horizontjában döntően kortárs művészek értékelvű szerepeltetése dominált szövegeiben (például A Hét köre vagy Ibsen). A nagyváradi újságokban ez alatt a két év alatt megjelentetett kritikáiból, valamint a Szigligeti Társasággal folytatott polémiái segítségével kimutatható korai irodalomszemlélete, amely egyértelműen elutasította korának divatos, felkapott irányzatait, és azokkal szemben újat keresett. Kritikái, recenziói egy-egy fogalmának, gondolatának interpretálásához használtam fel Nietzsche műveiből is, mivel ezek erős párhuzamot sejtettek a német filozófus gondolatvilágával. Színházkulturális cikkeivel való foglalkozást egyfelől az indokolta, hogy a költő számára fontos szerepet töltött be a város kulturális színvonalának emelése, másfelől, hogy nyelvi utalásrendszere jól kiegészíti az irodalmi cikkeinél felvázolt alkotói, művészi horizontját. Összességében megállapítható, hogy művészet-esztétikája meghaladta ekkori líráját és, hogy a fiatal lélek útkeresését több tényező is befolyásolta, amelynek nyomai szövegszerűen megjelennek. A dolgozat hosszú távú célja, hogy megkezdje Ady sajtóírásainak átértékelő tudományos feldolgozását.

Grammatikai és retorikai idő a *Sorstalanság*ban

NÉMETH TAMÁS
Magyar–történelem, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. RADVÁNSZKY ANIKÓ,
TANÁRSEGÉD
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatomban mindvégig a grammatikai (pontosabban – a jövő értelemszerű kivételével – a morfológiailag jelölt) igeidők alapján vizsgáltam a *Sorstalanság* időhasználatának szemantikai, stilisztikai és retorikai vetületét. Elsődleges célom az volt, hogy néhány, eddig mellőzött szempont, például az egyes igeidők használatának szövegbeli helye, a szüzsében betöltött szerepe, vagy a jelenidejűség gyakori alkalmazásának a klasszikus retorika eszközével történő megragadása által a regény időszerkezetének új értelmezési lehetőségeit vázoljam.

Külön fejezetben foglalkoztam az elbeszélői tapasztalatnak a szakirodalomban gyakran felvetett kérdésével, és az időhasználat jellegzetességeinek elemzésével igyekeztem rámutatni, hogy ebben a recepciót megosztó kérdésben az utólagos tapasztalattal bíró elbeszélő szövegszervező szerepét feltételezőkkel értek egyet.

A dolgozat legnagyobb részében egyenként foglalkoztam a múlt, jelen és jövő használatával. A múlt idejű részletek vizsgálata során arra a következtetésre jutottam, hogy azok a lezárt, vagyis a készen álló értelemkonstrukciókba beillesztett események elbeszélésénél kapnak elsősorban szerepet.

A jelen idejű részletek hasonló vizsgálata azt a megállapítást eredményezte, hogy az elbeszélés akkor él következetesen a jelen használatával, amikor az eseményeket élővé, jelenvalóvá, átélhetővé akarja tenni. Ennek kapcsán értekeztem a *praesens historicum*, valamint általában a görög és zsidó hagyomány szerepéről az elbeszélésmód megragadásában. Viszonylag hosszan elemeztem a jelen lehetséges jelentéseit és azok felhasználhatóságát a regény értelmezésében.

Végül a jövő idejű részletek szerepét vizsgálva igyekeztem kimutatni az igeidő jelentéseinek korlátozott voltát a tábortörténetben, valamint utaltam jövő és elbeszélés tematikus kapcsolódásaira, melyek véleményem szerint az elbeszélést egyedüli lehetőségként jelenítik meg az idő korlátainak felbontására.

A trágárság gombócai és az irodalmias mimikri avagy Orbán Ottó *elklottgatyásodása*

NYERGES GÁBOR ÁDÁM
Irodalom- és Kultúratudomány MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TVERDOTA GYÖRGY, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Kutatásom célja Orbán Ottó költészetének a groteszk/irónia/humor térnyerésének szempontjából szemlélt alakulási tendenciáinak leírása, illetve a pályakép e változási folyamatok tekintetében legizgalmasabb szakaszainak (a hetvenes és nyolcvanas évek lírája) bemutatása. Munkám során többféle; több irodalomelméleti, -tudományi és -történeti iskola módszereit is felhasználtam: Orbán több, a változási tendenciák alapján kulcsfontosságúnak vélt versét is elemeztem (elsődlegesen a strukturalizmus eszközeivel), megállapításaimat azonban a hermeneutika módszertanával igyekeztem olvasói előfeltevéseimmel szembesíteni. Fontosnak tartottam vizsgálódásaim során a filológiai pontosságot, az ismert életrajzi adatok és tények figyelembevételét és szem előtt tartását, illetve Orbán Ottó költői kultuszára, lírai imágóinak kulturális hagyományozódására is igyekeztem kiterjeszteni látókörömet.

Kutatásaim eredményeképpen, dolgozatom összegzésében megállapítottam, hogy Orbán Ottó pályájának évtizedes felosztása alapján; a pályakezdést jelentő hatvanas évek, illetve a költői kiteljesedésnek tekinthető utolsó pályaszakasz (kilencvenes-kétezres évek) lírájának alapvető különbségei, nehezen összeegyeztethető hangvételbeli, stiláris és tartalmi eltérései nem jelentik a lírai önazonosság, az életmű irodalmi folytonosságának megbicsaklását. A költői hang újrapozícionálásának (általam átmenetinek tekintett) évtizedeit vizsgálva ezek a számottevő poétikai különbségek megérthetőek, és egy logikusan levezethető, organikus költői változásfolyamat kezdeti és (Orbán Ottó 2002-ben bekövetkezett halála miatt) végső stációinak tekinthetőek.

Mindezekből arra a következtetésre jutottam dolgozatom elkészítése során, hogy (mivel Orbán Ottó teljes költői útját végigkíséri a fent leírt tendencia) egy majdani, nagyobb lélegzetű munkában, immáron a teljes pályakép részletes bemutatásának is ideális szervező-gócpontja lehetne a jelen írásomban „klottgatya-jelenség”-nek nevezett költői változásfolyamat leírása, feltárása.

„Mikorjössztől holvoltálig történt minden” (Tér, idő és identitás Bartis Attila *A nyugalom* című regényében)

PALKOVICS BEÁTA
Magyar MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HORVÁTH KORNÉLIA, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

A nyugalom Bartis Attila második regénye, 2001-ben jelent meg először, 2006-ban pedig „reneszánszát” élte. Ennek oka, hogy ekkor jelent meg a német fordítás, amely nagy visszhangot keltett Németországban és újra felkeltette az érdeklődést a magyarországi befogadók között. A német kiadó a rendszerváltás regényeként aposztrofálta a könyvet. A magyarországi kritikák nagy része dicséri a művet, és ha erre nem is történik mindig nyílt utalás, sikerének kulcsát keresik, s ezt hol a regény műfai hagyományának újraírásában, hol a különleges olvasói technikát igénylő narrációs örvénylogikában, hol pedig Bartis mondatainak egyféleségében és kifogástalanságában vélik megtalálni.

A dolgozatban részletesen kibontott interpretáció meghatározott pontjait a fabula és szüzsé regénybeli kapcsolata, az elbeszélésmód vizsgálata, a motívumok és a történet szimbolikája, a nevek metaforizáló ereje, valamint az Oidipusz-mítosz szövegbeli tematizálása képezik, mindezt alapvetően a mítosz poétikájából nézve.

„A híres tarokk-parthie” (A tarokkjáték a magyar irodalomban)

PERJÉS ANDRÁS BALÁZS
Magyartanár MA, I. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. HANSÁGI ÁGNES, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS ÉS DR. HERMANN ZOLTÁN, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatom céljául azt tűztem ki, hogy számos irodalmi példán keresztül bemutassam a tarokk-kártya társadalmi beágyazódottságát a reformkortól egészen a 20. század első feléig. Ebben olyan szerzők lesznek a segítségemre mint Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Krúdy Gyula, Babits Mihály vagy Kosztolányi Dezső. Célom elsősorban az, hogy számos idézettel mutassak rá arra, hogy milyen szerepet töltött be a tarokkjáték a kor emberének életében és miként kapcsolódott be a társasági- és politikai életbe. Éppen ezért a dolgozatom elején igyekeztem rövid áttekintést adni a tarokkjáték történetéről és a magyarországi kártyakultúra terjedéséről.

Kutatásom eredményeként szeretném elkülöníteni a tarokkot a hazárdjátékoktól, és bemutatni annak a társadalmi- és társas érintkezésben betöltött szerepét. Szándékom szerint igyekszem a játék történetét és alapvető szabályait ismertetni, valamint a nem kártyaszenvedélyük miatt ismertté vált, de szenvedélyes magyar játékosokat bemutatni. Szeretném továbbá a konkrét irodalmi előfordulásokon keresztül feleleveníteni a kor hangulatának azon aspektusát, amely lehetővé tette, hogy a tarokk oly közkedveltté válhatott.

Folklór műfajok és a mágikus realizmus kérdése „A fekete kakas”-ban

PINTÉR ANITA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MILBACHER RÓBERT, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

A dolgozatban azt vizsgálom, hogy Mikszáth Kálmán „A fekete kakas” (1899) című elbeszélésében a folklórból átvett népmesei (hálás halott) és hiedelemmondai (fekete kakas) elemek hogyan szervezik az elbeszélést, mi a szerepük „A fekete kakas”-ban mint irodalmi alkotásban.

Azzal, hogy Mikszáth kiemeli eredeti környezetéből, a szóbeli hagyományból a prózai elbeszélő népköltészet narratív sémáit, egy új kontextust teremt, új jelentéssel. Mivel az új jelentés a műköltészetben jön létre, kérdésessé válik az egyetlen, abszolút igazság. Az elbeszélésben mindenki rendelkezik valamiféle (túl)világnézettel, ami a fekete kakashoz való viszonyulásban nyilvánul meg. Az elbeszélés nem elemezhető pusztán a mese vagy a monda szempontjából, mert így a magyarázatok lehetősége leszűkül – a társalkodó olvasó egybeolvad valamelyik szereplői perspektívával. Kérdéses, hogy a szereplői igazság-modellek összekapcsolhatók-e a felbomló világképpel? Beszélhetünk-e mágikus realizmusról?

Az elbeszélést három csomópontra osztottam, ahol a természetfelettiben való hit alakulását néztem végig. A csomópontok kiemelésével újabb heterogén problémák kerültek előtérbe. „A fekete kakas”-ban például horizontváltás következik be Pap Vince felfogásában. Arról viszont nem értesülünk, hogy egy olyan közösségben, ahol mindenki korlátolt nézőponttal rendelkezik, élhető-e a Vince képviselte létmód.

Mikszáth Kálmán nem mágikus realista, de a hiedelemmondához szorosan kapcsolódó mágikus realizmus új értelmezési lehetőséget nyújt a kettős természetű jelenségekre. A mágikus realizmus elemzési formáiban a legfőbb helyet a szimpátián alapuló hasonlósági elv foglalja el, ez a metafora. Mikszáth legfőbb metaforája az élőbeszédszerűség.

A kötél mint a történetképzés metaforája és a szöveg nyelvi tevékenységének meghatározója

PINTÉR VIKTÓRIA
Magyar nyelv és irodalomtudományi MA, I. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: KOVÁCS GÁBOR, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

Dolgozatom célja, hogy kimozdítsa Petőfi Sándor „A hóhér kötele" című kisregényét az eddigi recepciótörténet negatív kritikája alól. Igyekszem bizonyítani, hogy a szöveget mint olyant nem előnyös történetietlenül egyfajta normatív poétika felől értékelni. Ezért megpróbálom a műalkotás szövegében létesülő poétika alapján tárgyalni „A hóhér kötelé"-t, amely arra vezet rá, hogy *egy* szó felől ragadjam meg a teljes szöveg felépítését.

A címszó, a *kötél* által előhívott konnotációk más-más szinten körvonalazzák a költői jelentés regénybeli kialakulásának útvonalát. Ezeknek az előhívott jelentéseknek a mentén próbálom reinterpretálni a szöveget – tehát a szövegnek és a szónak a viszonya kerül elemzésem középpontjába.

A regénybeli elbeszélésben nem a történet lesz az elsőrendű, hanem a cselekményvezetés szójelentés alatt formálódó technikája, ahol a nyelvi jel és a narratív struktúra együtt közvetít egy új jelentést. Ez a megközelítés előfeltételez egy olyan nyelvszemléletet, amely a szót eredendően alakzatként (metaforaként), szóműként, potenciális szövegként értelmezi.

Egyetlen szó, a *kötél* szerepét vizsgálom tehát a történetképzés tükrében, illetve azt, hogy egyfelől miként válik ez a szó az elbeszélés nyelvi indexévé, másfelől miként lesz a szövegképzés regénybeli demonstrálásának médiumává. Bizonyítani szeretném azt, hogy ez az *egy* szó mindent lefed mind a tematikus, mind a poétikai, mind pedig a retorikai síkon.

A játék poétikájának aspektusai Weöres Sándor költészetében

RAPCSÁK BALÁZS
Esztétika–magyar, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GINTLI TIBOR, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Weöres Sándor költészetének recepciótörténetben a játék fogalma mindig is kitüntetett szereppel bírt. Feltűnő ugyanakkor az, hogy e játékos tendenciát jellemzően megkülönböztetik egyéb törekvésektől, szembehelyezik az úgynevezett komoly versekkel, és vagy a kísérletezés eszközét, vagy a szerző alkatában rejlő játékos ösztön kiélésének egy formáját látják benne. Az instrumentális-pszichologizáló elképzelésekkel ellentétben e dolgozat a játékot autonóm, öncélú és megvalósulásainak működésmódját tekintve önmagában vizsgálandó poétikai elvként igyekszik érvényesíteni. Az esztétikai játékelmélet, valamint a fenomenológiai, hermeneutikai és dekonstrukciós játékfogalmak tanulságaiból kiindulva egy olyan interpretációs stratégia mellett érvel, amely a műalkotásban megmutatkozó játékosságot olyan szubverzív és teljesen soha nem transzparens strukturális elvként fogja fel, amely a szövegszerveződés teljes univerzumában képes kifejteni hatását. A játék poetológiai értelmezését fókuszpontjába állító megközelítés azért lehet különösen gyümölcsöző Weöres költészetét illetően, mert éppen egymásra hatásukban szignifikáns jellemzőinek „egybelátását” lehetővé tevő perspektívát nyit meg. A dolgozat hipotézise szerint a játék poétikai elvének hatóköre nem korlátozódik Weöres ritmusgyakorlatozó alkotásaira, hanem differenciáltság és komplexitás tekintetében a mitologizáló hosszúversekben és „komoly” költeményeiben még fokozottabban kimutatható. A feltételezetten megragadható eszmeiség és a nyelvi megformálás harmonizálásában érdekelt ideológiai értelmezés kritikájából nyert kontrasztív távlatban tárgyalhatók a játékpoétika kompozíciós sajátosságai: a tropológiai helyettesítések, az ambivalens műfajiság és lírai beszédmód, valamint a játékvers automodifikatív struktúrájának jelentésképző-jelentésbontó dinamikája. A vizsgálat eredményeként a weöresi költészet sajátos líratörténeti fordulatként mutatkozik meg, olyan anti-poiésziszként, amely egyszersmind a lírai nyelv megújulásának – és az irodalom kortárs alakulástörténetével való dialogikus viszony élénkítésének – a lehetőségét is kínálja.

A magyar vígeposzok műfaji kanonizációjáról

SEBŐK ORSOLYA
Magyar MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MILBACHER RÓBERT, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

Vizsgálódásunkat a komoly eposz komikus változataira, annak travesztiáira, de elsősorban paródiáira korlátozzuk, hazai vonatkozásban. A dolgozat fejtegetései az egyes művekre vonatkozóan időrendben haladnak Blumauer *Travesztált Aeneisé*nek Szalkay Antal-féle verziójától, Arany János második komikus eposzáig, *A nagyidai cigányok*ig. Az utóbbi részletes vizsgálata azonban nem tartozik jelen dolgozat keretei közé. E két pont által kijelölt képzeletbeli egyenesen centrális pozíciót foglal el az 1845-ös, kanonizáló szándékú vígeposz-pályázat, és az arra beérkezett pályamunkák műfaji jegyek szempontjából történő vizsgálata.

A paródia és a vígeposz fogalmának meghatározásakor elsősorban néhány 1800-as évekbeli vonatkozásból indulunk ki, de ezt kiegészítjük a Tarnai Andor vizsgálta „parodia"- formával, illetve Kiss József e tárgyhoz köthető megállapításaival, és az így kialakuló viszonyrendszerben kapnak majd helyet a különböző vígeposzok. A vígeposz-pályázat vizsgált művei jelentős eltéréseket mutatnak, ami arról is árulkodhat, hogy a pályázat joggal íratott ki, a pályamunkák alapján nem tűnik egészen tisztázottnak a vígeposz szabályrendszere. Az eposz parodizálása, bizonyos hősköltemények nyíltan felismerhető újraéneklésével, a szatíra útján a saját korhoz kapcsolódva, aktuális problémák komikus leleplezésének szolgálatába áll.

Juhász Ferenc korai költészete (1949–1965)

SIMON ATTILA
Magyar–filozófia BA, III. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MEKIS JÁNOS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Dolgozatomban a manapság méltatlanul mellőzött Juhász Ferenc korai pályaszakaszát szeretném részletes elemzés tárgyává tenni. Azt állítom, hogy a költő 1965-ös, *Harc a fehér báránnyal* című kötete poétikai fordulópontot jelent az életműben. Ez a fordulat a rész-egész problémája felől érthető meg. Az addigi kötetek szövegeit – néhány, részletes elemzés tárgyává tett szövegtől eltekintve – dantei teljességigény és a József Attilai műegész létrehozásának koncepciója jellemezte. A részek összessége alkotja az egészet, ez egyfajta költői induktivitás. Ezt haladja meg az említett kötet, mert a műegész létrehozására és a teljesség megragadására törekvő poétikai attitűdöt felváltja a polifonikus versszerkezet. Ezáltal megbomlik a szubjektum egységességébe vetett hit, és a nyelv sem uralhatósága is kérdésessé válik. Nem állítható, hogy a szubjektum versből való kiszorítására törekedne Juhász Ferenc, ám a fordulat utáni beszédmód csak a biográfiai olvasatban illeszthető be probléma nélkül a vallomásos-képviseleti irodalom hagyományába.

Szeretném bemutatni, hogy Juhász Ferenc költészete nemcsak a népies-vallomásos-képviseleti líra keretein belül mozog, hogy a *Harc a fehér báránnyal*, és főként annak nyitóműve, a legfontosabb versként értelmezett *Szarvasének* jóval összetettebb poétikai-esztétikai horizont felől érthető csak meg igazán.

A szétszakadt (detektív)történet (Darvasi László: „A kékszalag történet”)

SINKOVICZ LÁSZLÓ
Magyar, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VIRÁG ZOLTÁN, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozatomban Darvasi László „A kékszalag történet”című novelláját kívánom elemezni aszerint, hogy miként helyezkedik el a detektívtörténetek hagyományában, milyen módon viszonyul ehhez a műfajhoz, hogyan forgatja fel ennek struktúráit. A történet szerint a hadnagy elhagyja az intézet falait, a törvény és hatalom szimbolikus helyét, hogy egy régi ügy végére tehessen pontot: anyja öngyilkosságának és, illetve apja halálának körülményeit kell felfednie. Mindkét történet rekonstruálhatóságának kulcsa egy *ellopott levél*, ám a Darvasi-novella emellett több, a detektívtörténet-hagyomány számára alapvető korpuszt sűrít magába, például a Thészeusz és Oidipusz mítoszát, vagy Jorge Louis Borges, *A bokharai Abenhakám*… című szövegét.

Értelmezésem tárgya ekképp a hatalom terrénumából kilépő szubjektum önazonosságának re-konstruálásának módja, önmaga történetének, származásának kinyomozhatósága, hiszen az intézetet, s apjának protéziseként szolgáló igazgatót elhagyó hadnagy, a tőle kapott térkép, s az ezen megjelölt pontos útvonal mentén eljut a nyomozás helyszínére, ám ott elárulja identifikációjának meglehetősen fallocentrikus intézményét, hiába az ágyékára kötött azonosító kártya szorítása. Hiába életének parancsok mentén való pontos szabályozottsága, érzi tökéletlenségét, s ez lesz, ami a nyomozás megkezdésének oka.

Az identitás rögzítése, a hézagosság és töredezettség megszüntetése azonban sikertelen marad, hiszen többek között a levelet a nyomozó nem olvassa el, ezért kérdésessé válik a történet rekonstruálhatósága: nem tudja meg családtörténet, s ezen keresztül saját igazságát sem, az ügy lezáratlan marad, a kérdőjeleket nem szorítja egyetlen pontba vagy felkiáltójelbe.

A nyomozástörténet *par excellence* hermeneutikus folyamatként önmaga olvasási folyamatának megkettőződéseként is értelmezhető, így a novella végére maga a novella lezárhatósága, értelmezhetősége válik kérdésessé.

Rimay János költői nyelvének szótára

SÖRÖS ERZSÉBET BORBÁLA
Magyar BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FONT ZSUZSANNA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozatom bevezetése az írói szótár és a hasonló típusú mutatók szakirodalmának az áttekintése az elmúlt negyven évből Benkő László (*Az írói szótár*, Bp., 1979) összefoglaló műve nyomán elindulva, magyar és nemzetközi viszonylatban. Nagyobb része a szótár alapvetése és céljainak meghatározása lesz, amely szerint az írói szótár általánosan az adott szerző, esetünkben Rimay könnyebb olvashatóságát szolgálja. Alapjaiban mutatvány a dolgozat, teljes szócikkpéldákkal, amelyeken jól érzékelhető a szótár majdani felépítése, egyes logikai kerülők leegyszerűsítésével, a hagyományos szócikkíráshoz képest néhány újítással, ilyen például egyes szavak kifejezetten Rimay szóhasználatával kapcsolatos szakirodalmainak közlése az adott lemma alatt, amelyek segítik a szótár forgatóit, továbbá kifejtettebb meghatározásokhoz vezetik az olvasót. Korszerű és teljes kritikai kiadás híján szövegválasztási nehézségek is felmerülnek, ezekre a gyakorlat megtöréseként – amely egy választott kiadáson alapul – összeválogatott kiadáscsoportok szolgálhatnak megoldásként; a dolgozathoz prózai szövegek esetében Eckhardt Sándor 1955-ös szövegkiadását, líra esetében az újabb hálózati kritikai kiadást (Tóth Tünde szerk.: *Rimay János ifjúkori versgyűjteménye,* Budapest, 2007, ELTE BTK BIÖP-Bibliopolisz.) használom fel. Végső verzióban online szótárkiadást láthatunk majd, amely nagyon nagy teret enged a példatár közlésével kapcsolatosan, hely bővében minden előfordulás leközölhető. A szótár előfutáraként mellékletben csatolom egy prózai (Eckhardt kiadásából a 114-es levél: I. Rákóczi Györgyhöz, 1629. május 25., 434–441.) és egy lírai (az ELTE-s szövegkiadásból a Kilencedik vers, 38–39.) szöveg szótárba dolgozását, amely mindennemű elmélet első tényleges eredménye.

Boszorkánykép Magyarországon a XIX. század utolsó harmadában
A boszorkány mítosza néhány Mikszáth-szöveg alapján

STEINMACHER KORNÉLIA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZILÁGYI MÁRTON, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Kutatásom célja az volt, hogy felfejtsem, mit mond el a szépirodalom boszorkányáról az az olvasat, mely a Mikszáth-szövegekhez, mint mítoszokhoz közelít. Érdeklődésem középpontjában az állt, hogy milyen jelenségek húzódnak meg Mikszáth boszorkányalakjai mögött, s hogy egyes írói fogások és a hiedelmek szövegekbe emelése hogy viszonyulnak egymáshoz.

Ennek fényében a szövegek elemzésénél elsősorban azt a módszert alkalmaztam, hogy megvizsgáltam: Mikszáth szövegeiben milyen poétikai célt szolgálnak a boszorkányhiedelmek, s hogy magukat a hiedelmekhez való viszonyt hogyan befolyásolják az írói fogások. A szépirodalmi művek elemzése kapcsán segítségül hívtam irodalomelméleti, kultúratudományi, irodalomtörténeti, stílustörténeti, művelődéstörténeti, történelmi, társadalomtörténeti, néprajzi, művészettörténeti, egyháztörténeti megállapításokat.

A kutatás végére a Mikszáth- szövegek által megmutatkozott a magyar néphit bonyolult összetettsége és Mikszáth modernsége is. Valamint megállapítható, hogy a mítoszként való olvasat által előjött új elemzési szempontok fényében lehetőség nyílik arra, hogy közelebb kerüljünk a mikszáthi kispróza megértéséhez, hogy árnyaljuk az eddigi értelmezéseket, elemzéseket.

A kutatás fényében megállapítható, hogy Mikszáth boszorkánnyal foglalkozó novelláinak mítoszként való olvasata mentén felfejthető a boszorkány motívum művészi interpretációja a 19. század végi kisprózában. Ezen szövegek összevetése más Mikszáthtal kortárs szerzők szintén mítoszként olvasott, boszorkányokkal foglalkozó szövegeivel hosszú távon egy érdekes kutatási lehetőséget adnak számomra.

Tóth János népköltési gyűjtése (irodalom és folklorizáció)

STENSZKY CECÍLIA
Magyar–néprajz, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: GERE ZSOLT, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Tóth János kegyesrendi atya 1846-ban egy száznégy dalból álló gyűjteményt küldött Szegedről Erdélyi Jánosnak. Erdélyi nem sokkal korábban tett közzé országos felhívást népdalok gyűjtésére: a cél egy átfogó kiadvány szerkesztése a beérkezett anyagokból. A gyűjtemény részévé vált Tóth János szegedi anyaga is: ennek sorsát, eredetét, jellemzőit vizsgáltam.

A dolgozat a tanulmányozandó anyag jellemzői miatt két részből áll, első része ez a tanulmány, mely megpróbál értelmezési támpontokat és történeti hátteret nyújtani a szöveghez. Második része, a függelék Tóth János gyűjtése, mely a szövegcorpus mellett tartalmazza lábjegyzetekben mindazt, amit sikerült megtudni az egyes dalokról a filológiai jellegű vizsgálatok során.

A gyűjtemény kotta nélkül tartalmaz népdalszövegeket, korabeli divatos verseket vagy dalokat, valamint 18. és 19. századi közköltészi dalokat és műdalokat is. Előfordulnak benne folklorizálódott Petőfi-, Csokonai-, Berzsenyi-, Kisfaludy Károly-, Czuczor Gergely- és Dukay Takách Judit-versek, de ma ismert vagy már elfeledett népdalok és katonadalok is. Célom a gyűjtemény feldolgozásakor egyrészt ezen dalok eredetének megállapítása volt, valamint a népiesség virágkorában a népiességgel és a népdalokkal foglalkozó emberek népdalfelfogásának kiderítése ezen a gyűjteményen keresztül is. Vizsgáltam emellett Erdélyi Jánosnak szerkesztői és dalkezelői metódusát a felhívás során összegyűlt anyaggal kapcsolatban, illetve, hogy a Tóth János küldötte dalokat milyen arányban tette be a Népdalok és Mondák című gyűjteményébe, és azokon mit változtatott.

Összességében megállapítható, hogy ez a gyűjtemény tartalmaz olyan ritkaságokat, melyek máshol eddig még nem jelentek meg, egyedi népdalváltozatokat, más gyűjteményektől eltérően folklorizálódott dalokat, s Tóth János, ha nem is volt tudatában, hogy pontosan mit tekintenek majd száz év múlva népdalnak, e lelkes megmozdulásával izgalmas forrásanyagot adott irodalmároknak, folkloristáknak és dalokat kedvelőknek egyaránt.

Leszbikus téma megjelenése 20. századi magyar regényekben

SZABÓ HENRIETT
Tanár–magyartanár MA, végzett hallgató
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: JUHÁSZ ANDREA, FŐISKOLAI ADJUNKTUS
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A dolgozatban célom, hogy két regényben megvizsgáljam a leszbikus szál, a leszbikus téma, identitás megjelenését, ami véleményem szerint önmagában hordozza a nőiség kérdését is, így e kettő nem választható el egymástól. A két regény: Galgóczi Erzsébet: *Törvényen belül*, Gordon Agáta: *Kecskerúzs*. A művek más korban játszódnak, és keletkezésük ideje sem azonos. Azonban van, ami közös bennük: nőírók műveiről van szó, illetve mindegyikben fontos szerepet kap a leszbikus identitás, a leszbikus szerelem megjelenése. A két alkotást egyrészt a nőirodalom szemszögéből elemzem, másrészt a meleg irodalomkritika nézőpontjából. Ehhez azonban szükséges ismerni, mi is az a nőirodalom, meleg-, illetve leszbikus irodalom. A regények elemzése során természetesen kitérek az életrajzi kontextusra, illetve a regények kritikai fogadtatására is.

Mindegyik regény középpontjában a szexualitás kérdése áll, ezért irodalmi szempontból mindenképp fontos azt megvizsgálni, hogy ez hogyan jelenik meg a művekben. A legfontosabb eszközök természetesen az elhallgatások, elszólások illetve a körülírások. Azt hogy ezek a regényekben, hogyan jelennek meg, milyen eszközökkel fejeződnek ki szintén be fogom mutatni. Fontos az is, hogy a leszbikus szál mellett az alkotások számos más témát is bemutatnak. Többek között társadalomábrázolást, illetve a női lét kérdéseit is, így az ezekkel kapcsolatos kérdéseket is tisztázni fogom a dolgozatban.

Célom tehát, hogy a tanulmányom végére bemutassam, mi is az a leszbikus irodalom. Bebizonyítsam, hogy ez szoros összefüggésben áll a nőirodalommal is. Valamint végigvegyem a regényekben előforduló kifejező eszközöket, melyek arra szolgálnak, hogy ezek által az írónők leírhassák, azokat a témákat, melyek még napjainkban is tabunak számítanak.

„Csukaszürke szépirodalom” Az első világháború haditudósító publicisztikája

SZABÓ KRISZTIÁN
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CSÁSZTVAY TÜNDE, TUDOMÁNYOS FŐMUNKATÁRS
MTA Irodalomtudományi Intézet

Császári és Királyi propagandaszervezet és szépirodalom. Sokak gondolhatják, hogy nincs sok közük egymáshoz, s nekik talán különös lehet ezt a két kifejezést egymás mellett látni. A „haditudósítás” kifejezés szinte mindenkinek a száraz, a történeti tényeken alapuló, tényfeltáró sajtóforrásokat juttatja eszébe, s nem a szépirodalmi alkotásokat idézi meg, de ez koránt sincs így. Az első világháború kitörésekor kiváló tollú publicisták álltak „hadrendbe”, hogy rövid tudósításaik mellett fikciós novelláikat is hazaküldhessék a hátországba. Hazai napilapok közölték írásaikat, melyeket később rendszerint kötetbe gyűjtve is kiadtak. Általában óriási sikerrel. Kutatásom célja, annak keresése és bemutatása volt, hogy egy rendkívül szigorú és többszörös cenzúrával operáló katonai szervezet „hadrendbe” hívott újságírói képesek-e művészetté és szépirodalommá formálni a frontvonalak mögött, állandó előírások között és ellenőrzés alatt megszülető írásaikat, s ha igen, vajon hol érhető ez tetten, hol vált át a tudósítás szépirodalmi munkává, és írója milyen eszközökkel tudja ezt elérni. A téma intézménytörténeti és irodalmi vizsgálatával eddig nagyon kevesen foglalkoztak, így sok szempontból alapkutatást kellett végeznem. Kutatásom eredményeként – egy eddig szinte ismeretlen szervezet ismertetésén kívül – az újságíró-riporterek műveit talán sikerült valamelyest elhelyezni a magyar irodalomtörténeti alkotások rendszerében. A haditudósító írók művészete nem egyenletes, míg egy részük munkássága szorosan kapcsolódik a XX. század eleji „esztéta modernséghez”, addig mások írásaiban inkább a XIX. század végi irodalmi hagyomány sejlik fel, sőt nemegyszer egyes alkotók műveiben is keverednek a hagyomány és a modernség elemei.

Márai Sándor identitástudat-változásai az emigrációban

SZABÓ PATRIK
Tanító, IV. évfolyam
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Kommunikáció- és Médiatudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GAÁL-SZABÓ PÉTER, FŐISKOLAI DOCENS
Kölcsey Ferenc Református Tanítóképző Főiskola, Kommunikáció és Médiatudományi Intézet

Márai Sándor identitásváltozásait elemeztem 1948-tól tartó emigrációja során. A folyamat értelmezéséhez segítségül hívtam az ismert identitáselméleteket. Az elméleteken keresztül felállítottam egy rendszert, ami a kulturális és szociális tér hatásaival befolyásolta Márai személyiségfejlődését. A folyamatot három nagyobb fejezetre bontottam, amik Márai kapcsolatát elemzik Magyarországgal, Olaszországgal és Amerikával.

Emigrálása során folyamatosan alakul Márai és az elképzelt Magyarország közti kapcsolat. Olaszországi tartózkodása során már megindul benne egy eltávolodó tendencia, a kommunista diktatúra tevékeny közreműködésének köszönhetően. Ez identitásában óriási szakadásként jelenik meg, de soha nem képes megtagadni közösségét az elképzelt magyarsággal, független attól, hogy mennyire magatehetetlennek érzi őket.

1948-as emigrálásának első értelmezhető állomása Olaszország volt. A mindennapjaiba beiktatott séták és utazások következtében megismeri a lokális kulturális és szociális teret. A bhabai hibriditás paradigma koncepciójával értelmezi identitását. Érkezésekor posztkoloniális transznacionalista jegyeket visel. A hibrid folyamat a „belakás", vagyis a létezés kialakításának eszközével történik. Távozásakor már beágyazódtak személyiségébe az olasz kultúra elemei. Visszatérése során már magában hordozza amerikai utazásának jegyeit is, ami tetten érhető Márai ez időben készült Naplóiban.

1952-ben szállt partra New York kikötőjében, ahol egy teljesen új világkép tárult elé. Egy monumentális, indusztrialista, individualista államrendszer. A kisebbségek harcából Márai sem marad ki, ezáltal keresi saját helyét a társadalomban. Értelmezve a kisebbségek egymáshoz való viszonyát, helyezi el saját magát a rendszerbe. Bizonyítva a hibrid folyamatot, az európai kulturális örökségek következtében közeledik az amerikai kultúrához, továbbá az állampolgársággal beágyazódik egy szelet az amerikai identitásból is. San Diegói tartózkodása során egy olasz idilhez hasonlatos környezetbe érkezik, ahol immáron hibrid identitása úgy szólván „hazatér".

Márai Sándor transznacionalista személyiségként indult, amely a hibridizáció és utazások következtében nomád identitásként teljesedett ki.

„A magyar üveggyöngyjátékosok” A Sziget-kör tudományfelfogása

SZABÓ PIROSKA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TVERDOTA GYÖRGY, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatomban a ’30-as évek szellemi életének egyik egyedülálló jelenségének, a Sziget című, 3 számot megért antológiának a tudománykoncepcióját vizsgálom, primer szövegekre, azaz magukra a Sziget-antológiákban szereplő esszékre, továbbá a szerzőknek máshol megjelent, korabeli írásaira támaszkodva. Ezt a tudományfelfogást Hermann Hesse *Az üveggyöngyjáték* című 1943-as regényével mentalitás- vagy eszmetörténeti szempontból összehasonlítva (a párhuzamot Kerényi Károly és Hermann Hesse levelezése, illetve egymással megosztott, a téma szempontjából fontos cikkei alapozzák meg) szembetűnő a főbb gondolatok hasonlósága. Mind a Sziget-kör szerzőinek, mind *Az üveggyöngyjáték* fiktív jövőbeli tudósállamának célkitűzései a tudománynak a művészet és a vallás szférája felé közelítésével, a szellemi tisztaság iránti vággyal, az aszketikus közösségbe, műhelybe tömörüléssel és az enciklopedista teljességigénnyel jellemezhetők. A hasonlóságok miatt a Sziget-kört „a magyar üveggyöngyjátékosok” körének is tarthatjuk, hiszen messzemenően igaz rájuk az a jellemzés, amit Hesse ad a jövő bölcsészettudományáról, az üveggyöngyjátékról.

Dolgozatom második felében a fentebb vázolt tudománykoncepciónak és a Sziget szellemtörténeti módszerének korabeli bírálatával foglalkozom, majd a Sziget tudományfelfogásának mai kritikai megítélése felé próbálom szélesíteni a perspektívát, mivel úgy vélem, hogy noha az esszéműfaj általános leértékelődésével összefüggésben inkább negatívan értékeljük a Szigetet, ez az antológia egyben számos építő jellegű gondolattal is hozzájárulhat a mai kultúratudományokhoz.

Új(uló) Vajdaság

SZARVAS MELINDA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZILÁGYI ZSÓFIA, TUDOMÁNYOS MUNKATÁRS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatomban két vajdasági irodalmi tendencia egymással való összefüggéseire szeretném felhívni figyelmet, ez a két folyamat a vajdasági irodalmi hagyományszemléletek, valamint *Vajdaság* fogalmának változása. A témaválasztást az indokolta, hogy a kortárs vajdasági irodalom újraíráson alapuló műveiben a (vajdasági) *vidék* új értékítéletet kapott, pozitív töltetű környezetté vált, mely értékelést időszerű lenne rögzíteni.

Alapvetően az eddigi két legjelentősebb hagyományszemléletet vetettem össze, az egyik Vajdaság egyetlen irodalomtörténete, Bori Imre munkája, a másik pedig a sokat vitatott elgondolás, Szenteleky Kornél couleur locale-elmélete. Az előbbi mint természeti tájegységet, utóbbi mint szellemiséget definiálta *Vajdaságot*.

A kortárs hagyományműködtetést egy Kosztolányi-újraolvasáson alapuló regény, Lovas Ildikó *Meztelenül a történetben* című művének részletesebb elemzésével kívántam bemutatni. Szöveg-, illetve szerkezet-újraírás helyett Kosztolányi témáját veszi alapul, ezt a témát pedig közös szülővárosuk biztosítja; Lovas a Kosztolányi-regényekben Sárszegnek nevezett Szabadkát állítja az újraolvasás középpontjába. Ennek tükrében számot vet azzal, hogy a regionális irodalomhoz kapcsolt fogalmak hogyan tehetők aktuálissá egy kortárs horizontú újraolvasás számára. Többek között Szabadka újraírásának bemutatásával kívántam rávilágítani, hogy *Vajdaság* fogalma mára városi keretekre korlátozódik, megteremtve az irodalmi lokálpatriotizmust.

Mivel a dolgozatban nem egy elméleti iskola szempontrendszerének megfelelve próbáltam a folyamatokat szemléltetni, egyaránt igyekeztem a narrato- és kultúrpoétika, a téma újraolvasásának és a motívumelemzés elméleteinek különböző meglátásait hasznosítani.

Az intertextualitás és az intermedialitás térképző és személyiségképző jegyei Dragomán György *A fehér király* című művében

SZENTENDREI KIRA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. LADÁNYI ISTVÁN, EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

Dragomán György *A fehér király* című regényének intertextuális és intermediális utalásait, és ezeknek tér- és főleg személyiségképző aspektusait vizsgálom meg. Az intertextualitás vizsgálatakor Genette intertextualitás fogalmára támaszkodtam, mely már a különféle olvasatokat is intertextusnak tekinti. Az intermedialitás fogalmát mint filmszerűséget használom, mely Pethő Ágnes szerint az intermedialitás diskurzusaiban létező kategória.

Az intertextualitás és intermedialitás egymással párbeszédbe lépve alkotja meg a mű térszerkezetét. A könyv tere a film noir-ok képi világát idézve épül fel, mely diskurzusba kerül az intertextuális utalások által gerjesztett sakk-metaforikával. Eszerint a műben szereplő várost egy sakktáblának foghatjuk fel, melyben a kisebb terek a sakktáblán szereplő fekete és fehér kockákkal lesznek azonosíthatók. A szöveg képe, felosztása is megformálja a sakktáblát, hiszen az egyes fejezetek – melyeket külön novelláként is olvashatunk – hasonlóan építik fel a szöveget, mint ahogyan a mezők a sakktáblát. A különálló novellák az időbeliség szabályszerűsége révén alkotják egésszé a regényt, ahogyan a sakkban is a figurák mozgása szabályok által irányított.

Emellett az intermedialitás az intertextualitással szoros kapcsolatot kötve a személyiségi elsajátításában is fontos szerepet játszik. A regény főhőse Dzsátá a filmes klisékben keresi az identifikációs mintákat, ahhoz hasonlóan, ahogyan – Bahtyin megállapítása szerint – Tatjana keresi a nyelvét és személyiségét a romantikus regényekben és a mesék, mítoszok nyelvében. Arra törekedtem, hogy kimutassam, hogy mind az intertextuális utalások, mind az intermediális jellemzők a mű végére fel is építik, de egyben le is bontják a szubjektumot, hiszen a szubjektum nem egy végpontot jelöl meg, ezért csupán a személyiség elsajátításának állomásairól beszélhetünk, mely a személyiség örökös mozgásából, és a hiányállapot szükségszerűségéből fakad.

A közösségi identitás rétegei Király László *Sétalovaglás* című kötetében

SZIHALMI CSILLA
Magyar MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GÖRÖMBEI ANDRÁS, EGYETEMI TANÁR
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatomban olyan olvasási modellt kívántam nyújtani Király László versvilágához és a *Sétalovaglás* című kötethez, amelyben a hermeneutikai kört, vagyis az én- és a világmegértést a lírai én és a recepció számára is a közösségi identitás leírásának rétegzett fogalma felől nyithatjuk meg. Ezért az identitástudat leírásának különféle – szociológiai, pszichológiai, filozófiai és kulturális antropológiai megközelítéseit vizsgálva vonatkoztattam azokat a kötetben megjelenő identitásképzésre, amelyet tartalmi és normatív összetevői révén a társadalmi helyzet és az életmű kontextusában elemeztem. A művészi megszólalást eszerint a politikai narráció ellenszólamaként mutattam be, a verseket pedig mint az önazonosság védelmének, erősítésének, egyfajta értékállításnak a terepét. Király lírai világában az identitás rétegzettségét, stabilitását és dinamizmusát a *szülőföld* és az *építő,* avagy *énekmondó* motívuma mentén jelölhetjük ki, ami magába foglalja a közösségért való felelősségvállalást, morális elkötelezettséget. Ez ölt testet, és kap kiemelt szerepet a *Régi mesterek* ciklus portréverseiben, amelyek ugyanakkor problematizálják is a portré műfaját, hiszen a reprezentáció az önportré irányába mozdul el. Az önalkotás az egész kötet szervező elvének minősül, az evokáló aktusok példái kiegészítik egymást; a különféle verstípusok, ábrázolt állapotok sokfélesége egységet hoz létre, amit a sajátos nyelv és metafora-rendszer is támogat. Ezek alapján vállalkozhatunk Király későbbi műveinek olvasására, vagy a hetvenes évek romániai magyar lírájának értékelésére, illetve a nemzeti azonosságtudat mintáinak kutatására más szerzők, művek esetében.

Egy lezáratlan történetmondás
Tóth Krisztina lírája és prózája a személyesség és az irónia határán

TAKÁCS TÍMEA
Kommunikáció–magyar, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. ORBÁN JOLÁN, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Tóth Krisztina újító nyelvi és lírai megoldásaival kiemelkedő részét képezi az elmúlt két évtized irodalmi életének, aktív tagja a kortárs magyar irodalomnak. Intertextuális szövegkapcsolódásaiban visszanyúl a 20. század második felének különböző epikai, lírai hagyományaihoz is. Költői-írói vénájának sajátja az a különös vibrálás, amely az írásokban tetten érhető, erősen személyes hang és az írói attitűdben, valamint a nyelviségben tükröződő irónia között húzódik. Elemzésemben arra igyekszem rámutatni, hogy milyen eszközök, lírai és epikai elemek révén éri el ezt a különös kettőséget, s hoz létre dinamikus játékteret szövegen belül, illetve – saját vagy idegen – szövegek között, ami egyedivé teszi írói munkásságát a rendkívül differenciált kortárs magyar irodalomban. A korszak ’90-es évektől kezdődő irodalmi áramlatait, egyéni útjait vizsgálva, Tóth Krisztina írásművészete is óhatatlanul magán hordja annak jegyeit, természetesen egyéni vonások mentén. Ezért is szükségszerű rövid áttekintést adni arról, mi jellemezte e korszak tendenciáit.

A szubjektivitás, a személyességen kívül helyezkedés, a nyelvi játék, a hagyomány újraírása és az irónia rejtett vagy nyílt megnyilvánulásai egy lezárhatatlan sornak az elemei, amelyek Tóth Krisztina költészetét és világfelfogását közelebbről leírják, és rávilágítanak annak egyediségére. A kijelölt szövegkorpusz öt kötetet foglal magába, amelyekből példákkal kívánja alátámasztani a dolgozat a felvázolt jegyeket, s a szövegekre szorosan figyelve, közelebb jutni ahhoz a hanghoz, amely valahol a személyesség és az irónia között beszél.

A *Sátántangók* koreográfiája (a kronotoposz a regényben és a filmben)

TAKÓ ANNAMÁRIA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. LADÁNYI ISTVÁN, EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

Krasznahorkai László *Sátántangó* című műve kiapadhatatlan elemzési szempontokat kínál. Aki a teljesség igényével szeretné elemezni ezt a regényt, az szinte egy lehetetlennek tűnő vállalkozásba fog, hiszen a *Sátántangó*ról éppen a hálózatszerűsége miatt nehéz mindenre kiterjedően beszélni róla. A különböző elemzési területek közül dolgozatom témájának a regény (és a film) tér- és időkoncepciójának bemutatását választottam, melyhez főként Bahtyin *A tér és az idő a regényben* című tanulmányát és kronotoposz fogalmát használtam föl. A regény sajátos tér-idő koordinátái filmbeli kronotopikus megvalósulásának kérdése pedig releváns az adaptáció esetében. A Tarr Béla által rendezett *Sátántangó* a végsőkig kitágítja a film határait, ahogy Esterházy mondja „Tarr addig-addig filmezett, míg majdnem *megszüntette* a filmet". A film már a hossza miatt is figyelemfelkeltő, hiszen nem szokványos elvárás a hét és fél órán át tartó befogadói figyelem egy film esetében. Joggal lehet feltenni a kérdést: mi indokolja azt, hogy a 300 oldalas regényből hét és fél órás film készüljön? A válasz egyrészt abban rejlik, hogy Krasznahorkai regényének is az egyik fő témája és konstrukciós elve a körkörösség, körforgás, valamint az idő lassú monotóniája. Krasznahorkai és Tarr a végzet beteljesülésének elkerülhetetlenségét éppen ezzel a lassú monotóniával akarták érzékeltetni: ez a változatlanság, az örök visszatérés végzete.

„Az élet tele van megokolatlan koincidenciákkal.” Az *Utas és holdvilág* című regény motívumainak szemantikai vizsgálata

TANOS MÁRTON
Magyar BA, III. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FINTA GÁBOR, TANÁRSEGÉD
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatomnak „’Az élet tele van megokolatlan koincidenciákkal’ – Az *Utas és holdvilág* című regény motívumainak szemantikai vizsgálata” címet adtam. A dolgozat célja az volt, hogy Szerb regényét szövegközpontú elemzés keretében tárgyalva jusson új következtetésekre. A regénnyel foglalkozó recepció eredményeit felhasználva a szöveg szimbólumhálóját mint szemantikai komplexumokat vizsgáltam. A fontosabb szimbólumokat, (melyek részben a fizikai tér elemei, mint például a ház, a kapu, a hegy) egyesével és összefüggéseikben is vizsgáltam. Külön fejezetet szenteltem a szereplők viszonyrendszerének feltárására, mely alapján arra jutottam, hogy az öt főbb szereplő története tulajdonképpen egy kollektív személyiség létrejötte- és széthullásaként is olvasható. Ez az értelmezés elsősorban Lotman archaikus, ciklikus idő- és gondolatszerkezetre épülő szüzsé-elméletén alapul. Ez alapján a „mitikus személyiség”, mely eredendően egységes volt, a lineáris gondolatrendszerbe való átírás után különböző aspektusokra vált szét. Az olvasatot alátámasztja az is, hogy a szöveg szimbólumaiból kibomló gondolati-filozófiai rendszer olyan elemekre épít, melyek az emberi kultúrák nagy részében közösen megtalálhatók: egyfajta modellként kísérletet tesz az ember általános, ontológiai indíttatású kérdéseinek magyarázatára, mint a transzcendenciához, vagy a halálhoz való viszony.

Életleltár
Variációk önéletrajzra József Attila alkotásaiban

TÓRIZS ESZTER
Magyar MA, II. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. BÓKAY ANTAL, EGYETEMI TANÁR
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

A dolgozat témája a szubjektum megrajzolásának legdirektebb formája, az önéletírás, mely alakulását a huszadik században, József Attila önéletrajzi ihletésű munkáinak tükrében vizsgálja. Első lépésként megpróbálja felderíteni az elődök, illetve kortársak állásfoglalásait az önéletrajzokkal kapcsolatban, melyekből egy, a korban általánosnak mondható megítélést kíván felvázolni. József Attila életművében három lehetséges formai megoldást három alkotáson keresztül vizsgál és elemez: *a Curriculum vitae* prózai formában alkalmazott eljárásait, a *Kész a leltár* poétikus stratégiáit és a *Szabad-ötletek jegyzéké*nek hagyományos elvárásrendszereket felbontó technikáit. Az elméleti keretet egyrészről a strukturalizmus Philippe Lejeune által az önéletírásokról alkotott nézetei, illetve a dekonstrukció trópuselméleti elgondolásai szolgáltatják – elsősorban Paul de Man írásain keresztül. Másrészről pedig Friedrich Nietzsche történelemről, történetiségről és ezzel párhuzamban állati és emberi lét különbségéről, felejtés és emlékezés kettőséről kimondott elméleti tézisei alkotják. A dolgozatból követhetővé válik, miként használja, próbálgatja József Attila a különböző formai megoldásokat, az egyes életrajzi „maszkokat"; illetve ezek milyen lehetőségeket tárnak fel a saját életutat megértés tárgyává tevő visszaemlékező szubjektum számára.

Esti Kornél: Egy olvasási kísérlet

TÓTH-CZIFRA JÚLIA
Irodalom- és kultúratudomány MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. SZEGEDY-MASZÁK MIHÁLY,
EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

A dolgozat arra vállalkozik, hogy Kosztolányi Dezső *Esti Kornél* (1933) című művének olyan új megközelítésű olvasatát adja, amely a szakirodalomban évtizedek óta központi jelentőségű téma, Estinek a nyelvhez való viszonya mellett és azzal összefüggésben a test beszédének vagy éppen hallgatásának kérdésével foglalkozik.
A nyelvi viszonylagosság rövid fölidézése után az értelmezés a kultúratudományok, a lacani pszichoanalízis, Helmuth Plessner antropológiai munkái, illetve irodalom- és színházelméleti megközelítések segítségével igyekszik megvilágítani test és vizualitás kérdéskörének azon pontjait, melyek lényegiek Esti történeteiben. A *tükör* motívuma és értelmezhetősége meghatározó jelentőséget kap a tanulmányban.

A testi írás és olvasás illúziójának megteremtését, ellehetetlenülését és fölszámolódását, valamint Esti Kornélnak a testekhez való viszonyulását egy részletes olvasat mutatja be. A szoros szövegelemzés arra is kísérletet tesz, hogy a füzérszerűen elrendeződő fejezetek között egy összetartozásukat erősítő, egységességüket támogató szálat vezessen végig. Továbbá hogy az új szempontok segítségével értelmezze az *Esti Kornél* egyes szerkezeti, narratológiai jellegzetességét vagy éppen Esti alakját.

„Papi fejedelmek elméjével bölcselkedvén”

TÚRI TAMÁS
Magyar MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BALÁZS MIHÁLY, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozatomban nyolc 18. századi, kéziratos unitárius prédikáció kompilációs technikáit vizsgálom, melyek Pázmány Péter prédikációiból építkeznek. Ezek közül kettő a Kolozsvári Akadémiai Könyvtárban található MsU. 59-es jelzetű kolligátumban szerepel, míg a többi Fejérvári Sámuel munkája, melyek az MsU. 484. IV. és VI. kötetében olvashatóak. A prédikációk vizsgálata során nagymértékben támaszkodom a szakirodalom által eddig feltárt katolikus kompilációs módozatokkal kapcsolatos következtetéseire. Az így kapott eredmények nagymértékben bővítik a protestáns technikákról való ismereteinket, hozzájárulnak az unitárius prédikációirodalom feldolgozásához és rámutatnak a felekezetközi kompilációt lehetővé tevő kapcsolódási pontokra. Az elemzések tanulsága, hogy az unitárius kompilációs technikák nem térnek el radikálisan a katolikusokétól. A különbség az átvételek nagyobb terjedelmében, a szó szerinti kölcsönzések mennyiségében és abban ragadható meg, hogy több kompilációs technika egyszerre van jelen az átvett egységekben. Így az *imitatio* helyett a *variatio* kerül előtérbe. A felekezetközi kölcsönzést egyfelől a közös retorikai alaphelyzet, kiemelten az *exordium* és az *exemplum* használat és Pázmány Péter prédikációinak forráshasználata teszi lehetővé. Ehhez járul az egyetemes keresztényi eszmék és a sztoicizmus interkonfesszionális jelenléte a prédikációkban.

Elbeszélésmód és történelem Rakovszky Zsuzsa *A hullócsillag éve* című regényében

URBÁN CSILLA
Magyar–kommunikáció, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: -

Dolgozatomban Rakovszky Zsuzsa *A hullócsillag éve* című regényét elemzem. A regény központi szereplői nők, a műre feltűnően jellemző a férfihiány. Elemzési szempontjaim emiatt a nőiség kör csoportosulnak. A fő szempont, amit alkalmazok, a szabad függő beszéd jellegzetességeinek vizsgálata és összefüggése a gyereknézőponttal, valamint a regényben megjelenő női pozíciókkal.

Az elemzésben fontos szerep jut a történelmi/politikai események ábrázolásának. Az elbeszélés szempontjából a gyereknézőpontnak, a női pozíciónak és az ország politikai helyzetének szinte ugyanolyan jellemzői vannak: elnyomott lét, bizonytalanság, korlátozottság, feminin státusz. Az állításom egyrészt az, hogy a női pozíció, a gyereknézőpont és a társadalmi – politikai helyzet párhuzamba állíthatók, így a gyereknézőpontból fakadó korlátozottság nemhogy hátránya, hanem központi és szükséges meghatározója a regénynek. Ez teszi lehetővé az olyan történelemábrázolást, ahol a marginális, a feminin és a korlátozott elbeszélők helyzete megegyezik az elbeszélt helyzetével. A regény elemzése ebből a szempontból azt is megmutatja, hogy a nőiség pozíciója összekapcsolódva a gyerekszemszöggel milyen eltérő lehetőségeket jelentenek az egyéb nézőpontokhoz képest a történelemábrázolásban.

Nyitottság, metaforikusság és fantasztikum *Az öreg gárdistá*ban

VARGA VIKTOR
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK,
Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HORVÁTH ZSUZSA, TANÁRSEGÉD
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK,
Magyar Irodalomtudományi Intézet

Krúdy Gyula korai műveinek legkiemelkedőbb darabja *A podolini kísértet* című regénye. Ugyanezen korai korszakába tartozik *Az öreg gárdista* című kisregény, amellyel a szakirodalom alig foglalkozik. Elemzésem tárgya ez a szöveg, melyben a nyitottság, a metaforikusság és a fantasztikum megjelenését vizsgálom. A metaforikusság kapcsán kitérek az anekdotára mint szövegszervező erőre, ezen a ponton továbbhaladva pedig a hitelesítés és fikció kérdését is érintem, a témával foglalkozó fontosabb szakirodalom segítségével. A kései, érett Krúdy-próza alapjaiig juthatunk el ezeknek a korai szövegeknek az elemzésével, mint amilyen *Az öreg gárdista* is, ezen keresztül pedig Krúdy modernségének mibenlétéhez.

Prózapoétikai eljárások Garaczi László *metaXa* című regényében

VARRÓ ANNAMÁRIA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK,
Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HORVÁTH KORNÉLIA, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK,
Magyar Irodalomtudományi Intézet

Garaczi László a kortárs magyar irodalmi kánon meghatározó prózaírói közé az 1992-es *Nincs alvás* című kisprózai kötetével került be. Dolgozatom témája azonban nem Garaczi novellisztikája, és nem is a sokak által már többször elemzett *Lemúr-vallomások* valamelyik kötete: a 2006-ban megjelent *metaXa* című regény komplexebb értelmezésére teszek kísérletet. A kritikai recepció kortárs magyar prózával kapcsolatban megállapított alapvetéseiből kiindulva interpretációm főbb pontjait az emlékezés szövegszervező funkciója, a különböző narrátori pozíciók meghatározása – ehhez kapcsolódva a szövegbeli szubjektum megszületése és felszámolódása –, az önéletrajzi értelmezés lehetősége, valamint a sajátos metaforika vizsgálata képezik.

Nádas Péter: A test és a Másik
Párhuzamos Történetek

VÁSÁRI MELINDA
Magyar nyelv és irodalom–történelem–összehasonlító irodalomtudomány,
V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és
Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KULCSÁR SZABÓ ZOLTÁN, EGYETEMI DOCENS,
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Irodalom- és
Kultúratudományi Tanszék

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogyan válik a test „viselkedésének" leírása a *Párhuzamos történetek* elbeszélésének egyik legmeghatározóbb elemévé, talán mondhatjuk, a narráció szervezőjévé, s hogy ennek mennyire és hogyan lehet létjogosultsága. A főbb kérdések, amire választ keresek: Hogyan látja a szöveg az individuum lehetőségeit önmaga és a másik megértésére? A másikkal való kapcsolatteremtésre? Azaz tágabb értelemben mit mond az ember lehetőségeiről a világban? Mi az, ami emberré tesz minket? Lehetséges-e otthonra találni a megértésben és a megértetésben, vagy legvégül magunkra maradunk, mert a másikat sosem érhetjük el? Természetesen úgy lenne helyes keresni a válaszokat, ha a regény alakjainak kapcsolatrendszereit elemezném, ám a mű terjedelmére tekintettel kiemelésre kényszerülök, így részletesebben Gyöngyvér és Ágost kapcsolatát és szeretkezés-jelenetét vizsgálom meg. Azért esett a választásom erre helyre, mert úgy gondolom, kettejük viszonyában pontosan ezek a kérdések forognak a kockán, és a regényben itt jelenik meg legradikálisabban és a legrészletesebben kifejtve a testiség a másikhoz való őszinte és közvetlen viszony lehetőségeként. Vizsgálódásom során segítségül hívom Maurice Merleau-Ponty, Emmanuel Lévinas és Hans-Georg Gadamer gondolatait, mivel mindhármójuk filozófiájának fontos eleme a Másik problémája, míg Merleau-Ponty és Lévinas a test, az érzékiség kérdéseire is központi hangsúlyt fektet. A három gondolkodót hívom segítségül a nádasi karakterábrázolás, testreprezentáció és narráció felfejtésében, értelmezésében. A szövegrész vizsgálatát az elbeszélői nézőpont szerepének, jelentőségének elemzésével alapozom meg, tárgyalva annak a mimézis fogalmához való viszonyát, a regényben érvényesülő miméziskoncepciót.

Az emlékezet mint útitárs

VÍGH IMRE
Magyar MA II.–vizuális kultúratudomány MA I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. FRIED ISTVÁN, PROFESSOR EMERITUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozatomban az utazás, emlékezés és elbeszélés hármasának összefüggéseit vizsgálom egy kijelölt szövegkorpuszon a Krúdy-életművön belül. A kijelölt szövegkorpuszba az alábbiak tartoznak: *Az útitárs*; *Az útitárs csontjai* [*Az óratorony*]; *Az útitárs különös véleménye* [*Szilveszter fiam*]; *Az útitárs halk hangja*; *Őszi utazás*; *Szindbád, a hajós* [*Első utazása*]; *Szindbád második útja*; *Női arckép a kisvárosban* [*A harmadik út*]; *A hídon* [*A negyedik út*]; *Szindbád őszi útja*; *Asszonyságok díja*. A dolgozat első részében *Az útitárs* című kisregény és a hozzá kötődő elbeszélések viszonyát tárgyalom, itt térek ki bővebben különböző emlékezésmodellekre, melyeket alkalmazni igyekszem a kijelölt szövegekre. A második részben néhány *Szindbád*-elbeszélést elemzek, kitérve Bergson szubjektív időfelfogásának egyes részleteire. Olyan elbeszéléseket preferálok, amelyek valamely különleges aspektusát villantják fel az emlékezésnek. A harmadik részben az *Asszonyságok díja* néhány utazással és emlékezéssel kapcsolatos mozzanatát részletezem, kitérek a főhős és kivetített énjének viszonyára részletesebben, ill. a Krúdy-effektusok szerepére a szövegben. Végkövetkeztetésként pedig arra jutottam, hogy az emlékezés központi szerepet tölt be Krúdynál, még az olyan szövegek esetében is, amelyeknek nem központi eleme az emlékezés aktusa, mivel az emlékezés folyamatának, módjának és technikájának feltárása egy Krúdy-szövegben elvezethet a Krúdy-szöveg elbeszéléstechnikájának és -módjának kulcsához.

Mesterember vagy íróművész? Bohémség, újságírás és hivatás kapcsolata a századforduló irodalmában

XANTUS BORÓKA
Magyar nyelvészeti és irodalmi tanulmányok MA, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. T. SZABÓ LEVENTE, EGYETEMI ADJUNKTUS
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

A századforduló bohémségét jellemző életmódbeli és művészeti szubverzivitást a polgári normákhoz nem illeszkedő foglalkozásválasztás is kiegészítette: a korban festőket, színészeket, írókat és újságírókat soroltak a bohémek közé, olyan foglalkozásúkat, akiknek a munkája nem kötődött állandó helyszínhez, és annak időtartamát is csak hozzávetőlegesen lehetett mérni. Mindezek közül a köztudatban leginkább az újságírókat asszociálták a bohémséggel, a léha és könnyelmű életmódot tüntetve fel összekötő kapocsként.

A korabeli szépirodalmi szövegek, publicisztikai írások fényében azonban a bohém újságírók szubverzív magatartása sokkal problematikusabban jelenik meg. A dolgozat célja az újságírói foglalkozás és a bohém életmód és felfogás összefüggéseinek árnyaltabb értelmezése – a társadalomtörténet és az imagológia módszereinek segítségével – egy olyan feltételezett hivatáseszmény függvényében, amely a munkához kapcsolódó polgári elképzelésekhez, bizonyos modernségképzetekhez és a művészethez egyaránt kapcsolható. Az említett összefüggések vizsgálata a századforduló szépirodalmi szövegeinek (Ady Endre, Bródy Sándor, Gábor Andor, Heltai Jenő, Kálnoki Izidor, Mikszáth Kálmán stb.) és a korabeli lapok publicisztikájának (*A Hét*, *Budapesti Újságírók Egyesületének Almanachja*, *Új Idők*) alapján történik.

Jókai, a „Jókai hős”

ZSEMBERY BORBÁLA
Magyar MA, II. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MILBACHER RÓBERT, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Klasszikus Irodalomtörténeti és Összehasonlító Irodalomtudományi Tanszék

Dolgozatomban megkísérlem bemutatni, hogyan működnek Jókai egyes regényei kora nemzet felfogásának tükrében. Láthatóvá válik az ellentét korának kritikusai és szerzőnk között, aminek többek között az lehetett az oka, hogy máshogy közelítettek a nemzet kérdéséhez: főleg abban a tekintetben, hogy mennyiben lehet hagyományelvű ez a kép. Jókai, aki egy hagyományt látszik követni, szemben áll Gyulai Pállal, aki megszüntetni próbálja a hagyományok láthatóságát.

Megpróbálok rámutatni, hogy milyen jelentős hatása van Jókai-értésünkre az a kép, melyet saját magáról alakított ki az olvasóközönségben, önéletírásain keresztül.

Mindez arra mutat, hogy Jókai átlátta a nemzet-kép konstrukció voltát. Így születhetett meg a *Tengerszemű hölgy*, melynek hősnője éppen ezt kénytelen megélni az eddig biztonságosnak hitt világban. Ezáltal válik Erzsike alakja roncsolt, szétesett hőssé, akit csak Jókai, a „Jókai hős” oldozhat fel bűnei alól, melyeket elkövetésével a rend ellen vétett.

Az emlékezés nyelve mint belső beszéd Oravecz Imre *1972. szeptember* című művében

ZSUPPÁN KLAUDIA
Magyar MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HORVÁTH KORNÉLIA, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Magyar Irodalomtudományi Intézet

Az 1988-ban megjelent *1972. szeptember* című prózavers-kötet jelentőségéhez képest kevés figyelmet kapott eddig a recepciótól. A megjelent cikkek többsége ráérzett jelentőségére, s méltatta is különleges kifejezésmódját, ám nem született még a prózaversek nyelviségét, monologikus jellegét és annak hozadékát tárgyaló hosszabb elemzés.

Dolgozatom célja az Oravecz-kötet prózaverseinek nyelvi-beszédmódbeli vizsgálata, a költői beszéd egyszerre monologikus és dialogikus jellegének mint különleges értelemképző erőnek a feltárása. A szövegek nyelvi megformáltsága szoros kapcsolatban áll az emlékezet folyamatával, illetve azzal együtt az alany belső beszédével. Meglátásom szerint a művek ezt a kezdetleges struktúrájú belső nyelvet „dúsítják fel" a művészi alkotás folyamatában, miközben a létrejövő költői nyelvben megőrződik a belső beszéd eredeti asszociatív volta, mozaikussága, illetve a nonverbalitás imaginatív megjelenítése.

A gondolatmenet végére azt szándékozom argumentálni, hogy az *1972. szeptember* prózaverseiben az emlékezet és azzal együtt egy belső nyelv végzi el az alany önidentifikációs kísérletét, melynek eredménye maga a művészi szöveg. Ez a művészi szöveg azonban nem csupán következménye az introspekciónak, a megszerkesztettségnek és a poétikai eljárásoknak, hanem az önvizsgálat sikerességének eszköze is egyben: felülírja a köznapi nyelv (és gondolkodás) hagyományos konvencióit.

MODERN NYELVEK IRODALMA

Die Künstlerin, die es nicht gibt
Problematik der weiblichen Kunstproduktion in der Musik und der Literatur

ALPÁR FLÓRA
Német, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. LINDER HENRIETT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

Kutatásom fő célja a női alkotás problematikájának vizsgálata a zene és az irodalom terén. Fő kérdésfelvetésem, melyet a dolgozatban bemutatott elméletekkel konfrontálva próbálok megválaszolni: *mik lehetnek a főbb okai annak, hogy a 18–19. századi meglehetősen hasonló kiindulási helyzet ellenére, a nők, mint alkotók, illetve a női alkotás, mint olyan, az irodalomba sokkal inkább beépült(ek), míg a zene ezelől a fejlődés elől szinte teljesen elzárkózott.* A dolgozat módszertanát tekintve elsősorban a gender studies és a konstruktivizmus társadalmi valósággal foglalkozó szegmensét veszi alapjául. Különösen fontosnak tartom itt azt az éles határvonalat, amit a fogalmak és a köztük lévő különbség tisztázása végett a gender studies és feminizmus közé szeretnék húzni.

Bár a kutatásom témájaként megjelölt női alkotás nem tűnhet újdonságnak, dolgozatommal mégis részben kívánnék csak besorakozni a hasonló tematikájú munkák sorába. Kutatásomat Christina von Braun megállapításából kiindulva – miszerint a női művész abban a formában, mint férfi párja, nem létezik, – vezetem le. Érdeklődésem középpontjában a több szempontból problémás helyzet kialakulásának körülményei és okai állnak.

A dolgozat bevezetése összegzi von Braun fent említett elméletének főbb pontjait.

A második, terjedelmesebb rész, a művészség sokat vitatott mibenlétével foglalkozik. A nők társadalmi helyzetének, az alkotás lehetőségének szempontjából történő vizsgálata után, a klasszika zsenimítoszának, illetve a nemek közötti különbségek szintén divatos vitái kerülnek ütköztetésre. A női alkotás ebből világossá váló problematikájának részleges feloldása, a nők számára kialakított, különleges művészi státusz, a dilettantizmus bemutatása zárja ezt az egységet.

A végső összefoglaló, illetve konkludáló fejezet a dolgozat eredményei alapján írja le az irodalmat, illetve a zenét, mint rendszereket és a női alkotás ezekbe való behelyezhetősége alapján igyekszik a kezdeti kérdésfeltevés megválaszolására.[1]

[1] Az összefoglaló szövegét terjedelmi okok miatt rövidítve közöljük – a Szerkesztők.

Alfieri és Petrarca
Petrarkizmus Vittorio Alfieri költészetében

ASZALÓS IMRE
Romanisztika BA (olasz szakirány), III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Olasz Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MADARÁSZ IMRE, TANSZÉKVEZETŐ
EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Olasz Tanszék

Kutatásom célja a Francesco Petrarca és Vittorio Alfieri költészete között fennálló kapcsolat és az irodalmi-történelmi háttér bemutatásával a petrarkizmus hagyományát lezáró alfieriánus líra „hogyan?"-jának vizsgálata. A perspektíva tisztázásával és közös pontok megkeresésével igyekszem minél teljesebb képet adni korukból és lírai hagyományaikból eredő felfogásukról, költészetük fejlődésének irányvonaláról, a petrarkizmus megújításának és lezárásának aktusáról. Versek elemzésén, önéletrajzi vallomásokon keresztül vizsgálom a táj és Petrarca alakjának szerepét és a szerelem, a nőkép fejlődését Alfieri verseiben.

Munkám során bizonyítékokat találtam arra, hogy Petrarca aktív, cselekvő szerepben, közvetlenül inspiráló tényezőként van jelen Alfieri daloskönyvében, olykor a piemontei költő által megidézve, olykor szimbolikus alakban. Ez főleg tájverseiben szembetűnő, ahol minden jelképes értelmű, minden elem a lélek kivetülése, s mint ilyet építi be lírai világába a Sorga patak képében a petrarcai művészet tiszta forrását. A petrarcai tájaktól lassanként jut el Alfieri a hozzá közel álló ossziáni képekig, tragikus lelkiállapotokig, amikben az új kor hangja szólal meg.

Petrarca és Alfieri szerelmi költészete kapcsán vizsgáltam a nőkép fejlődését a trubadúrok lírájától a Settecentóig. A nő trubadúrköltészeti és dantei szublimációja után Petrarca teszi meg az első lépést a nő-személyiség megteremtése felé, fizikai testet adva neki, majd a századok múltán Sade márki lesz az, aki a nő teljes profanizációját teljesíti be eme folyamat szélsőséges végpontjaként. Ebben az értelmezésben Alfieri inverz utat jár be az irodalmi nőkép ilyetén evolúciójához képest: a fizikai, konkrét nőtől jut el szerelme erősödésével az átlényegített asszonyig, egyensúlyt és szintézist teremtve egyben. Így újítja meg eredeti módon, s így zárja le a petrarkizmus négy évszázados hagyományát.

Los niños tontos de Ana María Matute
Al margen de la infancia y de la adultez

BÁDER PETRA
Spanyol nyelv, irodalom és kultúra MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GERSE MÁRIA EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

A dolgozat vizsgálatának célja Ana María Matute *Los niños tontos* (A buta gyerekek) című kötetében található történetek elemzése. A dolgozat szerzője előbb elhelyezi az írónőt a spanyol irodalomtörténetben, és bemutatja a kor történelmi-szociális kontextusát, majd megvizsgálja a rövid- és a minipróza, illetve a tradicionális mese és a mítosz műfaji sajátosságait a kötetben szereplő történetekben. A paratextusok taglalásával már megelőlegeződik az azt követő szimbólumelemzés, amely a dolgozat döntő részét alkotja. A szemantikai jelentésekből és a visszatérő motívumok újbóli kiemelésével a szerző arra az eredményre jut, hogy a 21 rövid történet beavatási rítusokat rejt magában. Az írónő művében implicit módon felsorakoztatja a spanyol polgárháború utáni időszak, az úgynevezett *postguerra* következményeit: a sorok között olvasva kiderülhet számunkra, hogy az egész kötet egy erős társadalomkritikát hordoz magában, a felnőtteket okolva a gyerekekkel történő szerencsétlen eseményekért. A dolgozat szerzőjének végső következtetése az, hogy az írónő ezen beavatási rítusok sikertelenségét hangsúlyozza, mivel a felnőtt társadalom képtelen nevelni és tanítani, azaz *beavatni* a gyermekeket, így a gyerekekkel történő katasztrófák, illetve a gyerekek halála megváltást, menekülési útvonalat jelent a számukra.

Le trajet volumétrique du futur dans la *La possibilité d'une île* de Michel Houellebecq

BANDURA GABRIELLA
Francia nyelv, irodalom és kultúra MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. GYIMESI TÍMEA, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Michel Houellebecq az *Egy sziget lehetősége* c. regénye (2005) számos elemzési *lehetőséget* kínál számunkra. A mű a főhős, Daniel 1, illetve kétezer évvel később élő, klónozással létrehozott utódjai Daniel 24 et 25 élete körül forog. E szereplők két dimenzióba csoportosulnak: az aktuális és a virtuális világába. Ezek lassanként elmozdulnak egymás irányába, elhalványítják majd teljesen eltörlik a határokat olyannyira, hogy egy adott ponton már nem lehet eldönteni, hogy mi tartozik az aktuális, illetve a virtuális dimenzióba. E folyamatot hívhatjuk Deleuze-zel **kristályosodási folyamatnak**, amelynek eredménye a **kristály.** Houellebecq e két világ egymásba folyatásával egy olyan regényteret, kristályt hoz létre, melyben az idő összetett egységként jelenik meg: három szegmense (a jövő, a jelen, és a múlt) egyszerre van jelen és csúszkál egymás felé a kristály felületén. E részecskék részben függetlenek, hiszen mozoghatnak, ugyanakkor alárendeltek egymásnak.

A dolgozat a kristályban megjelenő **időképet,** illetve a benne lévő **idő-áramköröket** vizsgálja közelebbről. Elsősorban arra a kérdésre keresi a választ, hogy hogyan változik a regény által teremtett valóság ezeknek az áramköröknek a folyamatos mozgásában. Így az elemzés alaptétele az időképben végbemenő folyamatok működési elveinek a feltárása.

A kutatási irányvonal meghúzásához támaszpontot nyújtanak az időről gondolkodó filozófusok és írók, Henri Bergson, Gaston Bachelard, Szent Ágoston stb. Időkoncepcióik hozzásegítenek ahhoz, hogy még jobban körülhatároljuk a Houellebecq által létrehozott időt, amely radikális változásokra mutat rá úgy a regényben mint a valóságban...

La Divina Commedia. Inferno, Canto XXVI

BERÉNYI MÁRK
Olasz nyelv, irodalom és kultúra MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY JÓZSEF, TUDOMÁNYOS MUNKATÁRS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

Az olasz nyelven írott dolgozat célja, hogy bemutassa és elemezze az *Isteni Színjáték* egyik legismertebb és legkedveltebb énekét, a Pokol XXVI. énekét.

Az dolgozat egyes fejezetei a mű olvasása során felmerülő nehézségeknek és kérdéseknek tág spektrumát tárják az olvasó elé. A dolgozat elsődleges célja, hogy bemutassa az ének jelentősebb olvasatait és az azok kapcsán felmerülő esetleges problémákat valamint értelmezésbeli kérdéseket. Mivel az egyes interpretációk elidegeníthetetlen részét képezi a metaforikus olvasat, a tanulmány egy központi fejezetet szentel a két nagy olasz filozófus, Benedetto Croce és Giovanni Gentile valamint a körülöttük csoportosuló egyéb jelentős gondolkodók között lezajlott vitának a metafora irodalomban betöltött szükséges avagy szükségtelen szerepéről.

Ha a dantei Ulixesről esik szó, megkerülhetetlen erkölcs és tudás valamint tudásvágy egymáshoz való viszonyának a tanulmányozása. A dolgozat ezt a kérdéskört is taglalja nem csupán az egyes filozófusok e témában vallott elméleteinek az elemzésével, hanem megvizsgálva, miként változott az emberiség kollektív tudatában az Ulixesről kialakított kép Megváltozott-e az emberiség gondolkodása az isteni akaratnak való alárendeltségről és ugyan van-e joga az embernek szembehelyezkedni a Gondviselés kívánalmaival és túllépni az általa meghúzott határvonalakon, ahogyan tette ezt Ulixes, amikor figyelmen kívül hagyta a Herkules oszlopain található intelmet: *Non plus ultra*.

Dante költői nagysága vitathatatlan és ez megmutatkozik a *Pokol* XXVI. énekében is. A szóban forgó énekben Dante nagy érdeme, hogy felismerte az emberben megbúvó drámai lényt, aki folytonos harcban áll a világgal és önmagával, saját vágyaival, ösztöneivel és saját korlátaival amíg meg nem hal. A küzdelem utáni végső megnyugvás reményét a halandó ember számára talán a halál rejti de Ulixes esetében a küzdelem utáni végső megnyugvást még az elmúlás sem hozhatja el.

Las dificultades de la interpretación Espacio, tiempo y personajes en el „Aura" de Carlos Fuentes.

Czecze Gabriella
Romanisztika BA (spanyol szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

Témavezető:dr. Menczel Gabriella
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

A dolgozat tárgya Carlos Fuentes „Aura" című kisregénye kapcsán felmerülő értelmezések nehézségeinek szemléltetése a tér, az idő és a szereplők motívumainak segítségével. Az értelmezés nehézségei a szövegben tematikus szinten jelen levő mágikus jellegből adódnak, mely mind a valós tárgyi referencia, mind pedig a metaforikus jelentés szintjén akadályozza az olvasót az értelmezés kialakításában. Minthogy megkettőzve, több alakban, vagy átalakuláson átmenve jelennek meg a szövegben, számos értelmezési lehetőséget biztosítanak olvasónak, ily módon sokszorozva meg a lehetséges olvasatok számát. A dolgozat a fent említett témákban megjelenő motívumok vizsgálatán keresztül mutatja be ezen folyamat működését és a szóba jövő értelmezéseket.

A dolgozat szerzője, miközben értelmezések lehetőségeit elemzi, maga is törekszik egy olyan olvasat kialakítására, mely, bár átfogja a szöveg egészét, mégsem rögzít az egyes motívumokhoz konkrét jelentést, így képes értelmezni a szöveg állandóan mozgásban levő elemeit is. Efféle értelmezés kialakításához szintén egy képet javasol, a labirintus metaforáját, mely ugyan, minden olvasathoz hasonlóan, a motívumok önkényes válogatásán alapul, mégsem korlátozza a jelölők szabad játékát, valamint elvezet egy másik potenciális olvasathoz, mely szerint a szöveg az írás és a befogadás metaforájaként is értelmezhető.

Éléments merveilleux
Transpositions thématiques des éléments du conte africain

CSEH NOÉMI
Romanisztika BA (francia szakirány), III. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MARTONYI ÉVA, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

A dolgozat francia nyelven íródott, elsősorban a frankofón irodalom három alkotását veszi górcső alá. Egy mesegyűjteményben (DIOP, Birago, *Les contes d'Amadou Koumba*, Présence Africaine, Paris, 1961, 187 p.) és két kortárs regényben (DIOME, Fatou, *Kétala*, Flammarion, 2006, 277 p. és MABANCKOU, Alain, *Mémoires de porc-épic*, Seuil, Paris, 2006, 228 p.) kutatja az előzőleg meghatározott hét mesei elemet. Összehasonlító, strukturális módszerrel próbálja kimutatni a hasonlóságot különböző földrajzi területekről származó mesékben, illetve vizsgálni a mesei szervezőelemek jelenlétét a nem meseirodalomban is. Elsődleges célja, hogy rávilágítson a mesék világának gazdagságára és a mese, mint műfaj, behatárolhatatlanságára. Felteszi a kérdést, hogy a meseelemek kimutathatósága önmagában feljogosít-e az adott irodalmi mű mesei olvasatára; műfaji keveredésről van-e szó, vagy egyszerűen csak műfaji jellegzetességek kölcsönvételéről. A mesét irodalmi szempontból járja körül, segítségül hívva ugyanakkor a kulturális antropológia megfigyeléseit.

Fontos helyet kap a szóbeliség, mely minden vizsgált szövegben megjelenik valamilyen formában. Valójában ez az elem teszi lehetővé, hogy mindegyik szöveget a mesei elemek szempontjából elemezzünk.

A dolgozat rámutat arra, hogy a mese az egyik legősibb s egyben leguniverzálisabb műfaj is, mely erősen hat más irodalmi műfajokra.

The Reinvention of the Four Protagonists' Identities in and after the War in Michael Ondaatje's *The English Patient*

DIVIKI JUDIT
Anglisztika MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FRIEDRICH JUDIT, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

A dolgozat Michael Ondaatje *Az angol beteg* című regényében a négy főszereplő (Hana, Caravaggio, Kirpal Singh és az angol beteg) identitásának újraalkotását vizsgálja a háború alatt és után. A szerző célja, hogy bemutassa, a háború okozta lelki és/vagy testi sérülések arra késztetik a szereplőket, hogy szembenézzenek önmagukkal, és újraformálják identitásukat. Az esszé írója az egyes fejezetekben külön-külön elemzi az egyes szereplők testi és személyiségbeli változásait főként a könyvből vett idézetek alapján, de másodlagos forrásokat is felhasználva. Az elemzés részét képezi az is, hogy a szereplők identitásának újraalkotásához hozzátartoznak az új szerepek, amelyeket egymás életében játszanak. Hana, a húszéves kanadai ápolónő a gyermek énjét akarja levetkőzni, és a saját szabályait megalkotva érett felnőtté válni miután a háborúban elveszti édesapját és gyermekét. Átalakulásának külső jelei is vannak (haját levágja, testalkata vékony lesz, egyenruháját lecseréli). Caravaggio középkorú kanadai tolvaj, az ő identitásválságának oka a hüvelykujjainak levágása, amelynek következtében többé nem tud lopni, és így elveszti életcélját. Ráadásul az öregedést is nehéz elfogadnia. Új identitásának lényege, hogy apafigurává válik Hana számára, és a korával is ki kell békülnie. Kirpal huszonhat éves szikh műszaki katona. Neki elsősorban nemzeti identitását kell megerősítenie, rá kell ébrednie, milyen abszurd, hogy saját hazájának elnyomóit szolgálja a háborúban, és mennyire igazságtalanul kezelik, kívülállónak tekintik. Ahhoz, hogy a nemzeti identitástudatát igazán visszanyerje, vissza kell térnie Indiába. Az angol beteg új identitásának lényege, hogy a balesete következtében a felismerhetetlenségig megég, így megszabadul mindenféle társadalmi és kulturális meghatározottságtól, szabaddá válik, hiszen bárki rejtőzhet a megégett test mögött, ráadásul közeli halálának biztos tudata szintén felszabadító hatással van rá. Az elemzés eredményei arra engednek következtetni, hogy az új identitás kialakítása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy egymás segítségével a szereplők felépüljenek a háborús traumából, és folytatni tudják életüket – az angol beteg kivételével, számára csak a halál lehet a megoldás –, még ha képtelenek is a teljesen normális életre.

Dylan Thomas's "Lie Still, Sleep Becalmed" "The Seafarer's Sonnet"

DÚCZ ERZSÉBET
Anglisztika MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Angol Intézet

TÉMAVEZETŐ: FEJÉRVÁRI BOLDIZSÁR, TANÁRSEGÉD
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Angol Intézet

A dolgozatban Dylan Thomas, walesi költő "Lie Still, Sleep Becalmed" című szonettjét vizsgálom. Az interpretáció alapvető szempontjai a szöveg alapját képző tenger-kép, az azzal párhuzamosan megjelenő fájdalom koncepció, továbbá a poétikai felépítés, a zeneiség szerepe a szövegben, és annak kapcsolata a középkori walesi poétikai tradíciókkal. Az érvelés fontos részét képezi továbbá a szöveg többrétegű műfajisága, melynek jelentésképző funkciót tulajdonít az interpretációm.

A dolgozat célja kimutatni, hogy a fent említett poétikai tényezők a műben olyan rendszert alkotnak, mely bizonyos módon összeköti a szöveget a tudattalannal. Ebben az értelemben a mű egy introspekciós kísérletnek is tekinthető, melyben a szubjektum szembesülni próbál saját tudattalanjával. Az introspekciós folyamat kimenetéről azonban nem szerzünk tudomást, a zárt szonettforma csak a folyamatot írja le, a következményt nem.

A tudattalannal való összeköttetést támasztja alá az a tény is, hogy a vizsgált szonett egyben az altató műfaji csoportjába is sorolható, mely az álmok világával köti össze az elalvó szubjektumot. A szövegben megjelenő szubjektumábrázolás komplex és nem tekinthető stabilnak, amely további interpretációs teret nyit meg. Végül, a dolgozat a 20. századi szonett kapcsolatát vizsgálja egy óangol művel, a *The Seafarer*-rel, amely képvilága és verselése nyomán is Dylan Thomas szonettjéhez kapcsolható.

Összefoglalva, interpretációm szerint a vizsgált vers három síkon közelít a szubjektum tudattalanjához, a szöveg képalkotása, a komplex műfajisága és a műalkotás anyaga, a nyelv által, elérkezve egy olyan pontra, amelyen túl a verbalitás hatáskörét veszti.

"And feeling strongly ... how could they be stable?": Love and Sexuality in Aldous Huxley's *Brave New World* and George Orwell's *Nineteen Eighty-Four*

EMSZT GABRIELLA ÉVA
Angol nyelv es irodalom–kommunikáció- és médiatudomány, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: CZIGÁNYIK ZSOLT, TANÁRSEGÉD
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

A szerelem/szeretet képességét az emberi lét egyik legfontosabb összetevőjének szokás tekinteni, s Ámor mindent felforgató hatalmához általában nagy remények fűződnek. A XX. század valószínűleg két legnagyobb hatású disztópiájában, Aldous Huxley *Szép új világ* és George Orwell *1984* című regényében azonban a szerelem sem győzhet le mindent. A dolgozat a szerelem/szeretet és a hatalom viszonyát veszi górcső alá a két mű elsőre egymásnak ellentétesnek tetsző tekintélyelvű társadalmában, az érzéki ösztönöket kegyetlenül elfojtó orwelli Óceániában, illetve az azokat szinte késlekedés nélkül kielégítő és folyamatosan ingerlő, hedonisztikus huxley-i Világállamban. Az összehasonlító elemzés azt kívánja bemutatni, hogy a két disztópia a szerelem/szeretet kérdését illetően a látszat ellenére nem antitetikus, hanem kölcsönös kiegészítő viszonyban áll egymással. A dolgozat azt vizsgálja, hogy miért és milyen módon tiltja, illetve próbálja megakadályozni az érzelmi kötelékek kialakulását a két műben ábrázolt elnyomó, totális rendszer, s miképpen veszélyezteti a közösség stabilitását, az egyetemes boldogságot, illetve boldogtalanságot egy romantikus kapcsolat létrejötte. A párhuzamok feltárása alapján úgy tűnik, hogy bizonyos szempontból a két regény ugyanarra a végkövetkeztetésre jut: bár a szerelem nem tud mindent felforgatni egy léleköl, uniformizáló disztópikus társadalomban, s a szerelmes antihősök törekvései eleve bukásra vannak ítélve, az érzelmi és érzéki vágyódás katalizátorként hat a szerelmesek politikai öntudatra ébredésére és a lázadás egyfajta ugródeszkájának tekinthető. Ámbár a szerelem nem képes hegyeket megmozdítani egyik regényben sem, magában rejti a változás lehetőségét, még ha csupán az egyénen belül.

Az állatmotívumok elemzése Turgenyev *Apák és fiúk* című művében

EŐRY-TÓTH BORBÁLA
Szlavisztika BA, III. évfolyam
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Szláv Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZABÓ TÜNDE, EGYETEMI DOCENS
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Szláv Filológiai Intézet

A dolgozatban elemzett minták azt mutatják, hogy Turgenyev *Apák és fiúk* című regényében az állatmotívumok fontos szerepet játszanak. Azt próbálom bizonyítani, hogy megjelenésük nem véletlenszerű. Részben, mert szinte a teljes állattani rendszert lefedik – az emlősöktől a madarakon, kétéltűeken, halakon és rovarokon át az egysejtűekig. Részben pedig, mert mint metaforák az emberi lét alapkérdéseihez kapcsolódnak. Ezáltal bővítik és árnyalják azt az eszmekört (nihilizmus), mely hagyományosan Bazarov alakjához kapcsolódik, egyúttal módot adnak a szereplőknek – e kérdésekhez való viszonyuk alapján – a hagyományostól eltérő csoportosítására.

The Relationship between Paralysis and Short Story as a Genre in James Joyce's *Dubliners*

GÁL ANDREA
Angol–magyar, II. évfolyam
Babeş−Bolyai Tudományegyetem BTK, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. PETRONIA PETRAR, TANÁRSEGÉD
Babeş−Bolyai Tudományegyetem BTK, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

Az emberiség történetében mindig jelen volt az a kielégíthetetlen vágy, hogy az alkotó a múlttal versenybe szálljon, újat, szebbet és jobbat alkosson, felborítva a hagyományt és mindent ami előtte volt. A 19. század közepétől egészen a 20. század közepéig, ezt a periódust ma modernségnek nevezzük, előzmény nélküli társadalmi és technikai fejlődés vette kezdetét, ez a kirobbanó megújulás pedig hatással volt az irodalomra is (szabad stilisztikai kísérletezések, az értékek „újraértékelése", szabadfüggő beszéd stb.). Az angol modernség egyik legkiemelkedőbb alakja és a „short story" írás nagy mestere James Joyce (1882–1941).

Célom az, hogy James Joyce *Dubliners* című kötetében vizsgáljam a modernség mint stílusirányzat és a „short story" mint műfaj egymáshoz való viszonyulását, hatásukat és ellenhatásukat egymásra. Különösképpen azt szeretném kideríteni, hogy van-e ok-okozati kapcsolat a sokat vitatott paralízis szimbólumnak a szöveg szintjén történő megnyilvánulásai és a műfaj formai, tartalmi sajátosságai között. Más szavakkal a következő kérdésre keresem a választ: Lehet-e a forma rövidsége és tömörsége is egy jel, amely a cselekvésképtelenségre utal?

Az emberi szenvedélyek és a természet egymást erősítő szólamai Emily Brontë *Üvöltő szelek* című regényében

GARAI DOROTTYA GIZELLA
Tanító, IV. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar

TÉMAVEZETŐ: DR. BENCZIK VILMOS, FŐISKOLAI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Kar,
Magyar Nyelvi és Irodalmi Tanszék

A dolgozat elkészítésének ötlete egy olvasmányélményből eredt, mely igen meghatározó volt. E dolgozat Emily Brontë *Üvöltő szelek* című regényében kísérel meg párhuzamot vonni a szereplők jelleme és a természet ereje között. Először életrajzi elemek alapján a szereplők vonásainak és a történek szerteágazó szálainak okát térképezi fel, ehhez segítséget nyújtottak a különböző életrajzi és irodalomtörténeti kiadványok. A téma feltárásával az volt a cél, hogy mindenki számára fontos szerepet kapjon annak megértése, hogy mennyire lényegesek az írói finomságok, a leírások, s hogy milyen egyszerű és izgalmas olvasni egy regény sorai között is. Életrajzot érintő kutatásokon kívül a skandináv irodalomtörténet rétegeiben is vájkál az írás, hiszen anélkül nem érthető meg az *Üvöltő szelek* előzménye – a Gondal saga – hogy ne tudná valaki, milyen is egy saga valójában.

A bevezető rész után következnek az érdekességek. Először a dolgozat névtani alapokat boncolgat, hiszen minden egyes szereplő nevének jelentése mástmást hordoz a későbbi jellem magyarázatairól, s fontos tisztában lenni azzal, melyek a karakterek milyenségének gyökerei. Ezek után következik a regény időrendjében haladva feltérképezett időjárásügyi kutatás, s ezzel párhuzamosan a szereplők jellemének kibontakozása, az időjárási viszonyok és történések hatásai az alakok életére, lelkiállapotára, jellemváltozásaira. Teljes végkövetkeztetés levonására nem kerül sor, hiszen ahány olvasó, annyi szájíz s annyi vélemény létezik, de a lehető legtöbb szemszögből nézve kerülnek a cselekmény- és történésszálak felgöngyölítésre.

Intertextuality in Oscar Wilde's *The Picture of Dorian Gray*

GENDUR ALIZ
Anglisztika BA, III. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Anglisztika Tanszék

TÉMAVEZTŐ: DR. REICHMANN ANGELIKA, FŐISKOLAI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Anglisztika Tanszék

Dolgozatomban Oscar Wilde *Dorian Gray arcképe* című regényében intertextuális elemek segítségével vizsgálom az esztétizmus és etika kettősségét. Wilde a kettő szétválasztására törekedett, műveiben mégis szorosan összefonódik a művészet és a moralitás kérdése. Röviden foglalkozom az esztétizmus irányzatával; megjelennek Walter Pater tanulmányai a Reneszánszról, melyek az esztétista mozgalom legjelesebb szövegei közé tartoznak. A bevezető után rátérek a Nárcisz-mítosz változatainak és Dorian Gray karakterének kapcsolatára; majd a pszichoanalízis eredményei segítségével megkísérlem kategóriákba sorolni mind Dorian Gray, mind Lord Henry Wotton, Basil Hallward és Mrs Vane nárcizmusát. Ezt két okból érzem fontosnak: egyrészt árnyaltabbá válik maga a személyiségzavar, másrészt ez a jelenség kiválóan mutatja, mennyire átszövi az egész regényt az esztétizmus. Nagy hangsúly van a külsőségeken, a művészeteken, a látszaton, az „én" jobb színben való feltüntetésén; azonban megjelenik a moralitás kérdése is: a nárcisztikus személyiség képtelen törődni tettei következményével egész addig, amíg a saját érdekei nem sérülnek. Az etikai kérdések jelennek meg a második nagy egységben, melynek első témáját, a bibliai bűnbeesést nem csak a sikeres kísértés köti a *Dorian Gray arcképé*hez, hanem annak következménye is. Ide kapcsolódik Faust története – mind a régi legenda, mind Goethe műve – melyet az alku témája köt Wilde regényéhez. Dorian ugyan nem az ördöggel alkuszik, de talán pont ettől érdekes. Végül szót ejtek Maturin *A bolygó Melmoth* című gótikus regényéről, s a tanulság hasonló az előzőekhez: aki Istenhez akar hasonlítani, és a természetfeletti erőkkel cimborál, az csak kárhozatra számíthat. Röviden említést teszek a Wilde regényében található gótikus elemekről, ezek közt is találhatunk utalást a korábbi szövegre. A végső következtetés feltárja, hogy az etika és az esztétizmus egymás mellett él ugyan, de sosincsenek egyensúlyban.

Do we need a new Eve? Rewriting the Myths of Femininity in Emma Tennant's *Sisters and Strangers*

GYÖNGYÖSI NIKOLETT
Angol, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KÉRCHY ANNA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Olvasatomban Emma Tennant regényének nőreprezentációs stratégiáját vizsgálom a narratív szinteken, különös figyelmet fordítva reflexiójára különböző kultúrkörből és időkből származó mítoszokra, sztereotípiákra, valamint fiktív (ön)életrajzi műfaji és ábrázoló sajátosságaira. Dolgozatomban a szöveget először a narratív struktúra felől közelítem meg, hiszen a *Sisters and Strangers* különböző, bonyolultan rétegzett narratív szinteken szerepeltet nőket mint szerzőket vagy szereplőket. A női szubjektum ábrázolásának vizsgálatát a szöveg két műfaji sajátossága mentén építem fel. Egyrészt a narratív szintek bemutatásához kapcsolódóan a szöveget autofikcióként, fiktív (ön)életrajzi írásként interpretálom, és a benne konstruálódó női (nyelvi) szubjektumokat vizsgálom, valamint kitérek a női narratívák hagyományozódásának kérdéskörére is. Másrészt, a fiktív (ön)életrajzi narratívában létrejövő női szubjektumok értelmezése után a különböző nő-mítoszokkal és kulturális reprezentációkkal való viszonyuk mentén konstituálódó nőalakokat elemzem, hiszen a *Sisters and Strangers* mitopoetikus műfaji jellemzői legalább olyan hangsúlyosak, és vizsgálódásom szempontjából nem kevésbé lényegesek, mint autofikciós elemei. Végül azt vizsgálom, hogy a szöveg felkínál-e szubverzív női szubjektumpozíciót: a nőreprezentációk leleplezik-e a diszkurzív hatalmi működésmódokat, felforgatják-e a szubjektum kialakulását/kialakítását befolyásoló, a társadalmi szerepeket, attitűdöket előíró mítoszokat. Gondolatmenetem a már tárgyalt, egyszerre személyes és univerzalizáló kritikai–imitációs műfaji (az autobiográfiára reflektáló autofikció és a mítoszokra reflektáló mitopoézis) sajátosságok számbavételével indul, majd a szöveg mint paródia újraolvasásának lehetőségével, és a parodisztikus ábrázolásmódok elemzésével zárul. Tézisem szerint ugyanis Tennant regénye önreflexív, parodisztikus, kollázs-szerű narratívában reprodukálja az ént meghatározni kívánó személyes és társadalmi narratívák működését, megkérdőjelezve a domináns diskurzust és reprezentációs stratégiákat; és így konstruál egyfajta lokalizálhatatlan, a hatalom által egyértelműen nem definiálható, örökké mozgásban lévő női szubjektumpozíciót.

The experience of the sublime in Iris Murdoch's *The Bell*

GYURIS KATA
Anglisztika BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FRIEDRICH JUDIT, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatomban elsősorban azt vizsgálom, hogy hogyan jelenik meg a fenséges élménye Iris Murdoch 1958-ban kiadott regényében, *A harangban.* Elemzésemben Immanuel Kant fenséges koncepcióját (Az ítélőerő kritikája, 1790), valamint ennek Murdoch által értelmezett és továbbgondolt változatát (The Sublime and the Good Revisited, 1959) használom elméleti alapnak. A mű közegéből adódóan (a történet egy világtól elzárt, laikus vallási közösség életét követi végig) alaposabban megvizsgálom a XX. század második felében jellemző európai vallásfelfogást és spiritualitást is Mircea Eliade (1968), illetve Varga Győző (2008) műve alapján.

A mű elemzését elsősorban a három legismertebb Murdoch-kritikus (Byatt, Dipple és Conradi) által felállított dichotómiák és bináris ellentétpárok megvizsgálására és megkérdőjelezésére építem. Mivel a fenséges élményét individuális és később kollektív szinten is elemzem, elengedhetetlennek tartom egyrészt a karakterek alaposabb bemutatását, valamint a mű közegének (Imber Court) elemzését.

Célom az volt, hogy bemutassam, hogyan jelenhet meg a fenséges élménye egy II. világháború utáni, intellektuálisan sivár és kétségbeesett környezetben, illetve hogy a fenséges élményének átélését hogyan segíti, vagy éppen gátolja a szereplők közötti erős dinamika.

Az önálló egységek kérdései William Shakespeare *Sonnets* 1609-es kiadásában

HORVÁTH LAJOS
Etika–magyar, V. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: KOVÁCS GÁBOR, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

William Shakespeare 1609-ben, Londonban megjelent *Sonnets* című szonett-gyűjteménye rengeteg kérdést hagyott maga után az irodalomtudományban, a későbbi kiadások önkényes változtatásai miatt pedig csak fokozódott a műértelmezési problematika a szonett-gyűjteményt illetően.

A Shakespeare-kutatásoknak jelentős részterületét képezi az angol reneszánsz háttértörténete, a shakespeare-i életmű és életrajz kérdései, az 1609-ben megjelent mű további hazai kiadásainak és az eredeti műnek a világirodalmi utóélete, a magyar fordítások összehasonlító elemzése, Shakespeare lírai műveinek és szerepüknek az összehasonlítása a szerző drámai munkásságával; továbbá a szakirodalom értelmezései a *Quarto* kapcsán, illetve a műértelmezési kérdések problematikája is Shakespeare műveit illetően.

Shakespeare szonettjeinek az egységét kutatva körvonalazódik a *Fair Youth*, a *Muse*, és a *Dark Lady* szubjektumok felülvizsgálata, a *son*, a *Muse*, és a *Rose* szavak különleges szószemantikai kapcsolatai, illetve azok a lehetséges szemantikai összefüggések, amelyek által újabb és újabb narratívum konstruálható a szubjektumok identifikációja révén, az interpretáció során.

Mindezek alapján végül körülhatárolódik három olyan lehetséges önálló egység, ami az esetleges későbbi értelmezéseknek is kutatási alapként szolgál, illetve kiindulási pontja lehet az önálló, részletesebb strukturális elemzésnek a teljes mű szempontjából, beleértve a szonetteket és a mű végébe illesztett elbeszélő költeményt.

"Other sounds inhabit the garden Shall we follow it?" Oriental Influences in T.S. Eliot's *Four Quartets*

IVÁN TÜNDE
Angol nyelv és irodalom, végzett hallgató
Miskolci Egyetem BTK, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. DÓSA ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

Dolgozatom tárgyát Thomas Stearns Eliot *Négy kvartett* című alkotása képezi. A négy különálló versből álló gyűjteményt egy új, mindezidáig méltatlanul mellőzött aspektusából kívánom újraértelmezni; megkísérlem bemutatni, hogy amennyiben figyelembe vesszük az Eliot által évekig tanulmányozott, különböző ázsiai forrásokból származó filozófiai, vallásos szövegeket, a vers teljes szövege az időbe vetettség és időtlenség találkozási pontjának különböző módokon történő leírásaiként jellemezhető. Idő és időtlenség együtt kezelésével, találkozásaival Eliot a szenttel, az istenivel való találkozás lehetőségét járja körül. A különböző keleti források kibővített időfogalma teszi lehetővé, hogy újabb értelmezési lehetőséget kínáljunk. Az időfogalommal kapcsolatban tehát tárgyalni fogom a nyugvó pont fogalmát, a mozgás és az időösszefüggéseit, és különböző állapotokat, melyek az időbe vetettség állandó jellemzőiként lépnek fel, (és természetesen Eliot *Négy kvartettjében* is jelen vannak). Tanulmányom első részében részletesen ismertetem Eliot viszonyát a felhasznált főbb szövegekkel. Kitérek adatokra, melyek történetileg igazolják, hogy életének mely periódusában foglalkozott a szövegekkel. Ezen felül megvizsgálom saját viszonyulását is az adott vallásos, filozófiai témákhoz különböző művei és mások által feljegyzett megnyilvánulásai alapján. A tanulmány fő szövegében részletesen elemzem idő, időtlenség és e kettő közötti találkozási pontok leírásait, kiemelve és a *Négy* kvartett egészébe megvizsgálva bizonyos motívumokat. Végül összegzem, hogy kutatásaim alapján hogyan jelenik meg időbe vetettség és időn kívüliség a műben az ázsiai írások tükrében.

Grenzüberschreitung und Identitätskonstruktion in Daniel Kehlmanns *Ruhm*

KASKOVÁ NATÁLIA
Német nyelv, irodalom és kultúra MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KRICSFALUSI BEATRIX, TANÁRSEGÉD
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

Dolgozatom tárgya Daniel Kehlmann legújabb, *Hírnév* című regényének elemzése, pontosabban a narratív határsértések és az identitáskonstrukciók vizsgálata. Kehlmann Németországban a leghíresebb kortárs szerzők közé tartozik, számos irodalmi díj birtokosa, *A világ fölmérése* című történelmi regénye hazájában és külföldön is óriási siker lett. Az új regény mind formailag, mind tartalmilag eltér az előzőektől. Kilenc fejezet alkotja, mindegyik más főszereplővel rendelkezik, és másik történetet mesél el. A történetek mégis összefüggnek, a szereplők és a történések között szoros kapcsolat áll fenn, így a mű esetében valóban regényről beszélhetünk. A tartalom szempontjából pedig megállapíthatjuk, hogy a mű a jelenkorról szól. A mai élethelyzetek, a populáris kultúra és az új médiumok, mint a mobiltelefon, az internet vagy a film identitásalkotó szerepe válik fontossá a műben.

Elemzésemben elsősorban a narratív szintek közötti határsértéseket vizsgálom, ehhez kapcsolódóan pedig a regény felépítését, a narratív szintek elkülönülését valamint egymásba csúszását. Ahogy a figurák életközegét alkotó fikciós szintek közötti határok elmosódnak, ugyanúgy maguk a figurák sem rendelkeznek éles kontúrokkal és stabil identitással. A figurák identitásának megalkotottsága kerül előtérbe, ami az identitásuk felcserélhetőségében, elvesztésében vagy megduplázódásában mutatkozik meg. A regényben mindenhol jelenlévő metafikcionalitás még inkább szembesíti az olvasót az identitás konstruáltságával, ami egyrészt egyes szereplők narratív identitásának megalkotottságát jelenti, másrészt az új médiumok által konstruált virtuális identitást. A regényben visszatérő motívumként megjelenik a Doppelgänger, valamint a mindentudó elbeszélő irodalmi hagyományaira való reflektálás. A mű egy mesterien megvalósított játék az irodalom valamint az identitás konstruált jellegével.

Vlagyimir Szorokin *Dostoevsky-trip* című drámája *A félkegyelmű* tükrében

KIS ORSOLYA
Magyar–orosz tanári MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KROÓ KATALIN, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

Dolgozatom témája Vlagyimir Szorokin *Dostoevsky-trip* című drámája, amelyben a szereplők egy kábítószeres „utazás” alkalmával Dosztojevszkij *A félkegyelmű* c. regényének a terébe kerülnek. Vlagyimir Szorokin műveinek eddigi kritikái és értelmezései alapvetően két csoportra oszthatók. A „hagyományos” és a „posztmodern” irodalomszemlélet mentén elkülönülve vagy nem tartják értelmezésre méltónak, vagy kizárólag a posztmodern szemlélet kategóriáin és fogalmain keresztül értelmezik a drámát. Dolgozatom egy harmadik nézőpontból, Dosztojevszkijen és a Dosztojevszkij-szakirodalmon keresztül kívánja megközelíteni e ritkábban elemzett Szorokin-alkotást. Bemutatom, hogy azok a szempontok, amelyeken keresztül Dosztojevszkij poétikája értelmezhető, a Szorokin-dráma interpretációja során is kiválóan alkalmazhatók, hiszen Szorokin is ugyanazon poétikai megoldások és narratív struktúrák mentén indul el művében. Vizsgálódásom során a Dosztojevszkij-szakirodalomból jól ismert négy témakörrel foglalkozom: a botrány dinamikája, a karnevalizáció (és menippea) problémája, a pillanat és a teljesség témájának az összefűzése, valamint a kettős hőstipológia kérdéskörének vizsgálata képezi a dolgozat magját.

La circularité dans les *Confessions* de Jean-Jacques Rousseau Paradis rousseauistes

KOHÁRI ZSANETT
Francia nyelv, irodalom és kultúra MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PENKE OLGA, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Jean-Jacques Rousseau Vallomásainak olvasása során számomra a legérdekesebb kérdés az volt, hogy a szerzőnek vajon miért kell mindig elhagynia azokat a helyeket, amelyeket úgy mutat be, mint „földi paradicsomot", és hogy ezek között milyen összefüggés van. A Vallomásokban ugyanis Rousseau ötször is megtalálja az idillt, ám sosem ugyanazon a helyen: mindegyik paradicsom egy-egy külön egységet alkot, sajátos jellemzői átalakulnak. Dolgozatomban a paradicsomok szövegbeli azonosítását a lexikai mezők felállítására építem, majd tematikai elemzést folytatok, melyből arra a megállapításra jutok, hogy a földi paradicsomok, bár sok mindenben különböznek, tulajdonképpen a kiindulóponthoz újra és újra visszatérő gondolkodás részei. Rousseau nemcsak az idillt keresi a Földön, hanem önmagát is, melyet ezeken a helyeken vél fellelni, ám mindig egy kis különbséggel: sohasem ugyanaz a Rousseau hagyja el az idillikus tereket és helyzeteket, aki oda egyszer belépett. Ezáltal megszületik Rousseau egyéni „mítosza", melyben a paradicsomok képzeletbeli megállóknak tekinthetők.

Az önazonosság kérdése Barsy Kálmán narratívájában

LABONCZ ZSUZSA
Spanyol nyelv, irodalom és kultúra MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CSIKÓS ZSUZSANNA EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Barsy Kálmán neve a hazai olvasó számára még ismeretlenül cseng, pedig az Argentínában nevelkedett, és jelenleg Puerto Rico-ban élő magyar származású szerző választott hazájában rendkívül elismert és népszerű, aki már a legelső könyvével elnyerte a Casa de las Américas díját 1982-ben. Számos regénye, elbeszélése és esszékötete jelent meg, magyarul viszont csak egyetlen regényét olvashatjuk, ami az Orpheusz kiadó gondozásában *Apám arcvonásai* címmel látott napvilágot 2000-ben. Ez a mű kétség kívül nagy jelentőséggel bír a magyar irodalom történetében, hiszen olyan témát dolgoz fel, amelyről eddig nagyon keveset tudtunk: az emigráció ún. második generációjának történetét. Ennek a második nemzedéknek a tagjai között nagyon kevesen vannak olyanok, mint Barsy, aki megírják, hogyan él bennük a haza emléke, a magyar múlt és az asszimilálódás nehézségei az új hazában. Az *Apám arcvonásai* folytatásának tekinthető a 2008-ban José María de Pereda díjjal jutalmazott *Los veinticuatro días* (Huszonnégy nap) c. regény. Ebben Barsy útinapló formájában írja le az előző regényben már megismert egyik szereplő hazalátogatását Magyarországra, ami egyben egy belső utazás is, hogy megtalálja és megismerje a gyökereit és önmagát. Dolgozatom célja, hogy a két, mondhatni hiánypótló mű segítségével bemutassam, hogyan élte meg a haza-hazátlanság, és az önazonosság problémáját egy már az emigrációban felnőtt magyar író, és hogyan jelennek meg történeteiben a magyar gyökerek emlékei az új hazába való beilleszkedés problémái mellett.

Leben in der Diktatur in Herta Müllers *Herztier*

LAFFERTON LUCA
Germanisztika BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HORVÁTH GÉZA, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

A dolgozat célja, hogy bemutassa a Nobel díjas Herta Müller egyik kevésbé ismert, de annál jelentősebb német regényét, a *Herztier*t, illetve hogy áttekintse a regényről megjelent tanulmányokat.

A *Herztier* még nem jelent meg magyar fordításban. A dolgozatban felhasznált szakirodalmak legnagyobb része német nyelvű. Ez tette indokolttá a TDK dolgozat német nyelvét.

Herta Müller kortárs írónő, aki jelen regényében a ’80-as évek romániai Ceauşescu-diktatúráját ábrázolja a bánsági sváb (német nyelvű) kisebbség szemszögéből. Ennek a közösségnek ő maga is tagja, sőt, a regény elbeszélése is alapvetően egyes szám első személyben történik. A diktatúra témájának megközelítése újszerű, hiszen erről a korszakról viszonylag kevés irodalmi mű, főleg kevés sváb irodalmi mű ismert. A *Herztier* ezen kevesek egyike, világirodalmi minőségű szinten. Bár már 1994-ben megjelent, mindmáig kevés a róla született, részletes tanulmány.

A dolgozat a regényben a diktatúra megjelenési formáit szeretné bemutatni – különös tekintettel a szereplőkre és életkörülményeikre –, ugyanakkor igyekszik hangsúlyt fektetni az identitás(keresés) kérdésére is. A *Herztier* elsősorban a jelenlévő kommunista időszakról ír, de vele párhuzamosan az E./1. személyű elbeszélő emlékezetében megjelenik a nemzetiszocialista múlt is, így a regény mindkét irányzatot egyformán elítélheti és el is ítéli.

A dolgozat egyik alapvető megállapítása, hogy a *Herztier*t speciális szimbolikus nyelvezete teszi igazán különlegessé. A szimbólumok és motívumok – melyek általában először csak hétköznapinak tűnő tárgyak – számos jelentést hordoznak magukban, és bonyolult hálóként szövik át az egész regényt. Kiemelt hangsúlyt kap a „Herztier” szó értelmezése.

A dolgozat konklúziója, hogy a ’80-as évek Romániájának kommunista diktatúráját a *Herztier* elsősorban összetett, kivételes nyelvi erejével jeleníti meg.

Zweisprachigkeit in der Literatur der Ungarndeutschen

LÁTOS ESZTER
Német nyelv, irodalom és kultúra MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BALOGH F. ANDRÁS,
EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Germanisztikai Intézet

A Zweisprachigkeit in der Literatur der Ungarndeutschen (Kétnyelvűség a német nemzetiségi irodalomban) című dolgozat a kétnyelvűség szerepével foglalkozik a magyarországi német nemzetiségi irodalomban. A kutatás célja a kétnyelvűség vizsgálata a német nemzetiségi költészetben: hogyan jelenik meg a nyelvi interferencia kérdése, az identitásprobléma, a magyar és a német kultúra hatása, melyik nyelv válik dominánssá a kétnyelvű, kisebbséghez tartozó költők verseiben

A dolgozat ismerteti a kutatás szempontjából fontos nyelvészeti hátteret: milyen megközelítései és meghatározásai vannak a kétnyelvűségnek, melyek a közösségi kétnyelvűség jellemzői. A nyelvészeti háttér és a magyarországi német irodalom ismertetése után a kutatás Kalász Márton, Valeria Koch és Robert Becker költészetében megjelenő kétnyelvűség hatását vizsgálja.

A kétnyelvűség mindhárom német nemzetiségi költőnél más módon jelenik meg. Kalász Márton magyar költő, kizárólag magyar nyelven ír, de foglalkoztatja a német nemzetiségi identitásprobléma. Valeria Koch kétnyelvű költő, mindkét nyelven ír, de német nyelvű költészete jelentősebbé válik. Robert Becker németül ír, költészetében az identitásprobléma és nyelvi kérdés nem játszik jelentős szerepet.

Költészetük nyelvét nem egyértelműen a nyelvi közösség határozza meg. Különböző kulturális, társadalmi és tradicionális kritériumok játszanak abban szerepet, hogy melyik nyelv válik költészetük nyelvévé, mennyire fordulnak el az egyik nyelvtől, és a kisebbségi dentitástudat mennyire befolyásolja költészetüket.

La perception de l'espace et la représentation du sujet dans *Naissance des fantômes* de Marie Darrieussecq

LIPTÁK-PIKÓ JUDIT
Francia nyelv, irodalom és kultúra MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GYIMESI TÍMEA, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Marie Darrieussecq a francia regényírók úgynevezett „új generáció"-jához tartozik. Regényeinek főhősei szinte kivétel nélkül mindig nők, legtöbbször anya és lánya kerülnek a középpontba (a mellékszereplők között természetesen találunk férfiakat is). Történeteinek eme „nőuralma" miatt Darrieussecq-et az elemzők és a kritikusok a „feminista író" szerepkörébe skatulyázták be, már egészen a kezdetektől fogva. A Darrieussecq műveiről szóló tanulmányok döntő hányada nem is foglalkozik egyébbel, mint az anya-lánya konfliktusos kapcsolat bemutatásával, a nő modern társadalomban betöltött szerepének elemzésével, valamint a regényeiben fellelhető különböző szimbolikák felkutatásával (nő-állat, víz-anya stb.).

Természetesen ezek is lehetséges olvasatai az eddigi Darrieussecq életműnek, azonban úgy érzem, hogy ennél sokkal több rejtőzhet egy-egy adott regényben, ha közelebbről megvizsgáljuk őket. Dolgozatomban a *Naissance des fantômes* címet viselő, Darrieussecq 1998-ban megjelent, második könyvét elemzem és rávilágítok azokra a részletekre, melyekre az eddigi tanulmányok véleményem szerint nem fektettek különösebb hangsúlyt. Ezek többek között a főhősben lezajló lelki, érzékelési és látási folyamatok, valamint az ezek hatására létrejövő új terek leírása és elemzése. Továbbá vizsgálat alá veszek − a regény függvényében − bizonyos fogalmakat, úgy mint a tekintet vagy a tér. Munkámra többek között nagy hatással voltak Jacques Lacan, Julia Kristeva és Michel Foucault elméletei.

Összefoglalva tehát dolgozatomban arra derítek fényt, hogy mi történik tulajdonképpen ebben a rövidnek mondható regényben a főhőssel, miféle kálvárián megy keresztül, mely végül a következőt mondatja vele: *„(…) csak azt tudom, hogy ebben a pillanatban végleg feladtam, hogy azon törjem a fejemet, vajon a férjem (a macskák, a madarak, a halak és a legyek az összetett szemükkel) érezte-e és látta-e, amit én láttam és éreztem.*"

Die Netzwerke von Karl Maria Kertbeny in der Periode von 1865–1881

MARSAI CSABA
Germanisztika BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BALOGH F. ANDRÁS, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Germanisztikai Intézet

A dolgozat célja azon szervezőelv bemutatása, mely segítségével Kertbeny Károly 1865-1881 között irodalmi hálózatát létrehozta. A modern hálózattudományoktól átvett aspektusok mellett a Kertbeny tíz a dolgozatban közreadott levele szolgáltak segítségül a kutatásban. A szakirodalomból megszerzett információkat alátámasztják a levelek tartalmi és formai elemzését követően levont következtetések Kertbeny irodalmi hálózatának kettősségét illetően, miszerint magyar és külföldi kapcsolatai ellentétes módon bontakoznak ki. Míg külföldön az idegen nyelvű publikum tetszését megnyerve elismert irodalmárként egy jól működő rendszert sikerült kialakítania, addig Magyarországon kapcsolatépítő tervei a nagyszámú ismeretségek ellenére kudarcba fulladnak. Hazai negatív megítélése és a sok kritika ellenére célját sikerült elnyernie. Műfordításaival, újságcikkeivel, írói munkáival közvetítette a magyar irodalmat és kultúrát a külföld (főként Nyugat-Európa) felé.

Time Interrelations and Metamorphosed Realities in Jeanette Winterson's *Sexing the Cherry*

MÁRTON ÁGOTA
Angol–magyar, III. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MIHÁLYCSA ERIKA, TANÁRSEGÉD
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

A dolgozat az idő és tér kifejezhetőségét, a „valós fikciók"/fikcionális valóságok, téridők közötti összefüggéseket, a narráció időbeliségét és a szereplők idő-tapasztalatait vizsgálja Jeanette Winterson *Sexing the Cherry,* avagy *A cseresznye nemesítése* című regényében. A posztmodern szövegköziségébe ágyazott, elfogadott és igaznak ítélt elméleteket dekonstruáló és újra felépítő metódusokat követve, a befogadó egy folyton átalakuló, instabil világban találja magát, ahol szavak, átírt/újraírt történetek, identitások és világnézetek összessége teszi nyitottá és önreflexívvé a művet. A többszörös lét bizonyossága (Jordan és a Dog Woman egyaránt megmutatkozik a tizenhetedik és a huszadik században is) a párhuzamos valóságok súlytalanságában válik relevánssá, ahol az utazás nem igényel feltéltenül helyváltoztatást. Így a belső utak képzeletbeli helyekre, avagy az emlékek áramába vezetnek. Tulajdonképpen az emlékek is imaginárius helyeknek minősülhetnek, mert az alkotás időperspektívájában egybeolvadnak a múlt, jelen és jövő közötti megkülönböztetések. Az írás- és elmondás folyamata, a metaforikus időkezelés nyomán úgy teszi kifejezhetővé az idő megfoghatatlan teljességét, hogy töredékek felől közelít az Egészhez. A töredékek metamorfózisa kiterjed a szavak és gondolati hálók szintjére is. A szöveg, a nyelv kilép „átlátszóságából", közvetítő funkciójából, önmagára figyeltet: azaz ugyanúgy mozgásba kerül, mint az előre- és visszautaló szerkezetek változó jelentésmezői.

Mindez az interpretáció és az írásfolyamat, illetve a megírhatóság relativitásának a kifejezője, a látszólagosan dichotómiákban jelölt, de az azokra nem csökkenthető mintázatban.

Exotic and Sexual Relations in Byron's Oriental Tales

MEDVE TAMARA
Anglisztika MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: P. BALOGH ANDREA, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatom egzoticizmus és szexualitás szempontjából vizsgálja Lord Byron négy keleti poémáját, *A gyaur*t, *Az abüdoszi menyasszony*t, *A kalóz*t és a *Larát*. Edward W. Said *Orientalizmus* című művét veszem alapul, miközben azt vizsgálom, hogyan reprezentálja Byron a Keletet. Az említett poémák a Keleten játszódnak ugyan, ez azonban nem a „valódi" Kelet, hanem egy nyugati romantikus költő által alkotott kép. A Keletnek ez a fajta reprezentációja több mint puszta vágyódás az Oriens titokzatos világa után, ez az ábrázolás hatalmi és politikai viszonyokon alapul, és a felsőbbrendűség tudatára épül. Az európaiak felsőbbrendűnek titulálták önmagukat a gyarmatok népeivel szemben, uralkodni akartak a Keleten és az ott élő embereken egyaránt. Ez a hozzáállás a kultúrában és az irodalomban egyaránt tükröződött, tehát véleményem szerint elengedhetetlen a költő keleti tárgyú költeményeinek posztkoloniális diskurzusban való tárgyalása. Álláspontom igazolása érdekében amellett érvelek, hogy Byron a Keletet egy idealizált és túlromantizált színpadként használta, mely megfelelőnek bizonyult poémái előadására. Az „orientalizált" színpad lehetőséget nyújtott a Kelet liberális szexualitásának ábrázolására, a keleti nőkről kialakult sztereotípiák, valamint a nemi szerepek előadására. Byron megvilágításában az egzotikus nők még kívánatosabbnak tűntek a nyugatiak számára, a Kelet pedig még több lehetőséget nyújtott nekik szexualitásuk szabad gyakorlására. Nézetem szerint a Kelet színpada olyan mértékű szabadságot engedélyezett a költőnek, melyet egy 19. századi nyugati színpad nem tudott volna megteremteni. Byron keleti poémáit tehát egzoticizmus és szexualitás szempontjából egyaránt vizsgálom, és amellett érvelek, hogy a brit költő egy érzékiséggel megfűszerezett Kelet-képet alkot, amely nem mellesleg hegemonikus alá- és fölérendeltségi viszonyokon alapul.

Draculas as the Representations of the Stokerian Social Environment

MÓCZA ATTILA
Angol–informatikus könyvtáros, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: ANTONI RITA, TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Ezen dolgozat célja annak bizonyítása, hogy a három legismertebb Drakula alkotás, nevezetesen Bram Stoker *Drakula* című eredeti regénye, Tod Browning *Drakula* és Francis Ford Coppola *Drakula* című alkotásai, mint film adaptációk, értelmezhetők kulturális allegóriákként. Két alapelv van, melyek irányelvként szolgálnak, hogy ezt a pontot elérjük. Az elsőő több összehasonlítás elvégzése társadalmi és kulturális szempontból Stoker irodalmi alkotása és szerzője korának valósága között. A második ezek megtestesülése a filmverziókban. Azonban mielőtt így tennénk, Stoker korának társadalmi és kulturális ideológiai nézőpontjainak és azok okainak tárgyalása elengedhetetlen. A célravezető eljárás a dolgozat céljának megvalósításához karakterelemzések általi megegyezések megállapításán át vezet. Stoker, több kritikus szerint, a viktoriánus ideológia híveként, vámpírokat formált azon karaktereiből, akik olyan ideológiai szempontok szerint éltek, melyek ellentétesek voltak az övéivel. Hogy kihangsúlyozza, hogy értékeik annyira abnormálisak, amennyire a vámpír eltér az embertől, Stoker két ilyen karaktertípust határozott meg. Az egyik a hedonista Dandy, Drakula gróf karakterében, akinek céltalan és meggondolatlan életstílusa összeegyeztethetetlen volt a viktoriánus társadalom viselkedésnormáival. A másik, női vámpírokban álcázva, az Új Nő, aki megcsömörödvén a hagyományelvű viktoriánus teóriáktól, a lázadást választja. Ugyanakkor, a szerző kiszélesítette az ideológiai űrt a fent említett karakterek és azok között, akik a viktoriánus ideológiai nézeteket képviselték, utóbbi regényalakok idealizálása által. Ezen idealizálás által a szerző nemcsak a társadalma értékeinek megfelelő voltát hangsúlyozta, hanem tanítani szándékozta férfi és női olvasóit az ideális viktoriánus férfi és női karakterek, nevezetesen a gentleman és az „angel-of-the-house", viselkedésmódjára. Stoker ábrázolásmódja jelen van a két leghíresebb filmadaptációban, változatlan, némileg vagy jelentősen átdolgozott módon.

The Pattern of "Non-Supernaturalism" in the Anglo-Saxon Classic Weird Tale

MOLNÁR ANDRÁS
Anglisztika BA, II. évfolyam
Kodolányi János Főiskola, Angol Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. KODÓ KRISZTINA, FŐISKOLAI TANÁR
Kodolányi János Főiskola, Angol Nyelv és Irodalom Tanszék

A dolgozat célja a „nem természetfeletti" rémtörténetek vonalának ismertetése a XIX. század első fele és a XX. század első harmada között. A munka két nagyobb egységre oszlik. Az elsőben a rémtörténet meghatározásának egyes problémáit taglalom. A fogalommeghatározáshoz alapvetően Howard Phillips Lovecraft felfogásához folyamodom: ő olyan jelenségeket állított a meghatározás középpontjába, amelyek megtörténte „képtelenség", emellett félelmet ébresztenek az olvasóban. Ezt az álláspontot egyúttal igyekszem megvédeni Tzvetan Todorov kritikájától. E célból egyfelől a két személy által vizsgált tárgy különbségeire mutatok rá, másrészt árnyalom Lovecraft álláspontját a todorovi fantasztikummeghatározás fényében.

Ezt két dichotómia kibontása követi. Az első a „természetfeletti", illetve a „nem természetfeletti" rémtörténet megkülönböztetése, amely meglátásom szerint némileg illuzórikus, de hasznos fogódzó a vizsgálat tárgyának kijelölése szempontjából. A második a „gonosz" és a „közömbös" szörnyalakok megkülönböztetése, amely utóbbit elsősorban Lovecraft alkalmazta tudatosan.

A dolgozat második részében egyes „nem-természetfeletti" félelemforrásokat tartalmazó írásokat elemzek. Az elemzés végére érve megállapítom, hogy a „nem természetfeletti" motívumok mindegyik munkában megtalálhatók, és ezzel bizonyos tekintetben a lovecrafti rémtörténet-felfogás előzményeinek tekinthetők. Rámutatok továbbá, hogy a „közömbös" szörnyalakok e jellegének explicit kiemelésére csak Blackwood művében kerül sor, ezzel Blackwood akaratlanul is megelőlegezte a Lovecraft által közvetített kozmikus iszonyatot, ez az átfedés azonban teljességgel eshetőleges, a két író ellentétes felfogása ugyanis elejét vette a hasonló üzenetű művek keletkezésének.

Chrétien de Troyes : les motifs qui relient ses romans arthuriens

ORBÁZI MELINDA
Francia nyelv, irodalom és kultúra, MA I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PÁLFY MIKLÓS, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

A címben szereplő „arthuri" jelzőt az indokolja, hogy a dolgozatban nem kívánunk foglalkozni a *Cligès* című regénnyel az összefüggések vizsgálatakor, ebben ugyanis az arthuri udvar csak laza keretként, közhelyként van jelen. A dolgozat célja, hogy a művek elemzésének segítségével bemutassuk Chrétien de Troyes írói pályájának ívét.

A bevezető rész Chrétien korabeli irodalmi szerepét és jelentőségét értékeli, valamint írói karrierjének kezdetét mutatja be.

A második fejezet párhuzamot von az *Érec és Énide* valamint az *Yvain* című regények, az *Yvain* és a *Lancelot*, s végül a *Lancelot* és a *Perceval* között. Míg az első esetben a párhuzam főleg tartalmi vonásokra épül, a második párhuzam mögött pedig szerkezeti összefüggés rejlik, addig a *Lancelot* és a *Perceval* kapcsolata összetettebb: mind tartalmi, mind formai ismérvek alapján határozható meg. Az összefüggések részletes kifejtése során fény derül Chrétien írói alkatának alakulására, sajátos fejlődésére. Az *Érec* és az *Yvain* cselekménye kiegészíti egymást, és így a lovagi erények ellentmondásosságát oldja fel. Az *Yvain* és a *Lancelot* szerkezeti egymásba fonódása – az udvari szerelmi felfogás elleni lázadással együtt – már az utolsó két (befejezetlen) regény metafizikai síkra emelkedését készíti elő: a földin keresztül az égi szerelem, az Abszolútum keresése szükségszerűen válik befejezhetetlenné.

A harmadik fejezetben, az *Yvain* és a *Lancelot* narratív struktúrájának elemzése során válik világossá a szerző kételyekkel teli álláspontja: lázadása az udvari szerelmi kódex ellen.

Végül, a konklúzióban áttekintő módon foglalkozunk a művek közös vonásaival, közös kérdéseivel és az eltérő válaszokkal, valamint a művek közötti oppozíciókkal. Chrétien írói pályafutásának íve így válik érzékelhetővé.

A szövegtagolás Abbé Prévost *Histoire du chevalier des Grieux et de Manon Lescaut* című regényében

PÁLFALVI BETTINA
Romanisztika BA (francia szakirány), III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Francia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. KISS SÁNDOR, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Francia Tanszék

A kérdés, amire a választ keresve tanulmányoztam ezt a művet, az volt, hogy vajon milyen szövegtagolási eszközök állnak a szerző rendelkezésére, hogyan működnek ezek egy koherens, nagyobb terjedelmű szövegben, és hogyan hatnak az olvasóra, hogyan irányítják a dekódoló figyelmét. Elemzésem során több szempontot is figyelembe vettem a megfelelő szakirodalom felhasználásával. Vizsgáltam mind a tipográfiai, mind a nyelvi tagoló eszközöket, melyekkel kapcsolatos feltételezéseimet sikerült bebizonyítanom, indokolnom és a szövegből idézett példákkal alátámasztanom. Feltételeztem, hogy a regényen belül minden kisebb-nagyobb egységnél találok valamilyen határpontot, hogy valamilyen elem mindig jelzi a váltásokat és fordulatokat. Azt tapasztaltam, hogy egy szöveget több, különböző célból lehet tagolni, és erre mindig megvannak a megfelelő eszközök, melyek általában a velünk született, illetve a tanult nyelvi ismeretekre építenek, bizonyos esetekben az olvasó érzelmeire hatnak.

A dolgozatomban bemutatott szempontok és eredmények segítségével pontosabb képet alakíthatunk ki a regény felépítéséről és tagolásáról, az erre alkalmas nyelvi és nem nyelvi eszközökről a tartalom figyelembevételével. Olvasóként pedig könnyebben meg tudjuk indokolni érzéseinket, benyomásainkat.

The Respectable Beast: Animal Versus Human Character Traits in Conrad's "Falk"

PENTALLER ANNA
Anglisztika BA, III. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Anglisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. JUHÁSZ TAMÁS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Anglisztika Intézet

A kutatás célja az volt, hogy választ kapjak bizonyos interpretációs kérdésekre Joseph Conrad „Falk" című novellájával kapcsolatban. A dolgozatban a főszereplő kettősségét vizsgálom a novellában megjelenő Darwini elvek és állatias tulajdonságok – természetes szelekció, erős ösztönök – illetve az alapján, hogy mi teszi őt emberré. A Darwin-vonalat több szerző is feldolgozta, viszont alapvetően a mű kevés kritikai figyelmet kapott, így korántsem válaszolnak meg minden kérdést. A főszereplőhöz alapvetően ellenségesen viszonyulnak az őt körülvevő karakterek, nagyrészt ebből is fakad az a gazdag képvilág, amely Falkot állatiasként tünteti fel. Ezzel szemben sok utalás történik Falk vágyára, hogy a társadalomhoz tartozzon, illetve, hogy morális aggályai vannak azzal az eseménnyel kapcsolatban, ami társaiból ezt az ellenszenvet – többek között – kiváltotta. Ennek vizsgálatában segítettek Claude Lévi-Strauss és más szerzők antropológiai írásai. Falk egzisztenciájának kérdését a többi karakter szempontjából vizsgáltam összevetve az ő viselkedésükkel, hiszen az egymáshoz való viszonyulásuk nagy szerepet játszik a történet alakulásában, illetve a kérdésük megválaszolásában: Falk ember vagy szörnyeteg? A szereplők viselkedése is érdekes kérdéseket vet fel magával a ténnyel kapcsolatban, hogy felteszik ezt a kérdést. A kutatást a rendelkezésre álló szakirodalmak tanulmányozása valamint konzultációk segítették.

Gender and Power in Turn-of-the-Century British Fiction

PETNEHÁZI ANNA
Anglisztika MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. BÉNYEI TAMÁS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Kutatásom célja bemutatni, hogy a 19–20. század fordulójának regényeiben, hogyan jönnek létre a hatalmi erőviszonyok. A regények, amelyeket vizsgálok, többek között Bram Stoker: *Dracula*, Le Fanu: *Carmilla* és Rider Haggard: *She* című művei, melyeket a hegeli úr-szolga dialektika perspektívájából mutatom be, amely rávilágít arra, hogy minden hatalmi viszonyrendszerben jelen van a kölcsönös függés, hisz mindkét fél a másiktól várja önmagaságának fel-, illetve elismerését. Ezáltal a látszólag erős és veszélyes *'femme fatale'* női karakter vagy a vámpír sem egyértelműen domináns, hisz az előbbi függ az őt megkonstruáló tekintettől, az utóbbi pedig saját beteljesíthetetlen vágyának rabja. Ugyanez érvényes a hipnózisra is, ahol az elnyomottnak és alárendeltnek tűnő hipnotizáltról is kiderülhet, hogy valójában ő rendelkezik azzal a képességgel, hogy az őt hipnotizálót meggyengítse. Mindezen szempontokat egyesíti Ayesha alakja Rider Haggard *She* című művében, mivel ő egyszerre domináns és veszélyes figura, ugyanakkor szép példája a hipnózisban alárendelődő hipnotizőrnek is, mivel ő maga is saját önző és határokat nem ismerő képességeinek áldozatává válik. Összességében tehát azt szeretném bizonyítani, hogy mennyire összetettek a hatalmi relációk a viktoriánus kor fiktív regénytereiben.

Entre mythe et rêve
Analyse de *Mélusine* de Franz Hellens

PLEYER ADRIENN
Francia–lengyel, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MARTONYI ÉVA, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

Dolgozatom témája, Franz Hellens *Mélusine* című regényének elemzése. Ennek a regénynek a stílusát az álom stílusával azonosította Henri Michaux, amit a szerző is megerősített azt állítva, hogy a *Mélusine* nem más, mint álmok sorozata. Először tehát azt vizsgáltam, miként érzékelteti Hellens, hogy művének cselekménye az álmok világában játszódik, mik azok a regényen belüli elemek, amelyek az olvasó számára ezt egyértelművé teszik, vagy igyekeznek egyértelművé tenni. Ilyen elemek az egyes szám első személyű narráció, az események gyorsasága, azok okainak látszólagos hiánya, a gyakori helyszínváltások és a csodás elemek.

A regényben két irodalmi mítosz is hangsúlyosan jelenik meg. Mint azt a cím is jelzi, az egyik Mélusiné, aki az egész történetet végigkíséri, a másik pedig Merliné, akiről csak az utolsó oldalon derül ki, hogy különböző alakokban végig részt vett az események alakításában. Előzetesen azt feltételeztem, hogy az álomvilág érzékeltetését szolgálja az erőteljesen jelenlévő mítoszhasználat, valamint az ezekhez szorosan kapcsolódó motívum és szimbólumrendszer. A mítoszkritika módszereivel dolgozva összevetettem a két mítosz korábbi megjelenéseit és jellemzőit a *Mélusine-ben* jelenlévőkkel.

Hellens átalakította a Mélusine mítoszra jellemző történeti sémát, de megtartotta a legfontosabb epizódokat, Mélusine vízhez való kötődése pedig szinte teljesen átjárja a regényt. Hellens regényében ő a fény és a mozgás (amik új jellemzők), ő az események mozgatórugója, az egyik fő szervezőerő. Mélusine repül, úszik, siklik, és így azt a szabadságot jelképezi, amit csak az álmodó ember él meg. Merlin alakjából számos elemet átvett Hellens. Jelenléte az álomvilág titokzatos és érthetetlen oldalát erősíti, többször csak mint ismeretlen jelenik meg, miközben ő tarja össze a cselekményt, és ő a regény másik rendező ereje. Ebben a világban a főhős, vagyis a halandó csak elszenvedi az eseményeket, akárcsak az álmokban.

Heimat und Sprachsuche bei den Autoren aus Südtirol

RUPPERT ZOLTÁN
Némettanár–magyar mint idegen nyelv tanára MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BALOGH F. ANDRÁS, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Germanisztikai Intézet

A dél-tiroli irodalom helyzete több szempontból is sajátságos és érdekes. Mivel az itt élő szerzők többnyire osztrákok, azaz német anyanyelvű emberek, ezért számtalan problémával, nehézséggel kell szembenézniük. A kutatás rávilágít az ottani irodalom helyzetére, illetve az írók identitásának, haza-, és nyelvkeresésének problematikájára, főként a különböző műfajú szövegek, cikkek, riportok, beszámolók és egyéb írások alapján. A felhasznált irodalom megválasztása úgy történt, hogy a lehető legjobban kitűnjenek a fent már vázolt problémakörök.

Számtalan író, irodalmár tevékenykedik, közülük – több helyen megerősített álláspont szerint – a legelismertebb, legjelentősebb alakja Joseph Zoderer. A dolgozatban ezért (is) kap központi, hangsúlyos szerepet. Kitűnik, hogy az itt élőknek nagyon fontos az identitásuk, az anyanyelvük, kultúrájuk. Ezeket a nehézségeik ellenére saját eszközeikkel próbálják ápolni, védeni, mert az olaszok általában lenézik, és nem tekintik őket egyenjogú állampolgároknak. Az integráció nehézkes, annak ellenére, hogy többségük ma már hivatalosan olasz anyanyelvűnek is számít. Autonóm provinciaként egyre több jogot, lehetőséget szeretnének maguknak kiharcolni, de sok esetben falakba ütköznek. Egyetlen „fegyverük" az irodalom, mellyel nagyon jól kifejezhetik érzéseiket, helyzetüket akár németül, akár olaszul.

Egyre több dél-tiroli írókör van, alapítványok segítik a könyveik megjelenését. Bár van jó néhány ellenző, mégis a kutatás eredménye az lett, hogy igenis van egységes, önálló dél-tiroli irodalom, mely igen sokszínű és változatos. Remélem, hogy a dolgozat felkelti e terület iránt az érdeklődést és esetleg további kutatói témák merülnek fel, ugyanis hazánkban igen kevéssé tárgyalt szegmense az irodalomtudománynak.

Beowulf and the Dragon

RUSVAI MÓNIKA
Anglisztika BA, III. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Angol Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KATHLEEN DUBS, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Angol Intézet

A *Beowulf* sárkánya már a kezdetektől fogva nagy érdeklődést váltott ki az irodalomkritikusokból. Alapvetően két megközelítés ismeretes. Az egyik a sárkányt a keresztény gondolatvilágon keresztül értelmezi, a sátán, avagy a kapzsiság bűnének allegóriájaként. A másik, talán mindeddig kevésbé kifejtett irányzat az északi pogány világ felől közelíti meg ezt a különös teremtményt. Jelen dolgozat célja, hogy ez utóbbi felfogást erősítvén, a sárkányt mint sárkányt, a történeten belül fizikai valóságnak elképzelhető lényt mutassa be.

A felhasznált szakirodalomban döntő szerepet kapott J. R. R. Tolkien professzor alapvetőnek tartott munkája, a *Szörnyek és ítészek* című esszé, de emellett a sárkánnyal foglalkozó újabb megközelítéseket is felhasználtam. Ahhoz, hogy egy részletes, összefüggő képet rajzoljak a sárkányról mint a pogány világ természetfeletti lényéről, elengedhetetlen volt az összegyűjtött szakirodalom kritikai vizsgálata. Noha az esetek többségében nem kérdőjeleztem meg a neves kritikusok gondolatait, gyakran igyekeztem azokat továbbvezetni, új következtetéseket levonni. Saját érveim bizonyításához elsősorban magára a költemény szövegére támaszkodtam, mégpedig Seamus Heaney lírai fordításában. Dolgozatomban különös hangsúlyt fektettem annak bemutatására, milyen szerepe lehet a sárkánynak az angolszász társadalomban már-már ördögi körré váló bosszúhadjáratok láncolatában, valamint arra, hogy e misztikus lény jelenléte miként segíti elő Beowulf hőssé válását.

Arra a kérdésre, hogy tulajdonképpen mit jelent sárkánynak lenni, a dolgozat egésze a következő választ adja: egy sárkány se nem isten, se nem állat (jóllehet mindkettő tulajdonságaival rendelkezik), hanem egy olyan lény, amely arra a célra született, hogy egyszerű halandóknak halhatatlan dicsőséget szerezzen.

L'amour en tant que religion chez Stendhal

SALAMON ORSOLYA
Magyar–francia, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KOVÁCS ILONA, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

A *Vörös és fekete* cím sokféle lehetséges jelentése közül több jól ismert: leggyakrabban úgy értelmezik e színeket, mint Julien lehetséges katonai vagy papi életútjának jelképeit. Annak ismeretében, hogy *A pármai kolostor* hőse, Fabrice del Dongo, romantikus boldogságkeresése közben ugyanezen válaszút elé érkezik, az ő történetében is kimutatható a „vörös *és* fekete" ilyen értelmű szimbolikája. Mindkét esetben egy választási lehetőségről van szó a hadi és a vallásos pálya között, azaz főhőseinknek el kell dönteniük, hogy a „vörös" vagy a „fekete" útra lépnek-e. De vajon valóban csupán erről szólnak-e a regények?

Ha közelebbről megvizsgáljuk e műveket, észre kell vennünk, hogy Julien és Fabrice valójában nem is a katonai és a papi hivatás közötti választást mérlegelik, hanem sokkal inkább a vallási és a világi élet közt nem tudnak dönteni. Ilyen értelemben pedig kitágul a színek lehetséges értelmezése, oly módon, hogy a fekete az Isten imádatát és a cölibátust is jelképezheti, míg a vörös a világi szerelmet. A cím ez esetben továbbra is választási lehetőséget sugall: „vörös *vagy* fekete?". Felvetődik azonban a kérdés, hogy főhőseinknek tényleg választaniuk kell-e a vallás és a szerelem közt?

A stendhali regényvilág ismeretében erre a kérdésre csak nemmel felelhetünk. Mégpedig azért, mert nála a szerelem kerül a vallás középpontjába Isten helyére. Ebből pedig az következik, hogy maga a szerelem válik vallássá, vagy más szóval: a „vörös *a* fekete". És hogyan jut ez a szenvedélyes érzelem központi szerephez a hősök életében? A szerelem fokozatos felértékelődésével. Ahhoz, hogy ez a folyamat jól átlátható legyen, dolgozatomban a szerző saját terminusait fogom átvenni, melyeket *A szerelemről* című monográfiájában vezet be. Ezekre támaszkodva tisztán látható, hogyan válik Julien és Fabrice don Juanból Wertherré. Don Juan a hirtelen fellángoló, rövid életű szerelmet testesíti meg. Számára sokkal inkább a hódítások mennyisége a fontos, nem azok minősége. Werther ezzel ellentétben a szenvedélyes, önzetlen, örökké hűséges szerelmet jelképezi. E két végletes szerelem-típus közt természetesen óriási szakadék tátong, ami csak a szerelem kikristályosodásával hidalható át. Ezért előbb sorra vesszük a szerelem kialakulásának lépéseit a főszereplők életében, és ez világossá teszi, hogy az olyan vallásos hátterek, mint a Verrières-i templom, vagy a Farnèse torony kápolnája, nem pusztán díszletként szolgálnak az egyes jelenetekhez: Julien és Fabrice számára ezek lesznek a szerelemhez való megtérés kultikus helyszínei.

Les enjeux du spatial. Stratégies narratologiques dans *Notre-Dame de Paris* de Victor Hugo

SELMECZY SÁRA
Franciatanári MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SIMONFFY ZSUZSANNA,
EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Victor Hugo *A párizsi Notre-Dame* c. regényében a tér működése a legfontosabb szervező elem. A tér – saját rendszerének alárendelve az időt, az aktánsokat, a cselekményt – totalitásra törekszik, ez által irányítja és uralja az elbeszélést. Ez az uralom meg is valósul, ám a térnek szükségszerűen meg kell semmisülnie ahhoz, hogy egy újfajta időmenzió – melyet „történelmi hatásnak" nevezek – jöhessen létre, mely képes az elbeszélés és a befogadó közti távolságot minimálisra csökkenteni.

A NYELV szerepe Viktor Pelevin *Empire „V”* című regényében

SIMÁNDI CSABA
Szlavisztika MA, II. évfolyam
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Szláv Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZABÓ TÜNDE, EGYETEMI DOCENS
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Szláv Filológiai Intézet

Dolgozatomban Viktor Pelevin *Empire „V”* című regényének elemzésére vállalkoztam. Pelevin a kortárs orosz irodalom emblematikus figurája. Azon túl, hogy alkotásaiban játszik a különböző mitológiai hagyományok, vallási és filozófiai szövegek ütköztetésével, műveinek szereplői gyakran mitológiai lények, esetünkben pedig vámpírok. Elemzésem első részében összevetem a regényben bemutatott vámpír-képet a kultúrtörténet folyamán kialakult, mára toposszá vált vámpírábrázolással.

Ezután ismertetem, hogyan szervezi a regény szövegét a NYELV kettős jelentése: a **nyelv** mint szerv, illetve a **nyelv** mint jelrendszer. Különböző aspektusokból vizsgálom a szöveg nyelvi síkjait, a vámpírok sajátos nyelvhasználatától, a regényben előforduló nyelvi játékokig.

Végül kimutatom, hogy az *Empire „V”* egyik meghatározó filozófiai forrása Schopenhauer *A világ mint akarat és képzet* című művében keresendő, és megvizsgálom, ez hogyan kapcsolódik a nyelv nézőpontjából a Pelevin-regényhez.

Buße als handlungsbestimmendes Motiv bei Hartmann von Aue

SUDÁR BALÁZS
Német, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. JÓNÁCSIK LÁSZLÓ, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

Mivel a szakirodalom nem képvisel egységes álláspontot Hartmann von Aue *Gregorius* és *Szegény Henrik* című műveinek vallási értelmezésével kapcsolatban, célom az volt, hogy az eddigi értelmezéseket a művel és egymással összehasonlítva kialakítsak egy a szövegnek megfelelő álláspontot. A művek értelmezése szempontjából kulcsfontosságúnak tűnt a vezeklés, mint ellentmondások nélkül ábrázolt motívum. Ezért ebből, főként a második, anyát és fiát is érintő vezeklésből indultam ki, hogy Hartmann szövegével folyamatosan egyeztetve értelmezzem az ahhoz vezető eseményeket. Az első vezeklést kiváltó vérfertőzéshez hasonlóan a legtöbb kutató a második vezekléshez is keres egy bűnt. Hartmann maga azt írja, hogy e vezeklés oka a vérfertőzés, ám mivel a felelősség alól felmenti karaktereit, a kutatók is másban keresik az okot. Ez azonban a szöveg egyre szabadabb értelmezéséhez vezet. Ennek megítéléséhez az egyértelműen ábrázolt első vérfertőzést vettem alapul, a magyarázatokat pedig a teológia szempontjából is megvizsgáltam, ami szintén hasznosnak bizonyult egyes téves értelmezések kizárásában. Ezután bővebben is kitértem a szerző által említett bűnök, a *desperatio* (az isteni irgalomba vetett bizalom hiánya, elkeseredés), *praesumptio* (az isteni irgalomba vetett túlzott bizalom, vélelem) és *superbia* (gőg) vizsgálatára, pontosítva azok szerepét.

Ezután hasonló módon jártam el a *Szegény Henrikkel*, amelyben a vezeklés csak mint lehetséges magyarázat jelenik meg a cselekmény egy meghatározó pontján, itt a két főszereplő motivációi kínáltak több lehetőséget a vizsgálatra.

A korábbi magyarázatok összevetése az általuk is figyelembe vett teológiai szempontokkal és Hartmann szövegével megmutatta, hogy a műben kimondott tényektől eltérni csak a szöveg túlzott, akár erőltetett magyarázatával lehet, a szándékosan paradox kijelentések feloldása a mű félreértelmezéséhez vezethet.

Blumenmetaphorik von der Romantik bis zu der Expressionismus

SULYOK BLANKA
Német nyelv és irodalom, végzett hallgató
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. LINDNER HENRIETT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztika Intézet

Dolgozatomban két költő, Novalis és Gottfried Benn költészetfelfogását vetem egybe, kiválasztott művek alapján. A szakirodalom tanúsága szerint a két költőnek ilyen poétikai összevetése nóvumnak számít mind a két szerzőhöz köthető kutatásban, ezért a témaválasztás sok önálló elemzőmunkát kíván. Dolgozatom elsősorban szubjektív interpretáción alapul, de figyelembe veszem a két szerző irodalomról, művészetről vallott nézeteit is. Azt is vizsgálom, hogy a két művész esztétikai, irodalomelméleti elképzelései hogyan érhetők tetten magukban a műalkotásokban.

A tanulmány két fő részre tagolódik, az első részben Novalis művészetfelfogását vizsgálom a koraromantikus világkép komplexitásában – bevonva Novalisnak a természettudományokról és a vallásról alkotott felfogását is. A Himnuszok az éjszakához és a Fragmentumok állnak az elemzés középpontjában: két olyan műfaj, melyben a maga poétikai teljességében vizsgálható a novalisi világkép.

Gottfried Benn lírájának elemzésében – a második részben – a *Kis őszirózsa* c. korai Benn-költemény áll érdeklődésem középpontjában, kiegészülve más lírai szövegekkel. Benn rövid politikai szerepvállalása kedvezőtlenül befolyásolta költészetének későbbi megítélését, megismerését is, neve sokáig tabunak számított az irodalomtudományban. E tanulmány tisztán irodalmi szempontból közelít a művekhez, és ezáltal világossá válik, hogy Gottfried Benn a líranyelv egyik legjelentősebb megújítójának tekinthető, ám emellett szervesen kapcsolódik a koraromantikában megjelenő, elsősorban Novalis-hoz kötődő költészetfelfogáshoz is.

A kutatás eredménye szerint Novalis és Gottfried Benn a költészetet autonóm világként értelmezi, melyet nem befolyásol a külvilág, és melynek szintén nincs a külvilágra közvetlen hatása. Mentes a didaktikától, és nem célja „visszatükrözni a valóságot". A költő új világot teremt, melyben a szépség mindent átsugároz és felold – ezzel mintegy transzcendens szférába emelve művet, alkotót, befogadót.

A rejtőzködés művészete
A *Schwester Monika erzählt und erfährt* című regény vizsgálata

SURINÁS OLGA
Magyartanár–némettanár MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HÁRS ENDRE, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

Dolgozatomban az 1815-ben keletkezett, *Schwester Monika erzählt und erfährt* című, sokat vitatott szöveg, a sokáig E.T.A. Hoffmann-nak tulajdonított erotikus regény vizsgálatára vállalkoztam. A kutatás első felében a szerzőségi vita és a recenzió vizsgálatával nyilvánvalóvá vált, hogy a diskurzusban képviselt álláspontok befolyásolják a mű értékének és műfajának megítélését. A *Schwester Monika erzählt und erfährt* című regény kivonja magát a pornográfia műfaji hagyománya alól, bár technikáit felhasználja mondanivalója és viszonyai ábrázolásához. A pornográfia műfajától idegen például az intellektuális humor, a filozófiai érvelések, a töménetlen vendégszöveg, melynek jelölt és jelöletlen, kortárs és klasszikus, szó szerinti és elferdített változataival találkozhat az olvasó.

A *Schwester Monika* eddig teljesen elhanyagolt szövegelőzményének – Jean Charles Gervaise de Latouche 1741-es keletkezésű *Histoire de Dom B…, Portier des Chartreux* című művének figyelembe vétele a diskurzusban új utakat jelölhet ki a szerzőség megállapításában. A dolgozat tárgyát képezi ezért a két mű közti formai és tartalmi párhuzam feltárása is.

A figyelem középpontjában álló szerzőségi vita sok témát elhalványított, melyeket alkalmam nyílt megvizsgálni. Ilyen például a hatalmi struktúra, amely a szereplők között rajzolódik ki a narráció, a cselekmény, és az intézményrendszerekben elfoglalt pozíció szerint. Figyelemre méltó továbbá a fikció és a referencialitás dimenziónak összemosása. Itt olyan elemekre gondolok, mint a fiktív kiadási helyszín, a szereplők „beszélő” nevei, a cselekmény helyszíne, a kolostorok nevének betűvel jelzése, az olvasó szituációba helyezése, vagy a történetek hitelességének legitimációs játékai. A rejtőzés, az álcázás és a felfedés, mint a regény vezérmotívumai explicit is megjelennek a cselekményben, de gyakoriak az álnevek, az alakmások is. Mint a regény szereplőiről, úgy a regényről is sok réteget kell lebontani, míg megmutatja azt, amire olvasói és elemzői kíváncsiak.

Magic and History in Susanna Clarke's *Jonathan Strange and Mr Norrell*

SZABADI ISTVÁN
Anglisztika MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. BÉNYEI TAMÁS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Susanna Clarke kortárs regénye, amely magyarul *A Hollókirály* címmel jelent meg, finoman egyensúlyoz a populáris irodalom (leginkább a fantasy műfaja) és egy olyan irodalmi műfaj között, amely összetettebb, mélyebb értelmezésnek is helyt ad. A mélyebb problémák a történelem és a mágia kontextusában jelennek meg; dolgozatom ezeket vizsgálja. Elsőként a regény műfaji besorolására teszek kísérletet: posztmodern történelmi regényként, „historiografikus metafikcióként" értelmezem, alapvetően Linda Hutcheon elméleti munkája alapján. *A Hollókirály*, a műfajra jellemző módon, igen elvontan mutatja be a történelmet és annak problematikáját. A történetírásban végbement kortárs elméleti fordulat több kulcsszerzőjének szövegét felhasználva (pl. Hayden White, Frank Ankersmit) a történelmi reprezentáció, a történelem reprezentációjának a regény által felvetett kérdéseit vizsgálom. A történelemmel szorosan összefonódó mágiát több különböző nézőpontból, különböző diskurzusként mutatja be a regény: egyrészről a mágiát antropológiai kontextusban olvasva, másrészről mint normákat megszabó, intézményesedett, alkimista tudományt. Ezek vizsgálatához többek között Marcel Mauss, James G. Frazer és Claude Lévi-Strauss munkáit használom. Ez a kettősség a természet és kultúra antropológiai ellentétének vizsgálatára ad lehetőséget, amelynek alapjául Jacques Derrida elmélete szolgál. A regény tehát lehetőséget ad komplexebb értelmezésre; a történelemnek, a múlt és jelen viszonyának és a mágia ezekben elfoglalt helyének értelmezésére.

Ungewissheit der Jahrhundertwende Darstellung der Identitätssuche im Spiegel zweier Prosatexte

SZABADOS JÁNOS
Történelem–német tanári MA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Német Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐK: DR. KLEMM LÁSZLÓ, EGYETEMI DOCENS ÉS FÜLÖP JÓZSEF, TANÁRSEGÉD
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Német Nyelv és Irodalom Tanszék

A dolgozat a századfordulós német nyelvű kispróza egy fontos témakörét – az identitáskeresést – vizsgálja a korszak két reprezentatív szerzője – Hugo von Hofmannsthal és Franz Kafka – egy-egy alkotása (*Reitergeschichte, In der Strafkolonie*) alapján.

A munka fő koncepcióját az identitáskeresés ábrázolási módjainak bemutatása képezi, mivel mindkét író sajátos – olykor hasonló – módon tárja az olvasó elé az említett problémakört. A kutatás folyamán a hermeneutika módszerét alkalmazzuk, és bemutatjuk, hogy melyik alkotó milyen szemszögből közelítette meg a kérdéskört.

Hofmannsthal mint esztéta, szembesül szemléletmódjának visszásságaival, és a *Reitergeschichte* tekinthető egyfajta leszámolásnak a szépség abszolutizálásának ideológiájával, hiszen hőse, a már-már személyiség nélküli katona, kondíciójából adódóan megízleli a szépség és kényelem saját mindennapjaitól elrugaszkodott világát, s mert e kettősség antagonisztikus ellentétet képez benne, egzisztenciája életképtelennek bizonyul.

Kafka pedig a szekularizált európai ember szellemi kiúttalanságát és az intézményesített vallási vagy vallásszerű ideológiák számára (már) érthetetlennek tűnő mivoltát próbálja körvonalazni. A műben felbukkan egy rendkívül erős – már-már fanatikusnak nevezhető és zsidó hagyományokra visszavezethető – identitás, melyet a fegyencgyarmat tisztje képvisel, míg az új parancsnok a kereszténység ideológiáját szimbolizálhatja. A dolgozatban szó esik azonban arról is, hogy a párhuzamok nem ennyire egyértelműek. A tiszt végül saját identitásának esik áldozatul, az utazó pedig tanácstalanságában elhagyja a gyarmatot.

Munkánkban az identitáskeresés különféle ábrázolásmódjának eszközeit – pl. kettősség, elbeszélő, ill. tükröztető technika, stíluseszközök stb. – mutatjuk be, és ezek alapján keressük a két szöveg közös vonásait.

Parole fragmentaire et dialogicité dans les œuvres d'Edmond Jabès

SZABÓ MARCELL
Romanisztika BA (francia szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TÓTH RÉKA, FŐISKOLAI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

Edmond Jabés művészetének szerteágazó formai és poétikai megoldásai, amelyeknek vizsgálata dolgozatunk célja, valamiképpen egyazon esztétikai térben és térből nyerik önállóságukat. Hipotézisünk, hogy ez a szintetizáló elem a megszólalás kontinuitásával szakító, töredékes beszéd. A jabèsi töredék, mint az íródó Könyv legfontosabb összetevője nem közelíthető meg a töredékesség és a befejezetlenség romantikus kultuszán keresztül, sokkal inkább egy kora-modern ontológiai-poétikai belátás munkál benne. Paul Ricœur, illetve Maurice Blanchot Nietzsche-olvasatai nyomán azt állítjuk, hogy az itt megjelenő töredék tagadja bármiféle *egész* vagy *egység* létét, amelyhez képest a mű befejezettként vagy befejezetlenként volna interpretálható. A töredékben és annak jabèsi, par excellence formájában, az aforizmában a megszólaló én megsokszorozódásának, *multiplicitásának* vagyunk tanúi. Ebben az értelemben a töredékek sokasága nem a mű egysége által rendeződik el, hanem a mindenkor egyedi és autonóm részek egymásmellettiségében. A töredékek azonban a köztük érzékelhető szakadás és csend révén az írás eredendően elliptikus voltára is rávilágítanak. Derrida *ugrás* fogalmából kiindulva, amely szerint az írás a fragmentumokat határoló hallgatás közegében születik meg, azt mondhatjuk, hogy a töredék mindig *töredékek dialógusát* jelenti, hiszen létük elidegeníthetetlen az őket elválasztó és összekötő csendtől, a lap fehérségétől. Dialogicitáson Edmond Jabès műveinek azt a sajátosságát értjük, hogy a fragmentált beszéd kikényszeríti a részletek hálózatos olvasását, csakúgy, mint paralel megértésüket. A töredékek érintkezése végül a klasszikus dialógusforma átértelmezéséhez vezet. A kérdések és a válaszok közé beékelődő távolság a dialógus résztvevői szempontjából nem más, mint a végletekig vitt hallgatás és megértés lévinasi etikája. Edmond Jabès műveiben a töredék, a töredékesség poétikája minden esetben kiegészül a csakis a Másik által megszülető, hozzánk intézett beszéd és az ezzel párhuzamos, feloldhatatlan elkülönülés ontológiai tapasztalatával.

The Mother-Daughter Relationship in Fairy Tales by Contemporary Women Writers

SZALÓKI ZSUZSANNA
Anglisztika MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SÉLLEI NÓRA, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

A 20. század végi, illetve kortárs női próza egyik érdekes színfoltjának számítanak azok az alkotások, melyek egy-egy gyerekkorunkból jól ismert mesét mondanak el és gondolnak újra. Többek között Angela Carter és Sara Maitland tollából több olyan novella született, melyek különböző szubverzív, elidegenítő technikák segítségével új megvilágításba helyezik az elsősorban a Grimm fivérek vagy Charles Perrault nevével fémjelzett, erőteljesen maszkulin nézőpontra épülő mesehagyományokat, az ebben megjelenő képet anyákról és lányaikról, kettejük viszonyáról, illetve, ehhez kapcsolódva, a nők szexuális valamint társadalmi alárendeltségének kérdését.

A két írónő anya-lánya kapcsolatot középpontba állító novelláinak elemzése során arra hívom fel a figyelmet, miként értelmezhetők ezek a sok esetben önreflexív, ironikus művek a klasszikus mesehagyományban, illetve az ezt tükröző freudi pszichoanalitikus diszkurzusban, az erre épülő Bettelheim-féle meseelemzésekben megjelenő anya-lánya kapcsolat megítélésének kritikájaként, rámutatva ezen képek konstruált jellegére. Továbbá azt vizsgálom, miként állíthatók ezek a történetek párbeszédbe az anya lánya kapcsolat hagyományos megítélésének újraértékelését szorgalmazó feminista pszichoanalitikus illetve irodalmi trendekkel, valamint hogyan olvashatók a művek ezen elméletek bizonyos pontokon való kétségbe vonásaként, a patriarchális hagyományból való kilépés lehetetlenségét sugallva.

Agatha Chrsitie's Poirot: Rationality vs Sensitivity

SZILÁGYI GUSZTÁV
Anglisztika BA, III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. BÉNYEI TAMÁS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatomban Agatha Christie detektívtörténeteinek egyik legismertebb hősét, Hercule Poirot-t mint új hőstípust veszem nagyító alá, pontosabban Poirot személyiségének kettősségét vizsgálom. Érvelésem szerint ez a kettősség, amelynek egyik oldalán a logika, az ész használata áll, másik oldalát pedig az érzelem, és empátia képviseli, egyedülálló a klasszikus detektívregények műfajában.

Dolgozatom céljaként azt tűztem ki, hogy kutatásom után kellőképpen alátámaszthassam azt az állításom, hogy Agatha Christie Poirot-ja ténylegesen egy új hőstípust képvisel, és rávilágíthassak ez új hőstípus kialakulásának okaira és előzményeire. Ehhez Poirot személyiségén kívül az Agatha Christie regényeiben megjelenő társadalmi jelenségek leírását, és a szereplőknek ezekhez a jelenségekhez való hozzáállását, illetve a múltnak a regényekben betöltött szerepét is vizsgálom. Mindezt azért, mert érvelésem szerint az új hőstípus kialakulásához elsősorban az első világháború utáni bizonytalanság és a korábbi értékekkel és társadalmi normákkal szembeni bizalmatlanság vezetett, így számomra fontos volt, hogy hogyan birkózik meg a detektívregény műfaja ezzel a bizonytalansággal. Ezenkívül többek között az angol viktoriánus férfiideált is vizsgálom, azt, hogy hogyan alakult ki, és melyek a legmeghatározóbb jellemvonásai, mert ez adta az alapot a korábbi hőstípusokhoz, így ezzel állítom szembe Poirot alakját is.

Kutatásaim eredményeként arra jutottam, hogy az első világháború utáni detektívregény úgy reagált az olvasók bizonytalanságára, hogy sok feminin tulajdonságot olvasztott magába, és abból a műfajból, mely a háború előtt az erőszak, a bűn minél élethűbb ábrázolására törekedett, egy szórakoztató műfaj lett, melyben a bűn, és annak nyomozása játékká vált. Ennek következménye az új hőstípus is, amely felváltja a viktoriánus hőst, rengeteg feminin tulajdonsággal bír, többek között a logika mellett fontossá válik számára az intuíció és érzelem is, melyek Poirot-nak is oly jellemző vonásai.

Die narrative Konstruktion und die "Bewältigung" individueller und kollektiver Vergangenheit in Bernhard Schlinks Roman *Der Vorleser*

SVERCSOK SZABOLCS
Német nyelv, irodalom és kultúra MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PABIS ESZTER, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

Dolgozatom témája a holokausztra való emlékezés módja, elevenségének és ma is érezhető hatásainak vizsgálata a közéleti események és a kortárs német prózairodalom tükrében. A holokauszt több mint 65 év távlatából is aktuális és témáját ma is érdeklődés veszi körül, mert egy olyan történelmi esemény, mely meghatározza az egyén és egy nemzet jelenét és identitását. Kiindulópontot a holokauszt körüli közéleti események jelentik dolgozatomban, melyek alátámasztják az esemény kezelésének módját és irányvonalat mutatnak az emlékezés aktuális állásáról. Több esemény említése mellett a Walser-Bubis vita főbb gondolatainak bemutatásával jellemzem azt a közeget, amelyben a holokauszt tényét, jelenét és következményeinek máig ható erejét a német nyilvánosság megvitatta.

Bernhard Schlink *A felolvasó* című művének tükrében vizsgálom a regényben tárgyalt problémaköröket. Ebbe az interpretációba bevonom a regény sikertörténetéhez tartozó elemeket: a regény fogadtatásmódját rögtön az 1995-ös publikálást követően, és a néhány évvel később a sajtóban kirobbant vita főbb gondolatmeneteit. A két főszereplő karakterének és a közöttük lévő viszony jellemzésével párhuzamosan szem előtt tartom a regény narratológiai szempontból releváns vonásait. Eközben előtérbe kerül egy perspektíva, mely mindezidáig nem szokványos fényben tűnteti fel a második világháborúban kibontakozó nemzetiszocialista bűncselekményekben részt vevő generáció szemléletmódját.

A regény számos szöveghelyén párhuzam vonható a szereplők személyes és kollektív múltfeldolgozási módja között, melyek a holokauszt értelmezésénél összefonódnak és egymásra alakító hatást gyakorolnak. A fejezetek egy szálra fűzése során az individuum elveszti biztosnak hitt „individualitását" és önmagát meghatározó voltát; bebizonyosodik, hogy egy történelmi esemény kitörölhetetlen nyomot hagy az egyén identitásán.

Elements of Norse Mythology in Old English Religious Poetry

TARCSAY TIBOR
Anglisztika MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HALÁCSY KATALIN, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

A dolgozat témája az északi pogány elemek túlélése az óangol vallásos költészetben. Ezt a jelenséget az alábbi négy versen keresztül mutatja be: *Beowulf* (melyet azért tekint vallásosnak, mert akár pogány, akár keresztény szemmel nézzük, mindkét olvasatban mélyen vallásos ideológiák lelhetők fel benne); a *Judith*-töredék; valamit Cynewulf *Elene*-je és *Juliana*-ja.

Az első rész a *Beowulf*-ban fellehető elemekkel foglalkozik, külön kiemelve *Scyld Scefing* legendáját. A legenda mitológia gyökereit különböző krónikások (Aethelweard, William of Malmesbury, Snorri Sturluson stb.) feljegyzéseinek összehasonlításával tárja fel, eljutva Scyld Scefing kultúrhéroszi, isten-leszármazotti mivoltáig; majd a *Beowulf* gondolkodásmódját, vallásos következtetései, szimbolikáját és nem utolsó sorban a karakterek eredeteit ennek fényében vizsgálja.

A második rész a bibliai *hagiographia*-k óangol átdolgozásait elemzi az északi aktív és a judeokeresztény passzív nőábrázolások tükrében. Az eredeti történetek és az átdolgozások összehasonlítása eredményeként megállapítja, hogy az átdolgozások a nőalakokat és viselkedésüket teljes mértékben újraértelmezték, a célból, hogy az angolszász hallgatóság jobban azonosulni tudjon a történetek által képviselt értékrenddel, inkorporálva a női hősökbe az *ides*-ek, a valkűrök és sagák erőteljes nőalakjait. Ezen átdolgozások során gyakran a történeteket is teljesen átírták a költők, hogy az északi(as) gondolkodásmódnak jobban megfelelelhessenek.

A végső következtetése a dolgozatnak az, hogy az olvasó / hallgatóság szemléletmódjától függően ezen négy költemény két, néha egymásnak homlokegyenest ellentmondó, máskor nagyon is hasonló értékrendet képvisel és közvetít. Az egyik keresztény, a másik pogány – s ez volt a mód arra, hogy a pogány mitológiai elemek túlélhessenek a vallásos költészet köpenyében.

Andrej Kovrin „fantasztikus" útja (Csehov: „A fekete barát")

TARJÁNYI PÉTER
Romanisztika BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KROÓ KATALIN, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

Anton Csehov „A fekete barát" c. elbeszélésének vizsgálatakor kettős célt tűztünk ki. Egyrészt az elbeszélés műfajának meghatározására törekedtünk, másrészt annak tisztázására, hogy milyen értelmet nyer a műben a boldogság, valamint ki(k) számára és hogyan valósulhat meg. Az első kérdés megválaszolásakor a fantasztikummal kapcsolatos elméleti munkák fényében azt vizsgáltuk, miként jöhet létre a tiszta fantasztikus elbeszélés a csodás és különös határán: melyek azok a narratív megoldások a cselekmény szintjén, ill. az ehhez tartozó „szimbolikus" síkon, amelyek megteremtik az olvasói bizonytalanságot, vagy éppen lerombolják azt. A cselekmény (szintaktikai) szintjén a nézőpontok váltogatása, a narrátor/hősök szavahihetőségének módosítása, valamint a racionális/irracionális lexikai mezők együttes jelenléte; a szimbolikus (szemantikai) síkon a fekete barát alakjának feloldhatatlan sokszínűsége, a szerenád kétféle értelmezési lehetősége, valamint a főhős esetleges őrületének ellentmondásossága biztosítja az olvasói habozás megteremtését és fenntartását. Vagyis „A fekete barát" a tiszta fantasztikus elbeszélések közé sorolható, ám ha ez így van, akkor annak sajátos, csehovi változatát adja (a szimbolikus–metaforikus szint hangsúlyos jelenléte miatt). A boldogság vizsgálatakor számbavettük annak a szüzsében fellelhető szakaszait, miközben fokozott figyelmet fordítottunk a megvalósulás lehetőségeinek az ábrázolására (vagy azok kudarcának a bemutatására) a szeretet–idegenség, ill. a „zseni" témák kidolgozásának a dimenziójában. Míg a két mellékszereplő (Tánya és Jegor Szemjonics) boldogsága kudarcot vall, addig Kovrin a viszontszeretettség és a zseni állapotában képes boldog lenni. Azonban az igazi boldogsága a fekete baráttal való találkozások idején jön létre: a látomás Kovrin lelkének metaforájaként jelenik meg, a hős minden alkalommal saját magával találkozik. Így boldogságának értelme az önmegismerés lehetőségét rejti: a boldogság keresését, felismerését és helyes megválasztását.

Gli anni Ferraresi di Vincenzo Monti

TEGDES ÁGNES
Romanisztika BA (olasz szakirány), III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Olasz Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MADARÁSZ IMRE, TANSZÉKVEZETŐ
EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Olasz Tanszék

A 2009/2010-es tanévet ERASMUS ösztöndíjjal a ferrarai Università degli Studi di Ferrara egyetemen töltöttem, így lehetőségem nyílt arra, hogy kutatómunkát végezzek Vincenzo Monti itt eltöltött éveiről. Az olasz udvari költészet utolsó nagy alakja Ferrara városában hét évet töltött 1771-től 1778-ig. Kutatásaim során kétféle megközelítési módot alkalmaztam: egyrészről vizsgáltam a történelmi és politikai fordulópontokat, irányváltásokat s ezek hatását Monti költészetére, másrészről a költői hagyományok szempontjából tanulmányoztam a költőt, hiszen Ferrara városa az olasz udvari költészet szimbóluma volt (gondoljunk itt Boiardóra, Ariostóra vagy Tassóra). Munkám során fő feladatomul tűztem ki egy úgynevezett „ferrarai biográfia" létrehozását. Kutatásaimat az argentai, ferrarai és alfonsinei könyvtárakban végeztem. Munkámat számos tényező nehezítette: a Monti monográfiák többségükben mind a XIX. es XX. század fordulóján-íródtak, így a helyi szabályoknak megfelelően nem kölcsönözhetőek, csakis és kizárólag helyben használhatóak; a dolgozathoz továbbá felhasználtam korabeli újságcikkeket, az 1800-as években megjelent verseskötéteket, melyeket szintén tilos kikölcsönözni, vagy akár fénymásolni felbecsülhetetlen értékük miatt. Azért választottam az életrajzi megközelítést, mert Vincenzo Monti sűrű köpönyegforgatásai szorosan összefonódnak az általa megélt életrajzi és politikai eseményekkel, továbbá a költőről szóló szakirodalom az utóbbi években, sőt évtizedekben olyannyira megcsappant, hogy égető szükségét éreztem egy új kutatómunka elvégzésének. Ezen belül a ferrarai periódus volt az, amit a legtöbb Monti kutató homályban hagy, pedig ezek az évek határozzák meg a költő későbbi költészetét, életét, személyiségét. Dolgozatom oly témát mutat be, mellyel még alig, vagy egyáltalán nem foglalkoztak, s az ily részletességgel feltárt évekről szóló tanulmányok, kutatási eredmények még nem láttak napvilágot. Reményeim szerint az OTDK dolgozatom egy későbbi, nagyobb volumenű kutatómunka önálló részét fogja képezni.

„Játékos fantasztikum” és „filozofikus fantasztikum” Antonyij Pogorelszkij *A hasonmás* és Vlagyimir Odojevszkij *Orosz éjszakák* c. novellaciklusainak elemzése

TEMPFLI PÉTER
Orosz nyelv és irodalom, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KROÓ KATALIN, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

Antonyij Pogorelszkij (1787–1836) és Vlagyimir Odojevszkij (1803–1869) a XIX. század első felének kevésbé ismert szerzői közé tartoznak. Két ok miatt foglalkozom dolgozatomban műveikkel. Egyrészt, *A hasonmás* és az *Orosz éjszakák* az orosz irodalom olyan figyelemre méltó fantasztikus alkotásai, melyek nem teljesen illenek bele a fantasztikumról szóló általános elképzelésekbe – az erre vonatkozó koncepciót alapvetően Todorov fantasztikus irodalomról szóló elmélete alapján értelmezem. Másrészt, Pogorelszkij és Odojevszkij műveit számos szál köti az orosz irodalom klasszikusnak számító, széles körben ismert fantasztikus műveihez. A kevésbé ismert szerzők alkotásainak elemzése segíthet abban, hogy jobban megértsük a klasszikus műveket, ezzel párhuzamosan pedig a kevésbé ismert művek kutatása során felhasználhatjuk a klasszikusok elemzése során szerzett tapasztalatokat is. Dolgozatomban a fantasztikum Puskin műveiben betöltött szerepéről szóló elméletekre hivatkozom. Ezen elméletek közös eleme, hogy kialakítanak egy – a todorovi koncepciót differenciáló – elképzelést a fantasztikum szerepéről a szövegvilágban. Értelmezésem során a fantasztikum filozofikus tartalommal és az általam "játékosságnak" nevezett (cselekményes játékként és beszédmódok relativizálásaként értett) jelenséggel való szoros kapcsolatát emelem ki. Dolgozatomban a fantasztikum értelmét az elemzett művek filozófiai és gondolati kontextusában láttatva, illetve szövegalkotási problémaként kezelve igyekszem feltárni.

Kettősség, identitás, álom
Tomaso Kemény: *Erdély aranypora*

TOLDI DOROTTYA
Romanisztika BA (olasz), III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DÁVID KINGA, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Dolgozatom fő célja egy a magyar irodalom perifériájára szorult, magyar származású költő allegorikus, álomszerű művének bemutatása, annak vizsgálata, hogy miként jelenik meg benne a szerző kettős, egyszerre európai és magyar identitástudata, kétirányú kulturális tájékozódása.

Tomaso Kemény Magyarországon született, ma olasz nyelven publikáló költő. A 20. századi történelmi, politikai események miatt családja elhagyta hazánkat, ő pedig 9 éves korától Olaszországban nevelkedett. Ennek ellenére műveinek különös stílusában máig ott kísért gyermekkora világa. Az író egyszerre követ európai mintákat és kötődik ezer szállal a magyar kulturális hagyományokhoz. Eme kettősségből született meg az *Erdély aranypora* című eposz, mely munkám témáját adta.

Az eposz elemző értelmezése során a kulturális, történelmi elemek megismerése, megfejtése mellett, a mű aktualitását, a szerző tanító meglátásait sem volt szabad figyelmen kívül hagynom. Fontosnak éreztem a költő személyes emlékeiből táplálkozó mozzanatok kiemelését. A mű stílusa, nyelvezete, különös formája sokban alátámasztotta feltevésemet, mely szerint az „elvesztett" magyar kultúra, hiedelemvilág, műveltség implicit módon nagy hatással volt Tomaso Keményre műve megalkotásakor. A költő személyiségének kettőssége, mégis elválaszthatatlan egysége átvitten a mű több pontján megmutatkozik, kimutatható így az általam vizsgált kérdésekben, úgy, mint az eposz műfajában és témájában, a szereplők megjelenítésében, a stílusban és a szerkesztési elvekben.

Tomaso Kemény álomeposzában minden keveredik mindennel: a valóság és az álom, a történelem és a hiedelmek, a szerző olaszsága és magyar identitása, s mégis minden egységes rendszert alkot. Dolgozatomban ennek a látszólag kaotikus rendszernek a jól palástolt, ám logikájában konzekvens összefüggéseire szeretnék rávilágítani.

A hallgatás teológiája
Az irodalom és a film nyelvén
L. Tolsztoj „Szergij atya" és Lungin „Osztrov" és „A cár" c. filmjeinek összehasonlító elemzése

TÓTH OLIVÉR ISTVÁN
Szabad bölcsészet BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DUKKON ÁGNES, FŐISKOLAI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

Dolgozatomban Tolsztoj *Szergij atya* és Pavel Lungin *Osztrov* és *A cár* című művét szeretném összehasonlítani abból a szempontból, hogy milyen ortodox illetve más keresztény teológiai álláspontok hatottak rájuk. Állításom az, hogy Tolsztojra Kierkegaard filozófiája és a hészükhaszta teológiai jelentős befolyást gyakorolt, majd ez a hatás tovább élt az *Osztrov* című filmben, azonban más hangsúlyokkal, hogy végül *A cár*ban egy teljesen más teológiai felfogás érvényesüljön. Ezeket a teológiai hatásokat három szempontból vizsgálom. Egyrészt közelebbről megfigyelem, hogy az egyes szereplők a befogadó számára etikailag mennyire megítélhetőek, vagy mennyiben csak a hit számára felfoghatóak. Másfelől azt vizsgálom, hogy az egyes művek milyen felfogást alakítanak ki a politikai-teológiai kérdésekben: mennyire tekintik radikálisnak a szakadékot a kettő között, illetve hirdetik egyik vagy másik primátusát. Harmadrészt azt is kutatás tárgyává teszem, hogy mennyiben van lehetőség a kifejezésre, a kifejezett megértésére, illetőleg ezzel szoros összefüggésben a hit másokkal való közlésére: inkább Isten és a világ, vagy Isten és az ember állnak kapcsolatban egymással? Mindezekkel összefüggésben a szent félkegyelmű alakjának szerepet és fejlődését is áttekintem. Összességében azt a következtetést vonom le, hogy a művek esetében egyértelmű elmozdulás történik. Míg Tolsztoj esetében egyértelműen egy hészükhaszta teológiáról beszélhetünk, ahol a természet képviseli az istenit, és a kifejezés problémamentes, addig Lungin első filmjében már komolyabb hangsúly helyeződik az Isten és ember kapcsolatára, mint a Isten és a világ viszonyára, így a kifejezés is problematikusabb lesz, már csak rámutatás lehetséges. A második filmben Isten már teljesen visszahúzódik, csupán jelek segítségével mutatja meg magát, így a kifejezés lehetetlen, mindenki folyamatosan félreért mindenkit.

"The most sweet and desirable end." Representations of Death-desire in Philip Pullman's Trilogy, *His Dark Materials*

TÓTH ZSUZSANNA
Angol, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. SZŐNYI GYÖRGY ENDRE,
EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Napjaink brit gyermek- és ifjúsági irodalmának egyik képviselője, Philip Pullman a Bűnbeesés judeo-keresztény történetének szekularizálása során az intellektuális és az érzéki kíváncsiság, illetve tapasztalat szükségességére helyezi a hangsúlyt *Az Úr sötét anyagai* című fantasy trilógiájában. Ezzel nemcsak a keresztény szülőket, hanem a kultúrkritikusokat is sikerült megbotránkoztatnia az angolszász világban az Atlanti óceánon innen és túl.

Széles körben hangoztatott ateizmusa ellenére a halál témáját Pullman következetesen az élvezet és vidámság fogalmaival párosítja; ráadásul e regények alig tagadható spirituális üzenetet hordoznak. Ezen ellentmondás értelmezése érdekében célom annak feltárása, hogy bár a halál és a megsemmisülés Pullman trilógiájának szekuláris felszínén háttérbe szorul, maga a halálvágy kiemelkedő szerepet játszik a mű vallásos mélyén. Ezzel egyidejűleg azt is megvizsgálom, hogy a halál ilyen jellegű megközelítése mennyire illeszkedik az Erósszal összekapcsolt Thanatosz eszméjéhez. Először a halál szerepét a jellemábrázolásban, másodszor a halálnak a cselekmény helyszínére gyakorolt befolyását hasonlítom össze a halandóság teológiai, filozófiai és kultúrtörténeti megnyilvánulásaival a görög-római és a judeo-keresztény hagyományokban. Ezen összehasonlítás Jan Assmann kulturális emlékezet-elméletén, és W. J. Thomas Mitchell kutatási módszerén, a posztmodern ikonológián alapszik.

Arra a következtetésre jutottam, hogy a halálvágy jelenléte *Az Úr sötét anyagai*ban azt a kérdést veti fel, amely nemcsak az ókori filozófusokat (különösen Platónt) izgatta, hanem olyan modern gondolkodókat is, mint például Georges Bataille. Eszerint: vajon halála után az egyén képes-e biztosítani saját létének folytonosságát. Míg Pullman mintha „csak" egy fantasy trilógiát írt volna az ifjúság számára, e műve jelentős érvekkel járul hozzá a fent bemutatott dilemmához.

Thomas Bernhards Philosophisches Lachprogramm

TÖRÖK SÁNDOR
Német–néprajz, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BOMBITZ ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

Thomas Bernhard halálának huszadik évfordulójára megemlékezve került az olvasóközönség elé a Díjaim címmel jelölt, mindeddig kiadatlan és a bernhardi szövegkozmoszban is rendhagyónak mondható kötet. Mely a 9 díj, a hozzájuk tartozó köszönőbeszédek és a Darmstadti Nyelvi és Költészeti akadémiából való kilépés nyilatkozatából állt össze egy egységes kiadássá. A díjátadókat és az azokat megelőző felkészülést tartalmazó személyes történetek egyes részleteit felismerheti az olvasó más alkotásokból is, mint amilyen a Wittgenstein Unokaöccse. A visszatérő, más szöveghelyekről visszaköszönő helyzetek vagy szereplők Bernhard egész életművében jelen voltak. Ugyanúgy, ahogy további kompozíciós megfontolások, nyelvi megoldások és mindenek előtt témakonstansok, melyek miatt Bernhard alkotásait olykor egy téma (a hanyatlás) variálásával jellemeztek. Viszont az ismerősként ható alkotórészek olykor más cél nevében rendeződnek. Az életmű korai szakaszában talán valóban rendkívül sötétnek, komornak, feltétlenül hanyatlónak hatottak Bernhard történetei, de az életmű második felében elsőként az abszurditás, majd a humor felé fordult. Az életmű egészére jellemző vonásokat a Bernhard-filológia részletesen vizsgálta. Többek között a nyelvi megvalósítás, kétélű szerkezetek, túlzások, szereplők által űzött tevékenységek és e szereplők hanyatlása oldaláról. Továbbá a Bernhard műveiben szereplő személyiségek és nevek is egy újabb és rendkívül összetett értelmezési keretet hoztak létre, miszerint a számos hivatkozott filozófus, művész, melyek a szerzőnk alkotásaiban felbukkannak egyrészt a humor forrásai, másrészt a legtöbbet szereplő Schopenhauer munkásságának fontosabb mérföldköveivel, súlypontjaival belső rokonságot is mutatnak a Bernhard művek. Ezen „affinitás" során a szenvedés, őrület, halál, öngyilkosság lesznek egy filozófiai íróprogram, a humort szolgáló „filozófiai kacajprogram" elemei. E vizsgálati keret önálló, mind filozófiai, mind nyelvi komponenseire kitérő bemutatása, majd a Díjaim elhelyezése ebben az értelmezési keretben a jelen dolgozat célkitűzése.

La ficción que devora la realidad
En la novela *El orden alfabético* de Juan José Millás

VARJU KATA
Romanisztika BA (spanyol szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GERSE MÁRIA, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

Munkám célja kettős. Egyrészt szeretnék általános elemzést adni Juan José Millás regényéről, a narratológia módszereit felhasználva. Másrészt kezdettől fogva próbálok megfogni néhány elméleti kérdést, és úgy érzem végül sikerült elérnem ezt a kitűzést is. Ennek megvalósításához több elméleti rendszer felől közelítettem. Egyrészt a posztmodern sajátosságairól olvastam, kiegészítve a posztmodern irodalom jellemzőivel. Másrészt a fantasztikus irodalom meghatározásait tanulmányoztam.

A szövegtest elemzésénél arra jutottam, hogy a legnagyobb szövegszervező erő a különböző valóságsíkok megjelenítésének ritmikája. Kiemelem a megjelenő regényvilág egyszemélyes karakterét, a nagyon erős írói kontrollt, az olvasó folyamatos aktív szerepbe hozását. Valamint hangsúlyozom az enciklopédia szimbolizmusát, mely a tudás megtalálásának lehetetlenségeként jelenik meg. Kibontom az olvasói horizonttal folyamatosan korrelációban lévő regényvalóságokat. Ezen elemek megjelenése ugyanakkor nem véletlenszerű, hanem a felvázolt elméletekkel magyarázható.

A legfontosabb számomra a fantasztikus és a posztmodern regényvilág kapcsolata, a fantasztikus dichotómiájának felbomlása, mely egy másfajta fantasztikumhoz vezet, ahol az olvasói bizonytalanságot a megmagyarázhatatlanság váltja fel.

A nyugatos és szlavofil hagyomány átértelmezése Viktor Pelevin „A sárga nyíl” című kisregényében

VASS ANNAMÁRIA
Magyar-orosztanár MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GORETITY JÓZSEF,
TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Szlavisztikai Intézet

Viktor Pelevin a kortárs orosz próza egyik legjelentősebb képviselője. Miközben Pelevin munkásságának első – a kilencvenes évek végéig tartó – felét a konceptualizmus, és mint ilyen, a posztmodern irodalom körébe utalja az irodalomkritika, nyilvánvaló, hogy a szerző erőteljesen kötődik az orosz irodalmi és kulturális hagyományhoz. „A sárga nyíl” című kisregényében egyértelműen ahhoz a kulturális hagyományhoz, amely a XIX. század első harmadának végén kikristályosodott nyugatos-szlavofil vitához, annak is elsősorban történetfilozófiai kérdésköréhez, a kelet vagy nyugat dichotómiájához kapcsolódik.

Kutatásom célja, hogy megmutassam, a nyugatos és a szlavofil eszmék hogyan válnak Pelevin koncepciójának áldozatává „A sárga nyíl” című kisregényében. Ehhez megkerülhetetlen az orosz posztmodern két fő irányzatának – a szoc-artnak és a konceptualizmusnak – a bemutatása a kortárs orosz irodalomkritika tükrében. Pelevin korai művészete erőteljesen kötődik ehhez a két kultúra specifikus jelenséghez, ezért röviden ismertetem, miképp működik ez a fajta szemlélet az Omon Ré című regényében, illetve a Nyika és a Zigmund a kávéházban című elbeszéléseiben. Ebből az aspektusból vizsgálom meg „A sárga nyíl” című kisregényt is, amelynek az értelmezéséhez elengedhetetlen néhány szót ejtenem a mű előzményeiről, így Andrej Belij Pétervár című regényéről és Jevgenyij Zamjatyin Mamaj című novellájáról. Az elbeszélés elemzésekor ismertetem a nyugatosok és szlavofilek vitájának azon kérdéseit, melyek Pelevinnél konceptussá válnak, és számba veszem a vitán kívül rekedt Pjotr Csaadajev történetfilozófiáját is. A szovjet reáliák bemutatása által világossá válik, hogy Pelevinnél nem csak Oroszország jövője kétséges, hanem a múlt is nevetség tárgyává lesz. Így Pelevinnél a történelemre vonatkozó bármely kérdésföltevés lehetetlenné válik.

Täter und/oder Opfer? Geschichte und Gedächtnis in Günter Grass' Novelle *Im Krebsgang*

VECZÁNNÉ DEBRÓCZKI EDIT
Német, végzett hallgató – Történelem V. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PABIS ESZTER, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

A pályamunka a Második Világháború utáni német történelem és emlékezetkultúra kontextusában vizsgálja Günter Grass *Ráklépésben* című, kisregény terjedelmű, novellaként aposztrofált szövegét. Elsősorban Aleida Assmann emlékezetelméleti fogalmaiból és téziseiből kiindulva vizsgálom a novellában egyértelműen azonosíthatóan egy emlékezeti közösséget képező három generáció: Tulla, az elbeszélő: Paul, továbbá Konny generációjának a történeti múlthoz való viszonyát. Grass szövegének emlékezettörténeti jelentőségét a német emlékezettörténet háború utáni fejlődésének, az *emlékezet* és a *történelem* kapcsolatának a vizsgálatával teszem egyértelművé. Foglalkozom továbbá azzal, hogy hogyan értelmezi egymást a szövegben a német nemzeti és emlékezettörténetet, ill. egy család három generációjának története.

Grass három különböző generációs profilt ábrázol. Tulla és Paul megbízója ugyanazon generáció két különböző szemléletmódját testesítik meg: előbbi a keletnémet menekültek sorsát, az „Öreg" a háború utáni irodalom írói társadalmát (egyben ő Grass *alter ego*ja is). A három generáció képviselői nem illeszthetők be minden további nélkül egy tettes-áldozat ellentét sémájába (bár kétségtelen Assmann megállapítása, miszerint a Holokauszt óta *győztesek* és *vesztesek* helyett *tettesek*ről és *áldozatok*ról beszélhetünk). A nagymama, fiú és unoka sokkal inkább bizonyos értelemben egyszerre *áldozatok* és *tettesek,* vagy legalábbis részben mindannyian felelősek Konrad bűnéért.

Megvizsgáltam a műben szereplő különböző médiumok és generációk kapcsolatát is. Tulla a beszélt nyelv médiumát képviseli, Paul az írásbeliséget, Konny neve pedig az elektronikus médiumokkal függ össze. Az internet a műben absztraktként és veszélyesként jelenik meg.

Behatóan foglalkoztam még a fenti kontextusban a novella elbeszélési technikájával és annak funkciójával, valamint Paul identitásának problematikájával, a náci éra és a Gustloff-katasztrófa novellabeli ábrázolásával is.

The Comparative Reading of The Rape of the Lock and The Scandal of the Season

VÉGH BALÁZS
Anglisztika BA – Német minor, III. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÚS ÉVA, EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Angol-Amerikai Intézet

Jelen tanulmány fókuszában Alexander Pope *Fürtrablás* című vígeposzának és Sophie Gee *Botrányos viszonyok* című regényének műfaj-szempontú elemzése áll, melyben arra kerestem választ, hogy a komikus hősköltemény és a regény eltérő poétikai eszköztára miként alakítja azt a nyersanyagot, amin a két irodalmi alkotás cselekményszerkezete (*mütosz*) történetesen osztozik.

Az első fejezetben a két művet megkísérlem elhelyezni a metafora-elmélet műfajokra alkalmazható elméleti tengelyén, és alapvetően ricoeur-i gondolatmenetet követve leírni e műfajok, mint az elbeszélő műnem műfaji variációinak jellemző ikonikus jegyeit, melyek speciális mimétikus folyamat eredményeképp jöhettek létre.

A második fejezetben a *Fürtrablás* és a *Botrányos viszonyok* mint verbális ikonok külső és belső hordozó elemeit vizsgálom és vetem össze. E két mű külső alakjában (*szkhéma*) olyan vonásokat találunk, amelyek eredeztethetőek az elbeszélő műnem első reprezentánsainak, köztük az életet mint a születés és halál közti utazás archetípusával megragadó homéroszi eposznak, az *Odüsszeiá*nak külső formai jegyeiből.

Ugyanakkor, a képi világ összehasonlításán túl a két irodalmi szövegváltozat belső formájában (*morfé*) fellelhető közös mikro-elemek megjelenítésének módját is tanulmányozom. A külső alak és belső forma viszonyát tekintve érdekes lehet, hogy egy mű külső alakját érintő – voltaképpen műfajválasztásból adódó – módosulás egyúttal annak belső formájára milyen hatással van: a *Botrányos viszonyok* és a *Fürtrablás* cselekményszerkezeti szinten (*mütosz*) széttartónak mutatkoznak, míg – legalábbis ahogy jelen olvasatomban érvelek – a gondolatszerkezet (*dianoia*) szintjén mégis konvergálnak.

"Ambivalent Parody": The Question of Genre in Julian Barnes's *Flaubert's Parrot*

VESZTERGOM JANINA
Anglisztika MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FRIEDRICH JUDIT, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Pályamunkámban azzal a kérdéssel foglalkozom, miként nyilvánul meg a forma, a műfaj dekonstrukciója *Julian Barnes* Flaubert papagája című regényében, mint egyfajta „ambivalens paródiában". Előbb a decentralizált világkép fogalmához való viszonyuk alapján igyekszem tisztázni a modernizmus és a posztmodernizmus különbségeit, majd azt mutatom be, miként okoz a regényben decentralizáltságot, a mondanivaló szempontjából is bizonytalanságot a különböző műfajok jellemző stílusjegyeinek egyidejű jelenléte.

Dolgozatomban górcső alá veszem azokat a regényműfajokat – az életrajzi, az önéletrajzi, a metafikciós regényt –, amelyekhez a mű a leginkább közel áll, és így mutatom be azt, hogy a regény parodisztikus jellege éppen abból a kettősségből adódik, amelyet a regény e műfajok közötti ingadozása okoz: az, hogy a mű hol megfelel egy-egy műfajnak, hol pedig szándékoltan szétfeszíti annak kereteit.

A paródia működési mechanizmusainak és a dekonstrukcionizmus elméleti alapvetéseinek hasonlóságát röviden vázolva, igyekszem rámutatni arra, hogy az „ambivalens paródiává" lett mű miként értelmezhető a dekonstrukcionalista felfogás szerint. Következtetésem végül is az, hogy Barnes vonakodása attól, hogy regényének egyértelmű olvasatot adjon, valószínűleg nem más, mint a szerző törekvése afelé, hogy részt vegyen műve interpretációjában is: nem az olvasó kezének megkötésével, hanem inkább összezavarásával, rávezetésével a sokrétű értelmezhetőségre.

A kegyetlenség poétikája Csehov „Szakadékban” c. elbeszélésében

ZOLTÁN DOMINIKA
Magyar-orosz tanári MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KROÓ KATALIN,
TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

Dolgozatomban Csehov „Szakadékban” című elbeszélését elemzem az ábrázolt világ kegyetlensége kifejezésének poétikai eszközeit vizsgálva. Az elbeszélés ma is felkavaró hatású, a kortársak számára is az volt, sokan éppen ennek az elbeszélésnek a megjelenése okán reménytelenséggel, túlságos komorsággal vádolták Csehov prózáját. Abból a feltételezésből indulok ki, hogy a történet kegyetlenségén kívül, az elbeszélés motívumainak, a narráció módjának, a tematikus láncolatnak és a kompozíciónak a tanulmányozásával magyarázatot kaphatunk arra, milyen eszközökkel formálja meg Csehov az adott gondolatkört és szövegbeli életérzést. Illetve feltételezzük, hogy ezzel a vizsgálattal közelebb jutunk majd a mű globális értelmezéséhez is, nem csak a kegyetlenség mibenlétéhez és kifejeződési módjaihoz.

A dolgozat első felében a mű nézőpontszerkezetét vizsgálom, Borisz Uszpenszkij módszerével tárva föl az elbeszélés nézőpontrendszerét: az értékelési-ideológiai, a frazeológiai, a tér–időviszonyok és a pszichológia síkján. A tanulmány második felében bemutatom, hogy a nézőpontrendszer által alakított jelenségek hogyan kerülnek összhangba a más síkon közvetített jelentésekkel.

Az elemzés végére körvonalazódik, hogy mind a nézőponthasználat, mind a motívumrendszer egyfajta állandóságot és általánosságot biztosít az elbeszélésben. Ettől a szinte észrevétlenül megkomponált állandóságtól és változhatatlanságtól válik örökérvényűvé a történet, és ezzel függ össze az is, hogy sem a történeti világ, sem a szövegvilág nem lépi át azt a határt, mely tragédiai megformálást biztosíthatna a létélményeknek.

MODERN NYELVEK KULTÚRÁJA

A formação da imagem nacional do índio na literatura brasileira

ASQUI JORGE KRISTÓF
Romanisztika BA (portugál szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PÁL FERENC TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

A következő irodalomtörténeti felvetés után indítottam meg a kutatómunkát: milyen szerepet játszik a brazil irodalom történetében a brazil indián váltakozó képe? Igyekezetem arra is kiterjedt, hogy nem elégedtem meg az irodalomtörténet eddigi felvetéseivel, hanem azt mentalitás- civilizáció- és eszmetörténeti szempontokkal is gazdagítottam, miközben nem tértem el a gerincét kitevő irodalomtörténet vizsgálatától. Ez interdiszciplináris szemléletmód követésére sarkallt, így sokrétű könyvészethez kellet nyúlnom. A téma magyar nyelven, enyhe jóindulattal megfogalmazva, eddig kevéssé kifejtett, ami maga után vonja az összegzés és szintetizálás alternatív módját. Bőven használnom kellett az európai és brazil portugál nyelven írott tanulmányokat és irodalmi műveket, ami ugyanakkor nem akadályozott meg abban, hogy magyarul is feldolgozzam a kérdést. Alapvetően betekintést nyerhetünk egy olyan átlényegített indián figura karrierjének a befutásába, melyet annyira befolyásolt saját brazilos környezete, mint amennyire a világszemlélet áramlatai. Az embert kínzó pozitív keresése itt olyan antropológiai-irodalmi optimizmusban nyilvánult meg, ami képéül az indiánt választotta és ugyanilyen vágytól vezérelve át is értékelte azt.

Masques et simulacres dans les fêtes galantes

BAGDÁCS ZSUZSA
Francia nyelv, irodalom és kultúra MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: SUJTÓ LÁSZLÓ, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

A gáláns ünnepségek témájának egyszerre vannak festészeti és költészeti vonatkozásai. Képi megjelenítése Jean-Antoine Watteau 18. századi rokokó festő nevével forr egybe, lírai formát pedig Paul Verlaine 1869-ben megjelent kötete által kap (*Fêtes galantes*). Nyilvánvaló kapcsolat van a kettő között, kérdés, hogy hogyan és miért áll fönn ez a viszony. A XIX. században az egyes művészeti ágak közötti átjáró földerítése egyre több alkotót vonz. Watteau művészete a Goncourt fivérek révén válik ismertté és elismertté. Verlaine a gáláns ünnepségek világától inspirálva új formába önti mindazt, amit Watteau a festészet nyelvén próbált kifejezni. Mi az, ami jobban megmutatható a festészet által és mit képes jobban kifejezni a költészet? A formai változtatások ellenére mi az a lényegi, ami változatlan marad a gáláns ünnepségek mélyén? A *fêtes galantes* főbb motívumai a színház és a színpadiasság, melyeket a maszkok, a jelmezek és a díszletek hordoznak, valamint a játék, amely több szinten is megfigyelhető, mind a festőnél, mind a költőnél. A vidám ünnepség díszei mögül mégis fölsejlik valamiféle megfoghatatlan mélabú, a melankólia keserédes dallama. Az álarcok az elvágyódást, a más bőrébe vágyódást jelenítik meg, nem csupán a képek és a versek szereplőinek szintjén, de – s talán elsősorban – a művészek esetében is. Az eljátszás, az utánzás, vagyis az imitáció legalább négy fokon jelenik meg a gáláns ünnepségekben, négy különböző formában, mintegy többrétegű maszkot képezve egy feltételezett eredeti arcon. De mit találunk akkor, ha megpróbáljuk lefejteni az összes réteget? Mit próbálnak elfedni az álarcok? Milyen az eredeti arc? Van-e egyáltalán eredeti? Baudrillard-i fogalmakkal élve az elfedés valaminek a meglétén alapszik, vagyis azon a szándékon, hogy elrejtsünk valamit, ami van. Ezzel szemben a tettetés, a színlelés valami olyan dolognak a látszatát próbálja fenntartani, ami nincs. Melyik esetről beszélhetünk a gáláns ünnepségek kapcsán?

Changing National Identity: From White Australia to Multiculturalism

BOZSIK VIOLA
Anglisztika BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: CECILIA GALL, LEKTOR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Az ausztrál nemzeti identitás fő meghatározója hosszú évtizedeken át a fehér népesség megőrzése volt. Ez a dolgozat arra a kérdésre kereste a választ, miként lehetséges, hogy a fehér Ausztrália eszméjét rövid időn belül felváltotta a multikulturális Ausztrália gondolata.

A dolgozat a magyar és külföldi szakirodalmat véve alapul azt vizsgálta, hogyan, miért és miképpen változott meg az ausztrál bevándorlási politika és az ausztrál nemzeti identitás a második világháborút követő időszakban.

A dolgozat bemutatta, hogy a bevándorlási politika megváltoztatásának, a gazdasági, demográfiai, biztonságpolitikai és külpolitikai megfontolásain túl főleg eszmei okai voltak. Az emberek egyenjogúságának megerősödő ideológiája, illetve ezzel egyidejűleg az ausztrál közvélemény, és ennek megfelelően az ausztrál politikai pártok új hozzáállása, valamint a világpolitikai paletta változásai egyaránt hozzájárultak a „Fehér Ausztrália" politikai gyakorlatának eltörléséhez. Az ausztrál nemzeti önmeghatározás változásának folyamata párhuzamosan zajlott a brit nemzeti identitás változásával, ezek kölcsönösen hatottak egymásra. Az ázsiaiak bevándorlását korlátozó politika eltörlését és az azt követő, etnikailag mind vegyesebb népesség elfogadását elősegítette, hogy a faji alapon korlátozó bevándorlási politika ellenzésének már a világháború előtti időszakban is voltak nyomai, illetve az ausztrál társadalom egyéb közös értékei – a tolerancia és az egalitarizmus – megkönnyítették a bevándorlók beilleszkedését és elfogadását.

A fentiek alapján a dolgozat azzal a következtetéssel zárul, hogy a marxista és populista kritikák ellenére a multikulturalizmus olyannyira részévé vált nemcsak az ausztrál politikai gyakorlatnak, hanem Ausztrália identitásának is, hogy nagyon valószínűtlen a visszatérés a faji alapú bevándorlási feltételekhez és a monokulturális társadalmi berendezkedéshez.

The Impact of American Mass Culture on Hungarian Youngsters' Social Behvior: a Case Study in Eger

FARMOSI ANDREA
Angoltanár MA, I. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Amerikanisztika Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. KÁDÁR JUDIT, FŐISKOLAI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Amerikanisztika Tanszék

A tanulmány az amerikai tömegkultúra egyes elemeinek hatását vizsgálja a magyar fiatalok viselkedésére nézve, különösen kriminalizálódási tendenciájukban nézve. Különösképp azt szeretném bizonyítani, hogy az egyes amerikai televízió műsorok, DVD filmek, zenei előadók és videojátékok komolyan hatnak a fiatalok szociális és bűnözői viselkedésére. Dolgozatom kezdetén betekintek egyes amerikai tömegkulturális elemekbe, mint a filmek, zene és videojátékok.

A tanulmányom egy kutatáson alapszik, amelyhez módszerként a terepkutatást választottam. Tizenöt fiatalkorú bűnelkövetőt választottam ki az egri Gyermekjóléti Központ kliensei közül mintának. Az amerikai tömegkultúra elemei használatának tekintetében figyeltem és vizsgáltam meg őket. Szociális munkásként dolgozom a Gyermekjóléti Központnál már hét éve és szerettem volna hasznosítani tapasztalataimat és tudásomat a kutatói munkámban. A hét év alatt több, mint száz fiatalkorú bűnelkövetővel találkoztam. Ezekkel a személyekkel évekig tartottam a kapcsolatot. Megismertem családjukat és szociokulturális környezetüket. Elfogadtak, mint segítőjüket és sikerült tökéletesen hiteles információkat beszereznem róluk, amelyek tanulmányom megírását lehetővé tették. A kutatásom azon a feltevésen alapszik, hogy vannak olyan amerikai filmek, zenék és videojátékok, amelyek komolyan negatív hatással vannak a szegény és kultúrára kiéhezett magyar fiatalokra. Tanulmányomban ezt a hipotézist fogom bizonyítani.

Koltay Kastner Jenő és Alberto Maria Ghisalberti levelezése

HEGYI SZILVIA
Romanisztika BA (olasz szakirány), III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PÁL JÓZSEF, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Kutatásaim Koltay-Kastner Jenő szellemi hagyatékának feldolgozása köré épülnek. Jelen dolgozatomban ennek egyik számomra kedves „szeletét" szeretném bemutatni: Koltay-Kastner és Alberto Maria Ghisalberti levelezését.

Koltay-Kastner, aki az olasz-magyar kulturális kapcsolatok ápolását olyannyira a szívén viselte, hogy kutatómunkájának igen jelentős területét az olasz Risorgimento mellett éppen Kossuth olaszországi emigrációjának feldolgozása tette ki, személyesen 1936-ban, a Római Magyar Intézet igazgatói posztjának betöltésekor ismerte meg Alberto M. Ghisalbertit, az Istituto per la Storia del Risorgimento Italiano elnökét. Kettőjük kezdeti munkakapcsolata Koltay-Kastner hazatérése után sem szakadt meg: levelezésük több mint 35 éven át tartott. Az 1972-es évtől egyre személyesebbé váló levelek kölcsönös szimpátiáról és fokozatosan elmélyülő barátságról tesznek tanúbizonyságot. Nem véletlen, hogy levélváltásukban a szakmai témákat érintő kérdések mellett mindkét fél magánéleti nehézségei is megjelennek, az 1977-es írások pedig mintegy kulminációs pontot képeznek: bennük Koltay-Kastner és Ghisalberti az első világháborúban töltött szolgálat emlékét idézik fel.

Munkám célja az volt, hogy két, tudománytörténeti szempontból meghatározó szerepű egyéniség szellemi és spirituális találkozását bemutassam, hozzájárulva ezzel az olasz–magyar kulturális kapcsolatok kutatásához. A levelek elektronikus rögzítése alkalmat adott arra, hogy elhelyezzem őket a két fél élettörténetének és kutatásainak tágabb kontextusában, és így elemezhessem együttműködésüknek és ismeretségüknek az elmélyülését.

A történelem furcsa fintora, hogy a két tudós 1914–15-ben ellenséges oldalon harcolt, az élet viszont örök barátokká és intellektuális társakká tette őket. Dolgozatomnak különös aktualitást ad Koltay-Kastner halálának 25. évfordulója, melyre idén emlékezünk.

Transkulturelle Aspekte bei Terézia Mora

JANKÓ ANNA
Német, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BOGNÁR ZSUZSA, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

Jelen dolgozatban megkíséreljük az irodalomtudomány néhány új tendenciájának bemutatását. A kultúrára vonatkozó olyan elméleti megfontolásokat állítunk a középpontba, melyek új kultúrafogalom definícióját teszik lehetővé. Tárgyaljuk azt a kérdést, hogyan viszonyuljunk ahhoz a tényhez, hogy a világ, a társadalmak nem írhatók le egymástól elhatárolt kultúrák egymás melletti létezésével. Ez elvezet bennünket a herderi gömbszerű kultúrafogalom kritikájához, és az interkulturalitás és multikulturalitás fogalmainak újraértékeléséhez.

Dolgozatunk célja a kortárs irodalom tárgyalásában egy új, számunkra lényegesnek tűnő látásmód bemutatása. Ezt a szociokulturális aspektus figyelembe vételével érhetjük el. Úgy gondoljuk, nagy jelentőségű lenne ezt az új látásmódot a tudományos diskurzusba beépíteni, mivel megkönnyítené a kortárs irodalom jobb megértését, és témáinak, valamint ábrázolt szituációinak mélyebb elemzését.

Elmélet és gyakorlat összekapcsolása érdekében Terézia Mora eddigi munkásságát vizsgáljuk a transzkulturalitás szempontjából. A „Seltsame Materie" (Különös anyag) című novellaskötet valamit két regénye, az „Alle Tage" (Nap mint nap) és „Der einzige Mann auf dem Kontinent" képezik jelen munka fő tárgyát. Az író kiválasztásában részint a művei iránti személyes érdeklődés motivált, amennyiben ezeket az emberi kapcsolatok és konfliktusok kristálytiszta ábrázolása jellemzi. Másrészt ezek a művek bonyolult kapcsolatrendszerükkel kiválóan alkalmasak a transzkulturális elemzésre. Az elbeszélések és a két regény alakjai gyakran kerülnek olyan szituációkba, melyek a fejekben és a társadalmakban tapasztalható beszűkültséget vetítik elénk, így jobban megérthetjük a kultúra szintjeit.

Important Values Represented in Sports in the United States

JUHÁSZ DÁVID
Anglisztika MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. LÁZÁR ILDIKÓ, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

A dolgozat a szerző és mások által legfontosabbnak tartott amerikai értékek jelenlétét vizsgálja az amerikai sikersportokban (így pl. amerikai futball, kosárlabda, baseball stb. …) és ezek kihatását a sportokra magukra (pl. hogyan jelenik meg az individualizmus fogalma a sportokban és milyen hatásokkal van a játékosokra, illetve a szabályokra).

A dolgozat tizenegy értéket vizsgál meg (ezen értékek kiválasztása a teljesség igénye nélkül történt, a kritérium az volt, hogy mindegyik vizsgált sportban megtalálható legyen az adott érték), ezek: az individualizmus, mobilitás, tisztelet, kollektivizmus, patriotizmus, az amerikai álom és a „self-made" ember, szervezés, elfogadás, illetve az idő és tér fontossága, illetve kezelése (az értékek sorrendje megfelel a dolgozatban történt felsorolásnak, hierarchia nem készült belőlük). Az értékek közül némely csak és kizárólag a játékosok szemszögéből lett vizsgálva (így pl. az individualizmus), míg más értékek nemcsak a szurkolókra terjednek ki (pl. kollektivizmus), hanem más „játékon belüli egységekre is", így például a „self-made" ember kitér a kommentátorokra is.

A dolgozat célja, mivel mind terjedelemben, mind a prezentációban rendelkezésre álló időben korlátozott, az, hogy ezen értékeket a lehető legkiterjedőbben illusztrálja, és további gondolatokat vessen fel az olvasóban (pl. ha az amerikai sportok szabályai változnak, akkor vajon ez kihatással van-e azokra a sportokra, amelyeket az európaiak importáltak). Ám pontosan a terjedelmi korlátok miatt a dolgozatban felsorolt értékek és sportok csupán limitált számban tudnak jelen lenni.

Egy szoprán a szlavisták férfikarában

KORONCZI LÁSZLÓ
Szlavisztika BA (szlovák szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KISS SZEMÁN RÓBERT, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Szláv és Balti Filológiai Intézet

Dolgozatomban megkísérlem nyomon követni egy szlavista hölgy tudósi életpályájának legfontosabb állomásait, valamint hatását a szláv nemzeti kultúrákra. ***Thérèse Albertine Louise von Jakob Robinson***, azaz Talvj alakja és munkássága szinte feledésbe merült a tudomány történetében, és alakja szinte teljesen ismeretlen még a szélesebb szakmai közönség előtt is. A dolgozat tartalmazza Talvj két főbb művének mélyrehatóbb elemzését. A *Volkslieder der Serben. Metrisch übersetzt und historisch eingeleitet von Talvj* című műve az egyik ilyen, amelyben a Vuk Stefanović Karadžić által összegyűjtött szerb népdalok német fordításait közli. Főként a fordításkötet keletkezésének körülményeivel, valamint elemzésével foglalkozom. Dolgozatom második felében a herderi intésre született szláv nemzeti történelemről és kultúráról szóló történeti művek közé sorolva elemzem Talvj *Übersichtliches Handbuch einer Geschichte der Slawischen Sprachen und Literatur nebst einer Skizze ihrer Volkspoesie* címet viselő munkáját. Ennek kapcsán hangsúlyt fektetek Talvj szlavistákkal való kapcsolataira, mivel a mű keletkezésénél fontos szerepet játszottak. Mindkét mű szerkezeti felépítését veszem szemügyre, valamint azt, hogy a keletkezésüknél mely szlavisták művei szolgáltak alapforrásként. A művek keletkezésének megvilágítására gyakran támaszkodom életrajzi adatokra, amelyeket különböző német nyelven megjelent szakirodalmakból vettem. A vizsgálódás eredményeként elmondható, hogy a két mű közül a szerb népdalgyűjtemény fordítása volt az, amiért a tudományos életben nagyobb elismerést érdemel. A szlávok történetével foglalkozó áttekintő művével egyfajta közvetítő szerepet töltött be az amerikai és az európai szakmai közönség között, amely műnek inkább az ismeretterjesztő jellege, mintsem a tudományos hangsúlyozható ki.

Washington Irving, az angol–amerikai hispanizmus előfutára

KULCSÁR ANITA ZITA
Spanyol tanári MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TÓTH ÁGNES, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

A dolgozat Washington Irving-t, mint hispanistát mutatja be, jelentőségét és munkásságát Spanyolországban. Több munkája nyújt támaszt az alapos és részletes vizsgálódáshoz, miként viszonyult és hogyan látta a kor Spanyolországát, az ország történelmét, és a nemzeti karaktert. A művek elemzése során kiderül, hogy mennyire befolyásolta Irving-t a spanyol népről alkotott képpel kapcsolatos szemléletmód, a fekete legenda. Stílusa, művének szerkezete is összehasonlításra ad alapot. A dolgozat első, bevezető része Washington Irving életéről és munkásságáról ad átfogó képet. Próbáltuk összegyűjteni és rendszerezni a fellelhető életrajzi adatokat, valamint korszakolni munkásságát. Mindenképpen fontos és kiemelt helyet kapnak Spanyolországban töltött évei, melyek egyben legtermékenyebb alkotói korszakát jelentik. A dolgozat törzsét a második fejezet adja. Mindenekelőtt összegyűjtöttük spanyol vonatkozású műveit, melyek többek között történelmi és életrajzi leírásokat, valamint legendákat foglalnak magukban, mint például *La crónica de la conquista de Granada*, *La leyenda de la conquista de Espaňa* y *La vida y viajes de Cristóbal Colón*. A műveket két szempontból elemeztük. Az egyik, hogy hogyan látta a spanyol népet és mennyire jelenik meg gondolkozásában az Amerikában erősen élő előítélet, a fekete legenda. Érdekesnek tartjuk, hogy őt hogyan látták a spanyolok, mennyire értékelték műveit, kapott vagy kap-e hangsúlyt és amennyiben igen, irodalmi vagy történelmi körökben említik-e. A másik szempont a műfaji megközelítés, hova sorolhatók művei a műfaji stílusjegyek szerint. Az elemzés más írókkal, hasonló stílusú művekkel való összehasonlítással is párosul. Itt a kortárs angol-amerikai írókra gondolunk, valamint felmerül a kérdés, hogy összehasonlítható-e a spanyol krónikásokkal és utazókkal.

A Critique of Post-Feminism Through the Case of Hillary Rodham Clinton

KULCSÁR ZSÓFIA
Anglisztika MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BARÁT ERZSÉBET, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Ez az (eset)tanulmány kísérletet tesz arra, hogy megvizsgálja a poszt-feminizmus társadalmi nemek egyenlőségéről szóló feltevésének helytállóságát a mai amerikai társadalomban. A női politikusok női magazinokban való reprezentálásán keresztül megkísérelem bemutatni azt, hogy ezen feltevés problematikus. Megpróbálkozom annak bebizonyításával, hogy azzal szemben amit a poszt-feminizmus állít, a „női(es)ség" avagy a női(es) külső még mindig problémás tényező lehet a magas státuszú munkakörben dolgozó nők számára, beleértve a politikát is. Szemléltetésként a tanulmányban egy elsődleges forrásra támaszkodom, mely egy rangos amerikai női magazinból, a *Vogue*-ból származik. Ennek segítségével elemzem Hillary Rodham Clinton reprezentációját, aki bár tekintélyes politikus, a nőiséggel szemben támasztott társadalmi diskurzusok, mint például a női magazinok, kizárják azt, hogy konfliktusmentesen jelenítse meg egyszerre a társadalmi nemét és a politikában betölteni kívánt szerepét. Az ő példájából kiindulva azt állítom, hogy a poszt-feminizmust a nők elleni ellenlépésnek tekinthetjük, amibe beleérthetjük a feminista tudósokat is. Eszerint, a poszt-feminizmus azon feltevése, hogy a nők már elérték volna az egyenlőséget problematikus. Egyrészről azért, mert nem enged teret a kettős mérce társadalmi kritikájának és ennek következményeként fenntartja a kortárs „női(es)ség" hegemónikus megformálását, másrészről, ezen kijelentésével hozzájárulhat a kortárs tudományos feminizmus aláásásához.

Nyelvi jogok és iskola
Helyzetkép az itáliai őshonos kisebbségek oktatási programjairól (1999–2010)

PAJTI ANDREA
Anglisztika BA – olasz minor, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: ZENTAINÉ DR. KOLLÁR ANDREA,
EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Az Európai Unió elvárásainak megfelelően Olaszország 1999-ben kisebbségvédelmi törvényt fogadott el. A törvény az ország területén élő 12 őshonos nyelvi kisebbség számára többek között garantálja, hogy az oktatás területén lehetőség nyíljon anyanyelvük használatára. 2001-ben elkészült az a végrehajtási rendelet is, melynek alapján a különböző oktatási intézmények kidolgozhatták programjaikat, és elindíthatták a kisebbségi nyelvhez kapcsolódó projektjeiket.

A dolgozat arra tesz kísérletet, hogy az elmúlt tíz év munkáját elemezze, összegezze a témában elért eredményeket, feltárja a törvény szövege és az olasz nyelvi valóság között feszülő ellentéteket, valamint felvázolja a következő évek feladatait.

Az elemzés alapja az utóbbi 25 év szakirodalmának feldolgozásán kívül azoknak a minisztériumi anyagoknak az elemzése, melyek rögzítik és mérik az egyes iskolák által elindított programok tartalmát és eddig elért eredményeit.

A tanulmány célja, hogy a Magyarországon is sokat hivatkozott dél-tiroli példán kívül a kevésbé ismert csoportok nyelvi helyzetébe is bepillantást nyújtson, különös tekintettel az utóbbi évtizedben az oktatás területén végbemenő változásokra. Ez az összegzés kiindulópontja lehet olyan összehasonlító vizsgálatoknak, melyek az Unió többi tagállamának kisebbségi politikáját értékelik.

Látszat és valóság a divat és az etikett tükrében (Casanova a divatszakértő)

SULYOK ANITA
Franciatanár MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KOVÁCS ILONA, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Casanova hamar megtapasztalta a saját bőrén, hogy a megjelenés és a magasabb körökben honos társasági viselkedésformák ismerete alapvető a társadalmi érvényesülés terén. Nemcsak azt tanulta meg már ifjú korában (a családi és a tágabb velencei környezetben), hogy a látszatok tudatos alakításával, vagyis az öltözködéssel és az elvárt, illetve sikeres viselkedési normák elsajátításával rengeteg előnyt tud biztosítani magának, de rendszerré fejlesztette ezt a tudását, és másoknak is szívesen adott tanácsokat e téren. Ezért kora ifjúságától kezdve különösen sokat törődött a külsővel, akár saját külseje, akár mások külsejének tanulmányozásával és alakításával. Mivel erre a divat kínálta a legkiválóbb lehetőséget, élt is vele, amint tudott. Lassacskán egészen szakértővé nőtte ki magát a női-férfi divat és a társadalmi siker terén: ennek fényében tanulmányozom és elemzem emlékiratait (*Életem története*) a divat és a siker-receptek szempontjából.

Korának legtöbb kalandora számára a csábítás becsapást jelentett, míg Casanova számára a csábítás gyakran valódi őszinteséggel, vagy legalábbis az őszinte érzések hiteles színlelésével járt, amely a szerelmi viszonyokban a házassághoz vezető út első lépcsőfoka. Noha ő maga sohasem nősült meg, életének egyik fele mindig új és új szeretők keresésével telt, másik fele pedig azzal, hogy férjet és hozományt keresett azoknak a nőknek, akiktől csak szerelmet és gyönyört várt. Jelentős vagyonokat áldozott szeretőinek társadalmi ranglétrán való feljebb juttatására, majd előnyös kiházasítására.

Casanova jól ismert élettörténetéből tehát elsősorban az érdekel, hogyan alakult át önmaga, és hogyan formálta át alacsonyabb sorból származó hölgyismerőseinek öltözködési szokásait, hogyan fejlesztette viselkedéskultúrájukat annak érdekében, hogy az elfogadhatóbbá váljon a magasabb társasági, sőt arisztokrata körökben is. Ebből a szempontból az emlékirat (*Életem története*) valóságos enciklopédiája a tudásnak; az elemzések-kommentárok segítségével a divat és divatos megjelenés szociológiai és filozófiai háttere kiválóan bemutatható.

Színes *Dekameron*
Színszimbolika és öltözködési kultúra a *Dekameron*ban

SZŐKE ESZTER
Romanisztika BA (olasz szakirány), III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Olasz Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. PUSKÁS ISTVÁN, TANÁRSEGÉD
Debreceni Egyetem BTK, Olasz Tanszék

Napjainkban is fontos eleme a társadalmi kommunikációnak az öltözködési kultúra. Boccaccio Dekameronja abban nyújt segítséget, hogy megvizsgálhassuk, hogy mindez hogyan működött a középkori Itáliában. A műben pontos leírásokat találunk a kor ruháiról, öltözködési stílusairól, mivel a szerző nagy szerepet tulajdonít nekik a mindennapi élet bemutatásában, a szereplők társadalomban elfoglalt helyének megjelenítésében, a társadalom felé történő reprezentálásban, az önkifejezésben, de hasznos tanulságokkal szolgálnak olyan filozófiai problémák tekintetében is, mint az igaz-hamis, valóság-látszat kérdései. A dolgozat az öltözködési kultúra, a ruhák színszimbolikája és az álruhák motívumrendszereit vizsgálja a Dekameronban, mely ilyen módon forrásként is szolgál a kor kultúrájának alaposabb megismeréséhez. Az (ál)öltözetek a Dekameronban szereplő novellák belső világának is fontos motívumai, hiszen narratív funkciókkal is rendelkeznek, előrébb viszik, gazdagítják a cselekményt. A kutatás célja a mű novelláinak az olvasása e két szempont figyelembe vételével. A dolgozat a szoros olvasás módszerével halad végig a novellákon, és igyekszik következtetéseket megfogalmazni.

Audiatur et Altera Pars

TAKÁCS ATTILA
Amerikanisztika MA, II. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola, Amerikanisztika Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. SZATHMÁRI JUDIT, FŐISKOLAI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola, Amerikanisztika Tanszék

Dolgozatomat a következő latin közmondás köré fonom: Audiatur et Altera Pars, azaz hallgattassék meg a másik fél is. Alapvető feltevésem az, hogy a kanadai indián bentlakásos iskolák, a történelemkönyvekben írtaknak köszönhetően, a bennük elszenvedett kínok és szenvedések miatt váltak hírhedtté. Ezen állítások ellenére én mégis úgy vélem, hogy az ott tanultaknak pozitív hatásai is voltak az őslakos közösségre. A történelmi eseményekről általánosan elmondható, hogy azok kutatói, rendszerint az egyik oldal nézőpontjából vizsgálódnak, és ragadják ki/meg a lényegi pontokat.

Ezen tanulmány merőben ellentmondásos, hiszen nem vonom kétségbe, hogy az intézmények a szenvedés és fájdalom, valamint gyakran a szexuális zaklatás színterei voltak. Másfelől azonban nem hagyhatjuk figyelmen kívül az iskolák pozitív hatásait. Ezért tehát meggyőződésem, hogy a bentlakásos iskolák azon túlélőinek beszámolóiról is hallanunk kell, akik nem áldozatként élték meg ezen iskolákban eltöltött időszakot.

A történelemkönyvekben rendszerint az eseményeket egyoldalúan vizsgálják; de vajon melyik oldal nézőpontja ez? Megengedhető-e az, hogy figyelmen kívül hagyjuk a másik fél állításait? Van-e létjogosultságunk eldönteni, hogy mely beszámolók tekinthetőek igazaknak, és melyek nem? Az egykori diákok beszámolóit felhasználva mutatom be ezen iskolák előnyös oldalát.

Dolgozatomban új terminológiát vezetek be, hiszen a „túlélő", mint kifejezés negatív konnotációval bír, ezért én a „megél", „átél" kifejezéseket részesítem előnyben. Elméletem minden pontját a kanadai őslakosoktól származó idézetekkel támasztom alá. Esettanulmányomban a Metodista Ojibwa bentlakásos iskola és más hasonló intézmények diákjainak beszámolói alapján bizonyítom, hogy valóban szükséges különböző megközelítésekből vizsgálódnunk annak érdekében, hogy megértsük az őslakosok történelmének ezen korszakát.

Compendio del saggio *Il movimento studentesco catanese del'68*

VARGA LUCA
Romanisztika BA (olasz szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MELANIA NUCIFORA, EGYETEMI DOCENS

A dolgozat témája az 1968-as olaszországi diákmozgalom egyetemfoglalásainak bemutatása, külön hangsúlyt fektetve, az országos szintű eseményekre reflektáló, cataniai diákmozgalom tevékenységének ismertetésére.

Kifejtésre kerül a diáktiltakozások nemzetközi háttere, a hatvannyolcas fiatalság újszerű, az előző generációkéval szöges ellentétben lévő értékrendje. Az olaszországi események kapcsán a dolgozat bemutatja az 1960-as évek gazdasági-és politikai hátterének aspektusait, mint a gazdasági fellendüléssel párhuzamosan megjelenő fogyasztói társadalom; valamint ezzel szoros összefüggésben a nagy állami beruházásokat és gazdasági tervezést támogató kereszténydemokrata program; illetve a pártok, és a képviseleti demokrácia válsága.

Röviden áttekintésre kerülnek a főbb olaszországi egyetemek, és az ott kidolgozott elméleti munkák, bepillantást engedve a hatvannyolcas egyetemisták gondolkodásmódjába.

A tanulmány részletesen tárgyalja 1968, cataniai eseményeit, mint a tanszékek elfoglalása, a diákbizottságok munkája, és kitér a lokális szinten és az ország északi, meghatározó tartományainak egyetemein történtek közötti hasonlóságokra, és eltérésekre is.

Külön fejezet foglalkozik a cataniai diákmozgalom egykori aktivistáinak, Antonio Coco a cataniai egyetem újkori történelmet oktató professzorának, és Tommasa Gobbi, az egyetem egykori fizika szakos hallgatójának beszámolóival. A velük készült interjúk értékes információkkal szolgálnak a cataniai '68 kulturális és politikai hátteréről, és az események személyes olvasatát nyújtják. Jellemzésre kerülnek az egykori meghatározó politikai csoportosulások, mint a progresszív szemléletű, és a diákmozgalommal szimpatizáló helyi szocialista párt; a városnegyedek nyomorát szóvá tevő katolikus áramlat; a politikáját a gyári munkásokra alapozó kommunista párt; továbbá az egyetemista mozgalom helye ebben a konstellációban. Az elbeszélések olyan konkrét eseményekre is vonatkoznak, mint az egyetemfoglalás leírása; az oktatói szolidaritás egy példája az egyetemisták irányában; vagy a középiskolások és az egészségügyi dolgozók közös tüntetése.

Terjedelmi korlátok következtében csak Tommasa Gobbival készült interjú teljes közlésére van mód, a dolgozat mellékleteként.

Le motif de la mélancolie chez Nicolas Poussin et Antoine Watteau

VARRO KATALIN ERZSEBET
Francia nyelv, irodalom és kultúra MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TEMAVEZETO: DR. KOVACS KATALIN, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

A dolgozat célja, hogy először röviden bemutassa a melankólia történetének főbb állomásait, ezután egy XVII. és egy XVIII. századi francia festő néhány képét elemezve megkeresse a melankólia ábrázolásának főbb jellemvonásait. Míg eleinte még az ikonográfiai hagyományokban gyökerező konkrét, jól azonosítható motívumokat találunk a festményeken, később a mű *témája* helyett egyre inkább az *ábrázolásmódja* lesz melankolikus.

Poussin és Watteau két verzióban is elkészült festményét (az *Árkádiai pásztorok*at illetve a *Zarándoklás Küthéra szigetére*) összehasonlítva, korabeli forrásszövegekre (Félibien, Du Bos, Diderot) támaszkodva igyekszünk minél világosabban megmutatni a melankólia-felfogásban bekövetkezett változásokat, nevezetesen azt, hogy a XVII. században ez az életérzés még szoros kapcsolatban állt a halállal, majd egyre inkább eltávolodott ettől, és az « édes melankólia » toposza felé közeledett.

Fő forrásunk Földényi F. László esztéta kritikai munkássága, Louis Marin filozófus *Fenséges Poussin* című műve, valamint több, Watteau-ról szóló, francia nyelvű tanulmány (egyebek között René Vinçon, XX. századi filozófus írása).

MŰVÉSZETTÖRTÉNET

A keleti tánc Bizáncban
Példák a táncosok ábrázolására a bizánci császári udvarban és az iszlám művészetben

D'ALBINI ZSUZSANNA
Művészettörténet MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Művészettörténet Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. KOVÁCS IMRE, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Művészettörténet Tanszék

Dolgozatomban az uralkodói reprezentáció kapcsán a bizánci művészetben felismerhető keleti hatásokkal foglalkoztam.

A bizánci művészetben a római és görög örökségnek köszönhetően jelen lévő táncos-ábrázolások hagyományosan antikizáló megjelenítési módja mellett a 11. században az uralkodói reprezentációban megjelenik a keleties táncosok ábrázolása is. Az *Ärmeltanz* a keleti kultúra része, melyet az iszlám művészet közvetíthetett Bizánc számára. De nem csupán ebben a sajátos táncformában ragadható meg a keleti táncok jelenléte a császári udvarban, hanem az orientalizáló stílusú ruhák is az iszlám világ egyre erősödő jelenlétét sejtetik.

Bár a keleties formavilág kétségtelenül megjelenik Bizáncban, de más indíttatást sejthetünk az iszlám palotákban látható földi örömöket megjelenítő uralkodói ciklusokhoz viszonyítva. A bizánci udvari reprezentációban a táncosok nem mint a földi kedvtelések képviselői, hanem vagy ótestamentumi szereplők kapcsán mint győzelmi/ örömtáncot lejtő alakokként jelennek meg, vagy metaforikus jelentést tulajdoníthatunk nekik.

A kérdéskört néhány jelentősebb emlék köré csoportosítva vizsgáltam, így a Monomachos-korona, az Ortokida-tál és a palermói Cappella Palatina kerültek a dolgozatom középpontjába.

Chamaeleae-maszk, szerep, és médium a cinquecento és a settecento női portréfestőinek körében

DOMÁNYI VIRÁG
Művészettörténet MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Művészettörténeti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. KOVÁCS IMRE, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Művészettörténeti Tanszék

Lectoribus salutem!

A madridi Prado-ban rendezett kiállítási katalógus olvasása közben egy félig-meddig jelentéktelennek tűnő megjegyzésnek köszönhetem dolgozatom témáját. A felmerülő kérdés: a késő reneszánsz női festői hogyan ábrázolták magukat önarcképeiken?

A fenti kérdés természetesen maga után vonta a további kérdések halmazát: a nők korabeli társadalmi helyzete, a női festők helye az alkotók sorában, a női művészportrék ikonográfiája, az egyes ábrázolt részletek és elemek előképének eredete, az önarckép helye a saját oeuvre-ön belül, az életük történetének hatása az alkotásaikra…

A dolgozatom célja azonban nem egyfajta feminista gender-study megírása. Sokkal inkább azt szeretném megmutatni, hogyan alkalmazkodtak a festőnők a már kialakult férfi festők köréhez, hogyan adoptálták a már meglévő ikonográfiai jegyeket, attribútumokat, hogyan „lopták össze" azokat az eszközöket és módozatokat, amely lehetővé tette, hogy saját feminin portréik megszülessenek. Ezért is szerepel a dolgozat címében a Chamaeleae szó, hiszen úgy gondolom, hogy itt leginkább egy olyan jelenségről, attitűdről lehet szó, amelynek során a női festők láthatatlan módon próbáltak meg integrálódni a kor férfi művészeinek körébe, akár egy kaméleon.

Belting az, akinek könyvét olvasva újabb fogódzkodót találtam ahhoz, hogy a témát megközelítsem. A szerző a Krisztusképek elemzésénél alkalmazta azok maszk- szerep-médium szempontjából való értelmezését és vizsgálatát, természetesen más kontextusban. Jómagam úgy ítélem meg, hogy ezen módszer analógikus alkalmazása lehetővé teszi azt, hogy a fenti kérdések némelyikére lehetséges választ kapjak.

A korszak, amelynek festőnőit górcső alá veszem viszonylag rövid, hiszen az 1550. és 1650. közötti időszak az, amelybe vissza kell utaznunk. Az adott időintervallumban azonban kevés olyan művésznő tevékenykedett, akik tárgyalható, érdemleges életművel vagy önarcképpel rendelkeznek, jelesül: Catherina van Hemessen, Sofonisba Anguissola, Lavinia Fontana és Artemisia Gentileschi. Az ő műveik és önarcképeik jelentik dolgozatom kiindulópontjait, az ő képeik lesznek azok, amelyeknek helyét elfogulatlanul próbálom elhelyezni egy egyetemesebb galériában vagy éppen kivételes mivoltának és művészi qualitásainak köszönhetően méltatnom kell majd.

Történeti narráció és uralkodó-kép a chartres-i katedrális üvegablakain: a Nagy Károly ablak bemutatása

FÁBIÁN LAURA KLÁRA
Történelem BA, III. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GÁLFFY LÁSZLÓ EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TDK dolgozatom célja, hogy a chartres-i katedrális Nagy Károly üvegablakán keresztül a korszakra jellemző (13. század) történeti narrációk és királyábrázolások egy sajátos alkotását mutassam be. Munkámban igyekeztem felvázolni a téma különböző megközelítési pontjait, ezentúl részletesebb elemzést adni magáról az ablakról, bemutatva az azon ábrázoltak történeti hátterét és 13. századi aktuálpolitikai összefüggéseit. Kiindulási pontnak tekintettem a szent térben elhelyezett profán téma ábrázolását, és ehhez kapcsolódóan a középkori uralkodói vonások vizsgálatát (*unctio, rex-sacerdos*). Dolgozatom első felében tehát egy általános királyképből indultam ki, ezt követően az ablak jeleneteit elemeztem, és utóbbihoz felhasználtam a történetek ábrázolását motiváló legendairodalmat is (*Pszeudo-Turpin krónikája, Roland-ének).* Elemzéseim során kitértem Nagy Károly és Bizánc kapcsolatára, és az ablak jelentősebb részét kitevő hispániai hadjárat háttereire is. Mivel az alkotás 1220 körül, vagyis II. Fülöp Ágost uralkodásának idején – ezáltal a Plantagenet és Capeting dinasztiák konfliktusának vége felé – készült, egyfajta dinasztikus, és nemzetközi legitimálási versengés bontakozott ki (melynek alapeleme volt a Nagy Károly kultusz, még a Német-római császárság esetében is) Összességében a szakrális és a profán összeegyeztetése, a dinasztiák legitimációs igyekezetével is összhangba hozható, mint a hatalmi-ideológiai megerősítés egyik módszere. Vagyis az üvegablakon megjelenő világi téma esetében is szükség volt a szakralizáló törekvésre, amely ezáltal a dinasztiák egyházi tekintélyét is növelni tudta. Így konklúzióként levonható, hogy az üvegablak témaválasztásának fő mozgatórugója az említett nemzetközi legitimálási versengés lehetett. Az európai hatalmak, a Capeting-dinasztia, a Plantagenetek és a Német-római császárság államhatalmi ideológiájának meghatározó elemei közé tartozott a dinasztikus hőstől való leszármaztatás. Az államhatalom tekintélye ugyanis a király szerepének megítélésétől határozottan függött, és ebben az egyházi hatalom befolyása elengedhetetlennek látszott.

Ókori mitológiai hagyományok továbbélése a modern metal zenében

FEJES JÁNOS
Vallástörténet MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KŐSZEGHY MIKLÓS, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

Dolgozatomban, a címben szereplő, két egymástól távol állónak tűnő téma kapcsolódási pontjait igyekeztem felderíteni. Amint az végeredményként látható, a két kérdéskör szoros kapcsolatban áll egymással a XXI. században.

A bevezető szakaszban röviden elemeztem a metal zene kialakulásának történetét, az 1970-es években kialakuló első stílussal, a heavy metallal kezdve. A továbbiakban elemeztem szintén szűkszavúan a dolgozat szempontjából relevánsabb stílusokat (black és death metal), melyeket összefoglaló néven extrém metal néven ismerünk.

A mitológiai hagyományok recepciójával kapcsolatos fejezetekben összesen három témakörrel foglalkoztam: az ókori Mezopotámiai, az ószövetségi hagyomány és az ókori Egyiptom mitológiai öröksége.

Az elemzés során mindhárom kultúra kapcsán három-három témába mélyedtem bele. Mezopotámia esetében rövid katalógussal kezdtem, melyben az ismertebb istenek neveinek előfordulását kutattam, mint zenekarnév inspiráló tényezőt. Második szakaszban a babiloni teremtésmítoszt (az Enuma Elist) feldolgozó dalszövegeket vettem szemügyre, majd harmadikként a mezopotámiai démonológiával foglalkozó dalokat.

Az ószövetségi hagyománnyal kapcsolatban témáim a következőek: a vízözön történet, Bábel tornya és az Exodus. Egyiptom világának vonzásában a mezopotámiai szakaszhoz hasonlóan theofórikus zenekarnév-katalógus olvasható, majd az alvilág és a temetkezés témáját végül az Amarna-reform zenei lecsapódását vizsgáltam meg.

Összegző szakaszomban pedig néhány a témában érintett zenésszel (Molnár János, a Teurgia zenekarból, Sallai Péter a Bornholm zenekarból, és Sotiris Vayenas a Septic Flesh zenekarból) készített interjúkat elemzem, bőven reflektálva inspirációikra, megpróbálván feltárni mitológiával foglalkozó zenéjük motivációit.

Vincenzo Dandini (1607?1675) *Szent Zoerard-András (Szórád) és Borromeo Szent Károly*-oltárképe az arezzói Santa Maria in Gradi templomban

ILKÓ KRISZTINA
Szabad bölcsészet BA (művészettörténet szakirány) – ógörög minor, II. évfolyam
Eötvös Lóránd Tudományegyetem BTK, Művészettörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PROKOPP MÁRIA, PROFESSOR EMERITUS
Eötvös Lóránd Tudományegyetem BTK, Művészettörténeti Intézet

Kutatásom témája az arezzói Santa Maria in Gradi kamalduli kolostortemplom oltárképe, amelyet Vincenzo Dandini (1607?1675) festett 1657-ben, egyetlen fennmaradt datált és szignált műveként. A kép az első szentté avatott magyar remetét, Szent Zoerard-Andrást (Szórád) és Borromeo Szent Károly milánói bíborost ábrázolja.

Szent Szórád és Károly egyértelműen a klerikus életpálya két ellentétes véglete, mindamellett hivatásukat a lehető legmagasabb szinten betöltő férfiak voltak, ám felvetődik a kérdés, hogy miért éppen őket ábrázolták egymás mellett a kamalduli rend templomában? Szórád sosem tartozott az ismertebb szentek közé, még szűk hazájában sem, noha érdekes módon a Santa Maria in Gradi több barokk-kori ábrázolását is őrzi. Szeretnék áttekintést adni arról, hogyan használták fel és építették be kultuszukat, pontosan milyen szerepet kaptak a kamalduli rend történetében, és miért preferálták éppen a viszonylag kevéssé ismert Szórádot a magyar szentek közül, akinek szigorú önmegtartóztatása tökéletesen megfelelt a kamalduliak eszményképének bemutatására. Kiemelt helyet foglal el a kép Dandini oeuvrejében is, amely több másik képe datálását teszi lehetővé stíliskritikai megfontolások alapján, továbbá érdekes összevetésekre ad lehetőség első mestere és fivére, Cesare művein túl a Pietro da Cortona-kör tagjai által készített más Borromeo Károly-ábrázolásokkal is.

A helyszíni vizsgálatok és levéltári kutatómunka alapján írt dolgozatomban reményeim szerint fontos megállapításokat tehettem nem csupán Vincenzo Dandini oeuvrejének pontosításához, de a kamalduli rend barokk kori ideológiájának hatékonyabb megértéséhez, valamint Szent Szórád ikonográfiájának feltérképezéséhez is.

A sopronkövesdi római katolikus plébániatemplom története XX. századi felújítások tükrében

KELEMEN DÁVID
Történelem BA, III. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. GŐZSY ZOLTÁN, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A sopronkövesdi római katolikus plébániatemplom építése 1806-ra tehető, az azóta eltelt időszakban átlagosan 20 évente újították fel. A dolgozat az épület XX. századi felújításait mutatja be – kisebbeket és nagyobbakat egyaránt –, külön kiemelve a fontosabbakat. A konkrét téma mellett röviden kitér a szükséges történeti előzmények ismertetésére, mint elsősorban a templom építésének és a XIX. század fontosabb felújításainak ismertetésére. Az 1895. évi általános felújítás végső mozzanatai már a XX. századba vezetnek át. Az 1929. és az 1972. évi általános felújítás során a templom belső tere nagyban átrendezésre került, utóbbi esetben a II. vatikáni zsinat megkívánta liturgikus reformnak megfelelően. A dolgozat elsősorban a plébánia iratanyagára épül. A dokumentumok nagy része a Győri Egyházmegyei Levéltárban található, de a Sopronkövesdi R. K. Plébánia irattárából is kerültek elő feljegyzések. Átnéztem a plébánia szálas iratanyagát, a számadáskönyveket és a XVIII-XIX. századra vonatkozóan az Acta Parochialiát. Az építés után tartott első Canonica Visitatio (1829) is több adatot tartalmaz a templom kialakításáról. 1929-ben újságcikk számolt be a felújításról. A legutóbbi, 2005. évi külső-belső renoválás már nem tartozik a vizsgált korszakba, de mivel ekkor nyerte el az épület mai formáját, röviden célszerűnek tartom ismertetni. A kutatás során korabeli képanyagot is találtam.

A felhasznált szakirodalom elsősorban a templom kialakításával foglalkozik művészettörténeti szempontból, de néhány utalást találtam az építésre vonatkozóan is.

Maga a dolgozat témája döntő részben feltáratlan, korábban az épület történetével – tudomásom szerint – csak említés szintjén foglalkoztak. Kutatásom célja a templom történetének lehető legteljesebb körű feltárása, a teljes történet azonban meghaladná e dolgozat kereteit.

A dualizmus-kori Magyarország egy luxemburgi bárónő leveleinek tükrében

KOZMA ZSUZSA
Romanisztika BA (francia szakirány), II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Francia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR . LŐRINSZKY ILDIKÓ, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Francia Tanszék

Kutatásom célja Munkácsy Mihály feleségének, a luxemburgi származású Cécile Papier-nek levelezésén keresztül megvizsgálni a dualista berendezkedésű Magyarország viszonyait. Vizsgálódásaim során gyűjtőmunkát végeztem a Magyar Nemzeti Galéria adattárában, ahol ma a Békéscsabai Munkácsy Mihály Múzeum és az Országos Széchényi Könyvtár mellett a Munkácsy- és Munkácsyné-levelek számottevő részét őrzik. A kb. ötszáz kéziratot tartalmazó levelezésen belül az 1874-es nászúti levelekkel foglalkoztam: jelen tanulmány négy olyan francia nyelvű levelet dolgoz fel, melyeket Cécile a szüleinek írt. Mivel ezek a levelek csak kéziratos formában léteznek, a Magyar Nemzeti Galéria engedélyével fénymásolatokat használtam. Munkám során elolvastam, elektronikus formába írtam át a leveleket, megpróbáltam lefordítani, értelmezni a francia nyelvű szövegeket és következtetéseket levonni belőlük.

Így dolgozatomban olyan eredmények születtek, amelyek részben alátámasztják, részben kiegészítik eddigi ismereteinket Cécile Munkácsyról. A levelek mellett kutatómunkát végeztem, amelynek során fény derült az elmúlt kb. egy évszázad során megfogalmazódott főbb kritikai véleményekre, melyeknek céltáblája Munkácsy Mihályné volt. Ezen felül további kérdések is felmerültek bennem a témával kapcsolatban, amelyekre további kutatómunkám során remélhetőleg választ találok.

Ahhoz, hogy elfogulatlanul ítélhessük meg Cécile Munkácsy személyiségét és Munkácsy Mihály életében játszott szerepét, alaposan meg kell vizsgálnunk Cécile Munkácsy feldolgozatlan és kiadatlan levelezését, illetve érdemes olyan egyéb hiteles forrásokra támaszkodni, amelyek komoly kutatómunkára épülnek, akár Munkácsy Mihály, akár Munkácsy Mihályné életét és munkásságát tekintve.

Emblematum Pater et Princeps Alciatus est?

KUSLER ÁGNES
Művészettörténet MA, I. évfolyam
Eötvös Lóránd Tudományegyetem BTK, Művészettörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: ENDRŐDI GÁBOR, TANÁRSEGÉD
Eötvös Lóránd Tudományegyetem BTK, Művészettörténeti Intézet

A dolgozat Andrea Alciati *Emblematum liber* című művének kiadástörténetét vizsgálja. Tézisemben kisebbségi oldalon foglalok állást egy vitatott, konkrét kérdésben, amely ugyanakkor több általánosabb kérdés metszéspontjában áll: nevezetesen, hogy Alciati emblémáskönyvének – a műfaj első példájának – metszetekkel történő illusztrálása a szerző kívánságára, illetve tudtával történt-e. Mindezt összefüggésbe hozom az augsburgi nyomdahellyel, illetve az ajánlás címzettjével, Konrad Peutingerrel.

Az eddigi irodalomban felhozott érvek mérlegelését követően az *emblema* kifejezés Alciati általi – illetve az ő szempontjából releváns – említéseinek bemutatását végzem el. Megállapítom, hogy – ellentétben a szakirodalmi konszenzussal – Alciati nem az epigramma egy speciális típusát értette alatta, ugyanis a képies jelleg már a kezdetektől implicite jelen volt a terminus jelentéstartományában.

A kiadatást megelőző események, valamint Alciati vonatkozó leveleinek áttekintésével a szerző kiinduló koncepciójának megismerése válik lehetővé. Ezt követően a mű dedikációjának elemzéséből kiindulva jutok el Peutinger személyéhez, valamint tevékenységi körének a dolgozat szempontjából lényeges mozzanatainak felvázolásához. Kapcsolódási pontként a Peutinger kooperációjával kiviteleztetett *Ehrenpforté*t nevezem meg, ugyanis szerkezeti felépítésükben nagyfokú hasonlóságot mutatnak. A diadalkapu jelentős teoretikai bázisát képezte az Alciati által ősforrásként megnevezett *Hieroglyphica*, amely első latin fordításának ajánlás-szövege szintén Peutingerhez szól.

Végül az *editio princeps* kiadását követő események elemzésével állítom fel konklúziómat, mely szerint Alciati tudatosan kívánta fametszetekkel illusztráltatni művét.

Uralkodói erények jelképei az emblémáskönyvekben: a pelikán-szimbólum

NAGY-LUGOSI VIKTÓRIA
Történelem MA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. PAPP SÁNDOR EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet
és Dr. G. Etényi Nóra egyetemi adjunktus
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom célja, hogy XVI-XVII. századi emblémáskönyvek alapján bemutassa a pelikán szimbólumában rejlő értelmezési lehetőségeket. Annak érdekében, hogy ezek a magyarázatok érthetőek legyenek, ismertetni kívántam a különböző legenda-változatokat, melyek elsősorban a *Physiologus*ra támaszkodnak. A források között olyan kora újkori magyar kiadványokat is felhasználtam, amelyet a kor emberei is nyilvánvalóan ismertek, így utalva arra, hogy a pelikán legendája és ezzel együtt a szimbólumában rejlő értelmezések nem voltak ismeretlenek a reneszánsz és barokk idején Magyarországon sem. Alapvetően elmondható, hogy a pelikánban Krisztus személyét azonosították az emblematikus kiadványok készítői, a pelikán önfeláldozásában meglátták a kereszthalál jelképét. Ugyanakkor ezzel párhuzamosan egy ettől teljes mértékig eltérő jelentése is élt: a legszentebb uralkodói erényként gondolhatunk rá. Erre az éles váltásra talán az egyedüli választ és értelmezést az emblémáskönyvek adják meg: ahogy Krisztus vérét adta az emberiségért a kereszten, úgy a pelikán is vérét adta gyermekei életéért, és ugyanúgy kell a jó és erényes uralkodónak népéről gondoskodnia. Igyekeztem megtalálni azt a történelmi pillanatot, amikortól ez a szemléletváltás megfogható. Úgy gondolom, ez egyetlen uralkodóhoz, X. Alfonz királyhoz köthető, akinek címerében oldalról látható a pelikán a fiaival, körben a felirat: *Pro lege et pro grege.* Ezzel együtt összesen három mottó köthető szorosan az uralkodói gyakorlathoz, a hozzájuk tartozó emblémák ismertetésével kívántam bemutatni miként lesz egy Krisztus szimbólumból az önfeláldozó vezető jelképe. A téma vizsgálatát kiegészítettem olyan fejedelmi tükrök ismertetésével, amelyekben megtalálható a pelikán szimbóluma, valamint Bethlen Gábor fejedelem esküvőjének leírásával, amely szintén hozzásegít a jelkép magyarázatához.

Kőbe vésett görög mitológia Budapest közterein

ORDASI ÁGNES ÉS VASADI ZSANETT
Történelem BA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. FODOR NÓRA, EGYETEMI ADJUNKTUS ÉS
TÓTH ANNA JUDIT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet és
Szabadbölcsészet Tanszék

Kutatásunk célja a budapesti görög mitologikus ábrázolások felkeresése, összegyűjtése s ezek egy részének feldolgozása, bemutatása volt. Az anyaggyűjtés során készített hatalmas mennyiségű fényképekből először egy hozzávetőleges statisztikát készítettünk, melyekből következtetésként azt a meglepő, ám vitathatatlan tényt sikerült levonunk, hogy a többi istenábrázoláshoz képest feltűnően kiemelkedik Hermész, valamint a társaságában oly gyakran felbukkanó Héphaisztosz allegorikus ábrázolásainak száma. Ez okból kifolyólag eme két istenalakot állítottuk dolgozatunk központjába, s vontuk alaposabb górcső alá.

Mindemellett elengedhetetlen szükségét éreztük, hogy a két, általunk kiválasztott ókori istenség legfőbb tulajdonságait, attribútumait és természetesen mítoszait ismertessük a korabeli megjelenítéseikkel együtt, majd ezt követően egy rövid, XIX. század végéről, illetve a XX. század elejéről szóló várostörténeti ismertetést adjunk. Elsősorban művészettörténeti szempontok alapján, hisz a mai Budapest, kiváltképp az általunk bemutatott épületek, alkotások szinte kivétel nélkül e korban nyerték el a ma is látható, impozáns megjelenésüket. Feltérképezésükben, azonosításukban és rendszerezésükben az összegyűjtött képanyagon kívül a fővárosi önkormányzatok, a Budapest Galéria, a Budapest Történeti Múzeum, valamint természetesen neves művészettörténészek, várostörténészek, építészek kezéből kikerült szakirodalmak voltak segítségünkre.

Kutatásunk során végül beigazolódott az a hipotézisünk, mely szerint az ókori világ bizonyos mitológiai motívumai nem pusztán díszítőelemként kerültek Budapest jelentős épületkomplexumaira, hanem a XIX.-XX. századi nagyvárásokhoz hasonlóan egy-egy jelképként funkcionáltak. Igaz, a történelem viharában mára jelentésük jelentősen megváltozott, leredukálódott, mi pedig valódi értelmük felderítésére vállalkoztunk, s tettük fel a kérdést: vajon mit jelentett a dualizmus embere számára Hermész és Héphaisztosz alakja?

Örmény szentek ábrázolásai a szamosújvári Szentháromság-templom gyűjteményéből

PÁL EMESE
PhD-hallgató, I. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar
Történelem, civilizáció, kultúra doktori képzés

TÉMAVEZETŐ: KOVÁCS ZSOLT, TANÁRSEGÉD
Babeş-Bolyai Tudományegyetem Történelem és Filozófia Kar,
Művészettörténet tanszék

A szamosújvári Szentháromság-templom – ismertebb nevén örmény nagytemplom– karzatán, illetve az örmény-katolikus plébánia termeiben gazdag egyházművészeti gyűjtemény található, mely nagyrészt a XVIII–XIX. században készült vallásos témájú festményeket, portrékat, címereket, faszobrokat és fadomborműveket foglal magában. A helybeli közösség megrendelésére készült emlékek és az Örmény Múzeum Egyesület által a XX. század elején begyűjtött tárgyak nemcsak a művészi kvalitás szempontjából érdemelnek figyelmet, hanem az erdélyi örmények kultúrájának megismeréséhez is hozzásegítenek.

Dolgozatomban a gyűjtemény bemutatása után három, örmény szenteket megjelenítő festményt emelek ki, melyek az örmény hagiográfia legismertebb témáit, Trdat király megkeresztelését Világosító Szent Gergely által, Szent Hripszime mártíromságát és Meszrop Mastoc vardapetet ábrázolják. A magyar művészettörténeti szakirodalomban ismeretlen képeket ikonográfiai megközelítésben vizsgálom, emellett kitérek ezen szentek kultuszára is az erdélyi örmények körében.

Vakok Országos Intézetének épülete

PEDRYC ANNA
Művészettörténet MA, I. évfolyam
Eötvös Lóránd Tudományegyetem BTK, Művészettörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: ROZSNYAI JÓZSEF, MEGBÍZOTT ELŐADÓ
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Művészettörténet Tanszék

A dolgozat témája a Vakok Országos Intézetének épülete, mely a hazai szecesszió fontos épülete. Ez az épület hazánk egyik legfontosabb oktatási intézménye, hiszen a benne folyó tanítással a társadalom ilyen téren segítségre szoruló tagjainak, megkönnyíti az életét és a tanítványokat felkészíti az iskolán kívüli életre is. A dolgozatban az intézmény kialakulásán kívül a legnagyobb hangsúlyt az épületre helyeztem. Annak megtervezéséről és telektörténetéről, felépítéséről és eredeti illetve mai állapotáról írtam. Mindezek közben és a végén összefoglalva levontam a kutatásokból a következtetéseimet, melyeket párhuzamok bemutatásával tettem meg. Illetve a dolgozat összefoglaló Értékelés című fejezetében felhívtam a figyelmet néhány, az építkezési dátumokkal kapcsolatos problémára és az egyik építész, Herczeg Zsigmond nevének helyes használatára. A témát könyvtári és nagyban levéltári kutatási anyagokból, illetve a helyszínen történt vizsgálatok és beszélgetések, interjúk alapján írtam meg. A dolgozat célja a hazai szecessziós építészet kialakulásának tanulmányozása és ebben a korszakban való elhelyezése a Vakok Iskolájának. A korszak egyetemes és hazai építészetének és ezen belül a hazai közoktatási épületek történetének bemutatása. Továbbá a fő téma teljes telektörténete és építéstörténete, a folyamathoz leginkább kapcsolódott személyek megemlítésével. Ez tehát egy összefoglaló jellegű dolgozat az iskola épületéről, melynek Értékelés című fejezetében a kutatás eredményeit és a következtetéseket összesítve mutatom be.

Az illési Szent Egyed-templom kapuzata és annak helye a magyar romanika művészetében

SZAKÁLOSOVÁ EVA
Művészettörténet MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Művészettörténet Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. SZAKÁCS BÉLA ZSOLT, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Illés (Ilija), Szent Egyed tiszteletére felszentelt temploma a 13. század közepére datálható, amelynek kiemelkedő dísze a hajó nyugati részében elhelyezkedő kapuzat.

A templomról s annak portáljáról mindeddig több szlovák nyelvű tudományos írás születtek. A szlovák kutatók által megírt elemzések az illési kapuzat esetében elsődleges motívum- és stílusforrásként említik meg a Magyarországon található jáki apátsági templom nyugati kapuzatát.

Dolgozatom elsődleges célja a stiláris kapcsolatok pontos felkutatása, ezzel is alátámasztva a szakirodalom azon passzusait, amelyben a Szent Egyed-templom kapuzatának közvetlen párhuzamaként a jáki apátsági templom portálját mutatják fel. Részletes elemzésnek és stiláris összehasonlításnak vetem alá a Nyugat-Dunántúl román kori szakrális építményeit, amelyeket a magyar kutatás „Ják és köre" néven ismer.

Ismertetem az illési templomot, annak építési periódusait valamint a környéken végzett régészeti feltárások eredményeit. Dolgozatom magját azonban a kapuzat részletes vizsgálata adja, amely kiegészül a stíluskapcsolatok irányában végzett önálló kutatással. A dolgozat végén összefoglalt datálási problémák, valamint a bencés renddel való közvetlen kapcsolat újragondolása, a meghatározott stiláris kapcsolatokkal egyetemben hozza közelebb az olvasót a templom és a kapuzat elhelyezkedésének, kapcsolatainak és kialakulásának valódi és vélt kérdéseihez.

Bortnyik Sándor emigrációban, 1922–1924.

SZEREDI MERSE PÁL
Művészettörténet MA, I. évfolyam
Eötvös Lóránd Tudományegyetem BTK, Művészettörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PASSUTH KRISZTINA, PROFESSOR EMERITUS
Eötvös Lóránd Tudományegyetem BTK, Művészettörténeti Intézet

A dolgozat Botnyik Sándor emigrációs művészetét tárgyalja. A művész 1920-ban Bécsbe, majd onnan 1922 nyarán Weimarba ment, ahonnan 1924-ben távozott Kassára. Budapestre 1925 januárjában tért vissza, ahol rövid ideig jelentős szerepet játszott a hazai avantgárd művészeti életben.

Kutatásom szorosabban vett témáját az 1922 és 1924 közötti két évre, azaz a művész weimari és kassai tartózkodására korlátoztam. Választásomat a művész emigrációs munkásságának feldolgozatlansága, valamint az indokolta, hogy Bortnyik ekkor készült alkotásai mind hazai, mind nemzetközi kontextusban főműveinek tekinthetők.

Célom az volt, hogy a művész élettörténetét minél pontosabban térképezzem fel, illetve, hogy az adott periódusra vonatkozó dokumentumokat felkutassam és elemezzem. A dolgozat függelékeként az emigráció tárgyalt időszakában készült Bortnyik művek kronologikus jegyzékét készítettem el, az ismert, lappangó és elpusztult alkotásokat is bemutatva, a teljesség igényével.

A műveket a dolgozatban nem csak a művész életművén belül igyekeztem a megfelelő ponton elhelyezni, hanem az egyetemes művészettörténeti kontextus felvázolására is kísérletet tettem, Bortnyik weimari kapcsolatrendszerének feltárásával, valamint az egyes kulcsművek elemzésével. A művész alkotásain bemutatható stílusváltozás ívét indokolt esetben külföldi előképekkel, kortársak műveivel támasztom alá.

A hazai, valamint külföldi intézményekben végzett alapkutatással úgy vélem, a Bortnyik-életmű alapvetően felületesen ismert, csak kis részleteiben feldolgozott egészéből egy újabb, központi szerepet betöltő fejezet tárult fel.

A mennyből kapott korona motívuma a középkori Magyarországon

VERECKEI ANDRÁS
Művészettörténet MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Művészettörténet Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. KOVÁCS IMRE, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Művészettörténet Tanszék

Dolgozatom a mennyből kapott korona motívumát vizsgálj, és értelmezi. A bizánci képrombolástól az 1400-as évekig, kiemelt példákon keresztül, a motívum jelentését, és annak változatait tárgyalja. Összefoglalja, a Bizáncban kialakult motívumot és használatának okát. Erre Bíborban Született Konstantin és I. Romanosz uralkodói harcán keresztül keresi a választ. Ebben a korban és a későbbiekben is az uralkodás mennyei legitimizációjára utal. Ezért kerül aztán át az Ottó-kori uralkodói ábrázolásokba is. Kora középkori Nyugat-Európai jelentése a motívumnak sok esetben ugyanaz, használatának oka viszont már más.

Magyarországon a XIV. században jelenik meg a tárgyalt motívum. Dolgozatom választ ad, hogy miért ebben az időben használják először a mennyből kapott korona motívumát az uralkodói reprezentációra szolgáló képzőművészeti alkotásokon. Mint Bizáncban, a motívumnak több fajtája is létezik Magyarországon. Más és más mennyei személyek, például Krisztus, Szűz Mária, szentek, vagy angyalok jelennek meg a tárgyalt ábrázolásokon. Magyarországon a legelterjedtebb az angyalok által hozott korona motívuma, melyre a magyar Szent Királyok legendáiban is találkozhatunk. Összefüggésben áll, az Anjou-házi királyok idejében Szent László tiszteletével, majd később Szent István tiszteletével. Dinasztikus okai vannak, hogy a Szűz Mária által adott korona jelenik meg Károly Róbertet ábrázoló szepeshelyi falképen. Ez Károly Róbert uralkodásának legitimizálására szolgált. Ugyanúgy ez motiválhatta Mátyás királyt is mikor az angyalok hozta korona motívumát alkalmazta reprezentációja során. Ismervén a Mátyás, és Károly Róbert történetét, dolgozatom egy kifejezetten magyar vonatkozású jelentést tulajdonít a mennyből kapott korona motívumának, mely a mai napig tovább él a Szent Korona tiszteletében.

NÉPRAJZ

Modernizáció és lakáskultúra
Az elektrifikáció hatása a Tiszazugban

ARANYOS SÁNDOR
Néprajz–muzeológia MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Néprajzi Tanszék

TÉMAVEZETŐK: DR. KEMÉNYFI RÓBERT, EGYETEMI DOCENS ÉS
DR. BERECZKI IBOLYA
Debreceni Egyetem BTK, Néprajzi Tanszék,
Szabadtéri Néprajzi Múzeum főigazgató-helyettese

A közelmúlt eseményeit helyezve dolgozatom fókuszába, a 2. világháborút követő gyökeres átalakulások közül, a modernizáció egy szegmense, az elektrifikáció felől közelítek, három tiszazugi település – Csépa, Tiszaug és Martfű – kultúrtörténeti folyamataihoz. Arra keresve a választ, hogy a helyi közösségek élete hogyan változik meg tárgyi és mentális értelemben, milyen hatással vannak rájuk a szocialista modernizáció vívmányai és ők ezt stratégiáik, életvezetésük szintjén hogyan értelmezik, hogyan viszonyulnak hozzá.

Munkámat empirikus megfigyelésekre, adattári és levéltári forrásokra alapoztam. Egy tudományközi elméleti és értelmezési hálót felépítve, a dolgozatom szempontjából releváns fogalmakat, a szociológia, az antropológia, a történelem és a néprajz fogalomhasználatából kölcsönöztem. Kutatásomban az 1948 és 1972 közötti időintervallumra figyelek, majd összegzésképpen rövid kitekintést teszek a jelenre. Ezzel érzékeltetve azt a nagyfokú változást, mely a lakásbelsők kezdeti elektrifikációjától, napjainkig tapasztalható.

A helységek ökonómiai és szociális struktúrájának eltérő irányvonalából adódóan, másként valósítják meg önmagukat az egyének, mely különféle módokon tükröződik vissza lakáskultúrájukban. Tiszaugon és Csépán a társadalmi törések és a mezőgazdaság kontinuitása miatt, egy mérsékelt ütemű modernizációt követően, az 1960-as évektől tapasztalható a lakosság háztartásszerkezetének valamint életvitelének fejlődése. Martfű, ezzel szemben a magyarországi szocialista gazdaságpolitikát követően vált nagyközséggé, majd évek múltán a Tiszazug legiparosodottabb településévé. Esetében egy kiegyensúlyozott életvezetés mutatható ki, az elektronikai eszközök megjelenését követően, szükségletüket meghatározták. Mindhárom esetben, a mentalitások, a háztartások eszközkészlete, az értékrendszer alapvető változásokon megy keresztül a 20. század második felében.

Az agresszió megnyilvánulási formái a 19. századi falusi és mezővárosi közösségek mindennapjaiban

BÁLINT PETRA
Néprajz MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÁRTH DÁNIEL, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

Néprajzosként felvállalva az új történetírás iránti érdeklődésemet, célommá vált, hogy a két diszciplína kutatói metodikáját közelítsem egymáshoz, s kísérletezzek a mentalitástörténet, történeti antropológia és a néprajz együttes felhasználásával, illetve a néprajz és folklorisztika mindennapi élet kutatásának történeti bővítésével. Ezt az elméleti keretet levéltári kutatásaim eredményeivel kívánom gyakorlativá tenni. Több éves levéltári kutatás után, büntetőperek feltérképezése által lehetővé vált, hogy a mindennapi élet deviáns területét kutassam. Ennek során több kérdés is felmerült bennem. Erőszakosabb volt a múlt embere napjainknál? Milyen konfliktusokkal kellett szembe néznie, és hogyan tudta ezeket kezelni? Ezek megválaszolására a 19. századi falusi, mezővárosi emberek érzelmi megnyilvánulásait, az élet emocionális oldalát (érzéseket, mint a harag, düh, félelem) de főleg annak kivetülését (verbális és fizikai agresszió: sértegetés, káromkodás, verekedés, gyilkosság) vizsgálom, a fellelhető büntetőperek tanúvallomásain keresztül. A perek részletes ismertetésével megmutatkozik a kor emberének viselkedése, gondolkodásmódja, emberi kapcsolatai, és maguk a társadalmi ellentétek is. A konfliktusok megélése általában verbális agresszió formájában jelent meg, és ezeket legtöbbször valamilyen fizikai tett is követte. Ezen szempontokon belül külön vizsgálhatóak a sértegetés, káromkodás nyelvi formái, a szituációkban elfoglalt helyük; e mellet a fizikai agresszió alkalmazása, tehát a verekedési tendenciák és az ezeket lekövető gesztusok.

Véleményem szerint az érzelmi megnyilvánulásokat nem tarthatjuk magától értetődőnek levetítve az általunk használt 21. századi fogalmakat egy másik időre, vagy térre. A düh, a harag, a megsértettség nem létezhetett a 19. században ugyan olyan formában, mint napjainkban. Ennek feltátására a levéltári források vizsgálata jelenthet megoldást, hiszen segítségükkel a kérdések megválaszolhatóak, s figyelemre méltó tényezőket, adatokat találhatunk a kor emberének jellemzéséhez.

Család és birtok egy háromszéki katonanemes végrendeletében a XIX. század elején

BOJTOS ANITA
Néprajz MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MOHAY TAMÁS, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

Nagyváradi és sepsiszentgyörgyi Moritz József (1766?−1832?) több évtizedes határőrkatonai szolgálat után 1824-ben úgy döntött, lejegyzi mindazt, amivel három fiának eligazítást adhatna későbbi életükhöz. Elhatározásának eredményeképp született meg az a végrendelet (1829) és két birtoklási útmutató (1824, 1830), amely munkám kiindulópontját jelentette. A dolgozat arra keresi a választ, hogy mit tartott a társadalmi boldogulás nélkülözhetetlen feltételének egy háromszéki birtokos katonatiszt, hogyan mutatkozik meg saját személyisége és értékrendje a gyermekeinek írt sorokon keresztül. A téma feldolgozásához elsősorban a társadalomtörténet-írás módszereit hívtam segítségül, abban a reményben, hogy a jelen résztéma alapjául szolgálhat egy későbbi, már folyamatban lévő nagyobb kutatás megvalósulásának. Munkám egyelőre a végrendeletben és a birtoklási útmutatókban felbukkanó alapvető adatok feldolgozására szorítkozik, amelyen keresztül − bővebb kontrollforrások és az idevágó szakirodalom bevonásával − utóbb lehetségessé válik egy családi stratégia megrajzolása és beillesztése a XVIII−XIX. századi székelyföldi társadalom történetébe. A Moritz-szövegek meghatározó része a narratívából kivilágló protestáns vallásosság, valamint a földbirtokhoz való mély kötődés. A későbbiekben ezen a nyomon elindulva megrajzolható Moritz József és a vele rokon családok gazdálkodásának és birtokrendszerének történeti alakulása, valamint a birtokokon élő jobbágynépesség életének bemutatása. Jelen résztéma ehhez a célhoz kíván eszköz lenni.

„Jönnek elegen… Tamásiért es, másért es.” A farkaslaki turizmus működése

DANIEL RITA
Kultúra és társadalom − hagyomány és modernitás, Néprajz MA, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkar, Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. SZABÓ Á. TÖHÖTÖM, TANÁRSEGÉD
Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkar, Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék

A turizmus ma megszokott és elfogadott jelenség. Az a kérdés viszont az egyre bővülő turisztikai irodalom mellett is releváns lehet, hogy lokális szinten ez milyen feltételek mellett, hogyan alakult (alakulhatott) ki, és milyen hatásai vannak arra a közösségre, ahol megjelenik az idegen bámészkodó: a turista.

A valóság, autenticitás problémája talán a legszembetűnőbben jelenik meg a turizmus területén. Milyen a turistát fogadó közösség valósága? Mi az, amit valóságként tálalnak a turistának? És mit fogad el igaziként a látogató? Mit lehet kívülállóként igazinak tételezni?

Dolgozatomban a fenti kérdéseknek a megválaszolására törekedtem, annak tudatában, hogy néprajzkutatóként magam is csak egy reprezentációt tudok nyújtani. A turizmus leírását, értelmezését Farkaslakán kíséreltem meg végigkövetni, reflektálva az autenticitás – fesztivitás kettősségére.

Terepválasztásomat az ottani turizmus összetettségével tudom indokolni: a Tamási Áron-kultusz egy etnikai töltettel kiegészülve sikeres idegenforgalmat hozott létre. A kutatást az interjúk mellett egy másik forrással, az emlékház vendégkönyvének vizsgálatával is kiegészítettem, így egy árnyaltabb képet kaphatunk a vizsgált folyamatokról.

A kutatás során számomra rendkívül érdekes élethelyzeteket, folyamatokat figyelhettem meg, de úgy gondolom, hogy a személyes érdeklődés mellett a téma aktualitása és korszerűsége is indokolja kutatásomat.

Az iszlám világ és Európa határán
A török fiatalok identitáskeresése a Nyugat és a Kelet kulturális ellentéteinek fényében

DARMSTÄDTER ANETT
Kulturális antropológia, V. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KOTICS JÓZSEF, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézet

Dolgozatom alapját egy hat hónapos ösztöndíj szolgálja, melyet Törökországban tölthettem. Ezt az időszakot igyekeztem kutatómunkával tölteni. Fő módszereim a kérdőív, a félig strukturált interjú, a mélyinterjú, valamint a proxemika voltak.

Kutatásom kezdetben a törökországi (adapazari) muszlim közösség vallásosságának, vallási tevékenységeinek és felfogásának sajátosan jellemző vonásait igyekezett feltérképezni. Az első beszélgetések és megfigyelések elemzése során figyeltem fel a mai fiatal felnőttek, egyetemista korú fiatalok sajátosan interkulturális és ezáltal kialakult/kialakulóban lévő interreligionális helyzetére. További kutatási tervemet ezen újólag felismert információknak megfelelően alakítottam át és szűkítettem le célként tűzve ki magam elé a vizsgált lokális közösség sajátos helyzetének feltárását egy tradicionális keleti-iszlám kultúrkör[1] és az egyre nagyobb teret nyerő nyugati kulturális éra határmezsgyéjén egyensúlyozva.

A XXI. századi Európában már egyértelműen elsőlegesként feltűnő nyugati kulturális hatáskomplexum nagymértékű törökországi térhódítása és a keleti kultúra, valamint az iszlám világ tradicionális jelenléte egy sajátos keveredési folyamatot indukált, mely leginkább a mai fiatal felnőtt korosztály vallási-kulturális attitűdjeiben érhető tetten. Hipotézisként a hagyományosan iszlám vallási értékek, szemléletmód és életforma háttérbeszorulását fogalmaztam meg: a nyugatias, individuális világ egy olyan, a hagyományosan statikusabb keleti világképpel, a tradicionalitásra alapuló vallásos szemléletmóddal szembeni dinamikus lüktetést jelent, amelyet a fiatalok többsége szinte észrevétlenül tesz a magáévá. Emellett esetenként puszta történelmi tradícióvá szűkül a vallásosság, a muszlimság, melyet tisztelettel szemlélnek.

Dolgozatom célja, hogy interjúalanyaim, valamint saját törökországi megfigyeléseim alapján értelmezzek és érzékeltessek egy lehetséges énképet, vagy egy régebb óta állandósult török önkép mai dinamikus változásának lehetőségét, mely a mai török fiatalságot jellemezheti.[2]

[1] Rostoványi, 1998. 79.

[2] Az összefoglaló szövegét terjedelmi okok miatt jelentősen rövidítve közöljük – a Szerkesztők.

Beregdédai magyarok és a faluba költözött telepesek együttélése az 1940-es évek második felében

FERKI JULIANNA
Néprajz MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Néprajzi Tanszék

TÉMAVEZETŐK: DR. LOVAS KISS ANTAL, EGYETEMI DOCENS ÉS
LAJOS VERONIKA, TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRS
Debreceni Egyetem BTK, Néprajzi Tanszék

Kutatásom helyszíne Beregdéda, ukrán nevén Gyidove; Kárpátalján a Beregszászi járásban található. Történeti háttere eddig még feltáratlan a beregdédai betelepítésnek, ezért kutatásom során kizárólag az interjúalanyaim emlékezetére hagyatkoztam. Jelen munkám célja, hogy bemutassam, hogyan emlékeznek vissza a beregdédai magyarok és a faluba költözöttek a második világháború utáni betelepítésre.

Adatgyűjtésem során, azokat a Beregdédában született magyar nemzetiségű személyeket kérdeztem meg, akiknek családjához telepeseket költöztettek, valamint azon személyeket, akik beköltözéskor együtt éltek a dédaiakkal. Hét dédai- és három „telepes"személlyel készítettem félig strukturált interjút, mivel már csak ők élnek azok közül, akik érdemi információval szolgálhatnak a történtekről. Az elmondottakra alapozva vizsgálom azt, hogyan látta, emlékezete szerint hogyan élte meg a dédai lakosság és a velük egy házba költöztetett más nemzetiségű idegen család az együttélést. Hogyan látták a faluban élők az újonnan érkezőket, milyen volt a telepesek viszonya a magyarokkal együttélés alatt és után, majd hogyan viszonyultak egymáshoz a különköltözést követően.

A Beregdédán élő megkérdezett magyarok és a velük együtt élő telepesek viszonya ugyan kényszer szülte állapot volt, megnyilvánultak a kulturális eltérések a két család között, azonban a visszaemlékezésükből az derült ki, hogy kapcsolatuk nem nevezhető ellenségesnek. Bár meglehet, hogy a megkérdezett magyarok „telepes képe" negatív jelzővel illetett, de emlékeik az együttélésről békés viszonyról árulkodik azon családokkal, akikkel egy házban éltek. A dolgozatban az kerül bemutatásra, ahogyan a dédaiak és a telepesek együtt éltek az 1940-es évek második felében a beköltözést követően. A kutatásokból levont következtetések azt a megállapítást kívánják alátámasztani, hogy az együttélés békés viszony keretén belül valósult meg, hogy az általános értelemben sokszor negatív jelzővel ellátott „telepes-kép" eltér az azonos házban élés során közvetlenül megtapasztalt telepes-képtől.

Szakrális ábrázolású türelemüvegek tárgykatalógusa

HERMANN GABRIELLA
Néprajz, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MOHAY TAMÁS, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

A türelemüvegek szűknyakú üvegpalackban elhelyezett, fából vagy csontból faragott, gyakran zsúfoltan elhelyezett, aprólékos gonddal elkészített ábrázolások, amelyeknek témája a bányászélettől a híres történelmi személyiségek, költőkön keresztül vallásos szimbólumokig tart. Dolgozatomban ez utóbbival foglalkozom. Az összesen tizenhárom hazai múzeumból gyűjtött, 63 darab szakrális ábrázolású türelemüvegből álló, ábrázolás-típusok és származási hely alapján összeállított tárgykatalógus értelmezéseként írt tanulmány elsősorban S. Lackovits Emőke e témáról írt publikációjára valamint Verebélyi Kincső elméleti népművészeti kutatásaira támaszkodik, kiegészülve egyes muzeológusok elszórtan e témáról írt írásaival. Célom a türelemüvegekről eddig írtak összegzése, egy tágabb anyagi környezetben való elhelyezésére történő kísérlet és konklúziók levonása, azaz a további kérdések feltevése volt.

Ez alapján az I. fejezetben áttekintem a türelemüvegek kutatástörténetét és végigveszem elterjedési körüket, majd a türelemüvegek eredetével foglalkozom. Ezután igyekszem elhelyezni a türelemmunkákat a hasonló funkciójú tárgyak körében, kiemelve a türelemüvegekkel való kapcsolatukat. A IV. fejezetben a türelemüvegek esztétikai elemzésére teszek kísérletet: előbb a türelemüvegek anyagát és belső elrendezettségét, majd azok funkcióit és paraszti életben való megbecsültségüket, végül a szakrális-ábrázolás típusokat, valamint azok lehetséges előképeit igyekszem felvonultatni a meglévő szakirodalom alapján, példának hozva fel a mellékletben található tárgyakat. Az utolsó fejezetben a türelemüvegek készítési módját: a készítők kilétét, a türelemmunka technikáját és a készítés mögött meghúzódó lehetséges lélektani hátteret szeretném bemutatni. A dolgozat lezárásaként megfogalmazom azokat a kérdéseket, amelyek jelen anyagból következnek, s amelyek mentén a további a kutatások szálait kibontani lehetséges, amelyek főként a tárgyak készítőinek kilétére, társadalmi hovatartozására és a tárgyak ábrázolásaival kapcsolatos előképek mélyebb kutatására vonatkozik.

Az összesen 34 oldalból álló törzsszöveget igyekeztem szemléltető képekkel ellátni, amelyek hol a türelemüvegeknek vagy azokkal rokon tárgyaknak ábrázolásait, hol azok készítési módjáról szóló mondanivalót világítják meg.

Bonczidai Dezső lelkipásztori levelei Kide, 1932–35

ILYEFALVI EMESE
Néprajz MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÁRTH DÁNIEL, EGYETEMI ADJUNKTUS ÉS
DR. MOHAY TAMÁS, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet
és Prof. dr. Keszeg Vilmos, tanszékvezető egyetemi tanár
Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkar, Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék

Dolgozatom középpontjában egy egyedülálló szövegcsoport, Bonczidai Dezső, kidei református lelkész 1932 és 1935 közötti, egyházközségének írott levelei állnak.

A forrásfeltárás bemutatása, a források ismertetése és a téma szakirodalomban való elhelyezése után először a levelek kapcsán felbukkanó alapvető kérdésekre keresem a választ: miért ír egy 388 fős kis gyülekezetben a lelkipásztor hetente nyolc oldalas kézzel írott levelet a híveknek? Mi indítja erre a szokatlan tevékenységre? Hogyan valósítja meg? Milyen igényeket elégít ki velük? Mik kerülnek bele ezekbe a levelekbe? Milyen új adatokat tudhatunk meg Kide 20. század eleji református népi kultúrájáról – mindennapjairól, szokásairól, konfliktusairól, közösségi életéről?

Annak ellenére, hogy a két utcából álló faluban és azon belül is a pár száz fős gyülekezetben a hívekkel napi kapcsolata volt, a lelkipásztor a kommunikáció egy új formáját választotta. Az értelmezés során a kommunikáció tényezőit sorra véve a ki, mit, kinek, hogyan, milyen hatással és legfőképpen miért közöl kérdéssor mentén vizsgálom a jelenséget. Ennek megfelelően dolgozatomban először a szerzőt, Bonczidai Dezsőt, utána a vizsgált esemény helyszínét, a Borsa-völgyi Kidét és lakóit, végül pedig a levelek funkcióját, stílusát és tartalmi elemeit vizsgálom.

Kiegészítő- és kontrollanyagként a tárgyalt időszak presbitériumi jegyzőkönyvei, a kidei levéltári anyag áttekintése, valamint helybeliekkel készített félszabad interjúk szolgálnak, melyek a közösséget, a kidei református gyülekezetet, a falubelieket szólaltatják meg.

Bár maga a jelenség inkább atipikusnak mondható, végső soron e szövegeket is a korszak szellemisége termelte ki, s így ugyan szokatlan aspektusból, de a Trianon utáni Borsa-völgyéről alkotott általános képünket árnyalja egy konkrét falu példáján keresztül.

A busójárás és a busómaszk, mint szellemi kulturális örökség

KALINA VERONIKA
Néprajz MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VEREBÉLYI KINCSŐ, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

Kutatásom témájául egy hagyományokhoz kötődő, de feleleventett szokást, a mohácsi busójárást választottam, amely az emberiség szellemi kulturális örökségének része.

Dolgozatom célja bemutatni, hogy milyen módon változott meg a mohácsi maszkfaragás és a maszkfaragók státusa. A változások között milyen összefüggés húzható. Egy szokástárgy miként alkalmazkodik a változó körülményekhez. A busójárás, a maszkfaragás és a maszk fejlődéstörténete hogyan kapcsolódik egymáshoz. A szokás egyes elemei milyen helyet foglalnak el a közösség és a szokás életében. Miképpen lesz a busójárás jelkép és szellemi kulturális örökség.

Munkám alapjául azok az interjúk szolgáltak, amelyeket Mohácson leginkább maszkfaragókkal készítettem. Mindemellett fontos volt a faragók környezetében, és a busójáráson végzett résztvevő megfigyelés, a fényképes dokumentálás, a különböző busójárással kapcsolatos kiadványok tanulmányozása, valamint a szakirodalmi háttér feltárása.

Megfigyeléseim szerint a maszkon és a maszkfaragáson keresztül a busójárás teljes fejlődéstörténete vizsgálható, és párhuzamba állítható. A fejlődéstörténetek között négy korszakot különítettem el. Megállapítottam, hogy a maszkfaragásnak az idők folyamán kialakult szintjei napjainkban egymás mellett léteznek. Az alapján, hogy melyik maszkfaragó milyen minőségben végzi a maszkfaragást szintén csoportosítást végeztem. A busómaszkok fejlődéstörténetében egy teljesen új szintet különítettem el. Végül elvégeztem a maszkfaragók egy újabb kategorizálását az általuk készített tárgyak fajtái alapján.

Megállapításom szerint a maszkfaragó, a maszkfaragás, valamint a maszk az újítások mellett arra is törekszik, hogy a szokás minél régebbi jellegzetességeit őrizze meg, vagy elevenítse fel, ezért mind együttesen szolgálják a busójárás hagyományának megőrzését.

A duda az európai kultúrtörténetben

KARDOS ZSUZSA
Történelem BA, III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY MÁRTA, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

G. Szabó Zoltán néprajzkutató A dudásábrázolások elemzési lehetőségei c. tanulmányában az Utolsó ítélet ábrázolásokat vizsgálva fedezte fel ezen kompozíciók közös motívumait: a bort töltő pokoli kocsmárosné, kárhozottak iszogató asztaltársasága, illetve a duda, vagy a dudán játszó, és az elkárhozottakat kísérő ördög alakja.

A népi hiedelemvilágban már régóta elterjedt az a babona, hogy a dudás az ördöggel cimborál, tőle tanulja a mesterségét, illetve hangszere is az ördögi rontás megtestesítője. Mindezt G. Szabó Zoltán kutatási eredményei, miszerint a dudás szerepel az Utolsó ítélet ábrázolások poklában, méginkább alátámasztják.

Mindezek után felmerülhet bennünk a kérdés: miért alakult ki ez a hiedelem, ördögi képzet a népi kultúrában a dudával kapcsolatban? Miért pont a dudát jelenítették meg a pokolban az ördög hangszereként?

Tanulmányában G. Szabó Zoltán csupán felsorolásszerűen állapítja meg az Utolsó ítélet ábrázolások közös motívumkincsét, s arra nem tér ki, hogy milyen hangszertörténeti, világképi változások következtében kerül a duda a pokolba.

Éppen ezért jelen dolgozat egyik legfőbb célkitűzése az, hogy a hangszer zenei, illetve népi kultúrában betöltött szerepét és jelentőségét vizsgálva mutasson arra rá, hogy milyen változások járultak hozzá ahhoz, hogy a duda, mely sokáig meghatározó szerepet játszott a felső, nemesi körök mulatságaiban, a 17. századra teljesen kiszorult abból, és egyértelműen a pásztortársadalom megkülönböztető jelévé, s ezáltal a népi kultúra szerves részévé vált.

Másik célkitűzése, hogy megvizsgálja, a késő középkori és reneszánsz népi kultúra, a népi hiedelmek miként játszottak szerepet abban, hogy a duda groteszk, pejoratív tartalmakkal telítődött, s megjelent az Utolsó ítélet ábrázolások pokoljeleneteiben.

Kérdésfelvetésem tehát elsősorban kultúrtörténeti, melynek megfelelően a hangszertörténeti vizsgálódások mellett a hangsúly a hangszerről kialakult népi hiedelmeken, illetve a középkori és reneszánsz népi kultúra egyik formáját képező karneválon és a farsang eseményén van, mely a karneválhoz hasonlóan szintén az össznépi mulatozás és szórakozás egyik formája volt a magyar néphagyománynak. Mindezeket alátámasztva dolgozatom szerves részét képezik a képzőművészeti alkotások illetve olyan egyéb ábrázolások (fametszetek, kódexek vagy egyéb hangszertörténeti munkák képi anyaga), melyeken a duda az ördög hangszereként, vagy a népi mulatozás eszközeként jelenik meg.

Egy XXI. századi ünnep több szempontú vizsgálata Búcsú Herencsényben

KISS ÁGNES
Néprajz BA, III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Néprajzi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. BARTHA ELEK, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Debreceni Egyetem BTK, Néprajzi Tanszék

Tanulmányomban egy XXI. századi, néhány éve kialakult ünnepet vizsgálok, amelynek a herencsényi keresztállító búcsú a neve. A búcsút az ünnep tartalmi és formai keretein belül és a búcsújárási szokásoknak megfelelően vizsgálom.

Különböző módszereket alkalmaztam a téma kutatása során: egyrészt személyesen megfigyeltem az egész eseménysorozatot, interjúkat és kérdőíveket készítettem a szervezőkkel, a gyalogos zarándokokkal, és a helybéliekkel, valamint egy elektronikus levelezőprogramot is használtam az egyes adatközlőknél. A személyes tapasztalaton kívül a helyi újság cikkeit és az eddig megjelent meghívók anyagát is felhasználtam az elemzésem során.

A Gyürki-hegyen álló Palócok Vigyázó Keresztjéhez évről-évre visszatérő helybéliek és zarándokok búcsús menete, már nem csak a szabadtéri szentmisének a katolikus hit szakrális tartalmáról emlékezik meg, hanem a Kárpát-medencében élő egyik népcsoport ünnepi helyszíne is, ahol a palócság kiemelkedően fontos szerepet kap. Ezen az ünnepen a profán összetevőknek ugyanolyan nagy a jelentősége, mint a vallásos életnek. Emellett fontos a közeli és távoli településeken élőknek – akik palócnak vallják magukat – több okból is. A búcsúba elzarándokolók számára nagyon kedves a herencsényiek vendégszeretete, valamint ez az ünnep a legtöbb résztvevő számára erősíti az összetartozás érzését. A zarándokok emellett a gyalogos utat kihívásnak tekintik, amely végül testi és lelki felfrissülést eredményez.

Az általam megkérdezettek többsége ugyanakkor az ünnep több elemét nem tartja helyénvalónak. Ilyen például a kegyszerárusok hiánya, a szentmise előtti evés-ivás, a búcsús menetben a kevés, vagy meg sem jelenő imamondás és éneklés, valamint a politikusok beszédeinek elhangzása a szentmisén belül.

Kőbevésett kultúra

MIKLÓS ÁGNES
Nagy Mózes Elméleti Líceum, XII. osztály

TÉMAVEZETŐ: –

Kutatásom célja, hogy ismertessem a kőfaragás folyamatát ezáltal a népi mesterség hagyományőrző jegyeit. Dolgozatom saját gyűjtésen alapuló munka. Terepkutatást kézdiszentkereszten végeztem, a Papp család szakipari munkásságát, népművészet értékű faragványait vizsgáltam. Szakmájuknak bemutatását tehát a róluk írt újságcikkek és a velük való beszélgetéseim alapján állítottam össze.

Kutatásom általános hipotézise szerint a kőfaragás a népi kultúra része. Ezen meglátás alapján különböző specifikus hipotézisek bevezetésével elemeztem az adatokat.

Vizsgáltam a kőfaragók által alkalmazott megmunkálási folyamatokat és azon generációk közötti változását. Kiderült a mester stílusát különböző hatások érik, az elődök apai ágon áthagyományoztatott örökség intenzivitása, a korra és az egyénre jellemező befolyásoló tényezők, így a generációk közti faragási stílusban eltérés figyelhető meg.

Bebizonyítottam, hogy az alkotások motívumvilága illeszkedik a táji adottságokhoz és a népművészeti elemekhez, miközben kibontakozik az alkotó egyedisége is. Ezt igazolja a kopjás sírkő és a kőből faragott két székelykapu.

Bizonyítottam azt a feltevésem is, mely értelmében a Papp család munkássága meghatározta a település arculatát. A centrális tereken megfigyelhetőek az általuk készített emlékművek, melyek szoros kapcsolatban állnak egymással és ha térbeli elhelyezkedésüket figyeljük, egy szabályos alakzat mentén helyezkednek el, egy egyenlőszárú derékszögű háromszöget alkotnak.

Meggyőződésem, hogy a dolgozat és kutatás legértékesebb hozománya, hogy egyéni terepkutatáson alapszik és hogy egy olyan kőfaragó mester munkásságát mutatja be, aki a hagyományostól eltérően egyénit, újat alkotott, amit még idáig senki.

Összegzésképpen elmondhatom, hogy Papp Sándor szakipari munkássága, tevékenysége egy egyedi színfoltja a kézdiszentkereszti népi hagyománynak. Ennek ismerete gazdagítja a helyi kultúra rendszerét és a néprajztudomány eddig ismeretlen művelőjét mutatja be.

Térhasználat és lakáskultúra az érpataki cigányok körében

MORVAY JUDIT
Néprajz BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VINCZE KATA ZSÓFIA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

Dolgozatomban két hetes terepmunkám eredményeit dolgoztam fel, melyet az érpataki cigányok körében végeztem. Kutatásom célja volt mindannak megismerése és feltárása, ami közösség kultúrájáról, belső viszonyairól és életmódjáról a térhasználaton és lakáskultúrán keresztül megismerhető és feltárható. Kutatásom és az anyag feldolgozása során kérdőívezés, résztvevő megfigyelés, strukturált és strukturálatlan interjúk készítése valamint fényképek elemzésének módszereit alkalmaztam.

Az érpataki magyar cigány közösség az 1970-es évek elejéig a falu szélén elhelyezkedő, szegregált cigánytelepen élt. Ekkor azonban harminc évig tartó, lassú folyamat kezdődött, melynek során a telep felszámolódott, a cigányok beköltöztek a faluba, egymástól távol kerülve szétszóródtak a magyar lakosok között. Ezzel párhuzamosan a közösségben társadalmi differenciálódás zajlott le, a telepi életre jellemző homogenitást, hierarchia – tudatos szerveződés váltotta föl.

Dolgozatomban annak a négy rétegnek térhasználatát vizsgálom, melyek a kutatás időpontjában (2010 nyarán és őszén), a társadalmi státus és csoporthierarchiában elfoglalt hely szerint, meghatározzák és lefedik az érpataki cigány közösség stabilizálódott, a falu állandó lakosságához tartozó rétegét. Következtetéseim szerint, a telepről való kiköltözés során, a cigányoknak a falu településrendjében elfoglalt helye alapján, megfejthető az egyes rétegek értékrendje és életvezetési stratégiája, melyek egyúttal a falu egészének társadalmában elfoglalt helyüket is determinálják.

Vajas Erzsébet süteményreceptes füzete

NAGY ÁKOS
Néprajz BA, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. KESZEG VILMOS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék

Dolgozatomban Vajas Erzsébet kéziratos süteményreceptes füzetét elemzem. Célom a populáris írásbeliség egyik esetének megfigyelése és a táplálkozáskultúra megismerése az elmúlt három évtized tükrében, valamint a füzet és a füzet tulajdonosának bemutatása.

A szakácskönyvek illetve kéziratos receptesfüzetek szakirodalma szerint megállapíthatjuk, hogy az eddigi kutatások három szempont szerint vizsgáltak receptes gyűjteményeket: a füzetek tartalmi elemzése(egy család vagy közösség táplálkozási sajátosságai), egy személy populáris írásgyakorlata valamint a kéziratos füzetek készítésének és használatának módja. Dolgozatomban tehát az utóbbi két szempont szerint elemzem Vajas Erzsébet kéziratos süteményreceptes füzetét.

A célom tehát: a gasztronómiai tudás írásban való megörökítésének vizsgálata, a bejegyzés és a füzet használatának módja.

Az adatközlőm, leánykori nevén Vajas Erzsébet, Györgyfalván született és gasztronómiai tudása jelentős részét ott szerezte, ezért fontosnak tartom röviden bemutatni a települést. Györgyfalva Kolozsvártól délkeletre kb. hat kilométerre fekszik, egyesek szerint kalotaszeg és mezőség határában fekvő településnek kategorizálják, mások pedig konkrétan egy Erdőalja nevű kisrégióba sorolják.

A középkortól folyamatosan lakott település legelső írásos dokumentuma a 14. századból fennmaradt pápai tizedjegyzékben említi Villa Georgii néven. A 2002-es népszámlálás adatai szerint a falu lakosságának 88%-a református felekezetű, 11%-a ortodox és 5%-a egyéb.

Vajas Erzsébet tehát egy teljesen önfenntartó faluközösségbe született és szocializálódott, ezért esélye megvolt, hogy egy komplex gasztronómiai tudást halmozzon fel.

Egy szövegtípus kontextusa, Gál Géza életének töredékei

NAGY MELINDA
Néprajz MA, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. KESZEG VILMOS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék

Dolgozatomban a Gál Géza kisbaconi lakos sorsfordulóját tükröző iratok bemutatására és értelmezésére vállalkozom. Célom az életpályát meghatározó (egyik) fordulópont rekonstruálása a fennmaradt iratok tükrében, valamint az unokájával készített interjú alapján. Az értelmezés során a tartalomelemzés módszerét, a kvalitatív módszert, a szociológiai és mandelbaumi módszert használom.

Ezen források alapján, igyekszem feleleveníteni Gál Géza emlékét, illetve megvizsgálni, hogy mennyit őriz egy-egy írott dokumentum az adott korról, mentalitásról, körülményekről, lehetőségekről, vágyakról és azok teljesüléséről; továbbá, hogy a társadalomtörténet egy válságos korszakában az egyén életében milyen szerepet tölt be az írás.

A forrásanyagként használt levelek két különböző körből való fél – a hatalom és az egyén – konfrontációját tükrözik. A társadalomtörténet válságos korszaka rákényszeríti az embert az írásos kommunikációra. Az írás az egyén életében létfontosságú, ugyanis az egyetlen formája a középparaszt számára a hatalommal való kommunikációnak. Utólag ezen iratok kordokumentumként játszanak szerepet, emlékeztető funkciójuk van.

Az események árulkodó nyomokat/dokumentumokat hagynak maguk után, amiből a kutatás rekonstruálja az eseményeket. A felvázoltakat összevetve megállapítható, hogy mind az interjú, mind az írott szövegek alapján el lehet érni eredményeket egy gazda életútjának összeállítására.

Hungária ábrázolások és ábrázolási hagyományok a két világháború közötti képeslapokon

NAGYILLÉS ANIKÓ
Néprajz BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: GLESZER NORBERT, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

Hungária, mint a nemzet, a haza allegorikus alakja meghatározó volt az irredenta ábrázolásban, s a nemzeti identitásban egyaránt. Emiatt tartom fontosnak a téma vizsgálatát. Forrásaim irredenta képeslapok, amelyeket korábbi korok ábrázolási hagyományaival vetek össze.

A kutatásom célja, hogy bemutassam azokat az előzményeket, amelyek meghatározták a Hungária-allegóriák 20. századi ábrázolási módjait, jelentéseit, hiszen Hungária, mint allegorikus alak már Trianon előtt is több mint négyszáz éves hagyományokkal rendelkezett.

Emellett célom ismertetni azokat a kontextusokat, amelyben Hungária megjelenik, illetve bemutatni az irredenta képeslapokon megjelenő legfontosabb motívumokat, azok alakulását, változását, a korábbi ábrázolási gyakorlatok viszonylatában. Mindezt a kulturális emlékezet és a civil vallás/ nemzetvallás keretén belül, komparatív (összehasonlító) módszert alkalmazva valósítom meg.

A Hungária nemzetallegória több hagyományt olvasztott magába: a korábbi rendi, a Patrona Hungariae, és a modern nemzeti hagyományt. Ekkor azonban a hordozó felületet a szobrok, festmények, metszetek képezték. Az irredenta Hungária nemzetallegória közvetlen előzménye a dualizmusban kedvelt, elsősorban Ferenc József királlyal és Erzsébet királyéval együtt megjelenő allegóriák. Ekkor már a fő hordozó felület a képeslap, hiszen bárhova gyorsan eljuttatható és könnyen sokszorosítható. Mindezek mellett másik fontos előzmények a világháborús propaganda képeslapok, amelyek viszonylag széles réteghez eljutottak, így a képeslap és „címzettjei" kölcsönösen hatottak egymásra. Az irredenta képeslapok ábrázolásait és az előképeket tekintve fontos a korszakonként módosuló ábrázolási hagyományt, ahol a társadalmi kerettel együtt alakul az értelmezési keret is.

A nagyrédei hordozó Máriák valláséleti szerepe

PINTÉR ZSÓFIA
Néprajz MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGYNÉ FRAUHAMMER KRISZTINA,
ÓRAADÓ OKTATÓ
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

A TDK dolgozatom célja a nagyrédei Hordozó Máriák valláséleti szerepének bemutatása. Érdeklődésem egy 2009-es gyöngyösi diákszemináriumi munka kapcsán fordult feléjük, melyet a Szegedi Tudományegyetem Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszéke szervezett. A Mária-lányok tudatosan újjáélesztett hagyományát szeretném közzétenni, mely új elemekkel bővült a Gyöngyös melletti faluban (Máriás férfiak és asszonyok csoportja). Azt tapasztaltam a felkészülés közben, hogy a vallási néprajzi szakirodalomban hiányos a téma feldolgozása, ezért szerettem volna feltárni, jobban megismerni és elemzést készíteni e területről. Kutatási tervem egyik fő eleme volt a résztvevő megfigyelés a gyöngyösi fájdalmas búcsún és a szobortalálkozón, a jelenlévők viselkedésének vizsgálata, a közönség felmérése (kor, nem, származás, öltözet), a nagyrédeiek előkészületeinek és a búcsún való részvételüknek a dokumentálása.

2010-es újabb terepmunkám során hangsúlyt fektettem az újjáélesztett hagyomány közösségformáló szerepének vizsgálatára, beszélgettem a Máriás csoportban résztvevőkkel és az egyházközösség tagjaival. A jelenség vizsgálata során választ kerestem arra, hogy milyen szerepe van az egyházközség és a falu élete szempontjából a gyöngyösi búcsúnak; mit jelent az ebben résztvevőknek a hordozás és valójában miért is újították fel a hagyományt.

Dolgozatomban kirajzolódik egy régi hagyomány, mely a XXI. században új elemekkel bővült. A nagyrédeiek az egy vallási közösséghez való tartozásukat fejezik ki a gyöngyösi búcsún való szereplésükkel. A vallási és faluközösségük erősítése és egy pozitív kép kialakítása jelenik meg annak a hátterében is, hogy mindhárom Hordozó Máriájukat megmutatják.

A Debrecenben rendszeresen megrendezett táncházak kapcsolati hálója a kezdetektől (1974) napjainkig (2009)

SIMON KRISZTIÁN
Néprajz MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Néprajzi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. LOVAS KISS ANTAL, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Néprajzi Tanszék

A dolgozat célja a debreceni táncházmozgalom, azon belül a legalább havi rendszerességgel megtartott táncházak kapcsolati hálójának feltérképezése makro-, mezo-, és mikroszinten.

Kutatásom során más tudományterület (szociológia, informatika) definícióit is alkalmaztam (csoport, hálózat, elemzési szint, etc.), hogy árnyaltabb képet kaphassak a táncházak kérdéskörével kapcsolatban. Emellett a témával összefüggő szakirodalmat is áttekintettem, ezzel is bizonyítva az adott aspektusból való vizsgálat újszerűségét, relevanciáját. Ezt követően a táncházmozgalom országos, illetve helyi, debreceni történetét írtam le, majd a különböző – már említett – szintek szerinti elemzések következtek.

Makroszinten az állam és a Debrecenben megrendezett táncházak kapcsolatát vizsgáltam, amelynek során két időintervallumot határoztam meg: az 1974-es kezdetektől a rendszerváltásig (1989–1990), illetve a rendszerváltástól napjainkig. Mezoszinten három kategóriába soroltam a különböző táncházhoz kapcsolható társadalmi csoportokat. Ezek az országos jelentőségű szervezetek, alapítványok, a lokális, azaz a debreceni NGO-k (Non-Government Organisation – nem kormányzati szervezetek), és a szintén helyi intézmény, de bizonyos fokú autonómiával rendelkező egyetem illetőségét vizsgáltam. A legkisebb egységnek tekinthető mikroszintű elemzés során a táncházakat szervező, és azokat látogató (ún. táncházas) egyének körét tártam fel.

Kutatásomban empirikus adatszerzést alkalmaztam, ezen belül félig strukturált interjúkat használtam fel. Ezek nagy részét magam, kis részét Halmos Béla készített, amelyeket a rendelkezésemre is bocsátott. Több egyesületről internetes források alapján is tájékozódtam.

A dolgozatban olyan szempontok merültek fel, amelyeket eddig a táncházmozgalom kutatása során nem, vagy csak nagyon kis mértékben tekintettek fontos vizsgálandó tényezőknek. A kutatásom haszna abban rejlik, hogy olyan gyakorlati tényezőkre is rávilágít, amelyek felhasználhatóak akár laikus táncház szervezők, akár a témában tovább kutató szakemberek számára.

Társadalmi viszonyok a szilágysámsoni szőlőgazdálkodásban

SZILÁGYI BRIGITTA
Magyar nyelvészeti és irodalomtudományi tanulmányok MA, I. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalmi és Nyelvészeti Tanszék

TÉMAVEZETŐK: DR. SZABÓ Á. TÖHÖTÖM, TANÁRSEGÉD ÉS DR. GAZDA KLÁRA NYUGALMAZOTT EGYETEMI DOCENS
Babeş-Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkar, Magyar Néprajzi és Antropológiai Tanszék

Dolgozatom egy szilágysági faluközösség, Szilágysámson gazdálkodásában, ezen belül a helyi identitáskonstrukciók egyik lényeges elemének is tekinthető szőlőgazdálkodásban ismeri fel és vizsgálja a gazdasági-társadalmi viszonyok sajátos működését. A kérdést tipikusnak vélt gazdaságformák leírásával, és lokális identitásuk megélésének, valamint bormárkásítás stratégiáinak vizsgálata által járom körül, így mutatva rá a helyi gazdaság működésének sajátosságaira. Előfeltevésem az, hogy nem a teljes közösség a szőlőgazdálkodásra épülő identitás fenntartója. Léteznek bizonyos társadalmi rétegek, melyeknek háztartásai gazdálkodásuk által képviselik és igazolják a megkonstruált képet. Bizonyos társadalmi réteg kiváltsága mindazok a stratégiák, amelyek a borkereskedelem aktivitását és sikerét elősegítik. Hipotézisem kapcsán a dolgozat kérdésfelvetése arra irányul, hogy milyen társadalmi rétegek húzódnak meg a szőlőgazdálkodás és a bor által meghatározott identitás mögött, kik a fő animátorai ennek a művelési ágnak, s ezek között milyen gazdasági-társadalmi kapcsolatok működnek, valamint hogyan viszonyulnak a megkonstruált identitáshoz. A kutatás részben terepmunkára épül, részben pedig forrásmunkák vizsgálatára, elemzésére. Adatgyűjtés, interjúkészítés, fényképes dokumentálás, s ezek mellett a statisztikák, önkormányzati összeírások, törvényhatározatok forrásként való kezelése képezték a kutatás módszerét. A kutatás eredményeként megállapítható, hogy a szőlőgazdálkodás által meghatározott identitás hiteles képviselőit a minőségi szőlő és bortermelés jellemzi. Ezek a háztartások birtokolják mindazt a tudást, mindazokat a javakat és ezek a gazdák tudnak csak élni azokkal a bizonyos gazdasági stratégiákkal (márkásítás, hagyományalkotás, kultúrateremtés), melyek birtokosaként reprezentatív, prosperáló gazdaságokat képesek fenntartani.

Pogó – egy posztmodern tánc

SZŐNYI VIVIEN
Néprajz BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: VARGA SÁNDOR, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

Dolgozatomban a pogózást mint látványos gyakorlatot szeretném bemutatni. Ezt a táncot olyan eseményként szemlélem, mely lehetővé teszi a transzgresszív, azaz határátlépő élményszerzést.

Kutatásom során interjúkat készítettem és résztvevő megfigyelést folytattam. Mivel a posztmodern táncok vizsgálata hazánkban még nem elterjedt tendencia, a témához felhasználható szakirodalmi ismereteimet leginkább humánetológiai, szociálpszichológiai és recens társadalomtudományi írásokból merítettem.

Célom bemutatni, az pogózás közben kialakuló közösségi szabályokat, identitást és szolidaritást, a megszokottól eltérő „rituális" teret és időt. Nagy hangsúlyt szeretnék fektetni a tánc közben megjelenő agresszióra és annak kiélése során bekövetkező katarzisra. A pogó különbféle változatainak konkrét leírása mellett, a megfigyeltek szimbolikus reprezentációjának értelmezésére is törekszem.

Jelenkori migrációs tendenciák a Tiszazug kistérségben

TERENDI VIKTÓRIA
Néprajz BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. BARNA GÁBOR, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

Dolgozatomban a tiszazugi falvakban tapasztalt migrációs jelenségekkel foglalkozom. A *„Peremlétben? A Tiszazug néprajzi, történeti, és földrajzi vizsgálata”* című OTKA kutatóprogram keretében 2008 óta vizsgálom a térség tizenhárom településének társadalmát. Ezen dolgozatban a Tiszazugban jellemző migrációs jelenségek főbb tendenciáinak áttekintésre nyílt lehetőségem. A Tiszazug rövid történeti, földrajzi jellemzését és a kutatástörténeti áttekintést követően bemutatom, hogy a kutatott falvakban az elvándorlásnak milyen formái vannak jelen, és hogyan hatnak vissza a közösségek életére.

A Tiszazugból való elvándorlás, mely elsősorban a fiatal és középkorú lakosságot érinti, a 20. század közepétől egyre erősödik, ennek egyik okát a szocialista korszak termelési változtatásaiban, a mezőgazdaság visszaszorításában találhatjuk meg. Az elvándorlás jelentősen hozzájárul e települések elöregedéséhez. Az emigráció legfőbb oka, hogy a tiszazugi falvakban minimális a munkalehetőségek száma. A rossz gazdasági helyzet miatt e településeken nem csak a felsőfokú végzettségűek nem kapnak munkát, de a középfokú végzettségűeknek, sőt még a szakmunkásoknak is sokszor ingázniuk kell munkahelyükre, mivel a rendszerváltás után a helyi ipari és mezőgazdasági feldolgozó cégek nagy része megszűnt. Az elvándorlás jelensége nagy hatást gyakorol a helyi társadalomra, s kulturális válaszokat is igényel. Hatásai közt említhetők azok a gazdasági, szociálpolitikai, oktatásügyi stb. deficitek, amelyekre a közösségeknek és vezetőiknek kell megoldást találni. Szimbolikus válaszként pedig az elszármazott találkozók értelmezhetők, amiket négy tiszazugi településen rendeznek meg. A találkozók fő céljai közt említhető a kapcsolat fenntartása az elvándorlókkal, identitásképzés, s magának a folyamatnak – negatív hatásaival együtt való – elfogadása. E rendezvények viszonylag rövid időre nyúlnak vissza, jól példázzák a hagyományteremtés és a közösségépítés mai folyamatait.

„Kriptában csörögnek a halottak…” Kortárs népi gyermekmondókák

TÓTH PIROSKA ANNA
Néprajz MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

TÉMAVEZETŐ: SMID MÁRIA BERNADETT, TANÁRSEGÉD
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Néprajzi Intézet

Dolgozatomban a kortárs budapesti gyermekfolklór egyik szeletét, az 1990-es évektől napjainkig a 6–14 éves gyermekek között közszájon forgó, konkrét játékokhoz és alkalmakhoz nem kötődő mondókákat és énekeket mutatom be az általam összegyűjtött, s a dolgozathoz csatolt szöveggyűjteményben bemutatásra kerülő szöveganyag (73 szöveg, illetve azok különböző változatai, variánsai) alapján. Vizsgálom a mondókákban és énekekben legtöbbször előforduló elemeket, személyeket, helyszíneket, a legjellemzőbb formákat, a szövegek forrásait, használatuk helyszíneit és időszakait, valamint kapcsolódásukat a falusi gyermekfolklórhoz, az óvodai és iskolai tananyaghoz, illetve a felnőttek világához, kultúrájához. A szövegekhez hol szorosan, hol csak nagyon lazán tartozó dallamokat is bemutatom, s igyekszem néhány jellemző megállapítást tenni róluk, illetve használatukról. Arra a kérdésre is kerestem a választ, hogy vajon a gyermekek folklórjának ezen szegmensében felbukkanó sok trágár és obszcén kifejezés, valamint az erőszak és a halál képei mit jeleznek számunkra, mit árulnak el világunkról, vagy a gyerekek világáról.

Az anyagot áttekintve úgy tűnik, hogy az obszcén és trágár, valamint a naturalisztikus, félelmet keltő elemeket tartalmazó dalok és mondókák száma nem azért ilyen tekintélyes a gyermekek körében, mert a világ kizárólag ilyen körülöttük. A vizsgált szövegek legfőbb funkciója maga a játék, a közösség, a közös tudás, közös szavalás és éneklés megélése, a szöveg tartalmát és hangulatát olykor felerősítő, olykor viszont azzal teljesen ellentétes dallam, a ritmus, valamint a világ különböző – olykor tiltott, tabuként kezelt – szegmenseinek játékos megismerése és megélése ezeken a szövegeken keresztül. S mindebbe a különböző mesei elemek és személyek, a távoli, idegen tájak, a nyelvi játékok, a csúfolódás, a viccelődés mellett belefér a trágárság, az obszcenitás, illetve az erőszak, a brutalitás is. Hiszen az ő képzeletükben egészen másként, sokkal kevésbé naturálisan jelennek meg ezek a képek, mint a felnőttekében, s ezen dolgok kimondása és megjelenése a gyermekek által ismert és használt szövegekben tulajdonképpen nem kérdőjelezi meg a felnőtt világ gyermekek által is ismert és tudott erkölcsi szabályainak létjogosultságát. Sőt, inkább megerősíti, szilárdabbá teszi azokat.

Az ’Újpest Ultras’ vizsgálata a szimbolikus antropológia tükrében

TÖRŐ BALÁZS
Néprajz BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. POVEDÁK ISTVÁN, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanszék

Léteznek modern társadalmunkban olyan csoportok, illetve a kultúrának olyan szegmensei, melyeket napjaink kutatásai is vagy elkerülnek, vagy csupán felszínesen, illetve a megfelelő módszerek és ismeretek hiányában próbálnak feltárni. Az ebből adódó szükségszerű félreértelmezések semmiképpen sem segítenek abban, hogy a felmerülő kérdésekre releváns válaszokat tudjunk adni. Jelen dolgozat egy ilyen – jobbára ifjúsági – szubkultúra émikus szempontok szerinti elemzésére tesz kísérletet.

Kutatásom tárgya az Olaszországban az 1960–70-es években megszülető, a sportklubokhoz kötődő szervezett szurkolói mozgalom, az ultras. Hazánkban a ’90-es évek elején megjelenő – s egyben az újpesti – ultra mozgalom természetesen nem teljes mása a mintaadó olasz mozgalomnak, hiszen ez a szurkolói forma, illetve életmód a hazai viszonyokhoz adaptálódott, a magyar társadalomban szocializálódva sajátos magyar jegyekkel gazdagodott.

Az ultra egy markáns énképpel rendelkező, önszerveződő, a társadalmi problémákról, világrendről konkrét véleménnyel bíró mozgalom, ami az antistruktúra szerű, kevésbé kontrollált térben – a stadionok lelátóin – szabadon (?) fogalmazhatja meg véleményét. Elmondható tehát, hogy az ultra nem csak a sportesemények bűvkörére szorítkozik, hanem annál szélesebb látókörrel rendelkezik, s fejti ki véleményét.

Ahhoz, hogy a szimbólumokat részletesen vizsgálni tudjam, az őket előhívó, létrehozó identitást, az identitás egyes rétegeit is szemügyre kellett vennem, emellett pedig szólnom kellett az időről és térről, amiben és ahol az egyes, szimbólumok által megjelenített rítusok megvalósulnak. A számos csoportba osztható szimbólumok, melyekkel az ultrák élnek, alkalmasak arra, hogy identitásukat a riválisaik, illetve a külvilág felé is hatásosan kommunikálják.

Az ultrák szimbólumainak elemzésével pontosabb képet kaphatunk az eddig jobbára sztereotípiák mentén értelmezett szubkultúráról.

Ormánsági úrbéri perek a jobbágyfelszabadítás és a kiegyezés idejében

VATAŠČIN PÉTER
Esztétika MA, II. évfolyam – néprajz MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Néprajz- és Kulturális Antropológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: MÁTÉ GÁBOR, TANÁRSEGÉD
Pécsi Tudományegyetem BTK, Néprajz- és Kulturális Antropológia Tanszék

A dolgozat levéltári források alapján három ormánsági falu, Kemse, Zaláta és Sósvertike birtokrendezéseit vizsgálja a 19. század során: bemutatja az ügymenetek folyamatát, és közben kielemzi a szereplők magatartását. A társadalmi rétegekre, ill. az interakciókra való fókusz, valamint a természeti/társadalmi kontextus felvázolása miatt a munkát történeti társadalomnéprajzként lehet meghatározni. Az általánosabb kutatásoktól eltérően az elemzés a helyi viszonyok képezik.

A 19. század közepén tömegessé váló birtokrendezési perek jó rálátást nyújtanak a szereplők reakcióira és stratégiára. Megállapításra kerül, hogy a falvak lakosai nem teljesen koherens közösségként élték át az eseménysort. Esetleges válaszaik útján, amelyek a teljes passzivitástól egészen az érzelmekkel töltött keresetlen reakciókig terjednek, nem tudtak megfelelően kiállni az érdekeikért. Magatartásuk a legtöbb esetben információhiányra, és az ezzel összefüggő érdektelenségre/passzivitásra, esetleg beletörődésre utal. Az uradalmak ellenben alapos jogi és politikai felkészültségük miatt hatékonyan érvényesítették akaratukat. Kulcsfontosságú az ügyvédek szerepe: „szócsövekként" közvetítették a felek igényeit, retorikájuk esetenként pontos képet ad a háttérről. Szerepüket eddig elhanyagolta a kutatás. Mindegyik csoport egy természeti/társadalmi/gazdasági/jogi, többszörösen meghatározott mozgástérben cselekedett, amelyek alól nem tudták kivonni magukat. A határbeli birtokszerkezet átalakulása ekkor még nem járt jól megfogható társadalmi következményekkel (ezek feltárása további kutatások feladata), noha néhány ponton kitapinthatóak az előzmények.

NYELVTUDOMÁNY

Nyelvjárási sajátosságok a Nógrád megyei Varsányban

ADAMIK ZSOLT ISTVÁN
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÍRÓ FERENC FŐISKOLAI TANÁR
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A dolgozat célja egy dialektológiai szempontú kutatás megvalósítása, melynek segítségével a Nógrád megyei Varsány község nyelvjárási sajátosságait vizsgáltam meg. A kiinduló feladat egy hipotézis felállítása volt: A nyelvjárás mai állapota kevéssé tér el a szomszédos falvaknak A magyar nyelvjárások atlaszában rögzített 1953-as változataitól.

Munkám során hangtani, alaktani, szófajtani, lexikológiai és mondattani sajátosságokat vizsgáltam, melyben egy előzetesen készített, hosszabb terjedelmű, nyolc adatközlő nyelvjárását rögzítő hangfelével segített, valamint egy nyelvjárási kérdőív kikérdezése. Fő célom az 1953-ban gyűjtött nyelvi sajátosságok és a mai helyzet összehasonlító elemzése volt, melynek segítségével képet kaphattam arról, hogy a közel fél évszázad alatt milyen mértékben történtek változások, és mifélék.

A tudománytörténeti háttér ismertetését követően Imre Samu szempontjai szerint vizsgáltam a középpalóc nyelvjárási jelenségeket. A hangtan témakörében külön szerepet kaptak a mássalhangzók és magánhangzók eltérései, a hangok egymásra hatásai, míg az alaktanban a tőtani kérdésekre és a toldalékokban megmutatkozó variációkra helyeztem a hangsúlyt. A lexémák esetében fogalmi rendszerek kialakítására törekedtem, a szintaktikai vizsgálódásokban pedig az egyes mondatrészek szerepét igyekeztem kiemelni a nyelvjárási jelenségek segítségével és illusztrálásával.

Több sajátság már csak ritkábban használatos, de mégis jellemző. Előfordul azonban, hogy bizonyos jellegzetességek ma már nem mutatkoznak az adatközlők nyelvhasználatában (a *meg* igekötő *g*-jének hasonulása*;* bizonyos, a köznyelvitől eltérő határozóragok háttérbe szorultak, a *-nya* mint a főnévi igenévképző variánsa nem jellemző, bizonyos lexémák több tényező hatására kevésbé vagy egyáltalán nem jellemzők). Ezek alapján munkám végén megállapítom, milyen mértékben állja meg a helyét a kiinduló hipotézis.

A nyelvi repertoár elemei két gyergyói település beszélőinek körében

AMBRUS LEHEL
Magyar–latin, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BODÓ CSANÁD, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Eddigi vizsgálatok még nem foglalkoztak azzal, hogy a határon túli magyar nyelvű laikus beszélők miképpen gondolkodnak a nyelvi repertoár elemeiről, hogyan kategorizálják az általuk használt vagy ismerős változatokat. Vizsgálatom célja a kisebbségben élő magyarok egy csoportjának, a székelyföldi gyergyószentmiklósi és gyergyóremetei[1] beszélők ismereteinek és vélekedéseinek leírása a nyelvi repertoárt alkotó magyar nyelvváltozatokról. Tehát dolgozatomban a repertoár konceptualizációját, valamint az e konceptualizációban megragadható elemekhez („köznyelv" és „nyelvjárás") fűződő viszonyt vizsgálom. Továbbá arra a kérdésre is választ keresek, hogy a román nyelv használata funkcionálisan hogyan oszlik meg a beszélők nyelvhasználatában, illetve ugyancsak funkcionális alapon elkülönül-e a magyar nyelv két változata a beszélők nyelvhasználatában, a beszélők saját meglátásai alapján?

A gyergyói beszélők két pólusúnak látják a magyar nyelv használatát: köznyelvet és nyelvjárásokat különböztetnek meg, észlelni viszont kontinuumként észlelik a nyelvhasználatot. A nyelvjárást a beszélők egyértelműen felismerik. Saját régiójuk, illetve a környező régiók nyelvjárásait viszonylagos pontossággal helyezik el a nyelvterületen. A távolabbi régiók nyelvjárásait illetően nagyobb a bizonytalanság, az adatközlők körülbelül egyharmada Erdélybe vagy a Székelyföldre sorolta be más régiók nyelvjárásait is.

***

Eredményeim alapján indokoltnak tartom egy a kifejezetten a nyelvhasználatra vonatkozó vizsgálat elvégzését – akár a teljes Gyergyói-medencében – hogy a spontán nyelvhasználatból nyert információink legyenek arról, hogy konkrétan melyek a nyelvi repertoár elemei a gyergyói székelyek körében, és hogy fellelhető-e állami nyelvváltozat a székely nyelvi régióban.[2]

[1] Amikor az adatközlőket *gyergyói beszélők*ként említem, akkor ennek a két településnek a megkérdezett beszélőit értem ez alatta kifejezés alatt.

[2] Az összefoglaló szövegét terjedelmi okok miatt jelentősen rövidítve közöljük – a Szerkesztők.

József Attila korai és kései költészetének összehasonlító stilisztikai elemzése

ASZTALOS ANIKÓ
Magyar BA, III. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. EŐRY VILMA, TANSZÉKVEZETŐ FŐISKOLAI TANÁR
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A kutatás tárgya József Attila korai (1922–23.) és kései (1936–37.) költészetének összehasonlító stilisztikai elemzése, ezen belül a kérdésalakzatok tanulmányozása és összehasonlítása. Első lépésként a tudománytörténeti hátteret vázoltam fel, erre támaszkodva végeztem el később az elemzést. Ezt követően összeállítottam a vizsgálandó kérdésalakzatok korpuszát. Összehasonlítottam a két költői korszakot, és fontosnak tartottam azt, hogy az elemzés eredményeit összevessem a vizsgált korszak egyéb jellemzőivel is. A korai és a kései versek kérdésalakzatinak megjelenését és funkcióját a Szikszainé Nagy Irma-féle kérdésalakzat-rendszer alapján állapítottam meg. Ezenkívül különös tekintettel voltam az önmegszólító verstípusokban megjelenő figurákra és az olyan költeményekre is, amelyek önmegszólító részt tartalmaznak.

A kérdések előfordulásának arányai bebizonyították a hipotézisemet. Az 1922–23-as alkotások összes száma 136, ebből 32 költemény tartalmaz kérdésalakzatot – ez 23%. A figurák száma ehhez mérten 60, majdnem kétszerese a költemények számának, azaz átlagban majdnem minden második versben található figura, a kérdésalakzatokat tartalmazó versekre pedig csaknem két kérdésalakzat esik. A kései versek száma kisebb, mint a koraiaké: 108. A kérdésalakzatokat tartalmazó versek száma 27 (az összes kései versnek pontosan 25%-a). Csakhogy a figurák száma 54, tehát pontosan kétszerese a kérdésalakzatos versek számának. Vagyis a figurák használata valamivel intenzívebb a kései pályaszakaszban, hiszen minden költeményre két alakzat esik. Két figura – az interrogáció és a dubitáció – csoportosítására új módszert vezettem be. Egy új kérdésalakzatot alakítottam ki: az önreflexív figurát, melyet csoportokra osztottam és kimutattam saját nyelvi jeleit. A kérdésalakzatok vizsgálatával sikerült felfednem a költő stílusának legjellemzőbb változásait.

A modern kriminalisztikai nyelvészet módszertani problémái (fenyegető levelek elemzése alapján)

BACSKÓ VERONIKA
Alkalmazott nyelvészet MA, II. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Alkalmazott Nyelvészeti és Nyelvoktatási Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAVRACSICS JUDIT, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Alkalmazott Nyelvészeti és Nyelvoktatási Intézet

Az igazságügyi nyelvészet tipikusan az az alkalmazott nyelvészeti tudományág, amely tökéletesen bizonyítja Szépe György állítását, miszerint az alkalmazott nyelvészet nem más, mint „hasznos nyelvészet". Az igazságügyi nyelvészet különböző területei a nyelvtudományi kutatások eredményeit hasznosítják, módszereit alkalmazzák. Két legnagyobb területe: a kriminalisztikai szövegnyelvészet és a törvényszéki fonetika. A törvényszéki fonetika a beszélő személy azonosításával foglalkozik, felhasználva a modern beszédkutatás eredményeit. Dolgozatom a másik terület, a kriminalisztikai szövegnyelvészet problémáival fogalakozik.

A tudományos vélekedés szerint csak akkor válhat egy terület tudománnyá, ha kidolgozott és kipróbált módszertannal rendelkezik. A kriminalisztikai szövegnyelvészet problémái ide vezethetők vissza. A hazai szakirodalomban egyetlen összefoglaló könyv létezik ebben a témában, Nagy Ferenc Kriminalisztikai szövegnyelvészet (Budapest, 1980) című műve. Nagy Ferenc a kriminalisztikai szövegelemzéssel kapcsolatban sok problémával foglalkozik, és valódi, megtörtént eseteket is említ. Kvantitatív és kvalitatív elemzésről beszél, de módszere a mai (30 évvel későbbi) nyelvhasználatra csak kiegészítésekkel alkalmazható.

A kriminalisztikai szövegelemzés egy olyan esete a szövegelemzésnek, ahol a legfontosabb tényező az ember, aki a szöveget írta. A szöveg sok mindent elárulhat a szerzőjéről: a nemét, a korát, a műveltségének fokát, sőt, néha még a foglalkozására vagy a tartózkodási helyére is utalhat. A nyelvjárás vagy a kétnyelvűség is nyomot hagyhat a szövegben. Egy-egy névtelen írás elemzésekor a nyelvhasználati jegyek alapján leszűkíthetjük a szerzők (gyanúsítottak) körét.

Dolgozatomban Nagy Ferenc elméleteinek és módszerének bemutatása után valódi névtelen leveleken demonstrálom a kiegészítéseket is tartalmazó módszert.

„Rostirónom elsorvasztja a világot” A magyar internetes képregény társadalmi jelentősége, nyelvi eszköztára és kulturális hatása

BALI DÁVID
Magyar BA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: VESZELSZKI ÁGNES, TANÁRSEGÉD
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Ahogy az internet egyre nagyobb szerepet vállalt mindennapjainkban, úgy nemcsak rendszeres szokásaink változtak meg, hanem lehetőség nyílt új entitások létrejöttére, fejlődésére is. Így születhetett meg a már több mint húszéves múltra visszatekintő internetes képregény – terminusát illetve *webcomic* – is, amely Magyarországon nem sokkal 2000 után nyert csak létjogosultságot, igaz, így sem túl nagy hatást gyakorolva a köztudatra. Dolgozatomban így nem csupán az internetes képregények világát kívánom elérhetővé, megfoghatóvá tenni egy saját, és a szakirodalomban eddig példátlan szempontrendszer felállításán keresztül (amely történetiségre és elemzésre való tekintettel is biztosítani kívánja az adekvát vizsgálat lehetőségét), hanem ennek tükrében definiálnám a magyar internetes képregényt is. Hipotézisem alapját a *Napirajz* internetes képregény máig elérhető, 646 képregényből álló korpusza szolgáltatta: az itt fellelhető bejegyzések alapján határoztam meg a szavak, szókapcsolatok és szószerkezetek, valamint a mondatalkotásban visszatérő sémák alapján azt, hogy a *Grafitember* által létrehozott webcomic milyen köznyelvi reprezentáción keresztül állít görbe tükröt a mindenkori magyar társadalomnak, az emberi butaság jellemzésének, valamint a nyelvhasználói attitűdöknek egy sajátos, sztereotip reflexión keresztül. Dolgozatom így nem csupán a különféle nyelvi szintek sajátos felépítési sémáit sorakoztatja fel, hanem ezek összetett és komplex rendszerén keresztül kíván rámutatni a nyelvhasználói attitűdre, a kodifikált norma szerepkörére, valamint a dialektológiai és szociolingvisztikai módszerekkel feltárható stigmatizáció szerepkörére. Elvégre a magyar internetes képregény képes volt annyiban elvonatkoztatni az amerikai mintától, hogy önálló karakterre tehessen szert, és köszönhetően az elmúlt két évben lezajlott áttörésnek (amely a *Fekete Macska* Pesti Estben való megjelenését, valamint a *Napirajz* három nyomtatott kötetét fedi le), ma már nemcsak számolni kell az internetes képregények nyelvképzésével, hanem tudni kell bánni is az itt megképződött nyelvi adatokkal.

La place et la fonction des adjectifs créoles dans la phrase

BALOGH EMESE
Romanisztika BA (francia szakirány), III. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BORS EDIT, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

A dolgozat a francia alapú kreol nyelvekkel foglalkozik, különös tekintettel a Karibi-térség és a Guadeloupe szigetén beszélt változatokra. Célja nem csupán a kreol melléknevek bemutatása, hanem más nyelvekkel – főként a franciával – való összehasonlítása is, a nyelvek tipológiája keretén belül. A leíró és az összehasonlító nyelvészet módszereit segítségül hívva elemzi a kreol, francia és más európai nyelvekből vett példamondatokat. A példákat bemutatva próbál rávilágítani arra, hogy a kreol melléknevek a francia melléknevektől eltérő módon vannak jelen a mondatban. Felhívja a figyelmet arra, hogy a melléknév főnévhez viszonyított helye kevésbé kötött a kreol nyelvekben, ugyanis nincs szigorú szabály a főnév-melléknév sorrendjére nézve. Rámutat a szövegkörnyezet fontosságára, mely megoldást nyújt a melléknév mondatban betöltött szerepét illető, a kötetlenebb szórendből adódó lehetséges konfúzióra. Megállapítja a jelzőmellékneveket illetően, hogy a franciában megfigyelhető kétértékű melléknevek a kreol nyelvekben is jelen vannak, jelentésüket azonban – a franciával ellentétben – nem a főnévhez viszonyított helyük határozza meg, hanem a szövegkörnyezet. Arra is felhívja a figyelmet, hogy a predikatív funkciójú melléknevek a kreol nyelvekben jelentős szerepet kapnak a mondatban, hiszen az attributív szerkezetekben, kopula hiányában, a melléknevek töltik be az ige szerepét.

A dolgozat röviden bemutatja a kreol nyelvek kialakulását, és kitekintést ad mai fejlődésükre nézve.

Metalepszis
Egy alakzat nyelvészeti meghatározásainak ellentmondásai

BARNA LÁSZLÓ
Magyar nyelv és irodalom–német nyelv és irodalom, V. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. HORVÁTH KATALIN, EGYETEMI DOCENS ÉS
DR. GRÉCZI-ZSOLDOS ENIKŐ, EGYETEMI ADJUNKTUS
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A dolgozat kizárólag nyelvészeti szempontból vizsgálja felül a metalepszis különböző értelmezéseit. A metalepszis görög szóban nem epszülon (ε), hanem éta (η) szerepel, így nem lehet(ne) „e” betűvel átírni, csak „é”-vel mint metalépszisz. A nyelv- és irodalomtudományban ennek ellenére már meggyökeresedett a metalepszis forma, így dolgozatomban magam is a szakirodalomban már „megszokott” formával jelölöm meg az alakzatot. Nemcsak a fogalom nevének használatával kapcsolatban merül fel probléma, de a jelenség meghatározásai is erősen differensek. Az alakzat definíciói ugyanis a magyar nyelvű szakirodalomban meglehetősen hiányosak, több helyen tévesek. Miért használtuk többes számban a definíció szót? Pierre Fontanier és César Chesneau Dumarsais meghatározása – valamint más, nemzetközileg használatos meghatározások – mellett M. F. Quintilianus ezerhatszáz évvel korábbi definíciója első szemre más alakzatot takar.

A munka célkitűzése egyfelől a magyar szakirodalomban létező hiányos, téves meghatározások pontosítása, korrigálása. A dolgozat megpróbálja ezt a problémát kategorikusan minél több oldalról, minél több releváns szöveghelyet felhasználva, revelálni. Másfelől arra keresi a választ, miben különbözik Quintilianus definíciója a fentebb említett nyelvészek meghatározásától. Miért nem operál az előzmény-következmény fonák-oksági viszonnyal? Hogyan értelmezi a retorikus alakzat elliptikus jellegét? Stb. Ennek az ellentmondásosságnak a kibontására vállalkozik a munka, s ha lehetséges, megpróbálja egy analógia mentén elhelyezni, „összehozni” a kétféle interpretációt.

Ha a dolgozat nem is lesz képes teljesen megoldani a felmerülő kérdéseket, mégis kiemelten fontosnak érzi feladatát: a probléma megvilágítását, hiszen a mai magyar retorikában ez a jelenség majdnem minden fórumon hiányosan vagy félre van értelmezve.

Hibatipológiai eljárások
Út a fordítás tökéletesítése felé

BERTA ANDREA
Fordító és tolmács MA, I. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DOBOS CSILLA, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

A dolgozat célja, hogy saját hibatipológiai rendszert készítsek, korpuszokból kiemelt példákon keresztül szemléltessem, hogyan segíti ez a rendszer a gyakorló fordítók munkáját. Kutatásom módszere, hogy tanulmányoztam az egyes tipológiák által megnevezett hibatípusokat, és a példákon keresztül bemutatom, hogy ezekben a rendszerekben melyik hiba milyen kategóriába kerül. A kutatás adatbázisát a Miskolci Egyetem Társadalomtudományi és gazdasági szakfordító szakán végzett hallgatók által elkészített fordítások, illetve a Miskolci Egyetem Fordító és tolmács MA szakán tanuló hallgatók lektorált munkái alkotják. Vizsgálódásom jelenleg csak az autentikus magyar forrásnyelvi szövegekből készített német nyelvű fordítások hibatipológiai elemzését tartalmazza, a későbbiekben azonban ki szeretném terjeszteni vizsgálódásaimat a német autentikus szövegekből készült magyar nyelvű fordítások elemzésére is. A hibatipológiai eljárások között kitérek az oktatásban alkalmazott hibaelemzési és hibaértékelési eljárásokra is. Ennek oka, hogy a nyelvtanulók tanulmányaik során gyakran készítenek el fordítási feladatokat, és ezek értékelésében az oktatók egyre gyakrabban használják fel a nyelvtudomány eredményeit. Az együttműködés ezen a területen éppoly fontos, mint a nyelvtudomány és a gyakorló fordítók egymást fejlesztő tevékenysége. Vizsgálódásaim eredménye a saját hibatipológiai rendszer elkészítése, melyet fordítási megbízásaim során a gyakorlati életben ellenőrzök, fejlesztek. Dolgozatomban igazolom, mennyire fontos, hogy foglalkozzunk a hibatipológiai eljárásokkal, valamint azt, hogy miért fontos a nyelvészek és a fordítók folyamatos szakmai együttműködése.

ETR – QuaeroBot
Egy magyar nyelvű természetes nyelvi adatbázis-interfész megvalósításának lehetőségei

BÓDIS ZOLTÁN
Magyar V. évfolyam – alkalmazott nyelvészet, IV. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Nyelvtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. VISZKET ANITA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatomban egy olyan fejlesztés alatt álló rendszert szeretnék bemutatni, amely az Egységes Tanulmányi Rendszer (ETR) adatköréből képes információt kinyerni magyar nyelven megfogalmazott természetes nyelvi kérdések segítségével.

Az ETR tanulmányi rendszert jelenleg 14 felsőoktatási intézményben, nagyjából százezer aktív hallgató, valamint több ezer oktató és adminisztrációs munkatárs használja nap mint nap. Az ETR a hallgatói képzési adatokon, terveken, kurzusokon, vizsgajelentkezési és teljesítési adatokon kívül nyilvántartja többek között a hallgatói ki- és befizetéseket, az intézmény által kiállított okleveleket, jogviszony-igazolásokat, az oktatók munkaviszonyát, belföldi és külföldi szervezeti tagságaikat és még sok minden mást. A nagy számú és változatos összetételű felhasználói kör, valamint a nyilvántartott adatok mennyisége és sokfélesége teszi indokolttá, hogy a megszokott beépített, fix paraméterekkel operáló, a programok különböző pontjain elhelyezett kereső és listázó felületek mellett elérhetővé váljon egy újszerű, egyszerű és felhasználóbarát kereső felület, melynek segítségével minden felhasználói kör könnyen, gyorsan, természetes nyelvi kérdések megfogalmazása által juthat a számára fontos információkhoz.

A dolgozatomban bemutatott módszer segítségével az egyes adatkörökhöz definiált keresési sémák alapján lehetővé válik az ETR különböző adatkörein való természetes nyelvi keresés.

Színasszociációs vizsgálatok: életkor szerinti egybevetés (10–14 és 18–26 éves, magyar nyelvűek körében)

BÖRÖCZ TÍMEA
Alkalmazott Nyelvészet MA, II. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Alkalmazott Nyelvészeti és Nyelvoktatási Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. LENGYEL ZSOLT, EGYETEMI TANÁR
Pannon Egyetem MFTK, Alkalmazott Nyelvészeti és Nyelvoktatási Intézet

Dolgozatomban egyválaszos szóasszociációs vizsgálatok eredményeit kívánom a látás, a színeslátás fiziológiája tükrében elemezni. Az elemzés fejlődési és egybevető, azaz két korosztály teljesítményét vizsgálom. Az első a 10–14, a második a 18–26 évesek.

A két adatbázis: Lengyel Zsolt (2008) (Lengyel Zsolt (2008) *Magyar Asszociációs Normák Enciklopédiája*. Budapest: Tinta Könyvkiadó), illetve Lengyel 2010 (kézirat). A munka 1000, 10-14 éves korú gyerek körében végzett egyválaszos szóasszociációs vizsgálat eredményeit publikálja. Ehhez az anyaghoz veszem a 18-26 éves korú tanulók körében végzett kutatások adatait. Az anyagokban a következő, a színekhez kapcsolódó hívószavak fordultak elő: *fehér, fekete, kék, piros, sárga, szín, zöld*. Egyfelől tehát ezek egybevetésére kerül sor abból a szempontból, hogy az egyes hívószavakra adott válaszszavak miben és hogyan különböznek egymástól.

A vizsgálat másik szempontja a színek fizikai, fiziológiai sajátosságaiból indul ki. A fizika, ezen belül az optika, illetve a fény- és színlátás fiziológiája különböző csoportokba osztja a fénnyel, illetve színnel kapcsolatos fizikai, fiziológiai eseményeket. Vizsgálatom tárgya, hogy ezek a különbségek felbukkannak-e az asszociációs kutatások eredményeiben, azaz a fizikai, fiziológiai különbségeknek van-e verbális, pszicholingvisztikai leképződése. Dolgozatomban szemantikai hálózatok elemzésére is kitérek.

Gyakran csak különbségeket, eltéréseket és jelenségeket lesz lehetőségem konstatálni. Nem minden esetben tudok még magyarázattal is szolgálni. Ugyancsak kívül esnek a dolgozaton a társadalmi nemekhez köthető vizsgálati szempontok.

How do Film Titles Travel from English into Hungarian? A Relevance-Theoretic Approach

CSANÁLOSI ROLAND
Angoltanár MA – játék- és a szabadidő-szervezőtanár MA, II. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Anglisztika Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. VERMES ALBERT, FŐISKOLAI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Anglisztika Tanszék

Dolgozatomban a mai média központú világ egy igen fontos témájának kutatására vállalkoztam. Mai, multikulturális világunkban különösen fontos szerepe van a vizuális művészeteknek, ezeken belül pedig különösen a mozgófilmnek. A „How do Film Titles Travel from English into Hungarian? – A Relevance-Theoretic Approach" címet viselő kutatói munkám a 2000-es évektől kezdődően a napjainkig Magyarországon bemutatott és forgalmazott, angolból fordított filmek címét vizsgálja, az eredeti angol címek és magyar fordításaik közti szisztematikus különbségekre koncentrálva. Az esetek döntő többségében az emberek egy moziplakát vagy egy hirdetés láttán döntenek egy adott film megtekintéséről, így kiemelt jelentősége van annak, hogy milyen címmel forgalmaznak egy filmet. Érdekes jelenség, hogy a fordított cím számtalan esetben teljesen eltér attól, amiről az eredeti szól. Ha feltételezzük, hogy itt nem fordítói hibákról van szó – és ez nyugodt szívvel feltételezhető, hiszen nem egyedi esetekről beszélünk, hanem egy visszatérő jelenségről –, akkor izgalmas kutatási feladatot nyújt e jelenség okainak tisztázása. Dolgozatomban erre teszek kísérletet egy általam alkalmasnak vélt elméleti keret, a relevanciaelmélet felhasználásával. Elemzésemben külön figyelmet fordítok a különböző filmműfajok kérdésére, valamint arra, hogy maga a műfaj hogyan befolyásolja a magyarra fordított filmek címét.

A keresztnevek divatja napjainkban a Lévai járásban

CSEKEI CSILLA
Magyar nyelv és irodalom–történelem MA, II. évfolyam
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. BAUKO JÁNOS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

A keresztnevek divatja napjainkban a Lévai járásban – ez a címe a dolgozatomnak, melyben a keresztneveket, a keresztnevek divatját és annak változását vizsgáltam 1994-től 2007-ig a Lévai járás területén.

Célom volt a munkámmal bemutatni a Lévai járás keresztnévanyagát a divat szemszögéből, illetve betekintést szerettem volna nyújtani a nevek használatába, melyek a divatos, gyakori illetve ritka nevek, ill. abba, hogy az egyes keresztnevek milyen névváltozatokban élnek. Az anyagot, mely alapján elsősorban dolgoztam, anyakönyvi hivatalok bejegyzéseiből merítettem. Három város anyakönyvi hivatalában jártam: Léván, Zselízen és Ipolyságon, ahol a lakosság többségének a neve be van jegyezve. A dolgozatban a Léván bejegyzett keresztneveket vizsgáltam, a másik két város keresztnévanyagát pedig összehasonlítási alapként használtam.

A munkám szerkezetileg két nagyobb részre oszlik. Az első részében szakirodalom segítségével a keresztneveket vizsgáltam általánosan: mik a keresztnevek, milyen funkciói voltak és vannak ma, milyen törvények vonatkoznak rájuk, illetve foglalkoztam a divattal és a névdivattal is. A munkám gyakorlati részében megpróbáltam bemutatni a keresztneveket és azok divatját a Lévai járásban. Különböző szempontokat vettem alapul. Megnéztem a keresztneveket megterheltségük, gyakoriságuk és a divat szemszögéből. Továbbá vizsgáltam azt is, hogy egy-egy keresztnév mennyi változatban él a Lévai járásban, ill. megfigyeltem a többes keresztnevek divatját és annak változását is. Az egyes szempontok alapján a keresztneveket vagy időszakok, vagy csoportok szerint vizsgáltam.

Arra következtetésre jutottam, hogy a lánynevek esetében a keresztnevek skálája sokkal nagyobb, színesebb, mint a fiúneveknél. Ez érvényes mind az egyes, mind a többes keresztnévadásra. Bár ez a tendencia is változást mutat. A keresztnevek divatjánál tehát csak egy biztos, hogy állandóan változik.

A műkorcsolya forgáselemeit leíró szabályok háromnyelvű komparatív vizsgálata

CSERNOCH JÚLIA
Romanisztika BA (francia szakirány), II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Francia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY ANDREA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Francia Tanszék

Dolgozatomban az egyéni műkorcsolyázók forgásait leíró szabályrendszereket tanulmányoztam komparatív nyelvészeti szempontból, három különböző nyelven – angolul, franciául, magyarul – kiadott szabálykönyvek alapján.

Munkám első részében a három nyelvben előforduló kifejezéseket vizsgáltam. Először az azonosságokra mutattam rá, amelyeket három alcsoportba osztottam. Ezek közül az elsőbe a teljes egyezést mutató szavak, kifejezések kerültek, mint például a BASIC POSITION vagy SIT SPIN. Teljes egyezésnek azt tekintettem, ha mindhárom nyelven a szavak leggyakoribb jelentései adták a kifejezés jelentését. A második alcsoportba azokat a kifejezéseket tettem, amelyek valamelyik korcsolyázó után kapták nevüket, például a BIELLMANN FORGÁS. A harmadik alcsoportot azok a többjelentésű francia szavak alkották, amelyeknek a Centre National de Ressources Textuelles et Lexicales internetes szótár szerint a fordításban használt jelentése nem tartozik az adott szó leggyakoribb jelentései közé. Az eltérések vizsgálata során tartalom szerinti elnevezésekre is bukkantam. Ezek különböző interpretációkból adódhatnak, mint ahogy az a FLYING SPIN esetében fordul elő, ahol a francia és a magyar megfelelő a forgásba ugrással történő bemenetre utal. Az eltérések egy másik lehetséges magyarázatául szolgál, hogy a magyarban különleges eredetű műkorcsolyás szakszavak is megjelennek, melyek sem az angolban, sem a franciában nem léteznek.

Vizsgálataim második része a fordítások mondat szintű problémáit mutatja be. Első lépésként az angol szöveg apró pontatlanságaira hívtam fel a figyelmet, amelyek a tiszta, félreérhetetlen megértést gátolhatják. Utána áttértem a francia fordításra, amelyet az angol alapján elemeztem. Példát mutattam bővebb definícióra, és egy fordításbeli eltérésre, amely egy nyelvtani szerkezet pontatlan fordításából adódott. Végül a magyar fordítás pontatlanságait elemeztem, és a magyar szabálykönyv hiányosságait saját fordításaimmal egészítettem ki.

Dolgozatom célja a három szabályrendszer terminológiájának elemzése, feldolgozása, kifejezéseik összegyűjtése volt. A munka további bővítése elvezethet egy háromnyelvű terminológiai szótár kialakításához, valamint egy teljes, átfogó, hivatalos magyar szabálykönyv elkészítéséhez.

Pressesprache
Die kommunikativen Aufgaben der deutschen Zeitungen mit Vorstellung und Vergleich zwei gewählter deutscher Zeitungstypen

DEÁK ENIKŐ
Fordító és tolmács MA, I. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: KEGYESNÉ DR. SZEKERES ERIKA,
TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

Tanulmányaim alatt számos nyelvészeti és médiatudományi előadáson és szemináriumon vettem részt, melyek felkeltették érdeklődésemet a téma iránt, ezért döntöttem úgy, hogy dolgozatomban mindkét tudományterülettel foglalkozni szeretnék. Legfőbb kérdésfelvetésem az volt, hogy a két eltérő német újság betölti-e egyáltalán a kommunikációs feladatokat, és ha igen, milyen mértékben.

Dolgozatom két fő részből áll. Az első rész elméleti jellegű, ebben határoztam meg a kommunikációs feladatokat és az általam vizsgált szövegek típusait, jellegzetességeit, illetve foglalkoztam még az újságkiadás hátterével (az újságkiadást jogilag is szabályozó, úgynevezett Pressekodex-szel és magával a kiadóval). A dolgozat második részében pedig bemutattam a kiválasztott újságokat, valamint egyesével elemeztem, majd összehasonlítottam őket.

Vizsgálataim során megállapítottam, hogy a német sajtó – bár a két általam vizsgált újság nem teljes mértékben és eltérő minőségben – igyekszik betölteni a kommunikációs feladatokat.

Karinthy markában
Költői stílusok stilisztikai vizsgálata Karinthy válogatott paródiáiban

DEÁK JOHANNA ERZSÉBET
Magyartanár; tanár–kommunikációtanár MA, I. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. LŐRINCZ JULIANNA, FŐISKOLAI TANÁR
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Kutatásom célja, hogy a funkcionális stilisztikai vizsgálat segítségével lényegi összefüggésekre mutassak rá Karinthy munkásságában, annak irodalomszervező erejére. Továbbá kitérek arra, hogyan határozzák meg a költők stílusát eszköztáruk, a stíluseszközök szelekciója. Valamint arra a kérdésre keresem a választ, hogyan lehet, egyáltalán lehetséges-e egy-egy alkotó stílusát megismerni, annak tömör, esszenciális feldolgozását új irodalmi alkotásokban prezentálni.

Kutatásom alapját képezik Karinthy Így írtok ti c. paródiagyűjteményének versei, melyek alapján bemutatom a választott költők stílusát, s kiemelve néhány lényegi stíluseszközük, rámutatok a paródia mint műfaj az irodalomra tett hatására.

Elemzéseim eredményeként egy olyan összkép alakult ki, mely felveti a plágium, a stílusmásolás, és a bírálható kritika kérdését. Vajon különb-e Karinthy, mint az általa bírált népnemzeti alkotók, vagy képes volt olyan új irodalmi alkotásokat létrehozni, melyek elhomályosítják azt a tényt, hogy alkotók stílusát vette át, használta fel saját műveihez?

Az előadás keretében beszélek a stílus, a stílusparódia és a funkcionális stilisztika fogalmáról és irodalmi hatásairól, majd a választott költők verseinek és Karinthy paródiáinak összehasonlításával, stíluseszközeik kiemelésével választ keresek a feltett kérdésekre. S nem utolsó sorban végső összegzését kívánom adni Karinthy alkotótevékenységének.

Tolna megyei boszorkányperek nyelvi elemzése

DRÜSZLER ERIKA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. RÉVAY VALÉRIA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A dolgozat az 1714–1747 között keletkezett, Tolna megyéhez kötődő boszorkányperekről felvett jegyzőkönyveket vizsgálja nyelvészeti szempontok alapján. Az okmányok sajátos jellegükből fakadóan közel állnak a beszélt nyelvhez is, ezért alkalmasak a korabeli nyelvjárás jellemző vonásainak összegyűjtésére. A tanulmány célja, hogy bepillantást adjon a 18. század elejének nyelvi állapotába a boszorkányperek szövegeinek elemzésén keresztül, így a helyesírási jellemzők figyelembevételével hangtani, alaktani és szókincsbeli kérdések állnak az elemzés központjában. A szóban elhangzott tanúvallomások lejegyzése minden esetben felveti a lejegyző személy származási helyének kérdését. Levéltári források híján a pereket lejegyző írnokok kiléte ismeretlen maradt, ennélfogva nem állapítható meg kétséget kizáróan, hogy a szövegekben felbukkanó nyelvjárási jegyek mennyiben köthetők a tanúkhoz, és mennyiben fakadnak az írnokok esetlegesen eltérő nyelvjárási környezetéből. Az elemzés hangtani és alaktani része a tősgyökeres, tehát a Tolna megyében született személyek periratai köré csoportosult, kizárva olyan személyektől lejegyzett szövegeket, amelyek nem a vizsgált megye területén született tanútól származtak. A különböző nyelvi szinteken végzett vizsgálat kimutatta, hogy a Tolna megyei, tehát a dél-dunántúli nyelvjárási régióra utaló jegyek mellett nyugati, sőt palóc nyelvjárási vonásokat is tartalmaznak a szövegek. A települések történetének tanulmányozása, a török hódoltságot követő ki-és betelepülések irányának felvázolása választ adhat olyan kérdésekre is, mint a palóc eredetű illabiális *a* megléte a Tolna megyében születettek vallomásában is.

A szókincstani vizsgálat számos tájnyelvi szót, archaikus kifejezést tár fel az okmányokban, melyek alakjukban nyugati, palóc és dél-dunántúli nyelvjárási jegyeket őriznek. Érdekesség, hogy két boszorkányper szövege a tolvaj megbüntetését célzó ráolvasást, illetve az átváltozást elősegítő mágikus szavakat is tartalmaz.

A dolgozat azt kívánja bemutatni, milyen nyelvi állapot uralkodott Tolna megyében az 1700-as évek első felében: legfontosabb következtetése, hogy a vizsgált boszorkányperek szövegei alapján kirajzolódó pillanatképben feltehetően az ország egyéb területeiről érkezők hatására nyelvjárás-keveredés figyelhető meg.

Effets humoristiques et expressions détournées dans la presse et les publicités françaises

EGYED CSILLA
Francia, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SIMONFFY ZSUZSANNA, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

Kutatásom során a humort, mint a beszédben előforduló jelenséget vizsgálom. Vizsgálódásom korpuszául három francia hírlap – *Canard enchaîné, Libération*, *Charlie Hebdo* –, valamint az interneten található reklámok szolgálnak.

Az újságcímeket és a reklámok szlogenjeit olvasva arra a tendenciára figyeltem fel, miszerint mindkét műfaj nyelvezetére jellemző a szójátékokkal és elferdített kifejezésekkel teli stílus. Feltettem tehát a kérdést, hogy vajon minden esetben humoros hatást keltenek-e a korpuszban előforduló nyelvi játékok és elferdítések, vagy azok egyfajta gúnyos hatáshoz vezetnek-e. Ha mindkét lehetőség fennáll, akkor megállapítható-e az, hogy milyen feltételeknek kell teljesülniük ahhoz, hogy egy szójáték humoros, illetve provokatív hatást eredményezzen? Ennek kiderítéséhez a nyelvi szemponton túlmenően filozófiai, szociológiai, pszichológiai megközelítéseket is számba veszek.

Az interlingua és a romanid, két mesterséges „újlatin” nyelv

EGYEDI ZSÓFIA
Romanisztika BA (francia szakirány), III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PÁLFY MIKLÓS, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

A vizsgálat tárgyát képező két nyelvvel a kutatások alig foglalkoznak, talán azért, mert ez a vizsgálat két diszciplína, az újlatin nyelvészet és az interlingvisztika határterületén mozog. Az újlatin alapú mesterséges nyelvek száma elég jelentős, akár naturalista, akár a posteriori nyelvekről van szó. Ilyenek: a latino sine flexione, a mundolingue, a novial, az occidental, s végül az interlingua és a romanid. Az újlatin nyelvészet csak a természetes nyelvekkel foglalkozik, ugyanakkor a mesterséges „újlatin” nyelveknek már a nagy száma is indokolttá teszi tipológiai szempontú megközelítésüket.

A dolgozat azt vizsgálja, hogy a legsikerültebb, egyben legelterjedtebb és interneten könnyen hozzáférhető interlingua, valamint az internetnek köszönhetően könnyen megismerhető romanid mennyiben képviseli az újlatin típust.

Először megkíséreljük meghatározni az „újlatin típus” ismérveit a nyelvi rendszer két szintjén, a vulgáris latintól végig követhető fonetikai változások, valamint a szinkrón egybevetéssel leírható főbb morfológiai sajátosságok szintjén. Dolgozatunk terjedelme nem teszi lehetővé a roppant bonyolult szintaktikai egybevetések elemzését.

A továbbiakban abból a munkahipotézisből indulunk ki, hogy a természetes újlatin nyelvek egy, a valóságban ugyan nem létező, azonban igenis elképzelhető, virtuálisan létező nyelvnek a dialektusaiként is fölfoghatók. A főbb fonetikai és morfológiai tulajdonságoknak és a szókészlet fő elemeinek táblázatos áttekintése segítségével meghatározhatjuk az általunk tipikusnak tartott újlatin jegyek jelenlétét és ennek mértékét az interlinguában valamint a romanidban, s egyúttal a két nyelv nem újlatin típusú megoldásait is meghatározhatjuk. Ez dolgozatunk gyakorlati célja.

Ugyanakkor, vizsgálatunk várható eredményei megkérdőjelezhetik az interlingvisztika egyik alaptételét, azt, hogy egy mesterséges nyelvnek szükségszerűen logikusnak és egyszerűnek kell lennie a könnyű tanulhatóság érdekében.

Névszóképzők grammatikalizációja a finnben

ENDRESZ BRIGITTA
Finnugrisztika MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MATICSÁK SÁNDOR; TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

A nyelvészeti kutatások az elmúlt évtizedekben egyre nagyobb figyelmet fordítanak a grammatikalizáció vizsgálatára. Ez a jelenség egyaránt ismert a flektáló indoeurópai és az agglutináló finnugor nyelvekben. Dolgozatomban olyan finn szuffixumokkal foglalkozom, amelyek önálló szavakból keletkeztek (grammatikalizálódtak) az idők folyamán. Ezek egy része már képző, egy része viszont még csak átmenetet képez a képző és az összetételi utótag között.

A dolgozat első részében a kutatástörténeti áttekintés mellett körüljárom a grammatikalizáció elméleti kérdéseit, a szemantikai-pragmatikai és morfo-szintaktikai változásokat, e folyamatot párhuzamba állítva más nyelvváltozási jelenségekkel (lexikalizáció, reanalízis, analógia, exaptáció, pragmatikalizáció), hiszen csak alapos háttérismerettel lehetséges leszűkíteni a vizsgálatot egy részrendszer tanulmányozására.

A finn nyelv vizsgálata során a névszóképzők körére koncentráltam, melyben elsősorban az ISO Suomen kielioppi, a Suomen kielen perussanakirja, a Suomen kielen käänteissanakirja, illetve a témával foglalkozó nyelvészek könyvei, cikkei segítettek. A kutatásba a következő képzőket vontam be: *-tAr, -kunta, -lAinen, -mAinen, -mOinen, -omainen.* Az eredmények azt mutatják, ezek a képzők egy fokozatosan lejátszódó nyelvváltozási folyamat eltérő fokozatain állnak. A *-tAr* képző esetében már végbement a grammatikalizáció, ez a szuffixum egyértelműen képzőnek tekinthető, hiszen teljesen lezárult a hangtani változás (megrövidülés, palatoveláris oppozíció kialakulása), és nagyrészt megtörtént a deszemantizáció is. A változás még nem érte el a végpontot a *-kunta, -lAinen, -mAinen* és *-omainen* esetében (megindult a szemantikai „kifehéredés" és a hangtani átalakulás, de ezek az elemek még világosan őrzik eredeti jelentésüket). Épp csak elkezdődött a grammatikalizációs folyamat a *-mOinen* esetében.

A téves szótalálások kiváltó okai

EVELLEI KATA DÓRA
Magyar Nyelv és Irodalom MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GÓSY MÁRIA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Dolgozatom a magyar spontán beszédben előforduló hiba típusú megakadásjelenségek egy csoportja, az ún. téves szó lehetséges kiváltó okait, illetve a többi megakadással való kapcsolatát vizsgálja. A megakadásjelenségek vizsgálatakor fölmerülő problémák egyike az osztályozás és elkülönítés kérdése, az egyes kategóriákba való besorolhatóság egyértelműsége, illetve azon okok keresése, melyek a hiba megjelenéséhez vezethettek. Ez az osztályozás a felszínen megjelenő, a megfigyelő által érzékelt jelenségekre vonatkozik, függetlenül attól, hogy a beszédprodukciós folyamat mely pontján merült föl a probléma, amely a megakadásjelenséget eredményezte.

A téves szó a hiba típusú megakadások (nyelvbotlások) közé tartozik. Mivel felszíni jelenség, egy téves szó megjelenésekor gyakran nem könnyű meghatározni, mi is lehetett a probléma kiváltó oka, tehát milyen háttérjelenségről (freudi elszólásról, malapropizmusról, téves szótalálásról vagy egyszerű nyelvbotlásról van-e szó). A dolgozatban amellett érvelek, hogy ezek az okok három fő szintre: a lemma, a lexéma, illetve a fonológia szintjére vezethetők vissza, s igen gyakran együttesen lépnek föl.

A tanulmányban fölhasznált, 1747 példát tartalmazó beszélt nyelvi korpusz a *Beszédkutatás*-kötetek 2004 és 2009 közötti hallásalapú megakadásgyűjteménye, illetve az ELTE hallgatói által rendelkezésemre bocsátott, valamint saját gyűjtésből származó adatok. E korpusz segítségével próbálom meg meghatározni az egyes megakadáscsoportok közötti kapcsolatokat. Ezeket a kapcsolatokat ép fejlődésű személyek spontán beszédében eddig még nem vizsgálták.

A korpuszvizsgálat alapján a következő okokat lehet elkülöníteni: 1. Hangalaki hasonlóság; 2. grammatikai hasonlóság; 3. szemantikai kapcsolat; 4. jelentéssűrítés; 5. idiómakeveredés; 6. külső körülmények hatása. Ezek közül leggyakoribb a grammatikai és a hangalaki egyezés, amelyek az esetek igen nagy részében együttesen is jelen vannak, s a téves aktiválás irányát határozzák meg, vagyis azt, hogy a lehetséges téves alakok közül végül melyik jelenik meg a felszínen. A szemantikai hasonlóság párhuzamba hozható a perszeveráció és anticipáció, az idiómakeveredés pedig a kontamináció jelenségével. A külső körülmények hatása csupán néhány esetben föltérképezhető; ezek az esetek azonban a nyelvi fogalmakban való gondolkodás tükrözői.

Az el igekötő egy jelentésének vizsgálata

EVELLEI KATA DÓRA
Magyar Nyelv és Irodalom MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. LADÁNYI MÁRIA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Dolgozatomban a magyar *el* igekötő egy speciális jelentését és ennek szemantikai kapcsolathálóját vizsgálom a kognitív nyelvészet keretein belül, a Fauconnier és Turner hálózati modelljében alkalmazott blending segítségével. Ez a jelentés a következőképpen fogalmazható meg: az *el* az ige által jelölt esemény nem megfelelő lezajlására utal, azaz pejoratív tartalommal látja el, pl. *elír, elmér*. Ez nem azonos az ún. túlzó pejorativitással, amelyet pl. az *elhízik, elérik* szavakban figyelhetünk meg, noha a kettőt nem mindig kezeli külön a szakirodalom.

A dolgozatban amellett érvelek, hogy az *el* pejoratív funkciója egyes pejoratív jelentésű igékkel (*ront, romlik* stb.) történő gyakori együtthasználatnak, ill. a föllépő jelentésváltozásnak az eredménye. Elsősorban arra keresem a választ, milyen hatások játszhattak közre e jelentés kialakulásában, és hogyan tükröződnek ezek a mai magyar nyelvben. Hipotézisem szerint mindenképpen van kapcsolat illetve az *el* perfektív, túlzó pejoratív és pejoratív funkciója között, amelyek közül az előbbi a két utóbbi közös gyökerének tekinthető, azaz a kétféle pejoratív jelentés levezethető a perfektív funkcióból. A levezethetőség nem történeti etimológiát jelent, hanem – a grammatikai polifunkcionalitásból kiindulva – az *el* jelentéseinek rendszerében észrevehető szemantikai kapcsolatokat. Az elemzés tehát az *el* ma ismert és használt jelentéseinek hálózatát kíséreli meg fölépíteni, figyelembe véve a többi jelentés valószínűsíthető kapcsolódási pontjait. Ebből fakad a tanulmány alapvetően hipotetikus jellege.

Vizsgálatom korpuszalapú: a Magyar Nemzeti Szövegtár adatbázisából véletlenszerűen lekérdezett 500 *el* igekötős igét, ill. egyes, az ÉrtSz, illetve Google keresés alapján kiválasztott, a korpuszban történő célzott kereséssel kapott adatokat elemzek. Az 500-as mintában nem találtam példát a pejoratív jelentésű *el*-re, ami a kismértékű gyakoriságra utal. Szintén nem akadt példa túlzó pejoratív jelentésre. Ez azt jelzi, hogy e két jelentés csupán az igék szűk körében használt, példánygyakorisága kicsi, így jelenlegi adataink alapján nemigen mondható produktívnak. A ma legproduktívabbnak tekinthető jelentés a latívuszi, ill. perfektív jelentésminőség, amelyek a kiindulópont–útvonal–cél fogalmi szerkezettel együttesen formálhatták az el pejoratív jelentését.

Nyelvhasználati attitűdök a világhálón – a blogolvasók nyelvi attitűdjei

FARKAS ERIKA
Magyar–történelem tanári MA, I. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. DÉR CSILLA ILONA, EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

A kutatás célja a magyar blogolvasók nyelvhasználati attitűdjeinek a feltárása volt, mivel ezzel a területtel a magyar nyelvészet még nem igazán foglalkozott. A kutatás során online kérdőíves módszert használtam, a Google docs-ot alkalmazva, célzottan az internethasználókat megkérdezve. Hipotéziseimet igyekeztem alátámasztani a fontosabbnak vélt hazai és külföldi szakirodalmakkal.

A kutatás eredményeit tekintve elmondható, hogy az adatközlők – akik leginkább a 20–25 éves korosztályba tartozó, érettségizett vagy diplomás, tanuló vagy szellemi beosztásban dolgozók – bevallásuk szerint nem szívesen használják az internetes nyelvhasználatban megjelenő elemeket sem az internetes, sem a személyes kommunikációjukban, mégis jellemzőnek tartják a blogokon a pontatlan helyesírást, az idegen szavak megjelenését és a szlenget, továbbá az eredmények szerint maguknak az adatközlőnek az internetes nyelvhasználatát is jellemzik ezek a sajátosságok. Az interneten megjelenő nyelvi elemeket mind az internetes, mind a személyes kommunikációt tekintve a férfiak szívesebben használják, mint a nők. Az internetes nyelvhasználatban a helyesírási hibák, idegen kifejezések, rövidítések, a szleng és az emotikonok használata a 26 év feletti korosztályt zavarja leginkább.

A blogokon megjelenő új szavakat tekintve leginkább a szleng és az angol kifejezések elemei vannak többségben, a magyar rövidítések, az egyéb idegen nyelvű elemek és az emotikonok kisebb mértékben fordulnak elő a blogokon az adatközlők által megadott szavak alapján.

A blog az internetes kommunikáció új műfajaként számos érdekes nyelvészeti vizsgálatra nyújt lehetőséget.

Nyelvi játékok vizsgálata hetilapok címadásaiban

FARKAS ESZTER
Magyartanár–pedagógiai értékelés és mérés tanára MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FORGÁCS TAMÁS, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozatom céljául a sajtó címadásaiban megjelenő nyelvi játékok részletesebb vizsgálatát, osztályozását tűztem ki. A különböző olvasóközönséggel bíró periodikák címadásaiban alkalmazott legjellemzőbb vonásokat, a típusmegoldásokat szándékoztam megállapítani és értelmezni.

Vizsgálatom során a *HVG* és a *Figyelő,* valamint a *Kiskegyed* és a *Best Magazin* című hetilapok fél-fél éves számainak címadásait tanulmányoztam át. Azokkal a feltevésekkel indultam, miszerint a *HVG,* és így talán a politikai-gazdasági hetilapok általában gyakrabban alkalmazzák a nyelvi játékot figyelemfelkeltő eszközként, míg a bulvár műfajhoz tartozó lapok kevésbé. A sikeres vizsgálathoz először az elméleti kereteket tekintettem át. Itt kiemeltem többek közt a sajtó és címadás hangsúlyos szerepét a közönség befolyásolásában. Ezután a nyelvi játékok osztályozását, és a legfontosabb szakirodalmak bemutatását végeztem el.

A központi vizsgálati részben először a *HVG* és a *Figyelő* folyóiratok címeiből gyűjtött nyelvi játékokat csoportosítottam, majd a kapott eredményeket kiértékeltem. A továbbiakban a *Kiskegyed,* valamint a *Best Magazin* címadásainak hasonló szempontú csoportosítását és értékelését is elvégeztem.

A két témakör példáinak összehasonlításával megállapítható, hogy a politikai-gazdasági lapok gyakrabban élnek címadásaikban a nyelvi játék nyújtotta lehetőségekkel, míg a bulvár lapoknál ez kevésbé jelentős. Ugyanakkor a meglevő példák rávilágítottak a típusmegoldások eltéréseire is. A bulvárlapok szinte kizárólag a legismertebb frazeológiai egységekkel megvalósuló nyelvi játékokat alkalmazzák.

Így tehát láthatjuk, hogy a bulvárnál megvalósuló olvasási mód kevesebb szellemi erőfeszítést feltételez, mint a politikai-gazdasági lapok esetében megkívánt olvasás. Az utóbbi típusban az összetettebb nyelvi megoldások mélyebb gondolkodásra ösztönzik az olvasót, ezzel ébren tartják kritikai szemléletüket.

A tulajdonnevek helyesírási szabályainak változásai a 20. században

FODOR RÉKA
Magyartanár–kommunikációtanár MA, I. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: OKOSNÉ DR. BOZSIK GABRIELLA,
FŐISKOLAI TANÁR
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatomban helyesírási változásokat vizsgálok, melyeket legszemléletesebben két szabályzat bemutatásával és összehasonlításával lehetne érzékeltetni, terjedelmi okokból azonban erre nincs lehetőségem, így tehát csupán a tulajdonnevek helyesírási változásaival foglalkozom. Véleményem szerint e szófaji kategória vizsgálatával lehet talán a legrészletesebben bemutatni, milyen sok változás érte a magyar helyesírást az elmúlt évtizedekben. Ez az egyik legizgalmasabb, leggazdagabb példaanyagot tartalmazó fejezet. Annak ellenére, hogy csak a tulajdonnévi fejezeteket hasonlítom össze, indokoltnak találtam, hogy érintőlegesen írjak a szabályzatok szerkezeti felépítése közötti különbségekről, valamint bizonyos esetekben, például a tulajdonnévi kategória nyelvtörténeti kérdéseiben az előzményekről is.

Az AkH. 1922. és az AkH. 1984. tulajdonnévi fejezeteit vizsgáltam meg és hasonlítottam össze. Kutatásom során a történeti vizsgálódásokban olyan szaktekintélyek munkáira támaszkodtam, mint Szemere Gyula vagy Pásztor Emil, a konkrét összehasonlításnál pedig önálló munkát végeztem. Megfigyeltem, hogy a mai helyesírási rendszer nagy kérdései illetve fejezetei már az AkH. 1922-ben körvonalazódtak, továbbá arra a következtetésre jutottam, hogy bár az írásmód változtatása csak a legindokoltabb esetekben vált szükségessé, erre 1922 és 1984 között bőven volt példa.

Célom az volt, hogy a történeti vizsgálódás során bebizonyítsam, a tulajdonnévi kategória egy igen színes és izgalmas szófaji kategória, mellyel szükséges továbbra is foglalkozni, hiszen számos kérdést fölvet.

Újrafordítás színházi megrendelésre

GANGL ANDREA
Alkalmazott nyelvészet, IV. évfolyam
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BALASKÓ MÁRIA, EGYETEMI DOCENS
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A külföldi művek nagy része rendelkezik célnyelvi fordításokkal, de több esetben is megfigyelhető, hogy egyes – olykor régebben megjelent – műveket újrafordítanak. Az újrafordítások okának, valamint az újabb változatok eltéréseinek vizsgálata nem csak az irodalmi, hanem a nyelvészeti fordítástudomány számára is érdekes feladat.

Shakespeare *Szentivánéji álom* című drámája alapján a dolgozat azt vizsgálja, hogy szükség van-e egy kanonizált irodalmi mű újrafordítására. A dolgozat a leíró fordítástudomány keretein belül a fordítást mint eredményt vizsgálva végez intralingvális összevetést, azaz ugyanazon mű két újrafordított szövegének vizsgálata alapján von le következtetéseket. A vizsgálatot megalapozandó olyan témák bemutatásával teremt elméleti hátteret, mint a nyelvészeti fordításelmélet önálló tudománnyá válása, a fordított irodalom megítélése, ezen belül a drámafordítás jellemzőinek ismertetése. A dolgozat külön fejezetet szentel az újrafordítás, valamint a magyarországi Shakespeare recepció témakörének, emellett bemutatásra kerül a vizsgált mű, az újrafordítások keletkezésének körülményei valamint a fordítók személye.

Arra a megállapításra jutottunk, hogy az újrafordított szövegek között csak kisebb eltérések figyelhetők meg, ami bizonyítékként szolgálhat arra, hogy az újrafordítások iránti igény csak részben születik a nyelvi és társadalmi változások hatására. A vizsgálati eredmények azt látszanak alátámasztani, hogy az irodalmi szövegek újbóli fordításának fő oka az egyéni, művészi indíttatás.

Aspektus és igekötő
A mondat belső időszerkezete a kései ómagyarban

GERŐCS MÁTYÁS
Elméleti nyelvészet MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. É. KISS KATALIN, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

A dolgozat a mondat belső időszerkezetét vizsgálja a kései ómagyarban. A Bécsi és Müncheni kódexből vett példák alapján amellett érvelek, hogy a telicitás és perfektivitás egyidejű jelölése nem minden esetben redundáns, vagyis – É. Kiss (2006) állításával szemben – egy esemény lehet telikus anélkül, hogy a mondat egészére vetített aspektust befejezetté tenné. Az aspektus e két szempont szerinti jelölését a Smith által javasolt szituációs és nézőponti aspektusnak feleltetem meg. Ezeket ő egyazon aspektuális rendszer univerzálisan adott kategóriáinak tekintheti, melyek együtt határozzák meg a mondat egészére vetített aspektust.

A kétszintű elmélet keretében megvizsgálom, hogy az igekötőknek milyen szerepre van az aspektus kifejezésében. Az igekötő, telicizáló hatása révén, az atelikus eseményeket telikussá teszi. Ez közvetlen módon csak a szituációs aspektus tekintetében jelent változást, a nézőponti aspektusra nincs hatással. Ennek értelmében tehát nem beszélhetünk az igekötők tisztán perfektív funkciójáról. (vö. Mátai 1992)

A középmagyar korig igei morfémák jelölték a perfektivitást. Az összetett igealakok leépülése után azonban ennek explicit jelölése megszűnt. A változás során a nyelv mintegy „stratégiát váltott" a nézőponti aspektus jelölésében. A mai magyarban ha egy semleges mondatban az igekötő követi az igét, úgy annak befejezetlen olvasata lesz. Az igekötő tehát pozíciója révén a perfektivitás kifejezésében is szerephez jutott. Ily módon Smith elmélete a mai magyarra is érvényes lehet, ha elfogadjuk, hogy a szituációs aspektus az igekötőhasználatban, nézőponti aspektus pedig az összetevők sorrendjében képeződik le.

Hatóköri jelenségek interpretációja kisgyermekkorban

GERŐCS MÁTYÁS
Elméleti nyelvészet MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. É. KISS KATALIN, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy a kvantoros kifejezéseket tartalmazó mondatokban a gyerekek hogyan értelmezik a hatóköri viszonyokat és ezt milyen tényezők befolyásolják. A szakirodalomban konszenzus van arról, hogy a magyarban az ige előtti operátorok felszíni sorrendje tükrözi a hatóköri relációkat. Ez egyben azt is jelenti, hogy a mondat felszíni szerkezete legtöbbször egyértelműen meghatározza a jelentést. A dolgozatban bemutatott kísérleti eredmények azonban arra utalnak, hogy bizonyos esetekben a gyerekek képesek „felülírni" a szerkezet által rögzített hatóköri viszonyokat.

Az adatok alapján elmondható, hogy kb. 4 éves kortól a gyerekek már képesek kezelni a kvantorok hatóköri interakcióit, azonban az életkor és a preferált értelmezés (direkt vagy inverz) között nincs egyértelmű összefüggés. A fiúk és lányok hatókör-interpretációjában megfigyelhetők némi különbségek, ám ennek magyarázata további vizsgálatokat igényel.

Kimutatható, hogy a gyerekek jobbára az alanyi kvantornak tulajdonítanak nagyobb hatókört a tárgyival szemben, függetlenül attól, hogy a mondatszerkezetből következik-e ez az olvasat, vagy sem. A kontroll csoport eredményeiből az is kiderül, hogy a felnőtt beszélők esetében ugyanez a tendencia érvényes. Ezek alapján úgy tűnik, hogy ha a mondatnak létezik olyan inverz hatókörű olvasata is, – (jobbról adjungált kvantoros összetevő, illetve kontrasztív topik szerepű kvantor esetén), – melyben az alanyi kvantornak nagy hatóköre lehet, akkor a beszélők ezt az olvasatot preferálják, még akkor is, ha a prozódiai jegyek alapján ez nem indokolt.

A természet és a szabályok
Konstruktumok a tudományos vitában

GYÖRFFY ZSOLT
Német–magyar, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. BENŐ ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék

Changeux és Ricouer *A természet és a szabályok* című művében erőteljesen jelentkezik a szellem és természettudományok dualizmusa. Ennek a munkának egyik fejezete tartalmazza azt az általam vizsgált szöveget, amelynek témája a morál eredetének kutathatósága. E kérdésfelvetés kapcsán ellentétes nézőpontból indítják tudományos vitájukat, amely eredménytelenül zárul.

Kognitív nyelvészeti és analitikus filozófiai szempontokat érvényesítve tártam fel a vita fogalmi hátterének szerveződését. Ennek eredményeképpen sikerült újszerű magyarázatot adnom arra, hogy miként jelentkezik rejtett módon a tudományok dualizmusa a diskurzus kontextusának fogalmaiban.

Dolgozatom érdekes példákkal szolgál olyan nyelvi csapdákkal kapcsolatosan, amelyek módszertani kérdésekben komoly problémákat okozhatnak. Alkalmazott módszeremmel könnyen felismerhetjük ezeket, így az eredményesen használható különböző interdiszciplináris diskurzusok, tudományos viták elemzésében.

A Szatmár megyei Mezőfény hivatalos személynévanyagának vizsgálata

HAINDRICH HELGA-ANNA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. CSOMORTÁNI MAGDOLNA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Babeş-Bolyai Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelv és Kultúra Tanszék

Dolgozatomban Mezőfény hivatalos személyneveinek a vizsgálatával fogok foglalkozni; az összegyűjtött névanyagot elsősorban névtani, majd szociolingvisztikai szempontok szerint tanulmányozom. Kutatásommal a romániai magyar hivatalos személynévhasználat sajátosságainak a feltárásába szeretnék bekapcsolódni. A feldolgozott névanyagot 2009 nyarán gyűjtöttem össze. A gyűjtés során az aktív, direkt módszert alkalmaztam.

Munkám során fel szeretném tárni, hogy a mezőfényi névanyag esetében a különböző szociológiai változók (kétnyelvűség és nem) milyen hatással vannak az illető közösség névadási hagyományára és a névanyagra. Írásomban megvizsgálom, hogy a kétnyelvű környezet mennyiben befolyásolja a hivatalos mezőfényi névanyagot. A román nyelv hatására lexikális és helyesírási változók jelentek meg a névrendszerben. Lexikális változók alatt azokat a névvariánsokat értem, amelyeknek az adott névrendszerben magyar és román nyelvű változói is megfigyelhetők; a helyesírási változók csoportjába pedig azok a keresztnevek tartoznak, amelyeknek az adott névanyagban nemcsak a norma szerinti helyesírási formájuk van jelen, hanem egy másik variánsuk is; ezeknél a névvariánsoknál az esetek nagy többségében elmarad az ékezet. Mindezen változások a román nyelv hatásaként írhatók le a dominánsan magyar anyanyelvű közösség névanyagában.

Dolgozatom második felében a nem és névadás kapcsolatát vizsgálom meg az összegyűjtött anyagban. Munkahipotézisem, mely szerint a férfi névadási szokások konzervatívabbak, hagyományőrzőbbek, mint a nőké, nem állja meg a helyét. Megvizsgálva a mezőfényi névrendszert, azt a következtetést lehet levonni, hogy ebben a névadó közösségben a férfiak is nyitnak az újítások felé épp olyan mértékben, mint a nők.

Nemzeti sztereotípiák és motiváció – megjegyzések a magyarországi spanyoloktatás néhány aspektusáról

HAJDU BERNADETT
Spanyol nyelv, irodalom és kultúra, MA II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. BERTA TIBOR, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS ÉS ZENTAINÉ DR. KOLLÁR ANDREA, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

A dolgozat témája felmérni a Magyarországon spanyolul tanuló diákok elképzeléseit a spanyol kultúráról és emberekről, valamint összefüggést találni az ezekről kialakult kép és a tanulók motivációja között. Arra kívánunk választ találni, hogy mennyire befolyásolja ez a kép a tanulókat a nyelvválasztásban, illetve a nyelvtanulás folyamán miként változnak a sztereotípiák, változnak-e egyáltalán.

Hogy e kérdésekre választ kapjunk, kérdőíves kutatást végeztünk különböző korcsoportú és motivációjú spanyolul tanuló diákok között.

A kérdőívek értékelésénél azt az eredményt kaptuk, hogy a sztereotíp elképzeléseket a tanulás nehezen törli, még abban az esetben is, ha a tanulók a spanyolórák keretében nem csupán a nyelvet sajátítják el, hanem a célnyelv kultúrájáról is átfogó ismereteket kapnak. Mivel a kérdőíves kutatásból kitűnik, hogy a spanyol kultúra megítélése hazánkban igen pozitív, joggal feltételezhetünk kapcsolatot a diákok nyelvválasztása és a spanyolokról bennünk élő sztereotípiák között. A pozitív sztereotípiák a nyelvtanulás folyamán való továbbélésének oka lehet a diákok ragaszkodása a nyelvhez, mely a gimnázium utáni továbbtanulásnál is jelentősen befolyásolja a tanulókat, s ezzel meghosszabbítja a nyelv és kultúra tanulásának idejét.

A beszédészlelés szintjének vizsgálata a nádszegi óvodában

HALÁSZ ANGÉLA
Magyar nyelv és irodalom–történelem MA, II. évfolyam
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. VANCÓ ILDIKÓ, DÉKÁNHELYETTES
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

A munka 5 és 6 év közötti óvodások beszédészlelésének szintjére mutat rá különböző tesztek segítségével. A kutatás célja felmérni, hogy milyen szinten van a nádszegi óvodát látogató gyermekek beszédészlelése. A vizsgálatot a Gósy Mária által kifejlesztett GMP-diagnosztika segítségével végeztem el. A tesztelés során vizsgáltam, hogy a gyermekek mennyire észlelik a zajban elhangzott mondatokat, illetve szavakat, a gyorsított és a szűk frekvenciás mondatokat.

Az életkornak megfelelő szintű beszédészlelés biztosítja a gyermek számára az anyanyelv megfelelő elsajátítását, hogy nehézségek nélkül tanuljon meg olvasni, írni, idegen nyelven beszélni.

Az egyes altesztekben csupán néhány gyermek teljesítette az elvárt eredménynek megfelelően. Az egyes eredmények arra mutattak rá, hogy az észlelés során nehézséget okoz, ha a gyermek nem támaszkodhat a szövegkörnyezetre, és ha egy-egy mondat több információt is tartalmaz.

Munkámmal szeretném felhívni a figyelmet a gyermekek beszédészlelésének fejlődésére. Hiszen szorosan összefügg az írás elsajátításával, és választ adhat a jövőben felmerülő írás-és olvasási nehézségekre, valamint a tanulászavarokra.

A bőrbetegségek elnevezésének vizsgálata az erza-mordvin nyelvben

HATVANI FLÓRA
Finnugrisztika MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: JANURIK BOGLÁRKA, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozatomban az erza-mordvin nyelvben előforduló bőrbetegségneveket vizsgálom motiváció szempontjából. A motiváción azt az indítékot értem, amely egy-egy lexéma teremtésére, megalkotására hatott. A szavak lehetnek alakilag, szerkezetileg tagoltak, motiváltak és alakilag, szerkezetileg tagolatlanok, motiválatlanok, amelyek a nyelvi jel két oldala közötti kapcsolatot mutatják. A vizsgálat során saját gyűjtésemet és Kočevatkin cikkeiben előforduló betegségneveket használom fel.

A dolgozat első részében bemutatom a motiváció, a jelenésváltozás fogalmát és a szemasziológia és az onomasziológia fogalmát és azok kapcsolatát.

Az erza bőrbetegségnevek többnyire alakilag motiváltak, de előfordul példa szemantikailag motivált szavakra is. (Az alaki motiváció is a szemantikai motiváltságra való törekvés hordozója, következménye, ezért az alakilag motivált szavakat alakilag-szemantikailag vagy szerkezetileg-szemantikailag motiváltnak is lehet nevezni). Ezen kívül előfordulnak motiválatlan szavak is, melyeket ugyancsak megvizsgálok.

Mivel túlnyomórészt alakilag motivált szavak alkotják az erza bőrbetegségneveket, ezért ezzel a csoporttal foglalkozom a legtöbbet. Ezen belül is nagy hangsúlyt fektetek a szóképzésre. Ismertetem az erza-mordvin képzőket és megvizsgálom, hogy mely képzők produktívak a bőrbetegségnevek alkotásában és melyek kevésbé.

A szemantikai motiváció tárgyalásakor a poliszémiát és a névátvitelt emelem ki. A névátvitel vizsgálatakor a hasonlóságon alapuló, metaforikus (pl. *śulmo* 'csomó, bütyök') névátvitelt helyezem előtérbe. Mind az alaki, mind a szemantikai motiváció vizsgálatánál a szavak etimológiájából indulok ki, majd ismertetem az azokban előforduló motiváció típusokat.

A dolgozat összegzésében összefoglalom az erza-mordvin bőrbetegségekkel kapcsolatos legfontosabb megállapításokat a különböző szintű motiváltság tükrében.

Attitűdkutatás egy magyarországi német beszélőközösségben

HELTAI BORBÁLA ÉVA
Finnugrisztika MA, I. évfolyam – magyar nyelv és irodalom (abszolutóriummal végzett hallgató) – német nyelv és irodalom (végzett hallgató)
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BARTHA CSILLA, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A dolgozat egy magyarországi német nemzetiségű településen, a Tolna megyében fekvő Németkéren végzett empirikus kutatás eredményeire épül. A kutatás célja a beszélők nyelvi attitűdjeinek és az azokat befolyásoló tényezőknek a megismerése, valamint ezek tanulsága alapján olyan nyelvpolitikai javaslatok kidolgozása volt, amelyek hozzájárulhatnak a hazai német nemzetiség egynyelvűvé válásának lassításához. A kutatás legfontosabb módszerét félstrukturált szociolingvisztikai interjúk készítése jelentette, amit a résztvevő megfigyelés módszerei egészítettek ki. Az interjúk kiterjedtek az adatközlők nyelvi életrajzának, nyelvi kompetenciáinak, nyelvhasználatának, valamint attitűdjeinek a megismerésére.

A kutatás eredményeiből a beszélők nyelvhasználatában fellépő egyes nyelvváltozatokhoz fűződő szubjektív vélekedéseket mutatja be a dolgozat, úgy, hogy feltárja a beszélők attitűdjeit befolyásoló legfontosabb tényezőket is.

Az eredmények rámutatnak, hogy a beszélők vélekedéseit nyelvi kompetenciájuk mellett etnikai identitásuk elemei, egyéni tapasztalataik, illetve az egyes nyelvváltozatok hasznosíthatóságáról alkotott elgondolásaik is döntően meghatározzák. Mindezek alapján két területen lenne szükség változásra ahhoz, hogy a hazai németség egynyelvűvé válása elkerülhetővé váljon. Az egyik az oktatás (a német és az angol nyelv közötti esetleges választási kényszer megszüntetése, valamint a nemzetiségi oktatás identitásképző szerepének növelése). A másik pedig a többségi és kisebbségi beszélőknek általában a nyelvjárási változatokhoz, valamint a kétnyelvűséghez fűződő viszonyulásainak a formálása.

A reáliák fordítása

HONTI ENIKŐ
Fordító és tolmács MA, I. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DOBOS CSILLA, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

Dolgozatomban egy érdekes fordítási problémát, a non-ekvivalens lexika jelenségét vizsgálom. Non-ekvivalens lexikának nevezik azon szavak csoportját, melyek az egyik nyelvben előfordulnak, de a másik nyelvben nem léteznek, vagyis a lefordíthatatlan szavak csoportját alkotják. A non-ekvivalens lexika tárgykörébe tartozik többek között a nyelvi reália fogalma is.

Reáliáknak tekintjük a valóságban létező tárgyakat, valamint azok megnevezését. A reáliák olyan tárgyak, melyek bizonyos kultúrákra jellemzőek, míg más kultúrák számára ismeretlenek, tehát elmondható, hogy a reáliák kultúrspecifikus tárgyak. Ilyen kultúrspecifikus tárgyak például az ételek, italok nevei, az intézménynevek, földrajzi nevek, márkanevek, történelmi korok és események nevei stb.

A kutatás korpuszát három mű képezi. A kiinduló, forrásnyelvi mű Molnár Ferenc ifjúsági regénye, *A Pál utcai fiúk*. A regény 1907-ben jelent meg, és máig az egyik legnépszerűbb és legolvasottabb mű Magyarországon, az általános iskolákban kötelező olvasmány. A regényt többek között angol és német nyelvre is lefordították. Az angol nyelvű fordítás Louis Rittenberg nevéhez fűződik, és 1927-ben jelent meg először *The Paul Street Boys* címmel. Edmund Alkalay készítette el a német nyelvű fordítást, amelyet *Die Jungen der Paulstrasse* címmel először 1928-ban publikáltak.

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy a forrásnyelvi műben előforduló reáliák, kultúrspecifikus szavak lefordítása milyen nehézségeket jelentett a fordítók számára. Továbbá a kutatás tárgyát képezi az is, hogy a fordítók, Louis Rittenberg és Edmund Alkalay, milyen megoldást találtak, illetve alkalmaztak, hogy a magyar nyelvre jellemző reáliák jelentését, melyek angol és német nyelvben nem léteznek, a lehető legadekvátabb módon át tudják adni a célnyelven.

Az instructivusi és partitivusi utótagú jelzős szerkezetek kongruenciájának, valamint inkongruenciájának esetei a finnben

HORVÁTH ENIKŐ
Finnugrisztika MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MATICSÁK SÁNDOR, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

Dolgozatomban a melléknévi jelző egyeztetésének bizonyos kérdéseit vizsgálom meg: az instructivusi és partitivusi utótaggal rendelkező kongruáló, ill. nem kongruáló szerkezeteket. A finnben a kongruencia fajtája szerint négy fő csoportot, ezeken belül pedig számos alcsoportot különíthetünk el (mint például az instructivusi és a partitivusi szerkezetek).

Munkám elején ismertetem a nem egyező szerkezetek csoportjait, ezek alaki és szerkezeti tulajdonságait, a főtagokat és jelzőket, majd bemutatom a kialakulásukról szóló nézeteket. A következő nagyobb részben a napjainkban mutatkozó egyező formáknak szentelek figyelmet. Véleményem szerint érdekes, hogy a régebben alaktani szempontból nem egyeztetett szerkezetek mellett ma már számos példát találunk az egyező szerkezetek meglétére is. Például vegyük a *vähissä erin* 'lassanként' eredeti alakot, melynek van *vähin erin,* valamint *vähissä erissä* egyező formája is a különböző fórumbejegyzésekben. A *vähin erin* formában a főtag esetében és számában áll a jelző, míg a *vähissä erissä* alakban úgy tűnik, hogy a jelző hatására áll a főtag a jelző számában és esetében.

Az egyező szerkezetek manapság elsősorban az internetes nyelvhasználatban figyelhetők meg, ott is elsősorban a különböző fórumokon. Munkámban ezeket az egyező szerkezeteket mutatom be, valamint választ keresek a létező kongruáló szerkezetek kialakulásának okára is. Mivel az anyaggyűjtés során rengeteg alaktanilag egyeztetett formát találtam, úgy gondolom, hogy az újabb formák létezése a finn nyelvben meglévő kongruencia általános voltára vezethető vissza, ezért valószínűnek tartom, hogy a jövőben ezeknek az alakoknak a használata általánosabbá válhat. Feltevésem helyességének bizonyítása túlmutat jelen dolgozatomon, azonban érdemes lesz később erre a jelenségre újból figyelmet fordítani. Az anyaggyűjtés során megfigyeltem, hogy kevés olyan nem egyező szerkezet létezik, amely egyik variációban sem rendelkezik kongruáló párral.

Érzékelésigék a manysi nyelvben

HORVÁTH ILDIKÓ
Finnugrisztika MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SIPŐCZ KATALIN, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Kutatásom témája az érzékelést kifejező igék a manysi nyelvben. A célom megnézni, hogy pontosan mely igék is tartoznak ebbe a kategóriába, azok szemantikailag hogyan jellemezhetők és rendszerezhetők, és mennyire illenek bele az ehhez az igecsoporthoz tartozó tipológia leírásokba, rendszerekbe.

Az érzékelésigék az öt érzékhez (látás, hallás, szaglás, tapintás, ízlelés) tartozó igék, melyek megmutatják, hogy a beszélő milyen módon érzékeli a körülötte lévő világot. Az érzékekkel összefüggésben öt alapvető jelentéscsoport különíthető el, melyek mindegyike további három alcsoportra osztható: cselekvés, mely lehet aktív, illetve nem-aktív és állapot. Ez alapján 15 alapjelentés különíthető el. A világ nyelveiben ezen jelentések különböző módokon realizálódnak. Az alapján, hogy mely érzékterületeknek milyen kifejezőeszközei vannak és azok milyen gyakoriak, univerzális hierarchiát lehet felállítani: látás > hallás > szaglás, ízlelés, tapintás.

A manysi nyelv északi nyelvjárásából található a legtöbb és legszerteágazóbb forrásanyag és mára ez az egyetlen még beszélt változat. A vizsgálatom törzsét Munkácsi Bernát több mint egy évszázados folklór lejegyzései adják, vagyis eredményeim egy körülbelül 100 évvel ezelőtti nyelvi állapotról adnak majd pontosabb leírást. Mára a manysi nyelv helyzete nagyban megváltozott: kevés a beszélő, kevés az írott és ezáltal elérhető forrás, és a nyelvben is tömegével jelentkezik az orosz hatás. Ennek ellenére dolgozatomban szeretnék kitérni a mai nyelvi állapotra is.

Munkámból kitűnik, hogy a manysiban a hierarchiának megfelelően a látás igéje a leginkább differenciált, majd a hallásé, míg a másik három érzékterület többnyire nem rendelkezik önálló alapigével, azokat olykor a hallás igéivel fejezi ki a nyelv vagy valamely más nyelvi eszközzel, illetve egyes alapjelentésekre meg sem határozható alapige.

Il vocalismo del dialetto napoletano
La neutralizzazione e la metafonesi

HUSZTHY BÁLINT
Romanisztika BA (olasz szakirány), III. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DOMOKOS GYÖRGY, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

Olasz nyelven írt dolgozatomban a nápolyi dialektus magánhangzó rendszerét vizsgálom fonetikai és fonológiai szempontból. Munkámat saját, Nápolyban készített hangfelvételeim alapján végeztem, valamint a témába vágó szakirodalmat felhasználva. A dolgozat első, fonetikai részében a dialektus latinból kialakult magánhangzókészletét elemzem, valamint a kettőshangzók alakulását. A második rész fonológiai vizsgálatait két nagy fontosságú jelenség köré csoportosítom, melyek a hangsúlytalan magánhangzók ejtésbeli gyengülése (neutralizáció) és a metafonézis. Kutatásom célja, hogy felderítsem az esetlegesnek tűnő magánhangzó gyengülés kiváltó feltételeit, valamint tisztázzam a metafonézis mai viselkedése körül kialakult nyelvészeti vitát, amelyre a fonológiai eredetű jelenség esetleges grammatikalizálódása ad okot. Saját eredményemnek tartom a neutralizáció két részre való elkülönítését abból a megfontolásból, hogy egyes magánhangzókat kivétel nélkül érint a gyengülési folyamat, míg másokat csak bizonyos feltételek mellett, és kísérletet teszek ezen feltételek meghatározására. Saját kutatásom továbbá a metafonézis beható vizsgálata a nápolyi dialektus igéiben, minthogy a jelenség az igékben kivétel nélkül feltűnik, ellentétben a névszókkal, amelyek közt számos kivételt találni. A nyelvészek többsége ezt analogikus kiterjesztésre vezeti vissza, mely szerint a metafonézis morfológiai célokkal köszön vissza olyan szavakban, amelyek nem tartalmazzák a fonológiai jelenség eredeti kiváltó feltételeit. Saját megállapításom szerint az analógia akusztikus eredetű jelenség. Kutatásaimból azt a következtetést vonom le, hogy a metafonézis ma is fonológiai jelenségként működik, a grammatikalizációt pedig a metafonézis kísérő jelenségének érdemes tekinteni.

Genitivattribute als nominale Ergänzungen im Deutschen

ILLÉS ÉVA
Német nyelv, irodalom és kultúra MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. BASSOLA PÉTER, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

Dolgozatomban a német főnévi valenciával, azon belül a birtokos szerkezetek vizsgálatával foglalkozom. Munkámat a birtokos jelzőkre korlátoztam, figyelmen kívül hagyva a birtokos névmásokat és a 'von' elöljárószóval képzett szerkezeteket. Arra a kérdésre keresem a választ, hogy a birtokos jelzők mely esetekben tölthetik be a vonzat (Ergänzung/Komplement) és mely esetekben a szabad bővítmény (Angabe/Supplement) szerepét a főnévi szintagmákban.

Míg egy melléknévi jelző formájában realizálódott elem a szabad bővítmények közé sorolható (Teubert 2003), addig ugyanez az elem vonzat szerepében állhat, ha birtokos jelzőként jelenik meg ugyanabban a főnévi szókapcsolatban. Ez azzal függhet össze, hogy a német birtokos jelzőnek különböző típusai vannak, melyek jellemzően vonzatok vagy szabad bővítmények is lehetnek. Munkámban ezeket a típusokat szeretném meghatározni a főnévi szókapcsolatban betöltött funkciójukkal együtt.

A főnévi valenciát önálló jelenségnek tekintem (Teubert 1979), a birtokos jelzőket szemantikai szempontok alapján csoportosítom.

Először a főnévi valenciával kapcsolatos különböző álláspontokat és a főnévi valenciát mint önálló rendszert mutatom be, majd a birtokos jelzők lehetséges csoportosításait. Ezt követi a saját nézet leírása, az elemzés és az eredmények összefoglalása.

Munkámhoz korpuszt állítottam össze, mely különböző témájú újságcikkekből áll. Mivel a teljes korpusz több mint 600 birtokos jelzőt tartalmaz, így egy véletlenszerűen kiválasztott reprezentatív mintacsoportot elemzek, mely az összes példának körülbelül harmadát teszi ki.

A cikkek kapcsán azt is megvizsgálom, hogy a birtokos jelző egyes fajtái jellemzően mely szövegtípusokban fordulnak elő.

Benyomáskeltési stratégiáink, avagy az interperszonális megtévesztés nyelvi kifejezőeszközei Móricz Zsigmond „Az Isten háta mögött” című művének elemzése

JANÁČKOVÁ ANIKÓ
Magyartanár–kommunikációtanár MA, I. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. LŐRINCZ JULIANNA, FŐISKOLAI TANÁR
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatomban Móricz Zsigmond „Az Isten háta mögött” című kisregényében fellelhető interperszonális megtévesztés nyelvi eszközeinek vizsgálatára és rendszerezésére teszek kísérletet, a teljesség igénye nélkül. Az elemzésben betekintést nyújtok a kisváros életébe, és vizsgálom a szereplők társadalomban betöltött szerepét is.

Fontosnak tartom tisztázni az interperszonális kommunikáció, a megtévesztéselmélet, a meggyőzés, valamint a manipuláció fogalmakat. A megtévesztés okának a benyomáskeltést jelölöm meg, melyet szociálpszichológiai és pragmatikai alapokra fektetve vizsgálok. Koncepcióm alapja az a Nemesi (2000) gondolat, miszerint a társas érintkezést nagyban meghatározza az énmegjelenítés és a benyomáskeltés motívuma, valamint az a meghatározása, hogy az emberek olyannak szeretnék mutatni magukat, amilyennek a körülötte lévők szeretnék látni.

A grice-i maximasértéseket a benyomáskeltési stratégiákon belül helyezem el, aszerint, hogy a benyomáskeltés céljából az egyén mely maximákat sérti. A megtévesztés során szerepet játszó nyelvi eszközöket a maximasértések rendszerezésén belül vizsgálom.

Nem az a célom, hogy konkrét meghatározást adjak a megtévesztés nyelvi eszközeit illetően, valamint nem állítom, hogy a megtévesztés elhárításának egyetlen módja az ezt alátámasztó nyelvi eszközök figyelése és felismerése. Hisz ha eleve azt feltételezzük, hogy partnerünk megtéveszt bennünket, magunk csökkentjük az esélyét egy későbbi kooperáció kialakulásának (Bereczkei Tamás).

Összegezve az elemzésemet, arra az eredményre jutottam, hogy az egyén a négy benyomáskeltési stratégia közül leginkább *a beszélő kedvező énmegjelenítését szolgáló vélemény kinyilatkoztatása* stratégiát alkalmazza, melyre jóval több nyelvi eszköz áll rendelkezésére, mint a többi három esetében.

Die Formen der Redewiedergabe in Übersetzungen deutscher literarischer Texte ins Ungarische

KALMÁR ARANKA
Német nyelv, irodalom és kultúra MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: VARGÁNÉ DR. DREWNOWSKA EWA,
EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

A dolgozatom az összehasonlító szövegnyelvészet egy aspektusát, mégpedig a beszéd elbeszélésének lehetőségeit igyekszik egy fordítás-összehasonlítás alapján feltárni. A szövegkorpuszt illetve a dolgozat tárgyát Daniel Kehlmann regénye *Die Vermessung der Welt*, annak magyar fordítása *A világ fölmérése*, illetve Thomas Bernhard *Frost* című műve, illetve annak magyar nyelven megjelent műve képezi. A német regény egyes soraiban megjelenő, a beszéd elbeszélésére alkalmas különböző módszereket a magyar regény arra alkalmas megfelelőivel hasonlítom össze. A dolgozat újszerű mivoltát az képezi, hogy relatív kevés német-magyar a beszéd elbeszélésére koncentráló összehasonlítás létezik.

Prof. Fabricius-Hansen vendégelőadása (2009 szeptemberében) ihlette a témát. Ő a beszéd elbeszélésének problémáját német–norvég szempontból közelítette meg és szövegeket hasonlított össze. Arra a következtetésre jutott az előadásból, hogy a norvég germanisztika hallgatók közül kevesen ismerik fel a német szövegekben a beszéd elbeszélésének eszközeit, és ezért kevesen képesek a német szövegeket megérteni és visszaadni. Ebből arra lehet következtetni, hogy a magyar germanisztika hallgatók is hasonló problémákkal állhatnak szemben.

Amíg a németben a beszéd elbeszélésének módszerei konkrét nyelvtani formákkal kerülnek kifejezésre, a magyarban mindez nem mondható: legtöbb alkalommal hiányzik a morfológiai megjelölése a magyar formáknak. Ebből az következik, hogy a magyar fordítóknak nehezükre esik egy alkalmas, hasonló funkciókkal rendelkező formát keresni.

A dolgozat célja tehát, hogy a szövegkorpusz empirikus elemzése során megfelelő formákat találjunk a magyarban a beszéd elbeszélésének visszaadására, illetve hogy rámutassunk a tipikus nehézségekre, továbbá hogy praktikus megoldási lehetőségeket tárjunk fel.

Csoportidentitás, nyelvi attitűd és a nyelvhasználat Egy cigány és magyar gyerekekkel végzett nyelvi attitűdvizsgálat eredményei

KÁPLÁR PÉTER
Magyar BA, III. évfolyam – pszichológia BA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. BARTHA CSILLA, EGYETEMI DOCENS ÉS DR. BODÓ CSANÁD, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Bár a szociálpszichológia egyik fő témája a szociális kogníció, ezen belül a sztereotipizálási folyamatok vizsgálata, a kutatók figyelme ritkán fordul a nyelvhasználatnak a társadalmi kategorizációban betöltött szerepe felé.

A társadalomtudományok ezzel szemben kiemelten foglalkoznak a nyelvi jelentésalkotás kérdéskörével, ellenben kissé nagyvonalúan bánnak a szociálpszichológia alapfogalmaival.

Kutatásomban arra tettem kísérletet, hogy a két terület elméleti és módszertani apparátusát egyetlen integratív keretben használjam.

Interdiszciplináris vizsgálatomban arra a kérdésre kerestem választ, hogy a tíztizenkét éves korosztály rendelkezik-e mérhető erősségű nyelvi attitűddel, illetve, hogy a saját csoport és külső csoport elkülönülése megjelenik-e a gyerekek értékelő reakcióiban. A terepvizsgálat során az ügynökmódszer egy sajátos változatát alkalmaztam. A vizsgálat során a beszélők (pesterzsébeti cigány gyerekek) értékelése és a társadalmi csoporthoz való tartozás között mutattam ki szignifikáns összefüggést. A diszkusszió során a kutatás releváns perspektíváit fejtem ki.

A zéró determináns szerepe a francia funkcióigés szerkezetekben

KASZA ATTILA
Romanisztika BA (francia szakirány) – anglisztika minor, III. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NÁRAY-SZABÓ MÁRTON,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

A kutatás célja a zéró determináns bizonyos szerepének megállapítása a francia funkcióigés kifejezésekben. A dolgozatban magyarul mutatjuk be a közel másfél év alatt végzett teljes munkát és az elért eredményeket. Azonban a vizsgált jelenség a francia nyelvészet egy szegmensét érinti, így a példák és a felhasznált források francia nyelvűek.

A funkcióigés kifejezések – a mondatban névszói állítmányok – rendkívül különleges tulajdonságokkal rendelkeznek. Ráadásul nagyon gyakran zéró determinánssal állnak, így kifejezetten alkalmasak utóbbi szerepének vizsgálatára. Bár a zéró névelő a mondat „felszínén", írott formában nincsen jelen, azonban mélyebb szerkezeti szinten létező elemként – éppen ezért a névelők egyik típusaként – tartjuk számon. Előre kiválasztott, meghatározott számú funkcióigés szerkezetekkel dolgoztunk.

A dolgozat első részében röviden jellemezzük a kutatás szempontjából fontos determinánstípusokat, valamint felsoroljuk azokat az eseteket, amikor elhagyható a névelő. Ezután megvizsgáljuk a funkcióigék tulajdonságait, a funkcióigék és a főigék szétválasztására alkalmazott módszereket. A determinánsokról és a funkcióigéről szóló fejezetek bár nem tűnnek a dolgozat lényeges részének, azonban az eredmények szempontjából elengedhetetlenek.

A szerkezetek ezen két elemét vizsgálva jutottunk el az általunk levont, a zéró névelő szerepére vonatkozó következtetésekig: a zéró névelő a redundánsak számító birtokos determinánst helyettesíti, használata elterjedtebb. Ebben a megállapításban óriási jelentősége van a funkcióige birtoklást kifejező hatásának, hiszen megfigyelhető, hogy a névszói állítmány alanya egyben a predikatív főnév birtokosa is.

A példák és a leírt szerkezetek hitelességét a FRANTEXT internetes portál (http://www.frantext.fr) biztosítja. Ennek segítségével több ezer megbízható és ellenőrzött szövegen végezhettünk kutatásokat a különböző szerkezetek létezését illetően. A dolgozat felépítése jól tükrözi a kutatómunka folyamatát, előrehaladását.

Hangtörténeti folyamatok a helynevekben: a kétnyíltszótagos tendencia

KATONA CSILLA
Magyar MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TÓTH VALÉRIA, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

Dolgozatom tárgyául a kétnyíltszótagos tendencia helynevekben jelentkezését választottam. Ez a hangtörténeti jelenség az ősmagyar kortól kezdve egészen máig produktív a nyelvünkben. Az általam vizsgált folyamattal többen is foglalkoztak már a magyar nyelvtörténet során, s leggyakrabban közszavakban mutatták ki a tendenciát, helynevekben egyáltalán nem, vagy csak nagyon érintőlegesen. Dolgozatommal e tekintetben kívánok újat nyújtani azáltal, hogy kísérletet teszek egy hangtörténeti folyamat helynevekben való vizsgálatára.

Úgy vélem, hogy a helyneveket vizsgálva jóval több információt tudhatunk meg az adott jelenségről, annak körülményeiről, mint csupán a közszavakra építve. Különösen szembetűnőek ezek a többletlehetőségek a régi magyar nyelv, az ómagyar kor viszonylatában.

Dolgozatom helynévi korpuszát elsősorban korai ómagyar kori helynévanyag jelenti, de a feldolgozás során itt több típusú változási folyamatot is figyelembe vettem: a közszóból alakult helynevek *(Ároki > Árki)* kategóriája mellett a magyar személynévből lett helynevek *(Péteri > Petri),* a szláv helynév átvételeként alakult magyar helynevek *(Regemec > Regmec),* és a szláv személynévi alapszóból keletkezett magyar helynevek *(Dobosza > Dobsza)* kategóriákat egyaránt vizsgáltam.

Munkámban hangszerkezeti kérdésekre éppúgy tekintettel voltam, mint a kieső magánhangzó minőségének problematikájára, illetve a kétnyíltszótagos tendencia más hangtörténeti folyamatokkal való esetleges összefüggéseire.

Stílusteremtés – stílusutánzás (Parti Nagy Lajos *Szódalovaglás* című kötetének hangalakzatai)

KAZAMÉR ÉVA
Magyar MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: SZIKSZAINÉ DR. NAGY IRMA, TUDOMÁNYOS TANÁCSADÓ
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

Dolgozatom első részében, a Stílusteremtésben Parti Nagy Lajos *Szódalovaglás* című verseskötetének hangstilisztikai vizsgálatára vállalkoztam. A *Szódalovaglás – mintamondatok nulla –* című kötet Parti Nagy harmadik önálló köteteként jelent meg 1990-ben, és máig érezteti hatását a kortárs szépirodalomban. Ennek oka az, hogy a Parti Nagy-szövegek felszabadították a líra köznyelvét azáltal, hogy a költő nyelvhasználatában, ebben az úgynevezett *„feltépett nyelv”*-ben eltűnt a direkt szerzői jelentésadás, és helyébe az olvasói aktivitás, a nyelvre – mint formálható, *„mancsolható”* anyagra – való fokozott figyelem lépett. Az elemzésem célja az, hogy ismertessem a költői stílusteremtés legjellemzőbb eszközeit, azaz a hangalakzatokat, ennek érdekében tipizáltam a hangalakot módosító eljárásokat, valamint megvizsgáltam, hogy ezek a sajátosságok milyen szerepet játszhatnak a szövegértelmezés folyamatában, azaz milyen hatásimpulzusokat válthatnak ki az olvasóból.

A dolgozat második részében, a Stílusutánzásban a kortárs költők szövegei állnak az elemzés központjában, mert ezek a művek a Parti Nagy-poétikával rokoníthatók nyelvkezelésükben és témájukban is. A Parti Nagy Lajosnak ajánlott vagy az ő stílusában íródott versekben azt figyeltem meg, milyen nyelvi formák által nyilvánul meg a költőtársak stílusutánzása, azaz milyen típusú hangalakzatokkal imitálják leginkább a Parti Nagy Lajos-i versnyelvet. Az elemzés során az derült ki, hogy a hangalakzatok Parti Nagy Lajos nyelvhasználatának olyan elemei, amelyek formai variálhatóságuk és sajátos jelentéslehetőségük révén rendkívül jellegzetes és hatásos eszközei a Parti Nagy Lajos-i stílusteremtésnek, ennélfogva a stílusutánzásban, azaz a költőtársak műveiben is feletébb fontos szerepet töltenek be.

Az afáziások univerzális és egyedi nyelvi jellemzői

KEREKESNÉ DÓCS NIKOLETTA
Alkalmazott nyelvészet MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem JGYPK, Alkalmazott Humántudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: BÁCSI JÁNOS, GYAKORLÓISKOLAI IGAZGATÓ
Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Gyakorló Általános Iskolája,
Alapfokú Művészetoktatási Intézménye, Napköziotthonos Óvodája

Az afáziás betegekkel végzett nyelvi rehabilitációs munkám során azt tapasztaltam, hogy számos olyan nyelvi és nem nyelvi tényező van, amelyet figyelembe kell venni az afáziás betegek nyelvi terápiájára során az optimális nyelvi fejlesztés érdekében. Ezért elhatároztam, hogy a nyelvi univerzálékat az afázia függvényében kezdem el vizsgálni, mert szeretnék magyarázatot kapni olyan általános tévesztésekre, amelyeket az eltérő nyelvű afáziások alkalmaznak. Ehhez olyan összehasonlító elemzésre lenne szükség, amely az egyének afáziatípusa mellett figyelembe venné a tájnyelvi csoporthoz való tartozást, a kort, a nemet, a szociokulturális hátteret is. Ezek az egyedi eltérések a nyelv bármely szintjén jelentkezhetnek, például a szókincs, az adott nyelvközösséghez, tájnyelvhez való tartozás egyaránt befolyásolhatja a fonémák és a morfémák használatát, a szótalálási nehézséget.

Munkám során arra keresem a választ, hogy a különböző afáziás személyek nyelvhasználatában milyen mértékben figyelhetők meg az univerzális és egyedi nyelvi jellemzők, és hogyan segítheti az afáziás betegek nyelvi terápiáját az egyedi sajátosságok figyelembevétele. Feltételezésem szerint ugyanis akkor lesz optimális az afázia nyelvi terápiája, ha figyelembe vesszük azokat az egyedi sajátosságokat, amelyek elsősorban nem az afázia típusára, hanem sokkal inkább az egyénre jellemzőek.

Dolgozatomban nem a teljességre és a mélyreható vizsgálatokra törekedtem, csupán betekintést kívántam nyújtani egy általam elkezdett vizsgálatba, amellyel végső célom az afáziás személyek hatékonyabb nyelvi terápiájának segítése. Vizsgálódásaim egyelőre a magyar nyelvre, a magyar tájnyelvekre és az egyénre terjednek ki. A későbbiekben azonban fontosnak tartom az ilyen jellegű vizsgálatok elvégzését más nyelveken belül is, mert vannak olyan univerzális nyelvhasználati sajátosságok, amelyeket nem csak a magyar nyelvnél tapasztalhatunk (pl. rendhagyó alakok túláltalánosítása a magyar és az angol nyelvben is megfigyelhető). Az általam bemutatott nyelvi példákból ugyan nem vonhatunk le messze menő következtetéseket, mert ahhoz jóval nagyobb empirikus kutatás szükséges, mindazonáltal az eddigi észrevételek segítséget nyújthatnak a további vizsgálatokhoz.

A typology of *pro *and the issue of Hungarian object *pro*

KERESZTES JÚLIA
Anglisztika MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Angol Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SURÁNYI BALÁZS, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Angol Intézet

A dolgozatomban bemutatok különböző elméleteket, amelyek az üres névmási alanyok engedélyezésével és azonosításával foglalkoznak. A nyelvek különböznek azt illetően, hogy engedélyeznek-e ilyen elemeket, és ha igen, akkor milyen fajta alanyok lehetnek üresek (referenciális, non-referenciális, expletív). Üres névmások alanyi és tárgyi pozícióba is megjelenhetnek bizonyos nyelvekben. A dolgozatomban áttekintem az alanyi *pro*-val kapcsolatos elméleteket, majd rátérek az üres tárgyakra a magyarban.

Rizzi (1986) azt állítja, hogy ezeket az elemeket minden nyelvben más az adott nyelv nyelvtana által kiválasztott X fej engedélyezi majd ezen fej jegyei azonosítják azt. Ezt olasz példákon keresztül mutatom be, ahol az ige morfológiája külön jelöl minden személyt és számot. Ez az elmélet jól írja le az üres alanyok megjelenését a *pro*-drop és nem *pro*-drop nyelvekben, azonban nem képes helyesen megjósolni azt minden nyelvben (pl. Német, Finn, Héber). Speas (1995) elmélete az üres alanyok engedélyezését szintaktikai pozíciókhoz köti. Speas elmélete szerint olyan nyelvek engedélyezik az üres alanyokat, melyekben az egyeztető morfémák Agr projekció fej pozíciójában generálódnak (pl. Olasz, Spanyol), míg azok a nyelvek nem engedélyezik a *pro*-t, ahol a személyragok az igén generálódnak. Ez az elmélet sem képes helyesen megjósolni a *pro* disztribúcióját a részleges *pro*-drop nyelvekben. Vainikka és Levy (1999) elmélete – mely az üres alanyok engedélyezését szintén szintaktikai pozícióhoz köti – helyesen írja le a *pro* megjelenését azokban a nyelvekben (pl. Finn, Héber).

A magyarban az üres névmási tárgyak hasonlóan viselkednek, mint az üres alanyok a Finnben és a Héberben. A dolgozatomban bemutatom a magyar üres névmási tárgyak egy lehetséges elemzését Bartos (1997) és den Dikken (2004, 2006) cikkére alapozva. A magyarban első és második személyben minden számban elhagyható a tárgy, míg többes szám harmadik személyben a névmási tárgynak mindig meg kell jelennie. Első szám harmadik személyben a névmási tárgy szabadon elhagyható, de ez annak a következménye, hogy az első szám harmadik személy valójában nem vonatkozik semmilyen személyre.

Székelyszáldobos nyelvjárása

KISS ÁGNES
Magyar BA, II. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÍRÓ FERENC, FŐISKOLAI TANÁR
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatom célja a romániai Székelyszáldobos település nyelvváltozatában még fellelhető nyelvjárási sajátosságok felmutatása. Eszerint csupán a nyelvállapotnak a legarchaikusabb rétegét vizsgálom.

A nyelvjárási jelenségek összegyűjtése során számos módszert alkalmaztam. A szociolingvisztikai és nyelvjárási kérdőív kikérdezése mellett 11 adatközlővel készítettem közel másfél órás hangfelvételt, melyeken a legkülönfélébb témákról szólalnak meg. A felsorolt módszerek mellett a nyelvjárásban rég kipróbált és jól bevált passzív megfigyelést is alkalmaztam az anyaggyűjtés során. Az így összeállt példaanyagot saját nyelvi példáimmal is kiegészítettem, hiszen nem egy esetben kevésnek bizonyult az adatközlőimtől származó nyelvi adathalmaz.

Dolgozatomban a megfigyelt jelenségek rendszerezésére törekedtem, kategóriáimban a nyelvi sajátosságok sorát ragadtam ki a hangtan, az alaktan, a mondattan, illetve a szókészlettan részrendszereiből, mégsem valósíthattam meg teljes leírást, csupán jellemzést.

A legáltalánosabban elterjedt jelenségek, mint például az ö-zés, az ikes ragozás alakulása, a birtokos személyragozás, a román kölcsönszavak használata mellett olyan sajátosságokra is felhívom a figyelmet, melyek már visszaszorulóban vannak, csupán egy-egy nyelvhasználónál figyelhetők meg (pl. diftongusok, fonémarealizációk).

Székelyszáldobos nyelvjárását bemutató áttekintés, elemző feldolgozás eddig még nem jelent meg. Vizsgálódásom során nem egy esetben azzal a ténnyel találtam szembe magamat, hogy a köznyelv hatásának következményeként a székely nyelvjárási jelenségek használta visszaszorulóban van. Úgy vélem, dolgozatommal nemcsak egy teljesebb kép kirajzolásához járulhattam hozzá a székely nyelvjárásokról, hanem egyúttal elősegíthettem egy nyelvjárás 21. századi nyelvállapotának megőrzését.

Értelmi fogyatékos felnőttek beszédprodukciója

KISS RENÁTA MÁRIA
Nyelv- és beszédfejlesztő tanár MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem JGYPK, Alkalmazott Humántudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GAÁL ZSUZSANNA, FŐISKOLAI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem JGYPK, Alkalmazott Humántudományi Intézet

Az értelmi fogyatékosok beszédprodukciójának vizsgálata már régóta és sokat kutatott terület, a tudományos kutatásban mégis egy szembetűnő hiányosság fedezhető fel, mivel a szakirodalom túlnyomórészt a fogyatékkal élő gyermekekre összpontosít. Fejlesztő jellegű, specifikusan felnőtteknek/felnőttekről szóló, tudományosan megalapozott szakkönyvet nem találtam. Ezért döntöttem úgy 2010 júniusában, hogy felkeresek egy helyi szervezetet, és önkéntesként részt veszek a munkájukban. Döntésem az ÉFOÉSZ-ra esett. A jelen tanulmány a féléves önkéntesi munkám során szerzett tapasztalataimat, illetve felméréseim eredményeit tükrözi. Dolgozatom célja a beszédintelligencia, valamint a szó- és mondatalkotás fejlettségi szintjének vizsgálata, a vizsgálati alanyok állapotfelmérése. Felmérésemben tehát értelmi fogyatékos felnőttek beszédprodukcióját vizsgálom e három részterületen. A szóelőhívás során kitérek a betűtévesztési és a kategóriákba való besorolási hibákra is. A mondatalkotás szóban történt, az általuk hangoztatott mondatokat jegyeztem le, valamint szerkezet, hosszúság, szám és személy szempontjából jellemeztem őket. A feladatok és eredményeik bemutatása után az összegzésben (IV.) a három vizsgált területet (beszédintelligencia, szóelőhívás és mondatalkotás) hasonlítom össze Célom nem egy pontos diagnózis felállítása, csupán az állapotfelmérés után a tapasztalataim összegzése, és ez által következtetések levonása. A vizsgált területek áttekintését követően javaslatot teszek az esetleges fejlesztésre, ami úgy gondolom, hogy az értelmi fogyatékos emberek esetében nemcsak iskolás-, illetve gyermekkorban szükséges. Jelen munka annak a folyamatnak első lépéseként értelmezendő, mellyel az értelmi fogyatékos felnőttek fejlesztéséhez kívánok hozzájárulni.

„… a búzát és a bort és az olajt” A Bécsi és a Müncheni kódex határozott névelőinek és *a, az, e, ez* mutató névmásainak jelöléséről

KOCSIS RÉKA
Magyar BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: FRIEDRICHNÉ DR. HAADER LEA,
EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A dolgozat a Bécsi és a Müncheni kódex névelőit vizsgálja alaki szempontból, és ehhez kapcsolódva a névelőkkel megegyező formájú, forrásukként szolgáló *a, az, e, ez* mutató névmásokat.

A kérdés azért érdemel figyelmet, mert a Huszita biblia néven emlegetett kódexcsoporttal kapcsolatban több típusú vizsgálat eredményeképpen is időről időre felmerült a tudatosság és egyfajta mesterséges nyelvhasználat gondolata. A névelők szempontjából a szakirodalomban arra vonatkozóan fogalmazódtak meg óvatos kijelentések, hogy a korabeli és későbbi kódexekhez viszonyítva ezek a kéziratok arányaiban sokkal többször alkalmazzák a mássalhangzóval kezdődő szavak előtt az *a* formát. A kódexek jelenlegi vizsgálata során egyértelművé vált, hogy valójában egy elvről, a névelő fonetikai helyzethez való igazításának következetes alkalmazásáról van szó. Az elvet azonban a Bécsi és Müncheni kódex másolatát készítő hat kéz különféle módokon és mértékben érvényesítette. Ez az elvszerűség azért különleges, mert ilyen gyakorlat még századokkal későbbi írások esetében sem általános, így ez a tény is újabb adalék a kódexcsoport tudatosságáról eddig megállapítottakhoz. A konzekvens névelőzés az azonos formájú névmások írásmódjára is hatással van, de ezek jelölése közel sem olyan egységes, mint a névelőké.

A dolgozat első része rövid áttekintést ad a Huszita bibliával kapcsolatos azon kutatásokról és eredményekről, melyekben megjelenik a tudatosság, következetesség ténye vagy gyanúja. A második rész áttekinti a névelő keletkezéstörténetét valamint a kódexcsoport névelőiről szóló megjegyzéseket és munkákat; bemutatja a kódexekből vett minták anyagának elemzési eredményei alapján a hat másolónak a névelő és a mutató névmás jelölésére vonatkozó stratégiáit és sajátosságait; végül levonja az ezek összehasonlításából leszűrhető tanulságokat.

*A kozmosz éneké*nek szövegszemiotikai vizsgálata

KONKOLY FRUZSINA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MÓZESNÉ DR. KABÁN ANNAMÁRIA,
EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A szövegtan tudományának három fontos része a szövegpragmatika, a szövegszemantika és a szövegszintaktika, vagy más néven szöveggrammatika, melyeket összefoglaló néven szövegszemiotikának nevezünk. A dolgozatomban József Attila *A kozmosz éneke* című szonettkoszorúját vizsgáltam szövegszemiotikai szempontból.

Külön fejezetben vizsgáltam a szonettkoszorú szövegét pragmatikai szempontból, valamint külön fejezetet szenteltem a szövegszemantikai és szöveggrammatikai szintek együttes vizsgálatának. A célom az volt, hogy mindhárom szövegtani szint szövegösszetartó eszközeivel szemléltessem a globális, illetve a lineáris kohézió meglétét a szonettkoszorú szövegében.

A szövegtani elemzésem tárgyául azért választottam ezt a költeményt, mert érdekesnek tartom azt a jelenséget, hogy a különböző szonettek egymásba kapcsolódva hogyan alkotnak egy szövegtanilag és tartalmilag egységes szerkezetet, valamint hogyan teremtődik meg bennük a globális, valamint a lineáris kohézió. Továbbá, a szövegtani elemzés mellett az is foglalkoztat, hogy a költők milyen mintára írta meg a szonetteket, aminek vizsgálatára is külön fejezetet szentelek dolgozatomban.

Dolgozatomban arra az eredményre jutottam, hogy József Attila szonettkoszorújában változatos illetve gazdag elemek teszik lehetővé mindhárom szövegszemiotikai szinten azt, hogy a külön szonettekből álló költemény egységes, egész, lezárt, valamint lineárisan és globálisan is koherens szöveget alkosson.

On Idioms and the Anticausative Alternation in English and Hungarian

KOVÁCS ENIKŐ
Anglisztika MA (angol elméleti nyelvészet szakirány), II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. RÁKOSI GYÖRGY, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Kutatásom alapjául Horváth Júlia és Tal Siloni *Hebrew Idioms: The Organization of the Lexical Component* (2009) című cikke szolgált. Témájuk a mentális lexikon mibenléte. Kétféle feltételezésből indulnak ki: egy lehetséges Lexikalista megközelítés a szavakat, egy Konstrukcionista hipotézis pedig a szótöveket tekinti a lexikon alapjának. Héber idiómákat használnak, hogy kiderítsék, melyik feltételezés a megfelelő. Ha a lexikonban a szavak külön-külön tárolódnak el, akkor két különböző igealak alternációjakor azt várjuk, hogy az idiomatikus jelentés nem marad meg, de semmiként sem zárjuk ki az idiomatikusság lehetőségét mindkét esetben. Ha azonban a lexikon szótöveket tárol, amelyek a szintaxisba kerülvén nyerik el a kategóriájukat, akkor igealak alternáció esetén azt feltételezhetjük, hogy az idiomatikusság megmarad. Ennek a kutatásnak az eredménye azt támasztja alá, hogy a lexikon szó-alapú. Én az angol és magyar nyelvet hasonlítom össze. Megkísérlem meghatározni ebben a két nyelvben a lexikon alapját. Ehhez 100 idiómát gyűjtöttem össze mindkét nyelvben, amihez 4 idiómaszótárt és 2 korpuszt használtam forrásként. Az idiómák, amelyeket kiválasztottam, olyan igéket tartalmaznak, amelyek részt vesznek az antikauzatív alternációban, azaz tárgyas és tárgyatlan alakjukkal is nyelvtanilag helyes mondat képezhető. Azt, hogy egy adott idióma grammatikus-e mindkét igealakkal, a korpuszok mellett Google Search segítségével ellenőriztem. Arra a következtetésre jutottam, hogy mivel mindkét nyelvben előfordul olyan idióma, amely megtartja idiomatikus jelentését az alternáció során, és olyan is, amely csak egyfajta igealakkal idiomatikus, előzetes kutatásom alapján a lexikon nem szótő alapú. Kutatásom megmutatja továbbá azt, hogy az angol nyelvtanilag merevebb, mint a magyar, mivel kevesebb a mindkét igealakkal idiomatikus szerkezet benne, és előrevetíti, hogy a többszavas idiómák talán sokkal kevésbé tartják meg alternáció során az idiomatikus jelentésüket, mint az egyszavas idiómák.

A társadalmi nemek önreprezentatív nyelvi képei a manysi (vogul) egyéni énekekben

KOVÁCS GÁBOR
Magyar–orosz, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Nyelvtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. SZÉKELY GÁBOR, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatomban elsőként a manysi egyéni énekek terminológiai problémáinak ismertetésére vállalkozom, illetve kijelölöm a témám szempontjából releváns meghatározásokat, elnevezéseket. A terminológiai problémák tisztázását követően a módszertanként megjelölt elméleti kereteket mutatom be. A vonatkozó szakirodalmak feldolgozása során olyan elméleti megközelítéseket próbáltam megismerni, feldolgozni, illetve használni, amelyek segítségével meglátásom szerint megragadható a társadalmi nemek reprezentációja az említett egyéni énekekben. Az autobiografikus énekek a kommunikatív emlékezetből építkező narrációk szövedékeként aposztrofálhatóak. Az egyéni tapasztalatok forrásául szolgáló kulturális, társadalmi és pszichoszociális dimenziók által befolyásolt életesemények, fordulópontok adoptációját az önkép folyamatos megújításával együtt járó jelentéskonstrukcióként értelmezem. Ennek nyelvi leképezése, a női és férfi énekekre osztható szövegkorpuszban, a kognitív nyelvfelfogás felőli fogalmi metafora és metonímia elméletével vizsgálható. A (de)konstrukciós gendernyelvészeti modell segítségével a társadalmi nemeket adott kommunikációs aktus során létrejövőként tanulmányoztam.

Gebrauch von Anglizismen in den deutschen Frauen- und Männermagazinen

KOVÁCS GEORGINA
Germanisztika BA (német szakirány), III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: RAUZS ORSOLYA, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

Az anglicizmusok témaköre a nyelvészeket már egy ideje foglalkoztatja. Több szempontból is vizsgálták már őket, így például a helyesírási problémáikkal is foglalkoztak. A vizsgálódások célpontjai legtöbbször a tömegkommunikáció területéről kerültek ki.

A nyomtatot tömegsajtóban, a politikai és gazdasági témájú szövegekben az anglicizmusokat már többször is górcső alá vették. Ezekhez a tevékenységekhez kapcsolódva, de részben a kutatási terület áthelyezése miatt és részben a felhasznált szövegek irányultsága miatt, mégis más irányvonalon indultam el, mivel a hangsúlyt az internetes női- és férfimagazinokra fektettem. Ezt azért tartom fontosnak, mert a fiatalabb generációk a nyomtatott sajtó mellett egyre inkább használják az interneten elérhető újságokat. Szerintem az ezen oldalakon megjelentettet cikkek szókincse kihat az ő szóhasználatukra is.

A magazinokban sok cikk többféle témakörökbe sorolva jelenik meg, így csak a divat, az egészség és technika témakörökben kutakodtam. Az online magazin oldalakon olvasott cikkekből kiemelt anglicizmusok osztályozása volt a célom. Miután megtörtént a kritériumokhoz való hozzárendelés, az egyes besorolásokat százalékos adatokban is megadtam, és ezek alapján próbáltam következtetéseket levonni. Az első témakör szóhasználata hasonló, míg a másikban kisebb különbségek vehetők észre, a harmadik témakör különbségei nagyobbak.

Természetesen a dolgozatban szereplő eredmények nem tekinthetők általános érvényűnek, mivel a nyelvek változnak, így a jövőben egy hasonló témában íródót dolgozatnak eltérő eredményei születhetnek.

Határvédelemre utaló helynévi lexémák a régi magyar nyelvben

KOVÁCS HELGA
Magyar nyelv és irodalom MA, IV. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. RESZEGI KATALIN, TANÁRSEGÉD
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

Dolgozatom témájául az ómagyar kori helynevek egy speciális csoportját, a határvédelemre utaló helyneveket választottam. Az általános vélekedés szerint e nevek vizsgálata révén értékes információkhoz juthatunk a gyepűrendszer kiépüléséről és változásairól. Munkám célja ennek a vélekedésnek a felülvizsgálata. Ennek érdekében áttekintem a témával kapcsolatos szakmunkákban megfogalmazott megállapításokat – nyelvészeti nézőponttal is kiegészítve a korábbi, jobbára történészi közelítést. Munkámban csak a legjellemzőbb határvédelemre utaló szavakat (gyepű, kapu, lövő, őr, les) tartalmazó helynevekre térek ki, a névtípussal kapcsolatban felmerülő kérdések és tanulságok ezek révén is jól szemléltethetők, anélkül, hogy túlságosan ki kellene tágítanunk a vizsgálat kereteit. (A vizsgálat alapjául szolgáló helyneveket tartalmazó szótárt a mellékletben közlöm.)

A határvédelemmel kapcsolatba hozható lexémát tartalmazó helynevek nyelvészeti, névtani vizsgálata alapján kitűnik, hogy a nevek névadási motivációja, szemantikai tartalma az esetek többségében nem állapítható meg egyértelműen. Ebből adódóan a nevek önmagukban nem lehetnek megbízható forrásai a történettudomány határvédelemmel kapcsolatos kutatásainak. A helynevek inkább csak kiindulópontként szolgálhatnak az ilyen irányú kutatásokhoz, melyekre azonban csak kellő elővigyázatossággal szabad támaszkodni, más forrásokat, tárgyi bizonyítékokat és írott emlékeket (oklevelek, krónikák szövege) is figyelembe véve. S csak akkor fogadhatjuk el az adott helynek a nevek révén lehetőségként felmerülő határvédelemmel való kapcsolatát, amennyiben azt más források is megerősítik.

Präpositionalinkorporation im Deutschen aus sematisch-funktionaler Sicht

KOVÁCS KORNÉL
Némettanár–latintanár MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SCHEIBL GYÖRGY, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

A dolgozat központi témája az inkorporáció. Ez a jelenség a szintetikus nyelvekre (mint például a topi-indián vagy az eszkimó) jellemző mondatszerkesztő erő, amely az adott mondat szabad és független elemeit egyetlen mondategységbe sűríti. A munka azonban nem egy szintetikus, hanem a főleg flektáló jegyekkel bíró német nyelv inkorporációs tulajdonságait tárgyalja. A dolgozat az egyéb inkorporálható elemek mellett első sorban a prepozíciók igék általi „bekebelezésével" foglalkozik, melynek során formailag és szemantikailag komplex állítmányok jönnek létre. Ilyen például:

(23) (a) *Der Wolf **geht** durch den Wald und trifft auf Rotkäppchen.*

(a') *Megy a farkas az erdőn át és találkozik Proskával.*

(24) (b) *Der Wolf **durchgeht** den Wald und trifft auf Rotkäppchen.*

(b') *Átmegy a farkas az erdőn és találkozik Piroskával.*

A dolgozat első felében az inkorporáció alapvető tulajdonságainak tárgyalását a második részben tárgyalt szemantikai-funkcionális karakterjegyek vizsgálata követi. Tipológiai munkákból kiindulva, valamint az inkorporáció legismertebb, hierarchikusan épülő funkcionális piramisának fényében (vö. Mithun 1984) a tipológiai források hiányosságára derül fény, amelynek következtében új kijelentésre kerül sor: a korábban megállapított négy hierarchikus lépcsőt szükséges egy ötödikkel kiegészíteni: a mondatban végbemenő inkorporációs változások (konkrétan a prepozíció bekebelezése) az aspektus illetve az akcióminőség megváltozását vonják maguk után. Az aspektus és az akcióminőség magukban is problémás és vitatott jelenségek, melyeket a dolgozat – sok elmélettel ellentétben – élesen és konkrétan egymástól függetlenül kezel.

A dolgozat célja, hogy visszacsatolást adjon a világ nyelveit általánosan vizsgáló tipológiai kutatásoknak, és ebbe a német nyelvet is jobban beágyazza.

A verbális munkamemória működése afáziában

KOVÁCS NÓRA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HOFFMANN ILDIKÓ, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Az afázia olyan, agysérülésből eredő, szerzett nyelvi zavar, amelynek hatására károsodás mutatkozik a beszédtevékenységben, tehát a beszédprodukciót és -percepciót is érintheti. Afáziások memóriakapacitásának mérésére a nemzetközi szakirodalomban számos példát találunk (vö. Biassou et al. 1997, Haarmann és Kolk 1994, Kolk 1995). Ezek a kísérletek a kapacitáselméletet támasztják alá, amely szerint az agysérülés következményeként a mentális grammatika nem sérül ugyan, az ezt aktiváló és működtető programok viszont korlátozódnak.

Kutatásomban a kapacitáselméleteket követve három memóriarendszert vizsgálok afáziásoknál: a verbális és komplex munkamemóriát, valamint a szemantikus memóriát. Vizsgálatom célja hiánypótlás afáziások munkamemóriájának magyar nyelvű kutatásában, valamint anterior és posterior afáziás betegek memóriajellemzőinek feltérképezése.

A vizsgálatban 5 anterior és 6 posterior afáziás személy vesz részt, valamint nemben, korban és iskolázottságban illesztett egészséges kontrollszemélyek. A verbális munkamemóriát a hazai neuropszichológiai gyakorlatban standardizált tesztekkel (vö. Racsmány et al. 2005), a számterjedelmi és az álszóteszttel mérem. A komplex munkamemória méréséhez a fordított számterjedelmi és a hallási mondatterjedelmi tesztet használom, a szemantikus memóriát pedig a fonemikus és a szemantikus fluencia feladatokkal mérem.

Az eredmények szerint az afáziás betegek verbális és komplex munkamemória-kapacitása, valamint szemantikus memóriájuk kapacitása is korlátozott az egészséges személyekéhez képest. Az anterior és a posterior afáziások közötti különbség nem specifikus.

A diskurzusjelölők használatának vizsgálata óvodások körében

KRÓMER ANNA
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: SCHIRM ANITA, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

A diskurzusjelölők használata nem módosítja a megnyilatkozás igazságértékét, de mindenképpen színesíti, árnyalja a mondandót, illetve emocionális tartalmakról és beszédtervezési folyamatokról tanúskodik. Így ezeknek a diskurzusban való megjelenése bizonyos fokú absztrahációs készség meglétére utal. Nem csak a diskurzusjelölők mind részletesebb leírásához járulhat hozzá a diskurzusjelölőknek a gyermeknyelvben való megfigyelése, hanem a nyelvelsajátításról is újabb részletek tárulhatnak fel általa.

A diskurzusjelölők kutatása a spontánbeszéd-kutatás körébe tartozik. Az ehhez szükséges nyelvi adatokat hangfelvételek rögzítésével, elemzés útján nyerik. Az ilyen szempontú vizsgálatok egészen az elmúlt évig nem terjedtek ki a gyermeknyelvi kutatásokra. Az óvodáskori nyelvhasználat megfigyelésével olyan kérdésekre kaphatunk választ, mint hogy milyen kortól jelenik meg a diskurzusjelölők használata; mely diskurzusjelölőket sajátítják el és használják először a gyermekek; vagy hogy mutat-e valamilyen megoszlást a diskurzusjelölők használata ebben a korban a fiúk és a lányok között. Ez utóbbi összefüggést felnőttek körében néhány diskurzusjelölő esetében már vizsgálták (Dér-Markó 2009).

Hangfelvételek elemzésével történő kutatásomban az óvodás korosztály nyelvhasználatára irányítom rá a figyelmet, feltételezem ugyanis, hogy ebben a korban már megjelenhet, és egyéni eltéréseket mutathat a diskurzusjelölők alkalmazása. Mivel felnőttek körében már végeztek hasonló felmérést (Dér-Markó 2009) az eredmények várhatóan ezekkel összevetve is értékelhetőek lesznek.

Mivel az eddigi kutatások a vizsgálatba bevont személyek és diskurzusjelölők számát tekintve is nagy mértékben leszűkítettek, a diskurzusjelölők további megfigyelése megfelelő terepet kínál újabb kutatások számára is.

A magyarországi kínaiak kétnyelvűsége

LABANCZ LINDA
Alkalmazott nyelvészet MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BARTHA CSILLA, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A dolgozat egy olyan témát kíván kifejteni, amely eddig a magyar szakirodalomban csak részeiben volt ismeretes, elsősorban történeti, szociológiai megközelítésben. A magyarországi kínaiak kétnyelvűségére vonatkozóan ugyanis ez idáig nem született mérvadó tanulmány. A dolgozat három nagyobb fejezetből áll. Az első fejezetben a kutatás módszertanát fejti ki, megismerteti a kérdőíveket, és röviden szól az adatközlőkről is. A második fejezet a szociológiai kérdőív és interjúk eredményét összegzi. A harmadik egység a nyelvhasználati kérdőív és szociolingvisztikai interjúk adatainak diagramokon, illetve táblázatokon való szemléltetése és ezek magyarázata generációs megkülönböztetéssel, illetve az attitűdvizsgálat eredményeit mutatja be. Ezt követi az egyéni nyelvhasználat elemzése két adatközlő szóbeli, valamint írásbeli szövegeinek segítségével.

Az előzetes elvárások szerint a generációs megkülönböztetés szignifikáns különbségeket fog feltárni. A második nemzedék esetében a kínai nyelvtől való távolodást várjuk, bikulturális identitást és magyar domináns kétnyelvűséget, az első nemzedéknél monokulturális identitást és kínai domináns kétnyelvűséget várunk el.

A jelen dolgozat 110 adatközlővel végzett fél éves kutatómunkát érint. A beépüléses résztvevő megfigyelés, a kérdőív, és a szociolingvisztikai interjú a 110 adatközlőtől összesen 40 óra digitalizált korpuszt, 110 kitöltött kérdőívet, 56 levelet és e-mailt eredményezett. Megállapítható, hogy a hipotéziseknek megfelelően a második generáció bikulturális identitású, a kínai nyelv az írás szintjén a második generációs adatközlők 64%-ának esetében van visszaszorulóban, az olvasás 18%-ban. A kínai írás és olvasás kompetenciák a modern pinyin-bevivő rendszerek és az anyanyelvtől eltérő L2 nyelvi környezetből fakadó magyar nyelvű iskolázottság miatt tovább csökkennek.

Az eredményekből arra következtethetünk, hogy az átmeneti kétnyelvűségi állapotban a többségi nyelv szerepe nőni fog a kínai nyelv rovására, amiből egyenes arányosságban következik először a dekulturáció, majd az akkulturáció, ami ugyanilyen feltételek mellett a III. nemzedékre magyar egynyelvű állapothoz fog vezetni.

Conversational Functions of Code-Switching in a Bilingual Family Domain

SUZANA LALIČIĆ
angol, végzett hallgató
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DONALD W. PECKHAM,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Ezen dolgozat a szerb–magyar és magyar–szerb kódváltás konverzációs funkcióit vizsgálja kétnyelvű családi környezetben. A kutatás a Vajdaság autonóm tartományban került elvégzésre, a vizsgálat alapjául a résztvevők közötti rögzített beszélgetések szolgáltak. A konverzációs átirat elemzéséhez felhasznált kutatási metódus a diskurzuselemzés és konverzáció-analízis volt. Az a következtetés került megállapításra, hogy a szerb és a magyar kódváltások különböző interakciós funkciókat teljesítenek be kétnyelvű családi környezetekben, úgymint autoritás, dominancia, irritáció, közelség és intimitás. Szintén megállapításra került, hogy a többségi nyelvként tekintendő szerb nyelv ebben a régióban privát környezetben, azaz családi interációban, a dominancia kifejezésére, míg a magyar nyelv kisebbségi nyelvként a résztvevők között az intimitás kifejezésére használatos.

A netnyelv magyar változata

LIPUSZ KINGA ORSOLYA
Boronkay György Műszaki Középiskola, Gimnázium és Kollégium,
XI. évfolyam

TÉMAVEZETŐ NEVE: GERGELYI KATALIN, KÖZÉPISKOLAI TANÁR
Boronkay György Műszaki Középiskola, Gimnázium és Kollégium

A dolgozat az ifjúsági nyelv alkategóriájaként is felfogható, általam elnevezett *interaktív írásbeliség nyelvét* próbálja körüljárni, jellemezni empirikus adatok alapján.

Ez a csoportnyelv leginkább a modern elektronikus eszközökön kommunikálók sajátja (lehet). A csoportnyelv létének kritériuma az egyedi szókincs a (hagyományostól eltérő) rövidítéseken alapul. A kutatás során az interaktív írásbeliség nyelvének elméleti hátterét és gyakorlati jellemzőit vizsgálom.

A kérdőívem kitöltői legnagyobb részben általános iskola felső tagozatából és középiskolából kerültek ki, tehát a megállapítások egy része csak a fiatalabb korosztályok nyelvhasználatára vonatkozhat, ám célom így is az, hogy érvényes és újszerű nézőpontokat és elgondolásokat közvetítsek.

Kutatásom első részében a rövidítésekre épülő csoportnyelv-elnevezéseket jártam körül („sms-nyelv", „netnyelv"). A szakirodalmi háttér és a kérdőív eredményei azt mutatják, hogy egyik elnevezés sem szerencsés, és ezeket pontosítva én az interaktív írásbeliség nyelvéről (i-nyelvről) beszélnék. További jellemzőit a dolgozat részletesen tárgyalja.

A kutatás második részében a rövidítésekkel foglalkozom. Jellemzem az általam alkotott kategóriákat, amelyek közül az egyik a szakirodalomban eddig nem szerepel. Ez a *becézés*. Az új forma stiláris-érzelmi karakteréből, infantilis jellegéből adódik, hogy a becézést a felnőttek elutasítják, így a magyar i-nyelv várhatóan korlátozott: korhoz kötött marad. Nem úgy, mint más nyelveknél, ahol a becézés hiánya lehetővé teszi a nyelvváltozat általánossá válását, kortól függetlenül is.

Végül kérdésként vetem fel, hogy húsz év múlva vajon mit mondhatunk majd el a jelenségről. Addig is: célszerű lenne több figyelemmel kísérni a karrierjét.

A magyar mint európai és uráli nyelv a frazeologizmusok tükrében

LÓCSI DÓRA
Magyar–német, V. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. RÉVAY VALÉRIA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatom témája a magyar mint európai és mint uráli nyelv. Az európai és az uráli nyelvek nagy eltérést mutatnak, azonban a honfoglalás óta Európa közepén elő magyarság uráli eredetű nyelve más nyelvtípusok vonásait is átvette.

A frazeologizmusok megtalálhatók minden olyan nyelvben, amely kulturális háttérrel rendelkezik. Épp az eltérő kulturális háttérrel magyarázható, hogy az egyik nyelv frazeologizmusai különböznek a másiktól. E tulajdonságuk miatt válnak a frazeologizmusok kulturális extrainformációkká a szótárakban. Ebből az okból fontos, hogy a frazémák hol és hogyan kapnak helyet a szótárakban. Dolgozatomban nagy figyelmet szenteltem a frazeologizmusok lexikográfiai kezelésének. A vizsgálatot két középszótár segítségével végeztem, és az összehasonlítás alapját olyan szótári adatok képezték, amelyek minden szótárban állandók. Ilyen adat a mega-, a makro-, a mikrostruktúra és a lemma. Ezt követően a két szótárból gyűjtöttem frazeologizmusokat, majd ezeket a kontrasztív frazeológiakutatás négy megfeleléstípusába soroltam. E kontrasztív vizsgálat során hangtani, alaktani, mondattani és szókincstani szempontból is tanulmányoztam az idiómákat.

A dolgozat célja a vizsgálati eljárás ismertetése és a három nyelv frazeologizmusainak kontrasztív nyelvészeti szempontú bemutatása. További célkitűzés a frazeologizmusok lexikográfiai kezelésének vizsgálata és az összegzett eredmények alapján megállapítani, hogy az uráli eredetű magyar nyelv milyen mértékben vett át európai nyelvekre jellemző jegyeket a frazeologizmusaiban.

Internally Caused Verbs in Hungarian

LŐDÁR ERIKA
Anglisztika MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. RÁKOSI GYÖRGY, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatom célja az, hogy összehasonlítsam a magyarban található belsőleg okozott igéket az angol megfelelőikkel abból a szempontból, hogy unakkuzatív vagy unergatív viselkedést mutatnak-e. Az angol és magyar szakirodalomból vett szintaktikai teszteket használom fel annak megállapítására, hogy az ige egyetlen argumentumát az igei csoporthoz képest belsőleg (unakkuzatív) vagy külsőleg (unegatív) csatolja-e. A következő teszteket használtam fel: műveltető szerkezetek, rezultatív szerkezetek, általgyak és a befejezett melléknév képezhetősége. Az igéket az angol szakirodalomból vettem, s azok magyar megfelelőit vizsgáltam.

A vizsgálatok a következő eredményeket mutatták: (i) csakúgy, mint az angol megfelelőik, ezeknek az igéknek nagy része valóban unergatív viselkedést mutat tehát külső argumentumuk van; (ii) bizonyos igének kettős tulajdonsága van, így két külön tételként kell őket reprezentálni a lexikonban: unakkuzatívként és unergatívként is; (iii) az igecsoportokat nem lehet szemantikai szempontok alapján osztályozni, ugyanis vannak egyes igék, melyek unakkuzatív viselkedést mutatnak annak ellenére, hogy szemantikailag beletartoznak egy adott igecsoportba, melynek egésze unergatív viselkedést mutat.

Az eredmények továbbá bizonyítékként szolgálnak Bene (2005) és É. Kiss (2008) azon feltevésére, hogy a magyar mondat valóban konfigurációs. Az, hogy a magyarban is meg lehet különböztetni szintaktikailag az unakkuzatívokat és a téma unergatívokat, tovább erősíti, hogy a VP-n felül legyen egy vP is, tehát a belső és a külső argumentum illesztési helye nem egyezik meg.

Les expressions circonstancielles dans les *Lettres Portugaises* de Guilleragues

LUKOVICS ALEXANDRA
Romanisztika BA (francia szakirány), III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Francia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. SKUTTA FRANCISKA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Francia Tanszék

Dolgozatom egyik legfontosabb kérdése az volt, hogy lehetséges-e egy korpuszt a benne előforduló határozói kifejezések alapján elemezni, és következtetéseket levonni a korpusz természetével kapcsolatban. Választásom Guilleragues *Lettres Portugaises* című művére, egy öt szerelmes levélből álló regényre esett, amelyben fellelhető mintegy 800 határozói kifejezés. Az adatok nagy száma lehetővé tette, hogy a korpuszt három főbb szempont szerint tanulmányozzam, mégpedig a határozói kifejezések – határozók és határozói mellékmondatok – formája, szemantikája és a mondatban való helyváltoztatása szerint. Így összesen tizenhárom határozó-típust állítottam fel, melyek közül négy fordul elő hangsúlyosan a korpuszban: a hely-, az idő-, a mód- és a mértékhatározó. A határozói kifejezések jelentéseit és a mondatban való mobilitásukat figyelembe véve a korpuszról elmondható, hogy a hagyományos tér- és időkezeléstől eltérően, itt nagyon kevés határozó utal konkrét helyre és főleg konkrét időre. A korpuszban főleg viszonylagos, más eseményekhez viszonyított időhatározói kifejezések és elvont, pszichológiai folyamatokat jelölő helyhatározók fedezhetőek fel nagy számban. Az idő- és a helyhatározói kifejezések másik fő jellegzetessége, hogy csak ritkán jelölik a mondat témáját, és inkább a réma szerepét töltik be. Másrészt a korpuszban megfigyelhető még a jelen és a jövő idő állandó szembeállítása a múlt idővel. Ez alapján arra gondolhatunk, hogy az időben nem következik be szinte semmilyen változás, és a történet főszereplőjét inkább a múltba való visszarévedés köti le, így a mű középpontjában a főszereplő személyisége és érzései állnak. Erre utal az is, hogy a mondatok az esetek túlnyomó többségében *je* (‘én’) személyes névmással kezdődnek. A regény érzelmes jellegét támasztják még alá a szintén nagy számban előforduló mód- és mértékhatározói kifejezések is.

Metaphernmodelle der Zelle in der molekularen Zellbiologie mit besonderer Rücksicht auf die Proteinsynthese

MAJOROS KRISZTIÁN
Biológia–német nyelv és irodalom, V. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. CSATÁR PÉTER, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

A dolgozat a sejt, mint céltartomány metaforikáját dolgozza fel, ennek a sejtbiológiában és a tudományos ismeretátadásban betöltött szerepét előtérbe helyezve. Célom, hogy feltárjam azoknak a metaforáknak a rendszerét, amelyek a molekuláris sejtbiológiában központi jelentőséggel bírnak. A dolgozat kiindulópontját a metaforák egyik kognitív funkciója képezi, nevezetesen, hogy fontos szerepet játszanak a már meglevő tudás közvetítésében. Ez jól vizsgálható egyetemi tankönyvek metaforikájának elemzésével, hiszen a tankönyvek elsődleges célkitűzése éppen az ismeretek átadása. Az elemzések nyelvi korpuszát felsőoktatásban használt német nyelvű tankönyvek adják, a dolgozat kérdésfeltevése pedig kettős: (i) Mely metaforák határozzák meg a sejtekkel kapcsolatos tudományos tudás közvetítését? (ii) Hogyan változik meg a sejt-metaforika a biológiai kutatások előrehaladtával?

Végső soron arra a kérdésre keresem a választ, mi az összefüggés a tudományos diskurzus, a metaforahasználat és a tudományfejlődés között. A sejtmetaforák elemzésén keresztül azt az általános tézist vizsgálom, miszerint a tudományos metaforahasználat és az azt körülvevő társadalom alapvető tendenciái között egyfajta interakció van. A korpuszelemzés eredményei alapján megállapítható, hogy a molekuláris sejtbiológia születésének idején használatos sejtfogalom a következő ún. idealizált kognitív modell segítségével (IKM) írható le: A SEJT EGY IPARVÁROS, mely modell a ’90-es évekre új metaforák hatására átalakul, specializálódik: A SEJT EGY SZÁMÍTÓGÉP ÁLTAL VEZÉRELT IPARVÁROS lesz. Dolgozatom ezt a változást, állítja középpontba, nyelvi elemzéseken keresztül szemlélteti a tudományos metaforahasználat és társadalom metaforáinak kölcsönös egymásra hatását és arra mutat rá, hogy a tudományfejlődés a használt metaforika szintjén is tetten érhető, ezt pedig döntő módon befolyásolják mind a tudomány belső, mind a tudományos diskurzust körülvevő társadalmi folyamatok.

„Önmagunk-nak-ról” Naplóváltozatok a klasszicizmustól napjainkig

MARKÓ ANITA
Magyar BA, II. évfolyam – kommunikáció BA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: VESZELSZKI ÁGNES, TANÁRSEGÉD
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A napló tagadhatatlanul korunk, modernitásunk kiemelt tárgya, sőt – bátor megfogalmazás szerint – életformája. Nem más, mint egy nagyon élő, mai kommunikációs forma, amely az irodalmiság határmezsgyéjén mozog. Dolgozatomban arra keresem a válaszokat, hogy mitől válik ennyire modernné, népszerűvé ez a messzi gyökerekkel rendelkező műfaj. Különböző korok különböző naplóinak esettanulmányként elemzésével kívántam rávilágítani a napló műfaj működésének mikéntjére.

A napló értelmezésem szerint a kommunikációs aktusok összefonódása egy olyan különleges térben, ahol a szerző, az olvasó és az írás eredendően egy adott Énben konstruálódik. Mivel az irodalmi elemzések máig nehezen tudnak hozzáférni a naplóhoz mint műfajhoz, ezért gondoltam, hogy sikeresebb lehet ezekhez a művekhez nyelvi oldalról közelíteni. A naplót dolgozatomban kommunikációs formaként kezelem, ezért választottam az elemzési szempontok alapjául a jakobsoni modellt, amely a kommunikációs folyamat résztvevőihez kapcsolja a nyelv különböző funkcióit. Ez az összekapcsolódás az, ami transzparens módon megnyilvánul a különböző diáriumokban, s lehetővé teszi a műfaj átfogó megfigyelését. Tehát a naplók vizsgálatának fő irányvonalaként azt kívántam megfigyelni, miként érvényesül a választott művekben a kommunikáció referenciális, emotív és esztétikai funkciója; valamint azt, hogy miként alakul ennek fényében a stilisztikai jellemzők változatossága és sokszínűsége. Vizsgálatom arra irányult, hogy a nyelvi kifejezésmódot, a stilisztikai jellemzőket miként határozza meg az autokommunikáció, illetve az eleve szándékolt kiadás.

Elemzésem tárgyául magyar nyelvű nonfikciós naplókat választottam, kiindulva Széchenyi István prototipikusnak ítélhető Naplójából, amely nyomán a naplók különváló karakterisztikus elemeit vizsgáltam Kölcsey Ferenc, Kazinczy Ferenc, Csáth Géza, Márai Sándor és az e-BOK kiadvány 21. századi blogszerzőinek írásaiban. Dolgozatomban arra törekedtem, hogy minél szélesebb skáláját mutathassam be a napló, e gazdag lehetőségekkel bíró önkifejezési forma változó értékeinek.

A vadászati szaknyelv egyes kérdései olasz–magyar megközelítésben

MIHÁLY ENIKŐ
Tanár–olasztanár MA – tanár – könyvtárpedagógia tanár MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet és Szegedi Tudományegyetem JGYPK

TÉMAVEZETŐ: DR. DORÓ GÉZÁNÉ, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Tanulmányom a vadászati szaknyelv kérdéseivel foglalkozik. Kutatásom e komplex szakterület csak egy kis szegmensére terjed ki részletesen: a vadászható, védett és fokozottan védett vadfajok olasz és magyar nyelvű elnevezéseire. Munkám célja a terminológiai ellentmondások tisztázása.

Felépítését tekintve dolgozatom a dedukció elvét követi. Általánosságban tárgyalja a szaknyelvek helyét és szerepét a mai társadalomban, majd kitér a magyar vadászati szaknyelv kialakulására, végül pedig részletesen feltárja és elemzi az adott vadfajok elnevezéseivel kapcsolatos problémákat.

Alapos kutatómunkát követően összeállítottam egy vadászati szójegyzéket, melyhez az Olaszországban előírt vadászvizsgára felkészítő kézikönyvet vettem alapul, és az állatnevek latin terminusait felhasználva megkerestem hiteles magyar nyelvű elnevezésüket.

Eredményeimet összevetettem az általános kétnyelvű szótárak által kínált megoldásokkal, és azt a következtetést vontam le, hogy számos pontatlanság, hiányosság, helyenként egyértelmű tévedés figyelhető meg ezekben a köznyelvi szótárakban.

Munkámmal arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy szükség lenne a perifériku s szaknyelveket is felölelő szakszótárak készítésére, illetve a meglévők bővítésére, hiszen láthatjuk, hogy a köznyelvi szótárak ilyen specifikus kérdésekben már nem relevánsak. A dolgozatban közölt eredményeim segítségére lehetnek e terület gyakorlati szakembereinek, hogy meglévő kommunikációs problémáikat a szakszavak tisztázása révén enyhíthessék, valamint a függelékben feltüntetett terminusok felhasználhatóak a későbbi terminográfiai kutatásokban is.

A magyar fókusz angol megfelelői

NAGY ALEXANDRA PETRA
Magyar BA, III. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. É. KISS KATALIN, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

Dolgozatom célja, hogy megtaláljam a magyar szerkezeti fókusz megfelelőit az angolban. A magyar szerkezeti fókusz sajátos mondattani szerkezettel és sajátos kimerítő azonosítást kifejező jelentéssel bír. Felmerült a kérdés, hogy hogyan ültethető át ez a sajátos szerkezet és jelentés az angol nyelvre. Van-e megfelelője a magyar szerkezeti fókusznak az angolban? Megőrződik-e a magyar fókusz sajátos jelentése az angol fordításban? Használhatók-e a magyar fókusznak megfelelő sajátos mondattani szerkezetek, és ha igen, melyek azok? Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolására kerestem egy magyarról angolra fordított szövegben 50 olyan mondatpárt, amely fókuszt tartalmaz, és ugyanígy kerestem 50 fókuszt tartalmazó mondatot egy eredetileg angol nyelven íródott könyv magyar fordításában. A vizsgált mondatok alapján, nem találtam konkrét megfelelőt a magyar fókusznak, azonban egy szabályszerűséget felfedeztem . Azok a magyar mondatok, amelyekben *így/ezért* határozószó van, az angol szövegben mindig kiszakított fókusszal jelennek meg. A példamondat-párok többségénél az angol mondatban nem találtam fókuszos szerkezeteket. Ezeknél a mondatoknál feltételezhetően hangsúlyozással fejezik ki a fókuszt.

Szocioonomasztikai vizsgálatok helynevek körében

NAGY KATALIN
Magyar MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HOFFMANN ISTVÁN, EGYETEMI TANÁR
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

Dolgozatomban egy a helynevek vizsgálatával kapcsolatos névszociológiai vizsgálati módszer kialakítására teszek kísérletet. Az efféle elemzések olyan eredményeket rejtenek, amelyek gazdagabbá tehetik az onomasztikát.

Vizsgálatomat Berettyószentmártonban végeztem el, amely ma Berettyóújfalu része, egykor azonban önálló település volt. Munkám kiindulópontja PÁLINKÁS PATRÍCIA ZITA 1985-ben készült *Berettyószentmárton földrajzi neveinek névélettani vizsgálata* című dolgozata volt. A dolgozat névanyaga alapján élőnyelvi gyűjtést végeztem, és mindkét időbeli réteg helyneveit adatbázisban rögzítettem. Az adatközlőimet három generációs csoportba soroltam, így kirajzolódtak a generációs különbségekből adódó névismereti és névhasználati eltérések.

Írásomban mindvégig fenntartottam a névismeret és a névhasználat elkülönítésének fontosságát, de kitértem arra is, hogy ez csak elméleti síkon valósulhat meg, a gyakorlatban az egyes neveket inkább egy skála egyes fokozataival lehet jellemezni. A településrész neveit névfajták szerint csoportosítottam, majd elemeztem. Külön fejezetet kapott a névfajta és a névhasználat összefüggésének vizsgálata.

Elkülönítettem a neveket használatuk szerint oly módon, hogy az elkülönítés tükrözze a nevek használati gyakoriságát; ezt a névkincshasználati modellben mutattam be. Emellett vizsgáltam a formális/informális közegben előforduló nevek és a névhasználat kapcsolatát, valamint az adatközlők kora és a névhasználat közötti összefüggést.

A dolgozatomban létrehozott névszociológiai vizsgálati rendszer segítségével más települések névkincse is vizsgálható, az efféle kutatásoktól olyan eredményeket várok, amelyek a szakirodalomban található nem túl bőséges szocioonomasztikai ismereteket újabbakkal fogják kiegészíteni.

A szóelvonás a magyar nyelvben

NAGY ZOLTÁN
Történelem-magyar tanári MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: FEHÉR KRISZTINA, TANÁRSEGÉD
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

Dolgozatomban a magyar szóelvonást vizsgálom, amit az indokol, hogy ezt a szóalkotási módot a 20. századi kanonizált nyelvészeti iskolák elemzéseikben sajátos, rendszerbe nem illeszthető „mostohagyerekként" kezelik. A szabályok segítségével nem magyarázható jelenségeket ezidáig nem, vagy legfeljebb a kivételesnek tekintett analógiával magyarázták. Bár az ún. grammatikák célja a szinkrón elemzés, amelyeknek elvileg nem kell figyelembe venniük a történeti jellemzőket, mégis úgy vélem, a leírás nem lehet meggyőző, ha az radikálisan szemben áll a jelenség történeti magyarázatával. Komoly gondot jelent, hogy a strukturális-(poszt)generatív munkák élesen megkülönböztetik a leíró és a történeti szempontot, ugyanakkor nem veszik figyelembe, hogy a szóalkotás – per definitionem – csakis dinamikus, ily módon történeti jellegű lehet.

A dolgozatban igyekszem rámutatni arra, hogy miközben az analógia összhangban van a beszélők nyelvével, a szóalkotástanokban megjelenő ún. szabályok nem. Így amellett érvelek, hogy e klasszikus értelemben vett szabályok helyett a vizsgálat tárgyává a beszélők nyelvérzékét tükröző analógiát tegyük. A nyelvelsajátítás és a későbbi nyelvi szocializáció társas és kognitív jellegzetességeit figyelembe véve nem meglepő (és főképp nem „szabálytalan" vagy „téves") eljárás az, amikor a nyelvérzék egy szót – az utolsó hangoknak valamely gyakori képzővel való analógiája miatt – derivátumnak ítél. Mindezekből adódóan tulajdonképpen nincs is szükség a többi szóalkotásmódtól elkülönítve elvonásról beszélni: valójában minden hangsor percepciója és produkciója analógia elven történik.

Ragadványnév-vizsgálat Hegyéte községben

NÉMETH ANIKÓ
Magyar nyelv és irodalom MA – szlovák nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. BAUKO JÁNOS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

TDK-dolgozatom témájául a hegyétei ragadványnevek vizsgálatát választottam. Munkám elején röviden foglalkozom a ragadványnevekkel kapcsolatos általános kérdésekkel: a ragadványnév meghatározásával, valamint a ragadványnevek történetével és létrejöttük okával. Röviden bemutatom Hegyétét, ahol a kutatásokat végeztem, majd felvázolom az adatgyűjtés módszerét is.

Dolgozatom legfontosabb és legérdekesebb részének a névadás indítékának vizsgálatát tartom. Ebben a fejezetben azt kutatom, hogy mi alapján, mi okból kapták a lakosok az adott ragadványnevet. A következő fejezetben azt vizsgálom, hogy milyen arányban vannak a női és férfi névviselők.

Nyelvészeti kutatásom tárgyát képezi a névviselők korának és iskolázottságának összefüggése magukkal a ragadványnevekkel.

TDK-dolgozatom egyik ugyancsak érdekes része a ragadványnév iránti attitűddel foglalkozik. Vizsgálom többek közt azt is, hogy a névviselők milyen idősen és kitől kapták ragadványnevüket, valamint hogy az adott ragadványnevek szólítónévként vagy említőnévként funkcionálnak-e.

Hegyéte szlovákiai magyar falu, ebből adódóan azzal is foglalkozom, hogy hatással van-e a szlovák nyelv a ragadványnévadásra.

Munkám következő két fejezetét a ragadványnevek dialektológiai és szófaji elemzése teszi ki.

Az egyes szempontok összefoglaló eredményeit összehasonlítottam a búcsi, dunamocsi, hetényi és izsai ragadványneveket érintő eredményekkel, melyeket Bauko János a Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben c. munkájában tett közzé.

Célom, hogy munkám bővítse az eddigi szlovákiai magyar ragadványnév-kutatással foglalkozó tanulmányok sorát, s hogy meghozza a kedvet a további gyűjtésekhez.

A politikai korrektség a férfiak és a nők nyelvhasználatában

NÉMETH LUCA ANNA
Magyar BA – szerkesztői ismeretek minor, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: VESZELSZKI ÁGNES, TANÁRSEGÉD
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A dolgozat egy, a napjainkban mind társadalmilag, mind nyelvhasználati szempontból meghatározó jelenség újszerű megközelítési módját adja: a politikai korrektséget vizsgálja a nemek eltérő nyelvhasználatának aspektusából, elsőként kapcsolva össze a politikai korrektséget a genderkutatással. A munka nem foglal állást a jelenséggel kapcsolatos vitás kérdésekben, ugyanakkor rávilágít a politikailag korrekt nyelvhasználattal kapcsolatos problémákra.

A kutatás elsődleges célja annak tanulmányozása, hogy a nők udvariasabb nyelvhasználatára vonatkozó sztereotípia mennyiben igazolódik a politikailag korrekt nyelvhasználat vizsgálatakor. Mivel a politikai korrektséget nyelvhasználati szempontból alapvetően a nyelvi tabuk és az eufemizmusok határozzák meg, a kutatás hipotézise szerint a nőknek a társadalmi kisebbségekre vonatkozó szókincse jobban megfelel a politikai korrektség követelményeinek, mivel az ő nyelvhasználatukat jobban befolyásolják a nyelvi tabuk.

A kutatás alapját képező szociolingvisztikai kérdőívet 110 fő, 55 férfi és 55 nő töltötte ki. Az adatközlőknek hat különböző kérdésre kellett válaszolniuk, amelyek többek között nyelvi attitűdjüket, bizonyos kifejezések használatát és alkalmazási közegét, illetve az adott szavakról alkotott véleményüket, stílusminősítésüket vizsgálták.

Az eredmények alapján kijelenthető, hogy a vizsgált mintában nincs jelentős különbség a nemek nyelvhasználata között a politikai korrektség szempontjából, ugyanakkor vannak olyan területek – pl. a szexuális kisebbségek megnevezése –, amelyek esetében érzékelhető, hogy a nőket jobban kötik a nyelvi tabuk. Nem várt eredményként a politikai korrektség kultúraspecifikus volta is nyilvánvalóvá vált (például a *néger*, illetve a *szegény* szó kapcsán).

Az olasz és a spanyol kötőmód használatának összevetése néhány leíró nyelvtan és nyelvkönyv alapján

NYAKA DIÁNA
Olasz–spanyol tanári MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: ZENTAINÉ DR. KOLLÁR ANDREA,
EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Dolgozatomban az olasz és a spanyol kötőmód kontrasztív vizsgálatával foglalkozom. Munkám célja az említett nyelvek grammatikai szegmensének elemzése és a felmerülő divergenciák bemutatása.

Magyarországon a rendszerváltás óta az idegen nyelveket tanulók között egyre többször fordul elő, hogy az első választott nyelvet egy hasonló, azonos nyelvcsaládbeli idegen nyelv tanulása követi. Ezekben az esetekben a tanulók számára alapvető fontosságú, hogy tudatosítsák a rokon nyelvek közötti hasonlóságokat és különbségeket, s ezeket el tudják választani. Az olasz és spanyol nyelv esetében is számolnunk kell az interferencia jelenségével, különösen azért, mert a rendelkezésre álló tankönyvek között csak elvétve akad olyan, melyben kontrasztív szempontú grammatikai összevetéseket is találunk. A felmerülő interferenciák tanulóknak és tanároknak egyaránt problémát jelenthetnek.

Dolgozatomban először röviden összefoglalom a Magyarországon olasz és spanyol nyelvet tanulókra vonatkozó statisztikákat, és röviden prezentálom a kontrasztív kutatások eddigi történetét és eredményeit. Ezt követően néhány választott nyelvkönyv és leíró nyelvtan alapján elemzem a kötőmód tárgyalásának lehetséges szempontjait. A dolgozat végén külön fejezetben felsorolásra kerülnek a két nyelv kötőmódjában található hasonlóságok és különbségek. Az összehasonlító munka során fény derül arra, hogy a párhuzamosan újlatin nyelveket tanulók száma folyamatosan nő, a két nyelv vizsgált grammatikai szegmensében több a hasonlóság, mint a különbség, azonban az előforduló eltérések jelentősek és ellentmondóak e két nyelvben, ezért fontos azokat explicit módon látni, érteni, tudatosítani. Következésképpen megállapítható, hogy az egy nyelvcsaládba tartozó nyelvek között vannak hasonlóságok és különbségek, melyek tisztázása és megértése nélkülözhetetlen, s ehhez szükség van megfelelő, a tanulást elősegítő és könnyítő, a jelenségeket kontrasztív szempontból is vizsgáló segédanyagra.

Kontrastierung ausgewählter ungarischer und deutscher Interjektionen
Eine funktional-pragmatische Analyse

PAP DÓRA
Német nyelv, irodalom és kultúra MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PÉTERI ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Germanisztikai Intézet

Jelen munkám tárgyát az interjekciók képezik. Az interjekciókat kontrasztív szempontból vizsgálom: speciális szempont alapján kiválasztott magyar interjekciókat hasonlítok össze ekvivalens német interjekciókkal. Kutatásom célja a két nyelv interjekciói közötti azonosságok és különbségek feltárása. Ezáltal a nyelvtudomány egy mindezidáig igencsak elhanyagolt területét kívánom jobban megismerni illetve megismertetni.

A magyar alapkorpuszként szolgáló Kelemen-féle mondatszógyűjteményből kiindulva két funkcionális interjekciócsoportot állítottam fel: a kapcsolatlezárást, elköszönést kifejező interjekciók (*puszi, cupp*) illetve az elhallgattatást, lecsendesítést kifejező interjekciók csoportját (*pszt, csitt, kuss*). A vizsgálat első lépéseként megnéztem, hogy a magyar interjekciókat mely német megfelelőkkel lehetne összevetni. Vizsgálatomat etimológiai adatok összehasonlításával kezdtem, majd pedig az interjekciókat, illetve interjekciócsoportokat két fő szempont alapján vizsgáltam: formai és funkcionál-pragmatikai szempontból.

Munkám végén arra a következtetésre jutottam, hogy a magyar és a német nyelvben vannak ugyan hasonló, sőt formai szempontból tekintve azonos interjekciók, ám ezek funkciójukat, vagy használatukat tekintve mégis különböznek egymástól. Az általam vizsgált magyar és német interjekciók között tehát felfedezhetők formai egyezések, valamint használatbeli és stílusbeli eltérések. Ezenfelül a vizsgálat során az is kiderült, hogy nem minden esetben lehet a vizsgált magyar interjekcióra német ekvivalens interjekciót találni. Jelen dolgozatom egy nagyobb munka első fázisának tekinthető. Témámat a jövőben tovább kívánom fejleszteni, illetve megfigyeléseimet további elemzésekkel kívánom gazdagítani.

Női-férfi kommunikáció összevetése vizuális stimulus alapján

PELLER ANITA
Alkalmazott nyelvészet MA, I. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Alkalmazott Nyelvészeti és Nyelvoktatási Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAVRACSICS JUDIT, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Alkalmazott Nyelvészeti és Nyelvoktatási Intézet

A mindennapi élet tanulsága szerint a férfiak és a nők gyakran nem értik meg egymást. Nemcsak a tetteiket, a viselkedésüket, hanem egymás verbális közléseit sem, holott ugyanazt a nyelvet beszélik. Dolgozatomban szeretném bemutatni milyen különbségek vannak a férfiak és a nők kommunikációjában. Áttekintem az eddigi magyar és külföldi kutatásokat, amit egy saját kísérlettel is kiegészítek.

A férfi és a női adatközlők száma összesen 8 fő, 50–-50%-os megoszlásban. A korosztály 20-45 évesig terjed. Másfél percig kellett beszélnie az adatközlőknek egy adott kép alapján. Erről hangfelvétel készült, amit írásos formában rögzítettem szöveghűen, a megakadásjelenségeket jelölve. Az adatokat megadott szempontok alapján elemeztem. Szövegelemző és hangelemző számítógépes program segítségével vizsgáltam a szövegek nyelvi és fonetikai sajátosságait. Minden beszélgetés egyénenként került rögzítésre. A vizsgálat tárgya: a szófajok szerinti megoszlás, a grammatikai szintű különbségek, a megakadásjelenségek és a témaválasztás.

Az eddigi szakirodalom alapján azt vártam, hogy a nők több minőségjelzőt használnak, míg a férfiak ezzel szemben az igéket halmozzák a beszédükben. A nők több mellérendelő mondatot közöltek, míg a férfiak alárendelő mondatokkal fejezték ki magukat. A képről a férfiak inkább a képen látható tárgyat emelték ki, és az ezzel kapcsolatos asszociációkra törekedtek, míg a nők az embereket helyezték előbbre a beszédükben. A megakadásjelenségeket tekintve nem számítottam számottevő különbségre, inkább a megakadás típusai között vártam a megoszlást. Hipotéziseim ebben a tekintetben beigazolódtak.

Fontos tisztában lenni a gender szerinti különböző kommunikációs módokkal, hogy sikeresebbek legyenek a társadalmi kapcsolataink. Minél többet tudunk a nemekre jellemző kommunikációról, annál tudatosabban kezelhetjük az ebből adódó mindennapos problémáinkat.

A beszélő személy gépi azonosítása neurális hálózatok segítségével

PETYKÓ MÁRTON
Magyar BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÓNA JUDIT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A biztonságtechnikában és a kriminalisztikában komoly társadalmi igény mutatkozik az egyén beszédalapú azonosítására. Dolgozatom célja egy olyan, a beszédminták intenzitásszerkezetének PLP (Perceptual Linear Prediction) analízisén alapuló, mesterséges neurális hálózatokat (ANN) használó rendszer kidolgozása, amellyel lehetővé válik a beszélő személy megbízható (90% feletti), minimális beszédanyag alapján történő, kis számítási kapacitást és időt igénylő, automatikus, a biztonságtechnikai felhasználásra alkalmas gépi azonosítása.

A kutatás során 15 adatközlőtől (köztük három egynemű testvérpártól) összesen 1146 mintát rögzítettem. A használt szókapcsolat az *égig érő paszuly /e:gige:rø: pɔsuj/* volt, amely egy átlagos hosszúságú nevet képviselt. A rögzített beszédminták intenzitásszerkezetét ezután az emberi hallás pszichoakusztikai jellemzőit modelláló PLP elemzés segítségével 39 jellemzővektorban fejeztem ki, majd 577 minta (az összes minta ≈50%-a) adatai alapján betanítottam, 569 mintán pedig teszteltem az osztályozó eljárásként használt neurális hálózatokat.

Az eredmények azt mutatták, hogy 11 rejtett réteg használata esetén a rendszer az esetek 96,7%-ában helyesen azonosította a beszélőt, a 15-ből 6 beszélőnél a helyes azonosítások aránya 100% volt, és mindössze egy adatközlőnél nem érte el a helyes azonosítások aránya a 90%-os szintet. Az eljárás emellett alkalmasnak bizonyult egynemű testvérpárok, tehát a beszédprodukció szempontjából nagy hasonlóságot mutató személyek megbízható azonosítására is.

Az eredmények alapján megállapítható, hogy a kutatás sikeres volt, hiszen a kidolgozott eljárás megfelelt az előzetes elvárásoknak. Emellett a kutatás tanulságos lehet a pszicholingvisztika számára is, hiszen az emberi hallás jellemzőit modelláló gépi beszélőazonosító eljárás sikere alapján feltételezhető, hogy a beszélő humán felismerése sem izolált (pl. formánsfrekvenciák), hanem globális (pl. intenzitásszerkezet) akusztikai jellemzők alapján történik.

A blog mint beszédhelyzet értékelése a szerzők és a hozzászólók részéről a helyesírási normakövetés alapján

PETYKÓ MÁRTON
Magyar BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BODÓ CSANÁD, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Az internet fejlődése új, a nyelvtudomány érdeklődésére is számot tartó beszédhelyzetek létrejöttét eredményezte. Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy egy ilyen beszédhelyzet, a blog szerzői (posztolói) és hozzászólói (kommentelői) mennyiben követik a standard magyar köznyelv helyesírási normáit, illetve a helyesírási normakövetés alapján a résztvevők hogyan értékelik a blogot mint beszédhelyzetet. A kutatás célja, hogy a fenti kérdésekre a nyelvi anyagból kiindulva, azok helyesírási jellemzőit statisztikailag elemezve adjon adekvát választ.

A kutatás során öt tematikus blog egy-egy bejegyzését, illetve az azokra érkező első 50–50 hozzászólást vizsgáltam. Négy stiláris variánst: a helyesírási normaszegések, a központozási normaszegések, az elütések, illetve az emotikonok és rövidítések gyakoriságát vettem figyelembe, feltételezve, hogy minél magasabb a fenti paraméterek értéke, annál alacsonyabb az adott szöveg helyesírási normakövetése és formalitása.

A kutatás a résztvevők helyesírási normakövetésével kapcsolatos eredményei a következők: 1. a posztok és a kommentek helyesírási normakövetése is heterogén, de a kommentek stiláris heterogenitása nagyobb, 2. az eltérő témájú szövegek normakövetése különböző, 3. a posztok normakövetése magasabb, mint a kommenteké, 4. minél magasabb a poszt normakövetése, annál magasabb a hozzá tartozó kommenteké is, 5. adott poszt kommentjeinek normakövetése között sem a címzett, sem a diszkurzív pozíció alapján nincs különbség.

A levonható következtetések: 1. a blogot semelyik résztvevői csoport nem tekinti egységes beszédhelyzetnek, de a posztolók kevésbé tartják heterogénnek, mint a kommentelők, 2. a téma befolyásolja a résztvevők attitűdjét, 3. a posztolók némileg formálisabb beszédhelyzetnek tartják a blogot, mint a kommentelők, 4. a posztolók nyelvi attitűdje a nyelvhasználatukon keresztül jelentősen hat a hozzászólók nyelvi attitűdjére, viszont a kommentelők kevésbé befolyásolják egymást.

Obviáció a magyar nyelvben

PINTÉR LILLA
Magyartanár–filozófiatanár MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. É. KISS KATALIN, EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

Dolgozatomban egy olyan jelenség bemutatására teszek kísérletet, amelyet a magyar nyelvben hasonló részletességgel még nem vizsgáltak. A kötelező referencia-különbség, vagyis az obviáció fellépése esetén a beágyazott tagmondat névmási alanyának referenciája kötelezően eltér a főmondatbeli propozicionális attitűd hordozójának referenciájától.

Kutatásom célja egyrészt az idegen nyelvek adatait elemző, elsősorban idegen nyelvű szakirodalmak feldolgozása volt, másrészt pedig annak elemzése, hogy a magyar nyelvben milyen feltételek mellett, illetve milyen hatókörön belül valósul meg a kötelező referenciakülönbség. A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy az obviáció megvalósulásához a magyar nyelvben a következő feltételek teljesülése szükséges:

1. A beágyazott kötőmódú bővítménynek kell, hogy legyen főnévi igenévi változata.
2. A főmondatbeli propozicionális attitűd hordozójának felelősnek kell lennie a beágyazott mondat által jelölt eseményért.
3. A beágyazott alany nem lehet fókusz.
4. A beágyazott alany nem lehet klitikumgazda.

Ezen felül a többszörösen összetett mondatok elemzése arra is rávilágított, hogy a kötelező referenciakülönbség megszorítása mindig csak két, egymásnak közvetlenül alárendelt tagmondatra lehet érvényes.

Kutatásaimat a generatív nyelvészet elméleti keretein belül, a generatív szintaxis módszereivel végeztem. A vizsgált problémát nemcsak az egyes mondatértékű bővítmények közötti rivalizáció felől közelítettem meg, hanem szemantikai, szintaktikai és fonológiai szempontokat is figyelembe vettem, így próbálva átfogó és teljes képet adni az obviáció jelenségéről.

Foreign Language Learning of Hearing Impaired Children

PINTÉR PETRA ORSOLYA
Angoltanár MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BUKTA KATALIN, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

A dolgozatom a magyar hallássérült gyermekek idegen nyelv tanulásáról szól, melynek célja az, hogy bebizonyítsam, hogy ezeknek a gyerekeknek nem egyértelműen a hangzó magyar az anyanyelvük, ezáltal nem feltétlenül kifizetődő hangzó magyar használatával tanítani nekik idegen nyelvet. Az anyanyelv kérdésére szándékozom összpontosítani, mivel az anyanyelv befolyásolja az idegen nyelv tanítását. Érdekel, hogy miért olyan nehéz meghatározni egy halláskárosult gyermek anyanyelvét, valamint, hogy mitől olyan nehéz saját anyanyelvére és egy idegen nyelvre megtanítani.

Először egy olyan elméleti hátteret mutatok be, mely a siketség klinikai és kulturális aspektusait tükrözi. Ezután a kulturális aspektus vizsgálatára helyezem a hangsúlyt, és bemutatom a *Klúg Péter Óvoda, Általános Iskola, Alapfokú Művészetoktatási Intézmény, Szakiskola, Diákotthon és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény*ben folytatott, óramegfigyelések keretében kivitelezett adatgyűjtésem eredményeit. Az órai megfigyelésen túl megkértem a diákokat, hogy töltsenek ki egy olyan kérdőívet, ami az anyanyelvükre és nyelvhasználati szokásaikra vonatkozó kérdésekből áll. Ezen kérdőívek elemzésére egy külön fejezetet szánok a dolgozatomban.

Az angol órák és a kérdőívben megadott válaszok elemzése után azt a következtetést vontam le, hogy a hallássérült tanulók többsége kétnyelvűként tekint magára, vagy a jelnyelvet tekinti anyanyelvének. Egyes emberek anyanyelvének meghatározása azért okoz nehézséget, mert az anyanyelv koncepciója több irányból is megközelíthető. Ráadásul, az is befolyásolhatja a nyelv elsajátítását, hogy milyen korban szenved az illető halláskárosulást, hogy milyen külső tényezők veszik körül a nem halló gyerekeket, valamint az a nyelv, amelyen keresztül kommunikálnak velük. Ilyen alapon a diákok nyelvileg és pszichológiailag is merőben különbözhetnek egymástól, így (oktatási) szükségleteik is ugyanúgy különböznek.

Egy 1674. évi Heves megyei boszorkányper nyelvtörténeti elemzése

PUSZTAI ESZTER
Magyar nyelv és irodalom, végzett hallgató
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: BALÁSNÉ DR. SZALAI EDIT,
FŐISKOLAI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Dolgozatomban nyelvtörténeti elemzést végzek egy 1674-es boszorkányper tanúkihallgatási jegyzőkönyve alapján. Ez alapján kívánom bemutatni nyelvünk változását a hangtani, a morfológiai és a mondattani szinten.

Szólni kívánok a boszorkányokról általában, s be kívánom mutatni a magyarországi boszorkányüldözések, valamint a boszorkányhiedelmek jellemzőit, s a boszorkánypereket rögzítő jegyzőkönyvek felépítését. A választott jegyzőkönyv egy heves megyei boszorkányper tanúkihallgatását rögzíti, így fontosnak tartom kitérni megyénk adataira is e tekintetben.

Írásom nagy részében azonban a per részletes nyelvtörténeti elemzését hajtom végre. A hangtani jellemzőket tekintve látni fogjuk, hogy nem egy kéz írása a jegyzet, így nyelvjárási keveredés és nyelvi konvergencia figyelhető meg a jegyzőkönyv két részében, így ezt is vizsgálom. Képet adok arról is, hogy az egyes hangokat írásban hogyan, mivel jelölték. Megnézem, milyen magánhangzó- és mássalhangzó-változások mentek végbe a szöveg keletkezése óta nyelvünkben, ezek mire vezethetők vissza, mikor zajlottak le. A morfématörténeti vizsgálódásom elsősorban a birtokviszony jelölésére, a ragokra, ezen belül főként a határozó és tárgyragra, a névszójelekre, az igék jeleire, mint az időjelek és módjelek, valamint az igeragozásra tér ki. Mondattanilag a szófajok, főként az igenevek, a határozószók, a kötőszók, a névelők, a névutók és az igekötők állnak figyelmem középpontjában.

Ezek alapján úgy vélem, megismerjük nyelvünk középmagyar korban történt változásait, s egyaránt kellő képet kapunk a boszorkányokról és a perekről is.

Zoomorfikus metaforák a spanyol és magyar szólásokban

PUSZTAI TÍMEA
Romanisztika BA (spanyol szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: BALÁZS-PIRI PÉTER, TANÁRSEGÉD
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Romanisztikai Intézet

Dolgozatomban a szólások egy csoportját, az úgynevezett zoomorfikus kifejezéseket vizsgálom a spanyol és a magyar nyelvben, vagyis olyanokat, amelyek állatokon, illetve egy állati tulajdonságon alapuló metaforát tartalmaznak. A két ország távolsága miatt az egyik kezdeti feltevésem az volt, hogy jelentős különbséget találunk az állatnevek gyakoriságában, valamint eltérhet bizonyos állatok szimbolikus értéke. Másfelől mindkét ország az európai kultúrkör része, így feltételeztem, hogy hasonlóság is van a beszélők világképében. Az összehasonlító vizsgálat így nem csak arra szolgál, hogy a lexikai és fogalmi különbségeket magyarázza, hanem arra is, hogy kimutassa az univerzalitást számos metafora esetében (egyes állatok hasonló érzést vagy képet sugallnak egy más nyelvet beszélők tudatában). Célom az volt, hogy kiderítsem, vajon a legtöbb zoomorfikus metafora létezik-e mindkét nyelv szólásaiban, vagy különbségekből találunk-e többet. A dolgozatban Lakoff és Johnson kognitív metaforaelmélete nyomán egy spanyol és egy magyar korpusz alapján fogalmi területek szerint csoportosítom azt, hogy az állatok milyen tulajdonságot vetítenek az emberre, és példákat idézek közvetett zoomorfikus metaforákra, metonimikus kifejezésekre, valamint a kérdéses motivációjú metaforákra. Az eredményekből levont következtetések szerint az állati metaforák 10%-a megegyezik a két nyelvben (ugyanaz a cél- és forrástartomány, és a köztük lévő leképzés), ám sokkal több esetben találunk valamilyen különbséget. Számos példát gyűjtöttem arra, hogy egy állatnév csak az egyik nyelvben létezik forrástartományként. Mindkét korpuszban sokfajta állatnév található, de egyikben sincs olyan, amelyik jelentősen kiemelkedne az előfordulás tekintetében. A vizsgálatból kitűnik, mindkét nyelvben jelen van az a tendencia, hogy az állatmetaforák többsége inkább negatív tartalmat hordoz, mint pozitívat.

Idegen szavak napjaink orvosi szaknyelvében

PUTZ ORSOLYA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ILLÉSNÉ DR. KOVÁCS MÁRIA,
TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

„Staging és restaging", „two stage beavatkozás", „operáló team". Csak néhány aközül a több tucat angol terminus közül, amelyek napjaink orvosi szaknyelvében megtalálhatók. Az angol szavak terjedése nem egyedi jelenség: az idegen szavak beáramlása számos tudományterületen megfigyelhető. Így megjelenésük az orvosi nyelv terminológiájában is jelentős változásokat okozott. Hatására az orvosi nyelv terminológiája látványosan átalakult. Milyen jelenségek figyelhetők meg napjaink orvosi nyelvének terminológiájában? Milyen változásokat eredményez az angol szavak térhódítása?

Kutatásom célja, hogy átfogó és általános képet adjon a jelenlegi orvosi nyelv belső szakmai rétegének terminológiájáról. Vizsgálódásomat arra a hipotézisre alapozom, hogy a jelenlegi orvosi nyelv terminológiájának jelentős hányadát teszik ki az idegen szavak. Ezek egy részét a régóta használatos görög–latin kifejezések jelentik, amelyek többnyire már meghonosodtak. Az idegen szavak másik csoportját az angol szavak alkotják. Számuk figyelemre méltó a jelenlegi orvosi nyelvben. Megfigyelhető, hogy a szerzők fordítás nélkül veszik át őket, vagy a meglévő magyar megfelelő dacára alkalmazzák őket, de az is előfordul, hogy a magyar és az angol szó egymás mellett él.

Ennek a feltevésnek a bizonyítására egy 2006-ban megjelent orvosi tárgyú szakmai folyóirat cikkeinek terminológiáját vizsgálom. A különböző szerzők tollából származó írások tanulmányozása kitűnő lehetőséget biztosít, hogy adatokkal alátámasztva bizonyíthassam hipotézisemet. Figyelmemet a már meghonosodott és a még meg nem honosodott görög–latin eredetű szavak tanulmányozására, továbbá az angol eredetű szavak írásmódjának, rövidítési módjának, fordításának, magyarításának, illetve a magyar és a görög–latin eredetű szavak egymáshoz való viszonyának feltérképezésére irányítom.

Kutatásom eredményeként bebizonyosodott hipotézisem helyessége: az angol szavak egyre nagyobb számban terjednek az orvosi szaknyelvben.

A blog mint az internetes nyelvhasználat sajátos színtere

RÉCSEI KITTI
Magyar BA, II. évfolyam
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, Magyar Nyelvészeti és Irodalmi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: HAJDICSNÉ DR. VARGA KATALIN,
FŐISKOLAI DOCENS
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, Magyar Nyelvészeti és Irodalmi Tanszék

Napjainkban egyre inkább az internet által kínált lehetőségeket használjuk „beszélgetés" céljából: chatelünk, Messenger program segítségével tartjuk a kapcsolatot, e-mailt írunk és blogolunk. Az internetes kommunikációban keveredik az írott és a beszélt nyelv, így egy sajátos nyelvhasználat keletkezik valahol az írott és a beszélt nyelv határán.

Választott pályamunkámban az internetes nyelvre jellemző sajátosságokat kutatom négy blog nyelvhasználatának bemutatásával. A blogokban 100–100 hibát kerestem, ezeket diagramok segítségével prezentálom. Az eredmények meglepőek, ugyanakkor elgondolkodtatóak. Miért használunk például (angol) rövidítéseket, pongyola kifejezéseket, annak ellenére, hogy a magyar nyelvnek számtalan választékos kifejezési formája, eszköze van. Bár a nyelvünk kiválóan alkalmas arra, hogy egy-egy gondolatot nagyon sok változatban közölhessünk (például több rokon értelmű szavunk van a közlendőnk pontos, színes kifejezésére), mégis a bloghasználók előbbre valónak tartják a tartalmat a minőségnél. A bejegyzések nyelvhelyességi, helyesírási minősége mellett az érzelemkifejezés, a rövidítések és az írásjelek használata is nagyító alá kerül.

Kutatásommal arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy az internetes kommunikációban a magyar nyelv helyesírási szabályainak megfelelő írásmód mármár eltűnni látszik, és felváltja egy olyan szóhasználat, amely inkább a szóbeli kommunikációra (és még inkább a köznapi társalgásra) jellemző. Felgyorsult világunkban nincs, vagy kevés időnk van egy szöveg megfogalmazására, a helyesírás ellenőrzésére, pedig az anyanyelv nem csak szavak egymás utáni sorrendjéből áll, hanem tartalmaz írásjeleket is, illetve szabályokat fektettek le a védelmében.

A zene és a ritmus mint a nyelvelsajátítás katalizátorai

ROSTÁS ÉDUA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DOBOS CSILLA, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

Dolgozatom témájának a pszicholingvisztika egy olyan interdiszciplináris területét választottam, mely szorosan kapcsolódik a nyelvészeti, muzikológiai, neurológiai és pszichológiai kutatásokhoz.

Az elméleti részben a nyelvek és a zene eredetének közös elemeit, illetve a nyelvek zenei tulajdonságait mutatom be, kitérve benne a szupraszegmentális elemek, vokális kommunikáció, fonológia és tonális nyelvek zenei jellemzőire. Ezt követően arra keresem a választ a nemzetközi és magyar szakirodalom segítségével, hogy a nyelvelsajátításban a zene és a ritmus milyen és mekkora szerepet tölt be. Vizsgálom többek között a zene, nyelv és az agy kapcsolatát, ahová a zenei és beszédfeldolgozó rendszerek, valamint a memória speciális területeinek a vizsgálata, illetve a zeneterápiás kezelések, a különleges képességű nyelvtanulók esetei és a hangszeres zene tanulásának nyelvelsajátításban betöltött szerepe tartozik.

A gyakorlati részben a témában folytatott empirikus kutatásom célját, módszerét és eredményeit mutatom be. Egy kérdőíves felmérés segítségével három korcsoport (egy nyolcosztályos gimnázium ötödik és nyolcadik osztályos tanulói és egyetemi hallgatók) nyelv- és zenetanulási szokásait elemzem az alkalmazott pszicholingvisztika pedagógiai alkalmazásának területe felől. Két, az elméleti részben megfogalmazott állításhoz kapcsolódó kérdésre keresem a választ. Az első a zenei oktatásban való aktív részvétel és a nyelvi képességek közötti összefüggésre vonatkozik, míg a második a nyelvi és zenei kreativitás oktatásban való alkalmazására összpontosít. A kapott eredmények alapján elmondható, hogy azok, akik aktívan részt vettek vagy vesznek zenei oktatásban, jobb tanulmányi eredményeket érnek el, könnyebben tanulnak újabb nyelveket, és nyitottabbak új, zenén és ritmikus gyakorlaton alapuló módszerek kipróbálására, tehát a zene és a ritmus a nyelvelsajátítás katalizátoraiként működnek.

A Twitter nyelvének jellemzése

SÁNDOR RITA
Magyartanár – mozgóképkultúra- és médiaismeret-tanár MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: SCHIRM ANITA, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Kutatásomban egy internetes közösségi felület, a Twitter nyelvével foglalkozom. Korábbi kutatásaim során (BA-s szakdolgozatomban) leíró nyelvészeti szempontok alapján vizsgáltam a témakört, kitérve az írásjelhasználatra, a szavak és a szöveg szintjére; míg OTDK-dolgozatomban ezt a módszert árnyalom, valamint a Twitter nyelvét az SMS nyelvezetével hasonlítom össze.

Témaválasztásom oka az a hirtelen jött népszerűség volt, amellyel a Twitter megjelent a hazai internetes piacon – gyors elterjedésének okai között szerepelt az egyszerű kezelési felület és a 140 karakteres korlátból adódó tömör fogalmazási mód.

Mivel a magyar szakirodalom meglehetősen hiányos általában a Twitter, és még inkább a twitteres nyelvezet vizsgálatában, így dolgozatom hiánypótló szándékkal készült – míg az SMS, a chat stb. témaköre részletesen kifejtett, ehhez a csatornához ezidáig még nem nyúltak.

Alapkérdésem az, hogy eltér-e a Twitter nyelvezete a többi internetes felület vagy az SMS nyelvezetétől, amelyre a diplomatikusan megfogalmazott hipotetikus válaszom – miszerint mutat sajátságokat, de ezek száma nem túl magas vagy markánsan elütő –, igazolódni látszott. Dolgozatom célja ezen sajátosságok felsorakoztatása, és a különbségek egymás mellé helyezése: az SMS-sel való összehasonlításban kiindulási alapom Veszelszki Ágnes (2002, 2005) és Érsok Nikoletta Ágnes (2004) korábbi munkássága, amelynek szempontjait alkalmazom, elsődlegesen az ún. ortografikus jellemzőkre kitérve. Ezután egy a Twitteren megjelenő dialógushelyzetet bontok le részletesebben a nyelvészeti diskurzuselemzés módszereit alkalmazva.

Az idegennyelv-tanulási motiváció dinamikájának kutatása angolszakos hallgatók körében

DR. SASSINÉ RIFFER ZSUZSANNA
Fordító és tolmács MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Fordító- és Tolmácsképző Tanszék

TÉMAVEZETŐ: EDWARDS MELINDA, EGYETEMI ADJUNKTUS ÉS FRANK PRESCOTT, LEKTOR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Mivel a motiváció kulcsfontosságú tényező a sikeres idegennyelv-tanulásban, fontos megértenünk az idegennyelv-tanulási motiváció alakulásának folyamatait. Dörnyei (1994, 1998) készített két meghatározó motivációs modellt, melyekben megállapította, hogy három motivációs szintet lehet megkülönböztetni (nyelvi szint, nyelvtanulói szint, nyelvtanulási környezet szint), és hogy az idegennyelv-tanulási motiváció dinamikus, tehát idővel változik. Számos kutatás vizsgálta az általános iskolás (Nikolov, 1998), a középiskolás (Dörnyei et al., 2008) és az egyetemi (Kormos et al., 2008) tanulók nyelvtanulási motivációjának sajátosságait, azonban ez idáig kevés kutatás készült, amely úgy modellezte volna a nyelvtanulási motivációt, hogy a vizsgálatot minden közoktatási szintre kiterjesztette volna.

A fent említett motivációs modellek alapján egy interjúkutatást végeztem három anglisztika alapszakos hallgató részvételével. Kutatásomban az interjúalanyok holisztikus motivációs pályát igyekeztem feltérképezni, egyenlő figyelmet fordítva a közoktatás mindhárom szintjén végbemenő folyamatokra. Motivációs mérföldköveket és fordulópontokat kerestem, és azt kutattam, mely motivációs szintek voltak felelősek ezekért a változásokért. Készítettem egy interjútervet, amelyet kipróbáltam. Az interjúk szövegét átírtam, kielemeztem a beszélgetéseket és összegeztem az eredményeket.

Megállapítottam, hogy a nyelvi motivációs szint játszotta a legfontosabb szerepet a kutatásban résztvevők angoltanulási pályájában. Miután motivációjuk a nyelvi szinten megalapozódott, más szinteken előforduló nehézségek sem tudták eltántorítani őket. Ellenkezőleg, a nehézségek mozgásba hozták a nyelvi szinten megalapozott motivációt és arra sarkallták őket, hogy autonóm tanulókká válva küzdjék le a felmerülő nehézségeket. A nyelvtanulási környezet szintje volt legkevésbé hatással a résztvevők motivációs folyamataira. A nyelvtanulói csoporttal kapcsolatos tényezők szinte egyáltalán nem befolyásolták a tanulók motivációját, mert a nyelvtanulást egyéni feladatként és teljesítményként élték meg.

Egy tanárikérdés-típus diskurzusgrammatikai vizsgálata

SCHEURING FLÓRA
Magyar–földrajz tanári MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: ANTALNÉ DR. SZABÓ ÁGNES JUDIT,
EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A dolgozat témája a tanári kommunikáció egyik kiemelten fontos összetevőjének, a kérdezésnek a megfigyelése, a kérdezési kultúra egyik elemének, az -e kérdő partikulát tartalmazó nem függő kérdéseknek a vizsgálata. A kutatás célja ezen megnyilatkozások megfigyelése, az -e kérdő partikulát tartalmazó megnyilatkozásokhoz kapcsolódó beszédaktusok, illetve ezek gyakoriságának bemutatása, valamint a vizsgált kérdések halmozódásának feltárása. A vizsgálat egy későbbi nagyobb kutatás eleme, amelynek célja bemutatni a tanári beszédkultúra elemeit. A kutatás során videós tanórákat elemeztem. A kommunikáció kódolásához a BUSZI kódrendszerét alkalmaztam. A szignifikanciák megállapítására a Mann–Whitney-féle U-tesztet alkalmaztam (Statistica 9). A kutatás korpusza 16 különböző típusú tanóra digitális felvétele, a tantárgy magyar nyelv és irodalom. A vizsgálat rétegzett mintavétellel történt, a kiválasztás az iskola helyére, a pedagógus szakmai tapasztalatára, illetve a tanított korosztályra vonatkozott. A vizsgálat hipotézisei a következők: Az -e kérdő partikula használatának gyakorisága az egyes csoportokra vonatkozó eredményekben szignifikáns eltérést mutat. Az -e kérdő partikula az esetek nagy részében a kérdéshalmozás (első) tagja. Az -e kérdő partikulát tartalmazó megnyilatkozásokhoz gyakran kapcsolódnak kérdezésen kívüli beszédaktusok. A gyakoriság, a funkció alapján a vizsgált csoportok között szignifikáns eltérés van. A kérdéstípus használata egyénenként eltérő.

Megállapítottam, hogy az egyes tanórákon elhangzott, -e partikulát tartalmazó kérdések százalékos megoszlása nagy szórást mutat. Az egyéni kérdezési stratégia része lehet az ilyen típusú megnyilatkozás használata, illetve elkerülése. A vizsgált megnyilatkozások gyakran jelennek meg kérdéshalmozásban, legtöbbször a halmozás első tagjaként. A pedagógusok leggyakrabban a felszólítás, a válasz sugallása és a figyelemfelkeltés funkciókban használták az -e partikulát tartalmazó megnyilatkozásokat. Az eredmények alátámasztják, hogy a kérdéstípus használata egyénenként eltérő.

A *le* és *be* igekötő funkcióbővülése

SEBŐK SZILÁRD
Magyar nyelv és irodalom–esztétika MA, I. évfolyam
Comenius Egyetem BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. LANSTYÁK ISTVÁN, EGYETEMI DOCENS
Comenius Egyetem BTK, Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

Dolgozatomban az utóbbi évek igekötő-használatában megfigyelhető változásokkal, az eddig nem létező igekötős igék létrejöttének okaival, illetve korábban is létező igekötős formák jelentésbővülésével, azaz a nyelvművelő irodalomban igekötők felcseréléseként, a tudományos szemléletű munkákban pedig igekötők funkcióbővüléseként tárgyalt kérdéskörrel foglalkozom. A problémát a *le* és a *be* igekötő funkcióinak változásán, illetve bővülésén keresztül közelítem meg – a *lebetegszik,* a *lebénul,* a *ledöbben* és a *bealszik* igék példáin. Az új vagy új értelemben használt igekötős igék jelentés-szerkezetének feltárását elméleti síkon, majd pedig empirikus adatok alapján vizsgálom. Az elméleti részben a nyelvművelők állításait foglalom össze, amelyet a tudományos álláspont képviselőinek írásaival állítok szembe. Az elméleti rész megállapításait saját felméréseim, vizsgálódásaim eredményeivel egészítem ki, amelyeknél három forrásra támaszkodom: egy általam készített nyelvhasználati kérdőívre; a Magyar Nemzeti Szövegtár korpuszára; a Google internetes kereső találataira.

Így munkám kettős célzatú: egyrészt igyekszik feltérképezni e neologizmusok előfordulásával kapcsolatos tendenciaszerűen érvényesülő szabályszerűségeket – hogy az említett példák igekötői milyen új funkcióra tettek szert, vagy azok igekötőinek funkcióin belül milyen változások mentek végbe, azaz mely korábban is meglévő funkciók szerepe erősödött fel, és melyek szorultak háttérbe a hagyományos formák viszonylatában (*lebetegszik – megbetegszik, lebénul – megbénul, ledöbben – megdöbben, bealszik –elalszik*); s ezzel – másrészt – rámutatni, hogy e formák nyelvművelői elmarasztalása, az új jelentésárnyalatok kifejezésének lehetővé tétele miatt teljességgel megalapozatlan.

Die Modernisierung der Märchentexte. Ähnlichkeiten und Unterschiede zwischen den Volksmärchen und den Kunstmärchen der Moderne

SOTKÓ KATALIN
Történelem BA, I. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: KEGYESNÉ DR. SZEKERES ERIKA,
TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

Tudományos diákköri munkám témája, mint ahogyan az címéből is kiderül, a német népmesék modernizációs folyamatai napjainkban, valamint a nép- és műmesék közötti hasonlóságok, különbségek bemutatása az általam kiválasztott meseszövegek alapján. Vizsgáltam továbbá a két műfaj meghatározhatóságát, definícióját és az azokból következő különbségeket is. A műfajok történelmi bemutatása során közös metszéspontot kerestem, amelyet a romantika korának irodalmában találtam meg. Dolgozatom zárásaként pedig népmesénk jelenkori átírásaival foglalkoztam az intertextuális szempontokat figyelembe véve.

A felhasznált irodalom közül legnagyobb segítségemre Max Lüthi munkái voltak. Munkám során választ kaptam kérdésemre is: A német népmesék és műmesék között a párhuzamok mellett még több különbség húzódik. Max Lüthi népmesékkel szemben támasztott kritériumai a mai műmesékre már alig jellemzők. Az általam felállított kritériumok a különbségek mellett azonban hasonlóságokat is mutattak. A műmesék ugyanarra a motívumrendszerre épülnek, mint a népmesék, hasonló ismétléseket, számszimbolikát is használnak. Eltérnek azonban a nyelvezet és a forma terén is. Ezek az eltérések a szerző céljának, valamint az olvasó elvárásának változásaiból adódnak.

A visszautasítás beszédaktusának gender szempontú vizsgálata

SZABÓ ADRIENN
végzett hallgató
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DOBOS CSILLA, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

Bizonyára mindannyiunkkal előfordult már, hogy kérésünket vagy meghívásunkat, rosszabb esetben az átadni kívánt ajándékunkat visszautasították, vagy éppen nekünk kellett visszautasítanunk mások kéréseit vagy meghívásait. Minden bizonnyal helytálló az a kijelentés, hogy mindkét eset kellemetlen mindkét fél számára: annak is, aki visszautasít, illetve annak is, akit visszautasítanak.

Dolgozatom központi témája a *visszautasítás beszédaktusa*, pontosabban azoknak a stratégiáknak a bemutatása, melyeket a fiúk és a lányok alkalmaznak kérés illetve meghívás elutasítására. Vizsgálatom kitért arra is, hogy a visszautasított személy és a visszautasító közötti viszony befolyásolja-e az alkalmazott stratégiákat.

A kutatásomhoz használt kérdőívet 19-23 éves fiúk és lányok között osztottam szét. Négy szituáció alapján vizsgáltam a korosztályom visszautasítási stratégiáit: az adatközlők egy barát meghívását, egy nem kedvelt ismerős, egy ismeretlen diáktárs, illetve a főnök kérését utasították vissza.

A fiúk és lányok által – ezen kutatásban – leginkább használt visszautasítási stratégiák között nincs eltérés. Mindkét nem ugyanazt a három stratégiát (nem performatív tagadás, magyarázkodás, sajnálat kifejezése), valamint ugyanazt a két stratégiakombinációt alkalmazta legtöbbször: sajnálat kifejezése + magyarázkodás illetve sajnálat kifejezése + nem performatív tagadás + magyarázkodás.

A lányok válaszaiban több volt az udvariasabb formula: a mondatok megfogalmazása is összetettebb volt és nagyobb érzelmi töltettel rendelkezett, mint a fiúké. Az a közhely azonban, hogy a nők többet beszélnek mint a férfiak, nem igazolódott be teljesen. De talán az, hogy összességében a fiúk 1775 szót írtak le, a lányok pedig 2182-t, valamint az a tény, hogy a lányok szeretnek sokkal többet magyarázkodni, mint a fiúk, a „bőbeszédűség mérlegének nyelvét” a lányok felé billenti.

A diszkurzív szinonimitásról

SZABÓ ANITA
Romanisztika BA (francia szakirány), II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ALBERT SÁNDOR, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Dolgozatomban a *szinonimitás* jelenségének egyik – mindeddig nem túl sokat vizsgált – megjelenési formáját, a szövegszintű (*diszkurzív*) szinonimitást vizsgálom. Abból indulok ki, hogy a hagyományos szinonimakutatás ezidáig szinte kizárólag a kontextus nélküli, *lexikai szinonimitás* vizsgálatával foglalkozott, a tapasztalatok azonban azt mutatják, hogy a szöveg szintjén olyan szavak és kifejezések is szinonim viszonyba kerülhetnek egymással, melyek sem a konkrét szövegen kívül (a *langue* szintjén), sem a szinonimaszótárakban, sem más kontextusokban nem lehetnének egymás szinonimái. Dolgozatom első részében a hagyományos szinonimakutatás definícióit és legfontosabb eredményeit tárgyalom. A második részben Honoré de Balzac *Eugénie Grandet* című regényének két, időben nem túl távoli magyar fordítását hasonlítom össze. Az ebből a korpuszból kigyűjtött diszkurzív szinonima-példák alapján megkísérlem kategóriákba sorolni, tipologizálni ezeket a nyelvi adatokat, feltárni esetleges szabályszerűségeiket, valamint összehasonlítani a diszkurzív szinonimitás tulajdonságait a hagyományos (lexikai) szinonimitás tulajdonságaival, feltárni a hasonlóságok és különbség okait és lehetséges forrását. Annyi előre sejthető, hogy a diszkurzív szinonimitás határai nem lesznek mindig egyértelműen kijelölhetők, a szöveg és a fordítás egyedi jellege miatt pedig nehéz lesz általános érvényű következtetéseket levonni, mégis meg szeretném vizsgálni: lehet-e további hipotéziseket felállítani arra vonatkozóan, milyen típusú szövegfordításban a leggyakoribb ez a fajta szinonimitás (ez valószínűleg a műfordítás) és melyikben a legritkább (jogi, orvosi stb. szakfordítás), végül hogy az eredmény hogyan használható fel az olyan, gyakorlatra orientált tudományokban, mint amilyen például a fordítástudomány.

Polémiák a lingvisztikai diszciplínában, vagy nézeteltérések a nyelvtudományban
Viták a mai magyar nyelvművelés körül

SZABÓ CSILLA
Kommunikáció és médiatudomány BA, III. évfolyam
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem GTK,
Társadalomismeret Intézet

TÉMAVEZETŐ: ARADI ANDRÁS, NYELVTANÁR
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Idegennyelvi Központ

A nyelvművelés a magyar nyelvészet nagy hagyományú területe. Alakulását a neológus és ortológus, azaz az újítást szorgalmazó és a „maradó" nézetek megmegújuló vitája irányítja. Az álláspontokat, a vitatott kérdésköröket és a lehetséges kompromisszumokat elemezve dolgozatom azt a végső, központi kérdést járja körül, hogy vajon van-e szükség magyar nyelvművelésre.

Kutatásom első lépéseként felállítottam egy rendszert, amelyben a vitában elhangzó álláspontokat, véleményeket csoportosítottam aszerint, hogy támogatják vagy ellenzik a nyelvművelést. Így alkottam meg, már létező rendszerezésre támaszkodva és saját terminológiát is alkalmazva, a laikus nyelvművelők, a szakképzett nyelvművelők (köztük a nyelvújítók és a hagyományos nyelvművelők), a megengedő és az elutasító „szaknyelvészek" csoportját.

A konklúzió felé vezető következő lépcsőfok azon vitatott nyelvi jelenségek rendszerezése volt, amelyek a nyelvművelés fontosságát és szükségességét támogatják, vagy éppen elutasítják. Ezeket három kérdéskörben vizsgáltam meg: a „nyelvromlás", az idegenszerűségek és idegen szavak, valamint a nyelvi norma témakörében. Az egyes vitatott pontok elemzése végén egy-egy konklúziót állapítottam meg, mely alapján dolgozatom végén egy átfogó következtetésre jutottam, szem előtt tartva természetesen azt is, hogy kutatásom nem teljes körű, és további elemzési szempontokat is meg kell vizsgálni. Ezek alapján az általam szükségesnek tartott teendőkre is tettem javaslatot.

Az előbb említett további szempontok adják a téma továbbgondolásának keretét, mely szakdolgozatom témájául szolgál. Ezen szempontok közé tartozik például az akadémiai, állami szerepvállalás, más nemzetek, más nyelvek példái, a nyelvi normák kérdésköre, illetve az országhatáron túli magyarnyelv-használók sajátos esete.

A Dombóvári kistérség helyneveinek névrendszertani vizsgálata

SZALMASÁGI EDIT
Magyar MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TÓTH VALÉRIA, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

Munkámban a kistérség tizenhat településének az 1970-es években még a járások alapján felgyűjtött és a megyei kötetekben (BMFN, SMFN és TMFN) közzétett élőnyelvi helynév-anyagára készítek névrendszertani elemzést, azzal a céllal, hogy a jellemző helynévtípusok modellezése révén feltárhassam a közösség névhasználatában érvényesülő mintákat. Ezen mintákat összehasonlítva ugyanis megfigyelhetjük, hogy mennyire egyeznek, miben térnek el a települések névadási–névhasználati szokásai, s ennek révén deríthetjük ki, vajon a Dombóvári kistérség funkcionál-e egyfajta névközösségként.

Egy kisebb összefüggő terület névhasználatának modellezése páratlan lehetőséget rejt magában, mivel az adott terület névhasználati szokásairól kaphatunk általános képet. A névadás motivációs alapja révén a funkcionális-szemantikai helynévtípusok, míg a névalkotási módok, vagyis az elnevezendő hellyel kapcsolatos szemantikai tartalom nyelvi elemekkel való kifejeződése nyomán a lexikális-morfológiai típusok állíthatók fel. A HOFFMANN ISTVÁN által kidolgozott elméleti keretnek (1993) két szempontja szerint tekintem tehát a neveket: a bennük rejlő funkciót, szemantikai jegyet leíró és a lexikális-morfológiai felépítést vizsgáló szinteken elemzem őket.

Ezidáig a nyelvészet igen hangsúlyos történeti irányultsága miatt a régi helynévkorpusz szolgált alapvető kutatási területnek, a HOFFMANN-modellt ezzel összefüggésben ugyancsak a történeti nevek leírásához próbálták ki, ám voltak kísérletek jelenkori névrendszertani összevetésekre is. Dolgozatomban az utóbbi irányhoz kapcsolódva a kistérség mai (gyűjtés korabeli) névkincse alapján modellezem a jellemző névhasználati szokásokat.

A kistérség négy helysége kétnyelvű, így lehetőségem van arra, hogy a magyar és a német nevek egymással való rendszerbeli viszonyát ugyancsak megkíséreljem leírni. Ugyanis a közösségek együttélése folytán a névrendszerek összefonódnak, egyetlen rendszerként való funkcionálásukra mutat a névadási minták nagyfokú egyezése. A magyar–német névpárok több elméleti problémát is felvetnek, amik megoldására igyekszem munkámban utalni.

A írott nyelvi kommunikáció gyorsírásos formájának nyelvi sajátosságai

SZELEI ANITA
Magyar BA, III. évfolyam
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, Magyar Nyelvészeti és Irodalmi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: HAJDICSNÉ DR. VARGA KATALIN,
FŐISKOLAI DOCENS
Kaposvári Egyetem Pedagógiai Kar, Magyar Nyelvészeti és Irodalmi Tanszék

Sokan úgy gondolják, hogy a gyorsírás rendes írás, csak valamilyen technikát alkalmazva az gyorsabbá válik általa. Ez azonban nem így van. A gyorsírás az írásbeli kommunikációt szolgáló speciális írásrendszer, amely a mindennapi közhasználatú írástól eltérő szerepet tölt be. Célja az elhangzott szöveg rögzítése a beszéd elhangzásával egy időben. Gyorsaságának alapja, hogy a közírástól eltérően egyszerűbb jeleket, jelöléseket használ, valamint logikai és nyelvtani szabályok alapján különböző rövidítéseket, rövidítési módokat alkalmaz..

Pályamunkámban bemutatom azt, hogy a gyorsírás a mai, elgépiesedett világunkban is hasznos lehet, s nem csupán „gyors írás”-t jelent. Ez az írott nyelvi kommunikációs forma a magyar nyelv alapjaira épült, éppen ezért összefügg a magyar helyesírás szabályaival, és ha ezeket nem ismerjük eléggé, akkor nem tudunk helyesen, eredményesen gyorsírni sem. Vizsgálom a gyorsírási jeleket, jelöléseket, rövidítéseket, hogyan függ össze a gyorsírás anyanyelvünkkel. A különböző sztenogramokban azt kerestem, milyen helyesírási, nyelvhelyességi hibák fordulhatnak elő a gyorsíró praxisában.

Kutatásomban arra a megállapításra jutottam, hogy a gyorsírás napjainkban is hasznos, több területen a legmodernebb gépekkel sem helyettesíthető kommunikációs forma lehet, amelyet nem szabad veszni hagyni. A gyorsírást ismerők és használók időt és munkát takaríthatnak meg vele, s nem utolsósorban az ezt az írásrendszert tanulók és használók helyesírására, valamint nyelvhasználatára is fejlesztő hatással lehet.

Két- és kettősnyelvű gyerekek nyelvhasználatának és attitűdjeinek vizsgálata

SZENDI TÜNDE
Alkalmazott nyelvészet MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BARTHA CSILLA, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Kutatásom célja egy szlovákiai falu, Kürt 13–15 éves két- és kettősnyelvű beszélői nyelvhasználatának és attitűdjeinek megismerése és megismertetése, ezek alapján pedig további vizsgálatok megalapozása.

Hipotéziseimet korábbi kutatásaim alapján fogalmaztam meg: 1. A magyar nyelvhasználat dominanciája mellett a magyar nyelv szűkülő használati körének is tanúi lehetünk a csoport nyelvhasználatát illetően. 2. Nyelvhasználatuk nyelvjárásdomináns, ugyanakkor szűkül a nyelvjárás használati köre. 3. Nyelvjárásukat és a szlovák nyelvet negatívan ítélik meg, emellett viszont mindkettő presztízzsel bír számukra.

Módszereimet a beszélőközösség tagjaként nyelvi tudásom és nyelvjárásgyűjtések során szerzett tapasztalataim alapozták meg. Folyamatos résztvevő megfigyeléseim mellett kérdőíves felmérést végeztem. 30 kiosztott kérdőívből 26-ot értékeltem.

Kutatásom eredményei mindhárom hipotézisemet igazolták: a megállapított jelenségek egyszerre vannak jelen a 13–15 éves gyerekek esetében.

Eredményeim alapján az alábbi következtetések vonhatóak le: 1. A nyelvjárás a) pozitív megerősítése, nyilvános presztízse esetén teret nyerhet egy köznyelviesebb változat: a regionális köznyelv használata, b) továbbra is alacsony megítélése és a köznyelv magas presztízse esetén a beszélők sztenderd egy-, ill. kétváltozatúvá válhatnak, majd nyelvjárásvesztés mehet végbe. 2. A magyar nyelv esetében a) kedvező politikai döntések, a szlovák nyelvhez fűződő pozitív érzelmi viszony hatására fenntarthatóvá válhat a magyardomináns kétnyelvűség, b) kedvezőtlen politikai döntések, használati színtereinek szűkülése következtében szlovákdomináns kétnyelvűség, majd aszimiláció illetve nyelvcsere mehet végbe.

On Operator Raising in Hungarian

SZŰCS PÉTER
Anglisztika MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. LACZKÓ TIBOR, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Dolgozatomban a magyar nyelv egy érdekes jelenségét, az operátoremelést vizsgáltam, azon belül a fókuszemelést állítva a középpontba. Fókuszemeléskor egy mondatrész az alárendelt mondatból a főmondat fókuszpozíciójába kerül, mint például az alábbi mondatban:

(1) Jánost mondtad, hogy jön.

Habár már többen is foglalkoztak a jelenségkörrel, kielégítő generatív mondattani leírást még senki sem nyújtott. Ezért munkám célja volt, hogy a Lexikai-Funkcionális Grammatika és részben az Optimalitás-elmélet keretrendszerét felhasználva elemezzem az említett mondatszerkezetet, kitérve az abban megfigyelhető különböző eset- és egyeztetési variációkra. Kutatásom részeként kérdőíves felmérést végeztem a különböző mondatvariánsok elfogadhatóságáról és a következő fő megállapításokra jutottam:

- Két fő stratégia figyelhető meg a fókuszemelés előállítása során.
- Ha az emelt mondatrész alany vagy tárgy a beágyazott mondatban, akkor az bizonyos esetekben a főige nem-tematikus tárgyává válhat.
- Adjunktumok és oblikuszok nem válhatnak a főmondat tárgyává.
- Ha egy mondatrész nem válik a főmondat tárgyává, akkor a nem-tematikus tárgyi pozíciót betöltheti egy expletívum.
- Nyelvi feldolgozási-problémák jelentősen befolyásolhatják egyes variánsok megítélését.

Az aspektus és a lativusi irány összefüggései a magyarban

TAKÁCS EDIT
Anglisztika MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KUGLER NÓRA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

Kutatásomban az aspektus jelenségét és működését funkcionális jelentéstani kiindulópontból vizsgálom elsősorban a magyar nyelv sajátosságait szem előtt tartva. Legfőbb célom az aspektuális és egyéb kategóriák közötti összefüggések feltérképezésével egy új nézőpont bevezetése volt, amely a nyelvi kategóriák közötti interakcióra és átjárhatóságra helyezi a hangsúlyt, nem pedig az egyes kategóriák minél pontosabb elkülönítésére és leírására.

Az aspektust, azaz az ige által reprezentált esemény szemléletét alapvetően meghatározza az ige szemantikai szerkezete, illetve bizonyos szemantikai tartalmak jelentésmátrixban betöltött helyzete. A magyar alapigék többsége önmagában imperfektív (folyamatos) szemléletű eseményt jelenít meg, mivel a figyelem középpontjába a cselekvésre jellemző mozdulatsort állítják. Ha azonban az ige jelentésszerkezetéből valamilyen határpont a diskurzusban kidolgozásra kerül, akkor az nem csak a jellegzetes mozdulatsort, de a cselekvésre jellemző eseménysémát is aktiválja, így az események közötti váltásra, a változásra irányítja a figyelmet és az ige által jelölt cselekvést perfektív (befejezett) szemléletűvé teszi. Az igék azonban különböznek egymástól a változás jelentésmozzanatának a jelentésszerkezetben betöltött centralitása tekintetében, ami meghatározza a különböző igék perfektivitási potenciálját is. A magyarban prototipikus perfektiváló elemeknek az igekötők tekinthetők, melyek lativusi határozószókból alakultak ki és helyviszonyjelentésüket többé-kevésbé még ma is őrzik. Dolgozatomban részletesebben a mozgást kifejező igekötős igékkel foglalkozom, ezek aspektuális ábrázolásának lehetőségeivel és az ezeket ikonikusan kódoló szerkezeti mintázatokkal. A kutatás tanulságaként megállapítható, hogy a külső idő és a belső eseményszerkezet, a mozgásigéknél az aspektus és a lativusi irány egymással szorosan összefüggő kategóriák, melyek együttes interakciója határozza meg az ábrázolt események szemléletét.

Változásvizsgálat Letenyén (Mi változik, és mi marad meg a nyelvjárásban?)

TEPERICS JÓZSEF
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HEGEDŰS ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Nyelvészeti Intézet

Dolgozatom Letenye legfontosabb nyelvjárási jelenségeit mutatja be generációs megoszlásban. Három generáció, összesen tizennégy tagjával készítettem kérdőíves, aktív indirekt módszerű gyűjtést. A lekérdezett generációk a következők: I. generáció, 60 éven felüliek, II. generáció, 40–50 év közöttiek, a III. generáció, 20–22 év közötti adatközlők. Kérdőívem összeállításánál a szakdolgozatomban (*Letenye nyelvjárása*) szereplő legfontosabb nyelvjárási jelenségeket, valamint Hegedűs Attila *A változó nyelvjárás* című munkájának *Változások a hetési nyelvjárásban* című fejezetében található húsz kérdést tekintettem követendőnek. Az első generáció tagjainál szabadinterjús rész előzte meg a kérdőíves gyűjtést, a familiáris légkör kialakításának érdekében – a többi generáció adatközlőinél erre nem volt szükség. A több mint ötven kérdésre kapott adatok világosan mutatják az egyes generációk nyelvhasználatában megfigyelhető tendenciákat nyelvi szintekbe rendszerezve. Itt elsősorban azon jelenségekre kell felhívni a figyelmet, melyek az első generációhoz képest a harmadik generációnál is még erősen jelen van. Ezek a következők: a (1.) *v* fonéma indukálása minden generációnál eléri az 50%-ot, és ebből a szempontból ez a legerősebb nyelvjárási jelenség; a (2.) kny. *o* : nyj. *u* megfelelésének aránya 75–40% közötti; a (3.) rövid mássalhangzók előfordulási aránya egyik generációnál sem csökken 30% alá; a (4.) határozóragok nem köznyelvi formái még a legfiatalabb generáció válaszainak is több mint negyedében megfigyelhető; az (5.) ikes igeragozás három generációs átlaga meghaladja a 60%-ot; illetve a (6.) tájszavak megléte még a harmadik generációnál is 60%-os. Dolgozatom jól reprezentálja, hogy milyen jelenségbeli átrendeződések figyelhetők meg a három generáció nyelvhasználata között. Pályamunkám adalékként is kíván szolgálni nyugat-magyarországi dialektológiai kutatásokhoz.

Modifizierte Phraseologismen in der Pressesprache

THOMAS ERIKA
PhD-hallgató, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet
Nyelvtudományok Doktori Iskola, Modern Nyelvészeti Doktori Program,
Német Nyelvészet,

TÉMAVEZETŐ: DR. MOLNÁR ANNA, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

Kutatásom célja a modifikált frazeologizmusok vezércímekben történő vizsgálata és a modifikáció okának megmagyarázása volt. Először a modifikált frazeologizmusokat a burgeri (2003) klasszifikáció szerint három (bázis, szintaktikai és speciális csoportosítás) típusba soroltam. Másodjára, a burgeri (2003) felfogás szerint megállapítottam a modifikáció típusát, amely klasszifikáció újból három részre tagolódik. Nem utolsó sorban foglalkoztam a modifikáció okával, úgy, hogy a vezércímet és a hírt egymással összehasonlítottam. Ami a kutatás eredményét illeti, a következőt tudom kijelenteni. A klasszifikációra vonatkozólag a legtöbb frazeologizmus a bázis csoportosítás szerint a referenciális frazeologizmusokhoz sorolható. Szintaktikai szempontból a legtöbb példa az igei frazeologizmusokhoz tartozik. A speciális csoportosítás szerint a szállóigék mutatják a legtöbb példát. A modifikáció típusának esetében, a legtöbb modifikált frazeologizmus a formális és szemantikai modifikáció (szubsztitúció) csoportban található. Továbbá bővítésre melléknév és birtokos jelző által nem találtam példát, de létrehoztam a bővítés nevű altípust. Még meg kell jegyezni, hogy a szemantikai modifikáció formális modifikáció nélkül elnevezésű csoport üresen maradt. Összességében a modifikált frazeologizmusok legnagyobb érdemét abban látom, hogy egy háromszoros effektussal rendelkeznek. Egyfelől megjelenik előttünk a vizuális kép, másfelől pedig a tartalom (második effektus) érvényesül a modifikált frazeologizmus olvasásakor. Nem utolsó sorban, számolunk a nyelvi játékkal (harmadik effektus), amit a modifikáció nyújt nekünk.

A suttogott beszéd automatikus felismerése

TÓTH ANDREA
Magyartanár MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÓNA JUDIT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A suttogás a beszédnek egy természetes formája, amelyet beszédhelyzettől függően alkalmaz(hat)unk a kommunikációban (pl. könyvtárban, segélykéréskor). A normál fonációjú beszédtől a hangszalagok megváltozott rezgése különbözteti meg, amelynek következményeképpen a suttogott beszédet zörejesség és csökkent intenzitás jellemzi (Gósy 2004). A suttogás felismerése a humán percepcióban e módosulások ellenére nem okoz problémát (ld. Gráczi 2005, 2006).

Kutatásomban azt vizsgáltam, hogy a suttogott ejtésű beszéd az automatikus beszédfelismerés számára elérhető lehet-e. Feltételeztem, hogy 1. suttogott beszéd alapú modellek használatával felismertethető a suttogás, 2. az ún. beszédmód-független modell javítja a felismerést (ld. Ito et. al. 2005), 3. a létrehozott felismerő beszédhang-tévesztései hasonlóságot mutatnak a humán beszédészlelési eredményekkel (Gráczi 2005, 2006). További célom volt a felismerő tévesztései alapján a beszédhangok fonetikai elemzése.

A kutatásban három állapotú monofón hangmodellezést használva négy HMM-modellt alkottam meg, amelyek közül három a suttogott beszédet, a negyedik – kontrollként – a normál beszédet modellezte. Eredményeim rámutattak, hogy a suttogott beszéddel betanított modell alkalmas legkevésbé a suttogás felismerésére, ugyanakkor a beszédmód-független modell javította a felismerést. A legjobb eredményt (74%-os felismerési arány) a normál ejtésű beszéddel betanított modell adta. Ennek az oka az lehet, hogy a suttogott ejtésű beszédhangok akusztikai megvalósulása kevésbé homogén, és a jellemzővektorok elsajátítása nehezebb a beszéd zörejessége miatt. A felismerő tévesztései hasonlóságokat mutattak a humán percepciós eredményekkel. A téves azonosítások jellemzően a nazálisokat, az explozívákat, a közelítőhangokat és a magánhangzókat érintették. A kutatás eredményei felhasználhatóak a beszédtechnológiában, és újabb adalékul szolgálnak a fonetikai leíráshoz is.

A lapp égtájnevek rendszere

TÓTH ANIKÓ NIKOLETT
Magyar–finnugor, V. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MATICSÁK SÁNDOR, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

A finnugor nyelvekben a helyviszonyok kifejezésével foglalkozó kutatások elsősorban a helyjelölő esetragok, az irányhármasság és a névutók vizsgálatára irányulnak. Ugyanakkor felmerül az igény az ilyen jellegű kifejezések módszeresebb és átfogóbb vizsgálatára. Úgy vélem, sokkal nagyobb figyelmet kell fordítani a helyre vonatkozó nyelvi kifejezések, kifejezésrendszerek kutatására, a helyjelölő terminusok kialakulásának szélesebb körű feldolgozására. Az égtájelnevezések vizsgálata fontos részét alkotja a térbeli tájékozódás nyelvi leírásának. Ezeknek a kifejezéseknek szerepük van a téri megismerés és az egyes népek világszemléletének a vizsgálatában, illetve egy ilyen jellegű kérdéskör hozzájárulhat a téri gondolkodás és a nyelv viszonyával foglalkozó további kutatásokhoz.

Dolgozatom tárgya az égtájnevek kialakulásának vizsgálata, és az ilyen típusú irányjelölő kifejezések összegyűjtése, rendszerezése a lapp nyelvben. 8 különböző nyelvjárás több mint 600 szóelőfordulásával, kifejezésével és azok jelentéstani rekonstrukciójával foglalkozom. A kifejezések nyelvjárásonkénti előfordulását az égtájnévjelölés szerint térképen ábrázolom.

A kutatások során kiderül, hogy a lapp égtájnevek vizsgálatánál elengedhetetlen a földrajzi viszonyok tekintetbe vétele, amely szorosan összefügg az elnevezésmódokkal. A lapp nyelvjárások égtájnevei teljesen más hatások következtében alakultak ki, mint a délebben élő népeknél. Mivel a legproduktívabb elnevezési mód, a Nap mozgása szerinti elnevezés nem érvényesülhet, ebből következik, hogy más hatások váltak relevánssá, mint például a tenger, a folyó folyási iránya vagy a domborzati viszonyok. A lapp nyelvjárások égtájnevei közötti eltérések leginkább ezáltal magyarázhatóak. Valószínűsíthető tehát, hogy az égtájnevek kialakulására hatással volt a nép vándorló életmódja, aminek következtében lehetővé vált, hogy egy szó több égtájra is utalhat.

Nyelvjárási jelenségek visszatükröződése a koloni népdalokban

TÓTH KATALIN
Magyar nyelv és irodalom – zene MA, I. évfolyam
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. SÁNDOR ANNA, TANSZÉKVEZETŐ
EGYETEMI DOCENS
Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra, Közép-európai Tanulmányok Kara,
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék

A koloni népdalok nyelvjárási jelenségeinek vizsgálatát tűztem ki célul. E téma kiválasztásakor elsősorban az ösztönzött, hogy magyar–zene szakos hallgatóként felfigyeltem arra, hogy nagyon kevés szakirodalom foglalkozik a népdalok nyelvjárási vizsgálatával. Mivel a népdalok az elsődlegesen elsajátított nyelvváltozatokban, tehát nyelvjárásokban szólnak, ezért alkalmasak a vizsgált terület nyelvjárásának feltérképezésére, valamint a már lejegyzett nyelvjárási jelenségek összehasonlítására: milyen helyzetekben, milyen mértékben fordulnak elő az egyes jelenségek, milyen tájszavakat, hangalakokat őriztek meg.

Az 1943-ban kiadott Putz Éva *A kolonyi lagzi* c. könyvéből származó népdalokat vizsgáltam – nyelvjárástanilag pontos lejegyzésük miatt – , tehát diakrón szempontú kutatást végeztem. A dolgozatban lejegyeztem a népdalokban előforduló hangtani és szókészlettani nyelvjárási jelenségeket, valamint tájszavakat, melyeket egy-egy népdallal szemléltettem.

Összegzésképpen megállapítottam, hogy a vizsgált népdalokban Kolon nyelvjárásának minden fő nyelvjárási jelensége megtalálható, vagyis megerősítette az eddigi kutatások eredményeit, melyek szerint Kolon a palóc nyelvjárási régión belül az északnyugati nyelvjárási csoportba tartozik és legfőbb nyelvjárási jelenségei közé tartozik a zárt tendencia és a palatalizáció.

A közeljövőben szeretném elvégezni ugyanezen népdalok szinkrón szempontú vizsgálatát is, és összevetni a lejegyzett nyelvjárási jelenségekkel, hogy feltérképezzem a népdalokban lezajlott nyelvjárási változásokat, ehhez azonban összehasonlítási alapra volt szükség, tehát ez indokolja e dolgozat létrejöttét.

Das Problem der Abgrenzung der Metonymie von der Metapher

TÓTH MÁTÉ
Angol–német, V. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CSATÁR PÉTER, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

Dolgozatomban olyan figuratív jelentéssel bíró kifejezésekkel foglalkozom, melyek besorolása a metonímia, ill. metafora kategóriájához problematikus. Azt vizsgálom, hogy három elméleti megközelítés (Radden 2002, Barcelona 2003, Warren 2002, 2004, 2006) miként írja le ezeket a jelenségeket, mit tudnak róluk megállapítani, és milyen kritériumokat vezetnek be a különbségtétel pontosítása érdekében. Az első két megközelítés sztenderd kognitivista beállítottságú, míg a harmadik egy ezektől alapvetően eltérő alternatíva.

A dolgozat célkitűzése, hogy az elméleti megközelítéseket példaelemzéseken keresztül megvizsgálja, és az elemzések eredményeképpen megfogalmazza azokat a kérdéseket, melyeket egy elméletnek feltétlenül meg kell válaszolnia, ha célja a metafora, ill. a metonímia elkülönítése. A dolgozatnak tehát nem vállalkozik az elhatárolhatóság kérdésének megoldására, sokkal inkább elméleti megközelítések leíró erejét vizsgálja.

Radden a metafora-metonímia interakcióját egy kontinuum mentén képzeli el, melyen a vitás eseteket a metonimikusan motivált metafora kategóriájához sorolja. Barcelona számára sem kétséges a metafora metonimikus motiváltsága. Ő egy új, pragmatikai-funkcionális kritérium bevezetése révén finomítja a különbségtételt. Warren bizonyos nyelvi jellegű megfigyelések alapján felveti egy szűkebb, nyelvészeti metonímia ill. metafora definíció szükségességét, melyek a két jelenséget, nem tagadva azok kognitív funkcióját, de nyelvi jelenségként írják le.

Warren célja tehát a kognitivisták már-már parttalan, mindent magába foglaló metonímia felfogásával szemben, a metonímia nyelvi jelenségként való szűkebb definiálása. Szerinte a metonímia prototipikus esete a referenciális metonímia, mely a szakirodalomban jóval gyakoribb, mint a propozicionális metonímia, melyet következésképpen marginális jelenségként kezel. A referenciális metonímia Warren definíciója nyomán élesen elkülöníthető a metaforától. Az általam elvégzett több szempontú példaelemzések azonban azt mutatják, hogy éppen a propozicionális metonímia és a metafora elkülönítése problematikus, mivel sok a két jelenség közötti hasonló vonás.

A meggyőzés ereje a politikai kampánybeszédekben Mesterházy Attila és Orbán Viktor 2010-es kampánynyitó beszéde alapján

TÓTH SZILVIA ANDREA
Alkalmazott nyelvészet MA, II. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Alkalmazott Nyelvészeti és Nyelvoktatási Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAVRACSICS JUDIT, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Alkalmazott Nyelvészeti és Nyelvoktatási Intézet

Napjaink egyik legkritikusabb és egyben legtöbb érdeklődést kiváltó témája a politika. A politikusokkal szokás szimpatizálni, vagy ellenszenvesnek tartani őket, de köztes állapotot ritkán tapasztalunk. Ez többek között a retorikai képességüknek köszönhető. A választókat érdekli, hogy vajon mi az a rejtett, vagy valójában nem is leplezett dolog, amivel a politikusok magukat, illetve pártjukat szimpatikussá, vagy éppen antipatikussá teszik. 2010-ben több választás is volt az országban, így a politikailag legfajsúlyosabb beszédek elemzésével tudok rávilágítani a meggyőzés erejére. Ezért a 2010. április 11-i választásokat megelőző kampánynyitó-beszédeket elemzem dolgozatomban, azok közül is a két nagy riválisa, a Magyar Szocialista Párt, és a FIDESZ–KDNP miniszterelnökjelöltjeitől elhangzott szónoklatokat. Az összehasonlításom célja a két politikus beszédében rejlő meggyőzési stratégiák nyelvi megnyilvánulásainak kimutatása.

A dolgozat során bemutatom a politikai szónoklat történetének főbb momentumait, a szónoki beszéd jellemzőit, azaz a szónok jellemét, és feladatait, a hallgatóság szegmentálhatóságát, illetve a beszéd, az üzenet csoportosítási lehetőségeit. Illusztrálom a politika mint marketingprogram létét. Ezután a szónoki beszéd részeit mutatom be, a beszédek felépítését hasonlítom össze. Vizsgálatom tárgyát képezik a beszédek fonetikai viszonylatai, a beszédtempó, az artikulációs tempó, a megakadásjelenségek. Ehhez az elemzéshez a Wavepad Sound Editor beszédelemző szoftvert használtam fel. Bemutatom továbbá a szónoklatok nyelvi – pragmatikai – elemzését, megmutatom a beszédek szótérképét. Ehhez a MAXQDA szövegelemző szoftvert használtam. Végül bemutatom a szónokok által használt retorikai alakzatokat, a hallgatóság elégedettségét kifejező tapsok számát, hosszát, illetve a téma nyújtotta további vizsgálati területeket.

A „vulgáris” latintól az első olasz nyelvemlékekig

TÚRI BETTINA
Romanisztika BA (olasz szakirány), III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÉNYINÉ DR. FARKAS MÁRIA,
EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

Választott témám kiindulópontja a Római Birodalom rövid történetének felvázolása, hangsúlyt fektetve a latin nyelvű kultúra elterjedésének tényére és következményeire. Fontosnak tartottam a klasszikus latin és „vulgáris” latin fogalmainak meghatározását és felhívni a figyelmet arra az egykori téves vélekedésre, hogy a klasszikus latin „romlásából” alakultak ki a különböző beszélt nyelvváltozatok. Ennek kapcsán kerül sor dolgozatomban az újlatin nyelvek kialakulásának és néhány első írásos emlékének bemutatása, utalva a latinban végbement hangtani és alaktani változásokra.

Mivel tanulmányaim az olasz nyelvhez kapcsolódnak, ezért a dolgozatban rátérek az olasz nyelv kialakulásának folyamatára és azokra a nyelvemlékekre, amelyek már egyértelműen az új nyelv létezésének írott bizonyítékai, mint pl. az **Indovinello veronese** (Veronai találós kérdés), az **Iscrizione della catacomba di Comodilla** (Comodillai katakomba felirat), a **Placiti cassinesi** (Cassinói végzések), a **Postilla amiatina del 1087** (egy 1087-ből származó adománylevélhez csatolt szárd Széljegyzet) vagy az **Iscrizione di San Clemente** (a római San Clemente bazilikában található felirat.)

Célom tehát – érdeklődési körömhöz kapcsolódóan – a témához tartozó szakirodalmak és internetes források alapján megvizsgálni és összefoglaló képet adni arról a változásokkal teli hosszú folyamatról, amely a latin nyelv és kultúra elterjedésétől a neolatin nyelvek, és ezen belül az olasz írásbeliség kialakulásáig vezetett.

Az abszurd szójátékok egy lehetséges értelmezése a fogalmi integráció (blending) elmélete szerint

VARGA MÓNIKA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TÁTRAI SZILÁRD, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A dolgozatban az abszurd szójátékok új, elsősorban szemantikai jellegű értelmezésének lehetőségét vizsgálom fogalmi integrációs modell (FAUCONNIER és TURNER) alapján. A vizsgálat korpuszát a L'art pour l'art Társulat kiválasztott jelenetei, azok részletei képezik. A szójáték korábbi értelmezéseit áttekintve felvetődnek a következő problémák: hogyan jönnek létre a szójátékok, hogyan válnak feldolgozhatóvá a befogadó számára, valamint a korpusz szempontjából releváns az abszurdra jellemző inkongruencia kezelésének kérdése.

A nyelvi humor korábbi tipológiájának (Nagy 1968: 10–21) több pontján megjelennek a szójáték különböző megvalósulásai, a szerző azonban a jelentés kérdéséről nem tud számot adni: szándékos hibázásnak tekinti az ilyen kifejezéseket.

A dolgozatban a szójátékra vonatkozó jelzett ismereteket funkcionális kognitív nyelvészeti keretben átértékelve láthatóvá válik, hogy a szójáték magyarázható szelektált tudáselemek összekapcsolásának eredményeként, amely bemutatható a fogalmi integráció (blending) modelljében, ami egy általános kognitív művelet.

A szójáték értelmezhető a blending egy speciális megvalósulásaként, mivel az ismert, „elvárható", valamint az aktuális, „eltérő" tudáselemek (bemeneti terek) között tapasztalhatóak megfelelések, valamint felismerhető ezek integrációja. A korábbi nyelvi humor tipológia szójátékra vonatkozó elkülönített csoportjai szintén kezelhetővé váltak ebben a keretben, amennyiben több alak és jelentés aktuális összekapcsolásnak eredményének tekintjük őket. A korpusz példái már önmagukban mutatnak bizonyos általános eljárásokat a blending létrehozásának vonatkozásában, emellett egy összefüggő, hosszabb jelenetrészlet esetében láthatóvá válik a szituációs és tematikus kontextus szerepe, ami sajátos jelentésbeli többletet ad az abszurd szójátékoknak a blending emergens struktúrája által.

Jogi szövegek fordítása a fordítás célja függvényében

VARGA ZSÓFIA
Fordító és tolmács MA, II. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Fordító és Tolmácsképző Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HORTOBÁGYI ILDIKÓ, EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Fordító és Tolmácsképző Intézet

Napjaink globalizálódó világában – különösen az Európai Unión belül – egyre fontosabb szerepet tölt be a fordítás, azon belül is a jogi szövegek fordítása. Magyarország európai uniós elnökségére készülve nem csak a fordításra kerülő jogi szövegek mennyisége növekszik jelentősen, hanem az elkészült fordítások minőségével kapcsolatos követelmény is.

Első látásra nem tűnik nehéz feladatnak egy olyan kifejezés lefordítása magyar nyelvre, mint például a *„société commerciale”*. Középszintű nyelvtudással, jogi előképzettség nélkül is nagyjából érthető a szókapcsolat, és ennek alapján valószínűleg sokan azt gondolnák, hogy a fordítással sem akadhat gondjuk. Ha azonban egy kicsit elgondolkodunk a kifejezésen, azt tapasztaljuk, hogy több lehetőségünk is adódik a fordítás során: Kereskedelmi társaság? Kereskedelmi társulás? Esetleg gazdasági társaság? Mi alapján döntsünk? Jelent-e bármiféle különbséget, jár-e különösebb következménnyel, ha az egyiket vagy a másikat választjuk?

A fenti példa jól mutatja, hogy a jogi kifejezések fordításának többféle különböző módja is létezik anélkül, hogy az egyik – abszolút értelemben – jobb lenne, mint a másik. A célnyelvi vevők, a szövegkörnyezet és a fordított szöveg funkciója határozza meg, hogy a több azonos értékű megoldás közül melyiket célszerű választani. A különböző kifejezések használata pedig akár eltérő jogi következményekhez vezethet, de egy biztos: mást és mást sugall a célnyelvi vevők számára.

A dolgozat első fejezetében a felvetett probléma elméleti hátterét elemzem, a dolgozat második részében pedig a franciaországi kereskedelmi törvény, a *Code de commerce* egyes rendelkezéseinek négyféle fordításán keresztül azt szeretném bemutatni, hogy egy adott jogi szöveg fordítása a kontextustól függően hogyan változhat – illetve hogyan kell, hogy változzon.

Nyelvtantanítás – társas-kognitív nyelvészeti alapon (Egy új középiskolai tankönyv szemantika fejezete)

VERÉCZE VIKTÓRIA
Magyar MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: FEHÉR KRISZTINA, TANÁRSEGÉD
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Nyelvtudományi Intézet

Előzetes feltevésem szerint a középiskolai nyelvtananyag száraz, nehezen érthető és nehezen emészthető a középiskolás diákok számára. Munkám célja a tananyag érthetőbbé és élvezetesebbé tétele volt egy új, társasnyelvészeti és kognitív nyelvészeti szempontok szerint megírt nyelvtankönyv segítségével. Állításaim alátámasztására, valamint a jelenlegi nyelvtanoktatás megvizsgálásához kérdőíves attitűdvizsgálatot végeztem középiskolás diákok és pedagógusok körében. Ezután a jelenleg használatban lévő nyelvtankönyvek tartalmát, nyelvszemléleti hátterét vizsgáltam meg. Megállapítottam, hogy az általam vizsgált tankönyvek egy közös nyelvszemléleti háttérre vezethetők vissza, mely azonban a beszélőktől független nyelvképpel rendelkezik. Az általam tervezett társasnyelvészeti alapokon nyugvó könyv a nyelvhez a beszélő felől közelít, s nem hagyja figyelmen kívül a nyelv kognitív beágyazottságát sem. Mivel egy teljes tankönyvcsalád megírása meghaladja egy tudományos diákköri dolgozat terjedelmét, ezért én a jelentéstan fejezeten keresztül kívántam részletesebben rávilágítani a jelenlegi nyelvtanoktatás visszásságaira, s egy új jelentéstan fejezettel vetítem előre egy társas-kognitív szemléletű tankönyv megírását.

Az igekötők láthatatlanná válása

WOHLMUTH KATA
Esztétika–magyar, V. évfolyam
Az intézmény neve: Pécsi Tudomány Egyetem Bölcsészettudományi Kar

TÉMAVEZETŐ: DR. VISZKET ANITA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudomány Egyetem BTK, Nyelvtudományi Tanszék

Dolgozatomban az igekötő (vagy annak hiánya) és a befejezett aspektus viszonyát vizsgáltam fókuszos mondatban. A vizsgálatot azon igék körében végeztem, melyek semleges mondatban az igekötő igemódosítóba kerülésével tehetők befejezetté, viszont fókusz esetén az igekötő elhagyásával is értelmezhetjük őket befejezettként.

Kutatásom elsősorban arra irányult, hogy összegyűjtsem azon igéket, melyek körében leírható ez a jelenség. De még ezek az igék sem viselkedtek egységesen, így felállítottam négy igeosztályt az alapján, hogy mely bővítmények fókuszba helyezése okozza az igekötő elhagyhatóságát befejezett olvasat esetén.

Ezen mondatok lehetséges szintaktikai ábrázolására is vállalkoztam a dolgozatomban. Itt egy kombinált megoldás kínálkozott, mely a lexikonban tárolt információk alapján dönti el az aspektust. A régens és bővítményei már a lexikonban rendelkeznek valamilyen aspektuális jeggyel, és bizonyos pozícióba kerülve juthat érvényre az adott elem aspektuális jellege. Így azokban a fókuszos mondatokban, ahol elhagyható az igekötő, mégis befejezettek, a régens vagy a fókuszba került bővítmény lexikonból hozott [befejezett] jegye érvényesül.

Az aspektus tehát se nem tisztán szintaktikai, se nem tisztán lexikai kategória, ezért elkülönítettem a szintaktikai aspektus és a lexikai aspektus kategóriáját. Előbbi csak bizonyos szerkezetben jelentkezik, míg utóbbi a lexikonban tárolt, az ige jelentéséből következő aspektus. E két aspektus azonban nem zárja ki egymást, mert az igekötő láthatatlanná válását mutató mondatok aspektuálisan kétarcúak, vagyis értelmezhetőek folyamatosan és befejezetten is.

ÓKORTÖRTÉNET

Augustalis testületek a Duna-vidék tartományaiban

AGÓCS NÁNDOR
Történelem MA, II. évfolyam

TÉMAVEZETŐ: DR. SZABÓ ÁDÁM,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A *principatus* idején (Kr. e. 31/27 – Kr. u. 284) a Római Birodalom sok más európai, latin nyelvű tartományához hasonlóan Raetiában, Noricumban, a két Pannoniában, a két Moesiában és a három Daciában is megalakultak az *augustalis* és/vagy *sevir* testületek. OTDK dolgozatom e tartományok testületeiről származó információkat kívánja összegezni. A források adta lehetőségek szerint vázolva a provinciális társadalom eme rétegét. Célom a ránk maradt római feliratos kövek alapján az egyes tartományok közötti hasonlóságok és különbségek feltárása, a tartományokon belüli elterjedtség vizsgálata. A testület tagjainak származását, jogállását, egyéb betöltött tisztségeit, foglalkozását szintén bemutatva. A testületek szervezeti keretének megállapítása és a testületek feladatának, a *municipális* szinten betöltött szerepének vizsgálata ugyancsak a dolgozat tárgyát képezi.

Állami tulajdonú datolyakertek az óbabilóni kori Mezopotámiában

FÖLDI ZSOMBOR
Asszириológia MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KALLA GÁBOR, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

3750 ezelőtt Babilóniában – a mai Dél-Irak területén – köztiszteletben álló kereskedők hatalmas termény-mennyiségeket vásároltak fel az államtól, és értéküknek csupán egyharmadát, egynegyedét, egyötödét kellett kifizetniük. A szerződések ráadásul kikötötték, hogy az ár ezüstben történő kifizetését csak akkor kell megejteniük, amikor a Palota kéri. Mi lehetett vajon e szokatlan engedékenység és bőkezűség oka?

Az elmúlt három évtizedben az óbabilóni kor legkiválóbb specialistái – Dominique Charpin, Marten Stol, Johannes Renger – keresték a magyarázatot a Fritz Rudolf Kraus munkája (1958) óta palotakereskedelem (Palastgeschäft) néven emlegetett jelenségre. Számos felvetésük és észrevételük igazolható a szövegek alapján, de egyiküknek sem sikerült átfogó képet rajzolnia a rendszerről – elsősorban azért, mert a forrásaink a vállalkozók szemszögéből dokumentálják a folyamatokat, ráadásul a magánszerződések formuláit erőltetik rá a Palotával kötött megállapodásokra.

Az egész problémakör alapja a következő kérdés: hogyan képes az állam a leghatékonyabban kiaknázni a központtól távol eső területeiben rejlő gazdasági potenciált?

Dolgozatom célja, hogy Babilónia emblematikus növényén, a datolyán keresztül mutassam be a palotakereskedelem működését. A vizsgálathoz segítségül hívom a bőségesebb és explicitebb dokumentációval rendelkező római adóbérlet intézményét, amit a kutatás eddig nem használt fel párhuzamként, pedig számos ponton közelebb visz a rendszer megértéséhez – különös tekintettel az állam és a vállalkozók kapcsolatára.

Munkámban nagy szerepet kap a proszopográfia; a nagyon nehezen értelmezhető adminisztratív terminusok megértéséhez elengedhetetlen, hogy pontosan azonosítani tudjuk a szövegekben megjelenő személyeket. Reményeim szerint e dolgozat közelebb vihet minket ahhoz, hogy az állami- és magángazdaság hagyományos szembeállítása helyett a két rendszer közötti interakciókban és együttműködésben gondolkodjunk.

A kéniták nyomában

GÉR ANDRÁS LÁSZLÓ
Teológus–lelkész, V. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem HTK

TÉMAVEZETŐ: DR. KARASSZON ISTVÁN, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Károli Gáspár Református Egyetem HTK, Ószövetségi Tanszék

A kénita népcsoport több alkalommal is felbukkan az Ószövetség lapjain. Az Exodus során csatlakoztak Izrael népéhez, majd Kánaán földjének az elfoglalása után sajátos státusban, elkülönülve éltek a zsidó népen belül. E népcsoport nyomait és forrásait igyekeztem összeszedni és elemezni.

Forrásként használtam az Ószövetség ide vonatkozó héber szövegét és annak ókori görög fordítását. Nyelvészeti bizonyíték van arra, hogy a kéniták népe, az Őstörténet Káin alakja és a Bírák könyvében szereplő, a XX. században feltárt Kináh városa között kapcsolat van.

Feltehetően a Genezisben található Káin-történet az izraelitákhoz csatlakozott kénita nép eredetmondája lehetett, melyet ma átdolgozott formában találunk az Ószövetség lapjain. Ezt a történetet vallás- és kultúrtörténeti szempontból elemeztem, hogy a kéniták hérosz eponümoszának eredeti alakját megrajzolhassam. A kénitákra vonatkozó ószövetségi szakaszokat a történeti-kritikai módszer segítségével elemeztem, ahol tudtam, figyelembe vettem Biblián kívüli forrásokat, így archeológiai és történettudományi bizonyítékokat.

A késő-perzsa, kora-hellenizmus korában a Krónikás a rékábitákkal rokonítja őket és Júda családfáján tünteti fel; míg a Targumban megőrződött hagyomány a nabateusokkal együtt élő salámiták népével azonosítja őket. Káin nevének arab megfelelője a késő-perzsa kortól terjedt el az észak-arábiai térségben, melyre a nabateus kor végéig vannak emlékek. Az ókor végétől az Iszlám kor első évszázadaiban pedig Káin fiainak klánja (banû 'l-Qayn) őrzi nevében Káin és a kéniták nevét.

Városalapítók és városlakók, de sátrakban élnek; földműveléssel foglalkoznak, de a nyugtalanság földjét járják; hangszereket készítenek és fémművességgel foglalkoznak, de egy idővel betiltott papi rend. Így lehetne összefoglalni egy mondatban, amit róluk tudunk. Bár sok tény és adat került napfényre, mióta a XIX. században megindult a Közel-Kelet ókori múltjának feltárása – és megindult a kéniták kérdésének tisztázása; de számos ellentmondás és kérdés megmaradt, illetve újabbakkal bővült a kör.

Az újasszír helytartó provincián túli feladatkörei

KEREKES MIKLÓS
Asszíriológia MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DEZSŐ TAMÁS, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

Vizsgálataimhoz az újasszír helytartó, a korábbi kutatás által részletesen nem vizsgált feladatkörei közül egy olyan részt próbáltam meg választani, aminek tárgyalása lehetséges egy OTDK dolgozat keretében, ezért esett a választásom a saját tartományán kívül végzett tevékenységeire. Ahhoz, hogy könnyebben érthető legyen a kérdés forrás centrikus tárgyalása, az első részben megpróbálok egy áttekintést adni néhány szükséges, de nem szorosan a tárgyhoz tartozó kérdéskörből, amilyen a kutatástörténet, a források, a provincia beosztás és a középasszír helytartó. Ezekben bemutatom a korábbi kutatás eredményeit a helytartóra vonatkozó kifejezések-, és a számára rendelkezésre álló földrajzi horizont kapcsán.

A második részben az újasszír királyi levelezés felhasználásával különböző kategóriákba csoportosítom a feladatköröket a katonai- és egyéb részeken belül. Előbbibe az úgynevezett mágnásokkal lévő kapcsolata és a központi mustrán való részvétele, míg utóbbiba a *limmu*sággal, építkezésekkel, nyersanyagokkal, más tartományokban lévő birtokaikkal és az egyéb tevékenységeikkel kapcsolatos forrásokat sorolom.

Az amici principis a Kr. u. 2. században: Marcus Aurelius barátai és munkatársai

KISZELY BALÁZS
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZABÓ EDIT, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Tanulmányomban azokat az embereket vizsgálom, akik a Kr. u. 2. században éltek, és, akiket az antik források Marcus Aurelius barátainak és munkatársainak, vagyis *amicus pricipis*nek neveznek.

Célom, hogy megpróbáljam rekonstruálni a források alapján Marcus Aurelius baráti és munkatárs körét, és ennek alapján jellemezzem az ő viszonyrendszerének egy fontos szeletét és munkamódszereinek jellemzőit, s ha lehet, általánosítható tanulságokat is levonjak az *amici principis*re vonatkozóan.

A legfontosabb források a korra vonatkozóan, a Historia Augusta, Cornelius Fronto fennmaradt levelei, Philostratos, Hérodianos és Galénos művei.

A dolgozat készítése során azokat a személyeket, illetve a családtagjaikat vizsgáltam, akiket a források, mint a császár bizalmasait említenek. Ennek során több érdekességet is felfedeztem.

Megállapítható, hogy Marcus Aurelius amicusainak döntő többsége csak a munkatársa volt a császárnak, és nem a legbizalmasabb barátja. Csak néhány ember, mint M. Cornelius Fronto és Q. Iunius Rusticus volt számára igaz barát.

Fontos észrevétel még az is, hogy több családnak is sikerült generációkon keresztül biztosítania magának a senatusban a vezető helyet, túlélve Commodus uralmát és az új, Severus-dinasztia hatalomra kerülését is.

*Collegium*ok temetkezési tevékenysége a pannoniai feliratos emlékek tükrében

SZABÓ ERNŐ
Történelem, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZABÓ ÁDÁM, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Tanulmányomban a Római Birodalom városias településein önkéntes alapon szerveződő magánegyesületek temetkezési tevékenységét vizsgálom. Ezek a – feliratos emlékeken leggyakrabban *collegium*nak nevezett – társulatok számos közéleti, közhasznú és közösségi funkciót láttak el, önálló jogi személyként saját, tagdíjakból és adományokból származó vagyonnal rendelkeztek, amelyből a tagságnak ünnepi lakomákat és tisztességes temetést is tudtak biztosítani. *Collegium*ok pannoniai létezéséről, működéséről szinte kizárólag a feliratos forrásokból szerezhetünk információkat. Ezen feliratos emlékanyag összefoglalása különösen időszerűvé vált, hiszen ez bevezetőként szolgálna a további részletesebb elemzésekhez. Kutatásom célja az egyesületek temetkezési tevékenységére vonatkozó feliratos forrásanyag összeállítása mellett, azok mélyebb összefüggéseinek feltárása. A téma a tárgyalt *collegium*ok és a lelőhelyek által majd minden ágát érinti Pannonia provincia történeti és régészeti kutatási területeinek, ezen belül a társadalomtörténeti, közigazgatástörténeti, vallástörténeti, jogtörténeti, epigrafikai, prosopographiai stb. tárgyaknak.

Adalékok a Lex Oppia hatálytalanításához

TÓTH LÁSZLÓ
Történelem MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HOFFMANN ZSUZSANNA,
EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK,
Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

A Római Köztársaság Kr.e. 195. évében hatálytalanított törvény a Lex Oppia, eltörlésének körülményeit továbbá a rövid és hosszú távú következményeit egyaránt vizsgálja a dolgozat, a vonatkozó források elemzésével és a releváns szakirodalommal való egybevetésével. A dolgozat a tárgyalt jelenségen keresztül rámutat a Kr.e. II. század elejei társadalmi és politikatörténeti események szoros összefonódásaira, illetve a lehető legnagyobb részletességgel, elemzi a jelenséget. A társadalomtörténeti rész vizsgálatánál szerepel egy analogikus módszerrel végzett társadalomkép-meghatározás, melynek segítségével átláthatóbbá válik a hatálytalanítást kezdeményező társadalmi csoport, jelen esetben az előkelő római nők valós helyzete, illetve a céljaik. A dolgozat politikatörténeti részében a szerző ismerteti a Kr.e. II. század első évtizedének a kül- és belpolitikai viszonyait, valamint kitér a három legnagyobb politikai tömörülés (Servilius-Claudius csoport, Scipio Africanus és társai, valamint a korábban Fabius Maximus Cunctator köre csoportosuló szenátorok) hatalomért folytatott küzdelmére. A dolgozat tartalmazza még a Kr.e. II. század első felének egyik legjelentősebb római politikusának Marcus Porcius Catónak a rövid politikai pályaképét, és a törvény hatálytalanításának a következményeit Marcus Porcius Cato karrierjére. A dolgozat a maga adalékaival, hozzájárul a Kr.e. II. század első évtizedeinek a vonatkozásában a társadalom és politika történetének a pontosabb és elmélyültebb megismeréséhez.

ORIENTALISZTIKA

Női alakok a buddhizmusban

BAJDIK ZITA
Történelem–ember- és társadalomismeret tanár MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. WOJTILLA GYULA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

A tanulmány fő célja annak bemutatása, hogy a buddhizmus megjelenése milyen pozitív formában érintette a nők társadalmi helyzetét, és külön figyelmet szentel annak, hogy a nők miként jelentek meg Buddha életében, milyen hatást gyakoroltak rá. Ennek a kivételes helyzetnek a megváltozása a buddhizmus indiai szerepének a hanyatlásával kezdődik, amit a nők helyzetének egyértelmű negatívvá válása követ az iszlám indiai megjelenése után. Ez a kedvezőtlen helyzet lényegében a 20. század végéig tartott.

A buddhista kánoni szövegek a Mester életéből vette példákkal kiválóan érzékeltetik a korai buddhizmus és a nők viszonyát, és plasztikusan megvilágítják, hogy a nők miként, milyen feltételek mellett lehettek tagjai a Szanghának, a buddhista Közösségnek. Buddha, annak ellenére, hogy időnként negatív véleményét nem rejtette véka alá a nőkről, mégis megengedte, hogy nők is szerzetesek lehessenek (természetesen gondosan kidolgozott szabályok mellett). Megjegyzendő azonban, hogy az esetleges negatív vélemény nem kifejezetten a nőkről szól általánosságban, hanem egy-egy ember megítélését tükrözi, ugyanis Buddha az embereket személyiségük, viselkedésük alapján ítélte meg és nem az alapján, hogy nő vagy férfi az illető.

A buddhizmus nem úgy tekintett a nőkre, mint a férfiaknak alárendelt lényekre. Felismerte a nők és férfiak közti biológiai és fizikális eltéréseket. Arra jutott, hogy mind a kettő szerepére szükség van egy társadalomban. Úgy vélte, hogy a családon belül is egyformán kellene megoszlania a felelősségnek és a kötelességeknek. De a szerzetesi élet magasabb rendű a házas életnél. A laikus női hívek számtalan módon adakoztak a Közösségnek. Például megvendégelték Buddhát és tanítványait, ligeteket adományoztak, emlékműveket készíttetettek, amiket saját vagyonukból finanszíroztak. Ez utóbbira jó példák a fennmaradt sztúpák is. Azt is fontos kiemelni, hogy tulajdonképpen a nők voltak azok, akik ellátták a szerzeteseket a reggeli alamizsnagyűjtés során, amivel megteremtették számukra a léthez nélkülözhetetlen alapot, a többi adományról nem is beszélve.

Az „elsüllyeszthetetlen anyahajó” A „feltartóztatás politikája” Északkelet-Ázsiában

BARTÓK ANDRÁS
Keleti nyelvek és kultúrák BA (japán szakirány), III. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. GERGELY ATILLA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

Dolgozatom célja bemutatni és értelmezni, hogyan hatott a hidegháborús nagyhatalmi politika, ezen belül is az Egyesült Államok „feltartóztatás-politikája” Északkelet-Ázsiára, különös tekintettel Japán szerepére az új nemzetközi rendszerben.

Mivel a két szuperhatalom közötti hidegháborús konfliktus nem fajult közvetlen háborús összecsapássá, az egész korszakot egy átfogó stratégiai játszma határozta meg. Ám a kelet-ázsiai stratégiai érzéken és ennek filozófiai hátterén alapuló diplomáciai manőverek alapvetően eltérnek az európai kultúra sajátosságaitól.

Míg az európai gondolkodásban a csel fogalma alapvetően pejoratív jelentéstartalommal bír, a kelet-ázsiai kultúrában ez a stratégiai gondolkodás nélkülözhetetlen alapja.

A különböző hidegháborús stratégiákkal foglalkozó forrásokat olvasva többször találkoztam azzal a jelenséggel, hogy az amerikai vezetőknek nehezére esett átlátni az ázsiai fél lépéseinek taktikai rendszerét. Japán kibújása az effektív haderőépítés és a katonai szerepvállalás alól, a tárgyalások késleltetése mind a koreai, mind a vietnámi háborúk idején, Mao és Deng engedékenysége az amerikai-kínai viszonyok normalizálódásának idején mind meglepetést okoztak az amerikai fél számára.

Az Északkelet-Ázsiában kialakult hidegháborús hatalmi játszma során megjelennek olyan stratégiai minták, melyek párhuzamba vonhatóak a térség nemzetközi politikájának történelmi hagyományaival. A „kerékagy és küllők” szövetségi rendszer hasonló a kínaközpontú világrend nemzetközi viszonyaihoz. A hosszú és rövid távú stratégiai és diplomáciai lépések során pedig felfedezhetünk olyan elemeket, melyek a sajátos ázsiai taktikai érzékből fakadnak.

A keleti társadalom érzéke a fortélyok használatához egy hosszú kulturális és műveltségi hagyomány eredménye, úgy el kell ismernünk, hogy ez a fajta készség komoly előnyökhöz juttatta mind Japán, mind Kína vezetőit.

A Korán-értelmezés modern módszerei Kinyilatkoztatás és szövegértelmezés Nasr Hamid Abu Zayd művében.

BOROS ATTILA
Arab nyelv és irodalom, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TÜSKE LÁSZLÓ, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

A dolgozatban az iszlám kinyilatkoztatás-fogalmát és annak hermeneutikai hatásait vizsgálom Nasr Hamid Abu Zayd (1943–2010), egyiptomi irodalomtudós munkásságán keresztül. A kutatás célja, hogy bemutassam, hogyan értelmezi át saját vallási hagyományát, ill. annak egy konkrét pontját (a kinyilatkoztatás-eseményt) a szerző, hogy ezáltal teológiai-vallási megalapozottságot és legitimációt nyerjenek szövegértelmezési pozíciói. Ehhez bemutatom a vita tágabb keretét, annak nehézségeit, társadalmi mozgatórúgóit és hatásait, utalva Abu Zayd néhány életrajzi mozzanatára is. A Korán kinyilatkoztatás-fogalmának bemutatása után a neves vallástudós Al-Sujútí (1445–1505) véleményének ismertetésével a klasszikus ortodox álláspontot vázolom, melyet Abu Zayd is bőségesen idéz. Abu Zayd életművének és hermeneutikájának bemutatása után térek rá az általa kidolgozott kinyilatkoztatás-modellre, amivel mintegy teológiailag legitimizálja Korán-értelmezése modern módszereit. A konklúzióban értékelem a szerző módszertanát és következtetéseit, rámutatva azok esetleges következetlenségeire. A nemrég elhunyt szerző fontossága műveinek kérdésfelvetéseiben és a kérdések modern módszertani megalapozottságában keresendő. Társadalom- és teológiakritikájával mutat rá az iszlám világ jelenlegi korlátaira és megfogalmazza azok lebontásának lehetőségeit. Értékelésem szerint a szerző társadalmi-teológiai programjának rendeli alá módszertanát, ami helyenként következetlenségekhez vezet, de ami ennek ellenére az egyetlen útnak látszik az iszlám „nyitottabbá” tételéhez, hiszen az saját értékeire, és nem idegen ideológiákra épül.

Japán és az impresszionisták
Az *ukiyo-hatás*: A japánizmus a 19. század második felében, és Vincent van Gogh arlesi „Japánja”

CSENDOM ANDREA
Keleti nyelvek és kultúrák BA (koreai szakirány), I. évfolyam – japán diszciplináris és tanári minor, II. évf.
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Távol-keleti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MECSI BEATRIX, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Távol-keleti Intézet

Az Európában a 19. század második felében kialakuló impresszionista stílusirányzat kétség kívül új irányt hozott a modern képzőművészetben. Az impresszionista mozgalom egyik kiindulópontja az akadémikus művészet megmerevedett formáival szembeni lázadás, míg a másiknak egy Európához látszólag nem kapcsolódó képtípus, a japán fametszetes technikával készült nyomat, az *ukiyo-e* hatását kell tekintenünk.

Az *ukiyo-e* a 19. század végi francia *japonisme* irányzat egyik alapvető bázisa, amely közvetlenül hatott az impresszionizmusra úgy művészetesztétikailag, mint az impresszionisták azon törekvésére, amely a természet és a világ változékonyságát egy pillanatba sűrítve kísérelte meg visszaadni. Az *ukiyo-e* által közvetített japán világ-, és életszemlélet rendkívül hasonlít az impresszionisták által keresett ideálhoz. A művészettörténeti kérdésektől eltávolodva felvetem, hogy a japán művészettel egy olyan időtlen gondolat került Európába, amelyet *ukiyo-hatás*nak nevezhetünk. A fogalom bevezetése elengedhetetlen, mivel a japán művészettörténetre csak erőltetve vetíthetjük ki az európai fogalmainkat, továbbá az *ukiyo-hatás* összetettségében túl is lép a (nyugati) esztétikai kérdéseken.

Dolgozatom célja az *ukiyo-hatás* fogalmi megalapozottságának és szükségességének bizonyítása, valamint bemutatni az impresszionisták által nagyra becsült japán kifejezéstechnikai hatásokat, egyben a korban a *japonisme* körül folyó vitákat. A kifejezéstechnika kapcsán az egyik legjelentősebb az egy enyészpontos perspektíva alkalmazása, amelynek történeti fejlődését vizsgálva azzal szembesülünk, hogy a japánok a 16. században európai hatásra fejlesztették ki, mégis később ez hatott vissza Európára. Felmerül a kérdése egy kulturális cserekapcsolat eredményeként létrejövő művészeti irányvonalnak.

Vincent Van Gogh arles-i japonizáló korszakával illusztrálom, hogyan lép kölcsönhatásba Kelet és Nyugat, továbbá még ha félreértelmezve is, de hogyan tudott óriási befolyást gyakorolni a művészettörténetre Japán úgy, hogy mindeközben egy sajátos világszemléletet integrált a nyugati kultúrába.

Taymā' istenei

GÉR ANDRÁS LÁSZLÓ
Vallástörténet MA (hebraisztika szakirány), II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KŐSZEGHY MIKLÓS, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

Jelen dolgozat célul tűzte ki, hogy az észak-nyugat-arábiai oázis, Taymā' istenvilágába pillantson be. Számos felirat tanúskodik az élénk vallási életről ebben a térségben, melyek jelentős számú mára már elfeledett isten nevét őrizték meg. Ezek közül emeltem ki az un. taymā'-i triádot, Ṣalmu, Ašîma és Šinglâ hármasát. Ennek oka, hogy a legjelentősebb két (arámi nyelvű) sztélén az ő hármasságuk szerepel.

A dolgozatban hangsúlyosnak tartottam az egyes istenek neveinek előfordulását és jelentését bemutatni. Erre legnagyobb mértékben Ṣalmu esetében volt lehetőségem, akinek a neve egyben egy sémi köznév is, melynek jelentésárnyalatait az akkád forrásoktól kezdve az ugariti és a héber illetve arámi anyagon át tudtam bemutatni. Számos olyan tulajdonnévvel is találkoztam a kutatás során, amely tartalmazta ezt a kifejezést, itt megvizsgáltam, hogy vajon honnan eredhet az elnevezés, és mikorra datálható. Majd a Taymā'-ban talált arámi sztéléken és az oázis térségében talált óészakarab (konkrétan taymā'-i) nyelven fennmaradt feliratokat elemeztem. Ašîma esetében már kisebb sémi nyelvészeti anyaggal tudtam foglalkozni, míg Šinglâ esetében tulajdonképpen csak hipotézisekkel tudtam dolgozni.

Ki szeretném emelni, hogy amikor egy isten(csoport) bemutatására vállalkoztam, akkor fontosnak tartottam a nevek jelentéseit, etimológiáját, rokon nyelvekben és szomszédos kultúrákban való előfordulását megvizsgálni. Emellett azokkal az információkkal tudtam dolgozni, melyeket már konkrétan ott az oázisban írtak ezen istenekről, ahol a kultuszuk is zajlott.

Deviancia vagy az életvitel megváltozása? A japán munkaerkölcs átalakulása a fiatalok körében

HAJNAL KRISZTINA
Japanológia MA, I. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. GERGELY ATTILA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

Európai szemmel Japánra tekintve gyakran csak az ország egzotikus történetét és kultúráját, vagy az olajozottan működő gazdasági gépezetet vesszük észre. A japán gépkocsik, elektronikai és számítástechnikai termékek exportjának hatalmas méreteit, vagy a nap, mint nap a nagyvárosok utcáin munkába özönlő tömegeket látva, sokunknak eszébe sem jut, hogy a felszín alatt súlyos problémák szövik át a japán foglalkoztatási rendszert.

Japán a kilencvenes évek elejétől kezdve – amikor az addig felfelé ívelő buborékgazdaság összeomlott –, kénytelen megküzdeni (mikor kisebb, mikor nagyobb mértékben) a recesszióval. Az értékválságba került társadalomban változások indultak meg, főként a fiatalabb generációk körében. A szemlélet megváltozása az élet szinte minden területére kiterjed, így természetesen nagy hatással van a munkába állásra és a munkaerkölcsökre is.

Dolgozatomban megpróbáltam összefoglalni a japán munkaerőpiac jelenlegi állapotát és a kihívásokat, amelyekkel a fiataloknak szembe kell nézniük. A gazdaság és a munkaerőpiac átalakulásának természetes velejárója a freeterek (alkalmi munkások) csoportjának megjelenése és számuk robbanásszerű növekedése. „Egy lépcsőfokkal a freeterek alatt" helyezkednek el a NEET-ek, akik nem vesznek részt oktatásban és nem állnak alkalmazásban sem. Jelenleg ők az egyik legnegatívabban megítélt társadalmi csoport Japánban. A média negatív kampányának köszönhetően terjedt el a „parazita szingli" kifejezés is.

De helyes-e élősködőknek tekinteni Japán fiatal generációját? Hogyan értékeljük a jelenleg Japánban folyó változásokat: devianciaként vagy életstílusváltásként? Dolgozatomban ezt a kérdést igyekeztem körbejárni.

Az égtájak és irányok szimbolikája az eurázsiai samanisztikus kultúrákban a burját tájolás példáján

HORVÁTH ZSUZSANNA
Keleti nyelvek és kultúrák BA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Távol-keleti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BIRTALAN ÁGNES, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Távol-keleti Intézet

Jelen dolgozat célja a burját tájolási rendszer vizsgálata az eurázsiai samanisztikus kultúrák égtáj és irányszimbolikájának keretében. A dolgozat forrásai: a burját folklóralkotások, elsősorban a Geszer eposz, valamint a mitológia jelenségeit elemző művek (Tokarjev, Lőrincz, Birtalan).

A tanulmány bevezető része egy általános szemiotikai elemzési rendszer bemutatása (Veres Péter megközelítési módszerére építve). Ezt követi annak a vizsgálata, hogy az eurázsiai samanisztikus kultúrák kozmológiáról alkotott elképzelésein belül az égtájak és az irányok milyen hatást gyakorolnak a mindennapi életre és a szertartásokra.

A dolgozat a burját (és más mongol népeknél is megtalálható) tájolás általános szemantikai képzettársításoknak ellentmondó szimbolikáját, – a bal oldal, azaz a keleti irány a negatív erők, a gonosz princípiuma, a jó, a pozitív oldal megtestesítője pedig a nyugat, azaz a jobb oldal – tárja föl négy mítoszon keresztül. Először a Geszer-eposz első éneke alapján tárgyalja az égtájak szerepkörét. Másodikként egy Zarya Azargaról, a Bölcs sünről szóló burját mítoszt idéz annak bizonyítására, hogy a Geszer-eposz első énekének cselekményében az eredeti, buddhizmus előtti mitológia milyen szinteken található meg. Ezt követően az égtájak, illetve az istenek szétválásának magyarázataként a Hangalov és Potanin gyűjtésében olvasható mítoszokat elemzi.

A szerző az idézett mítoszok alapján magyarázatot keres a burjátok égtájakhoz fűződő szimbolikájának kialakulására. Elsőként a burját történelemben látható „keleti ellenség kép”-et tárgyalja, majd a buddhizmus hatását, továbbá a kínai hatást is tükröző dél felé való tájékozódást említi. Végezetül pedig egy archaikus, kollektív Nap-kultuszt feltételez, amelynek lehetséges maradványa a burját tájoláshoz kötődő szokatlan szemantikai oppozíció.

A dialektika helye a muszlim tudományok rendszerében

KIS ANNA FLÓRA
Arabisztika MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. MARÓTH MIKLÓS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

A muszlim hagyományban alapvetően két egymástól eltérő logikai rendszer élt, mindkettő görög eredetű. Az epikureusok analógián alapuló következtetését elsősorban a muszlim teológiában és jogtudományban alkalmazták, az ezzel szemben álló filozófusok azonban Arisztotelész szillogisztikáját hagyományozták tovább.

Ennek fényében megvizsgálva és feldolgozva KemÁl PašazÁde, a 16. században alkotó oszmán-török polihisztor *RisÁla fÐ ÁdÁb al-baÎ×* ('Értekezés a kutatás módszertanáról') című kéziratát, azt láthatjuk, hogy az ebben felvázolt érvelési eljárás egy harmadik rendszeren, feltehetőleg Arisztotelész dialektikáján alapul. Ebből pedig az következik, hogy a *baÎ×* a dialektikus érvelés olyan módszere, amely egy részről tartalmát tekintve különbözik a muszlim teológusok és jogászok által alkalmazott vitatkozási eljárástól (*Êadal, munÁÛara*), más részről terminológiai eltérést mutat az arisztotelészi dialektikától is (*Êadal*).

A probléma megfejtéséhez KemÁl PašazÁde traktátusán túl al-FÁrÁbÐ Arisztotelész Topikájához írt kommentárját vettem segítségül. E két munka összevetése során lehetőségünk van megfigyelni, hogy szerzőnk az *ÁdÁb al-baÎ×* alapvető szabályainak tárgyalása során kizárólag a muszlim teológiára és jogtudományra alkalmazott *Êadal* terminusait alkalmazza, miközben tartalmát tekintve többé-kevésbé egyezést mutat al-FÁrÁbÐ leírásával.

Így a két szöveg terminológiai és tartalmi vizsgálata után megállapíthatjuk, hogy a 'kutatás módszertanának' követői érveléseik során Arisztotelész dialektikáját vették alapul, figyelembe véve azonban a muszlim hagyományokat is. Egy új műfaj született tehát, amely bár görög filozófiai hagyományra épül, a muszlim tudományokra alapvetően jellemző Koránra és szunnára való támaszkodás beemelésével e módszertan alkalmazása elfogadhatóvá vált azok számára is, akik egyébként elvetették a csak racionális érvekre alapozó arisztotelészi logikát.

A mandala a japán ezoterikus buddhizmusban

KISS MÓNIKA
Japán–művészettörténet, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Távol-keleti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. YAMAJI MASANORI, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Távol-keleti Intézet

A japán buddhizmus hosszú történetében az egyik legérdekesebb fejezet a Heian-korban két nagy iskolájának, a tendai és singon irányzatoknak a meghonosodása. Ez a két iskola nem csak azért fontos, mert az akkori buddhizmus arculatának a meghatározóivá váltak, hanem azért is, mert a buddhizmus két alapvető irányát határozták meg. Az egyik volt az ezoterikus irány, japánul mikkjó 密教, azaz a Titkos tanítások iránya, mely abban a korban szinte teljesen újnak számított. De voltaképpen milyen is az ezoterikus buddhizmus? Miben különbözik a többitől?

Az ezoterika kifejezés a görög *esoterikós* szóból ered, ami bensőt jelent, tehát a rejtett, csak egy bizonyos körnek szóló tanokra utal. Az ezoterikus buddhizmus párja az exoterikus buddhizmus, azaz a „világosan megmagyarázott tanítások". A két buddhista irányzat között az alapvető különbség a dharma, vagyis a tanítások átadásának módjában található. Az ezoterikus buddhizmusban nagyobb hangsúlyt fektetnek a gyakorlatokra, míg az exoterikusban a magyarázatokra, vagyis a buddhista szútrák tanulmányozására.

A mandalák alapvetőek az ezoterikus buddhizmusban, de mi is a jelentősége a mandalának ebben az irányzatban? Célom az volt, hogy összefoglaljam a mandala szerepét a japán ezoterikus buddhizmusban. Egyrészt azt, hogy mire használták, illetve, hogyan tekintettek a mandalára a korban.

A mandalák a buddhista világkép ábrázolásai, amelyek elengedhetetlennek bizonyultak a beavatási szertartásoknál és a meditációnál. A szanmicu 三密, azaz a Három misztérium gyakorlatainál az egyiknek, a Tudatnak a meditációban való elmélyüléshez szolgáló segédeszköz volt a mandala.

Az individuáció problémája a középkori arab lélektanban

LÁNCZKY ISTVÁN
Arab, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. MARÓTH MIKLÓS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

Alábbi dolgozatomban az individuáció problémáját vázolom fel Ibn Színá és Ibn al-Nafísz tanításában.

A lélektan, amely a klasszikus filozófiai örökség része, központi helyet foglal el Avicennának (megh. 1037), a talán legismertebb arab filozófusnak a tanításában. Ennek fontos eleme az individuáció, melynek nehézségéről, homályosságáról maga a szerző tanúskodik. Tehát Ibn Színá lélektanának egy nyíltan problémás kérdését vizsgálom meg.

Avicenna legnagyobb művének, a *Kitáb al-sifá'*-nak a megfelelő helyeit veszem kiindulópontul, kiegészítve azt többi munkájával, köztük a *Kitáb al-ta^{c}líqát*-tal, amely a szerző kései műveként, az előző könyv komplementer kötetének, függelékének tekinthető. Mint ilyen, fontos adaléknak bizonyul az individuáció pontosításához.

Emellett Ibn al-Nafísz (megh. 1288) Theologus Autodidactus című könyvében vizsgálom meg ugyanezt, amely nyíltan Ibn Színá hatásának árulkodik: vázlatos lélektana ugyanis sok avicennai elemet tartalmaz, azonban pont az individuáció kérdésében tér el elődjétől. Így e problémát új kontextusba helyezve, hasonló alapokon, de más megoldással látjuk viszont.

A dolgozatban természetesen nem szándékom, hogy az individuáció problémájára megoldást találjak a klasszikus görög filozófiai hagyomány keretei között. Célom ezzel szemben e kardinális probléma megértése a fenti szerzők munkásságában, azért, hogy – a kérdés nyílt nehézsége ellenére- Ibn Színá-nak, a talán legnagyobb hatású arab filozófusnak, és követőjének, Ibn al-Nafísz-nak az individuációról alkotott tanítását és véleményét lehető legpontosabban vázolhassuk fel.

Ecsettel festett történelem

LÁZÁR MARIANNA
Japanológia MA, I. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. FARKAS ILDIKÓ, EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

Közel 5 éves kutatómunkám eredményeire támaszkodva dolgozatommal arra vállalkozom, hogy az ókori koreai és japán halomsírok freskóinak mélyreható elemzésével bemutassam azt a rendkívül gazdag kulturális kölcsönhatást, mely az ókori Távol-Kelet államai között jött létre az i. sz. 3–8. században. Az általános áttekintések után, magukat a sírokat és azok falfestményeit elemezve megelevenedik előttünk az ókori ázsiai államok történelme, temetkezési kultúrája, mitológiájának szimbólum-rendszere, és saját szemünkkel láthatjuk majd az államok közti kulturális kölcsönhatás eredményét, mely ezekben a csodálatos freskókban mutatkozik meg.

Koreai oldalról a Gangseo Daemyo és a Gangseo Jumyo, japán oldalról a Takamatsuzuka sír és a Kitora sír freskóit veszem elsősorban górcső alá, ezzel rámutatva számos kapcsolódási pontra, melyek vitathatatlan bizonyítékai a kínai eredetű égtájőr istenek (四神) kultuszának Japánba való továbbadásának, valamint a 28 holdházas asztrológiai rendszer térszimbolikájának örökül hagyásának. E két fő téma alkotja dolgozatom gerincét, páratlan fejlődési útvonalat mutatva be az olvasónak.

Továbbá, egy napjainkban igen vitatott, Japán számára meglehetősen kényes kérdéskörrel is foglalkozom a dolgozatban – vajon mennyire nyugszik *eredendően* japán alapokon a szigetország művészeti kultúrája? Egyáltalán, beszélhetünk „tiszta" japán ókori kultúráról? Ezekre és ehhez kapcsolódó kérdésekre keresem a választ, míg az egyes fejezetekben megismert freskótéma alapján lépésről lépésre haladva ismerjük fel a kulturális kölcsönhatás impozáns meglétét. Néhol egy-egy lepel is lehullik a kutatók által még nem kutatott ismeretlen területekről, ezzel is szeretném kihangsúlyozni a későbbi tudósok és kutatók munkájának szükségességét és fontosságát.

A Hiungnu Birodalom politikai története Kr. e. 318 – Kr. e. 36.

MÁRTON GÁBOR
Néprajz–történelem, V. évfolyam – magyar őstörténet, IV. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. POLGÁR SZABOLCS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat célja a hiungnu állam politikai történetének feltárása az írott kútfők alapján, a déli szomszédjával, Kínával tartott kapcsolatán keresztül, emellett részletesen ismertetve a nomád népekhez való viszonyát. E tárgy a nomádletelepült civilizáció viszonynak a történelemben egyik legkorábbról nyomon követhető esettanulmánya.

A kutatástörténetet rövid vázlata után a forrásadottságot ismertetem. Ennek alapvető jellemzője a szemléleti egyoldalúság, ugyanis kizárólag külső keletkezésű (kínai) kútfők állnak rendelkezésünkre. A következő rész a hiungnuk megjelenése előtti steppéről ad vázlatos áttekintést. A továbbiakban a politikai történetet annak fényében, hogy miként tehetett szert ekkora befolyásra egy katonai segédnépként megjelenő nomád csoport. E részben vizsgálom a kínai–hiungnu kapcsolat alapját jelentő hocsin szerződéseket, vagyis a hiungnu udvarba küldött kínai hercegnők házassági szerződéseit, amelyek évtizedekre meghatározták a két állam viszonyát, úgy, hogy közben mindkét uralkodó igyekezett a saját hasznára fordítani ezt. A következő probléma az, hogy mi késztette Kínát politikája megváltoztatására, s az addig virágzó nomád birodalom miért nem tudott ellenállni a délről érkező veszélynek. Utolsóként azt vizsgáltam, mi okozhatta a Hiungnu Birodalom bukását. Annak külső és belső tényezői: a hocsin szerződések felújítását kikényszeríteni hivatott támadásaikra komoly katonai veszteségeket okozó kínai ellentámadások feleltek, azonfelül öröklésbeli viták, harcok tovább gyengítették a hiungnu állam erejét.

A Hiungnu Birodalom politikai története tárgyában írott munkám az első magyar nyelvű összefoglalás, amely a nemzetközi szakirodalom legújabb eredményeit is figyelembe veszi. A hiungnu esettanulmány reményeim szerint hozzájárulhat a steppei nomádállamok életének összehasonlító vizsgálatához, a nomád–letelepült politikai formációk kapcsolatrendszerének további elemzéséhez. Tekintettel arra, hogy a hiungnu államfejlődés és diplomácia az írott történelem egyik legkorábbi jelensége, az egyedi fejlődési folyamat megismerésén túlmenően egyfajta steppetörténeti „prototípus” gyanánt értékelhető.

TÙr ÝAbdÐn arab történeti forrásai Egy keresztény szerzőtől származó arab kézirat bemutatása (Történeti-földrajzi esettanulmány)

MÉRCZ ANDRÁS
Arab–történelem, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MAJOR BALÁZS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

Dolgozatomban az egyháztörténeti szempontból nagy jelentőséggel bíró, és fontos keresztény hagyományt képviselő Túr Abdín egy történeti forrását vizsgáltam. A forrás egy még kiadatlan, keresztény szerzőtől származó, arab nyelvű kézirat, a birminghami Mingana Collection tulajdona (*Mingana Chr. Arab. 109).* Az első fele egy 17. századi krónika, amely elsősorban a régió legnagyobb városának, Mardinnak a történetét mondja el 309-1681-ig. A második fele pedig egy földrajzi leírást és egy Mardin-krónikát tartalmaz 309-1679-ig.

A kézirat filológia jelentősége, hogy hat, eddig részben ismeretlen szerzőre támaszkodik, akiknek műveiből terjedelmes részeket közöl.

A két krónika tartalmi összevetése mutatta, hogy adataik nagymértékben fedik egymást. Anyaguk tulajdonképpen a térségben közkézen forgó „történelemkönyv" anyaga. Arab és szír forrásokból többszörösen átdolgozott kompiláció. Történeti értékük kettős: közvetlenül megírásuk idejére vonatkozóan hely- és gazdaságtörténeti adatokkal szolgálnak. Közvetve pedig a térség történeti és kulturális hagyományaira, művelődési és műveltségi viszonyaira engednek következtetni.

A kézirat részét képező földrajzi leírás öt kerületre osztja a térséget. Ismerteti a fontosabb városokat, és adatokat szolgáltat a településhálózatról, népességről, vallási megoszlásról. A számadatok komoly kritikával kezelendők, de a helynevek és etimológiai magyarázatok bővítik ismereteinket.

A kézirat végleges értékeléséhez a szír és a török forrásokkal való összevetése is szükséges.

Mīmāmsā nyelvfilozófia

MORVAY GERGELY
Keleti nyelvek és kultúrák BA (indológia szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DEZSŐ CSABA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Ókortudományi Intézet

Sabara az i.sz. 6. század első felében élt filozófusa az indiai Mímánszá iskolának. Bhásja (Magyarázat) című alkotásában egy korábbi 6. századi szerző, Vrittikára (Kommentátor) gondolatait idézi, mely a mímánszá filozófia alapszövegéhez, az i.e. 3. században élt Dzsaimini által írt Mímánszá Szútrához fűzött kommentár. Ennek a szanszkrit műnek egy részletét fordítottam le magyarra, és elemzem dolgozatomban. A választott szövegrészlet fő témája a kapcsolat, mely a szavak, jelentésük és jelöletük között áll fenn. A Mímánszá iskola szerint a Véda, India legősibb szent szövege örökkévaló és szükségszerű entitás, ennek a tételnek fényében alakítják ki sajátos nyelvfilozófiájukat. Azt állítják ugyanis, hogy következésképpen a Véda nyelve, a szanszkrit maga is hasonló természetű, ráadásul transzcendens, a fizikai világon kívül, a Szanszárától függetlenül létezik. A szavak jelentései univerzálék, és kapcsolatuk a szavakkal önmagától létező, senki által meg nem alkotott dolog. A problémát a nyilvánvalóan partikulárisan létező jelöletek és a transzcendens szavak valamint az univerzálé-jelentések között fennálló ontológiai szakadék jelenti, ennek áthidalására vet fel különböző lehetőségeket a szerző. Dialogikus formában, egy elképzelt ellenféllel vitatkozva fejti ki Vrittikára és a saját nézeteit Sabara arról, hogyan jön létre a megértés, miként képesek a szavak denotálni és konnotálni, és hogy egyáltalán mit ért szó vagy jelentés alatt a Mímánszá. Dolgozatomban Sabara érvelésére koncentrálva, de a mímánszá episztemológia és metafizika területéről is merítve mutatom be a nyelvnek ezt az egyedülálló filozófiai koncepcióját valamint ezt az igen különleges jelentéselméletet.

A japán nők helyzetének átalakulása (1868–1912)

NYESTE ZSOLT
Japán–magyar, V. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. FARKAS ILDIKÓ, EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

A dolgozat vizsgálatának tárgya a meidzsi-kori politikai és társadalmi változások, ezen belül is a japán nők helyzetének megváltozása a modernizáció során. A vizsgálat célja, hogy a nők helyzetének átalakulásán keresztül bebizonyítsa, nem szabad e változásokat az eddig megszokott módon, nyugati szellemben elemezni, hanem ehelyett Japán szemszögéből kellene megvizsgálni, hiszen egy teljesen más civilizációról van szó, amelyet hosszú évszázadokon keresztül gyakorlatilag nem ért idegen hatás, így sajátos kultúrával és filozófiával rendelkezik, melyek rányomták bélyegüket a társadalom szerkezetére és a politikára is.

A vizsgálat eszköze egyszerű forráselemzés, amely nagyrészt angol és magyar szakirodalmon alapul, de ahol hozzáfértem, japán nyelvű anyagot is felhasználtam. Az elemzés során a feltárt anyag segítségével sikerül átfogó képet kapni a japán nők helyzetéről a Meidzsi-korban, de az egyenjogúsági mozgalmak aktivistáinak tevékenységét és fő fórumait is megismerhetjük, illetve három jelentős nő (Haruko császárné, Cuda Umeko és Higucsi Icsijó) életútján keresztül azt is láthatjuk, hogy milyen hatással voltak a nők a politikára, a tudomány fejlődésére, és az irodalomba is sikerült visszatérniük több száz év után.

Mindezek után már le lehet vonni a következtetéseket, amelyek azt bizonyítják, hogy a feltevés, miszerint nincs értelme a Nyugat felől vizsgálni e változásokat, helytálló: amennyiben ebből a szemszögből néznénk a nőkérdés alakulását a Meidzsi-korban, arra jutnánk, hogy nem is történt változás: a modern máz alatt tovább éltek a Tokugava-kor eszméi. Ám ha japán szemmel vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy igenis hatalmas erejű reformok zajlottak le ebben a korszakban. Japán ugyanis sokkal inkább ragaszkodik a hagyományaihoz, mint Európa vagy Amerika, így Japán részéről a nyugati léptékkel mérve erősen konzervatívnak vélt hozzáállás a modernizációhoz, a Tokugava-kor merev politikai és társadalmi rendszeréhez viszonyítva óriási, elsöprő erejű reformnak tekinthető. Ennek legfényesebb bizonyítéka, hogy a japánok többsége még ezeket a nyugaton „kicsinek” számító reformokat is ellenezte, a nyugati mértékkel is „valós” reformok pedig egytől-egyig elbuktak.

Az *Ezeregyéjszaka* és a tündérmesék világa: A hős alakjának vizsgálata a tündérmese szerkezeti felépítésének szempontjából

OROSZI GYÖNGYI
Angol–arab, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TÜSKE LÁSZLÓ, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

Dolgozatom témája *Az Ezeregyéjszaka meséi* című arab gyűjteményes kötet tündérmeséiben szereplő hős alakjának vizsgálata. A dolgozat kiindulópontja az a megfigyelésem, miszerint az *Ezeregyéjszaka* tündérmeséi különös, az európaitól idegen jegyeket hordoznak és, hogy ezeknek a jegyeknek az idegensége leginkább a hős alakján keresztül érthető meg.

Célom, hogy, az európai mesekutatás eredményeire támaszkodva, a tündérmesék szerkezeti vizsgálatával bemutassam, hogyan alakítja a hős a tündérmese menetét, valamint, hogy rámutassak azokra a pontokra, ahol mind a mesei szerkezet, mind pedig a hős alakja eltéréseket vagy éppen hasonlóságokat mutat az európai mesékkel.

A hős alakjának vizsgálatát tipológiai rendszerezéssel kezdem, majd áttérek a hős mese szerkezetén belüli szerepének tárgyalására, aminek felépítésében Propp ismert mesemorfológiai munkájára támaszkodom. A hős alakjának leírása során arra is figyelmet fordítok, hogy az európai mesekincsből is hozzak példákat.

A hős alakjának és a tündérmese szerkezetének vizsgálatával bemutatom, hogy sem az *Ezeregyéjszaka* hőse, sem pedig a gyűjteményben szereplő tündérmesék felépítése nem tér el olyan mértékben az európai tündérmeséktől, hogy azokat teljesen idegennek nevezhetnénk. Rámutatok ugyan a társadalmi és kulturális sajátosságokból adódó különbségekre és arra, hogy ez hogyan befolyásolja a mesei cselekményt, de mindet egybevetve, a legtöbb helyen egyértelmű párhuzamokat tudok vonni az európai mesekinccsel és az európai mesekutatás eredményeivel.

A hős alakjának a tündérmese szerkezeti szempontból való vizsgálata még sok megválaszolandó kérdést vetett fel, kérdéseket, amelyek megválaszolása önálló dolgozatokat igényelne. Így felmerült például a társadalmi-kulturális háttér és a mesei szerkezet kapcsolata, a leírás mint retorikai eszköz alkalmazása, és természetesen az arab nyelvű szakirodalmak is feldolgozásra várnak még.

A törökországi török műveltetőszerkezeteinek vizsgálata (A török műveltetőmorféma és más deverbális verbumképzők kapcsolata)

ÓTOTT-KOVÁCS ESZTER
Altajisztika MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KINCSES NAGY ÉVA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Összehasonlító Kultúratudományi Intézet

A dolgozat célja annak feltárása, hogy egyes törökországi török deverbális verbumképzők (műveltetői, reflexív, passzív és reciprok-kooperatívuszi képzők) és az utánuk következő műveltetőmorféma hogyan befolyásolják egymás használatát és jelentését. A pályamunka alapvetően a mai törökországi török nyelvet vizsgálja, de az egyes jelenségeket történeti szemszögből magyarázza.

A dolgozat rámutat arra, hogy a deverbális verbumképzők és a műveltetőmorféma szekvenciája nem csupán az adott deverbális verbumképző műveltetését jelentheti, hanem ezektől eltérő jelentésárnyalatok is kialakulhatnak: két műveltetőmorféma összetétele jelentheti a műveltetés tényének erősítését, illetve kényszerítést is. Hasonlóképp a repiprok-kooperatívuszi képző és a műveltetőmorféma szekvenciája gyakorító-erősítő jelentésű is lehet. A reflexív és a passzív morfémát a mai törökországi törökben produktívan nem követheti műveltetőképző, bár az ótörökben ez lehetséges volt. Ennek oka, hogy a modern török reflexív és passzívmorféma nem engedi meg direkt tárgy szerepeltetését a mondatban, míg a műveltetőmorféma előírja azt, így ezt a két kitétel (az esetek többségében) kizárja egymást, emiatt tehát nem valósulhat meg az összetétel.

További eredménye a dolgozatnak, annak bizonyítása, hogy a török műveltetőmorféma nem csak műveltetői, hanem erősítő jelentéssel is rendelkezik. Ezt egyrészt alátámasztják egyes modern nyelvi sporadikus alakok, másrészt kimutathatóak a műveltetőmorféma által alkotott összetett képzős alakulatokból is, így a többszörös műveltetői alakokból, valamint a reciprok-kooperatívuszi és műveltetőmorféma összetételéből létrejött *–(X)ştXr–* gyakorító-erősítő képzői formából.

Az Edo-kori japán nyelvkutatás története
A japán szófajok kutatása az Edo-korban

SÁGI ATTILA
Japanológia MA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: MÁTÉ ZOLTÁN, EGYETEMI ADJUNKTUS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

A dolgozat célja bemutatni az Edo-korban készült japán szófaji csoportosításokat, az igék csoportosítását, és az igeragozás rendszerét különböző kutatások alapján az eredeti szövegek tanulmányozásán keresztül.

Az Edo-kor nyelvkutatói az ún. *kangaku* (kínai tanulmányok), *kokugaku* (nemzeti stúdiumok) és *rangaku* (holland isme) kutatói közé tartoztak. A források elemzése alapján elmondható, hogy a korai Edo-korban még nem vált külön a nyelvkutatás problematikája, a kutatók az irodalmi szövegek helyes megértése céljából kezdtek a nyelvtudománnyal foglalkozni. Eleinte a különböző partikulákat, segédigéket tanulmányozták *vaka*-költeményekben. Az első mű, amely a japán nyelv tanulmányozásáról szólt, *Fudzsivara no Teika* TENIHA TAIGAISÓ c. alkotása, amely három szófajcsoport (kötőszavak, partikulák, segédigék) használatát kutatta a versekben. A Nariakira-iskola és a Norinaga-iskola a kor két nagy irányzatának tekinthető.

Míg *Fudzsitani Nariakira* műveiben négy nagy szófajcsoportot (főnevek; igék, melléknevek, álmelléknevek; névmások, határozószók; partikulák, segédigék) és összesen ötvenhét alcsoportot különített el, addig a Norinaga-iskolába tartozó *Szudzuki Akira* három nagy szófajcsoportot (nem ragozó szavak; ragozó szavak; toldalékok) és kilenc alcsoportot írt le. A Norinaga-iskola képviselőinek eredményei között is eltérések találhatók: *Motoori Norinaga* huszonhét ige és melléknév csoportot írt fel, míg fia, *Motoori Haruniva* mindösszesen hetet, *Tódzsó Gimon* viszont harmincat. Tehát az iskolához tartozó kutatók továbbgondolták az iskolaalapító Motoori Norinaga kutatásait. A nyugati nyelveket tanulmányozó kutatók szófaj csoportosítási rendszerein erősen érezhető a nyugati nyelvek hatása is. A dolgozatban megemlített kutatók a holland nyelv rendszerén keresztül mutatták be a japán nyelvet, amely ahhoz az eredményhez vezetett, hogy a japán nyelvben nem található szófajcsoportokat is bevezettek.

13. századi arab történeti források értelmezéséhez Összehasonlító elemzés az „1202-es” közel-keleti földrengés arab forrásairól

SCHÖNLÉBER MÓNIKA
Arab–történelem, 5. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MAJOR BALÁZS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

Egy több száz, vagy akár ezer évvel ezelőtti földrengés körülményeinek pontos meghatározásához elsősorban két szakterület együttműködése, illetve kutatási eredményeik összehangolása szükséges. Egyfelől rendelkezésre kell, hogy álljanak korabeli írott emlékek, amelyek mint szemtanúi beszámolók, autentikus forrásul szolgálhatnak a földrengés által sújtott terület kiterjedéséről, pusztításának mértékéről, valamint az emberek reakciójáról. Másfelől viszont nem szabad figyelmen kívül hagyni a geológusok által végzett vizsgálatok eredményeit, melyek pontosíthatják, illetve más megvilágításba helyezhetik a pusztán írott forrásokra hagyatkozó történész megállapításait. Ha ugyanis az írott forrásokból általunk kihámozható adatokat felhasználva lehetővé válik a geológusok számára például a rengés epicentrumának, irányának vagy Richter-skála szerinti nagyságának hozzávetőleges megbecslése, a történész és a régész olyan adatsorhoz juthat, amely nélkülözhetetlen az egykori események minél pontosabb megértéséhez és azok ma is látható nyomainak értelmezéséhez.

A jelen dolgozatban bemutatandó kutatások kiindulópontját olyan interdiszciplináris vizsgálatok adták, melyeknek során régészeti, geológiai és filológia szemszögből tekintve vizsgáljuk az 1202-es közel-keleti földrengést. Dolgozatomban ennek a munkának egy szeletét, a filológiai kutatások eddig elért eredményeit fogom bemutatni. A megfelelő arab források vizsgálatával kísérlem meg rekonstruálni az 1202. május 20-ai földrengésről ránk maradt arab nyelvű adatok keletkezési körülményeit, illetve hagyományozódásuk láncolatát, magyarázatot adva ezzel az eltérő dátumok jelentette problémára, és egyszersmind e földrengés írott forrásain keresztül mutatom be azokat a problémákat, melyekkel mind az olvasónak, mind a kutatónak szembesülnie kell középkori arab krónikák kézbevételekor.

A tengu alakja a Heian-kori, a középkori regény- és buddhista irodalomban

STRAUSZ JANKA
Keleti nyelvek és kultúrák BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Távol-keleti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. UMEMURA YUKO, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Távol-keleti Intézet

Tanulmányom középpontjában a japán legendák egyik híres szereplője, a tengu áll. Ez a különleges lény eredetileg nem képezte szerves részét a japán hiedelemvilágnak: közvetítés révén érkezett a szigetországba – egyenesen Kínából. Így elsődleges célom az volt, hogy kiderítsem milyen módon jutott át Japánba a tengu jelensége, valamint az, hogy megragadjam azt a fejlődési folyamatívet, amit végigjárva eljutott a ma ismert formájáig. Ehhez Szugihara Takuja, a neves tengu kutató munkája nyomán sikerült összegyűjteni azokat a legfontosabb, japán nyelven született írott és képi forrásokat, amikben valamilyen formában feltűnik a tengu alakja. Ezek alapján világossá vált, hogy a tengu a Nihonsokiban (720) került legelőször említésre: a hagyományos kínai képzettel megegyezően, lángoló, robajló üstökösként, ami a földre zuhanva átváltozik kutyává. Ezután egy Szómin nevű buddhista pap interpretációja nyomán elveszíti a hagyományos égi jóslásban betöltött, kiemelt szerepét, és négyszáz évre eltűnt a köztudatból. A Heian-kor (794-1185) leghíresebb alkotásaiban, mint például a Gendzsi monogatariban láthatatlan, testnélküli visszhangként vagy róka szellemként tűnik fel, amely elrabolja áldozatait. Testet a Kondzsaku monogatariban, a buddhista fabulagyűjteményben nyer: itt a félig madár félig ember formájú, ún. madár-tenguk kapnak szerepet. A középkor folyamán a sugendó nevű természetvallás hívei, a kurjongató hangokat hallató jamabusik alakja volt rá nagy hatással, így emberibb formát ölt, és piros arcán méretesen hosszú orr jelenik meg, kezébe legyező kerül. Ez a hosszú orr végül védjegyévé vált, és ilyen alakban tűnik fel napjainkban is. Ezen testi jegyeinek kialakulására több elmélet is született, melyekben külföldi hatásokat is feltételeznek a kutatók. Végső soron ebből a fejlődéstörténeti folyamatból az derül ki, hogy habár a kezdeti kutya-alakjához képest nagy változáson ment át a tengu, mégis egy központi motívum köti össze megjelenési formáit: egy bizonyos hanghatás társul mindegyikhez, valamint az ezek hatására kiváltott erős félelemérzet.

Japánok Európában a 16–17. században Haszekura Cunenaga követsége

SZABÓ NOÉMI ANNA
Keleti nyelvek és kultúrák BA (japán szakirány), II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. VARRÓK ILONA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

Japánok Európában a 16-17. században. Haszekura Cunenaga követsége című dolgozatomban igyekeztem bemutatni, hogyan ismerkedett meg Japán az általa addig ismert Ázsián kívüli világgal. Európa sok újdonsággal szolgált, a japánok megismerkedtek az európai emberekkel, a tűzfegyverekkel és a kereszténység vallással. Mindezek rövid ismertetése mellett foglalkoztam a korabeli Japán bel-, illetve külpolitikájával is, mivel utóbbinak szerves része a követek és követségek indítása és fogadása.

A kereszténység terjesztésében elől járó fő egyházi személyek, Xavéri Ferenc és Alessandro Valignano is közvetve-közvetlenül is szerepet játszottak abban, hogy nemcsak Japán ismerkedett meg Európával, hanem Európa is Japánnal. A Valignano által indított követség is ötletet adhatott Date Maszamunénak arra, hogy saját maga is követeket küldjön az öreg kontinensre.

Ezeknek a folyamatoknak a bemutatása után tértem rá a dolgozat fő témájára Haszekura Cunenagára és az általa vezetett követségre. Daimjójától, Date Maszamunétól azt a megbízást kapta, hogy utazzon Közép-Amerikába és Európába, hogy kereskedelmi szerződést kössön a Japán és Spanyolország között. Japán bezárkózása előtt az ő követsége volt az utolsó, nem indult újabb követség ilyen nagy és hosszú útra egészen a 19. század második feléig. Amíg a követség úton volt, az alatt az idő alatt tiltották be a kereszténységet Japánban, ez a követség feladatának teljesítésére is befolyással volt.

Sajnos a Magyarországon nehezen vagy egyáltalán nem hozzáférhető szakkönyvek és források, illetve a legfontosabb forrás Haszekura Cunenaga elveszett feljegyzései megnehezítették a kutatást, mégis úgy érzem, hogy a kitűzött céljaimat sikerült megvalósítani.

Ero guro nansensu: Erotikus és groteszk elemek Edogawa Ranpo műveiben

SZÁJLI KRISZTINA
Japanológia MA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. VARRÓK ILONA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

Ezen dolgozat az *ero guro nansensu* néven ismertté vált irodalmi stílust kívánja bemutatni Edogawa Ranpo művein keresztül. Az esszé első része ismerteti az irányzat kialakulását és jellegzetességeit. Ezzel kapcsolatban több új jelenség is bemutatásra kerül, mint például a *ryouki*: „a megszokottól eltérő dolgok utáni kíváncsiság", mely az akkori társadalomra jellemző sajátos viselkedési forma. Ezután a modernizálódott városi lakosság egyik kedvenc találkozóhelyéről, a népszerű szórakozó negyedről, Asakusa-ról következik egy összefoglaló, mely városnegyed sokszor felbukkan Ranpo novelláiban. Majd a harmadik fejezetben, Edogawa Ranpo műveiben megjelenő erotikus és groteszk elemek kerülnek elemzésre, olyan szempontok szerint, mint a rejtőzködés, a homoszexualitás, és a fetisizmus. Az álcázás szempontjából a *Ningenisu* (*Emberszék*) és a *Yaneura no sanpousha* (*A padlást járó szörnyeteg*) novellákat vizsgálom, előbbiben a fotelben bujkáló férfi alakját, másodikban a padlásról leskelődő ember jellemét veszem szemügyre. Homoszexualitásra utaló elemeket a *Kotou no oni* (*Az elhagyott sziget démona*) misztikus regény világának főszereplőinek tetteiben keresek. Különböző fétisekre utaló motívumokat az *Imomushi* (*A hernyó*) karjaitól és lábaitól megfosztott hadirokkant szörnyű tragédiájában, és az *Oshie to tabi suru otoko* (*A brokátképpel utazó férfi*) szürreális történetében kutatom, ahol utóbbiban, a kép nőalakjába szerelmes férfi maga is a festmény szereplőjévé válik.

Végül a dolgozat utolsó részében, az író műveinek modern kori feldolgozásairól esik egy-két szó, ezzel jelezve, hogy manapság is mennyire népszerűek ezek a vérfagyasztó, sötét erotikával megfűszerezett történetek.

Mecenatúrás tevékenység a korai Tokugava-korban és a reneszánsz kori Magyarországon

TORMA ÁGNES
Keleti nyelvek és kultúrák BA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. FARKAS ILDIKÓ, EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

Mind a korai Tokugava-korban,[1] mind pedig a Hunyadiak korában felértékelődött a műveltség szerepe, határozott igény mutatkozott egy eszményinek tekintett kor szellemisége iránt Japánban és Magyarországon egyaránt. A Tokugavák korának véleményformáló elitje a kínai Han-kor (i. e. 206–i. sz. 220) uralkodóinak erényes példázatait tanulmányozva formálta meg saját világképét, mely az európai ókori szerzőket felfedező humanisták felfogásához hasonlóan ugyancsak racionális és emberi eszközökkel megragadható egységet képezett. E neokonfucianista felfogás hasonlóságokat mutat a világ megismerhetőségét igenlő reneszánsz humanista gondolkodással. A korai Tokugava-kori konfuciánus etika, valamint a XV. századi Magyarországon a humanizmus előtérbe tolásával egyaránt egy korábbi ideológiai irányzat, illetve etikai normarendszer „kölcsönvételének" lehetünk tanúi. Míg Japán esetében a magát *Mennyei Birodalom*nak tekintő Kína lett ismét az igazodási pont, addig Vitéz János és Corvin Mátyás Magyarországán a hellenisztikus és a Római Birodalom kulturális örökségét dicsőítették. A Han, illetve a római mitikus uralkodók és az általuk gyakorolt erényeket felfedezve Tokugava sógunok, valamint Mátyás az erények propagálójaként uralkodhatott. A konfuciánus *állandó erények*, mint a mértékletesség, hűségesség, igazságosság, bölcsesség és emberiesség példaértékűnek tekintése a Tokugava korban hasonlóságot mutat a XV. századi reneszánsz azon etikai rendszerével, melyben az említettekkel rokon arisztotelészi erényeket – a *temperantiat, prudentiát, fortitudot, iustitiát* – becsülték nagyra.

Ezen erények előtérbe helyezése figyelhető meg a dolgozatban vizsgált egy-egy korabeli képi ábrázoláson. Mind a nagojai erényes Han uralkodók jelenetei, mind pedig a Vitéz János terve alapján készült esztergomi (reneszánsz szellemben fogant) allegorikus erényalakok megrendelőik etikus életét és az uralkodóhoz kötött hűségét hivatottak bizonyítani. A hasonló szellemiségben fogant nagojai és esztergomi ábrázolások saját koruk szellemi és stílusbeli eklatáns példájaként összevetésre kínálják magukat, annál is inkább, mert koruk és témájuk egyedüli képviselője maradtak fenn az utókor számára mindkét esetben.

[1] Tokugava Iejaszu 1603-ban kezdődő sóguni uralmától

A húrok esete a hangolókulccsal

TÓTH TAMÁS
Japanológia MA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. FARKAS ILDIKÓ, EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Japanológia Tanszék

Sokat vitatott probléma a kollektivizmus és az individualizmus kérdése. A korábbi nézetekkel ellentétben én a kollektívan és egyénileg realizált értékeket nem csupán egy egy-dimenziós skálán próbáltam szemlélni, hanem több rétegben, párhuzamos hatás és ellenhatás funkciójában. Ezen elmélet szerint, ha egy társadalom túlzottan nagy fókuszt helyez a kollektivista értékekre, mint ahogy a japán társadalom is, mely a szakrális kollektivizmus alapesetének tekinthető, meg kell jelennie implicit, vagy látens módon egy ellenhatásnak, amit én látens individualizmusnak nevezek. Az általam vizsgált szociálpszichológia szemszögéből a látens individualizmus, a tudatalattihoz kötődő elvont motivációkként jelentkezik: Elfojtott vágyódás vagy extrém kitörések formájában. Az ilyen eseteket próbáltam meg felgöngyölíteni a japán történelem és kultúra kontextusában. Megközelítésem bizonyítása számos pillérrel rendelkezik.

Az elsőt az apolitikus japán vallásosság adta, melyen belül a Zen buddhizmus individualisztikus elemeire és kulturális hatására koncentráltam.

A másodikat a látens individualizmus kialakulásával kapcsolatban, az újra fókuszált becsületelvüség, és az extrém individualizmus irányába mutató vágyódás jelentette. Amihez a 47 Rónin történetét, a szeppukut és a kettős szerelmi öngyilkosságot övező rajongást állítottam példaként.

A harmadik felgöngyölítése során az irodalmi műalkotásokban megjelenő művész, mint individuum és társadalom, mint kollektíva közti konfliktusnak jártam utána. Megvizsgálva műveket, és művészi életpályákat.

Végül pedig a modern korban tapasztalható egyéb megjelenési formáit, mint a popkultúrális héroszokat, a karaokét, vagy a fogyasztói kultúrát vizsgáltam.

A dolgozat végeztével a legújabb szociológia trendeket is bemutatom a kérdéskört illetően, valamint levonom a végkövetkeztetést.

Szíria tengerparti régiója a mamlúk korban – adalékok egy régió hanyatlásának történetéhez

ZSIDAI ZSUZSANNA
Arab–történelem szak, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MAJOR BALÁZS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Orientalisztikai és Ókortörténeti Intézet

A szíriai tengerparti régió, amely mint a Közel-Kelet egyik mediterrán kapuja mindig is fontos szerepet játszott a történelemben, a legújabbkor előtti utolsó virágkorát a keresztes korban élte. A keresztes államokat megdöntő mamlúk hódítás során és az azt követő időszakban a régióban olyan hanyatlás felé induló folyamatoknak lehetünk tanúi, amelyek a későbbiekben is jelentős hatással voltak a vidék életére. A szíriai partvidék ilyen irányú részletes vizsgálata eddig elkerülte a kutatók érdeklődését, azonban több munkában is értékes adatokat találhatunk a kérdéssel kapcsolatban. Ezen munkákban két olyan megállapítás szerepel, amely a szíriai partvidék mamlúk kori történetének közelebbi vizsgálata után kiegészítésre szorul: az egyik megállapítás Y. Frenkel azon állítása, mely szerint a Latin Királyság összeomlását követően a régió vidéki falvainak és földművelőinek helyzete nem változott meg drasztikusan. A másik megállapítás J. Waterson nevéhez fűződik, aki szerint a mamlúkok pacifikációs céllal rombolták le a partvidék városait és erődjeit, nehogy a keresztények később egy újabb hadjárat bázisául használhassák azokat. A dolgozat a rendelkezésre álló források alapján részletesen taglalja azokat a tényezőket, amelyek áttekintésével e megállapítások kiegészítésére törekszik. A munka vizsgálja a mamlúk hódítás menetét, a tengerparti erődök, városok és a vidék hanyatlását, valamint a régió alapvetően nem szunnita népességét célzó reiszlamizációs törekvéseket, melyek a gazdaság visszaesésére is nagy hatással voltak. A fentebb említett folyamatoknak az elemzése után felvetődik annak a lehetősége is, hogy az alapvetően katonai szempontokat prioritásként kezelő mamlúk elit a szíriai partvidéken húzódó erődök és városok lerombolásával és az áttelepítésekkel egy olyan terület kialakítását tartotta szem előtt, amely ütközőzónaként egyfajta védelmi funkciót töltött volna be az esetleges támadásokkal szemben. A tanulmány összefoglalása a Braudel-i „hosszú időtartam” keretébe helyezve mutatja be azt a folyamatot, amely a szíriai partvidék belső struktúráinak átalakulásához vezetett.

ÖSSZEHASONLÍTÓ IRODALOMTUDOMÁNY

Kert(b)irodalom
Hypertextuális érintkezések Hajnóczy Péter és Malcolm Lowry szövegvilágában

BAGI ANITA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CSERJÉS KATALIN,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

A dolgozat alapját egy megkérdőjelezhetetlen hypertextuális kötelék adja: Hajnóczy Péter Malcolm Lowryhoz fűződő „irodalmi viszonya". A vizsgált művek a következők: Malcolm Lowry: *Vulkán alatt*, Hajnóczy Péter: *A herceg, Dinamit.* A kutatás célja egy, a három művet átszövő szimbolikus „szöveg-háló" felfejtése. Az interpretáció Lowry műve felől indul, és Hajnóczy írásai felé tart. A kiindulópont egy emblematikus idézet a *Vulkán alatt*-ból, mely explicit módon szerepel Hajnóczy *Dinamit* című monodrámájában, valamint hipotézisem szerint implicit módon *A herceg* című írásában is: *„Le gusta este jardin que es suyo? Evite que sus hijos lo destruyan!" – „Tetszik ez a kert, amely az Öné? Vigyázzon, hogy a gyerekek ne tegyék tönkre!"* A dolgozat a hypertextuális kontaktus milyenségére kérdez rá: miért épp ez az idézet jelenik meg Hajnóczy Péter műve(i)ben; milyen jelentések kapcsolódnak a kijelölt szövegrészhez a vizsgált művekben; van-e funkcióbeli egyezése az idézeteknek a különböző kontextusok ellenére; mi a beidézés módja és célja Lowry, és mi Hajnóczy esetében – ezen kérdések megválaszolására tesz kísérletet a tanulmány. Az értekezés elméleti hátterét elsősorban Gérard Genette *Transztextualitás*, illetve Lucien Dällenbach *Intertextus és autotextus* című munkái alapozzák meg. A dolgozat célja az idézetben is megjelenő kert-gyermek fogalmak összefüggésének és egymásba érésének bemutatása; bizonyítása annak, hogy Hajnóczy Péter és Malcolm Lowry irodalmi kapcsolódásainak vizsgálata nem merül ki az *M* című elbeszélés értelmezésével. Új perspektíva nyújtása Hajnóczy Péter műveinek vizsgálatához, melynek aktualitását és indokoltságát e téma szakirodalmában jelenlévő hiány is megköveteli.

„A közönség nevet, az elnök komor arccal néz maga elé” F. T. Marinetti előadása a Magyar Tudományos Akadémián

DOBÓ GÁBOR
Irodalom- és kultúratuomány MA – UNIFI, LM-37, Studi Bilaterali Italo-Ungheresi MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet és Università degli Studi di Firenze

TÉMAVEZETŐ: DR. TVERDOTA GYÖRGY, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

A dolgozat egyetlen esemény, Filippo Tommaso Marinetti, a futurizmus megalapítójának és mindvégig vezéregyéniségének, 1931-ben a Magyar Tudományos Akadémián tartott rendhagyó előadásának feldolgozására vállalkozik. Saját jelentőségén több szempontból túlmutató fellépésről van szó, amely nem csak azért fontos, mert képet ad a harmincas évek igen ellentmondásos megítélésű olasz futurizmusáról, de az alig vizsgált magyarországi „avantgárd utáni” avantgárd-befogadásának is tanulságos pillanata.

1931-ben, négy évvel a híres „Kettészakadt irodalom” vita után, amelyben Berzeviczy Albert, aki Marinetti előadásának idején többek között a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, cinikusnak nevezte Adyt, meghívja Budapestre a futurista vezért. Berzeviczy persze az akadémikus Marinettit hívta – de a futurista jött. Hangutánzó költemények, az elavult művészettel történő leszámolás, futurista konyha – csak néhány pont az MTA-n tartott Marinetti-beszédből, amelyhez a fasiszta rezsimmel szorosabb kapcsolatot kialakítani kívánó magyarországi hivatalos fórumoknak lehetőleg támogatóan kellett viszonyulniuk Különös helyzet: az avantgárd szimpátiájú vagy legalábbis modernség párti tudósítók nem győznek az Akadémián és az egykori könyvtárgyújtogató költőn gúnyolódni, míg az egyébként konzervatív irodalmi ízlésű sajtó arról ír, mennyi művészet van abban, ahogy Marinetti eljátssza, hogyan örül a szagoknak farkaskutyája.

Marinetti eddig lényegében feltáratlan magyarországi jelenlétének vizsgálata alkalmat ad egyben arra is, hogy kitérjek az olasz futurizmus két háború közötti igen összetett és ellentmondásos helyzetére, az irányzat újszerű kérdésfelvetéseire, és a rendkívül provokatívnak bizonyuló előadás kapcsán kirajzolódó magyarországi befogadói erővonalakra.

Közelítések Franz Kafka parabolikus poétikájához

ÉLES ÁRPÁD
Összehasonlító irodalomtudomány, IV. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. FRIED ISTVÁN, PROFESSOR EMERITUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

A sokak által olvasott, a XX. századi világirodalmi kánon nagy részére hatást gyakorló, az irodalmi recepció sokágú érdeklődését kivívó Franz Kafka munkássága mindmáig kérdéseket vet fel az értelmezés során. A nagyszámú, és eltérő alapállású recipiáló kedv miatt nehéz dolga van annak az értelmezőnek, aki manapság egy, vagy több tanulmány tárgyaként a szerzőt választja. Az általam leírtak éppen ezért egy szűk nyelvi területre korlátozzák a szövegek által implikált jelentések halmazát – a huszadik századi regény fogalmának fejlődésében hagyományteremtőként regisztrált szövegek, *A per*, *A kastély* stb. nemcsak terjedelmi okok miatt, hanem bizonyos ismeretelméleti szempontoknak köszönhetően a tanulmányban csak illusztratív, a mondanivaló szempontjából alkalmi párhuzamokat példázó szöveghelyekként szerepelnek. A kafkai regény vonatkozásai helyett a diákköri dolgozat érdeklődésének fókuszába bizonyos nyelvi-ismeretelméleti modellek kerülnek; alapállása szerint egy, a szerző prózai munkásságában koherenciát teremtő szellemiség jegyében jár el az interpretáció során. A parabola fogalmának tárgyalásakor felvetődnek bizonyos történeti társulások: a kafkai irodalmi érdeklődés irányultságai szerint, melyek folyton a történeti megelőzöttség tényét látszanak hangsúlyozni, az értelmezésben helyet kapnak korábbi rövid prózai szöveghelyek. Walter Benjamin sokak számára irányadó parabola-értelmezése mellett, a parabola metareflekív aspektusaira koncentráló dolgozat a szövegeket narratív és hermeneutikai szempontból vizsgálja. Az általam leírtak az elméleti vonatkozások mellett komparatisztikai szemléletről tanúskodnak, ezért a dialogicitás jegyében a Kafka-szövegek irodalmi megelőzöttséget példázó pontjait a modern parabolák ismereti-nyelvi, nyelvi-kulturális tulajdonságaival egyezteti az értelmezés során.

Szimbólum és allegória, képzelőerő és fantázia Coleridge „Luther" című esszéjében

HERCZEG SÁRA
Magyar nyelv és irodalom Ma, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FOGARASI GYÖRGY, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

A dolgozatban vizsgált problémakör kiindulópontját a S. T. Coleridge „Luther" című esszéje képezi. E szöveg köré csoportosítom – Coleridge prózai művei közül – többek között *Az államférfi kézikönyve – A szimbólum és az allegória,* az *Aids to reflection – A szimbólum és az allegória,* valamint a *Biographia Literaria, XIV. fej – A képzelőerő és a fantázia* című szövegeket, ezzel segítve a kiinduló szöveg értelmezését, új jelentésekkel világítva meg azt. A kiválasztott szövegek összeolvasását azért tartom termékenynek, mert míg a kiinduló szövegben a szerző egy-egy erősen terhelt jelentésű fogalmat – mint a szimbólum, az allegória, a képzelőerő, a fantázia – magától értetődőként használ, addig a többi szövegben definiálja is ezeket. Úgy gondolom, hogy a kiinduló szöveg értelmezése ezeknek a definícióknak a kibontása nyomán lehetséges, tekintve, hogy a definíciók esetenként lényegesen eltérnek a fogalom mai jelentésétől.

A szoros olvasás módszerével dolgozom, célom az ok-okozati kapcsolatok és a fogalmi rendszer feltárása és a *Luther*nek ennek mentén való értelmezése, a vizsgálat központi fogalmainak, a szimbólum és az allegória és a képzelőerő és a fantázia oppozícióinak feltárása. A dolgozatban foglalkozom a problematizált fogalmak Coleridge korabeli értelmezéseire, ezeknek az értelmezéseknek az eredetére és ezeknek a jelenkor terminológiájától való eltérésére. Így kirajzolódik a fogalmaknak egy olyan jelentése, mely a mai olvasattól nagyban eltér.

Irodalmi hagyományok találkozása William Golding *A Legyek Ura* című regényében

HORVÁTH ZOLTÁN DÁVID
Magyar BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FOGARASI GYÖRGY, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozatom gerincét egy speciális megközelítésmód képezi, amely William Golding sokat elemzett/vizsgált regénye, *A Legyek Ura* kapcsán felmerülő leglényegesebb problémák – jelesül a társadalom-leíró funkció, a narráció többlettartalma, az izoláltság jelensége, szoros párhuzamban a sziget-szimbolikával mint a társadalom-modell megtestesítőjével stb. – megoldás-lehetőségeit kutatja, miközben két kapcsolódó irodalmi tradíció egymásra olvasásával hoz létre egy metszéspontot, amely felől a téma tárgyát képező műalkotást boncolja, az így létrejövő új szempontok (vagy szempontrendszer) eredményeként – remélhetően – újító meglátásokkal és következtetésekkel egészíti ki a regény nyomán eddig kialakult diskurzust.

A két hagyomány közös pontjai adnak lehetőséget azon eshetőségek feltérképezésére, amelyek tükrében a Golding-szakirodalom csorbáinak minősülő – eddig nehezen bizonyított – tételeit annak dacára lehet kijavítani, hogy közben a múltban született eredményekre – a konstruktív előrelépést biztosítandó – épít dolgozatom, semmint hogy szétrombolja azokat.

Az első irodalmi hagyomány, a kalandregények világa egy konkrét előszöveg, R. M. Ballantyne A korallsziget című munkája kapcsán problémamentesen illeszthető az elemzésbe (ehhez érintőlegesen kapcsolódik e szépirodalmi örökség néhány további alkotása is), míg a másik vonal, az (anti)utópia-irodalom szintén joggal merül fel, hiszen e tradíció számos vonását viseli magán A Legyek Ura, nem csak stilisztikai, hanem strukturális, valamint tematikai szempontból is.

Ahol e két irány találkozik, ott a mélyen érzelmes, de mégis mindvégig az objektivitás hangnemét tartó, a társadalmi meglátásokra nyitó, azokat érzékenyen becsben tartó William Golding művét látjuk magunk előtt: innen nézve egyszerre lehet a fentebb említett problémákra választ találni (azaz: a kutatás irányai egymást is segíthetik), mi-közben a teljes Golding-életmű egyes alkotásainak lényegi közös vonásai is felsejlenek.

Darstellung der Hysterie in A. Schnitzlers „Fräulein Else" und in Ch. P. Gilmans „The Yellow Wallpaper"

HUBA DOROTTYA SAROLTA
Angol–német, végzett hallgató
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BOGNÁR ZSUZSA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

A következő pályamunka két, körülbelül azonos korban, a századforduló környéken, íródott, és hasonló témájú mű összehasonlítása: Arthur Schnitzler „Fräulein Else" és Charlotte Perkins Gilman „The Yellow Wallpaper" című elbeszélésének. Mindkét mű „Én-perspektívából" írja le, hogyan roppan össze a főhősnő a társadalmi nyomás alatt, mivel az ellentétes a saját vágyaival.

Angol-német szakos hallgatóként ismerkedtem meg a két rövid elbeszéléssel, és olvasásuk után merült fel bennem a gondolat, hogy tematikájuk és stílusuk lehetőséget nyújtana egy összehasonlító elemzésre.

Dolgozatomban elsősorban arra a szempontra koncentráltam, milyen hasonlóságok és különbségek fedezhetőek fel a két mű között, és ezek milyen okokra vezethetőek vissza. Az elemzés ezen felül azt is vizsgálja, hogy a pszichológiai, lelki összeroppanás hogyan mutatkozik meg a két szereplő kifejezésmódjában és nyelvhasználatában.

„Szedd össze magad” A kultuszok mögött (Sylvia Plath *Az üvegbura* és Tóth Krisztina *Vaktérkép* című műveinek összehasonlító elemzése)

JOVÁN KATALIN
Magyar–történelem tanári, MA II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. TAKÁCS MIKLÓS,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

A dolgozat célja, hogy Tóth Krisztina *Vaktérkép* című alkotásának elemzésével felmutassa azokat a jelentéseket, melyek Sylvia Plath *Az üvegbura* című regényének újraértésében relevánsak. A vizsgálat feladata, hogy kapcsolódási pontokat találjon a két szöveg között, és így a késő modern próza e kanonikus pozíciójú műve produktív olvasatot kapjon a Tóth Krisztina-novella távlatából.

A kutatás komparatisztikai szempontokat követve felvázolja *Az üvegbura* hazai recepcióját, melynek alakulása, változása igazolja annak a magyar irodalmi hagyományban is kanonikus helyzetét. A *Vaktérkép* szövegvilágában a nyelvi megelőzöttség kérdése és az egységes szubjektum illúziójának problémája kerül a fókuszpontba, melynek bizonyítékai (a *vonal,* a *bura* metaforája, a test megjelenítése, a megszólalás és a némaság kérdése) produktívan értik újra a Plath-regényt.

A kutatás előképe egy potenciális újraértési folyamatnak, amely *Az üvegburá*t övező, s a megértését gátló kultusz lebontásával egy összetettebb, számos jelentésréteget felmutató szövegolvasást tesz lehetővé.

A szőttes és a szöveg textúrája: Arachne Ovidius *Átváltozások* VI, 1–145.

KALOCSAI ZITA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DARAB ÁGNES, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

Úgy gondolom, hogy Ovidius fő művében, az *Átváltozások*ban központi szerepet kap Arachne története. Nemcsak a kiválasztott mítosz tartalma sugallja ezt a központi szerepet, hanem a mű felépítése, struktúrája is. Átváltozás mítoszról s egyben aitiológiai mítoszról, a pók eredetmítoszáról, illetve annak költői megfogalmazásáról van szó.

A mítosz ugyanakkor nem csupán aitológiai, hanem vetélkedés-történet is, amelyben a szövés istennője, Minerva és ennek a mesterségnek felülmúlhatatlan halandó képviselője, Arachne kel versenyre egymással. Egy istennel vetélkedni az antik ember gondolkodásában egyenlő volt halandó mivoltunkból ránk szabott határaink átlépésével, amit *hübrisz*nek neveztek. Az *Átváltozások* számos ilyen tartalmú történetet is tartalmaz, ezért Arachne mítosza a *hübrisz*-történetek kontextusába is beilleszthető, és abban is értelmezésre szorul.

Tovább szűkíti s egyben tágítja az összefüggések körét, hogy az Arachne-történet művésztörténet. Bár nem ez az egyetlen mítosz, mely vetélkedés- és művésztörténet is egyben, viszont ez az egyetlen, melyben a vetélkedő művészek közül a halandó győzi le halhatatlan ellenfelét. Minerva csak hatalmával tud Arachnén felülkerekedni, hiszen a verseny végére kiderül: esztétikailag, művészileg és erkölcsileg a lány egyaránt győzelmet arat az istennő felett. Számomra azért éppen ez a mítosz a legkiemelkedőbb, mert a hatalmas isteneken itt mégiscsak diadalt arat egy halandó m ű v é s z .

Ovidius – mint minden antik költő – a mítoszok segítségével a maga világát és abban a maga emberi és művészi lehetőségeit értelmezte. Dolgozatomban annak bemutatására teszek kísérletet, hogy Ovidius hogyan és miért formált az aitológiai mítoszból vetélkedés-történetet és művész-történetet. Az ovidiusi szöveg elemzésével és a szöveg kínálta kontextusokban történő értelmezésével azt kívánom megmutatni, hogyan tette Ovidius Arachne történetét legszemélyesebb emberi – művészi mondanivalójának a megfogalmazásává.

A közvetlenség illúziója

KÁNTÁS BALÁZS
Irodalom- és kultúratudomány MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KULCSÁR SZABÓ ZOLTÁN,
EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Dolgozatomban Paul Celan költészetének egy megítélésem szerint igen fontos, ugyanakkor aktuális aspektusával, a medialitással és a médiumokkal foglalkozom. A költő ismert és kevésbé ismert verseiben példákat keresve azt igyekszem vizsgálni, milyen médiumokra történő utalások fordulnak elő Celan hermetikus lírájában, illetve ezekből milyen következtetéseket lehet levonni a szerző medialitás-szemléletéről, médiumokhoz való viszonyáról, már amennyiben lehetséges egyáltalán egy ilyen egyértelmű medialitás-szemlélet körvonalazása a celani költői életművön belül.

A médium és a medialitás fogalmának lehető legtágabb definícióját használom, részint Marshall McLuhan, részint Kittler nyomán haladva. A dolgozat vizsgálja többek között Celan lehetséges nyelvhez, íráshoz/irodalmi szöveghez, zenéhez, optikai és elektronikus médiumokhoz való lehetséges viszonyát, ezek alapján fenntartva egy olyan elméleti hipotézist, mely szerint a szerző költészetének végcélja nem más, mint az emberi nyelvet, a sokszoros közvetítettséget meghaladva, azon mintegy túllépve eljutni egy magasabb rendű, adott esetben közvetlenként, vagy legalábbis a közvetlenség illúziójaként értelmezhető kifejezési formához.

„Short fiction” és „фантастический рассказ”: E. A. Poe „A fekete macska” és F. M. Dosztojevszkij „A szelíd teremtés”

KOVÁCS ZSUZSANNA
Magyar BA, III. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. REGÉCZI ILDIKÓ, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Magyar Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet

A dolgozat témája Dosztojevszkij „A szelíd teremtés” és Poe „A fekete macska” című elbeszélésének komparatív megközelítése, a két alkotói világkép és módszer közötti azonosságok és eltérések vizsgálata, a novellák narratológiai szempontú elemzése.

A dolgozat a novellák műfaji besorolásának problémáiról és lehetőségeiről szól főként: többek között a bűnügyi történet és a menippea műfajának kérdéseiről is. Dosztojevszkij maga ad támpontot „A szelíd teremtés” műfaji megközelítéséhez, így a dolgozat ez alapján tárgyalja a mű fantasztikus irodalomba való beillesztésének nehézségeit, szemben a műfaj egyik klasszikus alkotásával, a Poe-elbeszéléssel. Előtérbe kerül a valóság és a fantasztikum kérdése, a fantasztikum forrása az írók munkásságában.

Dosztojevszkij és Poe alkotásainak műfaji egybevetése után két kisebb kitekintő következik, melyek további lehetőségeket mutatnak meg a novellák összehasonlítása kapcsán.

Elsőként „A fekete macska” és „A szelíd teremtés” közötti tematikus egyezésekből kiindulva (a feleséggyilkosságban való jogi és morális értelemben vett részesség) a szerzők bűnhöz fűződő viszonyára kerül a hangsúly.

Végezetül rövid áttekintést ad a dolgozat a két novella narrációs technikájának azonosságairól.

Archetípus-rombolás és -építés az antik Medúza-szimbólum megismeréséhez

NAGY FRUZSINA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FOGARASI GYÖRGY, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS ÉS
TÓTH ÁKOS, TUDOMÁNYOS MUNKATÁRS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

A dolgozat célkitűzése olyan értelmezési szempontok felvetése, amelyek kibővítik illetve átírják vagy teljesen új nézőpontokat nyújtanak az antik nőalak megismeréshez. A szimbólumról elmondható, hogy nagyon sokoldalú, mai napig vitatott és népszerű motívumként szerepel a különböző tudományágak diskurzusában. A Medúza-toposz rövid kultúrtörténeti és irodalmi megjelenéseit követően az elemzés középpontjába az angol romantikus költő − Shelley – ekphrasztikus versét állítottam, amelynek témáját az antik szimbólum és az erről festett Leonardo da Vinci kép szolgáltatja. A festmény archetipikus médiumként történő interpretációja, amely összeköti a szimbólumot és a vers-olvasót, annak a megfontolásnak nyit teret, hogy végiggondoljuk, mennyiben változik meg a kép, amikor a vers kontextusába kerül. A költő múzeumi látogatása, a műtárgy és nézője között létrejött kapcsolat, árulkodó nyomokat hagyott az ekphrasztikus beszédszituáción. A képleírás elméleti szakirodalmából főként W.J.T. Mitchell álláspontját emeltem ki és használtam fel saját értelmezésem megalkotásához, mely a cím által kijelölt nézőpontból elindulva Shelley Medúzájának kicsinyítő tükör-alapú újraértelmezéséig vezet. A vers elemzése kultúrtörténeti szempontok figyelembevételével kínál megfontolásra egy új módszert, amely remélhetőleg bebizonyítja, hogy valójában mi is szolgáltatja a Medúzától való rettegés igazi okát, és reményeim szerint nem lezárja az értelmezést, hanem inkább interpretációk sorát lesz képes megnyitni.

A *groteszk* mint a metaforikus folyamat megteremtője a *Pétervári elbeszélések* szövegeiben

PÁPAY SZANDRA
Magyar nyelv és irodalom MA, I. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. HORVÁTH GÉZA, EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

A *Pétervári elbeszélések* novellái, a groteszk és a fantasztikum eszközeinek felhasználásával lehetőséget nyújtanak a fabula látszólagos redukáltságából adódó komikus olvasatra. A gogoli szövegszerkesztés azonban egy olyan hagyományt mozgósít, mely az így életre hívott komikumnak fontos poétikai funkciót tulajdonít. Dolgozatomban a gogoli szövegműködés egyik legfontosabb eljárásának, a *groteszk*nek a gyökereit vizsgálom, valamint azt, hogy milyen funkciókat tölt be ez a jelenség a novellák felépítésében.

A gogoli komikumból kiindulva adekvátnak tartom a *groteszk* összekötését az ősi nevetéskultusszal és a szatírával, melyet Bahtyin fejtett ki részletesebben. A *nevetés* mindig a váltásnak a pillanatát rögzíti, mely magába foglalja a régi halálát és az új születésének pillanatát. A *groteszk* elbeszélés így egy olyan elkülönülő beszédszférát teremt, mely újfajta jelentésrétegeket kölcsönöz a szövegeknek. Érdemes tehát megvizsgálni, miként befolyásolja a *groteszk* a *Pétervári elbeszélések* szövegében kiépülő motivikát, illetve hogyan válik-e jelenség a szemantika folytonos újrateremtésének eszközévé.

Dolgozatom második részében az így megalapozott vizsgálat eredményeit felhasználva próbálom reinterpretálni *Az orr* című novellát a motivikus, az elbeszélői és a nyelvi szinteket egyaránt figyelembe véve. A három szint egymásra utaltságában történő vizsgálata teljesebb képet adhat a gogoli szövegszerkesztésről, s a *különös* narráció funkciójáról.

Кентавр и конелюд: поэтическая близость идеологических крайностей

SERES NOÉMI
Olasz–orosz, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Szlavisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZIGETHI ANDRÁS, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Szlavisztika Intézet

Az olasz és az orosz futurizmusnak, mint az irányzat két legjelentősebb ágának némileg anakronisztikusnak tűnő összevetését történelmi utóéletük ellentmondásossága és az irodalomtudományban ebből következő ideológiai megközelítés túlsúlya indokolhatja. Így kutatásom induktív jellegű, tehát az elemzés a poétikától az ideológiai és filozófiai következtetések felé irányul, a tabudöntögetés szándéka nélkül, de a retrospekció helyzeti előnye által biztosított lehetőség kihasználásával.

A komparatív elemzés módszerével élve tettem vizsgálat tárgyává a kiáltványok, majd a kiválasztott irodalmi művek szövegét, hogy a korszak változásait, problémáit, jellemzőit eszmei, esztétikai és művészetfilozófiai vonatkozásban tanulmányozhassam a két közeg rokon és eltérő vonásainak összefüggésében.

Az orosz és olasz futurizmus látszólag igen eltérő történelmi, politikai, kulturális közegben született meg, így legfőképpen az irodalom területén megmutatkozó közös nyelvi és formai jegyek mélyebb genetikai (kulturológiai, antropológiai) gyökerekre utalhatnak. A futurizmus, mint a kultúra civilizációba fordulásának, fáradásának egyik előfutára szimptomatikus jelenségként vizsgálandó. Az olasz és orosz irodalmi élet a XIX–XX. század fordulóján igen problematikus, homályos, egy olyan átmeneti időszak, melyben sokan a művészet krízisét vélték felfedezni A művészet krízise, ami jórészt a futurizmussal egy időben vette kezdetét, napjainkban sem tekinthető meghaladottnak. A kultúrának Spengler által említett elkötőszövetesedése, civilizációvá válása, a minőség-mennyiség korreláció arányainak megbomlása is a futurista művek poétikai vizsgálatára indítja a téma kutatóját, az elemzések pedig arra engednek következtetni, hogy a két kulturális közegben megmutatkozó jobb- és baloldali ideológiai szélsőségek egyaránt a szerves kulturális fejlődés megbomlásának külső megnyilvánulásai, társadalommorfológiai jegyei, melyeknek adekvát értelmezése a kiváltó okok meghaladásának is elengedhetetlen feltétele.

Mi is az *AL*?

SÓS DÓRA GABRIELLA
Irodalom- és kultúratudomány MA, II. évfolyam– szabad bölcsészet BA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KÉKESI ZOLTÁN,
TUDOMÁNYOS SEGÉDMUNKATÁRS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

Kutatásom témája az *AL* (*Aktuális Levél*) művészeti szamizdat folyóirat, mely az avantgárd-alternatív-underground szcéna egyik fontos megnyilatkozási fóruma volt 1983–85 között, s az adott kor és közösség érdeklődésének, gondolkodásmódjának, művészi eljárásainak egyedülálló dokumentuma, miközben kiemelkedő művészi értékkel bír. Komplexitásának megfelelően bemutatását több szempontból is megkísérlem. Felvázolom tágabb történeti kontextusát (szamizdatirodalom, egyéb művészeti szamizdat, politikai jelentések), megvizsgálom a folyóirat koncepcióját a kezdetektől a lap megszűnéséig. Leírom a lapkészítés gyakorlati oldalát az anyaggyűjtéstől a terjesztésig, s kitérek utóéletére, hatására. Megvizsgálom formai tulajdonságait (tipográfia, szerkezeti felépítés), valamint elemzem a tartalmát tematikus és műfaji szempontból. Végül áttekintem a rokonságát bizonyos fogalmakkal (könyvmunka, mail art, konceptualitás, Fluxus, fanzine). Dolgozatommal igyekszem egy értékes kordokumentumra felhívni a figyelmet, és megvilágítani egy művészetileg összetett, politikailag problematikus korszakot. Ehhez felhasználom a rendelkezésre álló szakirodalmat, feltérképezem az akkori művészeti szamizdat folyóirat-irodalmat, és információt kérek az Artpool Művészetkutató Központban, majd mindezt analízisnek vetve alá kísérlem meg az *AL*-t bemutatni koncepciója szempontjából, történeti megvalósulásában, esztétikai oldaláról egyaránt.

Amikor a kígyó a saját farkába harap
Lev Tolsztoj és Ljudmila Ulickaja, ahogyan Viktor Jerofejev látná

TÓTH ESZTER TÍMEA
Magyar MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. V. GILBERT EDIT, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

A Tolsztoj műveiben megjelenő kapcsolathálók értelmezése kiemelve a nő és férfi viszonyát, összevetve azokat a napjainkban is alkotó Ljudmila Ulickaja regényeiben jelen levő nő és férfi között fennálló kapcsolattípusokkal. A szenvedély pusztító erejére világítanak rá példáim. A szerelemnek része, de szerelem nélkül üres, sivár, lélektelen az előbbi. A szerelmi szenvedély természetében ott feszül – annak akár szó szerint is halálos – pusztító ereje. Humanizálása, megszelídítése örök kérdés, kétely tárgya. Tolsztoj egyik hősét ennek szellemében tragikusan feláldozza – ő a másik kihűlő érzéseinek, üres szenvedélyének mártírja. Másikukat kimenekíti, mert el tudja életét kormányozni a szenvedélyek vizéről. Kései regényének főhősei pedig változnak, egymáshoz alakulnak a szenvedély romboló erejét kiiktatva, vezeklésükkel, életükből. Ulickaja Másája nem tudja egyeztetni életének minőségeit, értékeit, és elég a szenvedélyben, amit Butonov táplál, akiben a testi érzékenységen, igazságérzeten és szolidaritáson túl, amelyeket hivatás-választásában nyilvánít meg, a cselekmény idejében kezd formálódni a lelki viszonyulás, mintegy megjelenik a lélek helye, de későn: ez Mását már nem menti meg.

Jelen van azonban egy, az eddigiektől gyökeresen eltérő nézet is, amely meghatározhatja az általam elemzett szerzők műveinek megítélését, megmaradnak saját egyéniségüknél, saját hangon szólalnak meg, egyikük a XIX. század nyelvén, másikuk, őrizve a XIX század hagyományait, mégis új hangot megütve gondolkodik elődeiről és hoz létre ezáltal egy új értelmezői kört, amely körben sok külön hang szólal meg egy közös nyelven. A hangok hangszínek eltérő elemzési szempontok egy klasszikus életmű újraíródása kapcsán jönnek létre és megjelennek Jerofejev életművében is.

A kép és a szó viszonya Balzac „Sarrasine” című novellájában

TURBUCZ ESZTER
Magyar nyelv és irodalom MA, II. évfolyam
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. HORVÁTH GÉZA, EGYETEMI DOCENS
Pannon Egyetem MFTK, Magyar Irodalomtudományi Tanszék

Balzac egyik kevésbé közismert, ám – Roland Barthes mintaolvasata révén – a posztstrukturalista irodalomtudomány középpontjába került szövegének reinterpretációjával az irodalom egyik alapvető kérdését igyekszem problematizálni. A „Sarrasine” központi problematikája – olvasatomban – a szerzői aktus és az olvasói befogadás aktusának színrevitele. Ezt demonstrálja a szereplő, a narrátor és a szerző metaforikus azonosíthatósága, amelyek a szöveg narrációjának vizsgálatával alátámaszthatók. A szöveg mitikus pretextusai között olyan, a romantika alapmítoszainak számító szövegek elemeit sikerült rekonstrálni, mint a kincskeresésé, az Adonisz-mítoszé, valamint a Pygmalon-mítoszé, amelyek szintén a romantika alkotó-teremtő hozzáállását szimbolizálják, vagyis megjelenik az a művészi kreativitás, amely megtapasztalhatóvá teszi a szubjektum számára a világot. A „Sarrasine” (1830) vizsgálatát „Az ismeretlen remekmű”-vel (1832), valamint Gogol „Az arckép” (1835) című művével is összevetettem, hiszen ezek a szövegek is ezt az alkotói mechanizmust problematizálják. A szövegekben megjelenő ördögi tulajdonsággal rendelkező alakok, illetve a képek kiemelt szerepe tematikusan összeköti a szövegekről való együtt gondolkodást. Az elbeszélésekben megjelenő kép mint műalkotás szolgál az irodalmi szöveg reprezentálására. A szövegben a kép a határátlépés helye, a láthatóból a láthatatlanba vezet, az ismeretlent nyelvi tapasztalattá formálja. A romantikus alkotó egyszerre Pygmalion és Orpheusz is: élővé akarja varázsolni alkotását, ezzel utánozva az isteni teremtést. Orpheusz módjára megjárja az alvilágot, hogy felhozza belőle az életet. A kép tehát a megismerés médiuma lesz, az önértelmezés eszköze, s ennek értelmében az alkotás kiindulópontja, a tapasztalat nyelvi megformálása.

RÉGÉSZET

A Kárpát-medencei kora neolitikus szobrocskák darabolásáról

CZUKOR PÉTER
Régészet, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FEKETE MÁRIA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A Kárpát-medence legkorábbi neolitikumát a Starčevo-Körös kultúra képviseli, a balkáni-égei korai neoltikus régészeti komplexum legészakibb ágaként. 6000 BC körül ezzel kezdődik térségünkben a termelő gazdálkodás. A neolitikus életforma megjelenésével indult az agyag edények gyártása és az agyagból formált figurák készítése is. Ezek, a nőket ábrázoló steatopyg idolok általában 12-18cm nagyságúak és az ásatásokon minden esetben darabokban kerülnek elő. Törésfelületeik nem a véletlen eredményei, hanem szándékos darabolás cselekményeként jöttek létre. Ezeknek az idoloknak a készítését, kiégetését és a lehetséges darabolási technikákat szeretném rekonstruálni és bemutatni. A leletanyagból és az elvégzett kísérletekből jól látható, hogy különbséget kell és lehet tenni az eltérő törésfelületek között.

Vaskori településtörténeti változások topográfiai vizsgálata Magyarország Dunától keletre eső területén

HAJDÚ MELINDA
Történelem BA, II. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PUSZTAINÉ DR. FISCHL KLÁRA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

Témám a településtörténeti változások topográfiai vizsgálata a vaskorban. A kutatás során a Dunától keletre eső területekre (lényegében Kelet-Magyarországra) szorítkoztam, így preszkíta−szkíta kor, szkíta kor−La Téne kultúra népeivel foglalkoztam. A kutatásból kimaradt a Hallstatt-kultúra, amely a Dunántúl jellegzetes kora és középső vaskori kultúrája.

Az általam és a korábbi nagyobb összefoglalásokból kigyűjtött lelőhelyeket egy térképes állományban (GIS) ábrázoltam, és a két adatbázis összevetése alapján valamint a vonatkozó irodalom felhasználásával következtetéseket vontam le a vaskori településtörténeti topográfiáról.

A három népcsoport településtörténeti topográfiáját figyelembe véve, a preszkíta–szkíta kori lakosság megtelepedése eltér egymástól, az első elsősorban, markánsan egy vidékre korlátozódik, a nomád állattartó gazdálkodása miatt nem hoz létre állandó telepeket. A második az egész Alföldet elfoglalja, ennél a népcsoportnál már megjelenik a földművelés jelentősége is.

A szkíta kor és La-Tène kultúra népei esetében hasonló gazdálkodás figyelhető meg (mezőgazdaság, állattenyésztés, vasművesség), megtelepedési igényeik is hasonló lehetett, a térképek alapján azonban területi eltérések is mutatkoznak.

A preszkíta–szkíta kori lakosság keletről érkezett, mégis gazdasági és megtelepedési szempontból jelen térképek alapján nagyobb hasonlóság mutatkozik a szkíta és a nyugati területekről érkező kelta lakosság között.

Dolgozatomban egy átfogó településtörténeti topográfiai elemzésre tettem kísérletet. A dolgozat témája több továbblépési lehetőséget is biztosít pl. további következtetéseket lehetne levonni, ki lehetne terjeszteni a kutatást a Kárpát-medence keleti felére vagy akár az egész Kárpát-medencére stb. Jelen esetben szerettem volna felhívni a figyelmet a témát illető kutatottság hiányára, fontosságára.

A mezolitikum kutatásának mai helyzete hazánkban

HALBRUCKER ÉVA
Történelem BA (régészet szakirány), III. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FEKETE MÁRIA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A középső kőkor kutatástörténete, annak régi és új keletű problematikájával fontos kérdés. A mezolit hiátus elmélete az 1950–60-as évek kutatóinak elmélete. Az akkor mezolitnak meghatározott lelőhelyek, a tipológiai és kronológiai problémák, az európai kontextusba helyezés, kultúrabesorolások kérdésesek. Fontos ismerni a felső paleolitikumot a különbségek és változások megítélése miatt. Az 1990-es években újra fellendült a kutatás, sok új eredménnyel, pontosabb megállapításokkal, a régi leletek újraértelmezésével. A neolitikumról való vélekedés szinte ezen kutatásokkal egy időben változott. A mezolitikumból nem létező korból aranykor vált.

Egy korai iszlám kard rekonstrukciója

HARAMZA MÁRK
Történelem BA, III. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FEHÉR BENCE, EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

Az első évezredi iszlám kardművesség figyelemre méltó, máig megbecsült technikákat használt kardok elkészítésére. A kardművesek tudása nem merült ki a fémek kard alakúra kovácsolásában, hiszen egy ilyen fegyver elkészítéséhez legalább annyi természettudományi ismeretre is szükség volt, mint technikai tudásra.

Dolgozatomban egy korai iszlám kard, nevezetesen a qubúrí „sírkard" rekonstruálását tűztem ki célul. A szakma tanulójaként a számos lejegyzett recept közül igyekeztem olyat választani, ami a kovácsmesterséghez kötődik.

Mivel ez a dolgozat archeometriai és kísérleti régészeti dokumentáció, a forrásokat igyekeztünk a gyakorlati megvalósításon keresztül értékelni: a rekonstrukció koncepciója az üllőn végzett kialakításon kívül az is volt, hogy a kikovácsolt kard statikai és mechanikai tulajdonságai kedvezőek legyenek, és így a kard „használható" legyen, valamint a lüszter elérése.

Bár a kísérletet helyenként kudarcok gazdagítják, értékét azok mégsem csökkentik, mivel céljuk a leírtak életképességének bizonyítása, vagy megcáfolása.

Késő bronzkori „tömegsír” Pusztataskony határában
Vizsgálati módszerek és értelmezési lehetőségek

KIRÁLY ÁGNES
Régészet MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. V. SZABÓ GÁBOR, EGYETEMI ADJUNKTUS ÉS
DR. KALLA GÁBOR, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

2009-ben Pusztataskony határában egy nagy mennyiségű bedobált embercsontot tartalmazó gödör került elő egy – a pre-Gáva időszakra keltezhető – tanyaszerű településen. Az emberi maradványok szemmel láthatóan az oszlás különböző fázisaiban, de egyszerre kerültek elföldelésre, és az elsődleges antropológiai vizsgálat alapján legalább 12 egyénhez tartoztak. A csontok ép felszínén semmiféle elváltozás – sem harci sérülések, sem betegség nyomai, sem (állati rágásnyomok), sem pedig tafonómiai (széltől, esőtől, napfénytől származó) károsodások nem voltak megfigyelhetők.

Ebből az időszakból (Reinecke BD – HA1) eddig sajnos rendkívül szórványos, főként településekhez köthető leletanyag áll rendelkezésünkre, így a periódus temetkezési szokásaival nem tudjuk a jelenséget összehasonlítani. Dolgozatomban sorra vettem minden olyan lehetőséget, amely magyarázhatja az emberi maradványok ilyesfajta deponálását, és összevetettem azokat a pusztataskonyi objektummal. Megvizsgáltam a konfliktusokból származó tömegsírokat, a járványok, a kannibalizmus, az emberáldozatok és a másodlagos vagy kollektív temetkezések problémakörét, illetve a leletegyüttes azonos korszakra keltezhető párhuzamait.

Kiderült, hogy a pusztataskonyi objektum nem nevezhető sem tömegsírnak, sem pedig temetkezésnek, továbbá, hogy a tetemeknek a gödörbe kerülésük előtt huzamosabb ideig valamilyen zárt helyen kellett lenniük. Legvalószínűbb, hogy valamilyen külső nyomás/krízis hatására – mondjuk a települést ért támadás vagy egy vezetői váltás miatt – a közösség által korábban fenntartott, ún. „halottak házát” kellett kiüríteni. A problémát ugyan nem sikerült megnyugtatóan tisztázni, de a felvetődött kérdések és módszertani megjegyzések talán a jövő kutatása segítségére lehetnek hasonló együttesek vizsgálatakor.

Adalékok a Kisalföld VIII–IX. századi történetéhez Grafitos kerámia Mosonszentmiklós–Szilas lelőhelyen

MARTINSCHICH BALÁZS
Régészet MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VIDA TIVADAR, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

Mosonszentmiklós–Szilas késő avar település kerámia anyagának feldolgozása során, lehetőségem nyílt újabb ismeretekkel bővíteni, a hazai grafitos kerámia kutatástörténetét. A Kárpát-medencében a kelták óta ismerjük a grafitos kerámiát. Majd több mint 500 éves hiátus után a X. század második felétől ismét számolhatunk grafitos edények jelenlétével.

Jelen dolgozat elsődleges célkitűzése, hogy VIII–IX. századi leletkörnyezetben igazolja a grafitos kerámia jelenlétét. A kerámia összetételét és a grafit származásának helyét, petrográfiai és röntgen fluoreszcens vizsgálatokkal törekszünk meghatározni. Áttekintem a külföldi kutatási eredményeket, amelyek egybe hangzóan azt állítják, hogy a Dunától délre a Kárpát-medencében a grafitos kerámia nem található meg a X. század előtt.

Kutatásomhoz Győr–ECE Árpád-kori településen előkerült nyers grafit rögöt és két darab grafitos kerámia töredéket is felhasználok. Archeometriai vizsgálatoknak köszönhetően, lehetőség nyílik a mintákhoz felhasznált grafit és egyéb kőzetek összehasonlítására a két lelőhely esetében.

A most kapott eredmények alapján, a Mosonszentmiklós- Szilason feltárt edény töredékekhez felhasznált grafit külszíni grafit lelőhelyből származik. A Győr–ECE lelőhelyről vett kerámia mintákkal egyezést nem mutat, de a grafit röggel hasonlóságot mutat. Ez azt jelenti, hogy a grafit rög is külszíni grafit bányászat terméke. A kereskedelem vagy a helyben készítés lehetősége még nem nyert bizonyítást. Reményeim szerint a most megkezdett munka, a jövőben újabb minták felvételével és az archeometriai vizsgálatok kiterjesztésével folytatható lesz.

A Pes-kő-barlang eszközei

NAGY GERGELY
Történelem és régészet BA, III. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. RINGER ÁRPÁD, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

A magyar paleolit kutatás kezdetén, több barlang feltárásával, a régészek igyekeztek a nagy múltra visszatekintő francia szisztémát követni. Az ekkortól induló kutatástörténeti szakaszt nevezte Vértes László a francia szisztéma időszakának. Így az 1906-ban feltárt Szeleta-barlangban talált levéleszközöket a Solutréen kultúrának tulajdonították, valamint többek között, a kutatásom tárgyát képező lelőhely eszközeiben az Aurignacien kultúra tárgyait vélték felfedezni. Kezdetben ugyan az előkerült kőeszközök alapján nem tudták meghatározni az őket létrehozó műveltséget, de a munka folytatásával felszínre kerülő csonteszközök, az ún. hasított alapú csonthegyek alapján már teljes bizonyossággal állapíthatták meg a kőeszközök kultúráját is.

A későbbi publikációk ugyan gyakran szót ejtenek a Pes-kő-barlangról, és eszközeiről, de csupán mellékesen, mint az Istállós-kői barlang melletti másik hazai Aurignacien lelőhelyünk. Vértes László összefoglaló művében részletesebben is foglalkozik a témával ásatásai révén, de a korábbi nézetekkel egybevágó eredményre jut, ő sem foglalkozik részletesebben a leletegyüttessel. Szintén erősíteni látszott ezt az elméletet 1966-ban a radiometrikus kormeghatározás is: ekkor Vértes László mintát vett az alsó szintből, ahonnan a kérdéses kőeszközök is előkerültek, és a kapott dátum azonos időszakra mutatott, mint az Istállós-kői barlang mérései, melyeket párhuzamosítani tudtak külföldi, biztosan Aurignacien lelőhelyekkel.

Kincs, ami nincs
Egy különleges temetkezési szokás: jelképes sírok az avar korban

NOVOTNIK ÁDÁM
Régészet MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VIDA TIVADAR, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

Az elmúlt évtizedekben a temetkezési szokások vizsgálata során több olyan lokális jelenségre lett figyelmes a kutatás, amely alapján sokan rámutattak a Kárpát-medence területén élő avar népesség kulturális sokszínűségére; ez az általuk lakott területeken több, hagyományaiban és kultúrájában különböző etnikai csoport meglétének kérdését is fölvetette.

A közelmúltban feltárt Szekszárd-környéki, 7–8. századi avar temetőkben (Szekszárd–Tószegi dűlő, Tolna–Mözs–Fehérvize dűlő) igen nagy számban került elő egy további – korábban már ismert (Szekszárd-Bogyiszlói úti és Gyönk–Vásártér úti temető) – jellegzetes, immár regionálisnak is nevezhető jelenség. Dolgozatomban ezzel a – nemrégiben napvilágra került tolna–mözsi temetőben is szembetűnően nagy arányban előforduló – temetkezési típussal, mégpedig az üres vagy emberi maradványokat nem tartalmazó sírokkal kívánok foglalkozni.

Az avar kori temetőkben az üres sírok ismert jelenségnek számítanak, számuk azonban az összes sír számához viszonyítva elenyésző szokott lenni. Jellemzőiknek, a Tolna–Mözs–Fehérvize dűlői temetőn belüli elhelyezkedésüknek vizsgálatán keresztül törekszem következtetéseket levonni rendeltetésükre és létesítésük időrendjére vonatkozóan. Célom, hogy a sírok ürességének lehetséges okait elemezve kimutassam, hogy kialakításuk tudatos szokás volt, s a legnagyobb valószínűség szerint jelképes temetkezésnek szánták őket.

A délnyugat-anatóliai kora bronzkori sematikus márványfigurák értelmezésének problémái

OLÁH DÓRA
Régészet MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: PROF. DR. SZABÓ MIKLÓS, EGYETEMI TANÁR ÉS
DR. KALLA GÁBOR, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

Hogyan vizsgálhatjuk a tárgyak által hordozott üzenetek gondolati tartalmát? Milyen források, módszerek és egyéb lehetőségek állnak rendelkezésünkre, melyek segítségével megpróbálhatjuk értelmezni a nem egyértelmű régészeti jelenségeket?

A délnyugat-anatóliai kora bronzkori sematikus márványfigurák módszertani jellegű esettanulmányában szeretnék rávilágítani az interpretációs folyamat komplexitására és a felmerülő problémákra. A kora bronzkori régészeti kultúrák egy olyan különleges lelettípusát választottam, mely kultúraspecifikus jellegéből fakadóan csak saját kulturális, idő-és térbeli keretei között értelmezhető. A régészeti leletanyagból kiindulva, igyekszem minél szélesebb nézőpontból és különféle szempontok mentén bemutatni a már meglévő ismereteket. A leletek ismertetése során a tárgyak leírása mellett a kontextus vizsgálatára és jelentőségére hívom fel a figyelmet. A forrásbázis töredékességéből és hiányosságából (írott hagyomány hiánya) adódóan pedig a néprajzi párhuzamokat is bevonom a kutatásba. A kontextus és az etnográfiai analógiák segítségével újfajta értelmezési lehetőségek merülnek fel, melyek megkérdőjelezik a korai kutatás következetlen, mára már meghaladott hipotéziseit, interpretációit. Az anatóliai márványfigurák értelmezési lehetőségeit nem a korai kutatás által hangsúlyozott kultikus szférában keresem, hanem az új szempontok alapján felvetődő profánabb, közösségi rítusok körében.

A figurák funkcióbeli tanulmányozása során szeretném ráirányítani a figyelmet a még megoldásra váró nyitott kérdésekre, melyek újabb részletes vizsgálatokat igényelnek. Nem arra törekszem, hogy a párhuzamok segítségével magyarázzam meg az anatóliai figurák egykori rendeltetését, hanem minél több szempont mentén, változatos aspektusból próbálom feltárni a problémát, a szükséges kérdésfeltevésekkel.

Az „agyagkenyerek” és „agyagkoloncok” szerepe a korai szlávoknál

SAMU LEVENTE
Régészet MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VIDA TIVADAR, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

Dolgozatom témájául egy meglehetősen a kutatás hátterébe szorult, nem túl látványos tárgytípust, a kérdéses funkciójú, ún. „agyagkenyereket”, s ezek nagyobb testvéreit, az ún. „agyagkoloncokat” választottam. A témát a korai szláv kutatásból kiindulva közelítem meg.

Végigtekintve a terminológiai problémákon, kutatástörténeten, a leggyakoribb előfordulási helyeken, bemutatva az eddigi eredményeket és elméleteket, néhány magyarországi lelet bemutatása és értékelése után igyekeztem közelebb kerülni a tárgyak funkciójának/funkcióinak megfejtéséhez.

Egy korszakokon átívelő problémával állunk szemben. Végigtekintve a szláv szakirodalmat, valamint megismerve az említett magyarországi leleteket látszik, hogy a tárgycsoport elkülönítése óta egyre növekvő számú leletek hamarosan komolyabb elemzésekre adnak majd lehetőséget. A szláv kutatásban összegyűlt információkat kamatoztathatjuk a magyarországi kutatásokban is, illetve ez fordítottan is érvényes. Kijelenthető, hogy az agyagművesség újabb, bár nem túl látványos, de nagyon talányos termékeivel állunk szemben, amelyek – meggyőződésem szerint – még számos érdekes információt nyújthatnak az egykori lakóépítményeken belül zajló élet megismeréséhez.

Az „agyagkoloncokat” és „agyagkenyereket” – előkerülési helyükből kiindulva – egyértelmű kapcsolat fűzi a tűzhöz, a meleghez. Az egykori lakóépítmények kemencéinek környékén több funkciót betölthettek. A kisvárdai leletekből kiindulva elképzelhetőnek tartom a szerkezeti elemként való használatot, valamint a hőtároló – hősugárzó szerepet: ezt betölthették a kemencén kívül és belül egyaránt – meleggel feltöltődve elnyújthatták a kemence hősugárzó szerepét a tűz kialvása után, valamint felmelegedve sokkal nagyobb hőt adhattak le egyszerre – így hatékonyabb volt a tüzelőanyag kihasználása. Nem elképzelhetetlen a néprajzi párhuzamokból jól ismert „ágymelegítőként” való kihasználás sem, valamint mindenféle tűzzel kapcsolatos támasztó szerep.

Állattemetkezések a késő avar korban

TÓTH ZOLTÁN
Történelem BA (régészet szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VIDA TIVADAR, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

Kutatásom az avar korra jellemző temetkezési szokás, az állatáldozatok és állattemetkezések folytatásával, továbbélésével foglalkozik a késő avar korban. A fő célom az volt, hogy jobban felhívjam a figyelmet az állattemetkezésekre az egyes korszakoktól függetlenül, illetve választ kapjunk arra, ez a szokás mely területeken található meg, milyen különbségek jelentkeznek az egyes földrajzi egységek között, milyen módon helyezik a sírba az állatokat, fel lehet-e osztani a kései állattemetkezéseket időrendileg különböző fázisokra, az egyes generációk alatt megváltozott-e ez a szokás, és kötődnek-e valamilyen körülményhez, például az elhunyt személyek társadalmi státuszához.

Módszertani szempontból valamennyi sír vizsgálatának a kiindulópontja az állatcsontok áttekintése – az ásató leírása alapján, a sírban megtalálható csontok és a sírrajz alapján –, el kell dönteni, melyek tartoznak az áldozati funkcióhoz és melyek az ételadományokhoz. Az állatáldozatoknál meg kell állapítani, melyik állatfajhoz tartozik, teljes vagy részleges állatot temettek-e oda, ez alapján az egyes elemzési csoportokhoz történő besorolásuk következik. Az avar kori áldozati állatok csoportosításának eddig nem volt átfogó vizsgálata, az elemzés szempontjai, csoportosításai saját magam hoztam létre.

Azokat a következtetéseket lehet levonni, hogy az egyes generációk alatt végbement egy változás az áldozati állatoknál, számuk csökkent, egyre jobban az ételmellékleteket részesítették előnyben az avarok. A földrajzi kereteknél alátámasztani sikerült a már korábban is megfigyelt jelenséget, hogy az Alföld délkeleti részén összpontosul, de nem kizárólagos az egész állat eltemetése, más területeken is előfordult. Időrendileg azt lehet elmondani, hogy az egész 8. század során jelentkeztek az állatok eltemetései. A társadalmi státusznál ezeket a temetkezéseket az állat értékéhez lehetett kötni, az egyes síroknál, ahol egész lovat vagy szarvasmarhát helyeztek el a sírgödörben, ott az elhunyt személy jómódúságát jelentette valamilyen mértékben. Azonban az állatok presztízsértéke mellett beszélhetünk az állatok kultuszban betöltött szerepéről is, amely néha felülírja az állatok értékét.

Az egri vár feliratos cseréppipái

VARGA EMESE
Régészet MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FELD ISTVÁN, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

Az egri Dobó István Vármúzeum mintegy 6000 darab cseréppipa-töredéket őriz. A pipák a Kozák Károly által vezetett, 1957-től meginduló ásatássorozat révén kerültek napvilágra. Az egri pipaanyag jelentőségét – mennyiségén túl – az anyagban található különleges pipatípusok jelentik. Ezek egyike az arab betűs feliratot viselő török típusú pipák csoportja. Az egri pipaanyagban 33 feliratos darab található. Ezek kiemelkedő jelentőségét az adja, hogy a tárgycsoporttal kapcsolatos ismereteinket eddig csupán hat publikált darabra alapozhattuk. A dolgozat célja az Egerből előkerült, nagyszámú feliratos cseréppipa elemzése alapján az arab feliratos pipákra vonatkozó átfogóbb megállapítások megfogalmazása, a feliratok értelmezése, valamint a datálás.

Megállapítható, hogy a feliratok jelenléte meghatározott formacsoporthoz kötődik: az arab betűs feliratok túlnyomó része ugyanis az ún. sarkos tőkéjű pipákon fogható meg, a hazai eddig ismert 39 darabból 33 esetében. Az ettől eltérő formát képviselő feliratos pipák egyedi példányoknak mondhatók. Legkorábban a sarkos tőkéjű feliratos pipák jelenhettek meg magyar területen, már a XVI. század végén, XVII. század első felében, de a későbbi típusokat is a XVII. századra datálhatjuk. Eredetüket a formai analógiák alapján feltehetően Isztambul és Mütiléné térségében kereshetjük, ahonnan kereskedelmi kapcsolatok révén kerülhettek hozzánk. A feliratok nagyrésze arab nyelvű és ugyanazon szöveget takarja: AL-QULUB LIQA ' AL-MAHBUB, azaz „a szívek találkozása a szeretett személlyel". A kifejezés, mint állandósult szókapcsolat, a szúfizmushoz köthető. Egyedülállóak az egri török nyelvű feliratos pipák, amelyek szövege a pipázás szokását magasztalja. Az egri feliratos pipaanyag egy kevésbé kvalitásos csoportját másolatként értelmezhetjük, amelyek kapcsán felmerül a helyben való gyártás lehetősége is. Az utánzatok jelenléte is arra utal, hogy az arab feliratos cseréppipák már a korszakban is különleges és értékes tárgyak voltak, amelyek tömeges jelenléte Egerben újabb kérdéseket fogalmaz meg a további kutatás számára.

Magyar női viseletrekonstrukció a 16–17. század fordulójáról

ZAY ORSOLYA
Régészet MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FELD ISTVÁN, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Régészettudományi Intézet

A mai magyar történeti kutatás igen keveset tud a középkori és kora újkori hazai öltözködésről. A témában sok cikk, részleges feldolgozás született, de eddig még senki nem vállalkozott nagyobb összefoglalóra. A részletes feldolgozás alatt egy olyan munkát értek, amely pontos, régészeti, képi és írott forrásokra támaszkodik, ezáltal rekonstrukciók elkészítésére alkalmas lehet. A magyar régészeti, történeti munkákban érezhető az anyagi kultúra, korabeli életmód kutatásának elmaradása a nyugat-európai – így az angol, francia vagy német – kutatáshoz képest. A magyar hiátusnak természetesen a forráshiány az egyik oka, ennek ellenére mégis kevesebb hangsúlyt helyeztek eddig a hazai tudományos munkák erre a témakörre. Aktuálisnak érzem a viseletrekonstrukciók pontosítását azért is, mert a múzeumok és az intézményekben dolgozó szakemberek is, a jelenlegi európai irányelveknek megfelelően, egyre jobban az élményszerű kiállítások, programok felé fordulnak. Úgy gondolom, hogy ez nem jelenti azt, hogy a régészetnek, történelemtudománynak az eddig bevett elveit, kutatási módszereit fel kéne hagyni. Ezt a fajta új, az életmód, a kézzel fogható anyagi kultúra felőli megközelítést éppen az eddigi kutatások kiegészítésének tartom, aminek a segítségével új perspektívákból közelíthetjük meg a magyar középkort és kora újkort, s ezzel együtt a laikusok számára is élvezhetőbbé, kézzel foghatóbbá tesszük a szakmai kutatások eredményeit. A dolgozatban egy 16–17. század fordulóján viselhetett teljes női öltözetet próbáltam meg összeállítani, melynek elsődleges alapját a régészeti leletek alkotják, ezek kiegészítésére korabeli írott és képi forrásokat használtam. A viselet elkészítéséhez először átnéztem az ismert ruhák előkerülésének körülményeit, s a hiányos adatokat, elő nem kerül viseleti elemeket a történeti és a néprajzi ismeretekkel egészítettem ki. Ahogy a fentiekből is jól látszik, ezt a fajta kutatást nem lehet csak egy tudományterület keretein belül vizsgálni. Régészeti feltárásokon előkerült ruhadarabokkal foglalkoztam, de más szakterületek eredményeit is segítségül hívtam, így az életmód- és művészettörténetet, vagy a gazdaság- és ipartörténetet érintő kérdések, témák is szerepelnek a dolgozatban.

TÖRTÉNETTUDOMÁNY

Rendhagyó karrier a dunántúli végekről Turos Miklós (1591–1656) kiskomáromi főtiszt és családja társadalmi mobilitásának rétegtipológiai vizsgálata

ARATÓ GYÖRGY
Történelem–levéltár MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MOLNÁR ANTAL, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A XVI–XVII. századi középnemesi és a végvári társadalom, ezen belül is a végvári középréteg mobilitásáról, karriertípusairól, intézményes érvényesülésének kereteiről, kapcsolatairól már több alapvető, modellértékű tanulmány is született. A legújabb kutatások némi fényt vetnek a katonai hierarchiának és a főúri rendnek a vármegyéket és a politizáló köznemességet érintő hatásaira. A társadalomtörténeti igényű pályamodellek közül ugyanakkor hiányoznak azok a vizsgálatok, amelyek a vitézlő rend ún. középrétegének azt a csoportját vizsgálják, amelynek tagjai a gyors fölemelkedést kínáló katonai karriert a legmélyebbről jőve járták meg, nagy vagyonra és kapcsolatrendszerre tettek szert, személyes rátermettségükkel utódaik számára is kiemelkedő pályát alapoztak meg, családjuk mégsem tudott tartósan megkapaszkodni a vármegyei vagy szervitori elit köreiben, és a vitézlő rend fölszámolódásával maga is menthetetlenül lecsúszott. Noha társadalmi jelenségről van szó, ennek a rétegnek az életmódjából adódóan ritka az a család – még inkább személy –, amelynek karrierjéről modellértékű kutatásra alkalmas forrásadottságaink vannak.

Turos Miklós alakja nem ismeretlen a magyar koraújkor-kutatásban. Nevét elsősorban Felsmann József mányoki levelei alapján szokták emlegetni, mint a dél-dunántúli hódoltsági adóztatás egyik rettegett figurájáét. A lassan toposszá váló példa mögött véleményem szerint meglehetősen egyoldalú forrásanyag áll. A hódoltsági adóztatás kérdése mellé kívánkoznának Turos személyes, alig-alig ismert levelei és részben földolgozott családi levéltára. Ezek alapján dolgozatomban olyan képet kínálok, amely talán árnyalja a vérszomjas és kegyetlen portyázó hajdúként ábrázolt Turos Miklós megítélését, s remélhetőleg új karriermodellel gazdagítja a vitézlő rend középrétegének történeti kutatását.

Garai János veszprémi püspök pályafutása

ÁRVAI TÜNDE
PhD-hallgató, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet,
Interdiszciplináris Doktori Iskola, Középkortörténet Program

TÉMAVEZETŐ: DR. FEDELES TAMÁS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A Dorozsma nembeli Garai család báni ágából származó Jánossal eddig meglehetősen mostohán bánt a történetírás. A dolgozat célja, hogy a biográfiai módszer alkalmazásával rekonstruálja a veszprémi egyházmegye megyésfőpásztorának összetett életútját. A szakirodalmi feldolgozásokban esetlegesen előkerülő adatok és a levéltári forrásokban fellelhető információk tematikus és kronologikus rendszerezésével, alkalmasint ütköztetésével megvilágíthatóvá vált, hogy a familiaritás korában milyen karrier lehetőség nyílt egy az egyházi pályát választó, de ősei révén kiváló udvari kapcsolatokkal rendelkező férfiú számára.

Garai János a kánonjogi doktorátus megszerzését követően kanonoki javadalommal bírt a pécsi és az esztergomi egyházakban. Kápolnaispánként és titkos kancellárként a Magyar Királyság külpolitikai érdekeit képviselte számos diplomáciai kiküldetés során. 1346-ban VI. Kelemen pápa rokonszenvének kivívása egyet jelentett a veszprémi püspöki trónus elnyerésével. Nagy Lajos követeként előkészítette az első nápolyi hadjáratot, amelyben a király kíséretét alkotta, végül a konfliktust lezáró béke létrehozásán és végrehajtásán is fáradozott.

Hosszas avignoni tartózkodásait kihasználva rokonain túl számos pécsi és veszprémi egyházmegyei klerikus számára szerzett kanonoki javadalmat. Rendszeres távollétei szükségessé is tették, hogy személyét a hozzá közel álló, általa pártfogolt klerikusok képviseljék. A közel harminc egyházi személy prozopográfiai adattára is a tudományos írásmű részét képezi.

A szocialista rendszer bírálatának megjelenése a Balaton, a Bizottság, az Európa Kiadó és a Kontroll Csoport zenekarok dalszövegeiben

ASBÓTH BALÁZS
Történelem BA, III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MAZSU JÁNOS, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

A dolgozat célja a szocialista rendszer kritikai megjelenítésének vizsgálata a Balaton, a Bizottság, az Európa Kiadó és a Kontroll Csoport együttesek dalszövegeiben. A kutatás folyamán sor került ezen együttesek szövegeinek áttekintésére és tematikus rendezésére. A Magyar Népköztársaságot bíráló attitűd tevékenységük egy részét teszi csak ki, de így is felfedezhetjük a magyar zeneipar, a szocialista közerkölcs szerinti életvitel, a hidegháborús embertelenség, a csorbult szólásszabadság, az ügynöki hálózat és a rendőri erőszak kritikáját műveikben. Terjedelmi korlátok miatt a dolgozat csupán az utóbbi két topikhoz tartozó műveket elemzi. Vizsgálja a visszatérő motívumokat, a különböző megközelítéseket, melyek a cenzúra rostáján átcsúszva a koncertre járó tömegeket gondolkodásra sarkall(hat)ták. A dalszövegeket a megfigyeltség érzése miatt érzett félelem és az ügynöki hálózat működéről, a megfigyeltségről való tudat, és a rendőrök iránt érzett ellenszenv hatja át, melyek művészi formába öntése teszi a zenekarok alkotásait érdekessé.

Egy 10. századi orosz fejedelem pályafutása

AVAR ANTON
Történelem MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Klasszika-Filológia és Medievisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FARKAS ZOLTÁN, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Klasszika-Filológia és Medievisztika Intézet

A dolgozat a 10. század közepi Kelet-Európa egyik legnagyobb hadvezéréről, Szvjatoszláv Igorevicsról, a harmadik kijevi nagyfejedelemről (945–972) szól, aki egy ifjú állam uralkodójaként röpke nyolc év alatt országához csatolta a Oka menti szláv törzseket, egyetlen hadjáratban megdöntötte a hatalmas Kazár Kaganátus hatalmát, átmenetileg meghódította a Fekete- és a Kaszpi-tenger közét, majd éles váltással délnek kanyarodott, két hadjárat során legyőzte és megszállta a Bolgár Cárságot (amivel tulajdonképpen megelőlegezte annak 1018-ra bekövetkezett megszűnését), majd 969 és 971 között magára a Bizánci Birodalomra is komoly veszélyt jelentett, amelyet végül csak I. Ióannés Tzimiskés császár (969–976) erőfeszítéseinek köszönhetően sikerült megegyezéses békével megszüntetni.

A történet feltárásához alaposan tanulmányoztuk az arra vonatkozó elsődleges, eredeti forrásokat, elsősorban az orosz őskrónikát (melynek ide vonatkozó szakaszainak szövegét és magyar fordítását függelékben közöltük), de a balkáni eseményekre nézve részletes és jó anyagot tartalmaznak León Diakonos és Ióannés Skylitzés bizánci írók történeti munkái is, s több más, kisebb jelentőségű mű is vizsgálódásunk körébe került.

A forrásanyag elemzése során, azok esetenkénti hiányossága vagy homályossága, félreérthetősége okán igen sok kisebb-nagyobb kérdés, vitás pont, s ezeknek a szakirodalomban esetenként meglepően különböző magyarázatai merültek fel, melyeket igyekeztünk a lehetőségekhez mérten megoldani.

Összegezve, a dolgozat célja, hogy bemutassuk, miképpen lehet egy kora középkori uralkodó életét és tevékenységét a rendelkezésre álló forrásanyag alapján lehetőség szerint részletesen kielemezni és rekonstruálni.

Geoffrey of Monmouth és a hunok

BÁCSATYAI DÁNIEL
Angol–történelem, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Klasszika-Filológia és Medievisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZOVÁK KORNÉL, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Klasszika-Filológia és Medievisztika Intézet

A 12. századi szellemi megújulás a néptörténetek reneszánszát is magával hozta: a kontinens régi, központi fekvésű királyságaiban éppen úgy feltámadt az igény a dicső múlt megismerése – és megteremtése – iránt, mint Európa peremén: azoknak a nemzeteknek a körében, amelyek az ezredforduló környékén illeszkedtek be a földrész keresztény nemzetei közé. Azok a *gesta*írók, akik nem hagyatkozhattak gazdag forrásanyagra népeik őstörténetének megírásakor, a szóbeli értesülések mellett kénytelenek voltak irodalmi élményeikre támaszkodni. A Nagy Sándor-hagyomány és a trójai mondakör regényes, latin nyelvű feldolgozásai mellett Geoffrey of Monmouth *Gesta Britonum*a (1136 k.) is mintát szolgáltatott a honfoglalás-elbeszélésekhez, Dániában éppúgy, mint Lengyelországban. FEST Sándor felvetése szerint – közvetve vagy közvetlenül – magyar földön P. mester *Gesta Hungarorum*a köszönheti a legtöbbet a brit szerző fiktív históriájának, amely maga is sokat merített a latin nyelvű iskolai irodalomból, de közvetlenül használta Nennius és Dudo de Saint-Quentin vergiliusi honfoglalás-történeteit, s magát az *Aeneis*t is. Dolgozatunk első felében kísérletet teszünk a történetírás és a szépirodalom mezsgyéjén egyensúlyozó *Gesta Britonum* elhelyezésére a középkori historiográfiában a honi és a külföldi szakirodalom eredményeinek összefoglalásával.

Geoffrey *gestá*ja a középkor egyik legnépszerűbb olvasmánya volt, s így (közvetett vagy közvetlen) hatását nemcsak a honszerzés-narratívákban érhetjük tetten. A dolgozat második felében igazolni próbáljuk, hogy a Szent Orsolya és a tizenegyezer szűz vértanúságáról szóló, Kölnhöz kötődő legenda részben Geoffrey átdolgozásán keresztül jutott el a *Magyar-lengyel krónika* szerzőjéhez, aki a brit *gesta*írótól vette át a hun király északi, Írországot is érintő hadjáratának útvonalát. Végezetül új javaslattal állunk elő a *Gesta Britonum* hun-pikt vezérpárosának (Guanius-Melga) néveredetével kapcsolatban: a névpárosban a *Chanson de Roland* oxfordi kéziratának Gualter-*Maëlgut kettősét véljük felfedezni, amely az uralkodó nézet szerint a* Waltharius-ének hun udvarban nevelkedő főhősének és menyasszonyának (Hiltgunt) neveire vezethető vissza.

I. Apafi Mihály adó- és pénzügypolitikája

BAKK ANTAL-PÁL
Történelem BA, III. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar,
Középkor-történeti és Historiográfiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. LUPESCU MAKÓ MÁRIA, TANÁRSEGÉD
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar,
Középkor-történeti és Historiográfiai Tanszék

Erdély, a Kárpát-medence önálló politikai egysége, a XVII. század második felében élte talán legszebb és utolsó önálló korszakát, mint független Erdélyi Fejedelemség. I. Apafi Mihály (1632–1690) három évtizedes fejedelemsége virágkort jelentett, úgy gazdaságilag, társadalmilag, mint a tudományok művelése szempontjából és külpolitikai téren is. Uralkodása egy utolsó fénykort hozott Erdélybe, mivel az Oszmán és Habsburg Birodalom ütközőzónájaként, mindkét birodalom a saját érdekei szempontjából akarta befolyása alá helyezni a fejedelemséget. Kitűnő külpolitikája révén sikerült megőriznie az ország függetlenségét, s ez főleg diplomáciai bravúrnak számít az adott kort ismerve. De mindezek mellett gazdaságilag is próbálkozott egy stabilitást kieszközölni, ami által fokozni próbálta a gazdasági és kereskedelmi tevékenységet. Dolgozatom célja, hogy rálátást nyújtsak a korabeli Erdély adó- és pénzügypolitikájára, mindezt az országgyűléseken hozott határozatokra alapozva. Ezen törvénycikkek megfelelő értelmezése által egységes képet kaphatunk a fejedelemség gazdasági, külpolitikai, pénz- és adópolitikai helyzetéről egyaránt. Célom, hogy bemutassam a kor gazdasági folyamatainak egyik legjelentősebb vetületét, az adó- és pénzügyek kérdését, az államapparátus helyzetének vizsgálatán keresztül. Ebből kifolyólag a dolgozatom olyan kérdéskörök megválaszolására törekszik, mint például az adószedés, adóelengedés, adóbiztosok kinevezése, pénzbeváltások, külföldi pénzek forgalma az erdélyi kereskedelemben, adóra való hitelezés és ennek visszafizetése, szankciók kirovása, pénzverés illetve a pénzverőműhelyek működése és az ezeken belül fennálló problémák átvizsgálása. Ezáltal egy pontosabb képet nyerünk I. Apafi Mihály adó- és pénzügypolitikájáról a korabeli erdélyi fejedelemségben.

Ifjúsági mozgalomból a nagypolitikáig Szabó Zoltán életrajza

BALÁZS TIBOR
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BARTA RÓBERT, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Dolgozatomban célja Szabó Zoltán életének és pályájának bemutatása. Munkám során főként azt vizsgálom, hogy hogyan jutott el az ifjúsági cserkész és egyházi mozgalmaktól egészen az országgyűlési képviselőségig, de igyekeztem teljes pályaképet adni.

Szabó Zoltán rendkívül szerteágazó társadalmi, politikai és kulturális tevékenységet folytatott, szociális érzékenysége, a falu és a nép iránti csodálata és a nekik segíteni való akarás végig jelen volt életében és gyakorlatban is sokat tett ennek megvalósulásáért. Rendszeresen járt országos népi és falukutató rendezvényekre, cserkészeti rendezvényekre, ezeken ismerkedett meg és barátkozott össze Teleki Pállal, akinek hatására képviselőséget vállalt a Magyar Élet Pártjában 1939 és 1944 között. A nyilas uralom alatt elfordult a politikától és az ellenállási mozgalomban vett részt, 1945-ben mégis perbe fogták képviselősége miatt.

Olyan ember volt, aki szinte egész életét a magyar nép helyzetének jobbra fordítására szentelte és nem félt idejét és erejét áldozni e cél érdekében, mégis számos megmérettetés érte emiatt. Életpályája részben tipikusnak mondható, hiszen a Horthy-rendszerben elterjedt volt a népi gondolkodás, az alsóbb rétegek iránti érdeklődés, azonban Szabó Zoltán képviselősége alatt is jóformán csak erre a kérdéskörre koncentrált, mindezt olyan leleményességgel és sikeresen, hogy számos alkalommal ellenzéki képviselőtársai támogatását és egyetértését is kivívta.

A Sibrik-fivérek a Báthoriak szolgálatában

BALLA PÉTER
Történelem BA, III. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GEBEI SÁNDOR, EGYETEMI TANÁR
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

A Sibrikek magukat német származásúaknak tartják. Területileg Szarvaskend és környéke volt a birtokuk (ma is áll szarvaskendi kastélyuk), amely Vas vármegye része volt. Feltétlen Habsburg-pártiak, aminek legszembetűnőbb bizonyítéka, hogy Sibrik Osvát 1527-28 között a Királyi Kamara tanácsosa, ami szükségszerű Habsburg és katolikus hitet kívánt, illetve Ferdinánd hűséges alattvalóinak kellett lenniük; testvére, Gergely jogtudósként részt vett a Quadripartitum elkészítésében.

Az Erdélybe szakadásuk közvetlen oka Bori Mihály bakabányai kapitány és Ibrahim aga párbaja volt 1578-ben, amikor „Bellona azonban a magyaroknak kedvezve az egész török sereget szétszórta". Ezt követően pedig a Sibrik-testvérek részt vettek az ott lévő törökök lemészárlásában György és Gáspár is harcolt István király lengyel-orosz háborújában (1579-81), György jelentősebb feladatokat töltött be. György később bihari főispán, az oroszországi béketárgyalások főbiztosa, majd váradi főkapitány lett.

Sibrik Gáspár szintén katonakarriert futott be: testvérével együtt Bakabányán részt vett a törökök lemészárlásában. Ekkor ő is Erdélybe menekült, és testvérével együtt Lengyelországba ment zsoldosnak.

Sibrik Gáspár 1592. szeptember 25-én, mint a „Moldvába küldött hadak fővezérének" írt levelet Báthori Zsigmond fejedelem. Bocskai István, Keresztúri és Geszti Ferenc, a „németpárt" vezető személyiségei (ti. a háborúpárti politikusokat „németeseknek", míg a békepártot a történetírás „törökösnek" nevezi) azt állították, hogy a törökösök merényletet terveznek a fejedelem ellen, amit Zsigmond el is hitt. A háborúspárt meggyőzte Sibrik Gáspárt, az udvari lovasok kapitányát.

1602-ben Sibrik Gáspár, a „kiváló jeles vitéz" családjával a Sebes-Körös mentén Várad felé menekült Mihály vajda haragja elől, majd Telegden csetepatéba keveredett, de végül túljutott az „oláhokon", akik sem „szép szerivel visszatéríteni nem tudták, erővel meg nem bírták". Lengyelországba menekült Báthori Zsigmondhoz.

Esztergom ostroma 1543-ban

BALOGH MÁTÉ
Történelem MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történelemtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: JÁNOKINÉ DR. ÚJVÁRY ZSUZSANNA,
EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történelemtudományi Intézet

A pályamunka Esztergom várával, annak is török általi elfoglalásával foglalkozik. Az alapötletet Csorba Csaba Esztergom hadikrónikája című munkája adta. Az elmúlt években kiadott elbeszélő források és újabb adatok összeszedésével igyekeztem pontosítani a vár elfoglalásának történetét. A magyar és oszmán elbeszélő források kritikai összehasonlításával rekonstruáltam az eseményeket, noha az események pontos dátumozása nehézségekbe ütközött.

A munka négy részre tagolódik, első része röviden összefoglalja az országos és Esztergom környéki eseményeket a mohácsi csatától a vár idegen zsoldosokkal való megtöltéséig.

A következő rész az esztergomi idegen csapatok lázongásait, és a vár kisebb, jelentéktelenebb ostromait tárja föl, kronologikus sorrendben. A szövegbe beépített panaszlevelek segítségével élénk kép volt kialakítható a helyőrség ellátási problémáiról.

Egy rövidebb fejezet a vár építéstörténetét adja meg, amely szükséges adalék volt az ostrom rekonstruálásához. A fejezetet az esztergomi Balassa Múzeum igazgatójának, Horváth Istvánnak segítségével megrajzolt vár alaprajz zárja, a régészeti topográfiai munkák felhasználásával.

Az utolsó oldalak adják a munka gerincét, a vár ostromának leírását, amelyben igyekeztem kizárólag az elérhető forrásokra támaszkodni. Mivel nem kívántam megbontani a törzsszöveget, a kiszökött crotoni tüzérmester problémájával külön lábjegyzetben foglalkoztam. Az esztergomi köztudat a mai napig úgy tartja, Esztergom vára árulással került török kézre. A vár feladása az újabb adatok áttekintésével azonban ésszerű döntésnek tartható. Remélem a munka a török magyar várostromok történetéhez szolgáltathat majd megfelelő adalékokat.

Csáky István (1635–1699) országbíró politikai gondolkodása

BARTA JÁNOS
Történelem MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ETÉNYI NÓRA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban Csáky István politikai gondolkodását vizsgálom államelméleti műve, az 1674-ben Kassán és Lőcsén is megjelentetett *Politica philosophiai Okoskodás-szerint való rendes életnek példája*, valamint levéltári források alapján. Ennek során politikai műveltségéről és kultúrájáról, valamint idő- és szerencsefelfogásáról is szükséges volt képet kapnom. Kutatásaim során összehasonlítottam a nyomtatásban megjelent szövegeket, valamint a Hargittay Emil által kritikai kiadásban megjelentett kézirat szövegét is. A nyomtatványokban magyar vonatkozású utalások is egyértelműen fellelhetőek, ami Csáky szerzőségére utal. Ezt a feltételezést erősíti az is, hogy a műben hivatkozott művek többsége megtalálható volt szepesvári könyvtárában.

Csáky igyekezett megismerni a kortárs államelméleti gondolatokat, amiről a Szepesváron fennmaradt könyvtárjegyzéke is tanúskodik. Az országbírónak Johann Adam Weber, Weber János, Athanasius Kircher alkotásai, valamint Nádasdy *Mausoleum*a is megtalálhatóak voltak könyvtárában. A *Politica philosophiai Okoskodás* a kortárs jezsuita államelmélet tolmácsolása mellett a Habsburg-dinasztia és a magyar rendek közötti kiegyezés gondolatát is magában hordozza. Csáky felismerte, hogy a magyar főurak leveszítették a kezdeményező szerepet, és a döntéshozásban való részvételük csak akkor maradhat meg, ha érdekeiket igyekeznek összeegyeztetni a Habsburgok célkitűzéseivel.

Csáky művét leveleivel összehasonlítva az is világossá válik, hogy abban a Patrona Hungariae gondolatisága erőteljesen megjelenik. Az országbíró politikai működése is azt mutatja, hogy számára különös fontossággal bírt a Magyar Királyság egységesülésének elősegítése.

Csáky István a *Politica philosophia Okoskodás*ban államelméleti gondolatok kifejtésére tesz kísérletet, amit azért fontos hangsúlyozni, mert magyar részről igen kevés, önálló államelméleti gondolatokat megfogalmazó mű ismert a 17. századi Magyarországról.

Gyerőffy György élete levelezése tükrében

BARTHA ZOLTÁN
Kulturális örökség kutatása és felhasználása MA, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar, Középkortörténeti és Historiográfiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. RÜSZ-FOGARASI ENIKŐ, EGYETEMI DOCENS
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar, Középkortörténeti és Historiográfiai Tanszék

Az Erdélyi Fejedelemség történetében, az eddigi szakirodalom szerint, az Apafi-korszakot három név fényjelezi: Apafi Mihály fejedelem, a felesége, Bornemissza Anna és a keménykezű kancellár, Teleki Mihály. De e személyek mellé nyugodtan hozzátehetünk egy negyediket is: Gyerőffy György személyében. A fejedelem közeli rokonaként olyan befolyással bírt, hogy méltán lehet nevezni a korszak negyedik nagy személyiségének. Gyerőffy alakja, munkássága és politikai pályafutása sajnos kevésbé ismert, ez ideig nem készült róla átfogó tanulmány, a történetírás méltatlanul elfeledte. Eljött az idő, hogy végre megillető helyre, az Apafi-korszak nagy alakjainak sorába kerüljön.

A gazdag levéltári forrásanyag révén szinte lépésről lépésre nyomon követhető Gyerőffy György élete: a család birtokain töltött fiatalkorától, a lengyel fogságon át a fejedelmi tanácsadói tisztségig. A Román Állami Levéltár Kolozsvári Intézetében őrzött családi és személyes levéltári anyagok révén egy színes, kalandos életút bontakozódik ki. A levéltári forrásanyagot kiegészítik a kor emlékíróinak visszaemlékezései is, melyek révén Gyerőffy György ismét az őt megillető fényben ragyoghat. II. Rákóczi György katasztrofálisan végződött lengyelországi hadjárata után, mint a fejedelem túsza marad a fogságban, ahonnan csak 10 évnyi raboskodás után, saját költségén szabadul. A mindenéből kiforgatott Gyerőffy kitűnő politikai és diplomáciai érzéke révén csakhamar az erdélyi politikai élet formálói sorába kerül. Jól példázza ezt, hogy a fejedelem őt bízza meg az ifjú Apafi Mihály fejedelemmé való kinevezésének a kijárásával a Portánál. Az sem meglepő, hogy 1694-ben, közvetlenül halála előtt, hatalmas tekintélyének, szaktudásának köszönhetően a Gubernium tagjának is beválasztják. Gyerőffy György személyében nem csak egy nagy múltú család tagja és a fejedelemség egyik nagy politikusa szállt sírba, hanem személyében a régi Erdélyt is eltemették.

Forradalmi változások Európában és Magyarországon
A „hadügyi forradalom” két évszázada

BAUCSEK RAJMUND
Történelem MA, II. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: GUITMAN BARNABÁS, TANÁRSEGÉD
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

A dolgozat a „hadügyi forradalommal” foglalkozik, amelynek hatásai elvitathatatlanok, elég csak a XVII. század legnagyobb katonai konfliktusára, a harmincéves háborúra gondolni. Az írás célja annak a problémának a körüljárása, amely a fogalom kapcsán felmerül. Célom volt tehát, hogy egy olyan összefoglalást nyújtsak, amely arra hivatott, hogy bemutassa a hadügyi forradalom európai és magyarországi szerepét.

Az első fejezetben a tudománytörténet különböző álláspontjai kerülnek bemutatásra. A következő fejezet a dolgozat egyik leghangsúlyosabb része, ugyanis egy olyan politikai és katonai gondolkodó hadsereggel kapcsolatos gondolatait veszi górcső alá, aki nélkül talán nem is beszélhetnénk a „hadügyi forradalomról”. Machiavelli egy kevésbé ismert arca és gondolatvilága tárul szemünk elé. Őt elhagyva érkezünk el a harmadik fejezethez, amelyben kísérletet teszünk az európai és magyar haditechnika összehasonlítására, majd ebből a következtetések levonására.

A következő egység a XVI-XVII. század hadseregének átalakulásával foglalkozik. Megtudhatjuk, hogy miként szenved döntő vereségeket a középkori lovasság az új, megreformált, tűzfegyverekkel felszerelt gyalogságtól, hogyan lesznek a zsoldosok meghatározó tényezők a harcászatban, valamint a lőfegyveresek hogyan válnak a csataterek főszereplőjévé. A „magyar oldal” is hasonló elgondolás mentén kerül bemutatásra, viszont hangsúlyozottabban kitér a XVI. század utolsó évtizedeiben jelentkező állandó hadsereg kérdésére, egykorú dokumentumok bemutatásával alátámasztva. Ezt követően az utolsó fejezet kerül szemünk elé, amely az eddigieknek lényegében az esszenciája: a XVII. századi hadseregek, különösképpen a holland és svéd haderő elemzése.

Lényegében három pont köré lehet sorolni az eredményeket és a levonható következtetéseket, amelyek előremutatóak lehetnek. A dolgozat izgalmas és érdekes témát feszeget jó stílusban, megfelelve az olvasói igényeknek.

Stádinger Borbála élete – egy gyümölcstermelő nő portréja

BAYER ÁRPÁD
Történelem BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MÁTAY MÓNIKA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban a budapesti Baross Gábor telepi templomban eltemetett Stádinger Borbála életét dolgoztam fel. Segítségemre volt ebben egy adatközlő, akinek az útmutatásai alapján – a szakirodalom mellett – főleg a Budapest Főváros Levéltárában és a plébánián található iratokat tudtam felhasználni.

Stádinger Borbála Keszthelyen született 1867-ben katolikus, földművelő család gyermekeként. Budapestre költözött, ahol férjével, Imre Lajossal gyümölcsárusként éltek, majd az 1900-as évek első éveiben Nagytétény újonnan kiépülő részébe, Baross Gábor telepre költöztek. A község egyik legnagyobb birtokosaként terményeiket, főleg barackot a Központi Vásárcsarnokban adták el. Férje 1911-es elhunyta után Borbála átvette a vállalkozás vezetését, így a község egyik legnagyobb birtokosa lett, és sikerrel működtette azt egészen haláláig. A megalakuló Baross Gábor telepi egyházközség bőkezű mecénása volt, 1943-as elhunytakor utód híján földjeit felosztotta, amiből az egyházközség is kapott. 1956-ban mai nyughelyére, a templom újonnan épített előcsarnokába hozták földi maradványait.

Kutatásaim során elsősorban a mikrotörténelem eszközeit használtam fel, de életének nem csak helyi szinten van jelentősége. A magyar történetírás több nőnek az életét feldogozta: ezek között az életrajzok között találhatunk művészek, politikusok és politikusfeleségek, tanítónők etc. portréját vázoló tanulmányokat, de tudomásom szerint ez az első, az agráriumban tevékenykedő vállalkozó nőről szóló tanulmány. Ez a terület még feltáratlan, a női munkáról szóló szakirodalom általában női alkalmazottakról beszél, a vásárok világában pedig a kiskereskedő kofák állnak az érdeklődés középpontjában. Dolgozatomban tehát egy eddig ismeretlen csoport – a nagybani termelésből és kereskedelemből élő női vállalkozó – képviselőjének életéről kaphatunk képet.

Szolnok megye egyházpolitikai helyzete az 1970-es években

BEKE PÉTER
Történelemtanár MA, II. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. Ö. KOVÁCS JÓZSEF, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

A dolgozat célja, hogy a szerző kutatásai alapján reprezentatív képet nyújtson Szolnok megye egyházpolitikai helyzetéről 1970 és 1979 között. A dolgozat célja annak a vizsgálata, hogy az egyházak és az állam között milyen a kapcsolat, milyen erős az állami ellenőrzés az egyházak felett, és ez a kontroll vajon milyen szerepet játszik-e Szolnok megyében az 1970-es években a hitéleti aktivitás alakulásában.

Az 1970-es években az egyházpolitikai feszültségek nem feltűnőek, az állam és az egyház kapcsolata harmonikusnak tűnik. Ugyanakkor ebben az időszakban az állam által gyakorolt ellenőrzés a csúcsra jut, és ennek köszönhetően a hitéleti aktivitás (az előnyös demográfiai helyzet ellenére) országszerte stagnál, vagy csökkenő tendenciát mutat. Szolnok megye vizsgálata egyházpolitikai szempontból véleményem szerint hiányos. Területén nem találhatóak fontosabb egyházi központok, sőt a megye települései még egyházmegyéik vagy egyházkerületeik központjaitól is meglehetősen távol helyezkednek el. Mellesleg Szolnok megye közismerten nem tartozik a tipikusan vallásos megyék közé.

A megye egyházpolitikai helyzetének mélyebb értelmezéséhez a Szolnok megyei egyházügyi titkárok iratait használtam fel. A titkárokról szóló rész alapvetően az általuk készített és birtokolt iratok tartalmáról, valamint a titkárok fontosabb kapcsolatairól szól. Kiemelten foglalkozom az adatszolgáltatás kérdésével. Bemutatásra kerülnek a korszak helyi hierarchiáját alkotó vezető papok és lelkészek, valamint a reakciósnak tartott papok és azok kapcsolata az állammal és a helyi hierarchiával. Végül a megye hitéleti aktivitását az általam választott faktorokkal (hitoktatás, keresztelés, házasságkötés, temetkezés, körmeneteken való részvétel) vizsgálom, az egyházi és társadalmi események esetében a megyei adatokat az országos adatokkal összehasonlítva fogalmazok meg állításokat.

A dolgozatot egy elsősorban Szolnok megyére vonatkozó konklúzió zárja, a dolgozat függeléke az egyházmegyék és egyházkerületek területi illetőségét bemutató térképeket, a hitéleti aktivitás adatairól készített diagramokat és a Szolnok megyében szolgáló papok és lelkipásztorok névsorát tartalmazza.

Védőbeszéd vagy vádirat? Szent Patrik *Hitvallása*

BELUCZ MÓNIKA
Történelem MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SÁGHY MARIANNE, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom Szent Patrik *Hitvallás*a alapján azt a kérdést vizsgálja, milyen támadások ellen írta Patrik ezt a művet. Kik lehettek Patrik ellenlábasai? Milyen eretnekségek léteztek az 5. századi Britannia és Hibernia keresztény közösségeiben?

A brit egyház Patrikot meg akarta fosztani püspöki rangjától ifjúkori bűne miatt, melyet harminc évvel korábban meggyónt. Ennek ellenére a brit klérus nem tekintette lezártnak az ügyet. Szigorú hozzáállásuk magyarázatát az 5. század eleji eretnekségben, a pelagianizmusban kell keresnünk, amely a brit egyházat érintette leginkább. Az eretnekség bírálatát Szent Ágoston hippói püspök dolgozta ki. Meglepő, hogy a kutatás eddig nem foglalkozott a Patrik és Ágoston munkái közt fennálló hasonlósággal. A két püspök írásainak összevetése döntő fontosságú. Patrik Galliában töltött évei alatt ismerkedett meg Ágoston műveivel. *Hitvallása* (*Confessio*) nemcsak címében emlékeztet Ágoston *Vallomásaira* (*Confessiones*), hanem egyenesen az ágostoni kegyelemtant tükröz. Patrik követi az ágostoni mintát, több gondolatát pedig kapcsolatba lehet hozni a hippói püspök antipelagiánus leveleivel. Patrik valószínűleg olvasta Ágoston Pelagius ellen írt műveit is, esetleg kifejezetten azzal a szándékkal, hogy Britanniában megakadályozhassa az eretnek tanok terjedését. Patrik művei és életének eseményei azt bizonyítják, hogy Patrik nem volt pelagiánus, inkább vádlói követhettek eretnek tanokat. Tanulmányomban azt mutatom be, hogy az egykori bűn miatt kirobbant botrány lehetőséget adott Patrik számára a pelagiánus eretnekség cáfolására. *Hitvallása* tehát nemcsak védőbeszéd, hanem vádirat is egyben.

Az egri ingatlanok tulajdonjogi helyzetének változása a dualizmus időszakában

BERECZ ANITA
Kulturális örökség tanulmányok MA, I. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PAP JÓZSEF, EGYETEMI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

Jelen dolgozat több mint kétszáz egri, közvetlenül a belvároshoz tartozó ingatlan elemzésére illetve tulajdonjog változására épül a dualizmus korszakában. A dolgozat alapját az 1890-es kataszteri térkép adja, amely az Egri Körzeti Földhivatalban található meg. Az innen kigyűjtött helyrajzi számok alapján vizsgálom az adott terület ingatlan viszonyait illetve ezek tulajdonjogi változásait.

A dolgozatomban a központi szerepet a lakóhelyi szegregáció tölti be, tehát azt vizsgálom, hogy a tulajdonosok illetve a lakók milyen szempontok szerint oszlottak szét városon belül. Vizsgálom, mennyiben játszott szerepet a XIX. század végén, a belvárost is felosztó négy negyed az egri társadalmi elit lakóhelyi elhelyezkedését tekintve. Mennyire volt fontos például a Kaszinó közelsége vagy az üzlethelyiségek koncentráltsága abban, hogy a módosabb polgárok, presztízsüket kifejezve házat vegyenek, béreljenek, illetve örökítsék azokat gyermekeiknek. A kutatásom végére így, egy összetett kép alakul ki a város életéről és társadalmáról. A mikrotörténeti kutatásomhoz nagy segítséget nyújtott a Microsoft Access adatbázis, amelyet az adatok feldolgozásához és a következtetések levonásához használtam fel. A dolgozat a tervezett kutatásomnak csak az egyik részét mutatja be, az ingatlanok tulajdonjogi változásainak az elemzését, a másik rész pedig a belvárosban lakó személyek bemutatása lesz különböző szempontok alapján, ami viszont egy további kutatás alapját képzi.

A dolgozatomban a meglévő adatokból megpróbáltam bemutatni egy bizonyos társadalmi réteg, hóstyákon kívüli réteg lakóhelyi eloszlását a dualizmus korszakában. A teljesebb kép bemutatásához folyamatosan gyűjtöm a Belvárosi ingatlanok tulajdonosait és az egyénekről szóló adatokat, jövedelmi viszonyaikat, közéleti szereplésükről szóló adatokat.

Alesperesi hálózat az egri egyházmegyében 1301–1337

BEREI ANDREA
Matematika–történelem V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KOSZTA LÁSZLÓ, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom célja a 14. század eleji egri alesperesi hálózat bemutatása. A téma egyediségét az adja, hogy ebben a korai időszakban más magyarországi egyházmegyénél nem találkozunk az alesperesi szervezet ilyen fokú fejlettségével. Eger esetében területe, korai alapítása, földrajzi adottságai, magas plébánia száma az intézményrendszer gyors kialakulásához és fejlődéséhez vezetett. A rendkívül jó forrásadottságok pedig lehetővé teszik kutatását.

Magáról az alesperesi szervezetről, annak működéséről, illetve az alesperesekről kevés információval rendelkezünk. A témával kevesen foglalkoztak, ezt jelzi a szakirodalom teljes hiánya, így csak az okleveles anyagra és a pápai tizedjegyzékre támaszkodhattam. Mindkét forrástípust fontosnak tartom, hiszen más jellegű, merőben eltérő adatokat nyerhetünk ki belőlük. A tizedlajstrom jelentősége miatt húztam meg a korszakhatárt 1337-nél, az ebből nyert adatok nélkül a megrajzolt kép csonka maradt volna. A kezdőpontnak választott 1301-es évet pedig egy már elkészült cikk jelentette, illetve az a tény, hogy az Árpád-korban ezzel a szervezettel csak egy esetben találkozhatunk.

Dolgozatomban ismertetem az egyes főesperességekhez tartozó alesperességeket, megemlítve központjaikat, és az alesperesi hivatalt betöltő személyeket. Nem foglalkozom az egyházi középréteg többi tagjával, illetve az egyházmegye történetével sem. Viszont azt fontosnak tartom, hogy az egyes főesperességeket röviden bemutassam, bár itt sem térnék ki a részletes történetükre. Emellett felvázolom a fejlődés különböző lépcsőfokait, és a lehetséges mozgatórugókat is.

A község- és egyéb helynevekről szóló 1898. évi IV. tc.

BERGMANN HAJNALKA
Történelemtanár–magyartanár MA, II. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY MARIANN, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A község- és egyéb helynevekről szóló 1898. évi IV. tc. volt az első törvény, amely szabályozta a helynevek hivatalos használatát és írásmódját. A törvény kimondta, hogy minden községnek csak egy hivatalos neve lehet. A kor, amelyben az intézkedés megszületett, a magyar nacionalizmus csúcsaként is értelmezhető: Bánffy Dezső miniszterelnök egyértelműen nemzetiségellenes politikát folytatott. A törvény lehetőséget adott a nemzetiségek elleni fellépésre, ugyanis nemzetiségi nevű települések egész sora kapott magyaros hangzású nevet. A szakirodalom e szempont mentén ítéli meg a rendelkezést: egyesek szerint pusztán a közigazgatás zavarait megszüntető intézkedés volt, mások egyértelműen asszimiláló jelleget tulajdonítanak neki. A törvény megvalósulását azonban a mai napig senki sem vizsgálta. Kutatásomnak az volt a célja, hogy árnyaljam a nézeteket és megvizsgáljam a törvény gyakorlati megvalósulását. Forrásul az 1882. és 1913. évi helységnévtárak anyagait használtam: a szlovák és rutén nemzetiségi régiók helységneveit összesítettem egy Excel táblázatban vármegyékre, járásokra lebontva. A kutatás bizonyos szakaszaimban az 1772–1773. évi Lexicon Locorum segítségével dolgoztam. A helynév-módosításokat öt csoportba osztottam be, annak megfelelően, hogy milyen szempont alapján történtek a változtatások.

A kutatás alapján elmondható, hogy a megvizsgált községek kétharmadánál történt névmódosítás, egyharmadánál pedig olyan lényegi változtatások történtek, amelyek nem voltak indokoltak. Ezek szerint a törvény a nemzetiségek ellen irányuló, a magyarosítást elősegítő beavatkozás volt.

Sornicótól Debrecenig: A Vidoni szalámi története

BLASKÓ BARBARA
Történelem, V. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PETE LÁSZLÓ, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Olasz Tanszék

A kutatás célja a Debrecen és a debreceni-olasz kapcsolatok történetében kiemelkedően fontos szerepet játszó, máig szinte ismeretlenül maradt Vidoni Testvérek és Társuk Szalámigyár történetének feltárása a család érkezésétől a gyár 1950. évi hivatalos megszűnéséig.

A munka alapjául szolgáló dokumentumok nagyobb részben a Hajdú-Bihar Megyei Levéltár és a Magyar Országos Levéltár iratanyagából származnak. A téma kidolgozásában segítséget nyújtott továbbá egy családi magántulajdont képező levélgyűjtemény és leszármazottak, valamint helyi lakosok beszámolói. Ezeket foglalja keretbe a kor gazdasági viszonyait, valamint a friuli emigráció történetét feldolgozó szakirodalom.

A dolgozat eredményeként megszületett a Vidoni család és gyár történetének nagyrészt korabeli forrásokon alapuló ábrázolása. Nemcsak egy emigráns család története jelenik meg a felhasznált forrásokban, hanem a magyar élelmiszeriparban egy mai napig is jelentős szerepet betöltő iparág történetének kibontakozását is nyomon követhetjük. A szalámigyártás története egybefonódik a Vidoni testvérek érkezésével, amely magában hordozza az évszázados friuli emigráció történetét is.

A kutatás eredményeire alapozva megállapítható, hogy az eddig méltatlanul elfeledett gyár milyen szerepet töltött be a 20. század első felében a debreceni és a magyar gazdaságban, valamint rekonstruálható, hogyan integrálódott a gyár és a család tevékenysége Debrecen városának hétköznapjaiba.

Az 1863−64. évi aszály és ínség Békés megyében

BOA KRISZTINA
Történelem MA, II. évfolyam – levéltár MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. KÓSA LÁSZLÓ, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Az 1861-től kezdődő meleg, száraz időjárás 1863−64-ben tetőzött, és ezzel a 19. század egyik legnagyobb természeti csapását, aszályt és éhínséget okozott hazánkban. Az időjárási eredetű katasztrófa Békés megyei történetét a Békés Megyei Levéltár és a Magyar Országos Levéltár több fondjában található irat-anyag és a korabeli sajtó alapján, a művelődéstörténetre jellemző interdiszciplináris és komparatív szemlélet jegyében mutatom be. Naplókon és korabeli lapokon keresztül szemléltetem a gazdasági krízis elemeit: a vetések és a legelők kisülése, valamint a Körösök kiszáradása következtében fellépő élelem- és takarmányhiányt, az állatállomány pusztulását és az árak megváltozását. A gazdasági kihívásokra különbözően reagáló fórumok − az országos kormányzat (a Magyar Királyi Udvari Kancellária és a Magyar Királyi Helytartótanács), a sajtó, valamint a tudományos élet − tevékenységére egyaránt felhívom a figyelmet.

A kár felmérésével párhuzamosan megjelenő társadalmi feszültséget a megye harmadát, 60−65 ezer főt kitevő éhező, munkanélküli napszámosok helyzetével, valamint az 1863. évi békéscsabai és orosházi népzendülések eseményeivel érzékeltetem. A társadalmi válságot elmélyítő skorbut és az éhhalál a demográfiai mutatók megváltozásának elemzését teszik lehetővé. A kár helyreállításának bemutatása során egyrészt rámutatok a települési ínségbizottmányok és Kis János megyei főispáni helytartó hatékony munkájára, a közmunkák jelentőségére, másrészt – Orosháza ínségnaplójának elemzésével – a könyöradományok és segélyek arányára, felhasználására.

Továbbá kitérek arra is, hogy az aszály, a vasútépítés fellendülésén túl, az alföldi problémákra (vízszabályozás, faültetés, csatornák) irányította a figyelmet, és ezáltal hozzájárult egy hasonló jellegű katasztrófa megelőzéséhez.

A temetők és a temetkezés jogi szabályozása Angliában a XIX. század folyamán társadalomtörténeti megközelítésben

BODOVICS ÉVA JUDIT
Kulturális antropológia–történelem, végzett hallgató
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VÁRI ANDRÁS, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatomban egy olyan forráscsoport bemutatására és vizsgálatára törekedtem, amely a külföldi szakirodalomban kevés alkalommal, a magyar nyelvűben pedig egyáltalán nem került az érdeklődés középpontjába. Ez a forráscsoport nem más, mint az 1852 és 1906 között keletkezett angol temetkezési törvények sorozata. Nem jogtörténeti szempontból vizsgáltam meg a törvényeket, hanem a társadalomtörténet irányából közelítettem feléjük.

Ezek a törvények jelentős űrt töltöttek be az angol törvényhozásban. Mindezidáig nem tudták megfelelő módon rendezni a temetők ügyét. A XVIII. század végén elindult népességnövekedési hullám eredményeként a temetők olyannyira zsúfolttá váltak, hogy egészségkárosító hatással lehettek az élőkre. A korábbi próbálkozások csak felszínesen tudták megoldani a kialakult helyzetet. 1852-ben a kormány megtette az évtizedek óta halogatott lépést: bezárták a túlzsúfolt, az egészségre ártalmas temetőket, s helyettük új, a kor elvárásainak megfelelő temetők létrehozását rendelték el. A temetők igazgatását is átszervezték: szigorúan ellenőrzött temetkezési testületek vették át a temetők létrehozásának és irányításának feladatát az anglikán egyháztól.

Hipotézisem szerint, miután a törvények és előzményeik viszonylag hosszú időszakot ölelnek át, tükröződhetnek bennük a mindennapi élet problémái és változásai is. Dolgozatom központi témája ebből következően a temetkezési törvényekben megjelenő gazdasági és társadalmi problémák, valamint azok megoldásának bemutatása, elemzése. A dolgozat további kérdésfelvetése, hogy milyen módon kapcsolódnak ezek a törvények a korszak szociális reformjaihoz, valamint hogy milyen mértékben alakították át a temetés eddigi hagyományait.

A dolgozat amellett, hogy új nézőpontból közelít egy jogtörténeti forráscsoporthoz, a törvények tartalmának ismertetésével hiányt pótol a magyar tudományos irodalomban.

Esterházy Pál nádor levelezése feleségével 1684-ben

BOJTOS ANITA
Történelem MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HORN ILDIKÓ, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A történetírás már régen fölfigyelt a misszilisek forrásértékére, számos esetben magyar nyelvű irodalmi jelentőségükre is, kiváltképp, ha az egy házaspár levélváltása. Jelen dolgozat egy folyamatos, még nem lezárt kutatómunka részlete, amely egy esettanulmányon keresztül arra keresi a választ, hogy miként rekonstruálható az Esterházy Pál nádor (1635−1713) és második felesége, Thököly Éva (1659−1716) udvarai és birtokai köré szerveződő „szervitori társadalom". A vizsgálat egyetlen év kettejük közti levélváltásán alapszik: a nádor 1684-es tudósításai gazdag forrást jelentenek nemcsak a Buda alatti hadi eseményekről, hanem a hadsereg soraiban hamar népszerűvé váló marhafelvásárlásról is. A magyarországi oszmán-török uralom kezdetétől föllendülő szarvasmarha kivitel ugyan 1684-re veszített egy évszázaddal korábbi jelentőségéből, de a dunántúli nagybirtokos nemesség között továbbra is jól kamatozó jövedelemkiegészítő tevékenység maradt. Az ostrom napjaiban Esterházy Pálnak is volt alkalma bekapcsolódni az alföldi szarvasmarha fölvásárlásába, amelyet azután a Duna mentén indított el Sopron megyei birtokaira. A sikeres akcióhoz szüksége volt egyrészt feleségének talpraesettségére, hogy távollétében akarata szerint intézkedjék a birtokokon, másrészt pedig arra a szervitori hálózatra, amelyet apja, Esterházy Miklós épített ki. Általános gyakorlat volt, hogy az országos méltóságot viselő dunántúli főurak familiárisaikból magánhadsereget szerveztek, amelynek tagjai nem csupán végvári és mezei katonai feladatokat láttak el, hanem sokszor részt vettek a főúr gazdasági ügyleteiben, melyből többnyire nekik is jó hasznuk származott. Erre a közös tevékenységre és az asszony, Thököly Éva szervező szerepére hoz bőséges adatot az 1684-es levelezés. A későbbi, remélhetőleg teljesebb földolgozásnak az alapjait jelenti a dolgozatban ezen kívül fölvillantott többi résztéma: Esterházy Pál Pest megyei főispáni tevékenysége, valamint az udvarhoz fűződő viszonyának változása és a személyes tényezőkön túlmutató eszmetörténeti gyökerek föltárása. Fő feladatomnak egyelőre a nádor életrajzának részleges kiegészítését, s ezen keresztül a dunántúli köznemesi társadalom 17. századi alakulásának vizsgálatát tekintem, amelyhez páratlan kiindulópontot jelent a nádor levelezése.

„*Deliberatum est: prius quidem decollentur, dein rogo inponantur et concrmentur*” Horváth Örzse Ilona szegedi boszorkánypere, a helyi viszonyoktól Mária Terézia boszorkányüldözést beszüntető rendeleteiig

BRANDL GERGELY
Történelem MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BAGI ZOLTÁN, FŐLEVÉLTÁROS
Csongrád Megyei Levéltár

A nagy szegedi boszorkányhisztéria (1728. június 14.–1729. március 9.) a leghíresebb magyarországi boszorkányüldözések közé tartozik. Számos értekezés jelent meg róla, mióta Palugyai Imre1853-ban először közölt dokumentumokat a legnagyobb hazai kivégzésekről. A korábbi kutatás azonban adós maradt a teljes forrásfeltárással. Horváth Örzse Ilona esete csak egy a körülbelül 40 boszorkányper közül ami ekkor Szegeden játszódtak le. Életútja végig vezet azokon az eseményeken, amelyek erősen befolyásolhatták a pereket. Története megvilágítja számunkra, milyen jogi és néprajzi koncepciók köthetőek a Szegedi Városi Tanácshoz, amely bírói testületként levezényelte a pereket. Érdekes fejlemény, amire a szakirodalom eddig nem tért ki, hogy az eljárásokat egy kancelláriai vizsgálat zárja, amely a boszorkányperek esetében teljesen atipikusnak tekinthető. A kivizsgálásból eddig nem mutatták ki azt a szándékot, hogy az udvar korlátozni kívánta a pereket. A kancellária és a Városi Tanács között kibontakozó levelezés rávilágíthat a fürösztés (*balneatio*) tiltására és visszaszorulására. Emellett esetleges összefüggésekre az egész Habsburg-birodalomban a boszorkányperek betiltásával kapcsolatban. A perek helyi szintű okainak feltárása, csak a város részletes politikai, társadalmi viszonyainak ismeretében lehetséges, melyhez igazán fontos forrást jelent a kancelláriai kivizsgálás anyaga(a teljes pertestet Bécsbe rendelte a kancellária). Ezekből a levelekből később olyan részletes névsort tudnánk összeállítani, amelyhez rendelve az egyéb (nagyrészt feltáratlan) levéltári forrásokat (adóösszeírás, névjegyzékek, missilis iratok) megérthetjük a perek kiváltó okait és a városi társadalmat is. A szegedi boszorkányüldözés, olyan folyamatokat világít meg, amelyek a török hódoltságtól a felvilágosult abszolutizmusba vezetnek át. Jobban megvilágíthatják a Habsburg berendezkedésének politikai, társadalmi művelődéstörténeti hatásait.

Развитие культурных связей между СССР и ВНР в послевоенный период (1945–1956 гг.)

CHUVILEVA EKATERINA SERGEEVNA
Szlavisztika BA (orosz szakirány), III. évfolyam
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Szláv Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. JANKOVICS MÁRIA, INTÉZETIGAZGATÓ FŐISKOLAI TANÁR
Nyugat-magyarországi Egyetem BTK, Szláv Filológiai Intézet

E dolgozat témája azért is aktuális, mert bár a rendszerváltás óta több történész is foglalkozni kezdett az egykori szocialista országok közötti kapcsolatok alakulásával, az 1945–1956 közötti időszak kulturális kapcsolataira alig terjedt ki a figyelmük: a szovjet–magyar kulturális kapcsolatoknak mindössze néhány kutatást szenteltek.

Dolgozatom célja az 1945–1956 közötti szovjet-magyar kulturális együttműködés fő formáinak és az azokat befolyásoló tényezőknek a feltárása, a két ország közötti kulturális kapcsolatokat döntő mértékben meghatározó szovjet-magyar politikai kapcsolatok bemutatása. Célja továbbá a konkrét kulturális együttműködés formáinak vizsgálata, többek között zenei alkotások összehasonlítása.

Ebben az időben vált szokássá a különféle események szervezése és megünneplése: Magyarországon 1949-től több alkalommal is megrendezték A magyar-szovjet barátság hónapját, a Szovjetunióban pedig 1952-től a Magyar kultúra időszakát.

Annak ellenére, hogy a kulturális kapcsolatok a szocialista ideológia hatása alatt fejlődtek, mindkét fél számára pozitív hozadékuk is volt. A Szovjetunió magyarok előtt is ismert oktatási és kulturális eredményei és A magyar–szovjet barátság hónapja elnevezésű rendezvénysorozat keretében megalakuló művészeti együttesek gazdagították mind a magyar, mind a szovjet kultúrát.

Kun András élete és népbírósági pere

CSONKA LAURA
Történelem, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: KÁDÁR GÁBOR, MEGBÍZOTT ELŐADÓ
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban arra vállalkoztam, hogy bemutassam Kun András minorita szerzetesből lett nyilas pártszolgálatos életét és népbírósági perét.

Kutatásom újszerűségét az adja, hogy eddig még senki nem foglalkozott behatóan páter Kun András életével, melyet a rendelkezésre álló források alapján igyekeztem feltárni, rekonstruálni. Emellett választ próbáltam keresni arra a vele kapcsolatban leginkább felmerülő kérdésre, hogyan lett egy minorita szerzetesből véreskezű, szadista tömeggyilkos, aki 1944 és 1945 folyamán a nyilas uralom alatt „Krisztus szent nevében!" tüzet vezényelt a budapesti zsidóságra. A kérdésre a választ maga Kun András is megadja, amikor a nyilas propagandát nevezi meg okként. Teljes mértékben ezen eszme hatása alá került, mindent ennek rendelt alá és ezen eszme szolgálatában cselekedett. A nyilas uralom alatt számos hírhedt bűncselekmény, rablás, razzia, kínzás, gyilkosság köthető az ő és az általa irányított 12. kerületi nyilas csoport nevéhez. Figyelemreméltó, hogy mindezen cselekedeteit össze tudta egyeztetni papi hivatásával és lelkiismeretével. Elvakultsága odáig fajult, hogy még maguk a nyilasok is vészbíróság elé állították és halálra ítélték, amikor a rendőrség tagjai ellen fordult. Egyedül Szálasi Ferenc nemzetvezető mentette meg a kivégzéstől. Budapest felszabadulása után fél évig bujkált, végül azonban a magyar – román határon elfogták 1945 augusztusában. A nyilas korszak alatt elkövetett bűncselekményeiért bíróság elé állították. Figyelemfelkeltő, hogy az ellen indított eljárást a felsőbb szervek igyekeztek minél gyorsabban lefolytatni és lezárni. Az egy napos népbírósági tárgyalására az elsők között 1945. szeptember 19-én került sor, melyet óriási érdeklődés övezett. Még aznap délután a tanúk és Kun András kihallgatása után kegyelmi igényét elutasítva felakasztották.

Kun András egyedi életpályát járt be és személye betekintést enged két – a nyilas és a 1945 utáni – korszakba, melyek őt magát és papi mivoltát saját céljaikra használták fel.

Legnagyobb eredményemnek azt tartom, hogy egy átfogó képet sikerült adnom életéről, nyilas tevékenységéről, peréről és sikerült kibővítenem a róla kialakult szűk képet.

Egy nemesasszony Lorántffy Zsuzsanna udvarában

CSORBA NOÉMI
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. JENEY-TÓTH ANNAMÁRIA ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Egy korábbi kutatómunka során (amely polgári özvegyasszonyokkal foglalkozott) találkoztunk a dolgozat nemesasszonyának, Petneházyné Király Anna magyar nyelvű végrendeletével, amely a Hajdú-Bihar Megyei Levéltárban található. Már akkor érdekessé vált számunkra személye, hiszen férje, Petneházy István a 17. század első felének egyik híres katonaembere, aki már házasságuk előtt is több tisztséget viselt. Míg férje származásában biztosak voltunk, addig az övében nem, de a kutatás során megállapítottunk, a méltán nevezetes Királycsalád sarja volt, rokonságban állt Király Alberttel és Király Györggyel. Főleg Petneházyné végrendelete késztetett minket arra, hogy foglalkozzunk személyével. Ekkor vetődött fel bennünk a kérdés, hogy milyen kapcsolatban állt I. Rákóczy György fejedelem feleségével, Lorántffy Zsuzsannával, hiszen végrendeletében nemcsak számára, hanem ifjabbik Rákóczy Györgynek is juttatott hagyatékából. A dolgozat célja, hogy a lehetőségekhez mérten, primer források felhasználásával bemutassa Petneházyné Király Anna eddig méltatlanul mellőzött személyét. A dolgozat mikrotörténeti kutatáson alapszik, valamint csatlakozik a megkezdett magyarországi udvartörténeti kutatásokhoz. Hiszen tudjuk, hogy Petneházyné életének volt olyan szakasza, amikor Lorántffy Zsuzsanna közvetlen közelében élt. Eddig jórészt homály fedte azokat a személyeket, akik körülvették a fejedelemasszonyt, így a dolgozat megkísérli leírni Petneházyné szerepét az udvarban. Másrészt pedig rámutattunk arra, hogy Petneházyné a protestáns patróna prototípusa is volt, hiszen nemcsak felépítette a második református templomot Bajomban (ma Biharnagybajom), hanem még úrasztali edényekkel is megajándékozta a gyülekezetet. Mecénási szerepe másban is megmutatkozott: saját költségen nyomtatott ki a debreceni hívek számára egy 64 prédikációt tartalmazó kötetet, valamint támogatta peregrinusok külföldi taníttatását.

Egy ispotálytól a lovagrendi államig
Hermann von Salza nagymester munkássága

D. FEKETE BALÁZS
Történelem MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FEDELES TAMÁS,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatomban a Német vagy Teuton Lovagrendről értekeztem, első sorban arra koncentráltam, hogy miként alakította egy ember, Hochmeister Hermann von Salza kompromisszumkészsége, kiváló helyzetfelismerése és személyes zsenialitása a lovagrend, a pápaság és a német-római császár külpolitikáját, és egymás iránti viszonyát. Mindehhez első lépésként az egyházi lovagrendek kialakulását követtem nyomon, beleértve a Német Lovagrend kialakulásának történetét is, majd Hermann von Salza nagymester tevékenységére összpontosítottam, végül – alátámasztva koncepciómat – röviden összefoglaltam a rend további történetét.

Munkám során megkíséreltem összegyűjteni az alapvető magyar nyelvű szakirodalmat, s kiegészítettem néhány – megítélésem szerint – jelentős külföldi forrással.

A Független Kisgazda-, Földmunkás- és Polgári Párt interpellációs tevékenységének elemzése az 1935–1939 közötti parlamenti ciklusban

DOBOS NÓRA
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PÜSKI LEVENTE, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Kutatásaim során a Független Kisgazdapárt interpellációs tevékenységét vizsgáltam az 1935–1939 közötti parlamenti ciklusban. Munkám újszerűsége abban áll, hogy ilyen jellegű elemzést még egy párt kapcsán sem végeztek. Munkám eredményeképpen sokkal árnyaltabb képet kaptunk a FKGP tevékenységéről a vizsgált korszakban, mivel az interpellációs tevékenység vizsgálata kiváló lehetőséget nyújt egy párt önálló, sajátos arculatának, politizálási stílusának meghatározásához.

Az interpellációs tevékenység elemzésének tükrében egyértelművé vált, hogy a FKGP a legaktívabb ellenzéki pártként jelent meg a magyar törvényhozásban, s hogy viszonylag szilárd politikai bázissal rendelkezett az adott ciklus folyamán.

Elemzéseim során kimutattam, hogy a FKGP – elhelyezve a kor politikatörténeti tablóján – mely években volt a legaktívabb, s melyekben kevésbé. Ezen felül egyértelművé vált, hogy milyen kérdéskörök élveztek prioritást a kisgazda politikusoknak, s hogy ez szinte teljes mértékben illeszkedett a párt 1936-ban kiadott programjához.

Munkám során megállapítottam, hogy a Kisgazdapárton belül nem lehet beszélni egy merev „munkamegosztásról", vagyis a párt képviselői többféle témával kapcsolatban terjesztették elő interpellációjukat.

Elemzéseimben arra is kitértem, hogy a politikai témákat érintő interpellációk során a kisgazda politikusok, milyen stílusban és milyen minőségben képviselték az ellenzéki szerepkört. Ennek során kiderült, hogy különböző stílusban (hol visszafogottabban, hol erőteljesebben), de markáns ellenzéki politizálást folytattak. Egy-két kivételtől eltekintve stílusok határozott, de tárgyilagos, személyeskedésektől mentes volt. Ezen felül a kisgazda politikusok egyértelműen demokratikus irányvonalat képviseltek az 1935–1939 közötti parlamenti ciklusban, amelyet az is bizonyít, hogy a politikai témájú interpellációkban kiemelkedő hangsúlyt kapott a politikai szabadságjogok, sajtószabadság és a titkos választójog melletti érvelés.

Jókai Mór és az 1875-ös pártfúzió

FARKAS JUDIT
Történelem–német V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DEÁK ÁGNES, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Jókai Mór, a „nagy mesélő” a regényei által vált híressé. Irodalmi munkásságát általános elismerés övezte már életében is, de politikai pályafutása a történetírás kevéssé feldolgozott területe. A balközép és a Deák-párt 1875-ben bekövetkezett fúziójával kapcsolatban játszott szerepe mind a mai napig feltáratlan, így ennek bemutatását tűztem ki dolgozatom céljául.

Az általam feldolgozott szakirodalom azon túl, hogy politikusként dilettánsnak tartja, elvfeladással is vádolja Jókait, feltételezve, hogy – Tisza Kálmánhoz hasonlóan – korábbi ellenzéki álláspontját feladva a fúziót és ezzel együtt az 1867. évi kiegyezést is feltétel nélkül elfogadta. Másrészről a szakmunkák kivétel nélkül a fúziót mint Jókai politikusi pályafutásának a végét, mint világnézeti válságot mutatják be. Munkámban arra törekszem, hogy a kiegyezéstől a fúzióig eltelt időszak részletes vizsgálatával fényt derítsek arra, hogy ezek az állítások megállják-e a helyüket Jókai politikai szerepének a megítélésében.

Fontosnak tartottam, hogy elsősorban Jókaitól származó forrásokat vizsgáljak meg, így főként a képviselőházban elmondott politikai beszédeit, *A Hon* című folyóiratában megjelent cikkeit és a levelezését használtam fel a politikai gondolkodásának a feltérképezéséhez. Emellett a kortársak visszaemlékezéseit és más korabeli forrásokat is feldolgoztam, és természetesen a korszakkal kapcsolatos szakirodalmat is felhasználtam munkám során.

Dolgozatomban a fenti állításokat igyekeztem cáfolni, hiszen Jókai „pálfordulását” az előzmények ismeretében nem lehet elvfeladásként minősíteni, illetve bizonyíthatóan nem maga a fúzió, sokkal inkább a gazdasági kiegyezési tárgyalások sikertelensége okozta a politikai élettől való eltávolodását. Mivel Jókai Mór politikai pályafutásáról, főként a fúzióval kapcsolatos gondolatairól, szerepéről keveset tudunk, így reményeim szerint dolgozatom hozzásegíthet e képviselő politikai szerepének alaposabb feltérképezéséhez és egysíkú megítélésének cáfolatához. Emellett személyes meggyőződésének a megismerésén túl – egy balközépi képviselő látásmódján keresztül – a fúzióhoz vezető folyamatról is tisztább és változatosabb képet kaphatunk.

A veszprémi püspökség egyházi nemességének adózása, bíráskodása és birtoklása 1387-ig

FARKAS PÉTER
Történelem, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KISS GERGELY, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A dolgozat célja vizsgálat alá helyezni a veszprémi püspökség birtokain élő egyházi nemes réteget az adózás, bíráskodás és birtoklás szempontjainak figyelembe vételével. Az időintervallum meghatározásában a források kiadásának jelenlegi állapotát figyelembe kellett vennünk.

A veszprémi püspökség nemes jobbágyai kezdetben az egyház kondicionárius elemei közül kerültek ki, később a XIV. század folyamán már az egyházi intézmény keretein kívülről érkező, zömmel nemesi származású belépők vannak többségben. Birtoklás tekintetében korlátozott szabadsággal rendelkeztek a nemes jobbágyok: püspöki engedéllyel részt vehettek birtokcserében, birtok vételében illetve eladásában is. A belépő nemesek esetében találkozunk az egyházi szolgálatból való kilépés lehetőségének biztosításával. Az egyházi nemesek birtokainak adómentességének elérése is egy folyamat volt, mely intézményenként változó módon folyt le. Bizonyos adónemek alól felmentést vizsgált korszakunkban nemesi származású belépők kaptak (*census, collecta*) a veszprémi püspöki területeken, így is vonzóbbá téve az egyházi szolgálatot számukra. Általános jellegű felmentésekkel nem találkozunk a püspökség részéről. A bíráskodási önállóság elérése is egy több lépcsőből álló folyamat része volt: az első lépés az egyház bíráskodási kiváltságának elérése. A nemes jobbágyokat érintő jogszolgáltatási kiváltságok csak ezután következhettek. Itt is azt tapasztaljuk, mint az adózás és a birtoklás tekintetében: a kiváltságok csak a belépőkre érvényesek és nem általánosan az egész társadalmi rétegre.

A veszprémi püspökség nemes jobbágyai között mind jogi, mind gazdasági tekintetben különbség tapasztalható. A XIV. század során belépők kedvezőbb helyzete a püspökség birtokszerző és koncentráló akaratában keresendő.

A népi írók gazdasági elképzelései (1932–1943)

FEKETE NORBERT
Magyar–történelem, V. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CSÍKI TAMÁS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatomban a népi írók gazdasági elképzeléseit vizsgálom 1932–1943 között a *Tanú* és a *Válasz* folyóiratok, valamint Somogyi Imre *Kert-Magyarország felé* című könyve és a második balatonszárszói népi konferencia jegyzőkönyvére támaszkodva. Vizsgálatom során külön kiemelem az írók által alkalmazott képeket és metaforákat, és azt, hogy ezek milyen szerepet töltenek be a gazdaságról való gondolkodásban. Gazdasági elképzeléseiket hat tematikus csoportba rendezve prezentálom, így szó lesz a gazdasági elképzeléseket megalapozó tézisekről, a minőség szocializmusáról, a parasztság felemelésének problémájáról, a földreformról és a telepítésről, a Kert-Magyarország gondolatról valamint az ipari, kereskedelmi és bankszféra átalakításáról. A népi írók gazdasági elképzeléseinek középpontjában a föld és a parasztság állt, ez az origója az általuk tervezett gazdasági átalakulásnak, ennél fogva ezek jelennek meg náluk a legmarkánsabban és a legátfogóbban. Ettől függetlenül gondolataik egységes, de rekonstruálható rendszert alkotnak, amiben nagy szerepet játszanak az írói kifejezőeszközök, amelyek lehetővé teszik a főként nem szakmai hallgatóság számára a magyarság gazdasági sorskérdéseinek befogadását és megértését. A népi írók a gazdaságról való értekezéseikkel olyan problémákra is felhívták a figyelmet, amely a kor közvéleménye és döntéshozói számára ismeretlen vagy kevésbé ismert jelenség volt, amivel mindenképpen nagy szolgálatot tettek. Fontos megjegyezni, hogy szemléletükben egy fenntartható, ökológiai gazdaság képe jelenik meg, amely figyelembe veszi a helyi sajátosságokat, és azokra alapoz.

A városépítő
Marosvásárhely és a sokarcú Bernády-kép

FODOR JÁNOS
Nemzetközi kapcsolatok és európai tanulmányok BA, III. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar, Jelenkori Történelem és Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. LÖNHÁRT TAMÁS,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar, Jelenkori Történelem és Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék

Jelen szakdolgozat Marosvásárhely és a két világháború közti erdélyi magyar kisebbség meghatározó és vitatott személyiségét mutatja be. Dr. Bernády György nevéhez fűződik a század eleji Marosvásárhely fellendülése, a Kultúrpalota, a volt Városháza felépítése, valamint a modern város képalakítása. Bernády több fontos politikai tisztséget is vállalt. Nevéhez köthető a csucsai paktum és több, kisebb-nagyobb politikai siker, melyet a romániai Országos Magyar Párt vezetőségi tagjaként ért el. Ez a tanulmány az első és második polgármestersége-gének (1902–1913/1926–1929) sikeres és kevésbé sikeres korszakát világítja meg, valamint tevékenységét az OMP-n belül, ezen kívül Marosvásárhelyen a máig érvényben levő személyi kultuszának kialakulását, hatásait vizsgálja. Levéltári, valamint korabeli sajtóforrási kutatásokkal próbálom pótolni az eddig hiányos ismereteket, minél teljesebb képet állítva Bernádyról. A tanulmány a politikai vonatkozások mellett, magánéletéről, vitatott állásfoglalásairól és a tévhitek ismertetésével próbál a valósághoz közelebb hozni. Célom a Bernády polgármestersége által alakított XX. század első felének Marosvásárhelyére is rávilágítani, hogy e személyiség szerepét valós koordináták közé lehessen helyezni.

Fejezetek a középkori Izland életéből

FORGÓ PÉTER
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PÓSÁN LÁSZLÓ, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

A dolgozat célja, hogy más szemszögből közelítse meg a középkori Izlandot, mivel a téma kutatása számos problémát vet fel, ami a történeti munkák – máig sem pótolt – hiányosságából fakad. Ezt arra alapozható, hogy a középkori izlandi állam, eddig mindössze pár mondat erejéig kapott helyet, mind a magyar, mind az európai egyetemes történeti irodalomban.

Azonban mint minden megállapítás esetében, itt is megjelentek kivételnek számító munkák. Esetenként számos szakíró egy-egy kötetében már külön fejezetet is szentelt a témának, valamint a brit-, a tengerentúli- (kanadai és amerikai), és – érthető módon – a skandináv kutatások már önálló doktori- és szintéziseket is eredményeztek. Ez azzal áll összefüggésben, hogy az izlandi szakemberek angol nyelven is elérhetővé tették a fontosabb forrásokat, valamint a régészeti és egyéb kutatások (pl. a *„native studies”*) eredményeit. Azonban még ezekben sem kaptak helyet az eddig margóra szorult témák. A dolgozat ebbe a folyamatba szól bele, valamint egy konszenzust alakít ki a különböző koncepciók eredményei alapján, kiegészítve azt például a nők, a gyermekek és a mindennapi élet részleteivel. Ez természetesen keretet és egyben bázist is adott a célok eléréséhez, melyben a leíró köztörténet csak kezdő és záró funkciót lát el, mivel a főszerepet maga a társadalom kapta. A kutatás legfontosabb célja, hogy ezen egységek bemutatásával egy átfogó képet alkosson a középkori Izland életéről, annak feszültségeiről (széthúzó erejéről) és az egészet összetartó elemekről.

Eredményeit tekintve a legkiemelendőbb, hogy a különböző kutatási eredményeket úgy próbálja ütköztetni, hogy egy konszenzus közeli állapotot kapjon. Emellett a dolgozat bizonyos fejezetei esetében – melyek az eddig kiszorult témákkal foglalkoznak – a forrásokban fellelhető adatokat oly módon fűzi össze, hogy azok egy egységes képet alkossanak. A munka ezen része volt a legnehezebb, mivel az új eredményeket úgy kell felmutatnia, hogy azok értéke megüsse a korábbi kutatások eredményeit, ami azért fontos, mert a dolgozatban kidolgozott részek ebben a formában még egy történeti műben sem kaptak helyet.

IV. Béla és I. Uroš szerb uralkodó kapcsolata

GÁL JUDIT
Történelem MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CSAPLÁR-DEGOVICS KRISZTIÁN,
TANÁRSEGÉD
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Kelet-Európa viharos történetét a régió népeinek, országainak a háborúi jellemezték. A vallási, kulturális vagy történeti sztereotípiák leépítéséhez, és a régóta feszülő ellentétek csökkentéséhez talán egymás történelmének alaposabb megismerésén keresztül vezet az út. Ezért is tartottam fontosnak, hogy egy olyan téma feldolgozását, amely eddig igen kevés figyelmet kapott. A dolgozatomban a XIII. század negyvenes éveitől egészen a század hetvenes éveiig terjedő időszak magyar–szerb kapcsolatait vizsgáltam, különös tekintettel IV. Béla magyar (1235–1270), illetve I. Uroš szerb király (1243–1276) uralkodásának párhuzamaira.

A dolgozat magyar, szerb, angol valamint német nyelvű szakirodalom felhasználásával készült el. A téma sajátossága, hogy gyakran a pillanatnyi politikai helyzet komoly befolyást gyakorolt a történészekre, így munkámban külön figyelmet szenteltem erre a problémára. A kutatásom során magyar, szerb illetve latin nyelvű forrásokat használtam fel, amelyek között oklevelek, történeti munkák, földrajzi leírások és az egyházi irodalom alkotásai is helyet kaptak. Széles forrásbázisra építve igyekeztem a korábban kialakult történeti toposzokat, és a két ország viszonyát nemzetközi kapcsolatrendszerek tekintetében megvizsgálni.

A dolgozat legfőbb eredményének egyrészt az 1240–50-es évek magyar – szerb kapcsolatainak az újraértelmezését, másrészt az 1268. évi háborúval kapcsolatba hozható ifjabb királyság szerbiai alkalmazásának a feltárását tartom. Ezen kívül a Dragutin szerb trónörökös és Katalin, István ifjabb király lánya között létrejött házasság pontosabb datálásával kapcsolatban is új következtetéseket vontam le. A dolgozatom mellékletei között egy olyan őszerb uralkodói életrajz részletének a fordítását is közlöm, amely eddig magyarul nem jelent meg.

Liberális külpolitikai gondolkodás 1931 és 1939 között

GALSI IMRE
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KEREPESZKI RÓBERT,
TANÁRSEGÉD
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

A Horthy-korszakban a liberális pártoknak csekély társadalmi bázisa és politikai ereje volt. A nehézségek ellenére programjuk megvalósítására törekedtek, amely külpolitikai szempontból tartalmazta a szomszédos országokkal és a nyugati nagyhatalmakkal való barátságos, rendezett viszony megteremtését és az igazságtalan trianoni béke megváltoztatását békés eszközökkel. Tanulmányom célja, hogy bemutassam a sajtó és a képviselőházi naplók ütköztetésével a liberálisok reakcióját a fontosabb külpolitikai eseményekhez, szemléltessem diktatúraellenességüket és a demokratikus hatalmakkal szembeni csalódottságukat. Kutatásaim a sajtó külpolitikával kapcsolatos cikkeire (*Pesti Napló, Az Est, Újság, Esti Kurír*), *Az Est* hármas könyvére, a pártprogramokra, valamint az Országgyűlési dokumentumokra irányultak.

Csoda a Visztulánál
A lengyel–bolsevik háború a magyar sajtóban

GERENCSÉR TIBOR
Szlavisztika BA (lengyel szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KISS GY. CSABA, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat terjedelméből kifolyólag nem a lengyel–bolsevik háború magyar sajtóanyagának repertóriumát állítja össze, sőt még csak nem is a szoros értelemben vett történelmi események rekonstruálására törekszik, sokkal inkább annak bemutatására, hogy a korabeli magyar hírlapirodalom miként ábrázolta ezt a konfliktust, valamint annak lengyel hősét, Piłsudski marsallt.

A kutatás középpontjába tehát a két világháború közötti nyomtatott sajtót és az általuk kialakított képet helyezzük, ezért a dolgozatban magától értetődően jórészt a korabeli újságok, folyóiratok cikkeit vizsgáljuk. Az ide vonatkozó szakirodalmat csak annyiban használjuk fel, amennyiben az szükségesnek bizonyul a különböző hírlapok hasábjain megjelenő események összeillesztéséhez.

Azt a kort vizsgáljuk, amikor a nyomtatott sajtó megelőzte a későbbi nagy véleményformáló médiumokat – a rádiót és a televíziót –, s még a telefon-hírmondóval szemben is domináns volt. Ennek megfelelően nagy befolyással bírt az olvasóközönségre és a közvéleményre, ezzel párhuzamosan pedig a politikai életre is.

A dolgozat célja tehát bemutatni a korabeli magyar sajtó attitűdjét egy olyan háborús konfliktushoz, ami az első világháborúból éppen csak kilábaló országot nagy mértékben foglalkoztatta.

A téma sajtóanyaga azt a tézist támasztja alá, hogy a hírlapirodalom csak bizonyos korlátok között használható fel a történelmi tények rekonstruálására, arra azonban mindenképpen alkalmas, hogy művelődéstörténeti kontextusban fogódzókkal szolgáljon bizonyos társadalmi-pszichológiai kérdések megragadásában.

Elmélet és gyakorlat
A Brüsszeli Nemzetközi Pénzügyi Konferencia javaslatainak megvalósulása, 1920–1923

GERGELY MARIANNA
Angol–történelem, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. RAB VIRÁG, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Az első világháború következtében Európa a világgazdaságon belül korábban betöltött súlya megrendült. Mindez elsősorban a háború alatt, illetve következtében fellépő gazdasági, azon belül is elsődlegesen nemzetközi pénzügyi jellegű problémák miatt következett be. A háborút lezáró párizsi békekonferencia azonban a gazdasági kérdések helyébe, illetve azok fölé helyezte a politikaiakat és elmulasztotta helyreállítani a nemzetközi együttműködést Európán belül.

A gazdasági válság elmélyülésének következtében, a problémák feltérképezésére majd kezelésére 1920 őszén (1920. szeptember 24 – október 8.) egy nagy nemzetközi konferencia vállalkozott Brüsszelben. A konferencia célja a gazdasági problémák feltérképezése majd a javaslatok megfogalmazása ezek kezelésére.

A Népszövetség 1922 márciusában felkérte a konferencia résztvevőit, hogy készítsenek egy, az aktuális gazdasági helyzetüket értékelő beszámolót, melynek segítségével a Brüsszelben született javaslatok eredményességét kívánták megvizsgálni. Az 1922/23 folyamán, nyomtatott formában, angol nyelven megjelent 4 kötet 27 ország beszámolóját tartalmazza. Dolgozatomban ezeket a beszámolókat elemezve vizsgálom meg a brüsszeli értekezlet gazdasági, illetve pénzügyi javaslatainak gyakorlati megvalósulását.

A beszámolókból az derült ki, hogy a konferencia által javasolt terápia eredményes volt. Mert annak ellenére, hogy a konferencia egy gazdasági szakemberekből álló tanácskozás volt, a politikusok részvétele nélkül, az egyes országok az itt született javaslatok alkalmazására törekedtek. Végeredményben felismerték tehát azt a tényt, hogy saját gazdasági érdekeik egybeesnek Európa gazdasági érdekeivel.

Úgy gondolom, hogy a különböző, nemzetközi szinten is jelentkező gazdasági jellegű problémák vizsgálata, illetve az alkalmazott pénzügyi stratégiák elemzése a 21. század elején is jelentkező problémák megértése miatt is fontos.

Az ágostoni regula (Praeceptum) továbbélése

GILÁNYI MAGDOLNA
Történelem, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Klasszika-Filológia és Medievisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KÓTA PÉTER, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Klasszika-Filológia és Medievisztika Intézet

Dolgozatom célja Szent Ágoston a hippói kolostor számára készített regulájából (Praeceptum) kiindulva a fegyelmezés terén a középkorban bekövetkezett módosulás jellemzése, érintve az egyházi hierarchia változásait, a büntetés minőségét, a vétkes testvérrel szembeni eljárás milyenségét.

A Praeceptum általános fegyelmi jellemzőiből egy esetet emeltem ki, ezt a „merész tekintet" vétkének neveztem el. Ennek az egyedinek nevezhető esetnek a tanulságaiból kiindulva vetettem vizsgálat alá a 4. századi zsinatok fegyelmi határozatait, hangsúlyozottan azokat, amelyek büntetésként vagy vezeklésül az excommunicatio valamely változatát jelölték meg.

Az előzmények rövid áttekintését követően két középkori regula tanulságait vettem szemügyre. Szent Chrodegang regulája (8. század) bár benedeki eredetre megy vissza, a „merész tekintet" vétkénél tapasztalt eljárást mutat, ugyanakkor nem a tekintetét nőre emelő testvér, hanem az engedetlenekkel szemben foglal állást. A textusok filológiai összevetésén túl az ágostoni útmutatás szerinti két magiszter (praepositus, presbyter) fegyelmi jogköre Chrodegangnál a püspök szerepével egészül ki.

A késő középkorban szervezeti formájukat elnyerő ágostonos remeték 1508-ban, Rómában kiadott nyomtatványának regulakiadása a „merész tekintet" vizsgált részletét jóval rövidebb formában közli, jóllehet Hugo St. Victore regulához fűzött magyarázatai kísérletet tesznek az ágostoni gondolat aktualizálására.

A két regula a Praeceptum középkori továbbélésének egy-egy példája, adott rend történetében egyedi esetként értelmezhető, mégis inkább eszmetörténeti jelentősége hangsúlyos.

Fajvédő eszme *A Cél* című folyóiratban

GODINEK IBOLYA
Történelem Ma, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ABLONCZY BALÁZS,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban az 1910–1944 között megjelenő *A Cél* című fajvédelmi folyóiratot mutatom be A kutatásnál alapvető problémát jelent, hogy a magyar fajvédelem története ma még nagyrészt feltáratlan. A sajtóirodalom még bibliográfiai szinten sincs feldolgozva. Így a téma iránt érdeklődőknek kell elkészíteni a kutatást segítő eszközöket (a folyóirat tartalomjegyzékét, repertóriumát)

Dolgozatomat két részre osztottam, az első felében a lap „életrajzát" ismertetem. Itt kitérek a szerzők – szerkesztők bemutatására, a lapra hatást gyakorolt ideológiákra; feltárom a lapban megjelenő főbb témaköröket. *A Cél* lapjain két vezéreszme körvonalazódott: a fajvédelem és a zsidókérdés.

A tanulmány második felében a lap eszmei ismertetése következik. Elemi problémát jelent, hogy a több mint három évtized során rengeteg szerző írt benne. Az alapvető dolgokban ugyan egyetértettek, de ez mindenkinél más-más formában fejeződött ki. Ezért a lap szellemi fejlődését a vezető egyéniségek portréján keresztül mutatom be. Érdekes kérdés, hogy egy-egy ideológus életútjába hogyan illeszkedett a fajvédelem gondolatköre, hogy jutottak el, sokszor egy sikeres karrierrel a hátuk mögött a szélsőjobboldali politika berkeibe. A lap legemblematikusabb alakjai: Kiss Sándor, a magyarországi fajvédelem „úttörője"; Altenburger Gyula, aki vallási alapon szállt szemben a zsidósággal, Méhely Lajos, a fajbiológia eltökélt képviselője és Bosnyák Zoltán, a modern értelemben vett antiszemita, aki minden lehetséges oldalról górcső alá vette a zsidóság történetét. Egy másik fontos szempont, a fasizmus és a nemzeti szocializmus hatása a lapra, Mussolini és Hitler megjelenése a fajvédő publicisztikában.

Habár a lap nem tett szert széles társadalmi elismertségre, ideológusai mégis fontos szerepet játszottak a két világháború közötti időszak eszmetörténetének alakulásában. S ha nem is önmagukban voltak jelentősek, hatásuk mindenképp rányomta bélyegét a kor szellemiségére

Ferencesek Szatmárnémetiben

GORDÁN EDINA
Könyvtár- és információtudomány BA, III. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar,
Középkor-történeti és Historiográfiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. LUPESCUNÉ MAKÓ MÁRIA, TANÁRSEGÉD
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar,
Középkor-történeti és Historiográfiai Tanszék

A ferencesek első okleveles említése Szatmáron a középkorra tehető – bár a szakirodalom az 1284-es évszámot említi, sajnos nem ismerjük az alapításuk pontos dátumát – majd a 20. század elején ismét visszatérnek ide. A kutatásom során az említett szerzetesrendnek a városban betöltött szerepét és tevékenységét kívántam feltárni. Eddig történetük nem volt kellőképpen feltárva, illetve nem volt mentes a pontatlanságoktól. A szakirodalomban számos ellentmondás olvasható, amelyek levéltári források híján nehezen oldhatóak fel. Kevés oklevél maradt fenn Szatmár városára vonatkozólag, főleg a ferencesekre nézve. A dolgozatom első részében az alapítási dátummal kapcsolatos problémákat kívántam feloldani. Sok esetben még az sem volt tisztázott, hogy a ferences kolostor Szatmáron vagy a közeli Németiben volt-e. Az obszervánsok és konventuálisok közötti vitát a szatmári kolostor tagjai sem kerülték el. A fennálló politikai viszonyoknak köszönhetően, azonban nem kellett átadniuk a kolostort a szigorúbb ágnak. A középkori kolostor működésének gátat szabott a reformáció. Szatmárnémetibe csak 1913-ben térnek vissza. Áldásos tevékenységüket azonban a kommunista hatalom nem nézte jó szemmel. Így 1951. augusztus 20-án Erdély összes pontjáról összegyűjtötték őket és egy gyűjtőhelyre vittek, amit nem hagyhattak el. 1956-ban ugyan ketten a ferencesek közül visszatérnek, azonban csak 1967-ig fejthették ki tevékenységüket. Kutatásom során tehát az 1316 előtti és 1556, illetve az 1913 és 1967 közötti időszakot vizsgáltam.

„Riadjon meg az elhullott politikai tetemek fölött a nép ítéletének harsonája” Az 1910. évi országgyűlési képviselőválasztások Szombathelyen

GRÁCZOL BENEDEK
Történelem–filozófia V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: GUITMAN BARNABÁS, TANÁRSEGÉD
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

A dolgozat az 1910. évi országgyűlési képviselőválasztások szombathelyi fordulójának sajátos eseményeit illetve a választókerület társadalmi jellegzetességeit hivatott bemutatni. Mindenekelőtt bemutatom azt a belpolitikai kontextust, amelyben a dualizmus korának utolsó választása lezajlott. Ennek érdekében néhány, a korszakot feldolgozó munkát valamint a korabeli sajtót használtam fel. A választójoggal és egyáltalán a választási törvényekkel érintőlegesen foglalkoztam, azoknak nagyvonalakban való bemutatására törekedtem.

A hangsúlyt, kizárólag a sajtóra támaszkodva, a választások szombathelyi fordulójának sajátos eseteire és a pártviszonyok helyi szinten való ismertetésére helyeztem, majd pedig a választókerület társadalmi differenciáira is rámutattam, amely viszont a választások eredményeiben is megmutatkozott. Ennek bizonyítására a Vas Megyei Levéltár ide vonatkozó választási jegyzőkönyveit és az 1909. évi választói névjegyzékét vettem igénybe. Továbbá a szombathelyi választókerület szavazópolgárságának száma a korszakban érvényes választási törvény (1874. XXXIII. tc. 59.§.) szerint, indokolttá tette két szavazatszedő bizottság felállítását. A két bizottság, Szombathely választópolgárságát, a vidék zömében kis- és középbirtokos társadalmától különítette el, mindez pedig a választójog címbeli eloszlásából látható. Az pedig, hogy a két bizottsághoz tartozó szombathelyi polgárság illetve a vidéki földbirtokos választók miképpen támogatták a kormánypárt és az ellenzék képviselőjelöltjeit a választási jegyzőkönyvekből volt nyomon követhető. Ezért, hogy ezzel kapcsolatosan valamiféle tendencia megállapítható legyen, az 1896. és 1901. évi választás jegyzőkönyveit is tanulmányoztam, az 1905.évi adatok szempontjából pedig a helyi sajtóra hagyatkoztam.

Az Eisenhower-doktrína hatása az Egyesült Államok és Szaúd-Arábia kapcsolatára

GULYÁS LÁSZLÓ
Történelem MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FERWAGNER PÉTER ÁKOS,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat kronologikus sorrendet követ, de a bonyolult politikai viszonyok miatt elengedhetetlen, hogy kisebb időbeli kitérések legyenek a fejezetek között. E mellett tematikusan van felépítve, a fejezetcímek adásánál is próbáltam arra törekedni, hogy a lehető legszorosabban jellemezze az abban leírtakat. Röviden szót ejtek a két ország kapcsolatának kezdetéről, elsősorban gazdasági aspektusból, illetve a II. világháború végét követő változásokról. Majd a kongresszusi beszéd előtti időszak kerül tárgyalásra, középpontban a szuezi válságot megelőző eseményekkel. Ekkor még az amerikaiak Egyiptom segítségével akarták távol tartani a térségtől a szovjeteket, amikor azonban Nasszer fegyvervásárlási egyezménye kitudódott, II. Szaúdhoz fordultak. Így Eisenhowerék megpróbálták kihasználni, hogy Szaúd-Arábiában vannak az iszlám szent helyei, és ha a királyt az „iszlám pápájaként" propagálják, akkor talán nagyobb befolyásra tesz szert a Közel-Kelet térségében és talán visszaszoríthatja Nasszert. II. Szaúd azonban nem volt a legtökéletesebb választás: igaz, hogy elviekben támogatta az Eisenhower-doktrínát (hiszen antikommunista volt), azonban nem helyezte azt saját politika célkitűzései elé, sőt általában azokat próbálta beteljesíteni. Emiatt azonban többször szembekerül az Egyesült Államok kormányával, amely az idő előrehaladtával ráébred, hogy a király nem fogja beváltani a hozzáfűzött reményeket (elég csak a gazdasági fejlesztésre neki kiutalt százmilliós összegek elherdálására gondolni). Ugyan bizakodásra adott okot, hogy a szaúdi belpolitikai viszály miatt II. Szaúd fivére, Fejszál kerül trónra, aki jóval jártasabb a politikában, azonban ez a helyzet nem marad tartós, mert néhány hónap után visszaszerzi a hatalmát II. Szaúd. Ezek után Washington azt a módszert választja, amelyet a szuezi válság idején még elítélt: akár katonai beavatkozás árán is fenntartja a kialakult kőolajrendet a Perzsa-öböl térségében. Ezt az elvet pedig követi is Eisenhower: a libanoni krízis (és az iraki forradalom) ideje alatt amerikai katonák szállnak partra Bejrútban, hogy biztosítsák az amerikai érdekeket.

A pannonhalmi apátság saját egyházi intézményeinek jogállása a 11–13. században

GYŐRFY ESZTER
Néprajz–történelem, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KISS GERGELY, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatom célja, hogy felhívja a figyelmet egy, a vonatkozó írásokban évtizedek óta megjelenő, ám gyakran tévesen értelmezett kérdésre, az apátságoknak alárendelt egyházi intézmények jogállásának problematikájára, illetve kiegészítse a korábbi szerzők ezzel kapcsolatos megállapításait. Általánosan elterjedt felfogás az apátsághoz tartozó egyházak, kápolnák jogi státusára vonatkozóan, hogy – a pannonhalmi apátságnak alárendelt intézmények lévén – osztoztak „anyaegyházuk" hazánkban is egyedülállónak számító kiváltságaiban.

Fontos azonban hangsúlyozni, hogy az apátság és a neki alárendelt intézmények jogállása nem volt feltétlenül azonos, hiszen minden intézmény egyházjogi helyzetét egyedi feltételek határozták meg, így általános megállapítások megfogalmazása előtt szükséges ezek intézményenkénti, részletes vizsgálata

Kutatásom során a magyar és külföldi szakirodalom megállapításait felhasználva igyekeztem a pannonhalmi bencés apátság saját egyházi intézményeinek 11–13. századi jogállását meghatározni három forráscsoport – a korszakban készült összeírások, az apátság részére kiadott pápai privilégiumok, és a vizsgált intézményeket érintő perek – adatainak meghatározott szempontok szerinti elemzése alapján.

Írásomban megvizsgálom az egyházjogi helyzetet befolyásoló legfontosabb tényezőket, kitérek az apátsági egyházak és a világi plébániahálózat kapcsolatára, majd elsősorban a peres anyag részletein keresztül bemutatom a tárgyalt intézménycsoport egyházjogi helyzetének főbb jellemzőit, végül szót ejtek ezen intézmények funkciójáról és „személyzetéről" is.

Párhuzamos életrajzok – párhuzamos kultuszok? Kemal Atatürk és Horthy Miklós a török, illetve a magyar történeti- és köztudatban

GYŐRI PÉTER
Kulturális antropológia–történelem, V. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FAZEKAS CSABA, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

Az Osztrák–Magyar Monarchia és az Oszmán Birodalom elveszítették az I. világháborút. A győztesek kegyetlen békefeltételekkel alázták meg a törököket és a széthulló dualista államból létrejött Magyarországot is. Ezekben a válságos időkben lépett a történetelem színpadára Musztafa Kemal és Horthy Miklós. TDK dolgozatomban e két személy körül kialakult kultuszt hasonlítom össze.

Horthy és Atatürk kultuszának ismertetése mellett nélkülözhetetlen a családi hátterüknek, a pályafutásuk kezdetének és a hatalomra kerülésük útjának, valamint a politikai rendszerüknek a rövid ismertetése, összevetése.

A Horthy-korszak többpártrendszere ellenére király nélküli királyságként él a köztudatban. Az 1923-ban megalakult Török Köztársaságban Atatürk egypártrendszert épített ki, mely 1950-ig fennállt. Kultuszuk közös vonásai fellelhetőek a korabeli katonadalokban, a róluk mintázott szobrokban, portrékon, a bélyegeken, korabeli pénzeken, az országlásuk tízedik évfordulóján megrendezett ünnepségsorozatban.

Kutatásaimat a magyarországi könyvtárakon kívül, Törökország városaiban folytattam Erasmus ösztöndíjas hallgatóként. Törökország a mai napig a nemzet atyjaként tekint Musztafa Kemalra. A török kormány nagy gondot fordít az Atatürk-kultusz fenntartására. Láthatjuk ezt a nevét viselő utcák és terek, a köztéri szobrok sokaságától kezdve a Köztársaság ünnepén át, a Kemal halálának évfordulóján Ankarában megrendezésre kerülő felvonulásig minden apró mozzanatban. Horthy kultuszát a szocialista évtizedekben porig rombolták. A rendszerváltás után megrendezett újratemetése nagy vihart kavart a magyar közvéleményben. Marginális csoportok az elmúlt években Horthy kultuszának a felelevenítésén fáradoznak. Azonban Horthy Miklós rendszere és szerepe a mai napig történészi vita tárgyát képezi, az Atatürk-kultusz mértéke pedig Törökország Európai Unióhoz való esetleges csatlakozása kapcsán újra aktuális kérdéssé válhat.

A Magyar–Jugoszláv Társaság története (1945–1949)

GYÜRKE CSABA
Matematika BSc – történelem minor, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ANDERLÉNÉ DR. SAJTI ENIKŐ,
EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat Magyarország második világháború utáni történetének egy eddig csak részben feltárt részletét, a Magyar–Jugoszláv Társaság létrehozásának, tevékenységének, majd „politikai kriminalizációjának" történetét dolgozza fel. A társaság története szervesen kapcsolódik a magyar külpolitika, különösen a magyar-jugoszláv kapcsolatok 1945 utáni korszakához.

A második világháborút követően a vesztes Magyarország számára különös jelentőséggel bírt a magyar-jugoszláv kapcsolatok javítása, ezért ennek elősegítésére 1945-ben létrehozták a Magyar–Jugoszláv Társaságot. Feladata elsősorban az volt, hogy előmozdítsa a két ország közötti kulturális, szellemi kapcsolatokat, amely a politikai közeledés hátteréül szolgált.

A dolgozat részletesen elemzi a társaság létrehozásának körülményeit, okait és kitér városi, üzemi szervezeteinek kiépítésére. Elemzi programját, leírja kulturális, irodalmi tevékenységét, és bemutatja a társaság lapját, a Déli Csillagot is. A szerző megállapítja, hogy a társaság jól töltötte be feladatát, ugyanakkor határozott aszinkron figyelhető meg a magyarországi és a jugoszláviai társaság tevékenysége között – a jugoszláv fél nem tartotta olyan fontosnak a szervezet hasonlóan tartalmas működtetését.

1948-ban a társaság a szovjet-jugoszláv viszony kiéleződése következtében elvesztette eredeti létjogosultságát, és a Jugoszlávia ellenes propaganda eszközévé vált.

A tanulmány forrásbázisát elsősorban a társaság folyóiratának, a Déli Csillagnak a korabeli számai, az egyesület egykori titkárának, Rex Józsefnek a visszaemlékezése, valamint a Magyar Országos Levéltárban a társaság működésére vonatkozó iratok képezik. Emellett a szerző hasznosította a korszakra vonatkozó hazai szakirodalmat is.

„Út a szabadsághoz” Michael Collins és az ír nemzeti mozgalom

HAJDUFI ORSOLYA ÉVA
PhD-hallgató, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet, Történelmi Doktori Program

TÉMAVEZETŐ: DR. BARTA RÓBERT, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Michael Collins a 20. századi ír történelem egyik meghatározó és egyben egyik legvitatottabb alakja. A többségi, elnyomott katolikus társadalom tagjaként lépett már nagyon fiatalon a nemzeti mozgalom katonai és politikai szárnyának vezetői sorába. Collins rövid (32 év), mégis igen eseménydús életpályájára végig jellemző a gyakori retorikai megnyilvánulás, mind szóban, mind írásban. Ennek kézzelfogható bizonyítéka az „Út a szabadsághoz” (The Path to Freedom) című összefoglaló kötet, mely 1922-ben jelent meg először és Collins cikkeit, beszédeit tartalmazza. Ebben a kötetben részletesen kifejti véleményét az íreket érintő legfontosabb kérdésekről, mint például a brit elnyomás hatásai vagy az Ír Szabad Állam és az Angol–Ír Egyezmény nyújtotta lehetőségek. Elemzésemben az időrendi szempontot választottam vizsgálódási alapul és a Collins által tárgyalt témákat e szerint csoportosítottam (Kelta múlt, 19. század vége – nemzeti mozgalom gyökerei, Angol–Ír háború, Angol–Ír Egyezmény, Ideiglenes kormány). Collins írásain keresztül vizsgáltam főként a 1916–1922 közötti korszakot, a nemzeti mozgalom gyökereit és hatását a 20. század elejére, valamint Collins megítélését vizsgáltam brit politikusok és történészek beszédeinek és írásainak segítségével. Dolgozatomban arra próbáltam rávilágítani, hogy bár Collins mélyen nemzeti érzelmű volt, mégis racionálisan tudta látni az angolok és az írek közötti erőviszonyokat, lehetőségeket. A dolgozatom megírásához Collins szövegét vettem alapul, de elemzésemhez nagy segítséget nyújtottak a korszakkal, illetve kifejezetten Collins életével foglalkozó történészek munkái, a Hansard gyűjteményben található brit parlamenti jegyzőkönyvek, valamint egyéb politikai beszédek.

A magyar folyam-tengeri flotta hadiútjai a Fekete-tengeren (1941–44)

HANNY ÁKOS
Történelem MA, I. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BOGNÁR ZALÁN, EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatom a magyar második világháborús történelem egy ezidáig kevésbé feldolgozott részével foglalkozik. A témáról csak a rendszerváltás után jelentek meg nagyobb terjedelmű monográfiák, tanulmányok, de ezek nem foglalkoztak a magyar folyam-tengerjáró hajók hadiútjaival kellő mélységben. Munkám célja éppen ez volt, hogy a megjelent művek, korabeli folyóiratok és a Közlekedési Múzeum Archívumában végzett önálló kutatásaim segítségével a témát részletesebben feldolgozzam.

Trianontól a második világháborúig eltelt időszakban került előtérbe Magyarországon a folyam-tengerhajózás. A kereskedelmi hajózás ilyetén való megvalósítása rendkívül költséghatékony volt (minden hajó egy év alatt visszahozta az építési költségét). A világháború kitörésekor hat ilyen hajó állt rendelkezésre, és 1941-ben, mikor a németek megtámadták a Szovjetuniót, hosszabb-rövidebb időre mindegyiket bérbe vették. A német hadvezetésnek létfontosságú volt, hogy a Dunán keresztül, egészen Bécstől a Fekete-tengerig tudjanak utánpótlást szállítani a csapataiknak, ekkor jöttek igazán kapóra ezek a kompromisszumok szorításában megépített hajók. A magyar hajók többsége sajátos jogi helyzetben szolgált, német zászló alatt, de a legénység a magyar Honvédelmi Minisztérium alárendeltségébe tartozott. Habár a fronton eltöltött majdnem négy év alatt a hajózószemélyzet 25 százaléka, valamint az egyik folyam-tengerjáró hajó is odaveszett, a magyar tengerészek példásan teljesítettek a hadianyag szállítás, majd később a szovjetek elől menekülők kimentésekor is. Ezt bizonyítja, hogy 16 tengerésztiszt kapott a németektől I. vagy II. osztályú Vaskeresztet.

Kutatásom eredményeképpen a magyar folyam-tengerjáró hajók hadiútjainak egy sokkalta árnyaltabb, részletekbe menőbb képét sikerült összeállítanom.

A csíkszentkirályi és krasznahorkai Andrássy család ifjabb ágának családi- és birtokviszonyai

HEGEDŰS ISTVÁN
végzett hallgató
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PAP JÓZSEF, EGYETEMI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

Dolgozatomban három jelentősnek ítélt kérdéskört vizsgáltam meg annak reményében, hogy pontosabban körvonalazhatom az Andrássy-család ifjabb ágának birtokviszonyait 1852 és 1913 között. Mivel az ág egyetlen leszármazója ebben az időszakban, édesapja halála után, 1873-tól Andrássy Dénes volt, így tulajdonképpen az ő birtoklástörténetének vázlatát derítettem fel munkám során.

Az ág hitbizományának alapítási körülményeit tisztázva, a korábbi pontatlanságokat javítva közelebb kerülhettünk a valósághoz. Felderítettem a hitbizományi öröklés folyamatát, az örökhagyás jogi és anyagi vonatkozásait, valamint a hitbizományi birtokok teljességét. A kutatás során egy eddig nem publikált dokumentumra is ráleltem, mely tény a kutatás ígéretes folytatásával kecsegtet.

Dolgozatom második részében, két, az 1880-as évek közepén készült pénztárkönyvet vizsgáltam. Megtudhattuk, hogy a tulajdonolt ingó és ingatlanok pénzügyi központja (centrális pénztár) Krasznahorkaváralján volt, valamint azt, hogy a legnagyobb és egyben legkisebb kiadással járó jövedelmeket az erdészet és a fakitermelés, fafeldolgozás jelentette.

A kronológiai sorrendet fenntartva utolsóként a századforduló környékén készült gazdacímtárak, vizsgált alanyunkra vonatkozó adatainak összegzését végeztem el. Ezekből a birtokállomány változásainak okait elemeztük, valamint felderítettük és beosztottuk az 1911-es gazdacímtárban levő birtokait az 1867-ben meglevő uradalmi rendszerbe. Ezután az 1867-es becsértékek, valamint az 1911-es kataszteri tisztajövedelmi értékek összehasonlításával bizonyítottuk Scott M. Eddie állítását, hogy a KTJ kiváló értékmérőként is szolgálhat gazdaságtörténeti vizsgálatok során. A kapott adatok alapján végül egy képzeletbeli sorrendet állítottunk fel az egyes uradalmak között, melynek első helye a monoki uradalmat illette.

„Előbb-utóbb valamennyien Hejcére kerülhetünk” Egy állami szociális otthon egházi miliője 1952 és 1962 között

HORNYÁK MÁTÉ JÁNOS
Történelem MA, II. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. Ö. KOVÁCS JÓZSEF, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

A dolgozatomban azt kívánom megvizsgálni először is, hogy milyen történeti közegben éltek azon személyek, akik a Hejcei Állami Szociális Otthonban töltötték el utolsó éveiket. A politikai diktatúra, hogyan hatott az életükre egy kis Abaúj – Hegyaljai településen. Apró lépésenként utána járva, hogy mi alapján lehetett az otthon lakójává válni, megvizsgálva a Római Katolikus Szeretetszolgálat felépítését. Külön kiemelve azon személyeket, akiket az Elnöki Tanács illetve az Állami Egyházügyi Hivatal „utalt be Hejcére”. Akik végül a volt Kassai- püspökségi hivatal épületében és az ideiglenes hozzá csatolt egyéb épületrészekben kaptak elhelyezést. Róluk mit tudhattak a Magyar Püspöki Konferencia tagjai, kik voltak az informátoraik és hogyan lehetett az itt lakokat meglátogatni. Milyen mikro csoportok vették őket körül, mert az itt lévő nővérek életük végéig megtartották a rendi kereteket az otthonban. Külön meg kívánom vizsgálni azokat az alkalmakat, amelyek megzavarták az itt lakók életét például: Pétery József váci püspök 1956-os kiszabadítása. Amelynek során Vácról és Miskolcról érkeztek fegyveresek a településre.

A levéltárakban, adattárakban, hagyatékokban végzett kutatásaimat interjúkkal kívánom kiegészíteni. Az így megszerzett információkat pedig kvantitativ és kvalitativ módszerekkel kívánom feldolgozni. Megvizsgálva, hogy milyen rendből jöttek, milyen korúak, honnan származnak, mi a volt a foglalkozásúk, menynyi időt töltöttek el a szociális otthonban, ha elmentek hova mentek el és milyen volt a kapcsolatuk a lakossággal. Mert a kutatásom alapján megállapítható, hogy az eddig megjelent írásokkal szemben a helyiek szerepe is fontos a különböző események megértéséhez. Mivel az otthonban lakókat sosem sikerült a politikai diktatúra során teljesen elzárni a külvilágtól.

A főpapokat nem sikerült teljesen elzárni sem a falutól sem a világtól, melynek sokat mondó példája, hogy a püspökségeik adminisztrációjába innen is bele tudtak szólni, aminek az egyik oka, hogy kikérték a véleményüket.

A Szabad Nép „forradalmi” párttaggyűlése és a Petőfi Kör sajtóvitája

HUHÁK HELÉNA
Történelem BA (muzeológia szakirány), III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SIPOS BALÁZS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban a magyar sajtó 1953–1956 közötti, államszocialista korszakának egy jól ismert és egy kevésbé feltárt eseményét járom körül. A Szabad Nép háromnapos párttaggyűlése, valamint a Petőfi Kör tájékoztatás kérdéseiről tartott ankétja alkotják ezen évek sajtótörténeti csomópontjait.

E két történést igyekszem elemezni a fennmaradt jegyzőkönyvek, visszaemlékezések alapján. A diktatúrák sajtóirányító gyakorlatából adódóan a pártvezetés felé irányuló kritika javarészt nem jutott el a nyomtatásban való megjelenésig, emiatt az újságírói szerepfelfogások átalakulása más fórumokon ragadható meg, így jutottam el az említett párttaggyűlésig, amelyen a „szabadnépesek” a Nagy Imre-féle program mellett foglaltak állást, illetve a sajtót ért megszorításokon túl a társadalmi problémákat vetették vezetőik szemére. A kísérlet bukását követő – az 1954 végétől 1956 tavaszáig tartó – időszak volt a resztalinizáció kora. Az újságírók ugyan visszavonultak az ilyesféle szerepléstől, de már nem hódoltak be a Rákosi-féle vezetésnek. Ebből az állapotból az értelmiségieket a Szovjetunió Kommunista Pártja XX. kongresszusa rázta fel, amelyben a „szabadnépesek” az 1953-as program utólagos igazolását látták. Az újságírók következő megmozdulása a Petőfi Kör sajtóvitája volt, amely ismét lehetőséget adott a bírálatok megfogalmazására. Vizsgálódásom során igyekeztem értelmezni, milyen kibékíthetetlen ellentétetek feszültek ezekben az években egymásnak az ortodox kommunista vezetés és az úgynevezett reformszárny között, hogyan változott meg az újságírók elvárása a sajtóirányítást, valamint saját szerepüket illetően, mit is jelentett a szocialista sajtószabadság, illetve mennyire volt, lett volna ez megvalósítható.

Megállapítottam, hogy a túlnyomórészt politikai síkra terelődött sajtóvita előzményei, az itt elhangzottak a két évvel korábbi taggyűléseken, közöttük a „szabadnépesek”, legnagyobb visszhangot kapott vitáiban gyökereztek.

Zsigmond király kölcsönei (1387–1424)

INCZE JÁNOS
Kulturális örökség kutatása és hasznosítása MA, II. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar,
Középkor-történeti és Historiográfiai Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. LUPESCU MAKÓ MÁRIA, TANÁRSEGÉD
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar,
Középkor-történeti és Historiográfiai Tanszék

A dolgozat kutatásának célja Luxemburgi Zsigmond magyar király 1387 és 1424 közötti időszakban felvett magyarországi kölcsöneinek a széleskörű feldolgozása. A dolgozat terjedelme és a források könnyebb hozzáférhetősége miatt korlátozódik erre az időszakra a kutatás. A kölcsönök feldolgozásának az első lépése, az okleveles adatok összegyűjtéséből és táblázatba foglalásából áll. Zsigmond király kölcsöneiről szóló okleveles adatok összeggyűjtésére már többen tettek kísérletet, de ezek nem tekinthetők teljeskörűnek, amellett hogy gyűjtésük nem teljes, gyakran előfordulnak bennük elírások, hibás adatok. Emiatt döntöttem úgy, hogy teljesen az alapoktól kezdődően egy saját gyűjtést végzek. A gyűjtés eredményeképp megállapítottam, hogy több kölcsönt vett fel, mint ahogy ezt eddig tudni lehetett.

Az okleveles adatok összegyűjtése mellett a dolgozat a kölcsönökkel kapcsolatos más kérdésekre is választ igyekszik adni. Ilyen kérdés, hogy kik is voltak az uralkodó legnagyobb hitelezői, kik tudták leginkább gyarapítani birtokaikat a zálogkölcsönök révén. A dolgozat eredményeképp kijelenthető, hogy a nagyobb birtokegyüttesekkel, országos tisztségekkel rendelkező főurak hiteleztek leggyakrabban az uralkodónak.

Zsigmond király uralkodása alatt, a királyi várak jóval több mint fele, magánkézre került. A kutatásból az is kiderült, hogy ezek sok esetben zálogosítás útján kerültek ki az uralkodó fennhatósága alól. Az egyik legfontosabb kérdés a kölcsönökkel kapcsolatban, hogy ezeket a pénzösszegeket az uralkodó mire használta fel. Források hiányában, analógiák segítségével azt lehet feltételezni, hogy a hadi vállalkozások mellett jelentős összegeket fordított a királyi utazásokra, diplomáciai tevékenységre, az udvara pompájának fenntartására, a végvárrendszer kiépítésére és a budai palota átépítésére.

A szétszakított város
A rekatolizációs folyamatok közösségre gyakorolt hatása a 17–18. századi Vác városában

JÁNOKI DÁVID
Történelem BA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MÁTAY MÓNIKA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom célja, hogy pótolja a Vác város történetével foglalkozó szakirodalmak hiányosságait az 1686–1801 közötti időspektrumban. Tanulmányom prezentálja a korszakban végbement rekatolizációs folyamatokat, és megvizsgálja ezeknek közösségekre gyakorolt hatását. Választ keresek arra, hogy milyen mentális változáson ment keresztül a váci protestáns közösség, valamint, hogy milyen életminőségbeli különbségek álltak fent a település katolikus és protestáns közösségei között.

Módszertanilag fontos megemlíteni, hogy kutatásom alapjaiban a Vác Városi Levéltárban megtalálható iratanyagokra, illetve a Horváth M. Ferenc által szerkesztett Váci Történeti Tár című könyvére épül. Munkám során felhasználtam a történettudomány különböző kutatási módszereit, úgy mint: A források összehasonlító elemzése, adatbázisok készítése a Cosncripcio Animariumok és Urbariumok alapján amelyeken nyomon követhetőek a demográfiai, gazdasági folyamatok. A vizsgált korban készült telekkönyvek, térképek, egyéb források, és helyszíni bejárások alkalmával rekonstruáltam a település 1770. évi valószínűsíthető térképét, amelyet a legmodernebbnek számító műholdas térképeken ábrázoltam, életre keltve ezáltal a korabeli várost. Összehasonlító vizsgálattal elemeztem más településeken végbement rekatolizációs és közösségképző folyamatokat, amelyek alapján a váci rekatolizációt is interpretálni tudtam az országos trendekbe.

Kutatásaim eredményeként állítható, hogy az 1686 és 1801 között Vácott lezajlott rekatolizációs folyamat a protestáns közösség abszolút, 91%-os többségét leredukálta 9%-os kisebbségbe. Állítható, hogy a vallási szegregációs folyamatok miatt 1714 és 1770 között létezett protestáns jobbágytelepen, Kis-Vácon a lakosság életszínvonala mindvégig a katolikusok által lakott Vác életszínvonala alatt volt. Ugyancsak kijelenthető, hogy a Kis-váci protestáns közösségben lezajlott generációs váltás által okozott mentalitás módosulás okozta azt, hogy az önként vállalt 1714. évi szegregáció után 1770-ben ugyancsak önként adták fel függetlenségüket a protestáns lakosok

„Megéreztük, hogy rendkívülire hivatott valaki járt közöttünk.” Eugenio Pacelli pápává választásának recepciója a korabeli magyar sajtóban

JENŐFFY ZSUZSANNA
Történelem MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. TUSOR PÉTER, EGYETEMI DOCENS ÉS TÓTH KRISZTINA, ÓRAADÓ
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

„Megéreztük, hogy rendkívülire hivatott valaki járt közöttünk.” – mondta Mihalovics Zsigmond, a magyarországi Actio Catholica igazgatója, mikor Eugenio Pacelli bíboros-államtitkár pápává választását ünnepelték. XII. Pius pápa trónra lépését örömmel fogadták Magyarországon, hiszen alig egy évvel azelőtt, 1938-ban XI. Pius pápa követeként Budapesten járt, képviselve a Szentatyát a 34. Eucharisztikus Világkongresszuson. Eugenio Pacelli elsősorban diplomata volt, tudta, miként kell viselkedni, miket kell mondani az őt vendégként fogadó ország közönségének, de számos gesztus, melyet a bíboros-államtitkár magyarországi látogatása során és később a magyarok érdekében tett, arra utal, nem pusztán „diplomáciai jó viszonyra” törekedett, hanem valóban megkedvelte hazánkat. Magyarország akkoriban nehéz helyzetben volt a trianoni béke és az emiatt hazánkra nehezedő gazdasági válság és megszégyenítettség miatt. A korabeli sajtó egyöntetűen pozitív véleményéből kiderül, hogy Magyarország XII. Pius pápa személyében „atyai jóbarátra” várt, aki lelket önt az elkeseredett emberekbe, nemzetközi színtéren is jó hírünket kelti, és talán felhívja a figyelmet az 1920-ban a magyarok sérelmére elkövetett békekötésre. A korszak valamennyi népszerű napilapja olvasható mikrofilmen – kiválóan reprezentálják a Pacelli pápává választása felett érzett osztatlan elégedettséget. A Magyar Országos Levéltárban és a Prímási Levéltárban is találhatóak érdekes források, sőt, a még élő szemtanúk visszaemlékezései is figyelemre méltóak. A témában megjelent szakirodalom kissé szegényes – az elmúlt rendszer igyekezett elfeledtetni vagy negatív színben feltűntetni a Horthy-korszak történéseit, sőt, XII. Pius pápa személye körül is viták támadtak, ennek ellenére mi magyarok külön büszkék lehetünk rá, hogy a nagyformátumú egyházfő – igaz, még bíborosként – hazánkba is ellátogatott, és irántunk különös tiszteletet tanúsított.

Középkori család- és birtoktörténet: A Semseiek

KÁDAS ISTVÁN
Történelem BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. DRASKÓCZY ISTVÁN, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom során egy középbirtokos nemesi család, az abaúji Semseiek Anjou- és Zsigmond-kori történetét vizsgáltam. A famíliát az 1318-ban feltűnő Tamás szepesi várnagy alapította, aki Semse megvásárlásával jelent meg az abaúji nemesség körében.

A családi vagyont Tamás utódai katonai érdemeiknek, illetve a Perényiek szolgálatának következtében Zsigmond uralkodása alatt tovább gyarapították, s ez a birtokállomány az 1427-es kamarahaszna-összeírás tanúsága szerint ekkora meghaladta a 200 jobbágyportát. Ez a tekintélyes birtokegyüttes főként a két szomszéd família, a Ruszkaiak és az idai Csirkék kihalásával került birtokukba.

Az atyafiság birtokszerzésének ismertetése mellett munkám lényeges részét képezi a família társadalmi helyzetének felderítése is. Ehhez leginkább Engel Pál Ung megyénél alkalmazott fokmérőinek – az udvari szolgálat, a címhasználat s az egyházi karrier-vizsgálata szolgált támpontul. Az atyafiság több tagja is megfordult a királyi udvarban.

A családalapító Tamás mester házasságai is az udvari lovagokhoz kötődtek, de udvari szerepléséről tanúskodik az ismert szepeshelyi falkép is. Ám később Tamás és utódai inkább a főúri familiaritást választották, előbb a Drugetek, majd a Perényiek famíliájában szolgáltak, ahol magas tisztségeket töltöttek be uraik mellett. A címhasználat terén hivatalból kijáró vagy épp következetlenül megjelenő presztízscímek voltak jellemzőek. Egyházi karrier esetében, pedig II. János pankotai főesperességét, és tasnádi vikáriusságát kell kiemelnünk. Fontos szempont továbbá a család kapcsolatrendszerének elemzése is, itt főként a környék vagyonosabb középbirtokos atyafiságainak tagjaival kötött házasságokról beszélhetünk. Mindenezek alapján a Semsei-famíliát a korszakban az Abaúj megyei középbirtokos nemesség tehetősebb családjai közé sorolhatjuk, ám növekvő vagyonuk a Zsigmondkor végére már elérte a jómódúak szintjét, megalapozva a rokonság későbbi karrierjét is.

„Cupiensque illo ire armatus” A 12. századi keresztes hadjáratok az oklevelek tükrében

KÁLMÁN DÁNIEL
Levéltár MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY BALÁZS, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat a korai keresztes hadjáratokat vizsgálja a nyugat-európai monostorok és káptalanok okleveles emlékein keresztül, amely vonatkozásnak a történeti irodalom eddig csak kevés figyelmet szentelt. A szakirodalom által már ismert, részletesebben tárgyalt francia területen keletkezett okleveles anyag mellett bevontam a kutatásba néhány eddig nem, vagy csak kevéssé vizsgált oklevélgyűjteményt is. Ezen belül is két, véleményem szerint jelentős kérdéskörre koncentráltam. Egyrészt a keresztes hadjáratokat megelőző előkészületek kérdését, másrészt a korai hadjáratok és a zarándoklatok kapcsolatát igyekeztem körüljárni. Az előkészületeken belül elsősorban a hadjárat költségeinek fedezésére kötött zálogügyekkel, illetve a birtokeladásokkal foglalkoztam, külön taglalva a rendelkezések főbb jellemzőit. Fontos kiemelni a monostorok (különösen a bencések), illetve a káptalanok birtokügyekben játszott szerepét. A szakirodalom egyes megállapításaival ellentétben úgy gondolom – és ezt a rendelkezésre álló források is alátámasztják –, hogy a mondott egyházi intézmények hangsúlyos szerepe nem „pápai ösztönzésnek” köszönhető. Épp ellenkezőleg, a fordítottját látom igazoltnak: III. Jenő 1145-ös Quantum predecessores kezdetű bullája (amely értelmezhető egyfajta „pápai ösztönzésként” is) egy már meglevő joggyakorlatot (birtokok, illetve egyéb javak egyháziaknak való zálogba adását) erősít meg, hiszen hasonló ügyekről 1095 előtt kelt oklevelek is tanúskodnak.

Kitértem továbbá az oklevelekben gyakorta előforduló „kegyességi rendelkezésekre” (ima kérése, monostoralapítás stb.) is. Ez átvezet a dolgozat másik fő kérdésköréhez, a keresztes hadjáratok és a zarándoklatok közötti kapcsolatra, miszerint a korai keresztes hadjáratok résztvevői a vállalkozás katonai jellege mellett önmagukra, mint zarándokokra tekintettek. Ezt a tényt a vizsgált oklevelek is megerősítik. A hangsúly az oklevélformulák terén is csak fokozatosan tevődik át a hangsúly a katonai aspektusra, a keresztes hadjáratok jogi, illetve eszmei-ideológiai hátterével párhuzamosan.

Ónod és Regéc Thököly fejedelemsége idején

KARDOS TÍMEA
Történelem BA, III. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PAPP KLÁRA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Dolgozatomban a Thököly Imre nevével fémjelzett felkelés Ónodhoz és Regéchez kapcsolódó vonatkozásait kívánom bemutatni. Azt vizsgálom, hogy a két vár katonasága, a hozzájuk tartozó uradalom milyen módon segítette a küzdelem sikereit, mennyiben járult hozzá Thököly Imre hatalmának fennmaradásához.

Dolgozatomban a szakirodalom felhasználása mellett, elsősorban levéltári forrásokból merítve végeztem el e két vár utolsó éveinek, szerepének bemutatását. A Magyar Országos Levéltár anyagából Thököly Imre iratait, a G2-es szekciót mikrofilmen, míg a G8-as szekció Thököly családjának iratait eredeti forrásokból dolgoztam fel. Kiadott források közül Thaly Kálmán rendezéséből a Késmárki Thököly Imre naplói, leveleskönyvei és egyéb emlékezetes írásai című munkáját valamint Deák Farkas: Thököly Imre levelei, valamint A bujdosók levéltára című összeállítását használtam. A korszak helytörténetírója, Babocsay Izsák munkájából a dolgozatom témájára vonatkozó részeket, a Rumy Károly által kiadott Magyar emlékezetes írások című összeállításból dolgoztam fel.

A dolgozatomban felölelt három évben (1682−1685) Thököly fejedelemsége alatt, Ónodnak katonai, Regécnek fejedelmi udvari, gazdasági szerep jutott. A történetírás Thököly egyetlen központjaként Kassát emeli ki, dolgozatommal igyekszem bemutatni és hangsúlyozni, hogy nem csak Kassa volt e fejedelemség központja, hanem Regéc is.

Thököly felső-magyarországi fejedelemségének hanyatlása után lerombolták Regéc, majd Ónod várát is. Romjaik maradtak ránk csak, maguk alá temetve e három év történelmét. Dolgozatommal törekedtem kiegészíteni e néhány év történetét, különösen az 1684-es és 1685-ös eseményeket, melyekről a szakirodalom keveset, vagy egyáltalán nem tesz említést.

A kurucok háromszáz éve tették le a fegyvert a majtényi síkon, s ezzel végleg lezárult egy korszak a magyar történelemben. Az általam választott két vár történelme szorosan kapcsolódik a kuruc mozgalmakhoz, s közös sorsuk, hogy a kuruc időkben élték utolsó fénykorukat. Ónod a végvári katonákat adta Thököly Imre mellé, Regéc Thököly hadellátó központja volt fejedelemsége idején.

Nemzetiség és nyelvhasználat a nyíregyházi evangélikus népiskolákban és gimnáziumban 1876–1910

KEDVES JÚLIA
Történelem MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CZOCH GÁBOR, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom a nyíregyházi iskolák nemzetiségi megoszlásának és nyelvhasználatának problémakörével, valamint a helyi szlovákságot érintő nyelvi asszimilációs törekvésekkel foglalkozik egy három és fél évtizedes intervallum adatait vizsgálva a dualizmus korszakán belül.

Az elemzés alapjául a Nyíregyházi Ágostai Hitvallású Evangélikus Elemi Népiskola és a Nyíregyházi Ágostai Hitvallású Evangélikus Gimnázium iratai szolgálnak. Az iratanyagot vizsgálva több fontos szempont megfigyelését tűztem ki célul. A statisztikák segítségével fel kívántam térképezni a szlovák ajkú tanulók arányának alakulását és területi megoszlásuk jellemzőit, valamint szándékomban állt rávilágítani a változások mögött meghúzódó lehetséges okokra. A tanulókkal szemben támasztott vizsgakövetelmények ismertetésével kívántam körvonalazni az oktatás nyelvhasználatát, és a tanulók nyelvi asszimilációjára irányuló törekvéseit. Ezek mellett fontosnak tartottam a gimnáziumban való továbbtanulás gyakorlatának vizsgálatát, különös tekintettel a szlovákságra.

Ezen jelenségek vizsgálatát – a vonatkozó szakirodalom mellett – az iskolai iratanyag részletes statisztikai feldolgozásával végeztem el, melyet a népszámlálási adatokkal is összevetettem.

A vizsgálat során kimutattam a szlovákság nyelvi asszimilációját, mely ütemét a statisztikák irreálisan gyorsnak tüntetik fel. Felfedtem a statisztikák torzító hatásainak mibenlétét, és támpontokat adtam a kép árnyalására. Rávilágítottam arra, hogy a tanyai környezetben markánsabban és tovább élt a szlovák nyelv használatának gyakorlata. Bemutattam az oktatás nyelvi asszimilációs céljait, módszereit és eredményeit. A továbbtanulás vizsgálatával felvázoltam a szlovák nyelvű diákok szerény lehetőségeit a társadalmi mobilitását terén. Ez utóbbi téma részletes feldolgozásához további szempontokat adtam meg, mely egy jövőbeli kutatás részét képezheti.

Lágymányos története 1870–1918

KELEMEN FRUZSINA
Történelem MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. GŐZSY ZOLTÁN,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Az 1838. évi pusztító árvíz hatására jelentős mértékben megindult Buda és Pest újjáépítése, ezzel párhuzamosan pedig világvárossá válása. Pest-Buda, illetve Budapest lényegében tervezett város, és ezt a városalkotó tevékenységet nagyban befolyásolták az alapvető természeti és gazdasági tényezők, mint például a várost kettészelő folyó, a Duna. A kereskedelem fellendülése következtében megépültek az első kiépített rakpartok, majd ezzel szoros összefüggésben szabályozták a Dunát a főváros környékén 1870 és 1885 között. Konkrétabban Lágymányos (Buda, XI. kerület) példáján keresztül vizsgáltam a folyószabályozás után felmerült problémákat, illetve a városmegújítás lehetőségeit a területen. Dolgozatom célja, hogy bemutassam, hogy miért nem valósult meg egyetlen egy koncepció sem Lágymányoson a 20. század elején és ez milyen hatással volt a térség fejlődésére, történetére. A pályamunka elsősorban a Magyar Országos Levéltárban és a Budapest Főváros Levéltárában a fellelhető, Duna-szabályozással foglalkozó iratanyagokon, másodsorban a korabeli napilapok, illetve folyóiratok (főleg szaklapok) vizsgálatán alapszik.

Briand európai egységterve és a magyar reakciók (1929–1932)

KIRMER ANNA
Történelem, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. RAB VIRÁG, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Az első világháború követő gazdasági és politikai átrendeződés felszínre hozta az európai összefogás megteremtésének gondolatát. Megrendült ugyanis a kontinens világgazdaságban betöltött vezető helye, államai a békeszerződés két ellentétes érdekű táborra osztotta. Európát általános gazdasági és politikai elzárkózás jellemezte.

Az állandósuló problémák elől az együttműködésben látta meg a kiutat Aristide Briand, Franciaország miniszterelnöke, külügyminisztere. Személye kiemelkedik a különböző Európa-tervek megalkotói közül, mivel ő volt az első politikus, aki az együttműködés kérdését nemzetközi politika egyik gyakorlati kérdésévé tette. 1929. szeptember 5-én a Népszövetség előtt Briand szóbeli javaslatot tett a kontinens egységének a létrehozására, majd tervét a következő év májusában memorandum formájában terjesztette Európa 26 kormánya elé.

Magyarországon élénk sajtóvisszhang követte Briand szóbeli javaslattételét, és memorandumát egyaránt. A tervvel kapcsolatos vélemények megfogalmazói politikusok, közgazdászok, jogászok és közírók voltak; számukra közös kérdésként merült fel, hogy vajon Magyarország érdekei összeegyeztethetőek-e a Brinad-tervvel? Hiszen Magyarország is – mint minden állam – abban a tekintetben látta a tervet megvalósíthatónak, ha az összhangban állt a nemzetállami érdekeivel. Ez az érdek a békeszerződés revíziója volt. Abban viszont már eltértek a hazai vélemények, hogy az egységtervben éppen akadályát vagy lehetőségét látták-e a revízió megvalósulásának. A tervezetet bíráló és méltató reakciók bemutatása során az egyes vélemények elemzésére vállalkozom, a reflexiók motivációit, érvrendszerét tartva szem előtt. A hozzászólásokat a teljesen elutasító álláspontoktól vezetem az Európa-gondolat híveinek mélyebb elemzéséig. Ennek alapján a kérdéskörről szakirodalomhoz képest árnyaltabb kép kialakítására nyílik lehetőség.

Füzesabony történeti demográfiája a helyi katolikus anyakönyvek alapján 1787–1910

KISS VIVIEN
Történelem, V. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PAP JÓZSEF, EGYETEMI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

Az elmúlt években több dolgozatomban is vizsgálat alá vettem lakóhelyem, Füzesabony történetét. Foglalkoztam a település 1849 és 1918 közötti társadalomtörténetével, a fennmaradt izraelita anyakönyvekkel, a település dualizmus kori történetével, valamint az 1850-ben és 1900-ban született lakosok összehasonlító demográfiai elemzésével.

Jelenlegi kutatásom – amely egy teljesen új kutatás, csak forrásanyagát tekintve épül előző munkáimra – is Füzesabonyra irányul: az 1787 és 1910 közötti katolikus anyakönyvek alapján a település történeti demográfiai vizsgálatára.

A különböző szakirodalmak, tanulmányok közül, amiket tanulmányoztam, a leginkább Sebestény István „Tiszabő történeti demográfiája a helyi katolikus anyakönyvek számítógépes feldolgozása alapján (1737–1799)" című munkája volt rám hatással, így szakirodalmi munkamódszerként ezt a tanulmányt használom. Elsődleges célom, hogy egy hasonló, komplex munkát készítsek lakóhelyemre, Füzesabonyra vonatkozóan, így a saját ötleteim mellett ebből is merítettem és merítem a megválaszolásra váró kérdéseket valamint a feldolgozás módszereit.

Jelen munka nem teljes, éppen ezért egy alap, betekintés kíván lenni Füzesabony történeti demográfiájába, hiszen több adat vár még rögzítésre és feldolgozásra. Jelenleg is folyamatban van egy név szerinti, digitalizált adatbázis elkészítése. Bízom abban, hogy terveimnek eleget téve elkészíthetem a tervezett komplex tanulmányt Füzesabony történeti demográfiájáról, jelenlegi kutatásomat befejezve és kibővítve (az 1787 előtti, és az 1910 utáni anyakönyvek, és a fellelhető egyéb források segítségével), ezáltal hozzájárulva ezzel lakóhelyem történetéhez, valamint a demográfiai kutatásokhoz egyaránt.

A dohánymonopólium körüli viták 1846–47-ben

KOHÚT SÁRA
PhD-hallgató, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet, Történelmi Doktori Program

TÉMAVEZETŐ: DR. VELKEY FERENC, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

A XIX. század negyvenes éveiben a legfelsőbb kormánykörök határozatot hoztak az ausztriai dohánymonopólium Magyarországra való kiterjesztésére, melynek bevezetését egyrészt a konzervatív sajtó révén, másrészt az osztrák dohányjövedék gyártmányainak alacsony áron való árusításával készítették elő. A kormány intézkedéseit a különböző politikai irányzatok eltérően értelmezték, illetve értékelték, a kérdés körül éles polémia alakult ki. Számos az egyedáruság tárgykörét boncolgató cikk, röpirat, beszéd, vagy éppen csak szűk körnek szánt memorandum látott napvilágot, olyan a kort meghatározó politikusoktól, mint például Dessewffy Emil, Apponyi György, Csengery Antal, Trefort Ágoston, Széchenyi István és Kossuth Lajos. Közléseik kiegészítve a korabeli sajtóorgánumok megfelelő számaival képezték dolgozatom primer forrásbázisát, amelyek feldolgozásán keresztül célom a dohánymonopólium Magyarországon zajló reformkori vitájának feltérképezése. Témaválasztásom indoklásául a szűk körű, a dohánymonopólium magyarországi bevezetését tárgyaló szakirodalom szolgál, hisz annak ellenére, hogy az ausztriai egyedáruság szerves részét képzi a kor politikatörténetének, gondoljunk csak a milánói szivarzavargásra, a dohányügy ismertetése nem kapott kellő hangsúlyt a Magyarország reformkori történelmével foglalkozó munkákban.

Az általam vizsgált forráscsoport alapján éles határ húzódik a különböző politikai irányvonalak között. Az újkonzervatív dohány feletti közellenőrködés a vámszövetség létrejötteének kárpótlásaként jelenik meg az ezzel kapcsolatos elképzeléseket propagáló írásokban, míg az ellenzékiek törvény, sőt alkotmánysértést láttak mind a kormány intézkedéseiben, mind pedig a konzervatív sajtó megnyilvánulásaiban. A két tábort áthidaló, Széchenyi-féle javaslat szerint pedig, ha az egyedáruság kiterjesztése elkerülhetetlen a vámsorompók felszámolása után, akkor az abból származó haszonból legalább Magyarország is részesüljön.

Forgách Zsigmond és Bethlen Gábor

KOMJÁTI BRIGITTA
Történelem, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VÁRKONYI GÁBOR,
EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A kutatási területem Forgách Zsigmond életével, politikai pályájával kapcsolatos. Ebből most az egyik legérdekesebb részt emeltem ki, nevezetesen azt, amelyik Forgách Zsigmond és Bethlen Gábor kapcsolatával foglalkozik.

A kutatásom célja az, hogy egy átfogó képet adjak Forgách Zsigmond erdélyi politikájáról és Bethlen Gáborral való kapcsolatáról. 1612-től egészen 1621-ig követem nyomon kapcsolatuk alakulását. Forgách 1611-es eredménytelen hadjárata után gyökeresen megváltozott az erdélyi politikája. Ettől kezdve ő lesz az, aki a legjobban szeretné megkötni a békét Erdéllyel. Forgách és Bethlen szemszögéből mutatom be a Homonnay-féle mozgalmat és a felső-magyarországi várakért folyó küzdelmet. 1619 után Forgách rövid időre átállt Bethlen Gábor oldalára, de amint lehetősége adódott, visszatért Ferdinánd hűségére. Ettől kezdve Forgách és Bethlen nem találja meg a közös hangot. Bethlen élesen szembefordult vele, nem is volt hajlandó tárgyalást folytatni vele. Dolgozatomban azt is bemutatom, hogy Bethlen miként titkolta valódi szándékát, és hogyan használta ki a politikai színlelésben rejlő lehetőségeket.

Kutatásom során leginkább levéltári forrásokat vettem alapul. Szeretném ezzel a dolgozattal egy új nézőpontból bemutatni az 1612–1621 közötti időszakról kialakult képet.

Egy új forrás az 1848–49-es magyar szabadságharc olasz légiójának történetéhez

KOVÁCS MIHÁLY ISTVÁN
Angol–történelem, V. évfolyam – romanisztika BA (olasz szakirány), III. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ARMANDO NUZZO,
EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Romanisztikai Intézet

Dolgozatunkban bemutattunk egy az 1848–1849-es szabadságharc történetének kutatásához fontos, de a kutatók által eddig nem használt forrást; a bécsi Kriegsarchivban található írott német gótbetűkkel írt törzslapokat. Ezeknek feldolgozását a 23. (Ceccopieri) ezred lapjaival megkezdtük, 436 katona adatait mellékletben közöljük. Miután áttekintettük az olsz légióval foglalkozó eddig megjelent szakirodalmat, és ezekre támaszkodva vázlatosan bemutattuk a légió történetét, rámutattunk az ezredlapok adataiból nyerhető eredményekre. Megállapítottuk, hogy a korábban a használt, olasz légionistákat felsoroló listák közül melyek megbízhatóak, melyek kevésbé; számos életrajzi adatot pontosítottunk; fontos adalékkal szolgáltunk az osztrák oldalon maradó olasz katonák Buda 1849. májusi visszavételében játszott szerepéhez, valamint az olasz légió temesvári vereséget követő létszámcsökkenéséhez. A legfontosabb eredmény az ún. Frangepán csapat, a szakirodalom által egységesen a magyar szabadságharc első külföldi légiónak tekintett egység magvát adó Gustavo Massonerivel szökő 151 katona név szerinti azonosításához szükséges első lépések megtétele volt.

Alter ego domini papae Nicolai III. Fülöp szentszéki legátus, fermói püspök magyarországi működése

KOVÁCS VIKTÓRIA
Történelem MA, I. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KISS GERGELY,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A dolgozat Fülöp fermói püspök, pápai legátus magyarországi tevékenységének (1279–1281) monografikus igényű feldolgozására törekszik a lehető legteljesebb forrásbázisra építve. III. Miklós pápa teljes legátusi felhatalmazással kiküldött követe magyarországi tartózkodása alatt az ország zavaros belviszonyainak konszolidálására törekedett, és sokat tett a Szentszék meglátása szerint egyre égetőbb problémává váló kun-kérdés „rendezésének" ügyében is. Ezen kívül feltehetően megszemélyesítője volt a pápai politika azon törekvésének, amely a 13. század első harmada óta a Német Lovagrend Barcaságra vonatkozó jogainak visszaállítását próbálta elérni. Fülöp püspök egyházi vonatkozású intézkedései – jelentőségüket és számukat tekintve is – legalább olyan hangsúlyosak, mint a „IV. László árnyékuralma" alatt kifejtett diplomáciai tevékenysége. Ezek közül kiemelkedő jelentőségű volt a budai zsinat végzéseinek elfogadtatása és a betöltetlen esztergomi érseki szék ügyének rendezése. Fülöp fermói püspök ugyanakkor számos alkalommal járt el az őt a belső jogvitáikkal vagy egyéb megoldatlan problémáikkal megkereső egyházak ügyeiben is. Fennmaradt okleveleinek tanúsága szerint kiterjedt egyházi bíráskodást folytatott, felhatalmazása alapján kisebb javadalmakat töltött be, s több esetben próbált érvényt szerezni egy-egy egyházi méltóság kánoni választás által történő betöltésének; tehát intézkedései végső soron a korabeli magyar egyház belső ügyeinek majd minden területét érintették.

Sajtó és katolicizmus egy dualizmuskori nagyközségben
Az 1903 és 1911 között működő csongrádi lapok kapcsolata a helyi egyházzal

KOVÁCSIK ANTAL
Történelemtanár–némettanár MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CSORBA LÁSZLÓ, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A 20. század eleji katolikus lapokban és az egyháztörténeti monográfiákban, tanulmányokban gyakran találkozunk olyan megközelítéssel, amely a dualizmuskor szabadelvű sajtóját kereszténységellenesnek, vagy legalábbis a kereszténységre nézve veszélyesnek állítja be. Jelen dolgozatomban azt vizsgálom, hogy mennyiben figyelhető meg a liberális sajtó és a katolikus egyház szembenállása egy vidéki nagyközség, Csongrád esetében, illetve hogy a helyi klérus mennyiben tudja felhasználni a sajtót álláspontjának kifejtésére. Vizsgálataimhoz azért választottam a címben megjelölt időkeretet, mert ebben az időszakban végig egyetlen plébánosa volt Csongrádnak Porubszky József személyében. Mivel a viták sokszor nem elvi kérdésekben bontakoztak ki, hanem a konkrét közösség problémáit járták körül, a helyi egyházközség vezetője megkerülhetetlen tényező. Emiatt érdemes olyan periódust választani, amikor egyházi téren végig ugyanaz a személy a mérvadó tekintély.

A három korabeli jelentős csongrádi hetilapot (Tiszavidék, Csongrádi Ujság, Csongrádi Lap) és a helyi oktatási havilapot (Állami Népoktatás) elemezve arra jutottam, hogy a szabadelvű sajtó és a helyi egyház konfliktusainak egy része politikai, más része társadalmi jellegű volt. Világnézeti kérdésekben azonban gyakorlatilag egyáltalán nem bontakozott ki vita, a kereszténység erkölcsi tanítása és hittételei ugyanis ebben a korszakban még megkérdőjelezhetetlennek számítottak Csongrádon. A plébános karizmatikus személyisége és a helyiek erős vallásos hagyományai miatt pedig az antiklerikalizmus összességében csak igen mérsékelten jelentkezett a helyi sajtóban. A tradicionális vallásosság erejére és fontosságára jó példa a Csongrádi Lap, amelynek hasábjain jól megférték egymással a radikális szabadelvűség és a szociáldemokrácia eszméi a keresztény vallás és a helyi papok tiszteletével.

A bécsi Theresianum XVIII. századi tudománytörténete

KÖKÉNYESI ZSOLT
Történelem MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. POÓR JÁNOS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A bécsi *„Collegium Theresianum"* érdekes jelenség a Habsburg Monarchia oktatás- és művelődéstörténetében. A Teréz-akadémia a nemesi oktatásügy kiemelkedő jelentőségű színhelye volt, de az oktatási és nevelési funkciója mellett, reprezentatív-, politikai, társadalmi és tudományos szerepet is játszott.

A dolgozatom célja áttekintést adni a Theresianum 1746 és 1784 közötti tudománytörténeti sajátosságairól. Számos megközelítésmód alapján lehetne ezt a témakört feldolgozni, én a következő négy aspektus mentén szeretném ismertetni: 1. A Theresianum intézményének, elhelyezkedése a korabeli oktatásügyi koordinátarendszerben, e *„Seminarium Nobilium"* milyen szellemi légkörben fogant és milyen nyugati minták hatottak rá. Ebben a fejezetben a Teréz-akadémia sajátos iskolakategóriai rendszeréről lesz szó, ami egyidejűleg volt jezsuita gimnázium, lovagi akadémia, nemesi apródképző és a kor modernségének megfelelő tudományos műhely is. 2. Oktatás, tudomány és nevelés a Theresianumban című fejezet az akadémia oktatási programjának tudományos színvonalára keresi a választ. A kiemelkedő jelentőségű professzorok és oktatott tantárgyuk, vagy tantárgyaik mentén haladva az adott diszciplínákról és színvonalukról lesz szó, a nemzetközi tudományos életre reflektálva. A 3. fejezet az iskola könyvtárának és gyűjteményeinek használatát tárgyalja. A patinás nemesi iskola a reprezentatív gyűjteményeit, miként volt képes a felvilágosult oktatási eszméknek megfelelően aktív tanulási segédeszközzé formálni. A 4. fejezet (Tudomány, oktatás és reprezentáció című) az udvar és a Theresianum szimbolikus viszonyáról szól. Az akadémia többszörös reprezentatív funkcióval bírt, a Habsburg Birodalom összetartozásának a szimbóluma volt (→ ezzel az államképződés folyamatát előmozdítva), a felvilágosult abszolutista uralkodó dicsőségét szolgálta, az új nemesi képet sugározta és magáról az elit tudományos műhely képet igyekezett kialakítani.

Marokkó útja a függetlenségtől a francia protektorátusig (1840–1912)

KRAJCSOVSZKI MÓNIKA
Történelem, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. J. NAGY LÁSZLÓ, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban azt vizsgálom, hogy Marokkó hogyan vesztette el a függetlenségét és került Franciaország befolyása alá. A gyarmatosítás történetének érdekes jelensége a protektorátus intézménye, mely a gyarmatosítási politikában történt változások eredménye.

A nagyhatalmak az első világháborút megelőzően újra felosztották maguk között a világot. Afrika sok lehetőséget rejtett. Franciaországnak sikerült Észak-Afrikát megszereznie. Algériát három tengerentúli megyévé tette, Tunéziát és Marokkót pedig protektorátusává. A nemzetközi politikában zajló játszmák eredménye volt ez.

Marokkó és Tunézia esetében hasonlóképpen járt el Franciaország. A recept egyszerű: hatalmas adósságokba hajszolni az országot, hogy az uralkodó kénytelen legyen külföldi kölcsönökhöz folyamodni és olyan népszerűtlen intézkedéseket bevezetni, amik a lakosság lehetőleg minél szélesebb rétegét érintik, így biztos az elégedetlenség és a lázongás. Mikor már teljes a káosz egy erős, külföldi hatalom – Marokkó esetében Franciaország – segítő kezet nyújtva beavatkozik. Intézkedéseit úgy tünteti fel, mint a helyi lakosság érdekében feltétlenül szükséges lépéseket.

Úgy gondolom Magyarországon ez még egy kevésbé kutatott területe a történelemnek. Nemzetközi viszonylatban említésképpen, vagy átfogó történeti munkákban találhatunk utalásokat a Marokkói eseményekre. Véleményem szerint komolyabb kutatásokra is érdemes ez a téma. A protektorátus intézmények kiépítése, a gyarmatosításban bekövetkezett változások – amelyek majd a nagy gyarmatbirodalmak megszűnéséhez vezetnek – jól végig követhető Marokkó példáján.

Az NSZK és Csehszlovákia kapcsolatai 1966–1973 között a diplomáciai források tükrében

KRIZMANICS RÉKA
Történelem BA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. MARUZSA ZOLTÁN,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat elkészítésével két alapvető célom volt. Ezek közül az egyik a „neue Ostpolitik" részét képező Prága és Bonn közötti tárgyalások rekonstrukciója, melyek az 1973. december 11-én létrejött Prágai Egyezmény megkötéséhez vezettek. Másik célom egy folyamatábrázolás, a csehszlovák tárgyalófél viselkedésének változását vizsgáltam, elmozdulását a passzivitástól a konstruktív együttműködés felé. A témaválasztást indokolta az a körülmény is, hogy a magyar nyelvű szakirodalomban kevéssé tárgyalt ez a keleti szerződés, akár a Moszkvai, akár a Varsói Szerződés feldolgozottságával vetjük egybe.

Munkám során elsősorban a berlini Auswärtiges Amt – Politisches Archiv dokumentumaira támaszkodtam, melyek jellegüket tekintve elsősorban napi jelentések, lejegyzett telefonbeszélgetések, megbeszélések és tárgyalások jegyzőkönyvei, az Auswärtiges Amt politikai összefoglalói, programtervezetek (és egyéb protokollanyagok), levélváltások, illetve szerződés-tervezetek.

A kutatás eredménye igazolta azt az előfeltevésként elfogadott általános megállapítást, hogy a csehszlovák külpolitika mozgásterének elsődleges alakítója a Szovjetunió volt. Jól kimutatható tárgyalási hajlandóságuk változása a szovjet diplomáciai megnyilvánulások figyelembe vételével. További befolyásoló tényezőként azonosítottam a csehszlovák kommunista pártelit megosztottságát, mely szintén az általam feldolgozott iratokban tükröződik.

Lehetőségek kényszerében – integrációs törekvések a baptista felekezetben a második világháború idején

LÁSZLÓ GÁBOR
Történelem BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. KÓSA LÁSZLÓ, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A kutatás célja volt megvizsgálni, hogy a magyarországi baptista felekezet a Horthy-korszakban milyen külső-belső integritási kihívásokkal találkozott és hogyan oldotta meg azokat. Két problémát vizsgáltunk részletesen: a XX. század elején az országban megjelent új vallási mozgalmak okozta nehézségeket és az első bécsi döntéstől kezdve az országhoz visszatért területeken élő baptisták egyesítését az anyaországi felekezettel. A kutatás forrásbázisa a Baptista Levéltár iratanyaga és a korabeli baptista folyóiratok.

A vallási piac szereplői közül Az Isten Egyháza, a Keresztyén Testvérgyülekezet, a Jehova Tanúi és a pünkösdi mozgalom eredetét, tevékenységét, vallásosságát mutattuk be baptista szemszögből, leghangsúlyosabban a pünkösdiekét. Az erre adott válaszlépéseket is feltárni törekedtünk. Külön kitértünk arra, hogyan igyekezett a felekezet egyszerre nem sérteni sem saját érdekvédelmi rendszerét, sem a tanításából fakadó cselekvési normákat.

Bemutattuk, milyen hatással volt a trianoni békeszerződés a közösség erejére, szervezetére és ideológiájára, illetve hogy milyen irányba fejlődtek a határon túl kettős kisebbségbe kerülő magyar baptisták. Részletesen taglaltuk a strukturális harmonizáció elhúzódó folyamatát, majd a határon túli területek szellemi, gazdasági, kulturális bekapcsolódását az anyaországi baptizmusba. A felekezet általános problémával, az arra tett megoldási kísérletekkel is foglalkozunk. Megállapítottuk, hogy a végig fennálló nehézségek ellenére a felekezeti reintegráció sikeres volt.

Végül megvizsgáltuk és az anyaországi szervezet, körülmények és vezetők alkalmas voltában találtuk meg a magyarázatot a felekezet új-protestáns voltához képest meglepően integráns voltára.

A kutatás bővebb, határon túli és más felekezetekhez tartozó forrásanyagokkal remélhetőleg tovább folyhat, több nézőpontból vizsgálva meg az eseményeket.

Napóleon-kép a korabeli magyar sajtó tükrében

LÁZÁR MÓNIKA
Magyar–történelem, V. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BODNÁR ERZSÉBET, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Dolgozatomban a Napóleon-korabeli magyar sajtó vizsgálatával igyekeztem választ keresni arra a kérdésre, milyen lehetett Bonaparte hazai megítélése. Az életutat szakaszokra bontva próbáltam képet adni egész uralmáról. A dolgozat olyan problémákra fókuszál, mint például: milyen jellegű hírek jelentek meg Napóleonnal kapcsolatban, ezekben hogyan ítélték meg őt, a történelmi eseményekkel összevetve mennyire valósághűek a hazai tudósítások. Arra is igyekeztem választ keresni, változik-e a magyar sajtóban a Napóleonról kialakított kép az események illetve a cenzúraviszonyok alakulásának hatására. A hatalmas anyagmennyiség kényszerített arra, hogy szelektáljak a kutatási anyagban, így két jelentősebb folyóiratot és néhány jelentősebb évet választottam ki. Az 1799-es év volt az első, melyet megvizsgáltam. Ekkor a közvéleménynek Bonapartéhoz való viszonyulása még meglehetősen felemás: egyrészt a dicsőséges hadvezér szerepében tetszeleg, másrészt mindenki gyanakodva figyeli az újonnan hatalomra jutott konzulok tevékenységét. A következő években fokozatosan egyre népszerűbb lesz, a béke harcosát látja benne Európa, császárrá koronázásakor a franciák között vitathatatlan az elégedettség. Sikerei elkápráztatják a világot, megrémítik ellenségeit. A nagy hódító egyre nagyobb területre terjeszti ki hatalmát, nagy országokra mérve csapást. Ahogy az lenni szokott, győzelmei idején az iránta való lelkesedés nem ismer határokat, s veresége után minden elfordul tőle, bukása elkerülhetetlen. A magyar sajtó hűen tükrözi a közvélemény ilyen irányú alakulását, néhol a bécsi nyomás hatására ellenségesebb aspektusból szemlélve őt. A Szent Ilona-szigetén életét tengető, saját diadalát túlélő excsászárról a sajtón keresztül már alig jut el hír a nagyvilágba. Azonban mind a mai napig újabb és újabb tanulmányok foglalkoznak az ő felülmúlhatatlan pályafutásával. Ez a dolgozat is ezen munkák sorát kívánja gyarapítani.

Az ’FDJ’ avagy a „Szabad Német Ifjúság” megalakulása és története a kezdetekben

LENGYEL IBOLYA
Történelem–orosz, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VITÁRI ZSOLT, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatomban az ’FDJ’-ot, vagyis a „Freie Deutsche Jugend”-et (Szabad Német Ifjúság) megalakulását, megalakulásának első három évét (1946–49), illetve szervezeti felépítését mutatom be, valamint, hogy miként válik a SED-et kiszolgáló, és annak elvhű, lojális elvtársakat nevelő szervezettévé az NSZK-ban. A „Szabad Német Ifjúság” megalakulásától 1949-ig végbement változásokat nemzetközi kontextusban vizsgálom. Dolgozatomban elsősorban a szervezeti felépítésre, az ifjúság életében betöltött szerepére kívánok nagyobb hangsúlyt fektetni, amit két egykori FDJ taggal készített interjú mellékelésével kívánok még eredetibbé tenni, illetve az eredeti „FDJ” programjának magyar nyelvű fordításának mellékelésével.

Munkám elsősorban a témában fellelhető német nyelvű irodalom ismeretére, illetve az eredeti dokumentumok lefordítására, következtetések levonására épül. A szövegben található idézetek a saját fordításaim.

A felvidéki magyarság deportálása Csehországba 1945 után

LUKOVICSOVÁ ANIKÓ
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KEREPESZKI RÓBERT, TANÁRSEGÉD
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Kutatásom célja a *Jó Barát* című folyóirat bemutatása és propaganda tevékenységének vizsgálata. A szerkesztőségébe beérkezett levelek alapján pedig a Csehországba deportált magyarok hangulatának feltérképezése. Primer forrásként a Jó Barát 1948-ban megjelent számait használtam fel, valamint az 1948 szeptemberében hozzá érkezett leveleket. Ezeket hasonlítottam össze dolgozatomban. Ennek során sikerült bizonyítanom, hogy a folyóiratot egy erőteljes állami propaganda hatotta át, mely – néha teljesen torz formában – a levelek többségében visszaköszön. Leginkább azt próbáltam feltérképezni, hogy ezek közül mi volt az, amit az ott élő magyarok elfogadtak, illetve melyeket utasították el, és ennek miértjére kerestem a választ.

Leginkább az úgynevezett „mi különlegesek vagyunk" propaganda talált nagy visszhangra. Ez azt takarta, hogy ha a deportált magyarok hűen kitartanak munkahelyükön, akkor jutalmat várhatnak az államtól – amely korábban minden joguktól megfosztotta őket. Ezek az emberek, úgy tűnik elfogadták, hogy különlegesek, és várták hűségük jutalmát, a Csehszlovák állampolgárságot, mellyel végre legálisan hazamehetnek otthonaikba. Az állam által elképzelt jutalom nem ez volt, legalábbis a folyóirat nem ezt sugallta, hanem azt az állampolgárságot, mely a cseh országrészhez kötötte volna a magyarokat, így is elősegítve az asszimilációjukat.

Dolgozatomban a *Jó Barát* propagandaszerepére kívántam rámutatni, illetve jelentőségére a deportáltak életében. Ezen kívül megpróbáltam bemutatni a kényszermunkások életkörülményeit, vélekedését saját helyzetükről, munkaadójukról, a munka-meghosszabbításokról és a szülőföldjükhöz való ragaszkodásukat.

Az angol részvétel a konstanzi zsinaton V. Márton pápa megválasztásáig

MALÉTH ÁGNES
Történelem, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZÁNTÓ RICHÁRD, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A késő középkori egyháztörténet egyik legmeghatározóbb eseménye a konstanzi zsinat volt. Nemcsak azért, mert a nyugati kereszténységet 1378 óta megosztó egyházszakadásnak a három pápa lemondatásával véget vetett, hanem azért is, mert mindaddig példátlan hitelességgel reprezentálta az európai országok egyházszervezetét. A zsinat megszervezése kivételes diplomáciai tevékenység eredménye volt, amelyben kétségtelenül a magyar király és német-római uralkodó tisztségét egyidejűleg betöltő Luxemburgi Zsigmond játszotta a legnagyobb szerepet. Zsigmond egyházpolitikai céljainak megvalósításában elsősorban hátországainak követeire számított, ugyanakkor a középkor folyamán érvényesülő francia-itáliai egyházi hegemónia megtörésébe a felemelkedő Angliát is be akarta vonni. Az angolok pedig a százéves háborúban számítottak Zsigmond diplomáciai támogatására. A kölcsönös egymásra utaltság eredménye lett a német és az angol zsinati nemzetek szoros együttműködése Konstanzban.

A kutatás elsősorban a primer forrásokon alapult. A dolgozat célja, hogy a zsinati naplók, beszédek, levelezések, krónikák és gesták segítségével átfogó képet adjon az angol küldöttség összetételéről, zsinati tevékenységéről, a megtárgyalt ügyekhez való hozzáállásukról. A források alapján elsősorban azt a következtetést vontuk le, hogy a százéves háború eseményei döntően befolyásolták az angol követség zsinati működését, ezért a dolgozatban is kiemelt hangsúlyt kapott a Konstanzban kialakult angol-francia ellentét elemzése.

A magyarországi hajdúk és az ukrajnai kozákok összehasonlító elemzése (A XV. század végétől a XVII. század közepéig tartó időszakban)

MARTON GELLÉRT ERNŐ
Történelemtanár MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VARGA BEÁTA, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A magyar történetírásban eddig kevésbé kutatott téma kidolgozását vállalta magára a szerző, a magyar hajdúság és az ukrajnai kozákság összehasonlító történeti elemzését.

Az összehasonlítás szempontjait az alábbiakban határoztuk meg: e „köztes" társadalmi rétegek kialakulásának ideje, indító okai; csoportjaik illetve típusaik kialakulása és bemutatása; a köztük fennálló azonosságok, valamint különbözőségek megvilágítása; a hajdúság és kozákság privilegizációs törekvéseinek felvázolása.

A dolgozat célja, hogy bizonyítsa, van létjogosultsága a közép- és kelet-európai térségben megjelenő katonarétegek összehasonlításának. A hajdúknak, kozákoknak és a hasonló „köztes" társadalmi elemeknek a szakirodalma egyenként is igen terjedelmes, átfogó összehasonlításuk azonban hiányzik a hazai és a nemzetközi szakirodalomból, noha a párhuzamra felhívják a figyelmet mind a magyar, mind a nemzetközi tudományos irodalomban.

Jóllehet ezen „köztes" társadalmi rétegek egymástól eltérő keretek között jöttek létre, közöttük kézenfekvő a territoriális elkülönülés (Bulgária területén a *hajduk, hajdut, hajdutin*, a szerbeknél a *hajduk*, Havasalföldön *hajduc*, görög földön pedig *kleft* néven jöttek létre katonáskodó népelemek), komparatív elemzésük során mégis számtalan hasonlóság fedezhető fel a fenti szempontrendszert követve. A hajdúság illetve kozákság kialakulását kiváltó tényezők (ezek között hangsúlyozottan kiemelendő az oszmán hódítás), kategóriáik – nem csak elnevezésükben, hanem országaik társadalmi rendjében elfoglalt szerepük alapján is – hasonlatosak egymáshoz. A hajdúság és kozákság harca a fennmaradásért, a kiváltságok megszerzésére irányuló törekvés és azok megtartásának igénye szintén a hasonlatosságok sorát szaporítja.

A dolgozat képet kíván adni Marton Gellért Ernő eddigi kutatásairól, az összehasonlítás szempontrendszeréről és az eddig elért eredményekről, melyek alapot teremtenek a további kutatásnak, melynek skálája a jogtörténettől a társadalomtörténetig terjed.

A szerzetesi fogadalom hatása a „katonai szerzetesrendek” harci értékére a 12. századi Szentföldön, a Templomos Lovagrend példáján bemutatva

MÁTYÁS BOTOND HUNOR
Történelem BA (közép- és koraújkor története szakirány), III. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. FONT MÁRTA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatomban kísérletet teszek annak bemutatására, hogy vajon milyen okok hatására váltak a katonai szerzetesrendek a 12. századi Szentföld leghatékonyabb haderejévé. Szándékomban áll felhívni a figyelmet arra, hogy a vallási szempontok sokkal erősebben hatottak ezen közösségek életére, mint a katonaiak. Innen ered a katonai szerzetesrend elnevezés is, ugyanis az általánosan használt egyházi lovagrend kifejezés a lovagságra helyezi a hangsúlyt, a szerzetesség pedig csak másodrendű. Ezzel szemben munkám során kiderült, hogy ez a rangsor hibás, ugyanis a szerzetesség alapjára épült a lovagi eszmény. A rendek tagjai elsősorban szerzetesek voltak, míg csak másodsorban lovagok. A katonai szerzetesrendek sikereinek okait keresve észrevettem, hogy ezek nagy része a szerzetességből fakad, nem pedig a lovagi hadviselésből, vagyis világi lovagi közösség nem lehetett volna olyan eredményes, mint ezek a szervezetek. Mivel a három szerzetesrend közül csak a Templomos Lovagrend foglalkozott kizárólag katonai feladatokkal, az ő példájukon mutatom be ezeket a tendenciákat.

Először a keresztes hadjáratok és a Jeruzsálemi Királyság történetét mutatom be a hattíni vereségig. Ezután az Outremer viszonyaira vetítek fényt, majd kifejezetten a Templomos Lovagrend történetét tárom fel 1118 és 1187 között. A dolgozat végén pedig a katonai szerzetesrendek sikerei mögött megbúvó okokat veszem sorba.

„Törvényen kell az országnak épülnie” (Magyarázatok a középkori svéd királyság történetéhez)

MELEGH GÁBOR BALÁZS
Történelem, V. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY GÁBOR, EGYETEMI ADJUNKTUS
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

A dolgozat az uralkodói hatalom, valamint a világi kiváltságos réteg néhány jellegzetességét idézi fel az 1340-es évek svéd királyságából, egy Magyarországon lényegében ismeretlen forrás alapján. A királyi hatalom erőforrásainak és korlátainak bemutatását az akkori uralkodó, Magnus Eriksson helyzetének ellentmondásossága indokolja. Magnus az uralma alatt álló terület nagyságát tekintve Európa első uralkodója, hatalma azonban svéd uralkodóként az 1340-es évek végére végzetesen meggyengült. A svéd világi kiváltságos réteg egyedisége miatt is méltó a megismerésre, ugyanis a középkorban e réteget nem nevezték nemességnek. A dolgozatban felhasznált forrás a királynak az 1340-es évek végén összeállított, 384 cikkelyből álló törvénykönyve. A ’Magnus Erikssons landslag’ (MEL) néven ismert szöveg tehát egykorú a királyi hatalom említett meggyengülésével, továbbá ez az első olyan törvénykönyv, amelynek hatálya az egész országra vonatkozott. Ez utóbbi jellegzetessége miatt jogi értelemben a svéd királyság egységesülése zárókövének is tekinthető. A királyi hatalom ekkori lehetőségeinek, valamint a világi kiváltságos réteg kötelességeinek a vizsgálata azért is izgalmas, mert azon állapotukban elevenednek meg, amelyikben közvetlenül a rengeteg változást eredményező nagy járvány megérkezése (1349) előtt voltak. A dolgozatban elemzett cikkelyek tükrözik többek között a királyi hatalom gazdasági alapjának gyengülését, de azt a folyamatot is, amely során az uralkodó mind meggyőzőbben érvényesíti jogszolgáltató hatalmát az egész országban. A cikkelyek a jog nyelvén megfogalmazzák a svédországi világi kiváltságos réteg és – például – a magyar nemesség közötti alapvető különbséget is: az előbbi tagjai kiváltságukat többféleképp elveszíthették, ha nem tettek eleget katonai, erkölcsi stb. kötelezettségeiknek. A dolgozat hozadéka, hogy Magyarországon – így a felsőoktatásban is – teljesen ismeretlen témával foglalkozva és alapvető ismereteket közölve betekintést nyújt abba a törvénykönyvbe, amely, ha olykor módosítottan is, de négy évszázadon át határozta meg a jogszolgáltatást a svéd királyságban.

„Aki megkezdte – felét elvégezte a munkának” Felsőbüki Nagy Pál közéleti pályafutása a vitás kérdések tükrében

MELKOVICS TAMÁS
Történelem MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. GERGELY ANDRÁS, EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom legfontosabb céljául azt tűztem ki, hogy bemutassam Felsőbüki Nagy Pál (1777–1857) közel negyven éves politikai pályafutását. A terjedelmi korlátok miatt azonban azt tartottam elsődlegesnek, hogy tisztázzam a híres Sopron vármegyei követ személye kapcsán felmerült vitás kérdéseket.

Elemzésem során felhasználtam a soproni levéltárban felellhető Felsőbüki Nagy Pál iratanyagot, a kortársak feljegyzéseit, valamint az azóta Nagy Pálról írt tanulmányokat.

Pályamunkám első felében arra szerettem volna választ találni, hogy igazak voltak-e a kortársak vádjai: Nagy Pál kedvezett-e tudatosan, anyagi megfontolás céljából a kormányzatnak az országgyűléseken? Végeredményben arra a következtetésre jutottam, hogy Felsőbüki Nagy egészen 1831-ig csak saját elgondolásait követte, és minden ellene felhozott vád alaptalan. 1832-től kezdve bizonyos esetekben ugyan látszik Felsőbüki Nagy Pál megalkuvása, de a legfontosabb ügyekben a liberális reformellenzék oldalán harcolt. A dolgozat második felében azzal foglalkoztam, hogy milyen eszmei irányzathoz sorolható be Nagy Pál? A Felsőbüki Nagyról írt művek többsége megegyezett abban, hogy a Sopron vármegyei követ sosem volt képes átlépni a feudális alkotmány határvonalán. Kossuth Lajos 1886-os levele azonban a mai napig véget nem érő vitát robbantott ki azzal, hogy Felsőbüki Nagy Pált átemelte a liberális táborba. Vizsgálatom során arra a következtetésre jutottam, hogy Felsőbüki Nagy 1832 előtt a „nemesi modernizáció” korai reprezentánsainak kicsiny táborát gyarapította. 1832 után pedig, amikor a liberális ellenzék először lépett fel szervezetten a diétán, bizonyos kérdésekben ugyan meghaladta korábbi önmagát, de nem tartozott a liberális reformerek közé.

Zárásként Felsőbüki Nagy Pál jelentőségét szerettem volna megfogalmazni, melyet azzal a mondattal lehet legjobban és legtömörebben kifejezni, amit dolgozatom címéül is választottam: *„Aki megkezdte – felét elvégezte a munkának”*

A *Pécsi Napló* oktatásról közvetített nézetei a 19. és a 20. század fordulóján

MÉREG MARTIN
Magyar–történelem, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY MARIANN, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A kutatás kiindulópontja és kérdésfelvetése az, hogy milyen nézeteket közvetített a *Pécsi Napló* az oktatásról szóló cikkeiben a századfordulón. Célom, hogy az oktatással kapcsolatos gondolkodásmódot a hozzá kötődő beszédmód alapján rekonstruáljam. Ehhez felhasználtam a sajtóelemzés és a tartalomelemzés módszerét, fontosnak tartottam a korabeli kifejezések és toposzok vizsgálatát. Az oktatási témák közötti tartalmi kapcsolatok feltárásával kirajzolódnak az oktatás fejlődését meghatározó gondolatirányok. A cikkek szerkezetének elemzésével képet alkothatunk a korabeli újságírás sajátosságairól. A *Pécsi Napló*, lévén politikai napilap, lehetőséget ad arra is, hogy meghatározzuk oktatásnak a közéleti témák között elfoglalt helyét, és láthatjuk, hogyan érvényesülnek a helyi sajtóban az oktatás intézményrendszerének bemutatásán keresztül a korszak társadalmi viszonyai.

A katyni vizsgálóbizottságok munkája

MESTER ATTILA
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem, BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BARTA RÓBERT, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

A „Katyni vizsgálóbizottságok munkája" c. dolgozat célja az 1943-ban, a katyni erdőben feltárt lengyel tömegsírokat vizsgáló bizottságok munkájának bemutatása, értékelése. A bizottságok tagjainak, vizsgálati módszereinek, lehetőségeinek vizsgálata, valamint ezek alapján eredményeik bemutatása, német propagandához és a német vizsgálóbizottsághoz fűződő viszonyuk felfedése és ezáltal hitelességük (és munkáik hitelességének) megállapítása a dolgozat tárgya. Kiemelten kerül vizsgálatra az „*Amtliches Material zum Massenmord von Katyn*" című erdeti német dokumentumgyűjtemény, mely az összes fontos jegyzőkönyvet, tanúvallomást és dokumentumot összegzi az ügyben. A bizottsági munkák hivatalos közléseként ebben is meg kell vizsgálni a német propaganda szerepét, esetleges torzító hatását. Orsós Ferenc professzor a dokumentumban található jelentését külön megvizsgálja a dolgozat, mivel ennek a jelentésnek döntő szerepe volt a bizottság eredményeiben, illetve a magyar vonatkozása miatt is fontos. Végül bemutatásra kerül a bizottságok munkáinak (és így tagjainak) nemzetközi megítélése és hogy ezt milyen mértékben befolyásolta a német propagandáról alkotott negatív kép. A dolgozat tehát főként az „*Amtliches Material zum Massenmord von Katyn*" című eredeti dokumentumban található bizottsági jelentések elemzésére épül.

A kutatás eredményei szerint a bizottságok többnyire objektív módon, modern módszerekkel, zavartalanul dolgozhattak, megállapításaikat nem befolyásolták a németek. Jelentéseik mind szakmailag megalapozottak és a Szovjetunió bűnösségét igazolják (Orsós Ferencnek ebben nagy szerepe van). A bizottságok (és tagjaik) azonban utólag az általában hazug német propagandával lettek azonosítva, így szakértői munkáik el lettek hiteltelenítve. Ez vezethetett a (tehát már megoldott) katyni eset évtizedeken át tartó kérdésességéhez.

Szegényügy Székesfehérváron a Horthy-korszak első évtizedében (1920–1930)

MIKLÓS ÁRPÁD
Szociális munka BA, II. évfolyam
Kodolányi János Főiskola, Szociális Tanulmányok Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. CSURGAI HORVÁTH JÓZSEF,
FŐISKOLAI DOCENS
Kodolányi János Főiskola, Kulturális Tanulmányok Tanszék

A dolgozat egy helytörténeti, illetve történeti szegényügyi kutatás, melynek tárgya a szegényügy Székesfehérváron, 1920 és 1930 között.

Célja, bemutatni, hogy Székesfehérváron a tárgykorszakban milyen szegényügyi problémák voltak s ezekre milyen reflexiók érkeztek a civilszféra, a közszféra és az egyház részéről. Röviden bemutatásra kerülnek a korszak szegényügyi intézkedései, problémái.

Az általános szegényügyi intézkedések részletezésén túlmenően a „dualista liberalizmusból", az első világháborúból és a trianoni békediktátum rendelkezéseiből adódó társadalmi problémák – városi lecsapódása – is bemutatásra kerül.

A kutatások során felhasználásra kerültek a Székesfehérvári Törvényhatóságú Közgyűlés Jegyzőkönyvei, valamint Székesfehérvár Város Polgármesteri Hivatal iratai. Általános korképet nyújtottak a Fejérmegyei Napló releváns lapszámai, melyeknek szerkesztésétől, összeállításától leginkább a múltbéli közhangulatot és közérdeklődést kapjuk vissza. Ezenkívül különböző történeti és szociálpolitikai munkák egyes részei is a dolgozat alkotóelemi. A választott témából összefoglaló irodalom még nem jelent meg.

A székesfehérvári általános szegényügyi rendelkezések részletezésén kívül bemutatásra kerül a koldulás problémaköre; valamint az egyház szerepe a szegényügyi gondoskodásban. A rendelkezéseket példák illusztrálják. Az 1929–1933-as gazdasági világválság székesfehérvári első két éve ismertetésre kerül.

A kutatások során bebizonyosodott, hogy Székesfehérvár – az országos gyakorlathoz hasonlóan – mellőzte a koordinált szegényügyi intézkedéseket, valamint az, hogy a korszakban nem próbáltak meg a szegényügyet beemelni a szociálpolitikába.

A dolgozat a Horthy-korszak megismerésének árnyalásához nyújt segítséget, mellőzve a személyközpontú történetfelfogást.

A lokális identitás megkonstruálása a Palotanegyedben

MÓRICZ JÁNOS
Történelem, V. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SONKOLY GÁBOR, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Kutatásom elsődleges hipotézise az, hogy az általam vizsgált Palotanegyedben – mint modern konstrukcióban – a lakók azonosságtudata 150 éves arisztokrata örökségre nyúlik vissza és az itteni palotanegyedi közösség a politika által megteremtett kedvező feltételeket kihasználva történelmi alapon nyugvó lokális identitást épít ki önmaga számára, annak ellenére, hogy feltételezhetően az újkor és a jelenkor társadalma között nincs kontinuitás. Ezen a ponton külön lehet választani a fiktív – a társadalmi kontinuitáson alapuló – és a valós – kulturális örökségben gyökerező – identitást.

Munkám elején a negyed definícióival, azaz a különböző történelmi periódusok alatt használt meghatározásaival szeretnék foglalkozni. Elsősorban választ kívánok adni arra az egyszerű kérdésre, hogy mi is a Palotanegyed és miért fontos számunkra. Majd a politikai koncepciók fényében vizsgálom a területet, és csak ezt követően szeretnék kitérni a Palotanegyed kialakulásának társadalmi recepciójára és a közösség identitástudatának elemzésére. Kutatásom ezen részénél kérdőívek és interjúk jelentették az információforrást. A Palotanegyedben közel 100 kérdőív felvételére került sor. A lakossági kérdőívek felvételét helyi interjúk, a kerületi sajtók tartalomelemzése, valamint egyéni beszélgetések egészítették ki.

A dolgozatom egy másik kulcsfontosságú kérdése, hogy a lokális identitás lehet-e a nemzetihez hasonló? Ebből következően az általam vizsgált XX–XXI. századi Palotanegyed, hogyan illeszkedik be a különböző nemzetépítő modellekbe? Ha fel lehet fedezni valamilyen kapcsolatot a kettő között, akkor az a kérdés, melyik az az elmélet, illetve modell, amit rá tudunk húzni?

Összefoglalva, a Palotanegyed kutatásán keresztül a kulturális-történelmi örökségben gyökerező, de a társadalmi folytonosságot nélkülöző helyi azonosságtudat kialakulásának összetett folyamatát szeretném alaposan megvizsgálni, amelyet a részletes elemzés segítségével egy általános nézőpontba kívánok helyezni.

Birtokmegőrzés és atyafiság a 17. századi Erdélyben: Bodoni Zsuzsanna házasságai

NAGY DÓRA
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. JENEY-TÓTH ANNAMÁRIA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Kutatásunk célja Bodoni Zsuzsanna birtokmegőrzési és kapcsolatépítési stratégiáján keresztül annak bemutatása volt, hogyan próbálta egy kihalófélben lévő vármegyei köznemes família tagja életben tartani a családját és megtartani a társadalomban elfoglalt helyét. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy ez a família mely más családokkal került kapcsolatba, kötött házasságokat, vagy épp pereskedett, vagyis hogyan élte át a 16–17. századi erdélyi mindennapokat. Mikrotörténeti kutatásainkat egy kiadatlan levéltári forráscsoport – mégpedig Bodoni Zsuzsanna iratai – indította el. Ezek az Erdélyi Református Egyházkerület levéltárában őrzött iratok latin és magyar nyelven íródtak, de a további vizsgálatok folyamán is nagy hangsúlyt fektettünk a levéltári forrásokra illetve a kortárs krónikaírók műveire. Kutatásaink nyilvánvalóvá tették, hogy Bodoni Zsuzsanna mindent megtett családi öröksége és gyarapítása érdekében. Eszközként házasságait választotta, így már meglévő családi kapcsolatait tovább szélesítette, ügyelve arra, hogy társa lehetőleg egy megfelelő befolyással bíró ember legyen. Ezen nemesasszony három házastársának bemutatása kapcsán fontos Erdélyi tisztségeket is ismertettünk. Dolgozatunkban rekonstruáltuk a 16–17. századi társadalom egyik rétegének, a középnemességnek érvényesülési lehetőségeit.

Rendi politikai kultúra a 18. századi országgyűlési pasquillusok tükrében

NAGY JÁNOS
Történelem MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZIJÁRTÓ M. ISTVÁN, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban a 18. századi országgyűlések kéziratos irodalmi emlékeit, vagyis az országgyűlési pasquillusokat kívánom bemutatni.Ennek a hatalmas anyagnak csak egy részét, az 1728-29., 1741. és 1751. évi diéták kollektív pasquillusait elemzem. Munkám forrásbázisát elsősorban az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárában lévő kéziratos füzetek jelentették. Vizsgálatom középpontjában az országgyűléseken leggyakrabban megjelenő kérdés, az adóvita során a pasquillusok alapján kibontakozó hatalmi viszonyrendszer áll, azaz (tágabb értelemben) a magyar rendek és az uralkodó, szűkebb értelemben a *kormánypárt* és az *ellenzék* közötti kapcsolat alakulásának folyamata. Az 1741. évi országgyűlés esetén a sérelmek orvoslása és a rendi kívánalmak körül kibontakozó vita nyújt terepet a vizsgálatokhoz.

A pasquillusok nem elsősorban a diétai ülések rekonstruálására jelentenek jó forrásanyagot, hanem sokkal inkább a nemesi politikai közvélemény változásának követésére és az országgyűlésen belüli erőviszonyok hosszú távú változásának leírására. A kollektív versek elemzésével megállapítható, hogy az országgyűlési pasquillus műfajának 18. századi alakulása leképezi azt a politika- és társadalomtörténeti váltást, amiről a szakirodalom írt: a pasquillus egyre inkább köznemességhez kötődik (mind nyelvezetét, mind témáját és politikai céljait tekintve). A kezdeti, még az 1728–29. évi országgyűlésen is érezhető főnemesi vezetést az ellenzék (már felekezettől függetlenül) a vármegyei követek veszik át a pasquillusokban is: a *misera plebs contribuens*ra való egyre gyakoribb hivatkozás, a magyar nyelvű darabok számának növekedése és az erősödő mágnáskritika is ezt a megállapítást támasztják alá. A kormánypárt támogatóiként a versek (1751-től) szinte kötelezően a főnemeseket, a klérust (közülük is leggyakrabban az egri püspököt és az esztergomi érseket), a személynököt, és a királyi tábla egyes tagjait emlegetik. A 18. század közepére kialakult rendi alkotmányosság védelmének irodalmi feltételei az 1764–65. évi diéta idejére teremtődtek meg, s a műfaj ekkor bontakozhatott ki, s erősödhetett meg 1790–91-re. Ez az irodalmi vonulat hagyományozódott tovább retorikájában a reformkorra.

A Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt. szociálpolitikája Ózdon a két világháború között

NAGY PÉTER
Történelem MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KÖVÉR GYÖRGY, EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban a Rimamurány-Salgótarjáni Vasmű Rt., hétköznapi nevén a Rima szociálpolitikáját szeretném ismertetni Ózdon a két világháború között. A terjedelmi korlátok miatt főként a munkássággal foglalkozom. Munkámat egy későbbi részletesebb, más rétegeket is behatóbban vizsgáló kutatás kiindulópontjának tekintem. Témámat családom gyárhoz való több generációs személyes kötődése motiválta. Az általam választott időintervallum pedig azért keltette fel az érdeklődésemet, mert a korszak megítélése napjainkban nagyon ellentmondásos. Az egyik álláspont szerint a Rima az országos átlaghoz képest jóval többet fordított fizikai alkalmazottaira Ózdon. Ezzel szemben mások úgy vélik, hogy a jóléti lépésekkel a vezérigazgatóság a korszak központi ideológiájával szembeni alternatív szerveződéseket próbálta ellehetetleníteni a munkásság megosztásával. Kutatásom során azt is vizsgáltam, hogy a két világháború közötti időszakban az egymást váltó dekonjunktúrák és rövid fellendülések következtében miként változtak a dolgozók életkörülményei, valamint ennek függvényében hogyan változott a cég szociálpolitikája. Dolgozatomat az említett problémakörök mentén próbáltam felépíteni a korszak bérviszonyainak, a vállalat szociális, jóléti intézményhálózatának és az ózdi gyári alkalmazottak életkörülményeinek, valamint a munkások érdekvédelmi törekvéseinek vizsgálatával. Munkámat a témát érintő szakirodalom kritikai elemzésével, valamint korabeli újságcikkek és levéltári források elemzése alapján készítettem el. Mindent összevetve megállapíthatjuk, hogy a Rima ózdi dolgozói jobban éltek az országos átlagnál, amit a középértéktől magasabb keresetük és természetbeli juttatásaik, valamint a kiterjedt jóléti intézményhálózat támaszt alá. A képet viszont árnyalja az, hogy aki ennek ellenére nem volt elégedett a vállalat tevékenységével és ez ellen lépni is próbált, ki volt téve a gyárvezetés retorzióinak. Arra a következtetésre jutottam, hogy az előadásom elején feltett mindkét álláspont tartalmaz igazságot, azonban ezek a megállapítások nem zárják ki egymást, hanem egyaránt létező jelenségei voltak a Rima ózdi munkáspolitikájának.

Vitás kérdések Habsburg-Lotharingiai József Ágost főherceg 1918–1919-es politikai szerepvállalásával kapcsolatban

NÁNAY MIHÁLY
Földrajz–Történelem, végzett hallgató
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KARDOS JÓZSEF, EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Az OTDK dolgozatban Habsburg-Lotharingiai József Ágost főherceg 1918-1919-es politikai szerepvállalásával kapcsolatosan felvetődő három fő problémakört vizsgáltunk. A főherceg, mint homo regius felelősségét és lehetőségeit az őszirózsás forradalom időszakában, ezen belül is kitüntetetten Károlyi Mihály kinevezésének kérdését. A második tárgykör József Ágost 1918. november folyamán letett két esküje (Nemzeti Tanácsra és Köztársaságra), melyeknek morális ill. politikai indokait és konzekvenciáit próbáltuk meg feltárni. Harmadikként pedig az 1919 augusztusában három hétig vállalt kormányzóság felelősségét és következményeit jártuk körül.

A dolgozat módszerét és forrásait tekintve elmondható, hogy nagyrészt korabeli források (főként József Ágost főherceg világháborús naplója, valamint a többi érintett személyiség emlékiratai, korabeli újságcikkek) valamint a főherceg tevékenységével mellékesen foglalkozó szakirodalmak feldolgozásán alapul. Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy korábban József Ágost főherceggel tudományos igényű, objektív munkák nem foglalkoztak – eltekintve egy-két elszigetelt kérdéstől, ill. a két világháború között íródott igen elfogult (így tehát nem objektív) életrajzi munkáktól, éppen melyek emiatt csak forrásként alkalmazhatók.

A dolgozat eredményeként említhető, hogy a kiemelt három kérdéskörben megalapozott állást tudtunk foglalni József Ágost felelősségét illetően a korábban bizonytalanabb alapokon álló állításokkal szemben. Míg az őszirózsás forradalom idején a főherceg kényszerpályán mozgott, addig az 1918. novemberében említett két eskü letételére inkább ambíciói folytán – még ha a háttérben nem feltétlenül önös érdek dolgozott is – kényszerült, így morális felelőssége érzékelhető. Az 1919. augusztusi kormányzósággal kapcsolatban leszögezhető, hogy nem a főherceg személye volt akadálya az antant által elismert kormány megalakításának, sőt, a Tanácsköztársaság bukásával kialakult zavaros hatalmi helyzet tisztázására személye kifejezetten alkalmas lehetett volna, ha a külső hatalmak elfogadják.

Magánalapítású bencés monostorok a veszprémi egyházmegyében

NÉMETH RÉKA
Történelem–néprajz V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KISS GERGELY,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatom célja, hogy részletesen bemutassam a veszprémi egyházmegye területén egykor működött magánalapítású bencés monostorok, a szorosan hozzájuk kötődő genusok, a genusokból kiemelkedő kegyurak történetét. Ismertesem az alapító nemzetség birtokrendszerét, területi elhelyezkedését, gazdasági és kulturális jelentőségét Ezen célom megvalósítását a gazdag írott és a régészeti forrásanyag részletes vizsgálatával kívánom elérni. A monostorokat és az alapító vagy újító genusok életét egy történeti kontextusba kell helyezni, hogy az olvasó számára egy egységes képet mutasson. Témaválasztásomnál fontos szerepet játszott az is, hogy azt a rendet kutassam, amely az Árpád-kori Magyarország életében jelentős szerepet játszott a keresztény vallás elindításában, valamint annak megszilárdításában. A bencés rend volt az, amelynek regulája lehetővé tette, hogy a magánkegyúri alapítások széles körben elinduljanak a Kárpát-medencében.

Az ő állhatatos munkájuknak köszönhetően a magyar nép hamar megismert a keresztény tanokat, mely a kereszténység útjára vezette nem csak az Árpád-kori magyar állam vezetőit, hanem őket is.

Perényi János
Egy 15. századi arisztokrata életpályája

NOVÁK ÁDÁM
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÁRÁNY ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Dolgozatom legfőbb célja, egy jelentős arisztokrata család 15. századi tagjának, szakirodalomból eddig hiányzó életpályájának megírása és elemzése. Ezzel adalékot kívánok szolgáltatni Zsigmond kori bárók országos, és regionális politikájához. Az eleddig is hiányosan taglalt 1440 és 1445 közötti polgárháborús időszakhoz új szemléletet kívánok adni. Vizsgálom Perényi János, az uralkodókhoz és az országnagyokhoz fűződő viszonyát.

Legfőbb forrásomul a MOL DL és DF Mohács előtti gyűjteménye, valamint a Zsigmondkori Oklevéltár kiadott kötetei szolgáltak. Továbbá felhasználtam családi okmánytárakat, városi oklevéltárakat, és egyéb gyűjteményeket. Forrásként használom továbbá Perényi János terebesi sírkövét, és pecsétjeit is.

Okfejtésem első fejezetében rámutatok, hogy a család felemelkedése dinamikus és folyamatos volt. Abaúj megyei nemességből két generációval később, Perényi Péter diósgyőri várnagy lett. Fiai bekerültek a bárói rendbe, és a Zsigmondhoz hű pártot népesítették.

Következő fejezetben kísérletet teszek annak igazolására, hogy a Zsigmond kíséretében szerzett erényeinek köszönhetően Perényi János még Zsigmond életében birtokadományokat, bárói tisztséget, regionális hatalmat kap, mely jutalmak mértékét Zsigmond utódai csak fokoztak. Kiemelem, hogy a király környezetében tett utazások képzett politikussá, és diplomatává tették.

A harmadik fejezetben Perényi János birtokállományát és hatalmi befolyását elemzem Zemplén megyében. Kimutatom, hogy Perényi János és családja, más bárói családokkal szemben az erőviszonyok meghatározója volt a régióban 1439-ig.

Végül arra keresem a választ, hogyan változtatta meg Perényi országos és zempléni befolyását a polgárháború. Perényinek, tárnokmesterként politikai pártállását, Hunyadihoz és Giskrához fűződő viszonyát a források alapján kísérem meg felvázolni, és pecséthasználatának elemzésével igyekszem alátámasztani. Kiemelem, hogy életének utolsó szakaszában, pályafutásának csúcspontján van. Ekkor az országos politika meghatározója, hiszen részországgyűlést tart otthonában, Terebesen, ami a szakirodalomban nincsen megemlítve. Vizsgálom, hogy sikerült-e Perényinek, országos és regionális befolyását megőrizni az 1440-es és 50-es évek során.

Teleki Pál kísérlete egy emigráns kormány létrehozására

NYÁRI GÁBOR
Történelem MA, I. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FÖLDESI MARGIT, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

Kutatásom célja, hogy bemutassam Teleki Pál kísérletét egy emigráns kormány létrehozására, amelynek alapja Pelényi János washingtoni magyar nagykövet terve volt. A szakirodalom ez idáig keveset foglalkozott ezzel a témával. Főként külföldön élő magyar szerzők, egymástól függetlenül írtak a terv egyes részleteiről, azt a hibás következtetést levonva, hogy az emigráns kormány létrehozása egy néha-néha felvetődő, de mindig hamar elvetett ötlet volt.

Kutatásaim során megvizsgáltam az eddig a témában megjelent magyar és amerikai szakirodalmat, ezt követően elemeztem a Magyar Országos Levéltár ide kapcsolódó forrásait és egyéb, eddig publikálatlan eredeti dokumentumokat. Felvettem a kapcsolatot több neves történésszel (Kádár Lynn Katalin, Strausz Péter, Énekes Ambrus), akik már foglalkoztak Teleki emigráns kormányának tervezetével. Tőlük is sok segítséget kaptam és hasznos információkhoz jutottam.

A szakirodalom és a források összegzésének eredményeként kialakult egy egészen pontosnak mondható kép az emigráns kormány létrehozásának tervéről és gyakorlati kivitelezéséről. Bizonyítható, hogy ez a terv nem csupán egy másodlagos lehetőség volt. Teleki haláláig meghatározott személyek pontosan kidolgozták a megvalósításhoz szükséges lépéseket. 1941 márciusában már biztosított volt az anyagi és személyzeti háttér, csupán az utolsó lépés, egy lehetséges miniszterelnök kiutazása és a kormány megalapítása volt vissza.

Természetesen még mindig sok a megválaszolatlan kérdés. Szükségesnek tartom a jövőben amerikai és angol források felkutatását valamint Pelényi János életének részletes vizsgálatát, aki a két világháború között az egyik legsikeresebb magyar diplomata volt, mégis ez idáig nem foglalkozott vele kellő súllyal a történettudomány.

Hadifoglyok, hadifogoly-gyűjtőtáborok Győr-Moson vármegyében 1945

NYÁRI TEODÓRA
Történelem–kommunikáció, V. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BOGNÁR ZALÁN, EGYETEMI DOCENS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

A hadifoglyok, hadifogolytáborok kérdése Magyarországon napjainkban feltáratlan témakör. Dolgozatom célja a hadifogság és Győr-Moson megyének az 1945. évi kapcsolatának megvilágítása annak legkülönbözőbb aspektusaiból: a Győr-Moson vármegyében fogságba esett, ott raboskodott vagy azon keresztül hazatérő hadifoglyok sorsáról, a vármegyében felállított hadifogoly-gyűjtőtáborokról és a Győrben működött hadifogoly-átvevő állomás történetéről. Munkámban igyekeztem feltárni a tábori élet borzalmait, az ártatlanul szenvedő rabok kilátástalan helyzetét a szögesdrótok árnyékában, és a győri lakosok kivételes önzetlenségét. A háborútól meggyötört és nélkülöző emberek Győr vármegyében végzett, erőn felüli munkája hűen tükrözi mindazt, ahogy az ország lakossága küzdött elhurcolt családtagjaiért, barátaiért – ki adományokkal, ki a foglyok ellátásában való részvételével –, de valamiképpen szinte mindenki hozzájárult a szenvedések enyhítéséhez. Győr helyzete kiemelkedő, mivel a fogolytábor „jelenség" ebben a városban folyamatosan fellelhető a szovjet megszállás előtt és után is. Győr ebben a kontextusban akár fogolyvárosnak is nevezhető, hiszen a szovjet „felszabadítást" követően az ide érkező katonák azonnal megkezdték a hadifogolytáborok kialakítását. A téma kutathatóságának nehézségét az adja, hogy a rendszerváltást megelőző időszakig nem is találkozunk a szovjet hadifogságba esett áldozatok helyzetét összefoglaló vagy akár csak érintő írásokkal. A hadifogolytáborokkal kapcsolatban csupán a Magyar Országos Levéltárban lehet hasznosítható információt találni, míg a Győri Városi, illetve a Megyei Levéltárban csak a hazatérő vagy a városon átutazó hadifoglyokat illetően lehet megfelelő mennyiségű iratanyagot felfedezni. A legnagyobb segítség a forráshiány leküzdésében e tekintetben az úgynevezett „oral history", vagyis a túlélőkkel készített interjú volt. Mindezek miatt ebben a munkában nagy szerepet kapnak a visszaemlékezések. Valamilyen módon a korabeli magyar társadalom minden szegmensét közvetve vagy közvetlenül, de érintette a '45 után történt borzalmas eseménysorozat, amely kihagyhatatlan része Magyarország XX. századi történetének.

„A másik jó szomszéd” Kuba és Kanada kapcsolata

OLÁH ANDREA
Amerikanisztika–spanyol, V. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Romanisztika Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ANDERLE ÁDÁM, EGYETEMI TANÁR
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Vannak olyan országok, melyek történelmük és fejlődésük révén mindig is az érdeklődés középpontjában álltak. Kuba is közéjük tartozik. Ennek egyik oka, hogy a mai világ talán legerősebb és legbefolyásosabb országa, az Amerikai Egyesült Államok is igen jelentős, ha nem is barátságos kapcsolatot épített ki déli szomszédjával. Az USA Kuba elleni gazdasági, pénzügyi és kereskedelmi blokádja hatására a 60-as évektől kezdve megfogyatkozott a Kuba-párti országok száma. Az amerikaiak egyértelmű tiltása ellenére volt egy ország, amely nem fordított hátat a szigetnek. Kanada megmaradt Kuba „másik jó szomszédjának”. Kutatásom célja, hogy ezt a különleges kapcsolatot bemutathassam.

A téma leírásával főként az amerikai kontinens szakemberei foglalkoztak, így kutatásom nagy részben kanadai szerzők művein alapszik. Mexikói és kubai írások is csak az ő hitelességüket bizonyítják. Kuba rövid történetének tanulmányozása után az északi szomszédokkal való viszonyát vizsgálom, hogyan befolyásolta fejlődését az USA külpolitikája és ez utóbbi hogyan eredményezte Kanada egyedülálló hozzáállását a szigethez.

Kutatásom során sikerült jobban megérteni az amerikai magatartás okait, és egyértelművé vált, hogy Kanada számára miért volt olyan fontos, hogy más nézőpontból értékeljen és az USA-tól eltérően kezelje kapcsolatait. Kanada megítélésében nagyon sokan az USA-hoz való közelségét tekintik a legfontosabbnak, és azt várják, hogy közvetlen szomszédja befolyására azonos politikával rendelkezzen. A két ország Kubával való viszonya azonban világosan megmutatja, hogy a kanadai út eltér az amerikaitól.

A kubai-kanadai kapcsolatok fejlődése megállíthatatlannak tűnik és nem is valószínű, hogy megtörik a közeljövőben. Úgy gondolom, hogy Kanada jelenléte a kubaiak életében az amerikai blokád esetleges, régen várt feloldása esetén sem szűnne meg.

A Kistarcsai Központi Internálótábor története (1949–1953)

PÁL ZOLTÁN MIKLÓS
Történelem MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZERENCSÉS KÁROLY,
EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat célja az 1945 utáni Magyarország legnagyobb internálótáborának, a Kistarcsai Központi Internálótábor történetének bemutatása 1949 és 1953 között. A kutatáshoz kétfajta forrást használtam fel: a tábort működtető Államvédelmi Hatóság internálással kapcsolatos iratait (melyeket az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában kutattam), valamint visszaemlékezéseket. Az internáltak elosztóhelyeként működő Kistarcsával alig foglalkozott a szakirodalom, pedig az internálás intézményének egyik legfontosabb létesítménye volt. A kutatás során sikerült megállapítani a tábor államvédelmis őrségének állományát, valamint az itt fogvatartottak számát. A napi jelentésekből és a túlélők visszaemlékezéseiből valamennyire sikerült rekonstruálni a láger lakóinak mindennapi életét. Az általam felhasznált források segítségével a tábor 1953-as felszámolásának körülményeit is sikerült feltárni. A tábor részletesebb megismeréséhez azonban további kutatások szükségeltetnek.

Az Árpád-kori „átmeneti” típusú lovasság problémája

PÉDERI TAMÁS
Történelem BA (közép- és koraújkor szakirány), III. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. FONT MÁRTA, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatomban az Árpád-kori hadszervezet egy szegmensét, nevezetesen az átmeneti lovasság problémáját próbálom meg új szempontok bevonásával, illetve régi szempontok újragondolásával megvizsgálni. A dolgozat célja, hogy választ keressek arra, volt-e egyfajta átmenet az Árpádok uralma alatt a sztyeppei pásztorkatonák (azaz a szűkebben vett íjász könnyűlovasság) és a nyugati fegyverzetű lovagok (azaz az általánosan vett nehézlovasság) között. Ha volt ilyen, mit is kell ezen kifejezés alatt érteni és egyáltalán, megállja-e az „átmeneti lovasság” kifejezés a helyét avagy célszerűbb-e másikat keresni. A kérdést több oldalról próbálom megközelíteni: korabeli – magyarországi és külföldi – források értelmezésével, újraértelmezésével; az eddigi szakirodalom eredményeinek alkalmazásával; a fegyverzet és a taktika vizsgálatával; és – kitekintésképpen – külföldi párhuzamok keresésével.

Dolgozatom eredményei szerint az Árpád-kor folyamán volt egy közepes lovasság a magyar haderőben, mely mind a lovagi, mind a könnyűlovas taktikában jártas volt és fegyvereit (lándzsa, íj) a megkívánt helyzethez alkalmazkodva használta. Ezt a fegyvernemet nem az államszervezés hívta életre, hanem keletről, a pusztákról hozta magával a magyarság, de a lovagi fegyverzet térnyerésének köszönhetően visszaszorult a vidéki, szegényebb katonák körébe, kiegészült néhány nyugati elemmel és elvesztette „elit” jellegét.

Wernher György (1490 k. – 1556) és gazdaságszervező tevékenysége

PÓKA ÁGNES
Levéltár MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. OBORNI TERÉZ, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat célja Wernher György gazdaságirányító tevékenységének, különöse tekintettel felső-magyarországi jövedelemigazgatóságának és az erdélyi pénzügyigazgatás újjászervezésében való munkájának széleskörű, elsősorban levéltári forrásbázis alapján történő feldolgozása, ezáltal a középkori és újkori igazgatás közti átmenet jelenségeinek bemutatása két esettanulmány alapján.

A források és a szakirodalom egybevetése alapján igyekeztem rekonstruálni Wernher gazdaságirányításban betöltött szerepét, és az életpálya alapján megragadni a kormányzati átalakulások sajátosságait. Wernher igazgatási tevékenysége ugyanis számos esetben megjeleníti a kora újkori kormányzattörténet átmeneti jelenségeit, azaz a struktúraváltás problémáit és megoldásait. A dolgozat elkészítése során igyekeztem ötvözni az Ember Győző-féle instrukció-elemző módszert a fondrekonstrukciós eljárással.

Kutatásom eddigi eredménye, hogy feltártam Wernher felső-magyarországi jövedelemigazgató működését: pénzügyi igazgatásban betöltött szerepét, az uralkodóhoz és a Magyar Kamarához való viszonyát, hivatali kapcsolatait, más igazgatási ágak szereplőivel való együttműködését. Hasonlóképpen feldolgoztam erdélyi pénzügyigazgatásban betöltött szerepét a fentiekhez hasonló szempontok szerint.

Kutatásaim alapján mindenekelőtt Wernher gazdaságkormányzati tevékenységének és életpályájának számos konkrét elemét tudtam pontosítani. Ezen felül arra a következtetésre jutottam, hogy személyes szerepe I. Ferdinánd felsőmagyarországi és erdélyi kormányzati reformjainak megvalósítása terén az eddigieknél jóval hangsúlyosabb volt. Megfigyelhető, hogy hatásköre és befolyása a helyi kormányzati viszonyok alakítására egyre erőteljesebb lett, és hivatali megbízatásán felül mindkét régióban megnövekedett. Személyes tevékenysége nyomán megragadhatók a középkori és újkori kormányzati struktúraváltás időszakának jellegzetességei.

A magyar sportújságírás kiteljesedése az 1896-os és 1900-as ötkarikás játékok alatt

RÁCZ LÁSZLÓ
Kommunikáció, V. évfolyam
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Kommunikáció és Média Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. UJVÁRI HEDVIG,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Kommunikáció és Média Intézet

A téma kutatása céljául azt tűztem ki, hogy a korabeli lapok vizsgálatával felfedjem a 19. század utolsó évtizedeiben a magyar sportújságírás helyzetét. A dolgozat tárgyalás közben nagy hangsúlyt fektettem a sporttörténeti háttérre, az olimpiai mozgalom eseményeire, illetve a sportpedagógia kialakulására.

Míg ez utóbbi rész tárgyalásához elsősorban a különböző témába vágó tanulmánykötetet és összefoglaló munkát használtam fel, addig a tanulmány fő irányvonalának megírásához önálló kutatómunkát végzetem. Próbáltam minél szélesebb körű forrásanyagot felhasználni, ezért a napi politikai sajtón és a sportlapokon kívül a bulvár–, a felekezeti és német nyelvű újságok is a vizsgálatom tárgyát képezték. Főként az első két újkori olimpia időszakát vette figyelembe, de röviden elemeztem a tárgyalt időszakban a piacon megjelenő sportlapok történetét és az athéni olimpiától a párizsi játékokig megjelenő cikkeket.

A kutatás során felfigyeltem a napilapok a téma iránti kezdeti érdektelenségére, valamint arra, hogy milyen jelentős változások következtek be a tekintetbe vett négy év során. Szintén érdekes eredménynek találtam a sporttal foglalkozó újságok sokszínűségét és részletességét az első időszakban, mely ellentétben a napi sajtóval jelentősen romlott az 1900-as játékok idejére.

Végezetül sikerült levonnom a következtetést, hogy Magyarországon a század végére egy jelentős sportkedvelő társadalom fejlődött ki, melynek igénye volt a széleskörű és rendszeres tájékoztatásra.

Militarizmus Magyarországon az 1920-as években

RÉVÉSZ TAMÁS
Történelem BA (levéltár szakirány) III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ZEIDLER MIKLÓS,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A magyar szakirodalomban a militarizmushoz, illetve a hadsereg és a társadalom viszonyához kapcsolódó kutatások az elmúlt évtizedekben nem voltak olyan elterjedtek, mint a nyugat-európai országokban. Az 1960-as 70-es évek marxista megközelítésű történeti munkái a két világháború közötti Magyarország kapcsán ugyan rendszeresen használták a militarizmus kifejezést, ám ez általában nem járt együtt a jelenség mélyebb vizsgálatával. A dolgozat célja, hogy ezt a hiányt némileg enyhítve rávilágítson a hadsereg és a társadalom viszonyának néhány eddig kevésbé ismert aspektusára Horthy Miklós budapesti bevonulásától a sorkötelezettség 1932-es újbóli bevezetéséig.

A pályamunka a fogalomtörténeti bevezető és a magyarországi állandó hadsereg kialakulásának ismertetését követően külön fejezetben foglalkozik a katonaság múltképének kialakulásával, kitérve a fegyveres erők részvételére a 20-as évek ünnepségein és szoborállításain. A dolgozat következő része igyekszik bemutatni a militarizmusról a két világháború közötti magyar katonai folyóiratokban zajló vitákat, külön kitérve arra, hogy a különböző szerzők miért és hogyan látták fontosnak a társadalom ilyen irányú átalakítását. Az utolsó fejezet az 1921-től a hadsereg ellenes izgatás miatt elindult pereken keresztül próbálja megvilágítani a társadalom és a hadsereg viszonyának néhány elemét. A munka a magyar katonai folyóiratokra, illetve nagyobb részben a Magyar Országos Levéltár, kisebb részben a fővárosi levéltár anyagaira épül, illetve a militarizmus fogalmának és a militarizáció társadalmi jelenségének szélesebb, európai kontextusú bemutatásakor angol és német nyelvű szakirodalomra támaszkodik.

Két császár egy birodalom? Luxemburgi Zsigmond és Bizánc viszonya

RIBA JÚLIA ANNA
Történelem–angoltanári MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DRESKA GÁBOR, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat Zsigmond és Bizánc diplomáciai kapcsolatainak elemzésére vállalkozik. A kiindulási alapot az oszmán terjeszkedés jelenti, mely mindkét államot – bár nem azonos mértékben – érintette. A bizánci császárok Magyarországban természetes szövetségesüket látták, ezért követeik többször megfordultak Zsigmond udvarában. Mivel Zsigmond kezdetben támadó hadjárattal igyekezett elejét venni a török betöréseknek, II. Mánuel császár (1391–1425) joggal számíthatott arra, hogy egyúttal Bizáncot is megsegíti. Zsigmond és Bizánc érdekei azonban csak korlátozott mértékben találkoztak, hiszen a király elsődleges célja az ország területi épségének biztosítása volt. Bizánc felszabadítását egy összeurópai keresztes hadjárattal képzelte el, melynek megteremtése az akkori politikai viszonyok között emberpróbáló feladatnak tűnt.

A keresztes hadjárat megvalósításának szándéka fedezhető fel számos békítő törekvése, szövetségkeresése mögött, de nem szabad elfeledkezni arról, hogy tervei általában több célra irányultak. Zsigmond nagyon tudatosan meg akart felelni a keresztény király ideáljának, amit az egyházi ügyekben folytatott aktív közreműködése és a keresztes hadjáratok szorgalmazása jelez. Nem tekinthető azonban kizárólag propagandaeszköznek a keresztes hadjárat hangoztatása, mivel Zsigmondnak elemi érdeke volt a török visszaszorítása. Bizánc megsegítése pedig azért állhatott érdekében, mert nagy tétje volt annak, hogy Bizánc melyik állam befolyása alá kerül. A császárság néhány évszázada ugyanis keleti és nyugati hatalmak között vergődött. Nehéz helyzete ellenére azonban a Palaiologosok kitűnő diplomáciájának köszönhetően sikerült meghosszabbítania fennmaradását.

Mivel a feltétel nélküli keresztes hadjáratot nem tudták elérni a bizánci császárok, ezért egyre intenzívebb tárgyalások kezdődtek meg a két egyház egyesüléséről. Az uniós tárgyalásokban Zsigmond kezdeményező szerepet játszott, a bázeli zsinat idején pedig a közvetítésében reménykedhettek a bizánciak. Mivel Zsigmond növelni kívánta a német-római császárság tekintélyét, ismét felvetődött a két császárság ellentmondásossága is. Az uralkodó 1412-es megoldási terve szerint az egyházi unió létrejöttén kívül vissza kellene állítani az egységes római birodalmat, ahol a bizánci császár a római társcsászáraként működne, tehát megvalósulna az egy birodalom, két császár koncepció.

A hivatásrendi gondolat szerepe a portugál *Estado Novo* társadalomszervezési és gazdaságirányítási elveinek kialakításában

RIGÓ BALÁZS
Történelem MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. STRAUSZ PÉTER, MEGBÍZOTT ELŐADÓ
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban arra kívántam rávilágítani, hogy milyen jelentőséggel bírt a hivatásrendi eszme az Antonio Oliveira de Salazar nevével fémjelzett, 1933 és 1974 között fennálló portugál Új Állam, az *Estado Novo* gazdaság- és társadalomszervezési elveinek kialakításában. Ezzel olyan témát állítottam vizsgálódásaim középpontjába, amellyel kapcsolatban a hazai történeti szakirodalom ezt megelőzően többnyire csak általános megállapításokkal szolgált, de a kérdéskör mélyebb elemzése egy-két kivételtől eltekintve még nem történt meg.

Írásomban elsősorban arra törekedtem, hogy az államszervezet, valamint a társadalom- és gazdaságirányítás témakörein keresztül ismertessem a portugál hivatásrendi szisztémát, összevetésben a hivatásrendi gondolat alapdokumentumaiként számon tartott pápai enciklikákban közzétett elképzelésekkel. Ebben segítségemre volt a körlevelek mellett az *Estado Novo* két alapokmánya, az 1933-as alkotmány és a portugál hivatásszervezet kialakításának mechanizmusát rögzítő Nemzeti Munkaszabályzat, valamint Salazar beszédei is, melyeket annak érdekében tartott a nyilvánosság előtt, hogy értelmezze, illetve propagálja az általa alkotott új alkotmányt és politikai doktrínáját.

Vizsgálataim egyértelműen bizonyították azt, a dolgozatom kiindulópontjául felállított hipotézisemet, hogy bár a portugál Új Állam társadalmi és gazdasági rendszerének kimunkálásában számos más eszme is szerepet játszott, mind közül a keresztény hivatásrendiség gondolatköre volt rá a legnagyobb hatással. Az elvégzett kutatás reményeim szerint új elemekkel bővítheti a Salazar-féle rendszer korábbiakban kialakított tipológiáját, és hozzájárulhat a korporatizmus és a hivatásrendiség közötti fogalmi különbségtétel elmélyítéséhez is.

A kuruc hadsereg regularizációja

RITTLING LÁSZLÓ
Történelem MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PAPP SÁNDOR, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban arra teszek kísérletet, hogy bemutassam a kuruc hadsereg regularizációs folyamatát az 1704–1706 közötti időszakban. A kutatás során igyekeztem több kiadott forrást is felhasználni, illetve több alkalommal jártam a Magyar Országos Levéltárban és egy ott megtalált levéltári forrást sikerült is a dolgozatomba illesztenem. Az első fejezetben felvázoltam, a magyar hadsereg fejlődését a Rákóczi-szabadságharc előtti években. Fontosnak tartottam bemutatni, hogy kik voltak azok a kuruc főtisztek, akik szerepet játszottak a regularizációs folyamatban. Közéjük számítom Bercsényi Miklós főgenerálist, Eszterházy Antal, Forgách Simon és Károlyi Sándor tábornokot és a francia Louis Lemaire brigadérost.

A regularizáció elméleti kérdései című fejezetben arra tértem ki, hogy melyek voltak azok a gazdasági folyamatok, melyek lehetővé tették az európai uralkodók számára, hogy nagy létszámú, állandó hadsereget tartsanak fenn, illetve röviden szeretném ismertetni, az európai tisztképző akadémiák megjelenését. Ezután arra térek ki, hogy ugyanezek a gazdasági és katonai lehetőségek mennyire voltak adottak, a korabeli Magyarországon. A fejezet végén pedig ismertetném gróf Forgách Simon tábornok elképzeléseit a magyar hadsereg modernizációjáról.

Az utolsó fejezetben térek rá a regularizáció gyakorlati kérdéseinek a tárgyalására. Ebben a fejezetben kísérletet teszek arra is, hogy meghatározzam, hogy mit jelent maga a regularizáció. Majd felvázolnám, hogy II. Rákóczi Ferenc katonasága milyen katonaelemekből tevődött össze és hogy ez a katonaság hogyan viselkedett a hadjáratok alatt és az ütközetek során, mindezzel azt szeretném bemutatni, hogy miért volt szükség a magyar hadsereg reformjára. Végezetül szeretném bemutatni, a két regularizációs hullám eseményeit és eredményeit, illetve szeretném össze vetni ezeket az eredményeket a császári hadsereg állapotával is.

Befejezésképp, pedig kitérek Forgách Simon, a kuruc regularizáció addigi vezéralakjának elfogatására, illetve megvizsgálom a lehetséges indokokat is, hogy menynyire tartható a köztudatban lévő álláspont, miszerint Forgáchot katonai fegyelmi vétség miatt tartóztatták volna le.

Eretnekek, „latinok”, hitetlenek: A kereszténység védelme Anna Komnéné művében

RÓZSA MÁRTON
Történelem MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SÁGHY MARIANNE, EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat a kereszténység védelmének megjelenítését elemzi a 11-12. század fordulójának legfontosabb bizánci forrásában, Anna Komnéné történeti művében. Anna Komnéné történet műben, az Alexiasban sokat ír apja, I. Alexios eretnekek elleni küzdelméről bizonyságul a császár mély vallásosságáról. Ezzel szemben jóval kevesebb vallási elem lelhető fel a hitetlen törökök elleni harcok elbeszélésénél. A tanulmány célja, hogy felfedje az okát, miért van ekkora különbség az eretnekek és a hitetlenek elleni küzdelem megítélésében Anna Komnéné művében.

Vizsgálódásaim alatt három kategóriát hoztam létre, amelyek a kereszténység ellenségeit csoportosítják: (1) belső ellenség – az eretnekek –, (2) közbülső ellenség – a „latinok”, vagyis a nyugatiak – és (3) külső ellenség – a „hitetlen” törökök. E három kategória jellemzőinek és belső összefüggéseinek feltárásával igyekeztem a kérdésre válaszolni.

A belső ellenség elleni küzdelemnél Anna Komnéné a kereszténység védelmezőjeként állítja be apját, ám a császár igazi vallásosságáról keveset tudunk meg. Anna Alexios eretneküldözéseit jelentős eseményeknek állítja be, miközben ezek az intézkedések kis területen, Konstantinápolyban és környékén mentek végbe. A vallásosság hangsúlyozottsága mellett Alexios fontos politikai motivációi a háttérben maradnak, és igen kevés rájuk az utalás. A „hitetlen” törökök elleni harc ezzel szemben világiasabb képet mutat a műben. Véleményem szerint ebben a legnagyobb szerepet az játssza, hogy Anna nem akarja az általa mélyen lenézett nyugatiakat jobb színben feltűntetni a törököknél. Ennek érdekében a törökökre ritkán alkalmaz vallásos tartalmú megjelöléseket, ugyanúgy „barbároknak” hívja őket, ahogy a Bizáncra támadó nyugatiakat is.

Újlak helye a késő középkori magyar városhálózatban

RUPRECH JUDIT
Történelem MA, II. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. FEDELES TAMÁS,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatomban a szerémségi Újlakot helyezem el a késő középkori magyar városhierarchiában, 1364–1526-ig vizsgálva sorsát. A szakirodalmon túl igyekszem minél több primer forrást hasznosítani munkámhoz, mint például a város 1525-ből fennmaradt jogkönyvét, Újlakon írt csodajegyzőkönyveket, a Magyar Országos Levéltár Mohács előtti gyűjteményét, illetve okmánytárak anyagait, elbeszélő kútfőket. Igyekszem bemutatni, hogy Újlak a korban a Szerémség egyik legfontosabb városa volt kiterjedt gazdasági kapcsolatrendszerével, gazdag egyházi intézményhálózatával, változatos társadalmával. Vázolom gazdasági, jogi, topográfiai jellemzőit. Megvizsgálom, hogyan vált Kapisztrán János halálával a város a XV. század második felére az ország egyik legfontosabb búcsújáró helyévé. Számos érvvel bizonyítom be, hogy Újlak volt a rezidenciája a korszak egyik legtekintélyesebb főúri családjának, az Újlakiaknak. Kubinyi András centralitási pontrendszerét adaptálva mutatom meg, milyen kiemelt szerepet foglalt el Újlak mind a térség, mind az ország városhálózatában. Adattárral és képmelléklettel igyekszem színesíteni a munkát, könnyíteni megértését.

Valóság a filmen – film a valóságban Társadalmi ábrázolás a harmincas évek magyar vígjátékaiban

SCSAVNYICZKI JUDIT
Történelem MA, II. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VÁRI ANDRÁS, EGYETEMI DOCENS
Miskolci Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatomban a harmincas évek magyar filmjeinek egy nagyon speciális, társadalomtörténeti szempontból eddig kevéssé vizsgált metszetét – a magyar vígjátékok társadalmi ábrázolását – vizsgálom. Ennek keretein belül két karakteresebb, a társadalmi ábrázolás szempontjából gazdagon megrajzolt filmet (Fűszer és Csemege, Segítség, Örököltem!) elemzek és értelmezek társadalomtörténeti szakirodalom és fogalmak segítségével. Ezeken és a játékfilmek nyújtotta verbális és nonverbális lehetőségeken (a karakterek ruházata, hangja, testbeszéde, zenei betétek) kívül korabeli társadalomképeket is felhasználok (Weis István, Erdei Ferenc, Szekfű Gyula). A filmesztétikai elemzések mellett egy testbeszéd elemző könyv is segítik munkámat és a képi világ értelmezését. A karaktereket megformáló színészek életrajza, visszaemlékezései, mint keletkezési körülmények szintén fontos részét képezik a kutatómunkának. A dolgozatban (és az előadásban) két filmet állítok párba és elemzek illusztrációkkal (félperces kulcsjelenetek vagy állóképek), úgy gondolom a terjedelmi- és az időkorlátok miatt ez a reális.

Ezek alapján a korszak vígjátékairól az állapítható meg, hogy sokkal többek, mint giccs és mese. A filmeknek és a bennük szereplő egy-egy társadalmi csoporthoz tartozó karaktereknek értékeik és hangsúlyos mondanivalójuk van. Különösen izgalmas a társadalmi mobilitás bemutatása. A vizsgált filmek nem szakadnak el a valóságtól, sőt kifejezetten merítenek a korabeli társadalmi viszonyokból. A kutatást a későbbiekben mindenképpen szeretném folytatni és még több korabeli vígjátékra kiterjeszteni.

Laktanyaügy a dualizmuskori Vas vármegyében

SÉLLEY GÁBOR ÉS TANGL BALÁZS
Történelem BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CSAPÓ CSABA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatunk témája a Szombathelyen felépült Vas vármegyei lovassági ezredlaktanya története, egész pontosan az 1879-es beszállásolási törvény és a kaszárnya 1889-es átadása közötti időszak vizsgálata. Kutatásunk elsősorban levéltári források és a korabeli sajtó tanulmányozásán alapul. Célunk nem csupán az események rekonstruálása, hanem annak vizsgálata milyen tényezők befolyásolták egy ilyen nagy horderejű és költségű vállalkozás megvalósulását, valamint más laktanyaépítésekre és az országos tendenciákra reagálva, a szombathelyi laktanya ügyét mintaként használva általános következtetések levonása.

Dolgozatunkból kiderül, annak ellenére, hogy a kortársak számára is kezdettől fogva nyilvánvaló volt a laktanya építésének szükségessége, mégis számos olyan akadály lépett fel, mely bár képes volt hosszú ideig hátráltatni megvalósulását, érdemben befolyásolni mégsem tudta azt. Ezen tényezők közül kiemelendő az ilyen építkezések hatalmas költsége, mely a legnagyobbak közé tartozott a korabeli Magyarországon. Különösen igaz volt ez Szombathelyre, ahol a megye egy egész lovasezred számára épített kaszárnyát, amely meglehetősen ritkának számított az országban. Emellett ki kell emelni ama érdekes tényt is, hogy a laktanyaépítések azon kevés ügyek közé tartoztak a Monarchia-korabeli Magyarországon, melyben nem volt tapasztalható pártpolitikai ellentét. Sokkal meghatározóbb volt a helyi érdekek ütközése, mely ugyanakkor egy másik, jelentősebb korproblémára is rámutat, nevezetesen a városi struktúra dualizmuskori változásaira, és annak következményeire. Emellett a lakosság és a döntéshozók eltérő hozzáállása is szembeötlő, hisz míg a katonai hagyományokkal nem rendelkező Szombathely polgárai meglehetősen bizalmatlanul szemlélték a tervezett építést, a városi és megyei vezetők mindent megtettek a szombathelyi ezredlaktanya érdekében.

Végkövetkeztetésként azonban elmondható, hogy ezen felmerülő problémák nem tudták megakadályozni a kaszárnya felépítését, mivel azt, a megyének és a városnak komoly társadalmi-gazdasági, a hadseregnek pedig katonai érdekei diktálták.

Az étkezéskultúra változásai: az étkezési szokások átalakulása a kora újkori Magyarországon

SEMMEL TÜNDE ZSUZSANNA
Történelem MA, II. évfolyam
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. CSOMA ZSIGMOND, EGYETEMI TANÁR ÉS
DR. G. ETÉNYI NÓRA, EGYETEMI ADJUNKTUS
Károli Gáspár Református Egyetem BTK, Történettudományi Intézet;
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatomban a kora újkori étkezési szokások átalakulását ismertetem korabeli szakácskönyvek, naplóbejegyzések és egyéb források felhasználásával.

A XVIII. századra Magyarországon módosult az étkezések társadalmi szerepe. A mindennapok során már nem evett együtt a főúri réteg udvarának előkelő tagjaival, csupán családja vagy közeli barátai körében étkezett. Nemcsak az étkezések módosultak, hanem az időszemlélet is, ami befolyással volt az étkezések időpontjára is. Az étkezések beosztása eltért a XVI–XVII. században, a főurak, nemesek és parasztok egyaránt csak napi két étkezést ismertek, az ebédet és a vacsorát. A XVII. század közepén nyugat-európai hatásra a bécsi udvarban már a nap közepére tolódott az ebéd időpontja, amit eddig 10 órakor fogyasztottak, és a vacsora időpontja is 5 óráról 7 órára tolódott. Mindezekkel összefüggésben a kéttagú étkezési rend is háromtagúvá bővült.

A korszak alapélelmiszere a só, a kenyér, a hús és a bor volt, a XVI. századtól azonban új ételek jelentek meg Magyarországon: a rizs, az amerikai eredetű növények, a krumpli, a paprika, a paradicsom, valamint a különböző tésztafélék és a leves, utóbbi először a böjti időszakokban tűnt fel. Új italokkal is találkozhatunk a korban, ilyen volt a kávé, a tea, a csokoládé. A kávézás és a teázás szokása a XVII. századra a társasági élet részévé vált, továbbá a tea a hármas étkezési rend kialakulásában is jelentős szerepet játszott. Az étkezések átalakulásával, az új ételek és fűszerek megjelenésével megnőtt az étkezéssel kapcsolatos írásbeliség, azaz egyre több szakácskönyv jelent meg nyomtatásban.

Kultuszteremtés és korszellem: kultusz a kormányzó hitvese körül a két világháború között

SZABADOS ZSUZSA
végzett hallgató
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KEREPESZKI RÓBERT, TANÁRSEGÉD
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Nagybányai Vitéz Horthy Miklósné, Magyarország első asszonya széles körű tevékenységet folytatott – a korszak gondolkodásmódjának megfelelően. Nevéhez rengeteg szegénység elleni akció fűződik, a gyermek- és családvédelem terén kifejtett tevékenysége pedig számos maradandó intézmény létrejöttéhez járult hozzá. Rendszeresen nevét adta (vagy részt vett azokban) olyan mozgalmakhoz, intézményekhez és rendezvényekhez, melyekkel az oktatás, a keresztény nemzeti szellemben kialakított kultúra és a vallásos erkölcs fejlődéséhez, az emberek gondolkodásmódjába való beépüléséhez járult hozzá. A közegészségügy érdekében tett erőkifejtései mellett nem feledkezhetünk meg a gazdaságért folyó – többnyire reprezentatív-jellegű – tevékenységeiről sem, a II. világháború alatt szervezett gyűjtéseit pedig kórházak és sebesültvonatok látogatásával egészítette ki.

A Kormányzóné népszerűsége lassan indult növekedésnek – legalábbis a róla szóló újságcikkek számából erre a következtetésre jutottam. A 30-as évek közepétől komoly fejlődés tapasztalható a Horthyné nevéhez fűződő akciókról beszámoló cikkek gyakoriságát és az újságban való elhelyezkedését illetően. Egyre több tudósítás jelent meg, és egyre előkelőbb helyen az újságok lapjain. Az írások hangneme is változáson ment át: a kezdeti tárgyilagos beszámolókat az abszolút támogató, már-már éljenző elbeszélések váltották fel. A 30-as évek a Kormányzónéról elnevezett intézmények megszaporodását is elhozták, ám az igazán meglepő számomra, hogy Horthynét ábrázoló festményre csak négy forrásban találtam.

A Horthyné-kultusz a ténylegesen elért gyakorlati eredményekre alapozódott, ebben hasonlóság fedezhető fel a Horthy-kultusszal. A memoárok – Horthy Istvánné naplóját leszámítva – kevés adatot nyújtanak a Kormányzóné személyiségével kapcsolatban, de a rendelkezésre álló információk részben, tehát józan mértékben alátámasztják a sajtó és a filmhíradók által nyújtott képet.

1968. az *Ifjúsági Magazin* és a *Világ Ifjúsága* című folyóiratok tükrében

SZABÓ EDINA RÓZSA
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PÜSKI LEVENTE,
EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Dolgozatom témája a Kádár-korszak sajtótörténete, azon belül is az ifjúságnak szóló folyóiratok története. Kutatásomat az *Ifjúsági Magazin* vizsgálatával kezdtem, mivel ennek a lapnak a széleskörű témái lehetővé teszik a Kádár-korszak ifjúsági sajtójában megjelenő politikai nevelő szándék részletes vizsgálatát. A magazint a *Világ Ifjúsága* című folyóirattal vetettem össze, mivel ebben a lapban a külpolitikai témák bemutatására, és ezen keresztül a fiatalok politikai nevelésének szándéka szintén hangsúlyos szerephez jut. Mivel az ifjúsági sajtó kutatása még csak kevéssé kutatott területe a sajtótörténetnek, így vizsgálataimat a források elemzése illetve összehasonlítása határozta meg. Bár a két folyóirat között sok hasonló vonás fedezhető fel, dolgozatomban igyekeztem a különbségeket is hangsúlyosság tenni, és ezzel a két lap eltérő arculatát bemutatni.

Feleselő Kossuth-portrék: Kosáry Domokos és Szabad György közelítésmódja

SZABÓ GÁBOR
Történelem MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VELKEY FERENC,
EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Tudományos diákköri dolgozatom témája két különösen eltérő előfeltevésekre építő, és különböző történetírói hagyományokhoz illeszkedő (de rendkívül magas szakmai mércéknek is megfelelő) Kossuth interpretáció vizsgálata. Kosáry Domokos és Szabad György Kossuth-képeinek rekonstruálásával arra kerestem a választ, hogy milyen előfeltevések vezethetik a történészeket, amikor ugyan azon dokumentumokból eltérő következtetésre jutnak, illetve, hogy ezen előfeltevések milyen értelmezői hagyományokhoz kapcsolódnak.

A négy életrajz (Kosáry 1946-os és újraírt 2002-es, Szabad György 1977-es és átalakított 2002-es Kossuth-monográfiája) feldolgozása mellett összegyűjtöttem a szereplők történetírással és saját pályájukkal kapcsolatos megnyilatkozásokat, és részben kitértem a közöttük lévő vitákra, hogy a feleselő szövegek mélyebb elemzéséhez is eljuthassak. A historiográfiai kutatás forrásbázisát döntően a történészek életrajzai, tudományos munkái, illetve kandidátusi és nagydoktori értekezésük anyagai jelentették.

A modernkori olimpiák magvetője

SZABÓ HANGYA LILLA
Pszichológia BA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Pszichológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: MÁTYUS JÁNOS, KÖZÉPISKOLAI TANÁR
Svetozar Marković Gimnázium, Szabadka

A sportversenyek mecénása, Vermes Lajos előtt tisztelgek, aki az Olimpiai Játékok felújítása előtt 16 évvel sportversenyeket szervezett, melyeket az útókor Palicsi Olimpiának nevezett el.

A Vermes Lajos által szerevezett versenyeket ma előolimpiaként tartják számon.

Röviden taglalva: akkoriban e versenyek híre messzeföldre elszállt. Hozzájuk igazítottak számos külföldi versenyt, szem előtt tartva, hogy a legjobb versenyzők mikor tartózkodnak Palicson. Vermes maga egy sokoldalú személyiség volt, több sportág legjobbja, kiváló tornatanár, számos sportklub és egylet megalapítója. Palicsot a sportolók ismert paradicsomává tette, ami jelentősen hozzájárult a település fejlődéséhez. Ezek a versenyek 1880 és 1914 között kerültek megrendezésre.

Pierre de Coubertin báró francia pedagógus, történész, sportvezető. A Sorbonne hallgatója volt, ahol művészetet, filológiát és jogtudományt tanult. Thomas Arnold ihlette meg azt az elképzelését, hogy a nevelésben egy új utat vezessen be és átformálja az emberiséget a test, a lélek és a szellem egységében: 1880-ban szorgalmazta, az ókori Olimpiai Játékok felújítását. Kezdetben némi nehézségei akadtak, mivel senki nem érette meg, hogy mire lenne ez jó. Ám egy kongresszuson jött a fordulat, senki nem szavazott a játékok ellen. Így 1896 áprilisában megkezdődtek az első újkori olimpiai játékok Athénben, nem kis sikert aratva.

Kutatásom során e két verseny között szeretnék párhuzamot vonni, összehasonlítani őket, közös tulajdonságokra rávilágítani, illetve rátérni a különbözetekre. Illetve megtalálni a választ a bennem megfogalmazódott nagy kérdésre: Miért nem Vermes Lajos lett az ókori Olimpiai Játékok felújítója?

Az Equivalent fogadtatása Skóciában a korabeli pamfletirodalom alapján

SZABÓ TIBOR
Angol–történelem, V. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BÁRÁNY ATTILA, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Dolgozatomban az 1707-es Egyesülési Törvény XV. cikkelyében szereplő Equivalent korabeli fogadtatását, értékelését szeretném ismertetni. Az Equivalent – a skótoknak szánt kárpótlás közel £400.000 értékben – számos gazdasági jellegű kérdést érintett, melyek tárgyalása a 18. század eleji skót társadalom számára országuk kedvezőtlen gazdasági állapota miatt elkerülhetetlen volt. Az angol kormány azért ajánlotta fel ezt az összeget a skótoknak, hogy ebből finanszírozzák az angol államadósság egy részének átvállalásáért járó kárpótlást, a közös valuta bevezetése kapcsán felmerülő anyagi kár megtérítését, a Company of Scotland Trading to Africa and the Indies (Darien Company) részvényeseinek kárpótlását – egyben kimondták az utóbbi társaság feloszlatását –, a skót államadósság rendezését, és a skót ipar és halászat fejlesztését.

A kitűzött cél megvalósításához az 1706-1708 között megjelent pamfleteket használtam fel forrásként. A szerzők – Daniel Defoe kivételével – egytől egyik skót származásúak; akad köztük politizáló nemes, kereskedő, pénzügyi szakember és hivatásos esszéíró is. Műveiken keresztül próbáltam ízelítőt adni az Equivalent és ez által az Unió körül kibontakozó vitából, az azt támogató és ellenző tábor érveiből. Ezeket az érveket a XV. cikkelyben megfogalmazott tételek sorrendjében haladva ütköztettem egymással, illetve állítottam őket az Uniót támogató vagy éppenséggel az azt ellenző csoportba. A választott forráscsoport kapcsán az is igyekszem szemléltetni, hogy ezek a vitairatok miként válhattak politikai eszközzé egyesek kezében, és milyen szerepet játszottak a közvélemény formálásában.

Motivációk és látásmódok Péchy Tibornál, a második angol–búr háború egyik magyar résztvevőjénél

SZABÓ-ZSOLDOS GÁBOR
PhD-hallgató, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet, Történelmi Doktori Program

TÉMAVEZETŐ: DR. ÁRVAYNÉ DR. BODNÁR ERZSÉBET,
EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

A második angol-búr háborúval (1899–1902) és magyar vonatkozásaival eddig csak érintőlegesen foglalkozott a magyar történetírás. A nagy földrajzi távolság ellenére a magyarság és a dél-afrikai események között számos kapcsolódási pontot találhatunk, a sajtóban megjelenő tudósításoktól, a magyar és brit törvényhozásban elhangzott felszólalásokig. A legközvetlenebb kontaktust azonban a harcokban aktívan résztvevő magyarok jelentik. A kutatás jelenlegi állása szerint 14 magyart sikerült azonosítani, akik a búrok oldalán vettek részt a háborúban.

Ezen 14 magyar egyike volt, a kutatásaim középpontjában álló Péchy Tibor. Péchy 1896-ban költözött Transvaal területére, majd egy Modderfonteinben található dinamitgyárban helyezkedett el. A második angol–búr háborúban, a búrok oldalán 1900. január-szeptember között, 9 hónapon át teljesített katonai szolgálatot.

Péchy Tibor dél-afrikai tartózkodása alatt feljegyzéseket készített és szeretteivel folyamatosan levelezett, a búr hadseregbe való belépését követően pedig hadinaplót vezetett. Ezek a kéziratok és számos más dokumentum képezték a vizsgálat alapját.

Dolgozatom központi kérdése a motiváció, azaz milyen tényezők játszhattak szerepet abban, hogy egy magyar, jelen esetben Péchy Tibor harcosként aktív részt vállaljon a második angol-búr háborúban. A lehetséges motivációs elemek között alaposabb vizsgálat alá vetettem például az 1848–1849-es magyar forradalom és szabadságharc eszmeiségét, a Transvaal felé érzett lojalitást és Péchy K.u.K. hadseregbeli múltjából adódó katona habitusát. Munkám másik fontos eleme Péchy Tibor második angol-búr háborúval kapcsolatos látásmódjában tapasztalt eltérések bemutatása.

Töréspontok a magyar társadalomban a Horthy-rendszer első éveiben Az 1921-es debreceni templomgyalázás története

SZÁSZ LAJOS
Történelem MA, II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: KÓSA LÁSZLÓ, EGYETEMI TANÁR
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

1921. január 21-én éjjel ismeretlenek gyalázták meg a debreceni református Nagytemplomot. A falakat „Üsd a reformátust!" feliratokkal csúfították el, és bemocskolták az úrasztalát és a lelkészi ülőhelyeket is. Az esemény országos felháborodást kavart, a tetteseket hónapokig keresték, ám végül senkit sem tudtak bíróság elé állítani.

A templom újraszentelésének alkalmából hatalmas ünnepséget rendeztek, mely végül a rendőrség durva beavatkozása miatt botrányba fulladt. Már a kortársak számára is lehetségesnek tűnt, hogy politikai manipuláció történt.

Dolgozatomban megkísérlem a templomgyalázást követő botrány és vádaskodás történetét felvázolni. A különböző politikai csoportok, felekezetek képviselőinek egymást érő vádaskodásai jól testesítik meg a Trianon utáni évek magyar társadalmának belső feszültségeit. A vádak majdnem minden politikai csoportok érintettek, akiknek feltételezhetően érdekében állhatott a Nagytemplom meggyalázása.

A folyamatos kormányválságok, jogfosztó rendelkezések közepette Baltazár Dezső, a Tiszántúli Református Egyházkerület püspöke liberális politikai céljai elérésére használta fel az országos méretű skandalumot. Kutatásom célja a templomgyalázás politikai hátterének, következményének kiderítése volt. Az eddigi sematikus magyarázatok helyett a politikai manipuláció által keltett felekezeti ellentétek lehetőségét vizsgálom meg, mely új értelmezési lehetősége az eseményeknek. Az országos politikai folyamatok mellékszíntereinek vizsgálata jobb megértést nyújt a korszak politikai folyamataihoz is.

Kijevi Izidor 1434-es ulmi beszéde

SZEGVÁRI ZOLTÁN
Történelem BA, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. FARKAS ZOLTÁN, EGYETEMI DOCENS ÉS
DR. DRESKA GÁBOR, EGYETEMI ADJUNKTUS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Történettudományi Intézet
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom témája Kijevi Izidor (Isidóros) bizánci metropolita 1434. június 24-én Ulmban Luxemburgi Zsigmond magyar és cseh királyhoz és német-római császárhoz (1368–1437) intézett üdvözlőbeszéde. A dolgozat célkitűzése, hogy a szónoki beszédet minél több szempontból vizsgálja és elhelyezze azt a szerző életpályáján éppúgy, mint a történeti összefüggésben. Rövid bevezetés után előbb Isidóros életével és a történelmi helyzettel foglalkozom, felvázolva ezután az *encomium* bizánci műfaját és hagyományait, majd a beszéd elemzése során vizsgálom egyfelől az említett műfaji követelmények és jellegzetességek érvényesülését, másfelől a szöveget mint történeti forrást. A forráskritika keretében igyekszem bemutatni, mennyiben erősíti meg az Isidóros által írt *prosphónéma* eddigi történeti ismereteinket, milyen veszélyeket tartogat a kutató számára, illetve szolgál-e új adalékokkal a Zsigmond császárról kialakított képünkhöz. Úgy találom, hogy a vizsgált szervesen illeszkedik műfajának keretei közé, jól szemléltetve annak jellemzőit. Emellett a beszéd forrásértéke sem elhanyagolható. Jóllehet a metropolita nem egy esetben a valósnál kedvezőbb színben törekszik feltüntetni a császárt és cselekedeteit, elhallgatva bizonyos tényeket, komoly valótlanságot nem állít, s közlése alig tartalmaz tárgyi tévedést. Véleményem szerint műve jó képet ad arról, milyennek látta egy 15. századi bizánci főpap a nyugati keresztény világ vezető uralkodóját, mely érdemeit tartotta fontosnak megemlíteni, illetve hogyan szabta személyére mondandóját a műfaj kínálta lehetőségek között. S noha pusztán emiatt is érdemes a vizsgálatra, még sajátos adalékokkal is szolgál Zsigmond uralkodásáról, új kérdéseket vetve fel a történészek számára.

Adalékok a beregszászi római katolikus egyház történetéhez (1938–1944)

SZENDREY ANITA
Történelem, végzett hallgató
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola BTK, Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. MOLNÁR D. ERZSÉBET, FŐISKOLAI TANÁR
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola BTK, Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék

A kutatásokat nehezítette, hogy az egyházmegye illetve a kárpátaljai katolikusok központjai különböző időszakokban különböző helyeken volt (Szatmárnémeti, Kassa, Ungvár, Beregszász). Az általunk még fel nem tárt Szatmárnémetiben és Kassán található iratanyag árnyalhatja az általunk bemutatatott képet.

A dolgozat célja az, hogy a publikálatlan iratok feldolgozásával bemutassa a katolikus egyház korabeli helyzetét és változásait a történelmi folyamatok alatta.

A dolgozat művelődéstörténeti jellegű, mert történelmi, demográfiai, politikatörténetei, egyháztörténelmi kérdéseket is érint.

A dolgozat a kárpátaljai katolikusok történetének egy sajátos szakaszát mutatja be 1938–1944-ig. Ez a rövid időszak két hatalmi váltást eredményezett, és három eltérő korszakot (cseh, magyar, szovjet) jelenített meg. Ennek vallási folyamatát igyekeztünk elemezni. Világosan fel lehetett vázolni az eltéréseket (főleg a szovjet rendszernél), a hasonlóságokat (pl. a nemzeti kérdés előtérbe helyezése a magyaroknál és a cseheknél is. Ugyanakkor feltárhattuk a vallásos jelenségek csoportjait és folyamatosságát is.

A kutatást eredményesnek mondhatjuk, mivel több iratot sikerült felkutatni, melyeket vizsgálva, reális képet tudtunk bemutatni a beregszászi római katolikus egyház életéből ebben a korszakban, főleg a magyarság megőrzését az egyház és az iskola keretein belül. A munka megírása után megállapíthatjuk, hogy a vizsgált korszak a Kárpátalján élő emberek számára valóban változatos, válságos és tragikus időszak volt. Az iratok tanulmányozásával következtetéseket lehet levonni az akkori rendszerek egyházhoz való hozzáállásáról és igazságtalanságairól.

Az aszódi latin iskola diákjainak társadalmi összetétele

SZŰCS DIÁNA
Történelem MA, I. évfolyam
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PAP JÓZSEF, EGYETEMI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

Kutatásom célja az 1833–62 között az aszódi latin iskolába járó diákok társadalmi összetételének vizsgálata. Szeretném kideríteni, hogy ez az evangélikus iskola milyen mértékben vett részt a térség egyházi értelmiségének képzésében, mennyire adott lehetőséget a társadalmi mobilitásra. Fő forrásom az ebben az időszakban vezetett, egyébként az 1835–38 között ide járó Petőfi Sándor adatait is tartalmazó iskolai anyakönyv, a diákok későbbi foglalkozásának feldolgozásához pedig egyházi halotti anyakönyvi kivonatokat használok. Egy adatbázisba iktattam, majd kielemeztem a diákok és szüleik adatait, ezek alapján statisztikákat készítettem és következtetéseket vontam le a diákok társadalmi, vallási megoszlásáról, valamint megvizsgáltam, hogy melyik réteg gyerekei meddig végzetek az iskolát, mivel hipotézisként felállítottam, hogy több képzési cél is megvalósulhatott az iskolában, nem szerepel minden réteg tervei között a továbbtanulás, sokan egy bizonyos műveltségi szint elérésével megelégednek, emellett kapcsolatokat építenek. A diákok későbbi foglalkozásáról eddig megszerzett információim is alátámasztották hipotézisemet. Szeretnék még többet megtudni a diákok későbbi tanulmányairól, foglalkozásáról. Ehhez a célomhoz kollégiumok és egyetemek anyakönyveit néznem majd meg és még több halotti egyházi anyakönyvet vizsgálok át. Az iskolába járó nemesi rangú diákok családjának egyenként utánanézek, hogy a rang szerinti összetételről szóló vizsgálataimon finomítsak, hiszen a nemesi réteg igen megosztott volt. Korszakom sajátossága, hogy az erősödő nacionalizmusból adódóan a nyelvkérdés és a nemzetiségi kérdés megkülönböztetett szerepet kapott ekkor az oktatásban és a mindennapi életben. Ezért figyeltem fel az ebben az időszakban az iskolában tanító szlovák származású tanárra, Koren Istvánra akit anyanyelve ápolása miatt rengeteg támadás ért. Szeretnék minél többet megtudni az illető identitásáról, mert véleményem szerint Koren István esete kitűnően jeleníti meg a korszak viszonyait.

Philip Hunton *Értekezés a monarchiáról* című munkájának jelentősége és 17. századi recepciója

TAMÁS RENÁTA
Történelem–magyartanár MA, II. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SASHALMI ENDRE, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

Dolgozatomban az egyik – nemzetközileg és Magyarországon is – kevésbé ismert angol politikai gondolkodó, Philip Hunton életét, munkásságát és a mindezt erősen befolyásoló, 17. századi angliai politikai életet kívánom bemutatni.

Kutatásom tárgyának aktualitását – és egyben feldolgozásának kihívását is – leginkább az szolgáltatta, hogy a – hazai és a külföldi – szakirodalomban alig, vagy egyáltalán nem lehet találkozni Philip Hunton nevével, illetve értekezésének, elképzeléseinek ismertetésével és recepciójával.

Éppen ezért munkám céljának azt tekintettem, hogy bemutassam Hunton nézeteit és az ezt összefoglaló *Értekezés a monarchiáról* című művének rendkívüli jelentőségét a 17. századi Anglia alkotmányos válságára válaszul létrejövő – a kor politikai gondolkodói által megalkotott – számos teória között. Ebből kifolyólag munkám középpontjában legfőbb alkotása, az *Értekezés a monarchiáról* (1643) című művének elemzése áll. A szerző ugyanis ebben a könyvében foglalta össze mindazon gondolatait, elképzeléseit az általa ideális kormányzati formának tekintett vegyes monarchiáról, melyek megvalósítása révén tartotta lehetségesnek az 1640-es években egyre kritikusabb angliai alkotmányos, illetve politikai helyzet megoldását.

Philip Hunton értéke és munkásságának eredménye abban keresendő, hogy – bár rendkívül szélsőséges politikai környezet vette körül – megpróbálta közelebb hozni egymáshoz az Anglia kormányzását érintő nézeteket. Ezáltal pedig rácáfol a kortársak által ráaggatott – és a szakirodalomban is megjelenő – parlamentarista jelzőre. Philip Hunton ugyanis a két fél érdekeinek támogatói között képes volt egy olyan középutat képviselni és megvalósítani művében, mely egyedülállóvá teszi őt a korszak gondolkodói között.

Milotay István munkássága a német megszállás után

TARJÁN TAMÁS
Történelem MA, I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. ABLONCZY BALÁZS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom Milotay Istvánnak, a neves publicistának és főszerkesztőnek az életpályájával foglalkozik, akiről mindmáig méltatlanul kevés tanulmány született, pedig három évtizeden keresztül a magyar újságírás meghatározó véleményformálói közé tartozott.

Mivel Milotay személye nem nevezhető közismertnek, szükségesnek tartottam, hogy a szakirodalom alapján teljes képet adjak életútjáról és az általa képviselt ideológiákról is. E változatos pálya értékelése mellett fontosnak tartottam a korábban született értékelések vizsgálatát: arra törekedtem, hogy a korábbi szerzőknél fellelhető, zömmel ideológiai eredetű disszonanciákat eltüntessem és így objektívan szemléltethessem a publicistát.

A munka során Milotaynak a német megszállás utáni pályafutására fókuszáltam, mert ezzel a témával korábbi munkák már nem foglalkoztak. Jelen tanulmány elsőként dolgozta fel a kapcsolódó forrásokat, az Új Magyarság korabeli számait és Milotay emigrációban írt műveit.

Milotay példáján keresztül azt akartam bemutatni, hogyan láthatta ezeket a viharos eseményeket egy olyan szereplő, aki a „másik oldalon" állt, az erkölcsileg elfogadhatatlant választotta, és próbáltam megérteni ennek a „rossz alkunak" a mozgatórugóit. Láttatni akartam, hogy a háborús helyzet reménytelenné válásával, a megpróbáltatások fokozódásával hogyan válik egy tisztán látó értelmiségi elvakult fantasztává, milyen választási lehetőségek adódnak előtte, melyeket elhagyva egyre mélyebbre kerül a nemzetiszocializmus örvényében. Meg próbáltam érteni, hogy miként juthatott Milotay odáig, hogy életét egy értelmetlen cél érdekében feláldozhatónak tartsa, miként készült „hősi halálra", és mindezek után hogyan dolgozta fel – az életet.

Milotay István kései pályájának – és ennek a tanulmánynak is – legvégső célja abban rejlik, hogy egy korabeli közéleti szereplő életének szinte naplószerű bemutatásával közelebb kerüljön egy tragikus és zűrzavaros korszak mozgatórugóinak megértéséhez, választ adjon arra a fájó miértre, ami 1944–45 tragédiáinak kapcsán a mai napig visszhangzik az élet minden területén.

A szerémi latin püspökség története 1343-ig

TERNOVÁCZ BÁLINT
Történelem BA (levéltár szakirány), II. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KÖRMENDI TAMÁS, EGYETEMI ADJUNKTUS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Az 1229-ben alapított szerémi püspökség a kalocsai érsek, Csák nembeli Ugrin magánpüspökségeként jött létre: ez az egyetlen bizonyíthatóan magánalapítású püspökség a magyar egyház történetében. A szerémi püspök nem csak a kalocsai érsek segédpüspökeként működött, ugyanis Kőn már az alapítástól kezdve saját széktemplommal és székeskáptalannal rendelkezett. A püspökség missziós célzattal jöhetett létre, ezt a névadás is bizonyítja: a latin egyházban a térítőpüspökségeket ugyanis területükről, nem pedig székhelyükről nevezték el.

A szerémi püspökség véleményem szerint a XIII–XIV. században nemcsak a Szávától délre fekvő, ún. Túlsó-Szerémséget (*Sirmia Ulterior*-t), hanem a Duna és Száva közti terület (*Sirmia Citerior*) egyes részeit is magában foglalhatta (például Kőt és annak környékét mindenképpen). Túlsó-szerémségi kiterjedésének határai ismeretlenek: a püspökség missziós jellegéből adódóan valószínűleg nem is húzták meg őket egyértelműen.

A szenternyei székeskáptalan, mint második püspöki székhely a tatárok 1241/1242. évi pusztítása után jött létre a szerémi püspök kérésére 1247 körül. Az, hogy az új székhelyet a Száva szigetén, vagyis a Túlsó-Szerémségben lévő Szenternyén építették ki, véleményem szerint a déli (macsói) magyar térnyeréssel és az itteni magyar jelenlét megerősödésével. Ennek mintájául a kalocsai (bácsi) érsekség szolgálhatott, ahol a második, bácsi székhelyet ugyancsak az egyházmegye terjeszkedése indokolta. A kalocsai (bácsi) példának megfelelően a régebbi, kői központ sem szűnt meg, a szerémi püspökség ettől fogva két székhellyel rendelkezett.

A kői és a szenternyei hiteleshelyek okleveleiből sajnos nem maradt fenn jelentős anyag, de az így is világos, hogy a kői káptalan mindvégig megőrizte domináns szerepét bírt a szenternyei székeskáptalannal szemben. A délvidéki területekről közismerten kevés középkori forrás maradt fenn, és ezért a szerémi püspökség történetét sem lehet részletekbe menően feltárni, a szerémi püspökök archontológiáját azonban így is több helyen pontosítani lehetett.

Kéjnők Nagyváradon a XIX. század végén és a XX. század elején

TŐTŐS ÁRON
Történelem BA, II. évfolyam
Nagyváradi Állami Egyetem,
Történelem, Földrajz, Nemzetközi Kapcsolatok Kar; Történelem Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. BODO EDITH, TANÁRSEGÉD
Nagyváradi Állami Egyetem,
Történelem, Földrajz, Nemzetközi Kapcsolatok Kar; Történelem tanszék

Nagyvárad a XIX. század második felétől kezdődően az Osztrák-Magyar monarchia egyik legrohamosabban fejlődő városa volt. Ugyan ez érvényes a prostitúcióra is, mely ekkor élte virágkorát. Dolgozatom célja a nagyváradi bordélyházak kéjnőinek, bordélyház tulajdonosainak a társadalomban betöltött szerepük, pontosabb megismerése. Kik is voltak ezek a személyek? „Honnan jöttek"? stb. E mellett, hogy mindez, hogyan helyezhető bele a város arculatába, struktúrájába és ez milyen reakciót váltott ki Nagyvárad lakosaiból. Továbbá az ezzel kapcsolatos információk elemzése, mellyel a város történetét kutatók még nem foglalkoztak, vagy ha igen akkor csak érintőlegesen.

Kutatásom a XIX. század utolsó harmadától a XX. század első évtizedéig terjed. A dolgozat alapját a Bihar Megyei Állami Levéltárban fellelhető prostitúcióval kapcsolatos dokumentumok alkotják, melyet az összegyűjtött szakirodalommal egészítettem ki. A levéltári dokumentumok feldolgozása analitikus módszert követelt meg, melyet az adatok szintetizálása követet. A dolgozatom első részében a dedukció módszerével igyekszek egy általános képet alkotni a prostitúcióról a különböző történelmi korokban. Ugyancsak e módszer segítségével igyekszem arra a kérdésre is megtalálni a választ, hogy Nagyvárad társadalmában, melyek voltak azok az előzmények, amelyek hozzá járultak a prostitúció elterjedéséhez és ez hogyan hatott az egyes egyénekre, (gondolok itt a bordélyház tulajdonosokra, a kéjnőkre, a hatósági személyekre a közöttük illetve a városi lakossággal fennálló viszonyukra) megismerve magát a bordélyház rendszert is. Nagyváradon 1867-ben 18–20 bordélyház működött benne több mint 150 kéjnővel. Ennek egyik fontos következménye lett az, hogy a város önkormányzata 1888-ban egy Szabályrendeletet alkotott a „a prostitúció rendezése tárgyában". Bár a statisztika és az országos viszonyok is mind azt mutatják, hogy a XX. század elejére a prostitúció visszaszorul, azonban ez a bő 40–50 év mély nyomott hagyott Nagyvárad társadalmában.

A Gazdasági Főtanács létrejötte, kezdeti működése 1945–1946 márciusig
Út a kommunista gazdasági uralomhoz

TURÁN ISTVÁN
Történelem MA, I. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BENCSIK PÉTER, TUDOMÁNYOS MUNKATÁRS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

Dolgozatom megírása előtt felvetődött bennem a kérdés: hogyan is történhetett meg, hogy egy újonnan berendezkedő demokráciában létrejöhetett egy olyan intézmény, mely a jogállamiságba szinte egyáltalán nem illett bele. Ez a csúcsminisztérium, mely „állam az államban" jelleggel működött 1945–1949-ig, a Gazdasági Főtanács volt, a Magyar Kommunista Párt vezetésével.

Létrejötte miatt több kérdés is foglalkoztatott. Egyrészt, hogy mennyiben volt köze a szovjeteknek, volt-e egyáltalán. Másrészt, mennyiben volt kommunista javaslat, hogyan viszonyult hozzá a többi párt. Mi volt az időpont, amikor már körvonalazódott a megalakulás, befolyásolta-e ezt valamilyen körülmény. Milyen jogszabályokkal szabályozták az intézményt, s ezek (a történések ismeretében) milyen visszaélésekre adtak okot. Szorosan ehhez a gondolathoz kapcsolódik, hogy vajon már kezdetektől fogva a kommunista gazdaságpolitikát követték-e. Ha igen illetve, ha nem, miért? Végezetül, volt-e hatása az 1946 elején kezdődő belpolitikai válságnak, a kisgazda–kommunista szembenállásnak a GF politikájára.

A kutatás tematikáját úgy állítottam össze, hogy minél több oldalról vizsgáltam az intézmény történetét, legyen az gazdasági, jogi, vagy politikai jellegű. Sorra vettem az Ideiglenes Nemzetgyűlés időszakának kezdeményezéseit, az 1945-ös választásokon induló politikai pártok programjainak gazdasági pontjait, hogy megtudjam, kinél volt igény a szerv létrehozására. A létrejötte után számba vettem a jogi szabályozását, illetve a korabeli sajtó segítségével akkori véleményeket, eseményeket tudhattam meg vele kapcsolatban. Végezetül pedig az 1946-os politikai konfrontáció kapcsán vizsgáltam a GF-ra vonatkozó hatásokat. Igyekeztem felhasználni a primer levéltári források mellett a nyomtatásban megjelent források nagy részét. A kutatás eredményeképpen érdekes adalékokkal szolgálhatok a modern magyar történetírás számára.

Egyleti élet a dualizmuskori Bereg vármegyében (1867–1890)

TÚRI GRÉTA
Történelem, V. évfolyam
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola BTK, Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék

TÉMAVEZETŐ: BOCSKOR ANDREA, FŐISKOLAI ADJUNKTUS
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola BTK, Történelem- és Társadalomtudományi Tanszék

Az egyletek történetének feltárása egy kevéssé kutatott szakterülete a dualizmuskor történelmének. Még inkább ez a helyzet a helyi vonatkozások tekintetében, bár a korabeli lapok hasábjairól a virágzó társasági élet leírásai köszönnek vissza az olvasóra, s a levéltári anyagok is számos érdekességgel szolgálnak. Jelen munka éppen ezen kútfőkre alapozva igyekszik bemutatni, hogyan is zajlott a kulturális és társadalmi élet Bereg vármegye egyesületeiben és mindezzel párhuzamosan milyen politikai közélet húzódott meg a háttérben az 1870-1880-as években, hiszen a fellendülő városiasodás, a polgári viszonyok egyre erőteljesebb fejlődése, a kiegyezés után újraéledő küzdelmek, valamint az emberek közötti kapcsolatok megváltozása mind-mind tetten érhetőek voltak az ország eme távolinak mondott, északkeleti szegletében is.

A polgárosodás és városi fejlődés tényezőit alapul véve egyértelműen kitűnik a megye két központja: a megyeszékhely Beregszász és a hasonlóképpen rendezett, tanács jogú város címmel rendelkező Munkács. Szerepük az egyletesedés folyamatára nézve is hasonló jelentőségű, hiszen e két településen jöttek létre a legfontosabb megyei és városi szervezetek. Ezek közül legszámottevőbbek a kaszinók (Munkácsi Kaszinó, Beregmegyei Olvasókör, Világosság Szabadkőműves Páholy, Izraelita-Magyar Olvasókör), a nőegyletek (Beregszász és Vidéki Nőegylet, Munkácsi Segélyező nőegylet, valamint a Magyar Országos Nőegylet három fiókszerve), valamint a gazdasági segélyező egyletek (pl. Bereg megyei Önsegélyező Egylet, Borászegylet, Felső-Tiszavidéki Háziipart Terjesztő Egyesület, Honvédegylet). A tagok között ott találjuk nemcsak a kor elitjének főbb személyiségeit, hanem számos vezető helyi értelmiségit és nagybirtokost is. A vármegye politikai, gazdasági, illetve főbb kulturális kérdései így általában már a kaszinói társalgások során eldőltek, és az egyesület, mint szervezet az érdekérvényesítés egyik legfontosabb fórumává válhatott.

Történelem a karikatúrákban
Kennedy elnök megjelenítése egy kommunista sajtótermékben

VALENT ÁKOS
Történelem–informatika MA, II.évfolyam
Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Történelem Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. VAJDA BARNABÁS,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Selye János Egyetem Tanárképző Kar, Történelem Tanszék

Munkámban egy kommunista sajtótermékkel a Komárom-Esztergom megyei Dolgozók Lapjával, illetve annak John Fitzgerald Kennedyvel, az Amerikai Egyesült Államok harmincötödik elnökével foglalkozó karikatúraállományát tekintem át.

A három év teljes anyagának több mint 400 darab karikatúra áttanulmányozása után kijelenthetjük, hogy a Dolgozók Lapjában a karikatúrák a politikai propaganda kifejezésének eszközeként jelentek meg. Állításomat leginkább a politikai üzenetű karikatúrák rendkívül magas aránya (a teljes állomány 59 százaléka) bizonyítja.

A Kennedyvel foglalkozó 35 karikatúra időzített és célzottan egy-egy eseményre, a nemzetközi politikai élet bizonyos mozzanatára utaló gúnyrajz. A vizsgált időszakban egyszer sem fordult elő, hogy témába vágó írást helyeztek volna egy gúnyrajz közelébe, mivel a karikatúra jellegzetesen egy köztudott eseményre reflektál. Nem szükséges tehát a megerősítése.

1962-től a Kennedyt ábrázoló gúnyrajzok fokozatos visszaszorulása, ugyanakkor az önkritikus és békés üzenetet tartalmazó képek számának fokozatos növekedése tapasztalható.

Elmondható, hogy a karikatúraanyag összességében Kennedyt rossz színben próbálja meg feltüntetni – a karikatúrák üzenete Kennedy ellenes. Olyan rajzzal nem is találkoztam, ahol pozitív szerepbe helyezték volna.

A Sforzák és a Mediciek 1454−1494

VARGA IMRE
Olasz–történelem, V. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PETE LÁSZLÓ, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Olasz Tanszék

Jelen kutatásom célja a XV. század derekán Itáliában létező egyensúlypolitikai helyzet körül felmerülő kérdések egy részének megválaszolása volt, melynek alapjául az adott témakörben felmerülő hiányosság szolgált. A hagyományos történetírás Firenzének mint a jelenség létrehozójának, formálójának és fenntartójának a szerepét már kellő részletességgel tárgyalta, mellőzve azonban a többi itáliai hatalom szerepét ebben a helyzetben. Ennek a hiányosságnak a pótlására igyekeztem Milánó, és a várost uralma alá hajtó család, a Sforzák nem elhanyagolható tevékenységére felhívni a figyelmet, egy új megközelítési lehetőséget kínálva a történelmi problémához.

Kutatásaimhoz a hazánkban fellelhető, javarészt idegen nyelvű, forrásszemelvényeket is tartalmazó szakirodalmat használtam fel, hozzájutva a már feldolgozott és kiadott források egy részéhez is. További kutatásaimhoz bőséges kiindulási alapot ad a használt szakirodalom bibliográfiája, melyek pontosan megjelölik a fellelhető források hozzáférhetőségét.

A dolgozat eredménye egy újfajta megközelítés, melyben az egyensúlypolitikai helyzet formálója már nem egyedül Firenze, nem utolsó sorban azért, mert a történelmi szükségszerűség ezt nem tette lehetővé számára, hiszen maga a jelenség arra épül, hogy ilyen hatalmat egyetlen, a korban létező itáliai hatalom sem mondhatott magáénak. Tehát az itáliai városnak, és annak vezetőinek, a Medici családnak szilárd szövetségesre volt szüksége a belső stabilitás fenntartásához, így a kérdés már csak az maradt, hogy ez a szerep Milánó részéről mennyire volt tudatos.

Az eseményeket követve, és a fontosabb mozzanatokat megvizsgálva arra jutottam, hogy az egyensúlyhelyzet fenntartásában időnként Milánó mint Firenze szövetségese jóformán egyenrangú félként működött közre, és tevékenysége elengedhetetlennek bizonyult a későbbi események fényében. A tudatosság kérdésében tehát azt mondhatjuk, hogy a kialakult egyensúlyi helyzet a két itáliai hatalom közös érdeke volt, és fenntartásában a közös érdek felismerése játszott döntő szerepet.

A magyar királyi haderő részvétele a törökellenes felszabadító háború kezdeti időszakában

VARGA ZOLTÁN
Történelem, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. VARGA J. JÁNOS, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A magyar királyi sereg heterogén összetételű had volt. Egyetlen elemében sem nevezhető teljes mértékben regulárisnak. A reguláris seregek legtöbb vonásával a királyi huszár ezredek rendelkeztek. A tercier típusú szervezeti felépítésük teljes mértékben azonos volt a nyugati normákkal és ugyanazon ranglétrát követték az előmenetel során. Zsold is járt nekik, bár a kincstári zsoldfizetések eléggé akadoztak a korszakban. A harcmodoruk megmaradt a hagyományos portyázás technikáinál, harciképességeiket rajtaütések alkalmával használták ki. Azonban nem mutattak olyan fegyelmezettséget, mint a nyugati lovas ezredek, akik a kiképzésnek köszönhetően jártasak voltak a kötelékharcászatban.A magyar sereg másik jelentős részét a hajdúk alkották, akik főként nagy számukkal tűntek ki. Az ő szervezeti felépítésük elmaradottabb volt, és főként gyalogosan kerültek alkalmazásra. Ostromoknál árokásás, táborőrzés és rohamok alkalmával vették hasznukat. Rohamok alkalmával nagyrészt lándzsát használtak. Nagy létszámuk ellenére, sem láttak el önálló harci feladatot. Nyugati reguláris hadak mellé rendelték őket. A magyar katonák térvesztése a jól felszerelt reguláris haderőt alkotó nyugati ezredek döntő fölényét mutatta. A reguláris katonák sokkal szervezettebbek voltak. Képesek voltak összfegyvernemi hadműveletek végrehajtására. A magyar haderő csupán pénzt nem igénylő szervezeti reformot volt képes végrehajtani. A magyar katonák kisegítő hadként erejükhöz mérten igyekeztek helytállni.

Kompolt társadalmi és gazdasági viszonyai a XX. század első felében

VÁRKONYI PÉTER
Magyar–történelem, végzett hallgató
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. PAP JÓZSEF, EGYETEMI DOCENS
Eszterházy Károly Főiskola BTK, Történelemtudományi Intézet

A dolgozat témája Kompolt község gazdaság- és társadalomtörténete a XX. század első felében.

A Heves megyei település történelmét meghatározza a 18. századi újratelepítés. Grassalkovich Antal 1754-ben száz sváb és néhány magyar családot telepített a településre. Az így kialakult jelentős sváb etnikum a későbbiekben hatással volt a falu társadalmára. Munkám során megismertem a kérdés szakirodalmát, emellett teljes egészében feldolgoztam két kataszteri felmérés kompolti telekkönyveit, a községi képviselőtestület jegyzőkönyveit, a katolikus egyházközség 1819 és 1920 közötti anyakönyveit, a népszámlálások eredményeit, továbbá egyéb dokumentumokat is. A kutatás szempontjából releváns jellegzetességeket kerestem a máig meglévő tárgyi forrásokban (házak, sírkövek), illetve feltérképeztem a kompolti emberek ismereteit falujuk történelméről. Ennek kapcsán létrehoztam egy lokális oral history archívumot, melyben főként idős sváb és magyar emberek visszaemlékezéseit rögzítettem.

A források alapján feltártam a kompolti svábok és magyarok között fennálló különbségeket, kapcsolatokat. Elemeztem a településre vonatkozó demográfiai, gazdasági és etnikai vonatkozású adatsorokat. Bemutattam, hogy az etnikai különbségek a településszerkezetben is megmutatkoznak. Létrehoztam egy gazdaságtörténeti adatbázist, s az ebből nyert adatok segítségével digitális térképeket szerkesztettem.

Kompolt társadalomtörténetének sajátossága, hogy bár a svábok „eltűntek" a hivatalos adatokból, minden, ami a múltból ránk maradt, a svábokhoz köthető, s mindenben, amit a település az utókorra hagy, ott rejlik az erőteljes sváb identitás gondolata. A statisztikai adatok szerint Kompolton már száz éve nem élnek svábok. A gyakorlati tapasztalat ezzel szemben azt mutatja, hogy a sváb identitás még napjainkban is erőteljes jelenség a településen.

Kutatásom legfőbb eredményének e sajátosság feltárását tekintem.

„A legigazabb nőegylet a ház” A XIX. század közepének nőképe a magánéleti és közéleti szerepvállalásról alkotott elképzelések tükrében

VAS RÉKA
Kulturális örökség védelme és hasznosítása MA, I. évfolyam
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar,
Újkortörténeti Tanszék

TÉMAVEZETŐ: DR. PÁL JUDIT, EGYETEMI DOCENS
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Történelem és Filozófia Kar,
Újkortörténeti Tanszék

Van-e a nőknek történelmük? Egyáltalán feltehető-e ez a kérdés? Ebből a feltevésből indult útjára jelen dolgozat is. Bár a XIX. századi ember nőképéről a legelőször a hagyományos szerepekhez való igazodás jut eszünkbe, az általam vizsgált források – a korabeli sajtóanyagok, kalendáriumok, feljegyzések, naplók és levelek – sokkal árnyaltabb képet mutatnak ennél. Továbbá a nőkről a leggyakrabban a családban betöltött szerepek felől, politikai, illetve közéleti szempontból, vagy a külső, az öltözködés, szépségápolás kapcsán beszélünk. Dolgozatomban éppen az ezek közti összefüggéseket próbálom kimutatni egy minél hitelesebb kép és teljesebb kép ábrázolása végett.

Az 1800-as éveket jellemző változások az élet minden területén éreztették hatásukat, így a női hivatásról alkotott elképzelés formálódásában is. A reformkorban igencsak megerősödő sajtónak köszönhetően különböző, sokszor meglehetősen kiélezett viták folynak a nők családi körben való feladatáról, az oktatás kérdéséről, a művelődés lehetőségeiről, a divatról, öltözködésről és még sorolhatnánk. A beszélgetésben férfiak és nők, pro és kontra egyaránt részt vettek. Úgy tűnik, hogy bár volt egy viszonylag egységesnek mondható elképzelés élt arról, hogy milyen az ideális nő, vagy milyennek kell lennie és milyen ennek az ellenkezője, a forrásokból mégis különböző ideálok rajzolódnak ki, ami viszont változó értékrendet feltételez, bizonyít. Éppen ezért olyan izgalmas ez a téma, hiszen érdekes szemtanúja lenni annak a dinamizmusnak és szellemi érésnek, ami a XIX. századot Európa-szerte jellemezte.

Egy iparosodó város lakásproblémái a 19–20. század fordulóján, különös tekintettel Győr-Gyárváros munkáslakásépítő akcióira

VÖRÖS KATALIN
Történelem, V. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. NAGY MARIANN, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Történettudományi Intézet

A 19. század végétől a munkásság, az alsó városi rétegek rossz lakáskörülményei mint súlyos szociális probléma jelenik meg a közgondolkodásban. A századelőn már gyakorlati akciókká érve foglalja el helyét a lakáskérdés a megoldásra váró társadalmi korproblémák sorában. A szociális lakáspolitika tulajdonképpen a századforduló fejleménye, amely kezdetben két formában nyilvánult meg: mint vállalati szociálpolitika és mint állami-közösségi lakásépítés.

A vizsgálat egy fejlődő ipari város, Győr tükrében kívánja bemutatni a 19–20. század fordulójának munkáslakás-helyzetét Magyarországon, ami nem csak helytörténeti, hanem társadalomtörténeti aspektusból is fontos, és újabb kutatások origója lehet. A téma korábbi történeti, szociológiai vizsgálatát sokáig a nyomortörténeti beállítottság jellemzi. Az árnyaltabb megközelítést már számos történeti munka célul tűzte ki az utóbbi időszakban, de ezek elsősorban Budapest vonatkozásában foglalkoznak a munkás- és kislakások helyzetével. A vidéki városok és a falvak esetében a kérdését sokáig nem tekintették problematikusnak, illetve a források szegényes volta miatt csak nehezen volt kutatható.

A nagyipari munkásság, mint megjelenő új társadalmi réteg lakásproblémáit a meglévő szakirodalom, a korabeli sajtótermékek, illetve a város Hivatalos Értesítői segítségével igyekszem feltárni. Első sorban konkrét megoldási kísérletek tárgyalása révén arra kívánok rámutatni, hogy Győr kommunális lakásépítkezései a hazai és a nemzetközi trendekbe is jól illeszkednek, de az ágyúgyári telep sajátos színfoltot képvisel a hazai munkástelep építkezésben, amely több szempontból is a kispesti Wekerle-teleppel hozható párhuzamba.

A vizsgálat célja, hogy a városfejlődés és ezen belül a munkásság lakáshelyzetét Győr vonatkozásában új, eddig ismeretlen aspektusból világítsa meg.

Baranya vármegye 1848–49-es honvédjei

WÉBER VIKTOR
Történelem BA (régészet szakirány), I. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HERMANN RÓBERT, FŐTANÁCSOS
Hadtörténeti Intézet és Múzeum

Az 1848–49-es honvédség összetételét eddig mindössze néhány alkalommal vizsgálták. (A tisztikar, valamint az első tíz önkéntes honvédzászlóalj összetétele feldolgozott, ill. a zalai honvédek névsorát gyűjtötték eddig össze.) Kutatásom során a Baranya Megyei Levéltárban megmaradt iratok feldolgozásával sikerült összegyűjtenem 3047 honvéd nevét (ez hozzávetőleg a teljes létszám 80–90%-a) és megpróbáltam minden róluk fennmaradt információt felhasználni és segítségükkel statisztikai következtetéseket levonni.

Munkám eredményeként – a töredékes adatok ellenére – viszonylag pontos képet kaphatunk a baranyai honvédek nemzetiségi, társadalmi összetételéről, kiállításuk módjáról, valamint a háború utáni megtorlás során rájuk kirótt büntetésről. Mindemellett természetesen célom volt az is, hogy neveik összegyűjtésével méltó emléket állítsak a szabadságharc baranyai honvédjeinek.

A Magyar Szabadságharcos Világszövetség története
Az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc emléke az amerikai magyarok körében

WRÁBEL ANGÉLA FATIMA
Történelem MA, I. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BARTA RÓBERT, EGYETEMI DOCENS
Debreceni Egyetem BTK, Történelmi Intézet

Dolgozatom témája az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc emlékezete az amerikai magyarok körében (1956 és 2006 közti időszakban). Először a Magyar Szabadságharcos Világszövetsége szerepét, jelentőségét vizsgálom meg, majd rátérek a világszövetség történetének taglalására. Elemzem a kaliforniai magyarok szervezetének tevékenységét (Remember Hungary 1956), majd az általuk kiadott emlékalbumokkal foglalkozom, hangsúlyt fektetve a kiadványok tartalmi változásaira (fotók, versek, cikkek stb.), a hangvétel módosulásaira, az ’56-os eseményeket felidéző képek szerepeltetésének formálódására. Ezek fényében következtetéseket vonok le a forradalom és szabadságharc tartalmi megítélésének hangsúlybeli elmozdulásait illetően.

Munkámban a forradalom történetével foglalkozó, eddig még nem kutatott forrásokat vizsgálom. Az ’56-os amerikai emigráció történetével eddig csak érintőlegesen foglalkozott a történetírás, ezért gondolom úgy, hogy témám új perspektívát tud adni és új megállapításokat tud közölni.

Az emigráns egyesületek munkáját az említett világszövetség karolta fel, melynek jelentőségéről és propagandatevékenységéről általánosságban annyi mondható el, hogy céljuk a forradalom emlékezetben tartása mellett a figyelemfelkeltés volt. A magyar állambiztonság figyeltette őket, ahogy az általam vizsgált levéltári iratokban látható.

A dokumentumok elemzésével és a MSZHVSZ szerepének kiemelésével általánosságban az ’56-os forradalom amerikai magyarok körében kialakuló emlékezetét próbáltam bemutatni, érzékeltetni.

A 18. századi dél-amerikai jezsuita missziók értelmezése Voltaire-től napjainkig

ZAJTA LORÁND
Történelem BA – hebraisztika minor, III. évfolyam
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. SZILÁGYI ÁGNES JUDIT,
EGYETEMI DOCENS
Eötvös Loránd Tudományegyetem BTK, Történeti Intézet

A dolgozat a 18. század kezdetére végleg kiformálódott, és az 1750-es évek elejéig zavartalanul működő dél-amerikai jezsuita missziók világát egyedi módon értelmező alkotások egyes részleteinek elemzése során kívánja bemutatni azt, hogy hol is nyertek teret azok a korunkban ismert tévképzetek és megállapítások, melyek az e témáról kialakult közgondolkodáson túl nem egy esetben nyomtatott formában is visszaköszönnek.

A munka történeti ívét Voltaire *Candide*-jától elindulva az angol romantika jeles képviselőjének, Robert Southey, *A Tale of Paraguay* című költeményén, Paul Lafargue francia marxista, valamint Robert Cunninghame skót szocialista gondolkodó értekezéseinek vizsgálatán át a Roland Joffé rendezte *A Misszió* című film zárja. Ezen értelmezési felületeket nem ítélőszék elé vonva, nyílt, vagy rejtett torzulásaikat kijavítva kívánom bemutatni és elemezni, hiszen alkotóik számára e tengerentúli kultúrkapcsolat színhelyei, a *redukciók*, illetve azok lakosai, a bennszülöttek és a jezsuita hittérítők, mint jó színházi díszlet és jelmezek szolgáltak arra, hogy gondolatvilágukat, önmagukat, illetve kiindulási társadalmuk tagjait bújtassák beléjük. Sokkal inkább azt vizsgálom, hogy az egyes alkotások mögött milyen szerzői indítékok bújnak meg, mik az alkotót ért közvetlen hatások, illetve a különböző korok egyes szellemi irányzatai miképp tükröződnek vissza bennük. Ugyanakkor az elemzések során felhívom az olvasó figyelmét olyan, manapság már ismert, a 18. századi dél-amerikai missziókkal kapcsolatos történeti tényekre, melyek segítik a művek, műrészletek jobb megértését.

VIZUÁLIS KULTÚRA

Ansätze einer Filmanalyse zu *Die Blechtrommel* von Volker Schlöndorff

CSAPI EDIT
Francia–német, végzett hallgató
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. BOGNÁR ZSUZSA, EGYETEMI DOCENS
Pázmány Péter Katolikus Egyetem BTK, Germanisztikai Intézet

Az irodalmi művek megfilmesítése mindig vitatott téma volt, és napjainkban sincs egybehangzó vélemény megítélésükről. Egyes kutatók szerint irodalmi művek csak ingerként szolgálhatnak filmek alapjául; és a mű, ill. megfilmesített változata semmi esetben sem tekinthetőek egyenértékűnek. Ha egy film irodalmi műre támaszkodik, adaptációról vagy megfilmesítésről beszélhetünk. Minden kritikus egyetért azonban abban, hogy egy alkotás más művészeti formában való adaptációja ellentmondásos helyzetet teremt, hiszen magában hordozza az eredeti mű leértékelődésének és az adaptáció esetleges indokolatlan felbecsülésének veszélyét.

Dolgozatom kísérletet tesz a német irodalom egy méltán híres regényének és filmes változatának egybevetésére. Teljes összehasonlító elemzés terjedelmi okok miatt nem lett volna lehetséges, ezért három fontos motívumot emeltem ki, melyek átszőtték a regényt és így a filmet is. Günter Grass *A bádogdob* c. regényéből Oszkárt vetettem alaposabb vizsgálat alá, hogy a teljesség igénye nélkül meg tudjam rajzolni portréját. Oszkár kapcsán a gnómság ábrázolása az irodalomban elkerülhetetlen. Bemutatásakor a hangsúlyt mégis ellentétekkel teli személyiségére fektettem, és próbáltam feloldani a benne rejlő kettősséget. A szereplők életére a nemzetiszocialista politika rányomta bélyegét. Ezeket a kölcsönés ellenhatásokat elemeztem néhány általam fontosnak tartott jelenetben és személyen keresztül.

Dolgozatom elsődleges célja megmutatni, hogy az irodalmi művek filmes adaptációi – minden ellentétes vélemény dacára – figyelmet érdemelnek.

A fikció dinamikája (Önreflexió és határsértés az *Adaptáció* című filmben)

CSÖNGE TAMÁS
Magyar MA, II. évfolyam
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

TÉMAVEZETŐK: DR. KISS GÁBOR ZOLTÁN, TANÁRSEGÉD ÉS DR. ORBÁN JOLÁN, EGYETEMI DOCENS
Pécsi Tudományegyetem BTK, Modern Irodalomtörténeti és Irodalomelméleti Tanszék

Dolgozatomban az *Adaptáció* (2002) című film példáján keresztül fogom bemutatni egy összetett narratíva működésmódját. Olyan elbeszéléselméletből származó fogalmak vizsgálatával foglalkozom, melyek a film közegében való működésükkor további specifikációra szorulnak. A folyamatos önreflexió és a metalepszisnek nevezett fogalom működtetésével a vizsgált elbeszélés felhívja a figyelmet a film különféle konstitutív (hang, kép, szöveg) elemeinek tudatos megkonstruáltságára. A filmben megjelenő különböző fikciós szintek felfedése után az önreflexió, az alámerülés és a határsértés alakzatainak segítségével érvelek egy médiumspecifikus metalepszisfogalom bevezetése mellett. Mindeközben kiemelt szerepet kap az adaptáció gondolata.

The Postmodern Turn of American Comic Books

DABROWSKY ÁDÁM
Anglisztika MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: PROF. DR. BÉNYEI TAMÁS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Kutatásom témája a fősodorbeli amerikai képregények világában az 1980-as évek során bekövetkezett változás, amely amellett, hogy elindította a képregény komplex esztétikai és formai fejlődésének folyamatát; illetve újradefiniálta annak mind kulturális és kereskedelmi helyzetét, mind társadalmi megítélését, átfogó változásokat hozott a médium közönsége és akadémiai megítélése terén is. Ez a formai és tematikai jegyei összessége alapján posztmodernnek nevezhető fordulat szorosan köthető három mű kiadásához, melyek a következők: a Frank Miller által írt és rajzolt *Batman: The Dark Knight Returns* (1986), az Alan Moore által írt és Dave Gibbons által rajzolt *Watchmen* (1986), és az Art Spiegelman által írt és rajzolt *Maus* (1986).

Dolgozatomban az általam posztmodernnek tartott általános módszerek és tendenciák összegzése után a fősodorbeli amerikai képregények kiemelkedően fontos szerepét vizsgálom, a fentebb említett művek részletes tematikai és szerkezeti elemzésén keresztül mutatva be a posztmodern fordulatként meghatározott jelenség fő jellemzőit.

A három mű szerzőit és témáját tekintve felfogható mind az említett fordulat, mind az amerikai képregényipar keresztmetszeteként is: a *Batman: The Dark Knight Returns* zsáneren belül maradva alkotja újra a fősodor legjellemzőbb műfaját, a szuperhős-történeteket egy klasszikus karakter újragondolásával. A *Watchmen* az úgynevezett „brit invázió" szerzőit képviseli, célja a képregényes formátum lehetőségeinek maximális kihasználása és a szuperhősök zsánerének teljes dekonstrukciója. A *Maus* az úgynevezett „underground" képregények kereskedelmi térnyerését bizonyítva új területeket vezet be az amerikai fősodorba, jelen esetben a Holokausztot feldolgozva.

Mindhárom mű vizsgálata során fellelhetők a posztmodern művészeti, kulturális és társadalmi sajátosságai, amelyek napjainkig meghatározzák a kortárs képregények formai és tematikai jellemzőit.

The Adoption of Edward Albee by the Warner Bros.: M. Nichols' Adaptation of *Who's Afraid of Virginia Woolf?*

GÁBRIEL ZSÓFIA
Amerikanisztika MA képzés, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. CRISTIAN RÉKA MÓNIKA,
EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Ezen dolgozat arra hivatott, hogy Edward Albee-ról és drámáiról áttekintést adjon, különleges figyelmet fordítva egyik talán legismertebb darabjára, az 1962-es *Nem félünk a farkastól*ra. Az analízis a karakterek egyéni félelmeire és az ahhoz tartozó játékokra épül, latba vetve a műben sűrűn előforduló iróniát is. A szereplők egyéni traumáit is boncolgatja a dolgozat, akik egy korábban bekövetkezett esemény hatására félnek vagy nem félnek. Az elemzés a *Nem félünk a farkastól* filmadaptációval (rendezte Mike Nichols, 1966) kapcsolatos kérdésekre is választ ad, nevezetesen adaptációelmélet, szereplőválogatás, forgatókönyv problémák, és a film hatása a kortárs popkultúrára. A film és a dráma összehasonlítási alapja Albee és Nichols játékainak különböző reprezentációi. Kettejük eltérő álláspontjai az adaptációban összetalálkozik, ugyanis Nichols olyan atmoszférát teremt a filmben, amely Albee eredeti díszletét némileg felülírja, tekintve, hogy elvonatkoztat az eredeti mű klausztrofóbiájától, ám így is hű marad a dráma különleges aurájához. A filmrendező úgy gondolta, hogy más a darab mozgatórugója, ezért a filmet is másképp szerkesztette. Nagyító alá kerül továbbá a kapcsolat Albee *Nem félünk a farkastól* című drámájának filmadaptációja és a cenzúra intézménye között. A film sok vitát és kérdést generált s generál a mai napig, még ha a forgatókönyv majdnem teljes egészében szó szerint Albee darabját idézi is (pedig fel sem kérték forgatókönyvírónak). Pár helyen változott a szövegkönyv a cenzúra altatásának és lenyugtatásának érdekében, de a szöveg nagy része és a tartalom így is az eredeti. Fejet hajtva Amerika történetének egyik legismertebb darabja előtt, kell, hogy a *Nem félünk a farkastól*t – drámát és filmet egyaránt – az 1960-as évek kulturális kontextus-váltásának meghatározó részeként fogjuk fel minden szempontból.

„Erinnere dich, wie Arm in Arm wir gingen, und an dem Blick der Abendsonne hingen…" Funktionalisierte Literatur in der ungarischen Stammbuchtardition

LUKÁCS ANNA ANGYALKA
Germanisztika BA, III. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KATONA TÜNDE, EGYETEMI DOCENS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Germán Filológiai Intézet

Munkám középpontjában a felvilágosodás kori albumhagyomány áll. Az Inscriptiones Alborum Amicorum nevű nagyszabású adatbázis két bejegyzése képezi dolgozatom korpuszát, melyek közötti kapcsolatot a keletkezés időpontja, illetve az idézett személy, Johann Gottfried Seume alkotja.

Dolgozatom egyik célja, hogy rávilágítson, hogy hogyan és milyen jelenségek hatására tükrözi vissza az albumhagyomány változása a társadalmi és kulturális változásokat a századfordulón. Másik célja pedig, hogy rámutasson az egyes bejegyzésekben funkcionalizált irodalom szerepére, hogy az miként szolgálja a kommunikáció résztvevőinek önreprezentálását, illetve befolyásolhatja az idézett személy – ez esetben Johann Gottfried Seume – későbbi recepcióját.

Ezen megállapítások figyelembevételével szeretném hangsúlyozni az albumkutatás fontosságát média-, irodalom- és kultúrtörténeti szempontból.

When Lash Touches Flesh – Sadism, Aggression and Pleasure in Some Contemporary Slasher Horror Films

MEZEI SAROLTA
Anglisztika MA, II. évfolyam
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐK: DR. BÉNYEI TAMÁS, TANSZÉKVEZETŐ EGYETEMI TANÁR ÉS DR. KALMÁR GYÖRGY, EGYETEMI ADJUNKTUS
Debreceni Egyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Kutatásom célja, hogy a szadizmus pszichoanalitikus fogalmain keresztül elemezzem a manapság nagy népszerűségnek örvendő 'torture porn' horror két műfajteremtő alkotását, amelyeket bár ugyanazon horrorfilmes műfajba sorolják, az agresszió és szadizmus tekintetében nagy különbségeket fedezhetünk fel. Dolgozatomban a szadizmus alappilléreit, az áldozat és a gyilkos kapcsolatát, a kettejük közötti azonosulást és az élvezet minőségét vizsgálom Eli Roth *Motel 1-2* című alkotásain keresztül. Ezen két filmben elemzem elsősorban a kínzók és az áldozatok közötti kapcsolatot, a filmben fellelhető képi és verbális azonosulási pontokat, majd felfedem a szadizmus szexuális élvezetének filmes megjelenítését ezen alkotásokban. Miután tisztáztam a szadizmus legfontosabb elemeit, azok fényében vizsgálom James Wan *Fűrész* és Darren Lynn Bousman *Fűrész 2* című filmjeinek gyilkosát, az áldozataiban fellelhető destruktív jegyeket és a filmekben központi szerepet játszó élvezet természetét, amely a kettőt összekapcsolja. Dolgozatom, a filmek mellett, elsősorban Sigmund Freud és követője, Jacques Lacan szadizmusról és agresszióról alkotott teóriáira épül, ám szoros kapcsolatot vélek felfedezni Georges Bataille szexuális élvezetről alkotott nézeteivel, amelyet szintén segítségül hívok a filmek élvezetének vizsgálatához. Párhuzamot vonva a *Motel* című film szadista vonásaival, bebizonyítom, hogy a *Fűrész* című filmek gyilkosának élvezete perverzió és rejtetett agresszió formájában igen, ám szadista formában nem jelenik meg. Dolgozatom végén kitérek a néző szerepére az élvezetben, a néző azonosulási lehetőségeire, majd párhuzamot vonok a szereplők élvezete és a néző vojőrista élvezete között.

Geometry on Alfred Hitchcock's Silver Screen

PINTÉR PETRA ORSOLYA
Angoltanár MA, II. évfolyam
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DRAGON ZOLTÁN, TANÁRSEGÉD
Szegedi Tudományegyetem BTK, Angol-Amerikai Intézet

Az Alfred Hitchcockról szóló elemzésemben célom alátámasztani, hogy Hitchcock tudatosan használ vizuális és tematikus elemeket, ami által egy rá jellemző, sajátos stílust hoz létre és válik a filmes világ egy egyedi rendezőalkotójává. Elemzésemben egy olyan vizuális motívumot mutatok be, ami Hitchcock több filmjében is felfedezhető: a geometriai alakzatokat. A geometriai alakzatokat Hitchcock három híres filmjén (*A titokzatos lakó* (1927), *Szédülés* (1958) és *Psycho* (1960)) keresztül vizsgálom. Az elemzés tárgyát képző motívumok mind a három film esetében először a főcímben tűnnek fel, ezért vizsgálom a jelentőségüket, illetve a hasonló funkciójukat.

Elsőként *A titokzatos lakó*ban és a *Psycho*ban megjelenő háromszög alakzatot elemzem. A háromszögek a filmes karakterek kapcsolatain alapuló háromtagú csoportokra utalnak. Emellett, *A titokzatos lakó*ban az antihős és Hasfelmetsző Jack hasonlóságát is tükrözik; a *Psycho*ban pedig Norman Bates Oedipus komplexusára utalnak.

Ezután két olyan motívumot vizsgálok, amik a bukást képviselik. Ezek közül az egyik, a *Psycho*ban megjelenő függőleges sávok jelentősége, amik a tér függőleges tagolódását vizualizálják. Mivel jelenlétük Norman erkölcsi bukását hivatott jelezni, ezért pszichoanalitikus kontextusban vizsgálom őket. A másik bukásra referáló motívum a spirál. A spirál alakzat a *Szédülés* és a *Psycho* című filmekben jelenik meg és a főszereplők erkölcsi és/vagy fizikai bukására utal.

A geometriai alakzatokat a bennük lévő hasonló tulajdonság alapján vizsgálom. Mindegyikük először az egyes filmek főcíme alatt látható, de már ekkor a történet végét hordozzák magukban. Egyrészt a jelentőségüket elemzem, másrészt bemutatom azt a logikai struktúrát, amiben ez a jósló természetük megvalósul.

Az őrült null-pozíciója a *Viharsziget* elemzésében

RÁBEL ZSÓFIA
Összehasonlító irodalomtudomány, végzett hallgató
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. KELEMEN ZOLTÁN BÉLA,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Szegedi Tudományegyetem BTK, Magyar Nyelvi és Irodalmi Intézet

Dolgozaton célja, hogy egy irodalmi szöveg elemzése kapcsán bemutassam, hogyan kerül a regény főszereplője (Teddy) null-pozícióba. Ebben az esetben ez azt jelenti, hogy ellentmondásossá vagy értelmezhetetlenné válik a mibenléte azokban a társadalmi kategóriarendszerekben, amik meg akarják határozni a pozícióját, annak érdekében, hogy megfelelő hozzáállást tudjanak kialakítani vele szemben.

Mivel az általam elemzett szöveg regény – és nem tudományos munka – fiktív tereket hoz létre. Ezek a fiktív terek azonban megfeleltethetők szituációs játékoknak, hiszen előfeltevéseket tartalmaznak, amikben mozgatva Teddy helyzetét feltérképezhetem.

A Viharsziget című regény magjában egy nyomozás áll. Edward Daniels rendőrbíró kutat egy eltűnt rab után egy pszichátriai-börtönintézet szigetén. Ezt veszi körbe az a narratíva, hogy Andrew Laeddis nevű beteg számára létrejön egy nagyszabású szituációs játék, annak érdekében, hogy ráébredjen téveszméi valótlanságára. A két személy ugyanaz. A történet végére a nyomozás és a terápia is sikertelenné válik.

Értelmezem a két narratíva ellentmondásának létrejöttét elősegítő elemeket. Ezután összevetem a szöveget Foucault egyik szövegértelmezésével, a nyomozás folyamatának vizsgálatához. Vizsgálom a Teddyt, mint őrültet körülvevő társadalmi kereteket, és az ezeket meghatározó „veszélyesség" és „hasznosság" fogalmát.

Ezek után, az így behatárolt elmebeteg figuráját vizsgálom különböző kontextusokba helyezve. Ezek a háború (normalitást átalakító) helyzete, a regényben felmerülő pszichiátriai gyakorlatok terepe, a elnémított beszélő pozíciója és az idegenség által kijelölt keret.

A fent körvonalazott pontok alapján megvizsgálom Teddy önmeghatározásának lehetetlenségét is.

King Henry VIII, the Movie Star
Or Why the Early Tudor Court Serves as a Pattern for Evergreen Scenarios

SZABÓ SAROLTA
Anglisztika BA, III. évfolyam
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

TÉMAVEZETŐ: DR. HENRY EDWARD BAILEY,
EGYETEMI ADJUNKTUS
Miskolci Egyetem BTK, Modern Filológiai Intézet

Az esszémben arra a kérdésre keresem a választ, hogy az idők során miért született és születik ma is VIII Henrik uralkodóról és korabeli udvartartásáról számos film és televízió adaptáció. Habár a király hírnevéhez nagymértékben hozzájárul történelmi jelentősége mely személyiségéből és életviteléből is adódik, mégsem a belpolitika erőskezű irányításához és a gazdaság előnyös vezetéséhez való tehetsége az első, amire a neve hallatán asszociálunk.

Azt szeretném bebizonyítani, hogy a király magánélete nagyban hozzájárul személyének emlékezetességéhez, mivel az ideális mintául szolgál film verziók készítéséhez és sokrétű jelentéstartalommal tölthető meg. Az hogy a történet milyen nézőpontból kerül ábrázolásra, mindig a feldolgozó korról árulkodik, ezzel bemutatva annak kulturális, társadalmi és politikai aktualitásait.

Két film és egy televízió sorozat összehasonlításán alapszik a dolgozatom, melyek különböző időkben készültek, és melyeket elsősorban a történelmi tények fényében vizsgálok. A két film címe *Anna ezer napja,* amely 1969-ben, és *VIII Henrik,* amely 2003-ban látott napvilágot, a sorozat pedig *A Tudorok* címen került a magyar képernyőre 2009-ben.

Külön figyelmet szeretnék szentelni a király személyének ábrázolására, a Boleyn Annához való viszonyulása változásának folyamatához, valamint kettőjük kapcsolatának interpretálására abból a szempontból, hogy annak koncepciója hogyan változik a közönség kielégítésének érdekében a verziók és idők során.

Célom mindezzel, hogy rámutassak mi a valóság és mi a képernyő által kreált mítosz, illetve a történet melyik szála kerül hangsúlyozásra a közvetíteni kívánt üzenet kidomborítása érdekében. A Tudor történet tökéletes 'szereplőgárdájának' és műfaji sokszínűségének segítségével szeretném megtalálni a választ arra a kérdésre: miért örökzöld történet a korai Tudor kor története.